

Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z parafrazą przymiotnikową

Agnieszka Zatorska

WYDAWNICTWA
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z parafrazą przymiotnikową

Agnieszka Zatorska

absurdalny por. absurdalizować

afrykański por. afrykanizować

aktualny por. aktualizować, dezaktualizować,

uaktualniać, uaktualnić, zaktualizować

aktywny por. aktywizować, uaktywniać,

uaktywnić, zaktywizować

amerykański por. amerykanizować,

zamerykanizować

anarchiczny por. anarchizować,

zanarchizować

angielski por. angielszczyć, anglizować

antyczny por. antykizować

arabski por. arabizować, zarabizować

archaiczny por. archaizować

aromatyczny por. aromatyzować

aktíven por. aktivírati, dezaktivírati,

inaktivírati, rèaktivírati

aktuálen por. aktualizírati,

alkálen por. alkalizírati

amerikánski por. amerikanizírati,

poameričániti

amériški por. amerikanizírati, poameričániti

angléški por. anglizírati, poanglěžiti

arháičen por. arhaizírati

aritmétičen por. aritmetizírati

banálen por. banalizírati

barbárski por. barbarizírati

bél por. belíti, nabelíti, pobelíti, prebelíti,

zbelíti

bêsen por. besniti

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2013

Agnieszka Zatorska – Katedra Sławistyki Południowej
Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego
ul. Lipowa 81, 90-568 Łódź

RECENZENT
Władysław Kryzia

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ
Joanna Balcerak

KOREKTA PRZYKŁADÓW SŁOWEŃSKICH
Mateja Gojkošek

SKŁAD I ŁAMANIE
Zdzisław Gralka

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁ
Łukasz Orzechowski

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.06244.13.0.H

ISBN 978-83-7525-883-7, e-ISBN 978-83-7969-597-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
91-131, Łódź, Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63; faks (42) 665 58 62

Druk i oprawa: Quick Druk

*Ojcu, Andrzejowi Lechowi Maliszewskiemu
Mężowi, Witoldowi Zatorskiemu*

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
ROZDZIAŁ I. KAUZATYWNOŚĆ W LINGWISTYCE	15
1. Kauzatywność w badaniach językoznawczych	15
1.1. Kauzatywność w opisach języka słoweńskiego	44
1.2. Kauzatywność w opisie języka polskiego	48
1.3. Kauzatywność w badaniach porównawczych – język polski a inne języki	55
ROZDZIAŁ II. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE. CELE, ZAKRES, METODA PRACY	61
1. Przyjęty model opisu	61
1.1. Podstawowe pojęcia składni semantycznej	62
1.2. Dwa poziomy semantyczne zastosowane w modelu tej pracy	62
1.3. Zastosowanie terminów składni semantycznej w modelu pracy. Termin <i>predyktor</i> ..	63
1.4. Metoda parafrazy	64
2. Cele pracy	64
3. Zakres pracy	65
3.1. Pierwsze kryterium zaliczenia danego predyktora do badanego zbioru – obecność komponentu (<i>s</i>) <i>powodować</i> na płaszczyźnie treści	65
3.2. Drugie kryterium – możliwość sparafrazowania za pomocą przymiotnika	65
3.3. Trzecie kryterium – występowanie relacji słowotwórczej między <i>verbum</i> a <i>parafrazującym adiectivum</i>	66
4. Dobór materiału	67
4.1. Problemy i szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresienia badanego zbioru ..	68
4.2. Kształt parafrazy	69
4.3. Prezentacja materiału w tekście pracy	73
4.4. Sposób prezentacji analizowanych czasowników i przymiotników w indeksach ..	74
5. Kompozycja pracy i uwagi techniczne	76
ROZDZIAŁ III. PRZYMOTNIK SKŁADNIKIEM PARAFRAZY	77
1. Wyodrębnienie klasy leksemów przymiotnych. Definicja przymiotnika	77
1.1. Funkcje przymiotnika	79
1.2. Badania z zakresu słowotwórstwa przymiotnika – polskie i słoweńskie	81
1.3. Semantyka przymiotnika	88
1.4. Typy przymiotników	91
2. Predykaty z różnymi typami przymiotników w parafrazach – klasy predyktorów	94
2.1. Predykaty o parafrazach zawierających przymiotniki nazywające cechy inhere-	
rentne	94
2.2. Predykaty parafrazowane przez przymiotniki relacyjne	113
2.3. Przymiotniki wartościujące w parafrazach	118

2.4. Kumulacja cech wyrażanych przez różnego rodzaju przymiotniki w parafrazach. Złożoność semantyczna przymiotników z parafraz	119
2.5. Przymiotniki predyspozycyjne jako podstawa parafraz	120
2.6. Przymiotniki tzw. materiałowe jako podstawa parafraz	121
2.7. Słoweńskie przymiotniki dzierżawcze (<i>svojilni pridevniki</i>) a parafrazy	121
2.8. Obecność polskich dzierżawczych i relacyjnych w parafrazach	121
3. Polisemia przymiotników z parafraz a znaczenia jednostek predykatywnych	122
3.1. Aneks wybranych gniazd leksykalnych w języku polskim i słoweńskim	122
4. Przymiotnik w parafrazach analizowanych predyktorów – wnioski	124

ROZDZIAŁ IV. STRUKTURY PROPOZYCJONALNE A TYPY FRAZ ZDANIOWYCH. SEMANTYKA PARAFRAZUJĄCEGO PRZYMOTNIKA A REALIZACJE SEMANTYCZNO-SKŁADNIOWE FRAZY Z PREDYKATOREM KAUZATYWNYM	125
1. Charakterystyka predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową ze względu na rodzaje struktur zdaniowych	125
1.1. Prymarna struktura predykato-argumentowa dla zdań fundowanych na predykcje kauzatywnym P (P, Q)	126
1.2. Struktury semantyczne stanowiące podklasy struktury prymarnej	126
2. Typologia struktur predykato-argumentowych, których odzwierciedleniem są zdania zawierające analizowane czasowniki	127
2.1. Struktury predykato-argumentowe niższego rzędu	127
2.2. Struktury fundowane na predykatkach wyższego rzędu	127
3. Typy fraz zdaniowych	128
3.1. Typy fraz zdaniowych dla predyktorów niższego rzędu oraz rodzaje ich składników ..	128
3.2. Frazy zdaniowe wywiedzione ze struktur propozycyjnych wyższego rzędu	134
4. Problemy i zjawiska ujawnione przy klasyfikacji badanego materiału na podstawie struktur predykato-argumentowych i fraz zdaniowych	139
4.1. Kształt i wybór struktur semantycznych i ich wpływ na kształt fraz zdaniowych ..	139
4.2. Klasyfikacja czasowników w oparciu o typ struktury semantycznej	140
4.3. Cechy selekcyjne nakładane na argumenty dla struktur predykato-argumentowych wyrażanych przez zdania z badanymi predyktorami	142
5. Kształt struktury semantycznej a zróżnicowanie treściowe – znaczenia przenośne uwarunkowane polisemią przymiotnika	143
6. Cechy semantyczne przymiotnika z parafrazy a kształt struktury semantycznej opartej na predykatkach kauzatywnym	144
6.1. Przymiotniki jakościowe w parafrazach a typy struktur semantycznych	145
6.2. Przymiotniki relacyjne w parafrazach a typy struktur semantycznych	146
6.3. Przymiotniki sposobu w parafrazach a typy struktur semantycznych	146

ROZDZIAŁ V. SŁOWNICZEK WYBRANYCH JEDNOSTEK PREDYKATYWNYCH POLSKICH I SŁOWEŃSKICH	147
Słowniczek wybranych predyktorów polskich	147
Słowniczek wybranych predyktorów słoweńskich	205

ROZDZIAŁ VI. VERBUM JAKO WYKŁADNIK STRUKTURY Z PREDYKATEM KAUZATYWNYM (CZAS WEWNĘTRZNY. RODZAJE CZYNNOŚCI. FORMALIZACJA TREŚCI – PREFIKSY)	267
1. Kategorie werbalne a charakterystyka materiału	268
2. Czas wewnętrzny predyktora	269

2.1. Podział na predykatory teliczne i rezultatywne	269
2.2. Czasowniki dwuaspektowe – słoweńskie <i>dvovidski glagoli</i>	272
3. Wybrane kategorie semantyczne	274
3.1. Znaczenia inchoatywne	275
3.2. Znaczenia terminatywne	276
3.3. Znaczenia finitywne	278
3.4. Znaczenia restauratywne	279
3.5. Inne kategorie semantyczne temporalne i nietemporalne modyfikujące znaczenia kauzatywów	280
3.6. Kauzatywność	281
3.7. Kombinacje cech semantycznych	281
4. Zagadnienia związane z kształtem formalnym derywatów kauzatywnych w obu językach	282
4.1. Kształt formalny analizowanych derywatów kauzatywnych w języku polskim	282
4.2. Kształt formalny analizowanych derywatów kauzatywnych w języku słoweńskim	283
5. Semantyka a funkcje prefiksów	284
5.1. Prefiksy ujawnione w budowie analizowanych predyktorów kauzatywnych – materiał polski	285
5.2. Prefiksy ujawnione w budowie analizowanych predyktorów kauzatywnych – materiał słoweński	293
6. Wnioski konfrontatywne	299
6.1. Dystrybucja formacji telicznych i rezultatywnych w języku polskim i słoweńskim	299
6.2. Dystrybucja prefiksów w obu językach – porównanie	300
ROZDZIAŁ VII. KATEGORIA INTENSYWNOŚCI W SEMANTYCE BADANYCH KAUZATYWÓW	303
1. Intensywność w badaniach lingwistycznych	303
1.1. Kategoria intensywności w dotychczasowych opisach polskich i słoweńskich predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową	304
2. Kategoria intensywności komponentem treści badanych predyktorów kauzatywnych	305
2.1. Językowe wykładniki wzmocnionej intensywności dla predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową	305
2.2. Językowe wykładniki osłabionej intensywności dla predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową	306
3. Wnioski konfrontatywne	307
PODSUMOWANIE	309
BIBLIOGRAFIA	315
WYKAZ ŹRÓDEŁ	331
WYKAZ SYMBOLI I SKRÓTÓW	333
INDEKSY CZASOWNIKÓW I PRZYMOTNIKÓW POLSKICH I SŁOWEŃSKICH	335
POLISH AND SLOVENE CAUSATIVES PARAPHRASED BY ADJECTIVES (Summary)	373
OD REDAKCJI	375

WSTĘP

Temat tej rozprawy brzmi *Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z parafrazą przymiotnikową*. Tak skonstruowany tytuł, w myśl zamierzeń autorki, ma przekazywać podstawowe informacje o treści i metodologii badań podjętych w książce. Przedmiotem analizy jest zatem leksyka werbalna, ale rozpatrywana w konkretnych realizacjach zdaniowych po wcześniejszym wyabstrahowaniu bazowych struktur semantycznych. Użycie terminu *predyktor* wskazuje na to, że autorka książki czerpie z nurtu badań inspirowanych składnią predykatowo-argumentową, zwłaszcza z kręgu badań slawistycznych. Określenie *predykatory kauzatywne* nakreśla pole badawcze i wskazuje wkład niniejszej pracy do ogromnej tradycji studiów nad problematyką kauzatywności w lingwistyce. Termin *parafraza przymiotnikowa* informuje o tym, że zagadnieniem podjętym w pracy jest relacja *verbum – adiectivum*, czyli relacja treściowa i formalna. Użycie sformułowania *parafraza* odsłania przed czytelnikiem jedno z podstawowych narzędzi analitycznych wykorzystywanych w tej pracy. Tytuł wnosi również informację o materiale zanalizowanym w tej pracy, zaczerpniętym z dwu pokrewnych języków – polskiego i słoweńskiego.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem, podsumowania, indeksów w postaci list czasowników wraz z przymiotnikami oraz przymiotników z czasownikami dla obu języków, bibliografii, wykazu źródeł oraz indeksu skrótów i symboli. Rozdział I ma charakter sprawozdawczy – stanowi zarys historii badań nad kategorią kauzatywności w językoznawstwie, także polonistycznym i slawistycznym. Rozdział II pozwala przedstawić cele tego studium, wybrany model opisu oraz zakres analizowanego materiału i problemy rozstrzygnięte podczas zakreślania granic badanych zbiorów, dokonanego zgodnie z przyjętymi kryteriami. Rozdział III poświęcono przymiotnikowi, który jako obligatoryjny składnik parafrazy koncentruje wokół siebie zespół zagadnień bardzo istotnych w powiązaniu z tematem tej pracy. W pierwszej jego części (III.1) została zarysowana problematyka dotycząca adiectivum – pytań związanych z zakreśleniem klasy wyrazów przymiotnych lub przymiotników, semantyki przymiotnika i wyznaczonych m.in. ze względu na właściwości znaczeniowe rodzajów przymiotnika, a także derywatów przymiotnikowych utworzonych od różnych części mowy. Problematyka ta została ukazana przede wszystkim w odniesieniu do materiału polskiego i słoweńskiego na podstawie dorobku badaczy z obu krajów. W drugiej części rozdziału trzeciego (III.2) zaprezentowano

predykatory uporządkowane dla obu języków ze względu na wcześniej wyznaczone typy przymiotników parafrazujących. Wskazano na zróżnicowanie badanego i porównywanego materiału z obu języków słowiańskich. W rozdziale IV czytelnik poznaje szczegółowe zagadnienia dotyczące realizacji podstawowej struktury semantycznej zawierającej predykat kauzatywny, podklasy owej prymarnej struktury i motywację takiego rozwiązania. Rozdział ten stanowi omówienie rodzajów fraz zdaniowych, czyli możliwych sposobów eksplikacji podstawowych struktur semantycznych na poziomie zdaniowym. Wyodrębniono kilkanaście typów fraz zdaniowych i uzupełniono przykładami zdań zawierających analizowane w tej pracy czasowniki polskie i słoweńskie, które mogą realizować poszczególne frazy zdaniowe. Wobec ogromu materiału, egzemplifikacji dokonano, posługując się wybranymi predyktorami. Przedstawiono wybrane ograniczenia selekcyjne nakładane na poszczególne argumenty w odniesieniu do struktur semantycznych z predykatem przyczynowo-skutkowym, realizowanych przez dane jednostki predykatywne. W omawianym rozdziale znalazły się również wnioski dotyczące powiązania między budową semantyczno-składniową struktur zdaniowych, realizujących predykat kauzatywny a rodzajem przymiotników, wchodzących w skład parafraz. Wnioski te przedstawiono, posługując się analizowanymi predyktorami i zawierającymi je frazami dla obu języków. Rozdział V to *Słowniczek wybranych jednostek predykatywnych* dla każdego z obu języków wraz z możliwymi realizacjami na poziomie fraz zdaniowych. Rozdział VI obejmuje tematykę kategorii werbalnych, zwłaszcza temporalnych, a także dodatkowych modyfikacji znaczeniowych znanych w lingwistyce pod terminem *rodzaje czynności*. Rozdział ten zawiera omówienie formalnej budowy rozpatrywanych predyktorów w obu językach. Szczególny nacisk położono na dodatkowe znaczenia wprowadzane przez prefiksy. Przedstawiono inwentarz prefiksów dla czasowników polskich i słoweńskich analizowanych w tej pracy. Wskazano znaczenie wybranych elementów formalnych dla eksplikacji treści. Rozdział VII poświęcono semantycznej kategorii intensywności, manifestującej się w różny sposób w budowie semantycznej i formalnej interesujących nas tutaj kauzatywów. *Podsumowanie* zawiera wnioski końcowe z analizy konfrontatywnej i dotyczy tych wysnutych z oglądu polskich i słoweńskich predyktorów kauzatywnych parafrazowanych przez przymiotniki, oglądu dokonanego w odniesieniu do różnych cech treściowych i formalnych konstrukcji zawierających badane predykatory. W końcowej części pracy umieszczono oddzielne zestawienia badanych predyktorów polskich i słoweńskich wraz z przymiotnikami wchodzącymi w skład parafraz tych jednostek. Osobno dla każdego z języków zestawiono w formie alfabetycznych list przymiotniki z parafraz i dodano do nich odpowiadające im semantycznie i słotwórczo predykatory werbalne. Praca opatrzona jest bibliografią, w której oprócz publikacji dotyczących ściśle opracowywanego w książce tematu umieszczono szereg publikacji językoznawczych, traktujących o fenomenie kauzatywności.

Mam nadzieję, że zaprezentowana książka wzbogaci ogromny zbiór studiów nad kauzatywnością, która od kilkudziesięciu lat jest aktualnym tematem w światowej lingwistyce oraz że poczynione obserwacje dotyczące leksyki oraz struktur zdaniowych w obu językach będą stanowiły uzupełnienie i kontynuację dotychczasowych badań nad strukturami zdaniowymi i leksyką werbalną w językach słowiańskich.

Składam podziękowania pani prof. dr hab. Małgorzacie Korytkowskiej za zainspirowanie mnie do zajęcia się tematem kauzatywności, a także za wprowadzenie w metodologię badań semantyczno-składniowych oraz porównawczych. Jestem wdzięczna pani profesor za dyskusje merytoryczne nad treścią niniejszej publikacji. Dziękuję panu prof. dr. hab. Georgiemu Minczewowi za życzliwość i pomoc przy wydaniu tej książki, a dziekanowi Wydziału Filologicznego UŁ prof. dr. hab. Piotrowi Stalmaszczykowi – za wsparcie tej publikacji. Szczególne podziękowania kieruję pod adresem recenzenta mojej rozprawy, dr. hab. Władysława Kryzi. Dziękuję za rady i pomoc przy zbieraniu materiałów osobom związanym z ośrodkami naukowymi w Słowenii: prof. Andreji Žele, prof. Alence Šivic-Dular, doc. Marii Wtorkowskiej, a lektorce języka słoweńskiego na Uniwersytecie Łódzkim Mateji Gojkošek za sprawdzenie przykładów w tym języku. Od kolegów z Katedry Slawistyki Południowej UŁ doznałam wiele życzliwości, a od najbliższych – cierpliwości podczas pisania książki. Mężowi Witoldowi Zatorskiemu jestem wdzięczna za wsparcie, w tym za zapewnienie świetnego sprzętu i oprogramowania *technical support* oraz za pomoc przy obliczeniach w pracy. Wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób pomogli podczas tworzenia tej rozprawy – ogromnie dziękuję.

ROZDZIAŁ I

KAUZATYWNOŚĆ W LINGWISTYCE

1. Kauzatywność w badaniach językoznawczych

Zarówno zbiór jednostek języka, które możemy określić mianem kauzatywnych, jak i zestaw prac w lingwistyce temu zagadnieniu poświęconych, jest ogromny. Refleksja nad opisem zdarzeń jako ciągu przyczynowo-skutkowego zajmowała i wciąż zajmuje poczesne miejsce w literaturze filozoficznej i lingwistycznej¹. Jak pisał Masayoshi Shibatani:

Every human language seems to possess a means of expressing the notion of causation, and this ubiquity, in turn, indicates the fundamental nature of this cognitive category. Such a basic category in human conceptualization is an ideal field of investigation for cross-linguistic comparison leading to the study of language universals and cross-linguistic variation. – Każdy ludzki język wydaje się posiadać środki do wyrażania kategorii kauzatywności. Owa wszechobecność tego zjawiska nadaje fundamentalne znaczenie omawianej kategorii. Tak podstawowe dla człowieka pojęcie jak kauzatywność stanowi idealny przedmiot do badań, również porównawczych, także nad różnorodnością jej przejawów w bardzo wielu językach świata [Shibatani 2001: 1; przekład A.Z.].

Kauzatywność była tradycyjnie traktowana jako kategoria morfologiczna. Podejście takie reprezentowali badacze sięgający do danych z językoznawstwa historyczno-porównawczego, do ustaleń dotyczących języka praindoeuropejskiego. Traktowano tę kategorię jako postać czasownika, czyli postać czynności. Punktem wyjścia dla tak prowadzonych badań nad kauzatywnością była forma czasownika. Takie stanowisko odnajdujemy w podstawowej dla tematyki słowiańskich kauzatywów pracy [Gołąb: 1968]. Na ujmowanie kauzatywności jako kategorii morfologicznej, szeroko występującej w językach indoeuropejskich, wskazała Krystyna Pisarkowa, która podkreśliła fakt, że owa kategoria tworzona regularnie od form niekauzatywnych oznaczała „czynność, której skutki ogarniają obiekt, powodując jakiś jego stan lub jego czynność” [Pisarkowa 1981: 37].

¹ Przegląd stanowisk dotyczących kauzatywności zob. „3.2. Ujęcie związku przyczynowo-skutkowego w literaturze językoznawczej i filozoficznej: krótki przegląd w świetle podstawowego celu pracy. Wybór centralnego predykatu kauzatywnego” [Duraj-Nowosielska 2007: 40].

Od ponad 50 lat wraz z rozwojem generatywnych modeli opisu języka naturalnego kategoria kauzatywności jest wciąż obecna w badaniach językoznawczych. W badaniach semantyczno-składniowych panuje zgoda co do tego, że predykat kauzatywny przyłącza dwa argumenty nieprzedmiotowe **przyczyny** i **skutku** *P* (*p*, *q*). Stanowisko takie wśród polskich badaczy reprezentowali m.in. Stanisław Karolak, Kamilla Terminińska, Małgorzata Korytkowska. Tezie, iż kategorię kauzatywności należy przeciwstawić kategorii agentywności poświęcona była oddzielna monografia [Duraj-Nowosielska 2007].

Zjawisko kauzatywności doczekało się w literaturze językoznawczej sporej liczby opracowań w odniesieniu do wielu języków świata. Teresa Olszewska wymienia następujące języki pochodzące z różnych rodzin językowych, dla których dokonano opisu kauzatywności:

The following languages have been most frequently represented: Indo-European: English, Dutch, German, French, Spanish, Italian, Sanskrit, Hindi, Penjabi, Persian; Altaic: Turkish, Mongolian, Korean; Uralic: Finnish, Hungarian; Caucasian: Georgian; Semitic: Arabic, Hebrew etc. [Olszewska 1986: 7]

W czasie, gdy powstawała monografia T. Olszewskiej oraz w ciągu niemal 25 lat od opublikowania książki *Causativity as a Linguistic Phenomenon* [Olszewska 1986] kauzatywność jako zjawisko językowe doczekała się kolejnych opracowań. Pojawiły się m.in. opisy tego fenomenu w odniesieniu do języka chińskiego [Teng, Shou-hsin 1989, Zhang Mei-Lan 2006], także w odmianie mandaryńskiej [Huang Shuan-Fan 1982]. Kauzatywność była także obserwowana w wielu innych językach świata z obszaru Pacyfiku, jak również w rdzennych językach kontynentu australijskiego [Goddard, Wierzbicka 1994, Goddard 1998].

T. Olszewska przedstawiła etapy rozwoju badań nad kauzatywnością. Podobnie Shibatani [1976] ukazał poszczególne stadia badań nad zdaniami z czasownikami kauzatywnymi, zdaniami o znaczeniu kauzatywnym.

Jednym z zagadnień, które powracały i powracają w opracowaniach poświęconych wyrażeniom kauzatywnym jest budowa struktury semantyczno-składniowej implikowanej przez predykat kauzatywny. Stanowisko w tej kwestii z punktu widzenia filozofii zajął Zeno Vendler [1967], który opowiedział się za traktowaniem predykatu kauzatywnego jako przyłączającego dwa argumenty zdaniowe (*sentential arguments*) – argument zdarzeniowy przyczyny (*cause proposition*) *P_c* oraz argument zdarzeniowy skutku (*effect proposition*) *P_e* [Givón 1975: 60].

Szczególne zainteresowanie tą kategorią datuje się od czasu rozwoju teorii transformacyjno-generatywnej. „Przegląd analiz konstrukcji kauzatywnych to zarazem odkrywanie współczesnej historii gramatyki transformacyjno-generatywnej” [Shibatani 1976: 3]. Jednym z pierwszych etapów badań nad kauzatywnością, podjętych przez generatywistów była próba ustalenia relacji między

czasownikami kauzatywnymi i niekauzatywnymi. Analizie poddano występujące przy owych czasownikach rzeczowniki. Zaowocowało to wypracowaniem dla obu typów czasowników odmiennych rodzajów struktur głębokich [Shibatani 1976: 4]. Na gruncie semantyki generatywnej były badane implikacje między zdaniami o znaczeniu kauzatywnym, np. *John opened the door* i niekauzatywnym *The door opened. The door is open*, a bliskoznacznymi konstrukcjami lub parafrazami analitycznymi (por. ang. *productive causatives*), np. *John caused the door to open*. „The underlying structure and the surface structure are mediated essentially by two types of transformations, Predicate Raising and Lexical Insertion” [Shibatani 1976: 5–6]. Na wczesnym etapie rozwoju tej teorii kauzatywność traktowano jako element ukryty pod powierzchnią wielu wyrażen językowych [Olszewska 1986: 7]. Model semantyki generatywnej wyjaśniał synonimiczność zdania z causativum werbalnym, np. *John opened the door* oraz zdania z konstrukcją kauzatywną (ang. *productive causative form*), np. *John caused the door to open* – tym, że oba te zdania wywodzą się z tej samej struktury głębokiej. Kolejne stopnie kondensacji zdania od wersji najbardziej analitycznej *John caused the door to become not closed* do *John opened the door* generatywiści tłumaczyli transformacją podniesienia predykatu oraz w ostatniej fazie wbudowaniem leksykalnym. Relacja między zdaniem fundowanym na predykanie kauzatywnym CAUSE a zdaniem z czasownikiem niekauzatywnym, określającym stan będący skutkiem kauzacji, por. *John opened the door* – *The door is open* również była brana pod uwagę w badaniach w ramach teorii generatywnych. Zdanie: *John opened the door* pociąga za sobą zdanie: *The door is open* [Shibatani 1976: 7]. Generatywiści opierali się na założeniu, że synonimiczność zdania z leksykalnie wyrażonym znaczeniem kauzatywnym, np. *John killed Harry* oraz zdaniem z analitycznie wyrażonym causativum *John caused Harry to die* wynika z tego, iż konstrukcje te mają wiele wspólnych cech semantycznych, a na poziomie abstrakcyjnym obu rodzajom konstrukcji odpowiada ten sam predykat „the common predicate at an abstract level” [Shibatani 1976: 7].

We wczesnej fazie rozwoju teorii generatywnej kauzatywność była ujmowana jako element derywacji określonych czasowników, por. *harden: hard* [Chomsky 1965, za: Olszewska 1986: 13]. Badanie kauzatywów leksykalnych wiązało się z ich zestawianiem z przymiotnikami, z którymi pozostawały w związku znaczeniowym (i formalnym); czasowniki *kill, die* analizowano w powiązaniu z przymiotnikiem *alive (not alive)*, a czasownik *open* z przymiotnikiem *closed (not closed)*. George Lakoff [1966, 1968] zauważył odmienną interpretację czasownika *to harden* ‘utwardzać’ w zależności od tego, czy odczytywano przymiotnik w parafrazie w stopniu wyższym *harder* czy równym *hard*. Zasada ta działała, według Lakoffa, tylko wówczas, gdy przymiotnik mógł wystąpić w stopniu równym lub wyższym (*hard – harder*), natomiast nie znajdowała zastosowania dla przymiotników występujących tylko w stopniu równym (*closed*) i odpowiadających im kauzatywów.

Autorka *Causativity as a Linguistic Phenomenon* wskazuje na fazę rozwoju teorii generatywnych, gdzie znaczenie kauzalne z poziomu derywacji zostało przesunięte do zbioru elementów tworzących znaczenia verbów. Znaczenie kauzatywne CAUSE było traktowane jako element budujący znaczenia predykatów złożonych, np. angielski czasownik *kill* był przez J. McCawleya [1968: 73] dekomponowany na składniki: CAUSE, BECOME, NOT, ALIVE [Olszewska 1986: 14]. Autorka monografii porównawczej zwróciła uwagę, że teoria leksykalnej dekompozycji verbów, zaproponowana przez J. McCawleya, zainicjowała ożywioną dyskusję na temat tego, czy kauzatywa mogą być derywowane ze złożonych struktur, czy też zostały stworzone na zasadzie procesów leksykalnych. „whether causative verbs should be derived from complex structures or lexically” [Olszewska 1986: 17]. Propozycję G. Lakoffa, by czasowniki kauzatywne wywodzić ze złożonych struktur, np. *Floyd melted the glass* < *Floyd caused the glass melt*, podał w wątpliwość Jerry A. Fodor w artykule *Three Reasons for Not Deriving ‘Kill’ from ‘Cause to Die’* [Fodor 1970]. Wystąpienie tego autora M. Shibatani przedstawił wśród argumentów przeciwko semantyce generatywnej i nazwał „pierwszą usystematyzowaną argumentacją przeciw” analizie opartej o semantykę generatywną [Shibatani 1976: 14]. Autor tego polemicznego artykułu napisał:

Lexicalization is a transformation which purports to derive words from phrases. But phrases are, ipso facto, syntactically complex objects in a way that words ipso facto are not. We might thus expect that phrases will exhibit distributional characteristics which differ from those even of words with which they are synonymous. That is, it is simply because they have internal syntactic structure that phrases can interact with syntactic rules in ways that can prove embarrassing for *lexicalization*. In the examples we have been investigating, the phrases offered as candidates for lexicalization permit of modifiers. The corresponding words resist some of these modifiers simply because they lack internal structures on which to hang them”. “In short, even where a phrase and a word are synonymous, the former will characteristically exhibit degrees of syntactic freedom unavailable to the latter; two verb sentences are, ipso facto, and independent of their meaning, different in their behavior from one verb sentences”. [Fodor 1970: 436–437]

J. A. Fodor przeciwstawił się tworzeniu prostej odpowiedniości kauzatywów zleksykalizowanych (jednoelementowych) i struktur złożonych; wskazał na odmiennosc w zakresie ograniczeń składniowych między formacjami powstałymi w procesie leksykalizacji (jednowyrazowymi) a bliskimi im znaczeniowo frazami. Opisał niejednoznaczność znaczeniową zdań ze złożonymi kauzatywami, np. *John caused Bill to get up at six* i *John got Bill up at six* [Shibatani 1976: 15].

Izabela Duraj-Nowosielska w odniesieniu do tematu swojej książki zauważyła, że „Przytaczane przez Fodora powody niewiele mają wspólnego z opozycją agentywności i kauzatywności – dotyczą raczej równoważności form leksykalnych i peryfrastycznych” [Duraj-Nowosielska 2007: 106]. W obrębie analiz generatywnych powstał artykuł Michaela B. Kaca, w którym autor podkreślił rolę adwerbiów jako modyfikatorów konstrukcji kauzatywnych [Kac 1972].

Na dwuznaczność zdań z podmiotami osobowymi przedstawionymi przez M. B. Kaca wraz z dodanymi modyfikatorami przysłówkowymi wskazała I. Duraj-Nowosielska. Zdanie *John almost killed Fred* dopuszcza różną interpretację – „jako (a) ‘John almost did something that caused Fred to become not alive’; (b) ‘John caused Fred to almost become not alive’; (c) ‘John caused Fred to become almost not alive’” [Duraj-Nowosielska 2007: 104]. Zgodnie z podstawową tezą swej książki (kontrastującej konstrukcje agentywne i kauzatywne) autorka monografii podkreśliła, że dwuznaczność w przykładach podanych przez Kaca nie dotyczy zdań z podmiotami nieosobowymi, por. *The bullet almost killed Fred*.

Dla tematu niniejszej pracy szczególnie ważny jest artykuł dotyczący czasowników rezultatywnych (*accomplishment verbs*), w których strukturze zdaniowej ujawniono przymiotnik będący wykładnikiem rezultatu [Green 1970, Dowty 1972: 63]. Przykładami zdań, które opisała Georgia Green, występujących na powierzchni jako struktury NP-Verb-NP-Adj, są: „*Jessie shot him dead. She painted the house red.*” (za: Dowty [1972]). Casus tego typu struktur opisanych przez G. Green, David R. Dowty scharakteryzował następująco:

In each case the main verb indicates the subject's action which produced a change of state in the object, and the final adjective indicates the state which the object came to be in. – Główny czasownik wyraża działanie podmiotu, w wyniku którego następuje zmiana stanu obiektu określana przez przymiotnik [Dowty 1972: 63].

W 1969 r. zostały opublikowane badania uczonych radzieckich poświęcone konstrukcjom kauzatywnym (KK) [Nedjalkov, Silnickij 1969]. Za konstrukcje kauzatywne autorzy uznali wykładniki formalne zjawisk kauzalnych. Pomiedzy sytuacją kauzatywną a jej wykładnikami zachodzą semantyczne, syntaktyczne i morfologiczne mniej lub bardziej skomplikowane stosunki i reguły przekształcania. Uwzględniali takie komponenty konstrukcji kauzatywnych, jak mikrosytuacje, czyli sytuacje proste oraz niekauzatywny korelat odpowiedniej konstrukcji kauzatywnej. W tej najprostszej sytuacji autorzy wyróżnili przedmiot i stan czyli *de facto* odpowiedniki argumentu i predykatu, choć tej terminologii początkowo nie stosowali. Ilustracją dla językowego wyrażania mikrosytuacji uczynili zdania: *Słońce świeci. Kukułka kuka*. W opracowaniu swym ujęli przede wszystkim makrosytuacje, czyli sytuacje, w których zachodzą bardziej skomplikowane procesy i zjawiska. Zdania będące ilustracjami makrosytuacji ujmują bardzo zróżnicowane sytuacje i zjawiska. Zdanie nazywające sytuację kauzatywną może należeć do zbioru zdań będących odzwierciedleniem makrosytuacji, np. *Wróciliśmy, ponieważ zepsuła się pogoda* [Nedjalkov, Silnickij 1969: 5–6]. Autorzy przyjęli, że składnikami jednej makrosytuacji kauzatywnej są co najmniej dwie mikrosytuacje, powiązane między sobą stosunkiem kauzacji albo przyczyny. W omawianym artykule stosunek kauzacji i stosunek przyczynowo-skutkowy uważane były za synonimy. Stosunek kauzacji został uznany za

konstantę, za stałą (k), wokół której zorganizowane są pozostałe elementy informacji [Nedjalkov, Silnickij 1969: 6]. W makrosytuacji kauzatywnej jako pierwszy element wskazali autorzy agensa kauzatora, jako drugi – stan kauzujący (predykat), jako trzeci – pacjensa, zaś jako czwarty – stan powodowany. Przy braku realizacji na powierzchni wszystkich elementów składowych konstrukcji kauzatywnej autorzy zaproponowali wprowadzenie terminu konstrukcja eliptyczna. Pojawił się w tej sytuacji termin elipsa semantyczna. Mikrosytuację kauzującą autorzy nazywali antecedensem (poprzednikiem), a mikrosytuację powodowaną – konsekwensem (następnikiem). W badaniach swych zaznaczyli zależność – przyczyna – poprzednik oraz skutek – następnik. *Zepsuła się pogoda, więc wróciliśmy*, gdzie antecedens to *pogoda*, a konsekwens – *wróciliśmy*. Za element istotniejszy z punktu widzenia całej konstrukcji kauzatywnej autorzy uznali stan powodowany, czyli rezultat kauzacji. Zauważyli, że najbardziej interesujący z punktu widzenia zarówno nadawcy, jak i odbiorcy jest właśnie rezultat kauzacji. Według autorów, przyczyna, stan powodujący, może, ale nie musi być wyrażany na poziomie języka, por. *On zmusił przeciwnika do poddania się* – *Jego ruch zmusił przeciwnika do poddania się*. W obu podanych zdaniach czasownik realizuje swoją walencję. Uchwycenie środka kauzacji może wymagać uwzględnienia nawet szerokiego kontekstu. Konstrukcje kauzatywne mogą się dzielić wg kilku kryteriów. Po pierwsze, według sposobu wyrażania samej kauzacji. Autorzy wydzielili tutaj typ kauzacji suprasegmentalnej, dla której znaczenie kauzalne wyrażane jest przez całą tę konstrukcję, a nie przez jakieś poszczególne wykładniki. Taka konstrukcja ma charakter peryferyjny wobec innych konstrukcji kauzatywnych. O związku przyczynowym dowiadujemy się, wg badaczy, z zestawienia wyrazów, np. *Wróciliśmy: zaczął padać deszcz*. Za inny rodzaj konstrukcji kauzatywnej badacze uznali taki, w którym formalnym wykładnikiem kauzacji jest **łącznik kauzatywny**. Łącznik ów spaja elementy na poziomie gramatycznym, czemu odpowiada łączenie na poziomie semantycznym, referencyjnym dwu różnych sytuacji. Klasyfikacja łączników jest oparta na dwu cechach. Czynnikiem odróżniającym badacze uczynili część mowy, w jakiej bywa wyrażany dany łącznik. Na podstawie typologii z uwagi na części mowy wyodrębnili kauzatywy morfologiczne. Niezależnie od części mowy, każdy z łączników może występować jako **przyczynowy** bądź **skutkowy** – ten drugi podział nakłada się na podział pierwszy. Badacze wyróżnili łączniki oznajmujące, które mają charakter rzeczownikowy lub czasownikowy, a także łączniki służebne, do których przypisali spójniki i wyrażenia przyimkowe. Ze względu na część mowy, w postaci której występują, łączniki zostały podzielone na oznajmujące gdy są czasownikami, np. *zmusić* – *Zmusiłem go do odejścia, doprowadzić* albo rzeczownikami, np. *bezczelność* – *Twoja bezczelność zmusiła go do odejścia*. Także ze względu na część mowy wyróżniono łączniki pomocnicze, które mogą być spójnikami, np. *ponieważ* lub wyrażeniami przyimkowymi, np. *z powodu, przez nieuwagę*. Podział o podstawie semantycznej, który

został zaproponowany w omawianej pracy, przyniósł rozróżnienie kauzatywów rezultatywnych, czyli takich, które oprócz kauzacji wnoszą także treść rezultatu oraz kauzatywów instrumentalnych, które denotują jedynie samą kauzację. Na podział ten nakłada się podział ze względu na liczbę otwieranych miejsc argumentowych, np. trzymiejscowe – *zastrzelić*, np. *X zastrzelił Ya z karabinu* lub dwumiejscowe – *zabić*, np. *X zabił Ya*. Morfologiczne typy kauzatywów to, według autorów, rzeczownikowe, czasownikowe, spójnikowe, przyimkowe. Za najciekawsze uznali konstrukcje czasownikowe, ponieważ czasownik kauzatywny to centrum (nie tylko semantyczne, lecz także gramatyczne) konstrukcji kauzatywnych. Wśród czasowników kauzatywnych wyodrębnili rezultatywne i nierezultatywne, które dodatkowo zawierają czasowniki instrumentalne. Autorzy charakteryzowali zaproponowane przez siebie typy kauzatywów. Klasę dwu- lub trójargumentowych kauzatywów wzbogacili informacjami na temat dodatkowych stałych [Nedjalkov, Silnickij 1969: 10]. Stałe te zwykle przybierają postać oddzielnych elementów leksykalnych. Autorzy wyróżnili trzy typy niekauzatywnych odpowiedników czasowników kauzatywnych. Rezultatywne czasowniki kauzatywne korelują z odpowiednimi niekauzatywnymi korelatami, np. *wystraszyć kogoś* – *wystraszyć się*. Drugi typ stanowią, wg autorów, instrumentalne czasowniki kauzatywne, które korelują z niekauzatywnymi instrumentalnymi czasownikami, np. *rozkazać* – *powiedzieć, napisać*. Trzeci typ to korelaty niekauzatywne z obu powyższych typów wyodrębnione dla trójargumentowego causativum, np. *przywołać* – *powiedzieć, krzyknąć*. Autorzy zademonstrowali następnie różne rodzaje korelacji między kauzatywami a niekauzatywnymi czasownikami stanu, por. *zabić* – *umrzeć*. Kauzatywny trójargumentowy czasownik *wytrzeć* koreluje z dwoma niekauzatywnymi zwrotami: *być suchym* albo *być czystym* [Nedjalkov, Silnickij 1969: 11]. Łącznik kauzatywny został przez autorów określony również terminem **węzeł**. Taki węzeł może jednakże być wykładnikiem więcej niż jednej stałej. Te węzły, które nie tworzą stałej autorzy określili mianem otoczenia łącznika. Na otoczenie to składają się dwa elementy, którym na poziomie referencji autorzy przypisali dwie mikrosytuacje. Jeżeli na poziomie formalnym obie mikrosytuacje znajdują odzwierciedlenie, wówczas mamy do czynienia z pełną konstrukcją składającą się z dwóch węzłów, np. *Jego przyjszcie zmusiło mnie do odejścia*. Możliwe są jednak inne konfiguracje elementów konstrukcji kauzatywnej. Funkcjonują zdania, w których obecna jest tylko sytuacja implikująca: *Przywołuję go. Rozkazałem mu odejść* – pierwszy węzeł implikowany, drugi nie. Możliwa jest sytuacja odwrotna, w której pierwszy węzeł jest nieimplikowany (sposób *zmuszenia do odejścia* nie został wyrażony), a drugi jest obecny: *Zmusiłem go do odejścia*. Następnie autorzy wydzielili kilka typów segmentów budujących wypowiedzi kauzatywne. Po pierwsze wyodrębnili pełne i niepełne segmenty wchodzące w skład konstrukcji kauzatywnych. Możliwa jest sytuacja, gdy oba budujące segmenty są segmentami pełnymi – segment antecedensa sytuacji kauzatywnej i segment konsekwensa,

np. *Jego przyjście wywołało ogólny śmiech*. Dokonali również podziału na segmenty pierwotne i wtórne. Tę charakterystykę segmentów powiązali z funkcją zdaniową danego segmentu. Na przykład w zdaniu: *Twoje przyjście zmusiło go do odejścia* – za pierwotny uznali segment *zmusiło*, pozostałe zaklasyfikowali jako wtórne. Pozycja syntaktyczna może być pierwotna (orzeczenie) lub wtórna, np. *Wróciliśmy, ponieważ zaczął padać deszcz*. Za pierwotny segment badacze rosyjscy uznali ten, w którym wystąpiło orzeczenie ze zdania głównego. Korzystali z tradycyjnego składniowego podziału na zdanie główne i zdanie podrzędne. Wskazali na fakultatywność lub obligatoryjność segmentów. Za segment fakultatywny uznali ten, który nie stanowi obligatoryjnego otoczenia łącznika: *(Swoim krzykiem) on mnie przestraszył*. Fakultatywny segment, mimo że bardzo często niewyraźny, odpowiada stałej kauzacji [Nedjalkov, Silnickij 1969: 15]. Autorzy rozpatrywali także możliwość inwersji analizowanych segmentów. Na przykładzie języka rosyjskiego przedstawili w postaci tabeli inwentarz środków językowych, mogących służyć jako łączniki i możliwości współwystępowania z innymi elementami językowymi (korelacja). Elementy te zostały podane jako typy walencyjne i zilustrowane przykładowymi zdaniami, przedstawiono też rozmaite typy zdań stanowiących konstrukcje kauzatywne. W niektórych zdaniach kauzacji towarzyszy rezultatywność. Autorzy ukazali różne sposoby językowej realizacji elementów konstrukcji kauzatywnych (czasowniki, rzeczowniki, zaimki, przyimki, konstrukcje werbo-nominalne. Autorzy zaproponowali szeroki repertuar środków językowych służących wyrażaniu relacji kauzatywnej oraz elementów konstrukcji kauzatywnej. Wskazali na pewne ograniczenia obowiązujące przy doborze tych wykładników [Nedjalkov, Silnickij 1969: 16–17].

Na początku lat 70. XX w. toczyła się dyskusja między lingwistami pracującymi w paradygmacie generatywnym a zwolennikami interpretacji badanych zjawisk w oparciu o zjawisko leksykalizacji (*generative semanticists* and *lexicalists*) [Olszewska 1986: 18]. J. McCawley [1971], w odpowiedzi zwolennikom leksykalizacji, zaproponował „włączenie do analizy kauzatywów pojęcia *doing* ‘czynienia’ na oznaczenie akcji przeprowadzanej przez sprawcę” [Olszewska 1986: 19]. Następnym istotnym głosem we wspomnianej dyskusji był napisany przez generatywistę tekst, w którym autor zaznaczył odrębność kauzacji zamierzonej i niezamierzonej (*accidental* and *intentional causation*) oraz wyodrębnił elementy budujące znaczenie kauzatywów i uporządkował je hierarchicznie w postaci drzew [Dowty 1972]. Celem tego artykułu było przedstawienie analizy składnikowej czasowników zawierających znaczenie *kill* ‘zabić’, zaproponowanie modelu opisu podstawowego predykatu CAUSE, który pojawiał się w analizowanych czasownikach oraz wskazanie elementów implikowanych przez ten predykat (*entailments*) [Dowty 1972: 62]. Autor artykułu w sposób przejrzysty ukazał składniki tworzące strukturę kauzatywów na płaszczyźnie głębokiej (*underlying structure*) [Dowty 1972: 62]. Opowiedział się za

tym, że predykat kauzatywny CAUSE otwiera miejsce dla podmiotu propozycjonalnego (*sentential subject*): „I will, argue, however, that the atomic predicate CAUSE invariably takes a sentential subject rather than an individual” [Dowty 1972: 62].

T. Olszewska zauważyła, że podczas prowadzenia wspomnianej debaty naukowcy przedyskutowali wzajemną relację predykatów DO, CAUSE, BECOME w odniesieniu do semantyki kauzatywów. Pomysł wyprowadzania znaczenia angielskiego czasownika *kill* ‘zabić’ z frazy *cause to die* ‘spowodować, żeby ktoś umarł’ został zastąpiony przez koncepcję posiadania przez oba te wyrażenia predykatywne wspólnych części znaczeniowych [Olszewska 1986: 21].

D. A. Cruse [1972] w artykule *A Note on English Causatives* podtrzymał krytykę uznawania zdań z kauzatywami leksykalnymi, np. *John opened the door*, i zdań z kauzatywnością wyrażoną analitycznie, np. *John brought it about that the door opened*, za synonimiczne. Pisał o tzw. “covert” *causatives*, czyli zakrytych kauzatywach oraz o “overt” *causatives*, czyli odkrytych, jawnych kauzatywach [Cruse 1972: 521]. Uważał, że różnica między ukrytymi a jawnymi wyrażeniami kauzatywnymi jest łatwa do wykazania. Dane konteksty dopuszczają funkcjonowanie *causativum* złożonego, przy niemożliwym funkcjonowaniu w ich otoczeniu skondensowanej jednostki kauzatywnej; por. **The floods marched the army further north. The floods caused the army to march further north* [Cruse 1972: 521]. D. A. Cruse połączył ukryte, zleksykalizowane postaci kauzatywów z bezpośrednim działaniem sprawcy, por. *John melted the butter*. Przy kauzatywach jawnych, zdekomponowanych do elementów prostszych działanie sprawcy może mieć charakter zapośredniczony, może wystąpić dodatkowy agens, por. *By shouting “Fire!” John brought it about that all the doors in the street opened* [Cruse 1972: 523]. W omawianym artykule autor poruszył problematykę stanów emocjonalnych jako efektów oddziaływania kauzacji. Zauważył, że dla konstrukcji odkrytych charakterystyczne jest wystąpienie odpowiednika w postaci *inchoativum become* i *adiectivum*, por. *The doctor frightened Mary by... The doctor caused Mary to become afraid by...* [Cruse 1972: 523]. Ta trzecia grupa kauzatywów (ze stanami emocjonalnymi jako skutkiem) była według Cruse’a odmienna od dyrektyw i od czasowników nazywających bezpośrednio fizyczne oddziaływanie.

Semantyce kauzatywów peryfrastycznych przyjrzał się T. Givón [1975], gdy wskazał na to, iż kauzatywa analityczne i leksykalne wywodzą się z różnych struktur płaszczyzny głębinowej [Duraj-Nowosielska 2007: 107]. Jak zauważył, początkowo badacze pracujący w modelu generatywnym zaakceptowali hipotezę, że wyrażenia kauzatywne (zarówno te jednoelementowe, czasowniki, jak i kauzatywne orzeczenia peryfrastyczne posiadające podobne znaczenie do verbów) wywodzą się od wspólnej struktury głębokiej [Givón 1975: 59]. Już w poprzednich pracach, zarówno Givón, jak i Shibatani [1973] utrzymywali, że peryfrastyczne konstrukcje kauzatywne różnią się od kauzatywów leksykalnych pod względem semantycznym i składniowym.

J. J. Song dostrzegł, że w latach 60. i 70. XX stulecia analizy konstrukcji kauzatywnych przyczyniły się do rozwoju semantyki generatywnej, a następnie analizy tego typu konstrukcji zmuszały badaczy do podawania w wątpliwość teorii generatywnych [Song 1996: 1]. Rezultatem takiego stanu rzeczy, wg Songa, było pojawienie się ujęć nietransformacyjnych albo częściowo transformacyjnych (minimalnie) por. [Newmeyer 1980, 1983]. Bardzo ważnym momentem w badaniach nad kauzatywnością w językach naturalnych było ukazanie się 6. woluminu *Syntax and Semantics* pod redakcją Masayoshi Shibataniego [1976]. Do tematyki kauzatywności Shibatani powrócił jako redaktor tomu poświęconego relacjom kauzatywnym w języku i związanym z nimi zjawiskom [2001]. W tomie z 1976 r. w artykule *The Grammar of Causative Constructions: A Conspectus* przedstawił zaczerpnięte od McCawleya podstawowe warunki służące do określenia danej sytuacji jako kauzatywnej. Pierwszy warunek dotyczył temporalności: „The speaker believes that the occurrence of one event, the «caused event», has been realized at t_2 , which is after t_1 , the time of causing event” [Shibatani 1976: 1]. Drugi warunek dotyczył przekonania nadawcy wypowiedzi o tym, że wystąpienie zdarzenia skutku jest całkowicie uzależnione od zdarzenia przyczynowego, a skutek nie nastąpiłby bez zdarzenia będącego przyczyną [Shibatani 1976: 1]. W swoim artykule-konspekcie przedstawił szereg argumentów za i przeciw generatywnemu podejściu do badania jednostek kauzatywnych [Shibatani 1976: 7–28]. Badał także relację między zdaniem z kauzatywami leksykalnymi i złożonymi (ang. *productive causatives*). Dostrzegł, że kauzatywa leksykalna mogą mieć węższy zakres niż odpowiadające im zdania z analitycznie wyrażoną kauzacją [Shibatani 1976: 29], a zatem nie są w pełni synonimiczne wobec siebie: „The lexical causative and the productive form are not truly synonymous” [Shibatani 1976: 31]. Leksykalne kauzatywa łączył z pewnym rodzajem kauzacji (ang. *manipulative causative*), np. *John moved the chair*, podczas gdy formy złożone służą wyrażaniu kauzatywności innego rodzaju (ang. *directive causative*), np. *John made bill move*. Cechą odróżniającą oba rodzaje kauzacji jest charakter poddanego jej obiektu i jego nacechowanie wolicjonalne wobec sytuacji kauzatywnej [Shibatani 1976: 31–38; por. także Zatorska 2006]. Przykłady angielskich i japońskich zdań ukazały następującą zależność. Jeśli w danym języku do dyspozycji były zarówno kauzatywa leksykalna, jak i złożona, to te analityczne wyrażały kauzację dyrektywną, a leksykalne manipulacyjną. Gdy dostępne były wyłącznie formy opisowe causativum, wówczas służyły do przedstawiania obu rodzajów sytuacji kauzatywnej. Gdy causativum opisowe nie ma w danym języku odpowiednika leksykalnego, wówczas może ono posłużyć do wyrażenia kauzacji manipulacyjnej – uważał autor i redaktor przeglądu stanowisk badawczych na temat kauzatywności [Shibatani 1976: 37–38]. W tym samym tomie ukazał się artykuł Michaela B. Kaca, w którym powróciły wątki stale obecne w badaniach nad czasownikami kauzatywnymi. Autor wyodrębnił klasę predykatów rezultatyw-

nych (ang. *effect predicates*), która zawierała czasowniki kauzatywne i niekauzatywne. W obu rodzajach verbów autor artykułu odnalazł znaczenie rezultatywne – dla verbów niekauzatywnych rezultat ma charakter potencjalny przy zdefiniowanej akcji, która go powoduje, a w przypadku kauzatywów jest odwrotnie, rezultat jest ściśle określony, gdy powodująca go akcja może być niedookreślona. „Whereas causatives are vague about the precise nature of the action but specific about result of the action, noncausatives are precise about the action but completely noncommittal as to the nature of the result of the action” [Kac 1976: 234]. W omawianym artykule dyskutowana jest metoda, którą wcześniej zaprezentował McCawley [1968], czyli analiza oparta na zjawisku podniesienia predykatu (*Predicate Raising*). Rozważania M. B. Kaca koncentrowały się m.in. na relacji kauzatywów leksykalnych i peryfrastycznych. Autor analizował możliwości składniowe i interpretacje semantyczne przykładowych zdań. Zapropował analizowanie kauzatywów w oparciu o nietransformacyjny typ gramatyki generatywnej (ang. *nontransformational type of generative grammar* called COREPRESENTATIONAL GRAMMAR – CORG). Teoria ta kładła większy niż klasyczna, transformacyjno-generatywna, nacisk na strukturę powierzchniową (ang. *surface structure*). Według autora artykułu, CORG w większym stopniu niż ujęcie transformacyjno-generatywne uwzględniała zdania z języka naturalnego, różne przekształcenia zdaniowe i nie wymagała standaryzowania ich w uzgodnieniu ze schematem ze struktury głębszej [Kac 1976: 255].

W kręgu ujęć typologicznych powstawały prace rozpatrujące składnię i semantyczne uwarunkowania zdań zawierających znaczenie kauzatywne na podstawie przykładów zaczerpniętych z różnych języków (takich jak angielski, francuski, niemiecki, włoski, łaciński, sanskryt, hindi, pendżabi, japoński, koreański, turecki, fiński, języki różnych plemion indiańskich etc.) [Wali 1981]. Pierwsza część omawianego artykułu obejmowała składniową analizę zdań z kauzatywami i dotyczyła przede wszystkim sposobów ujawniania poszczególnych elementów zdania, takich jak podmiot (*subject*) oraz różne rodzaje dopełnień (*direct, indirect, oblique object*). Autor tekstu próbował odpowiedzieć na pytanie, jaki kształt składniowy przybierają w poszczególnych językach stałe konstrukcje kauzatywnej (*causer* – sprawca, *causee* – obiekt lub osoba podlegająca kauzacji). Ukazane zostały również konsekwencje syntaktyczne różnego ujawniania argumentów w zdaniu. Mimo że pierwsza część tekstu była zorientowana syntaktycznie, to ukazane zostało również oddziaływanie poziomu semantycznego na kształt struktur zdaniowych. Hipotezy zostały zilustrowane przykładami z wielu odrębnych, często odległych geograficznie i genetycznie języków (m.in. sanskryt, hebrajski, niemiecki, łacina, francuski, włoski). Dla pewnych języków przytoczono przykłady tzw. kauzatywów wyższego stopnia (*the higher-level causatives*), czyli językowo wyrażony łańcuch reakcji kauzatywnych, który doprowadza do wielokrotnego skutku w wielu obiektach (ang. *producing multiple causees*), np. *Mini caused Lili to cause Sushi to write a letter*

to Vinay [Wali 1981: 295–296]. W części tekstu poświęconej składni uwzględniono również zjawisko koreferencji argumentów i jej dopuszczalności w odniesieniu do subiekta i obiektu sytuacji kauzatywnej. Koreferencja taka występuje, gdy podmiot jest tożsamy z obiektem, czyli wtedy, gdy działanie skierowane jest na samego siebie i występuje refleksywizacja. Autor tekstu zauważył, że analiza czysto składniowa była niewystarczająca do opisu zależności między takimi elementami, jak *causee*, dopełnienie dalsze – *indirect object*, dopełnienie ukryte *oblique object* i czasownikiem [Wali 1981: 301]. Analiza semantyczna została przedstawiona w drugiej części wspomnianego artykułu. Dotyczyła ona takich składowych, jak CS, czyli podmiot zdania uzupełniającego podstawową predykację (ang. *the complement subject*). W artykule przywołany został podział na kauzatywa z wbudowaną agentywnością (*factitive causatives*) i inne, jak czasowniki percepcji, wiedzy, uczuć etc. Przypomniany został szczególny typ kauzatywów, tzw. kauzatywa kontaktowe (ang. *contactive causatives*), dla których *causee* jest manifestowany jako pacjens bądź experiencer. Według autora *Cause, Causer and Causee*, w niektórych językach manifestowana jest odmienność pacjensa od experiencera, podczas gdy inne języki znoszą to zróżnicowanie [Wali 1981: 304]. Kategorią budzącą zainteresowanie była w omawianym artykule kategoria agensa skutku (ang. *an agent causee*). W niektórych językach dla kauzatywów kontaktowych jako *causee* występuje pacjens. Problematyka ról semantycznych została tutaj zestawiona z zagadnieniem składników zdaniowych. Pojawiało się pytanie, w którym momencie dany argument przy predykacie kauzatywnym jest jeszcze obiektem / pacjensem, a kiedy staje się już agensem (por. *X spowodował że Mini / malpka wylizala miód ze słoika*)? Ostatecznie w artykule przyjęto rozstrzygnięcie, że to semantyka czasownika kauzatywnego wyznacza status *causee* – agentywny lub nie. Dla czasowników kauzatywnych, które nie wpisują się w typ kontaktowych, kauzator nie uczestniczy bezpośrednio w działaniu, lecz jest planistą, reżyserem akcji lub modyfikatorem. Podobnie rola semantyczna *causee* jest równolegle modyfikowana [Wali 1981: 306]. Tekst Kashi Wali to przykład wszechstronnej analizy jednostek kauzatywnych. W artykule uwzględnione zostały role semantyczne poszczególnych argumentów przy predykacie kauzatywnym, rozpatrywane były także ich realizacje składniowe. Analizę udokumentowano materiałem z wielu języków; obok partykularnych obserwacji próbowano poczynić obserwacje bardziej uniwersalne, zorientowane typologicznie.

Ivan Lowe przyjrzał się różnym typom przyczyn (*the various kinds of causes and reasons*), a także relacjom między nimi, różnym stopniom kauzalności w powiązaniu z koniecznymi i wystarczającymi warunkami [Lowe 1987]. Rozróżnił proste przyczyny i skutki zachodzące mechaniczycznie, np. *John got a bad shock BECAUSE he touched the high tension wire* ‘John doznał ciężkiego urazu, ponieważ dotknął przewodu pod napięciem’ oraz zdania podobne do następującego: *I take my daughter by car to music lesson BECAUSE there are*

bad characters in that area who would harm her if she went alone ‘Podwiozłem córkę samochodem na lekcje muzyki, ponieważ okolica jest niebezpieczna, ktoś mógłby ją zaczepić, gdyby szła sama’. Pierwsze zdanie wskazuje na prostą relację **przyczyna – skutek**, natomiast drugie, wg Lowe, powstało w wyniku wnioskowania, zdanie wprowadzane przez *because* ‘ponieważ’ przedstawia sąd nadawcy wypowiedzi, jego przypuszczenia. Autor zaproponował skalę kauzalności (*Scale of Causality*). Wyróżnił na niej następujące stopnie od mocnej do słabszej relacji kauzalnej: 1. Najsilniejsza przyczynowość o charakterze prawa, zachodząca mechanicystycznie (*law-like*), np. *If John touches the high tension wire, he will get a bad shock* ‘Jeśli John dotknie przewodu pod napięciem, dozna ciężkiego urazu’; 2. Słabsza kauzalność mająca postać niaby-prawa, zdania z taką relacją kauzalną pozwalają na wstawienie modyfikatorów *probably*, *very likely* ‘prawdopodobnie’, np. *If John waters his plants, they will (probably / very likely) grow* ‘Jeśli John będzie podlewał rośliny, prawdopodobnie będą rosły’ (*quasi-law*); 3. Relacja zezwalająca, umożliwiająca, relacja kauzalna słabsza od poprzednich, np. *If John gets his visa, he will go to Brazil*. ‘Jeśli John dostanie wizę, będzie mógł / pojedzie do Brazylii’ (*enabling*); 4. Najsłabsza relacja kauzatywna, ułatwianie, np. *If the weather is fine, John will go for a walk* ‘Jeśli pogoda będzie ładna, John pójdzie na spacer’ (*facilitating*) [Lowe 1987: 38]. Lingwista zajął się problematyką koniecznych (*necessary*) oraz wystarczających (*sufficient*) warunków do zajścia danej sytuacji kauzatywnej i skorelował je z różnymi typami kauzatywności ze skali kauzalności. Zauważył odpowiedniość przyczyny wystarczającej (*sufficient cause*) i kauzatywności mocnej (*law-like cause*). Jednakże nie wszystkie zdania z warunkami wystarczającymi do zajścia danej kauzacji są zarazem wykładnikami kauzatywności o charakterze prawa. Różnica między obydwoma zjawiskami polega na tym, że, jak pisał I. Lowe: „A law-like condition MUST describe a direct cause and effect relationship, whereas a sufficient CAN be direct” – „Warunek o charakterze prawa musi opisywać przyczynę bezpośrednią, podczas gdy wystarczający może wskazywać na bezpośrednią” [Lowe 1987: 39]. Zdania z relacją zezwalającą są często przykładem warunków koniecznych (*necessary conditions*), np. *If I get my visa, I will go to Brazil* ‘Jeżeli dostanę wizę, pojedę do Brazylii’. Autor zajął się również odpowiednością między liczbą warunków i efektów (*how many conditions correspond to how many effects*). Najbardziej swobodne pod względem liczby korespondujących warunków i efektów są warunki umożliwiające (*enabling conditions*). Autor wskazał także na obecność lub brak elementu kontroli przy występowaniu warunku umożliwiającego, np. *If I go downtown, I’ll buy a pair of shoes* (+ control over enabling condition), *If they sell batteries at the store, I’ll get some* (– control) [Lowe 1987: 41–42]. W przypadku konstrukcji celowych (*the purpose construction*) tylko jeden cel koresponduje z jednym warunkiem umożliwiającym („one purpose corresponds to one enabling condition”), np. *I went to the beach in order to go for a swim* ‘Pójdę na plażę, jeśli

wybiore się popływać’ [Lowe 1987: 43]. Autor rozróżnił powody – ich kilka typów (*reasons*) – które na poziomie zdań sygnalizowały sąd nadawcy (*justification*), por. *John is home BECAUSE the lights are on* ‘John jest w domu, ponieważ światło się pali’; *I skipped the lecture BECAUSE I felt tired* ‘Opuściłem wykład, ponieważ czułem się zmęczony’; *I talked to him now then BECAUSE he would have gone to Australia by the day after* ‘Rozmawiałem z nim teraz, ponieważ pojutrze wyjeżdża do Australii’. Lingwista w drugiej części swego wykładu wziął na warsztat przyczyny, wnioskowania, rozumowania (*reasons*), leżące u podstaw analizowanych zdań [Lowe 1987: 43–45]. Po pierwsze wyodrębnił przyczyny (*reasons*) powiązane z różnymi aktami mowy (*speech acts*), a wykryte przy interpretacji zdań przyczynowych (*because-clauses*). Na przykład jedno ze zdań składowych podanych przez Lowe reprezentuje na poziomie illokucyjnym prośbę / polecenie, np. *Eat it up now*, gdy drugie jest zdaniem przyczynowym (*because-clause*), *BECAUSE it will be no good by tomorrow* [Lowe 1987: 43]. Autor zauważył, że zdanie wprowadzone przez *because* stanowi rodzaj uzasadnienia aktu mowy ze zdania pierwszego: „The *because-clause* justifies the request made [...]”. Zdania przyczynowe, które uzasadniają różne rodzaje aktów mownych, jak stwierdzenia, pytania, prośby, rady Lowe nazwał uzasadnieniami aktów mowy (REASONS FOR SPEECH ACTS). Wyróżnił także zdania, w których przyczynowość pełni funkcję deliberatywną, ukazującą mentalny proces wnioskowania („*deliberations and choice are involved*”), a w żaden sposób nie odzwierciedla mechanicystycznych praw w rzeczywistości pozajęzykowej, np. *I went to John BECAUSE he was the only one who could help us*. Jednakże autor opatrzył ten typ zdań etykietą przyczyny działań (*reasons for actions*), zarazem wskazał na ich mentalny charakter, na to, że stanowią rodzaj sądu, wnioskowania i mogłyby być opatrzone ramą zdaniową: *Zdecydowałem, że (I decided to)* albo: *Chciałem, żeby (I wanted to)* [Lowe 1987: 44]. Autor postawił otwarte pytanie o możliwość derywowania zdań przyczynowych ze zdań z przyczyną objaśniającą akt mowy. Omówił także uzasadnianie sądów (*reasons for statements*), np. *John is home BECAUSE the lights are on* ‘John jest w domu, ponieważ światło się pali’. W przytoczonym zdaniu wskazał na to, w jaki sposób sąd nadawcy wywodzi się ze zwyczajowej, utrwalonej w codzienności sytuacji, w której zwykle światło jest zapalone, gdy ktoś przebywa w domu. Wnioskowanie nadawcy jest oparte na utrwalonym wzorze sytuacyjnym [Lowe 1987: 45]. Artykuł I. Lowe stanowił interesujący przyczynek do badań nad kauzatywnością, gdyż oprócz klasycznej klasyfikacji relacji kauzalnych ze względu na ich skalarność oraz przypomnienia warunków koniecznych i wystarczających do określenia sytuacji kauzatywnej, autor uwzględnił także perspektywę pragmatyczną – ze strony nadawcy sądu oraz dokonał aplikacji elementów teorii aktów mowy do analizy zdań przyczynowych.

W drugiej połowie lat 80. XX w. pojawiła się nowatorska próba dekompozycji znaczenia kauzatywnego [Talmy 1985, 1988; Goddard 1998: 262].

Leonard Talmy zapożyczył z fizyki pojęcie siły (*force dynamics*), którego użył do stworzenia schematu (*force dynamic scenario*) sytuacji kauzatywnej. Uczestnikami nakreślonego przez lingwistę scenariusza byli: pierwszoplanowy uczestnik (*the Agonist*), koncentrujący na sobie uwagę oraz uczestnik na drugim planie, jednostka oddziałująca siłą (*force element – the Antagonist*). Opis Talmy’ego odnosi się do językowego obrazowania sytuacji ruchu lub bardziej ogólnie – akcji. Autor koncepcji używał również symboli i schematów do wizualizowania przedstawianej sytuacji [Goddard 1998: 263–264]. Koncepcję Talmy’ego rozwinął i uzupełnił Ray Jackendoff, który zaproponował własny sposób rozłożenia pojęcia *powodowania* CAUSE [Jackendoff 1990]. Autor ten wprowadził element, a właściwie rodzaj predykatu AFF (*affect*) o dwóch miejscach argumentowych – jednym dla agensa, drugim dla pacjensa. W ten sposób z modelu Talmy’ego wzięty uczestnik sceny (*the Agonist*) został przez Jackendoffa zastąpiony pacjensem – „The agonist is the person on whom the force is being applied (the patient) and antagonist is the person applying it (the agent)” [Goddard 1998: 265]. Do zaznaczenia efektów oddziaływania wyróżnionych przez Talmy’ego sił (*force-dynamic configurations*) Jackendoff zaproponował specjalną funkcję CS, która zawierała także wskaźnik sukcesu / rezultatu (*success parameter*). CS⁺ to symbol działania sił z uzyskanym efektem (*successful outcome*). Wyróżnił także CS^u z nieokreślonym skutkiem (*undetermined outcome*) i CS⁻ bez oczekiwanego rezultatu (*unsuccessful outcome*). Oto przykłady zdań, które Goddard cytuje za Jackendoffem: dla CS⁺ – *Harry forced Sam to go away* ‘Harry zmusił Sama, żeby sobie poszedł’; dla CS^u – *Harry pressured Sam to go away* ‘Harry naciskał na Sama, żeby ten sobie poszedł’ – skutek jest nieznan. Nie wiemy, czy Sam rzeczywiście się oddalił, czy uległ naciskom Harry’ego. Goddard skrytykował koncepcje Talmy’ego i Jackendoffa, zaproponowane przez tych autorów do opisu kauzatywów, gdyż uważał te drogi opisu za nieadekwatne. Uznał np. wskaźnik CS za „mniej zrozumiały” („less readily intelligible”) od utrwalonego w językoznawstwie primitivum CAUSE [Goddard 1998: 265].

Publikowano prace, w których powracała problematyka oddzielenia czasowników kauzatywnych od niekauzatywnych. Badano relację inchoativów i causativów [Haspelmath 1993]. Przedmiotem analizy było także odróżnienie klasy czasowników nieprzechodnich od przechodnich (kauzatywne klasyfikowano jako przechodnie) [Levin, Rappaport Hovav 1994]. Autorki przywołanego opracowania zainteresowała alternacja kauzatywna występująca w czasownikach (ang. *causative alternation verbs*). Lingwistki poddały badaniu pary czasowników: nieprzechodni (*intransitive*), np. *The vase broke* oraz przechodni (*transitive*), np. *Antonia broke the vase*. Oprócz pary tego typu (*intr-trans*), autorki wspomniały funkcjonujące w języku angielskim kauzatywa peryfrastyczne (ang. *periphrastic causative*), dla których znaczenie kauzatywne jest wnoszone przez czasowniki *make* lub *have*, np. *Antonia made the vase broke*.

Podają znany już wcześniej podział na czasowniki kauzatywne bezpośrednie (*direct*), które były nazywane kontaktowymi (ang. *manipulative, contact, contactive*), kauzatywa leksykalne oraz czasowniki kauzatywne pośrednie (*indirect*). Pierwsza grupa (*direct causatives*) obsługiwana jest przez kauzatywa leksykalne. Peryfrastyczne konstrukcje kauzatywne mogą być wykładnikami zarówno kauzacji bezpośredniej, jak i pośredniej. Czasowniki kauzatywne, które alternują, wg autorek, z odpowiednikami nietranzytywnymi, nie mogą być utworzone od wszystkich czasowników, podczas gdy konstrukcje peryfrastyczne o funkcji kauzatywnej mają szerszy zasięg [Levin, Rappaport Hovav 1994: 36]. Celem badań było podanie semantycznych warunków dla wyodrębnienia klasy czasowników podlegających alternacji kauzatywnej. Lingwistki zatrzymały się przy zjawisku detranzytywizacji, czyli tworzeniu czasowników nieprzechodnich od przechodnich oraz na drugim, odwrotnym procesie, w którym tworzone są przechodnie kauzatywa od nieprzechodnich odpowiedników czasownikowych. Czasowniki, które tworzą pary czasownik nietranzytywny / tranzytywny to, np. ang. *blacken* ‘czernić’; *break* ‘złamać’; *cool* ‘ziębić’; *dry* ‘suszyć’; *freeze* ‘mrozić’; *melt* ‘roztapiać’; *shatter* ‘rujnować’; *thaw* ‘rozmarzać’; *thicken* ‘zagęszczać’; *whiten* ‘bielić, wybielać’; *widen* ‘rozszerzać’. Z podanych czasowników badaczki wyodrębniły czasowniki zmiany (ang. *verbs of change*), np. *blacken, close, cool, dry, freeze, melt, open, shatter, thicken, whiten, widen* etc. Badania B. Levin i M. Rappaport Hovav pokazały, że zjawisko tranzytywnych i nietranzytywnych odpowiedników nie jest ograniczone do języka angielskiego. Autorki zainteresowały jednakże te czasowniki, od których nie można utworzyć transytivum, por. *The cactus blossomed / flowered early* ‘kaktus wcześniej zakwitnął’. **The warm weather blossomed / flowered the cactus early*, również polski dosłowny odpowiednik tego zdania to konstrukcja nieakceptowalna por. **Ciepła pogoda zakwitła wcześniej kaktus*². Autorki tekstu wskazały jednak na klasę czasowników, które choć są kauzatywami, nie denotują zmiany, dotyczą natomiast emisji dźwięku lub światła, np. *The postman rang the bell* ‘listonosz użył dzwonka’. Jak podano w artykule: „Verbs of change figure most prominently and most regularly in the alternation” [Levin, Rappaport Hovav 1994: 42]. Czasowniki emisji dźwięku, światła, zapachu (nie wszystkie) – choć nie denotują zmiany, alternują. Autorki podsumowując zauważyły, iż nieprzechodniość, a nawet oznaczanie zmiany nie są wystarczającymi warunkami do podlegania alternacji kauzatywnej przez dany czasownik. Również nie wszystkie kauzatywne tranzytywa mają odpowiedniki nietranzytywne. Do tych bez odpowiedników nietranzytywnych autorki zaliczyły na przykład czasowniki kreacji ze znaczeniem ‘spowodować istnienie’ (ang. *cause to exist*), por. *Anita just wrote a new*

² Jednakże podobny sens może być oddany w języku polskim przez kauzatywne konstrukcje analityczne, por. *Ciepła pogoda wywołała kwitnienie kaktusa. Ciepła pogoda spowodowała, że kaktus zakwitł.*

novel. **A new novel wrote*. Zaobserwowały także tendencję przejawiającą się w formalnym, słotwórczym kształcie badanych verbów. Angielskie czasowniki tworzone przez sufiksy *-ize* i *-ify* nie mają odpowiedników nieprzechodnich, np. *The farmer pasteurized the milk* ‘rolnik pasteryzował mleko / dokonał pasteryzacji mleka’, **The milk pasteurized* ‘mleko się spasteryzowało?’ [Levin, Rappaport Hovav 1994: 43]. Od tej reguły są wyjątki, por. *I solidified the mixture*. – *The mixture solidified*. ‘Utwardziłem miksturę. Mikstura stężała’. *The cook caramelized the sugar*. – *The sugar caramelized*. ‘Kucharz skarmelizował cukier. Cukier się skarmelizował’. Czasowniki utworzone przez sufiks *-en* częściej podlegają alternacji przechodnie – nieprzechodnie, por. *John thickened the sauce*. / *The sauce thickened*. [Levin, Rappaport Hovav 1994: 44, za Lakoff 1968]. Relacja między tranzytywami a nietranzytywami dotyka, wg autorek, problemu reguł selekcyjnych subiekta czasowników nieprzechodnich i obiektu przechodnich. Jako przykład takich ograniczeń selekcyjnych lingwistki podały łączliwość czasownika *break* ‘stłuc, złamać’, który wymaga argumentu w pozycji obiektu odpowiadającego fizycznemu obiektowi przy czasowniku przechodnim oraz takiegoż argumentu w pozycji subiekta przy czasowniku nieprzechodnim, por. *Antonia broke the glass* ‘Antonia stłukła szklanekę’; *The glass broke* ‘szklanka się potłukła’. Ponieważ cechy selekcyjne łączą się ze znaczeniem czasowników, więc para czasowników tranzytywny – nietranzytywny posiada wspólny rdzeń znaczeniowy. Analizy pokazały, że różną dystrybucję argumentów w pozycjach subiekta i obiektu dla czasowników przechodnich i nieprzechodnich, por. *The wind cleared (up) the sky* ‘wiatr przeczyścił niebo’. *The sky cleared (up)* ‘Niebo się przejaśniło’. *The men cleared the table* ‘Mężczyźni wyczyścili stół’. **The table cleared* ‘*Stół się wyczyścił’ [Levin, Rappaport Hovav 1994: 46]. Autorki postawiły następujące pytania. Dlaczego niektóre czasowniki są swobodne pod względem alternacji kauzatywnej? Dlaczego niektóre czasowniki nie alternują w ten sposób, a dlaczego inne alternują pod pewnymi warunkami? Omawiana praca wpisuje się w model badań składu struktur semantycznych i składniowych wybranych predykatów. Zostało w niej opisane zjawisko eksplikacji argumentów implikowanych przez dany predykat (*the syntactic expression of the arguments of a predicator*) oraz zagadnienie liczby otwieranych przez niego miejsc argumentowych (*its adicity (the number of arguments it requires)*). Zjawisko alternacji kauzatywnej było badane przez pryzmat właściwości danego predykatu, implikowanych przez niego argumentów. Badane były zespoły cech determinujących składniową manifestację argumentów. Beth Levin i Malka Rappaport Hovav uwzględniły poziom reprezentacji semantycznej, który określiły jako poziom znaczeniowy danego verbum (dekompozycję predykatu), istotny ze względu na swe odzwierciedlenie na poziomie składniowym oraz poziom reprezentacji składniowej, obejmującej strukturę argumentów. Uznały, że oba poziomy powiązane są między sobą zespołem reguł i zaakceptowały tezę, że poziom składniowy jest derywowany

z semantycznego [Levin, Rappaport Hovav 1994: 47]. Zagadnienie liczby miejsc argumentowych zostało skonfrontowane z pytaniem o możliwość alternacji kauzatywnej. Uwzględniono czynnik kontroli zewnętrznej i wewnętrznej w znaczeniach czasowników. W omawianym artykule autorki rozróżniły kauzację zewnętrzną i wewnętrzną zdarzeń (*'internally' and 'externally caused' eventualities*). Przywołały podział na czasowniki, gdzie ujawniana jest wola agensa (*the will or volition of the agent who performs the activity*), np. *play, work*; a także na czasowniki określające zdarzenia wewnętrzne, motywowane przez przyczyny wewnętrzne (*internally caused eventualities*), związane z wewnętrznymi uwarunkowaniami argumentu, np. *blush* 'rumienić się', *tremble* 'drżeć' [Levin, Rappaport Hovav 1994: 49]. Autorki stwierdziły, że te czasowniki nieprzechodnie, które mają również przechodnie odpowiedniki należą do tych z przyczyną zewnętrzną, podczas gdy czasowniki jedynie nietranzytywne mają w swej semantyce przyczynę wewnętrzną. Dla niniejszej monografii szczególnie interesująca jest klasa, której w artykule z 1994 r. poświęcono sporo miejsca, a mianowicie odprzymiotnikowe verba zmiany (*the change of state verbs; deadjectival verbs*). Czasowniki zmiany, tak charakterystyczne dla czasowników alternujących, odnoszą się, wg autorek artykułu, do cech obiektu, który podlega kauzacji. Wśród cech tych wymienione zostały m.in. właściwości fizyczne, kolor, temperatura. W języku angielskim niektóre przymiotniki i derywowane od nich czasowniki mają identyczną postać, nie użyto do ich budowy afiksów (*zero-related to adjectives*), por. *brown* 'czynić brązowym', *clean* 'czyścić', *empty* 'opróżniać, czynić pustym', *narrow* 'zawężać', *round* 'zaokrąglać', *warm* 'ogrzewać', *yellow* 'zażółcać'. Spory zbiór kauzatywów w języku angielskim buduje sufiks *-en*, np. *blacken* 'czernić', *lessen* 'zmniejszać', *moisten* 'zwilżać', *roughen* 'czynić szorstkim', *slacken* 'osłabiać', *steepen* 'czynić stromym', *stiffen* 'usztyniać', *sweeten* 'osładzać', *widen* 'rozszerzać' [Levin, Rappaport Hovav 1994: 50–51]. Za kluczową cechę klasyfikacji czasowników autorki uznały zewnętrzną lub wewnętrzną przyczynę: „It seems to us that the difference between internal and external cause is the key to their differing behavior” [Levin, Rappaport Hovav 1994: 51]. Zestawiły tranzytywność – nietranzytywność z zewnętrzną i wewnętrzną przyczyną, a także z liczbą otwieranych przez dany predykat miejsc argumentowych. Zauważyły, że czasowniki z kauzacją wewnętrzną są jednomiejscowe (ang. *inherently monadic predicates*), podczas gdy te z przyczyną zewnętrzną są dwumiejscowe (ang. *dyadic predicates*). Levin i Rappaport Hovav w przypadku kauzatywów dwumiejscowych z przyczyną zewnętrzną nakreśliły rodzaj przyłączanych argumentów. Jednym z nich uczyniły argument zdarzeniowy zewnętrznej przyczyny, jako drugi wyróżniły uczestnika, który często występuje jako pacjens [Levin, Rappaport Hovav 1994: 52]. Liczbę miejsc argumentowych (ang. *adicity*) uznały za ściśle powiązaną z semantyką danego czasownika: „The adicity of the predicate is then a direct reflection of a semantic property of the verb”. Autorki próbowały odpowiedzieć

na pytanie: pod jakimi warunkami czasownik zmiany z przyczyną zewnętrzną oparty na predykanie dwuargumentowym ulega detranzytywizacji (*detransitivization*), czyli staje się jednomiejscowym czasownikiem nieprzechodnim? Ustalając warunki takiego zjawiska, autorki wyodrębniły najpierw klasę czasowników, które nie ulegają detranzytywizacji. Wyodrębnienie tej klasy ułatwiła charakterystyka argumentu przy analizowanym czasowniku³. Autorki zaproponowały przykłady czasowników przechodnich, które nigdy, wg nich, nie alternują w kierunku nieprzechodniości i nakreśliły cechy agensa przy danym czasowniku – intencjonalnego i działającego wolicjonalnie, a jako reprezentujące tę podklasę czasowniki proponowały np. *murder* ‘zamordować’, *write* ‘napisać’, *build* ‘zbudować’. Jednakże nie tylko czasowniki z subjektem w roli semantycznej agensa działającego świadomie nie ulegają detranzytywizacji. Autorki podały przykład czasownika *cut*, por. *The baker cut the bread*. ‘Piekarz pokroił chleb’ *The knife cut the bread*. ‘Nóż pokroił chleb’ **The bread cut*. ‘*Chleb się pokroił’. Skomplikowane znaczeniowo angielskie czasowniki tworzone przez sufiksy *-ize* oraz *-ify* zwykle nie mają odpowiedników nietranzytywnych. Autorki wyjaśniały, że tego rodzaju czasowniki nazywają zdarzenia / zmiany, które nie mogą zajść spontanicznie bez udziału agensa, np. **The milk homogenized*. **The apartment humidified*. Przytoczyły verba tworzone przez *-ize* oraz *-ify*, które mogą wystąpić w wariantach nieprzechodnich, np. *The mixture solidified*. *The sugar caramelized*. Klasa subiektów przy czasownikach, które nie pozwalają na detranzytywizację jest węższa niż klasa subiektów przy czasownikach, które dopuszczają taki proces. Lingwistki podały przykłady bardzo wielu odprzymiotnikowych i odrzeczownikowych czasowników, które podlegają alternacji kauzatywnej – występują w wersji przechodniej i nieprzechodniej, np. *acetify* ‘kwaśnić, kwaśnienie’, *acidify* ‘zakwaszać, zakwaszać się’, *intensify* ‘intensyfikować, stawać się bardziej intensywnym’, *lignify* ‘czynić drewnianym, stawać się drewnem / drewnianym, drewnieć’, *petrify* ‘zamieniać w kamień, czynić kamiennym, kamienieć’, *putrefy* ‘powodować gnienie, gnić, ropieć’, *vitrify* ‘szklić, zeszklić się’, *equalize* ‘wyrównywać, wyrównywać się’, *pulverize* ‘proszkować, zamieniać się w proszek’, *vaporize* ‘zamieniać w parę, zamieniać się w parę, parować’. Autorzy podkreślili, że znane są czasowniki zmiany, które nie alternują, nie tracą przechodniości, a zmiana stanu zachodzi w wyniku działania agensa, np. *legalize* ‘czynić legalnym’, *sanctify* ‘uświęcać’ [Levin, Rappaport Hovav 1994: 64]. Autorki zastosowały następujące czynniki i ich konfiguracje dla scharakteryzowania czasowników podlegających bądź nie alternacji kauzatywnej – spontaniczne pojawienie się zmiany (*spontaneous occurrence*) oraz zewnętrzne, wewnętrzne powodowanie (*external, internal caused verbs*).

³ Stosuję tu wymiennie czasownik i predykat, ponieważ w omawianym tekście autorzy podawali *argument* w sąsiedztwie słowa *verb*. A zatem mowa była o czasownikach i uzupełniających je argumentach.

Kategorię spontaniczności cytowane lingwistki zaczerpnęły z poprzednich prac [Haspelmath 1993]. Czasowniki denotujące zdarzenia występujące spontanicznie pojawiają się w postaci nietranzytywnej, a te które nie denotują takich zdarzeń, są przechodnie. Jednakże dane z wielu języków potwierdzają obserwację, że czasowniki nietranzytywne, jak *break*, są raczej morfologicznie nacechowanym członem pary alternujących kauzatywów, gdy inne, jak np. *laugh*, są członem nienacechowanym. Verbum *break* może denotować zdarzenie spontaniczne powodowane przez przyczynę zewnętrzną (*spontaneously occurring and externally caused*), inne, jak *laugh*, dotyczy sytuacji, kiedy spontanicznie pojawiającemu się zdarzeniu towarzyszy przyczyna wewnętrzna – w parze alternującej występują jako człon przechodni, morfologicznie nacechowany („*laugh, are spontaneously occurring and internally caused tend to have the transitive member of a causative alternation pair morphologically marked*”) [Levin, Rappaport Hovav 1994: 66, za: Haspelmath 1993]. Szczególnie ciekawą, wg autorek, grupę stanowią czasowniki ruchu, pierwotnie jednoargumentowe, wewnętrznie powodowane, np. *march* ‘maszerować’, *jump* ‘skakać’. Jednak i one mogą występować jako kauzatywne tranzytywa, np. *The general marched the soldiers to the tents. The rider jumped the horse over the fence*. Autorki uznały proces tworzenia czasowników powodowania ruchu z prostych czasowników ruchu za dość powszechny w języku angielskim. Jednakże niektóre czasowniki nie dopuszczają kauzatywizacji. Omawiany artykuł choć poświęcony zjawisku kauzatywizacji lub alternacji kauzatywnej, w istocie stawiał sobie za zadanie wyjaśnianie procesów związanych z fenomenem tranzytywności [Levin, Rappaport Hovav 1994: 74].

J. J. Song podkreślił, że w ramach RG (*Relational Grammar* – gramatyki relacyjnej) kauzatywność była rozpatrywana w odniesieniu do relacji zmieniających się praw i reguł. Wskazał, że także LFG (*Lexical-Functional Grammar* – gramatyka funkcjonalna) obejmowała zagadnienie kauzatywności [Song 1996: 1]. Kauzatywami zajmował się również Bernard Comrie tworząc podwaliny pod teorię typologii językoznawczej [1976, 1981]. J. J. Song prorokował, że tematyka kauzatywów nie przestanie być dla lingwistów interesująca także w przyszłości: „Undoubtedly, the causative will continue to fascinate and preoccupy linguists of diverse theoretically backgrounds for years to come” [Song 1996: 2].

Cliff Goddard rozpoczął rozdział książki *Semantic Analysis* poświęcony kauzatywom (*Causatives*) od prostej definicji: „A causative is an expression in which an event (the caused event) is depicted as taking place BECAUSE someone does something or because something happens” [Goddard 1998: 260]. Następnie przypomniał trzy rodzaje kauzatywów: konstrukcje zawierające specjalne słowo na oznaczenie kauzacji, np. dla języka angielskiego czasownik *make* – *I made him do it* ‘Sprawiłem, że on to zrobił’; kauzatywa morfologiczne tworzone przez sufiksy *-en* lub *-ify*, np. *widen* ‘poszerzać’, *blacken* ‘czernić’,

nullify ‘unieważniać’ oraz kauzatywa leksykalne, np. *kill*, *feed*. Przedstawiając konwencjonalne opisy kauzatywów, omówił kilka etykietek nadawanych frazom o znaczeniu kauzatywnym. Przypomniał, że wyróżnia się kauzację bardziej bezpośrednią (*more direct causation*) – ten typ reprezentują kauzatywa leksykalne, np. *kill*, *break*. Można też mówić o kauzacji niebezpośredniej (*directive / mediated causation*). Ten drugi wariant jest częściej reprezentowany przez konstrukcje analityczne. W ich ogólne znaczenie został wbudowany sygnał, że doszło do przekazania informacji między kausatorem (*causer*) a obiektem / pacjensem (*causee*), który w tego typu konstrukcjach złożonych o znaczeniu zapośredniczonym może też przybierać postać bezpośredniego wykonawcy, por. *They had her sing at the party* – ‘Sprawili, że ona śpiewała na przyjęciu’ [Goddard 1998: 268–269]. Niektóre konstrukcje kauzatywne, mimo niewątpliwych zastrzeżeń do tego rodzaju konwencjonalnych etykiet semantycznych, mogą być opatrzone, wg C. Goddarda, etykietą kauzacja przymusu (*coercive*), a przy klasyfikacji znaczeń kauzatywnych lingwiści pisali również o stopniach przymusu (*degrees of coercion*). Przykładem kauzacji przymusu (*coercive causation*) w języku angielskim mogą być konstrukcje zawierające verbum *make*: *They made me repeat the story over and over* ‘Zmusili mnie do opowiadania tej historii wciąż na nowo’. Charakterystyczne, że przy kauzacji przymusu działanie agensa jest celowe, gdyż agens (X) wie, że bez przymusu ze strony Xa, Y nie zrobi tego, do czego przymusza go X [Goddard 1998: 272]. W języku polskim wykładnikami kauzacji przymusu mogą być czasowniki: *przymusić / przymuszać*; *zmusić / zmuszać*, np. *Jan zmusił Piotra, by ten wyszedł. Jan zmusił Piotra do wyjścia*. C. Goddard podał przykłady kauzatywów odprzymiotnikowych, istotnych z punktu widzenia naszego tematu. Wyróżnił derywaty tworzone dla języka angielskiego przez sufiks *-en*, np. *sweet* ‘słodki’ – *sweeten* ‘osłodzić / słodzić’ oraz derywaty zerowe (*zero-derived*), gdy przymiotnik określający stan będący skutkiem i odpowiadający mu czasownik kauzatywny, np. *warm_{verb}* – *warm_{adj}* ‘ocieplać’ – ‘ciepły’ mają w języku angielskim tę samą postać [Goddard 1998: 278], por. także G. Green [1970, 1972]. Autor zgrupował czasowniki derywowane od przymiotników nazywających własności fizyczne bądź materiałowe (por. w polskiej terminologii lingwistycznej – przymiotniki jakościowe) takie, jak np. *clean* ‘czysty’, *warm* ‘ciepły’, *cool* ‘zimny’, *thick* ‘gruby’, *thin* ‘szczupły’, *wide* ‘szeroki’, *sweet* ‘słodki’, *rough* ‘szorstki’ jako kauzatywa zmiany stanu (*‘change of state’ causatives*) i odróżnił je od czasowników kauzatywnych związanych ze zmianą pozycji, miejsca, por. *open* ‘otworzyć’, *shut* ‘zatrzasknąć’, *empty* ‘opóźnić’. Następnie autor zróżnicował znaczenie kauzatywów w zależności od znaczenia źródłowych przymiotników. Odróżnił przymiotniki nazywające stan docelowy danej czynności nazywanej przez określone verbum, np. *warm*, *clean* i zinterpretował je semantycznie jako wnoszące znaczenie (*‘cause to become clean’* – ‘powodować, że coś zaczyna być / staje się czyste’) od czasowników nazywających zdarzenia, np. *break* ‘łamać’,

‘połtuc’. Ponadto zauważył, że deadiektywne *clean* oraz *warm* określają działania zamierzone, czyli można je opatrzyć etykietą czasowniki określające działania zamierzone (*intentional verbs*), podczas gdy *kill* oraz *break* mogą występować jako niezamierzone (*unintentional*). Lingwista nie tylko opatrzył wybrane czasowniki (*clean* i *warm*) etykietkami czasowniki akcji (*activity verbs*), lecz także określił je jako czasowniki rezultatywne (*accomplishment verbs*), które zarazem wnoszą sem trwania (*duration*) i progresję (*progressive aspect*). Autor zauważył także paradoks niedokonaności (*imperfective paradox*), który polega na tym, że aspekt niedokonany pociąga za sobą brak końcowej zmiany stanu, czyli to, że finalna, rezultatywna zmiana jeszcze nie zaszła: „An interesting property of accomplishment verbs is that progressive aspect does not entail that the change of state has come about: the table is not *clean* until one has FINISHED *cleaning* it, the soup is not warm till one has FINISHED *warming* it” [Goddard 1998: 283]. Goddard wskazał także dwie jednostki leksykalne w języku angielskim *send*₁, np. *Joan sent₁ Bill to Sydney* ‘Joanna wysłała Billa do Sydney’, które oznaczają spowodowanie, że ktoś udaje się do jakiegoś miejsca oraz *send*₂, np. *John sent₂ Mary some flowers* ‘Jan wysłał kwiaty Marii’, w którym obok pojęcia ruchu (*motion*) pojawia się także znaczenie transferu. Oba leksemy służą oznaczaniu kauzacji połączonej z ruchem. „The polysemous verb *send* can be said to be in a causative relationship with *go*” [Goddard 1998: 283]. Oba leksemy zwierają w swej budowie semantycznej znaczenie wywołania ruchu (*induced motion*). Autor książki przytoczył hipotezę, że czasownik *send*₂ obejmuje dwa znaczenia: dawania (GIVING) i ruchu (MOTION) [Goddard 1998: 284, za: Dixon 1991: 86]. Goddard sięgnął także do ustaleń badawczych dotyczących ram alternatywnych (*alternative frames*), według których podkreślenie przynależy temu składnikowi, który pojawia się w miejscu dopełnienia bliższego. Przywołał tezę mającą w językoznawstwie długą tradycję, że uporządkowanie linearne wyrażen występujących w miejscach poszczególnych argumentów wpływa na hierarchizację treści. W zdaniu: *Jan wysłał kwiaty Marii* podkreślono informację o tym, *co* wysłał Jan, natomiast w zdaniu *Jan wysłał Marii kwiaty* uwypuklona została informacja, *komu* wysłano kwiaty [Goddard 1998: 284, por. Larson 1988]. Autor podjął dyskusję z przeświadczeniem, że w niektórych językach spoza zachodniej cywilizacji brak wykładników pojęcia BECAUSE ‘ponieważ’. Na podstawie kwerendy badań nad różnymi językami lingwista wysnuł wniosek, że nieznane są języki, w których brak jakiegokolwiek wykładnika dla pojęcia BECAUSE ‘ponieważ’ [Goddard 1998: 288, za: Goddard, Wierzbicka 1994]. Między językami zachodzą różnice w dystrybucji konstrukcji kauzatywnych. Autor zauważył, że spośród języków indoeuropejskich język angielski ma w swych zasobach wyraźnie więcej analitycznych kauzatywów niż język francuski, który z kolei wyprzedza pod tym względem język niemiecki, a ten ma wspomnianych analityzmów więcej niż rosyjski. Wspomniane różnice mogą, jak spostrzegł autor, rodzić spekulacje o kulturo-

wych przyczynach takiego stanu rzeczy. Badacze języka i kultury starają się odpowiedzieć na pytanie o różnice dotyczące liczby środków wyrażających kauzatywność, biorąc pod uwagę autonomię jednostki, indywidualizm w kulturze anglosaskiej, w powiązaniu z centralnym dla kauzatywności pojęciem, jakim jest wola. C. Goddard stwierdził, że na obecnym poziomie badań próby łączenia przesłanek kulturowych z gramatycznymi wciąż przypominają spekulacje, a podejmowane próby charakteryzuje brak neutralnych narzędzi opisu, któremu zagraża subiektywizm (*subjectivity*) i etnocentryzm (*ethnocentrism*) [1998: 289].

Ukazała się także praca, której autor zanalizował zjawisko tranzytywności na tle ergatywności [Lemmens 1998]. Kategorie przechodniości i ergatywności zostały również w tej pracy skojarzone z liczbą miejsc argumentowych implikowanych przez dany predykat. Autor uściślił terminologię, nakładając na podział tranzytywne / ergatywne jeszcze dodatkowe terminy – *effective*, *non-effective*, *pseudo-effective* [Lemmens 1998: 44]. Ustalenia te zilustrował materiałem leksykalnym. Opracowanie Martina Lemmensa to przykład analizy wykorzystującej jedno pole znaczeniowe. Punktem wyjścia był dla lingwisty czasownik *kill* ‘zabijać’, już wcześniej dekomponowany przez badaczy kauzatywności. Autor zrekonstruował strukturę pola leksykalnego czasowników dotyczących zabijania, wśród których wydzielił następujące kategorie: MURDER verbs, SUFFOCATE verbs, STARVE verbs, INSTRUMENT verbs, ACTION verbs, DECAPITATE verbs. Uważał, że taka uszczegółowiona klasyfikacja jest bardziej korzystna dla analizy słownictwa i gramatyki. Lemmens przedstawił w postaci schematów prototypowe struktury dla czasowników tranzytywnych i ergatywnych [1998: 61].

Punktem wyjścia analizy T. Bułyginy i A. Shmeleva było założenie, że kauzatywne imperfectiva w języku rosyjskim opisujące sytuację niekontrolowaną, mimowolną, najczęściej wprowadzają jako skutek osiągnięcie kauzowanego stanu, wskazują na osiągnięcie rezultatu, np. „*Ego ljubeznost' vsex pokorjala (His graciousness charmed everybody)*” – ‘Jego uprzejmość wywarła wrażenie na / zachwyliła wszystkich’ [Bułygina, Shmelev 1999: 98]. Drugim założeniem wyjściowym była hipoteza, że w przypadku sytuacji kontrolowanej, kauzatywne imperfectivum w języku rosyjskim wskazuje na próbę osiągnięcia kauzowanego stanu, np. *Mat' budila ego' (Mother was wakening him = was trying to wake him up)* – ‘Matka budziła go = próbowała go obudzić’ [Bułygina, Shmelev 1999: 98]. Opracowanie to uwzględnia w interpretacji jednostek kauzatywnych takie zmienne, jak kontrolę lub jej brak, intencję lub jej brak, a także aspekt czasownika. W wymienionym artykule autorzy postulowali uzupełnienie opisów (w tym także leksykograficznych) i haseł słownikowych o dodatkowe informacje charakteryzujące czasowniki kauzatywne, jak np. typ kauzacji [Bułygina, Shmelev 1999: 100, 107].

Opracowanie Roberta Dixona – cenionego lingwisty z Australii (badającego m.in. mowę Aborygenów) [2000] wpisuje się w nurt badań nad kauzatywnością,

wykorzystujących dane z różnych języków i stawiających sobie za cel ustalenia typologiczne. Charakteryzując konstrukcje kauzatywne, autor korzystał z trzech parametrów: nacechowania formalnego, składni i semantyki. Interesowały go także relacje między wymienionymi poziomami w odniesieniu do kauzatywów. R. Dixon uznał, że charakterystycznym składnikiem konstrukcji kauzatywnej jest sprawca, **kauzator**, który rozpoczyna lub kontroluje działanie kauzujące: „A causer refers to someone or something (which can be an event or state) that initiates or controls the activity” [Dixon 2000: 30]. Badacz uznał taką charakterystykę za typową dla większej klasy tranzytywów. Przywołał zasadę, że w przypadku derywowania konstrukcji kauzatywnej ze zdania nietranzytywnego dodawany jest nowy argument *A* – kauzator (*the causer*), gdy argument *S* (*the causee*) przybiera funkcję obiektu *O* [Dixon 2000: 31]. Derywacje syntaktyczne pociągają za sobą zmiany w układach walencyjnych (pasywizacja wywołuje redukcję argumentu *A*). R. Dixon podał przykłady z literatury przedmiotu, obrazujące funkcję jednego sufiksu werbalnego, który sygnalizuje kauzatywność i stronę bierną. W omawianej pracy przedstawiono różnorodność środków morfologicznych, służących eksplikacji kategorii kauzatywności, np. wydłużenie samogłoski, wymiana spółgłoski, afiksy i ich szczególny rodzaj, czyli kontaminacja prefiksu i sufiksu (*circumfix*) [Dixon 2000: 34]. Autor omówił kauzatywa analityczne, występujące w pewnych językach jako seria czasowników (*serial verb construction*). Pokazał kauzatywa peryfrastyczne w języku angielskim, gdzie causativum pojawiało się w zdaniu głównym. Za prototypowy angielski czasownik kauzatywny uznał *make*, które jest w peryfrastycznych konstrukcjach kauzatywnych bardziej powszechne niż wyspecjalizowane w swym znaczeniu *cause*, por. *The nurse made me swallow it* ‘Pielęgniarka sprawiła, że to połknąłem’. *I made José eat the cakes* ‘Spowodowałem to, że José zjadł ciastka’ [Dixon 2000: 37]. Czasownik *cause*, wg Dixona, specjalizuje się w nazywaniu kauzacji pośredniej, bardziej uniwersalny jest natomiast czasownik *make*, który użyty jako parafrazujący znaczenie kauzatywne, np. *kill*, por. *make to die*, obala większość argumentów wysuwanych przeciwko dekomponowaniu verbum *kill* na formę analityczną *cause to die*. Autor poświęcił uwagę kauzatywom leksykalnym (*lexical causatives*). Wyróżnił wśród nich dwa podstawowe typy: 1. Pojedynczy leksem służący jako causativum oraz jako nie-causativum; 2. Dwie, niespokrewnione formy, które tworzą parę causativum – nie-causativum. Autor zaobserwował w opisach wielu języków różne typy causativum jednoelementowego. Dla niektórych języków każdy czasownik można zakwalifikować jako tranzytywny (*strictly transitive*) lub nietranzytywny (*strictly intransitive*), pojawia się on także w korespondujących z rodzajem czasownika typach zdań. Z kolei w innych językach występują czasowniki jednocześnie przechodnie i nieprzechodnie, czyli ambiwalentne pod względem przechodniości (*ambitransitive verbs*). W pewnym indiańskim języku Ameryki Północnej każdy czasownik nieprzechodni może funkcjonować jako przechodni, gdy

zostanie odmieniony tak jak transitivum. W języku z rodziny austronezyjskiej 80% rdzeni czasownikowych może służyć jako podstawa czasowników przechodnich, sygnalizuje to odpowiedni sufiks. Mogą też występować jako verba nieprzechodnie – wówczas bez wspomnianego sufiksu [Dixon 2000: 38–39]. Drugi podstawowy typ wyodrębniony w tekście Dixona to sytuacja, w której para nietranzytywny – tranzytywny jest tworzona przez odrębne, niespokrewnione słotwórczo czasowniki, por. ang. *die* ‘umrzeć’, *kill* ‘zabić’. Autor spróbował odnaleźć kryteria, które pozwalają tworzyć pary tego typu. Jako pierwsze wymienił kryterium semantyczne. Wśród wykładników kauzatywności wyróżnił tzw. *Secondary Verbs*, np. czasownik *start*, por. *Mother started the maid cleaning the bathroom at ten o'clock* ‘Matka spowodowała, że pokojówka zaczęła sprzątać łazienkę o 10.’. W przypadku kauzatywów peryfrastycznych słowa posiłkowe mogą być redukowane, np. *Mary made John jealous* ‘Mary spowodowała, że John był / jest zazdrosny’. Ustalenia dotyczące kauzatywów, tranzytywów i czasowników nietranzytywnych Dixon zilustrował licznymi przykładami ze zróżnicowanych genetycznie i geograficznie języków świata [Dixon 2000: 30–45].

Do problemu odpowiedniej reprezentacji semantycznej causativum w języku angielskim powrócił autor opracowania opartego na założeniach gramatyki generatywnej w ramach programu minimalistycznego [Stalmaszczyk 2001]. Autor skoncentrował się na kauzatywach leksykalnych, a w tej klasie na alternujących czasownikach zmiany. Analizował czasowniki zmiany stanu / położenia, np. *bounce, break, change, close, crack, drift, drop, expand, explode, fracture, freeze, inflate, open, sink, smash, split, unfold, etc.*, oraz czasowniki dotyczące sfery psychicznej, np. *amuse, delight, obsess, puzzle, sadden, sicken, thrill, worry, etc.* [Stalmaszczyk 2001: 40, za: Levin 1993]. Autor przedstawił rys badań nad kauzatywami w teorii generatywnej i w związanych z nią analizach. Pokazał, w jaki sposób zwolennicy semantyki generatywnej (*Generative Semantics* – GS) rozkładali znaczenia jednostek kauzatywnych i przedstawiali je w postaci zbioru primitiwów (*semantic primitives*). Podał przykład dekompozycji znaczenia czasownika *open* w postaci abstrakcyjnych jednostek znaczeniowych: CAUSE, BECOME, NOT, CLOSE. „The Logical Structure (or Semantic Representation) of sentence (1) (*John opened the door*) would be successive applications of the prelexical transformation called *Predicate Raising* would convert (2a) [_{S1} CAUSE John [_{S2} BECOME [_{S3} NOT [_{S4} CLOSE door]]]] first into (2b) [_{S1} CAUSE John [_{S2} BECOME [_{S3} NOT CLOSE door]]]]” [Stalmaszczyk 2001: 40]. Autor przywołał badania prowadzone na bliskich znaczeniowo czasownikach kauzatywnych, tranzytywnych, intransytywnych i stanowych, por. różne użycia czasownika *open* Transitive [_V CAUSE[BECOME[NOT[CLOSE]]]]; Intransitive [_V BECOME [NOT [CLOSE]]]; Stative [_V NOT CLOSE]] [Stalmaszczyk 2001: 41]. „Since predication is the core of any linguistic interpretation of an event (or state of affairs), causation might be interpreted here as

a relation between two predications, where the first one involves an initiating element, whereas the second involves a change of state” [Stalmaszczyk 2001: 47]. Konkludując autor zaznaczył obecność dwóch zdarzeń w konstrukcjach kauzatywnych, nadmieniał także, że kauzacja może mieć charakter zamierzony (*intentional*) i może być zainicjowana przez agensa (*initiated by the Agent*) lub niezamierzony i jest wówczas inicjowana przez sprawcę (*initiated by the Causer*). Różnice zakresu kauzacji zamierzonej bądź nie znajdują, według autora, odzwierciedlenie w procesach derywacyjnych [Stalmaszczyk 2001: 50].

Opisy kauzatywności znajdują się w pracach poświęconych konceptualizacji zdarzeń i temu, jak kauzalność wpływa na ową konceptualizację zdarzeń, a także na realizację argumentów (*the theory of event conceptualization, the causal approach; argument realization*) [Levin, Rappaport Hovav 2005: 117]. Przy opracowaniu zjawiska kauzalności jako modelującego zdarzenie autorki szukały inspiracji we wcześniejszych pracach [Talmy 1988, Jackendoff 1990, Langacker 1987, a zwłaszcza Croft 1990, 1991 i następne]. B. Levin i M. Rappaport Hovav wykorzystywały przede wszystkim kognitywne i funkcjonalne ujęcia języka przy modelowaniu zdarzeń z uwzględnieniem kauzalności. Za model kauzalny uznały łańcuch elementów-wydarzeń, które tworzą ten łańcuch lub sieć wydarzeń (*causal chain, the causal network*). Autorki sięgnęły do opracowań W. Crofta, który za prototypowe zdarzenie kauzatywne uznawał nacechowanie wolicjonalne oraz oddziaływanie, które powoduje zmianę w danej jednostce. W swoim schemacie wyróżnił następujące elementy: uczestników, np. *inicjatora zdarzenia, punkt końcowy* danej zmiany oraz przy pomocy strzałek zobrazowane *oddziaływanie, przekaz energii, działanie siły* (*transmission of force*). ICM (Idealized Cognitive Model), czyli model kognitywny zaproponowany przez Crofta w odniesieniu do sytuacji kauzatywnej, następnie cytowany [Levin, Rappaport Hovav 2005: 118] zawiera takie pojęcia jak CAUSE – **przyczyna**, CHANGE – **zmiana** oraz STATE – **stan**. Między tymi nazwami relacji lub oddziaływania są umieszczeni w sposób schematyczny **uczestnicy** (*participants*), w tym przypadku inicjator kauzacji oraz obiekt, który podlega zmianie wywołanej przez kauzatora – jego działaniu, np. *Harry broke the vase* ‘Harry stłukł wazon’. W podanym zdaniu *Harry* jest inicjatorem łańcucha kauzalnego, gdyż oddziałuje na obiekt – *wazon*. Obiekt podlega zmianie przez stłuczenie (*break*) i stan jego się zmienia: *wazon jest stłuczony*. Trzy części łańcucha kauzacji zostały uwidocznione: „(i) Harry oddziałuje na wazon, (ii) wazon zmienia swój stan, (iii) rezultatem jest to, że wazon jest potłuczony” [Levin, Rappaport Hovav 2005: 118, za Croft 1991]. W schemacie W. Crofta argumenty są uwidocznione jako punkty, miejsce argumentów z łańcucha kauzatywnego było szczególnie istotne dla sposobu ich realizacji [Levin, Rappaport Hovav 2005: 119]. Według B. Levin i M. Rappaport Hovav, podejście kauzalne do rekonstruowania struktury zdarzenia może być wykorzystywane do badań porównawczych. Za W. Croftem i R. Langackerem powtórzyły tezę, że w roli

poprzednika (*the antecedent*) w łańcuchu zdarzeń kauzatywnych mogą pojawić się – instrumental, sposób (*manner*), środki (*means*), przyczyna (*cause*), a w roli następnika (*the subsequent*) możemy ujrzyć takie role semantyczne, jak *benefactive*, experiencer (*recipient*) i skutek (*result*). Za kognitywistami autorki przywołały pojęcie domeny źródłowej (*source domain*) i w niej umieściły agensa (*the agent*), narzędzie (*the instrument*) oraz domenę docelową (*target domain*), której przyporządkowały temat, experiencera i odbiorcę (*recipient*) [Levin, Rappaport Hovav 2005: 120, za Croftem 1991 i Langackerem 1987]. Następnie ukazane zostały realizacje owych dwóch typów ról semantycznych, poprzednika i następnika, w łańcuchach kauzalnych w różnych językach. Przywołany został model „kuli bilardowej” w relacjach kauzatywnych: „Jeden uczestnik oddziałuje na drugiego uczestnika i powoduje u niego zmianę stanu” („The most important relation between participants in the underlying causal chain involves the asymmetric transmission of force from one participant to a second”) [Levin, Rappaport Hovav 2005: 122, por też Talmy 1988]. Obserwujemy tu zastosowanie modelu z zapożyczonym pojęciem siły oraz przekazu tej siły, użycie tego modelu również dla zobrazowania relacji wyrażanych przez konstrukcje językowe. Za archetypowe zdarzenie autorki uznały takie, w którym uczestniczy agens ukierunkowany wolicjonalnie na dane działanie i pacjens, który podlega temu działaniu. Taki model, wg lingwistek, wpisuje się w sam rdzeń modeli zdań z tranzytywami, przyjęły go za prototypowy dla zdarzeń [Levin, Rappaport Hovav 2005: 122, także Croft 1994, Langacker 1990]. Wspomniany rozdział książki B. Levin i M. Rappaport Hovav dotyczył relacji między cechami semantycznymi predyktorów – takimi, jak: celowość (*telicity*), żywotność (*animacy*), inkrementalność ‘zwiększenie’ (*incremental theme*), wolicjonalność (*volitionality*) – a sposobem realizacji argumentów.

Badacze reprezentujący nurt kognitywny próbowali ustalić wspólny rdzeń rozmaitych sytuacji kauzatywnych: “This broad spectrum of relationships motivates the question of what all causal relationships have in common” [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 228]. Autorzy wyróżnili opisy kauzatywności abstrahujące od źródła zmiany, a uwzględniające przede wszystkim skutki danej sytuacji kauzatywnej (*the effects of causation*). Tego rodzaju teorie, które są zorientowane na opis warunków umożliwiających zajście danej kauzacji, lingwiści określają wspólnym terminem *outcome theories*. Skontrastowali z nimi teorie, które akcentują przede wszystkim proces prowadzący do rezultatów (*process theories*). Choć w świetle teorii kauzalnych opartych na procesie szczególnie rodzaj kauzatywności, dla której pominięta zostaje przyczyna, może w ogóle nie być uznany za kauzatywność, to właśnie ten rodzaj kauzacji (*causation by omission*) autorzy rozdziału *Absent causes, present effects* uczynili przedmiotem swojego opracowania [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 229]. Wyróżnili kilka typów kauzacji efektów (*outcomes theories of causation*): probabilistyczny model wzrostu, teorie sprzeczności, model umysłu w teorii

kauzacji, teoria sieci [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 230]. Modele wzrostu prawdopodobieństwa (*probability raising models*) w odniesieniu do definiowania kauzacji w terminach jej skutków akcentują wzrost prawdopodobieństwa wystąpienia efektu przy wystąpieniu danej przyczyny oraz zauważalne zmniejszenie się prawdopodobieństwa w sytuacji, gdy przyczyna nie występuje. Dla kauzacji pominięcia również drugi typ teorii skutku, jak wykazali autorzy, okazał się adekwatny – były to teorie oparte na zjawisku zachodzenia bądź braku danego zdarzenia (*counterfactual theories of causation*) [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 230, za: Lewis 1973, 2000]. Kolejnym modelem teoretycznym, którego omówili autorzy tekstu jest mentalny model kauzacji (*mental model theory of causation*) [Goldvarg, Johnson-Laird 2001]. Oprócz przyczyny (CAUSE) wyróżnia się w nim pojęcie przyzwolenia (ALLOW) oraz przeciwdziałania, zapobiegania (PREVENT) – występują one w różnych kombinacjach i łączy się to z wystąpieniem lub brakiem danego zdarzenia. Mentalny model kauzacji może być, według autorów, wykorzystywany do wyjaśniania zjawiska ‘kauzacji przez ominięcie’. Czwartym typem teorii opisujących zjawiska kauzalne jest rodzaj sieci (*Causal Bayesian network theories*), również dogodne narzędzie do opisu szczególnego rodzaju kauzacji, jakim jest ‘ominięcie’. Problemem, który autorzy uznali za newralgiczny dla opisów zorientowanych na skutki jest hierarchia czasowa (*temporal priority*), gdyż przy opisie kauzacji chronologia następujących po sobie zdarzeń ma znaczenie. Skontrastowali ze sobą teorie skutkowe (*outcomes theories*) i procesualne (*process theories*), służące do opisu zjawiska kauzatywności. Przewaga teorii procesowych nad skutkowymi polega na tym, że uwzględniają takie elementy składające się na pojmowanie kauzalności przez człowieka, jak hierarchia temporalna, ujęcie mechanistyczne, ujęcie i continuum przestrzenno-czasowe [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 232]. Autorzy podkreślili, że w teoriach procesowych, np. w teorii transferu J. L. Aronsona [1971], opisując kauzalność akcentowano kontakt fizyczny obiektów i transfer cech posiadanych przez przyczynę, takich jak: prędkość (*velocity*), tempo (*momentum*), energia kinetyczna (*kinetic energy*), ciepło (*heat*). Teorię przeniesienia (*transference theory*) reprezentował także D. Fair [1979]. Źródłem przenoszonego, czyli jednostek fizycznych (np. energii) jest przyczyna, a przeniesienie dokonuje się z niej na rezultat (*from the cause to the effect*). Opisom kauzalności mogą towarzyszyć scenariusze, w których kauzacja jest rozumiana jako transmisja między obiektami lub zdarzeniami. Wsparcie stanowi tutaj teoria ciał (*theory of bodies*), w której transmitterami są jedne obiekty, gdy drugie przyjmują quantum sił (*recipients of a primitive notion of force*) [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 233]. Wyodrębniono dwa podstawowe typy kauzacji, w myśl teorii utrzymywania ilości (*conserved quantity theory*) [Dowe 2000]: uparta (*persistence*), polegająca na inercji oraz oparta na kontakcie (*interactions*), której przykładem może być zderzenie kul bilardowych. Interakcje kauzalne polegają na przecięciu się trajektorii obiektów i na przeka-

zaniu danej właściwości, np. przekazaniu prędkości sobie nawzajem przez kule bilardowe. Współczesne wyjaśnienia kauzalności w fizyce rezygnują z zawężenia opisu transmisji jednokierunkowej od przyczyny do rezultatu, pozwalają także na objęcie opisem oddziaływania w różnych kierunkach [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 233]. Za główne kryterium kauzacji procesualnej autorzy artykułu uznali przekazywanie energii lub siły. W przypadku kauzacji ominięcia trudno mówić o transferze energii lub siły. Pewnym rozwiązaniem tej sprzeczności było rozróżnienie między kauzacją pozytywną (*positive causation*), w której do transferu energii lub siły dochodzi a kauzacją negatywną (*negative causation*), w której nie obserwuje się takiego transferu [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 238]. W swym opracowaniu lingwiści utrzymywali tezę (za [Dowe 2000]), by kauzację pominięcia traktować jako quasi kauzację, gdyż nie dochodzi w niej do transferu quantum jednostek. Dla opisu kauzacji pominięcia autorzy zaproponowali zaczerpniętą od filozofów teorię podwójnej przeszkody (*double prevention*). Teoria sił (*the force theory*) może być użyta do budowania modelu relacji kauzalnej. W budowaniu schematu konfiguracji sił do opisu kauzacji uczestniczą oddziałujący, rodzaj agensa (*an affector*) oraz obiekt lub uczestnik, który podlega działaniu, czyli pacjens (*a patient*). Autorzy przywołali trzy wymiary (*dimensions*), w których zaproponowali rozpatrywanie relacji kauzalnych: 1. Ciężenie pacjensa w kierunku stanu końcowego (*an endstate*); 2. Zgoda lub jej brak między agensem a pacjensem (*concordance between the affector and the patient*); 3. Progres w kierunku punktu końcowego, szczególnie przy obecnym rezultacie kauzacji. Te trzy wymiary (poziomy) są następnie, wg autorów, różnicowane przez pojęcia: CAUSE, HELP / ENABLE / ALLOW oraz PREVENT, czyli przez pojęcia przyczyny, pomocy / zezwolenia oraz przeszkody, zapobiegania. Jako przykład podano zdanie: *High winds caused the tree to fall down* – ‘Silny wiatr spowodował to, że drzewo upadło’. Stosując model dynamiki sił (*force dynamics*), pacjensem jest drzewo, agensem / oddziaływaniem (*the affector*) jest wiatr. Obiekt (*the tree*) nie wykazuje tendencji do ulegania temu oddziaływaniu, nie obserwujemy również zgodności między działaniem afektora a zachowaniem się pacjensa. Modelowanie podanego zdania wskazuje na zaistnienie efektu (*the result occurred – endstate approached*) w punkcie końcowym – końcowy wynik oddziaływania sił został osiągnięty (drzewo przewróciło się). Opisy z użyciem modelu dynamiki sił mogą być także używane, wg autorów, do ukazywania złożonych relacji polegających na konfiguracjach kilku relacji kauzalnych. Do przedstawienia możliwych relacji lingwiści użyli schematów składających się ze strzałek i punktów [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 242–245]. W podsumowaniu autorzy zaznaczyli, że argumenty przeciwko dotychczasowym wyjaśnieniom relacji kauzalnych mogą być obalone przez zastosowanie objaśnień w terminach konfiguracji sił (*in terms of the configurations of forces*). Konkludując napisali:

In the force theory, we know the relevant entities (patient, affector, endstate), their assignment to representational elements of causal knowledge (configurations of force), their meaning (quantitative force vectors), and how their structure maps (sometimes directly) onto the structure of causal events in the world, demonstrating for the first time how our understanding of forces in the world might provide the basis for our ability to represent and reason about causal relations – W teorii sił uwzględnione zostają podstawowe składowe takie jak pacjens, afektor, punkt końcowy; ich znaczenie uwidocznione przez wektory sił oraz to, w jaki sposób ich struktura rzutuje na strukturę wydarzeń kauzalnych w świecie. Wspomniane teorie pokazują to, w jaki sposób ludzie są zdolni do wyobrażania sobie relacji kauzalnych. [Wolff, Hausknecht, Holmes 2011: 252; tłumaczenie A.Z.]

Rozdział napisany przez wymienionych autorów pokazuje, że w ramach modeli kognitywnych trwają prace nad sposobami opisu relacji kauzalnych w świecie fizycznym, ich odzwierciedlania przez umysł, a także konstruowania odpowiadających tym przedstawieniom wypowiedzi.

1.1. Kauzatywność w opisach języka słoweńskiego

W językoznawstwie słoweńskim brak oddzielnego opisu poświęconego kategorii kauzatywności. Czasowniki kauzatywne znalazły się w słoweńskich badaniach nad czasownikiem. Były obecne w książce Janeza Orešnika [1992], który opisywał role semantyczne w języku słoweńskim. Problematyka słowotwórcza słoweńskich czasowników odprzymiotnikowych była przedmiotem odrębnego studium [Stramljič-Breznik 1995]. W artykule tym znalazło się około 100 słoweńskich odprzymiotnikowych czasowników kauzatywnych [Stramljič-Breznik 1995: 66], które są przedmiotem analiz w naszej pracy. Niektóre z kauzatywów zostały wspomniane przy okazji badań nad łączliwością czasownika [Dular 1983]. Wybrane czasowniki kauzatywne opracowała Andreja Žele w monografii na temat łączliwości czasownika [2003] i w słowniku łączliwości czasowników słoweńskich [2008].

Fragmenty badań nad kauzatywami w języku słoweńskim zostały przedstawione w ramach większych badań nad kauzatywnością w języku polskim i słoweńskim (por. rozdz. 1.3) [Zatorska 2008, 2011a]. Część jednostek kauzatywnych omówiono u Jože Toporišiča w rozdziale dotyczącym typów słowotwórczych czasowników i funkcji afiksów [2000].

Janez Dular pisał o łączliwości słoweńskich czasowników [1983], którą rozpatrywał przede wszystkim jako relację między budową słowotwórczą czasowników a ich walencją. W jego artykule wzmiankowane były pojedyncze kauzatywa, np. *„zeleniti, [...] živiti, [...] goliti”* [Dular 1983: 281]. Słoweńskie kauzatywa, np. *boljšati, daljšati, hujšati, krajšati, lajšati, ožiti, povišati, višati* etc., znalazły się również pośród czasowników, przy pomocy których A. Šivic-Dular zilustrowała derywację verbów od podstaw komparatywnych w językach słowiańskich [Šivic-Dular 1986, por. także rozdz. VI, 4.2].

Janez Orešnik [1992], który rozwinął zapoczątkowane przez J. Dulara badania nad łączliwością czasowników w języku słoweńskim, wśród najczęstszych ról semantyczno-składniowych wyróżnił trzy: *vršilec* ‘wykonawca, agens’, *prizadeto* ‘zaangażowany’ i *prejemnik* ‘otrzymujący’. Termin *prizadeto* słoweński lingwista lokalizował częściowo w pozycji Experiencera (w innej terminologii) [Fillmore 1968, Korytkowska 1992]. Jednakże termin *prizadeto* u J. Orešnika jest wobec Experiencera szerszy; etykietką *prizadeto* autor obejmuje także dopełnienie w bierniku *hišo*, (czyli w modelu pozycji argumentowych argument występujący w pozycji Objective [Korytkowska 1992: 104]), np. *Janez je prodal Micki hišo* [Orešnik 1992: 39]. Natomiast termin *prizadeto* został użyty przez autora jako klasyczny Experiencer przy omawianiu drugiego znaczenia czasownika *jasniti* – „(SSKJ: *otroci mu jasnijo življenje*): *vršilec*, *prizadeto* in imenovalnik, tožilnik. Oblikoslovni glagol povzročanja” [Orešnik 1992: 168]. Rolom semantycznym, nakreślonym dla języka słoweńskiego przez Orešnika, odpowiadają terminy angielskie: AGENT, RECIPIENT, PATIENT [Orešnik 1992: 191]. Celem omawianej monografii było stworzenie podstaw do opisu gramatyki (składni) słoweńskiej, która mogłaby posłużyć do automatycznego, komputerowego badania języka: „The present book, *Semantic Roles in Slovene*, is a preliminary linguistic study of selected language phenomena relevant to the automatic recognition of Slovene syntax” [Orešnik 1992: 191]. Autor łączył funkcje zdaniowe, oraz wymienione role aktantów z poszczególnymi przypadkami rzeczowników predestynowanych do występowania w określonych funkcjach. Pojawianie się poszczególnych ról przyczasownikowych w określonych przypadkach skorelował z liczbą otwieranych przez dany czasownik pozycji. Dla czasownika z dwumiejscową łączliwością wyróżnił agensa w nominatiwie (słoweń. *imenovalnik*), *prizadeto* – biernik (słoweń. *tožilnik*), *prejemnik* – biernik (słoweń. *tožilnik*) [Žele 2008: 27]. W monografii badacz pokazał sposoby aplikacji swoich założeń do analizy konkretnych jednostek werbalnych w ich uwikłaniach składniowych, właśnie poprzez prezentację możliwych ról semantycznych, które mogą być przyłączane przez dany czasownik, a właściwie predyktor, gdyż w swoim materiale Orešnik uwzględnił także w niewielkim stopniu predykatywne jednostki analityczne, por. *povzročati preglavice* ‘sprawiać kłopoty’ – *Matematika povzroča Janezu preglavice* ‘Matematyka sprawia Jankowi kłopoty’. Autor nadał również role uczestnikom sytuacji nazywanej w zdaniu, a eksplikowanej przez zwroty werbo-nominalne. W związku wyrazowym *gojiti jadranje* ‘uprząwiać żeglarstwo’, synonimicznym wobec *jadrati* ‘żeglować’ oraz nominalizacji *jadranje* ‘żeglowanie, żeglarstwo’ przypisał semantyczną rolę *prizadeto* [Orešnik 1992: 12]. W wydzielonej części monografii przedstawił zestaw czasowników rozpoczynających się na literę *J*, wyekscerpowanych z SSKJ. Czasownikom tym przypisał role semantyczne [Orešnik 1992: 161–190]. Książka słoweńskiego lingwisty obejmowała różne czasowniki, najczęściej dwu- lub trójmiejscowe, zróżnicowane pod względem semantycz-

nym. Część z nich zawierała w swej treści komponent znaczeniowy kauzacji. Praca ta łączyła elementy tradycyjnej składni ze szkołą ról semantycznych.

Artykuł Ireny Stramljič-Breznik [1995] traktuje przede wszystkim o zagadnieniach z zakresu słowotwórstwa. Przedmiotem badań autorka uczyniła czasowniki derywowane od podstaw przymiotnikowych (*glagoli, izpeljani iz pridevniških postav*). Grupę interesujących nas tutaj czasowników kauzatywnych opatrzyła etykietką „czasowników, które wyrażają znaczenie uzyskiwania właściwości” – „glagoli izražajo pomen pridobivanja lastnosti BPo: *delati (kaj/koga) tako/takego*” [Stramljič-Breznik 1995: 54]. Słoweńska lingwistka w swym opracowaniu uwzględniła około stu verbów, które są również analizowane w mojej książce, m.in.: *beliti, čistiti, črniti, debeliti, domačiti, gladiti, individualizirati, kosmatiti, kriviti, leniti, militi, mladiti, redčiti, resniti, rjaviti, siromašiti, slabiti, sušiti, svetliti, topliti, trditi, veseliti, votliti, zdraviti, zeleniti* [Stramljič-Breznik 1995: 66], por. *Indeks predykatorów słoweńskich* w niniejszej pracy.

Vezljivostni slovar slovenskih glagolov autorstwa A. Žele [2008] zawiera m.in. szereg czasowników, które stanowią językowe realizacje predykatów kauzatywnych – także takich, których znaczenia można wyjaśniać za pomocą parafrazy przymiotnikowej. Jest to jednojęzyczny słownik, oparty na współczesnym materiale, objaśniający znaczenie i wzorce zdań z wybranymi czasownikami, różnymi, w tym także kauzatywnymi. *Vezljivostni slovar* zrodził się z potrzeby stworzenia modelu łączliwości w języku słoweńskim i zilustrowania go przez materiał leksykalny oraz gramatyczny; dodatkowy walor publikacji to możliwość spożytkowania wyników w niej zamieszczonych w procesie dydaktycznym. Słownik wykorzystuje osiągnięcia czeskiej szkoły składni semantycznej (*češka pomenoslovna* składnja), jego autorka czerpała z publikacji *Větné vzorce v češtině* [Daneš 1987], stanowiącej dla jej pracy wzorzec teoretyczno-metodologiczny. Zdała z tego sprawę w książkach *Vezljivost v slovenskem jeziku* [Žele 2001] oraz *Glagolska vezljivost iz teorije v slovar* [Žele 2003], powołała się także na dwa inspirujące słowniki: *Slovesa pro praxi* [Svozilová 1997] przedstawiający łączliwość czasowników czeskich oraz *Valenčný slovník slovenských slovies* dla języka słowackiego [Nižníková 1998]. Słownik A. Žele uwzględnia wiele kryteriów semantycznych i formalnych jednocześnie. Autorka wyodrębniła klasy czasowników słoweńskich ze względu na ich niezłożoność – złożoność słowotwórczą: „Znotraj glagolskih skupin so s tvorbenega vidika pomembna razmerja: netvorjenke – predložnomorfemski glagoli – tvorjenke (s prevladujočimi sestavljenkami)” [Žele 2008: 15]. Klasyfikowała czasowniki, wśród badanych wyodrębniła np. „2.3) Glagole [...], ki se vezljivostno prekrivajo s temeljnimi glagoli ravnanja in upravljanja” [Žele 2008: 15]. Przykładami tej klasy są: *ravnati* ‘kierować, prowadzić’, *izvajati* ‘wyprowadzać, wywodzić, wnioskować’, *upravljati* ‘kierować’. Z punktu widzenia tej książki szczególnie

interesująca jest klasa czasowników zawierających znaczenie zmiany cechy, por. „Glagole s poudarjeno pomensko sestavino **spremembe lastnosti** (aktivirati, kisati), ki se vezljivostno prekrivajo s temeljnimi glagoli spremembe lastnosti” [Žele 2008: 15]. Ważną klasę zawierającą kauzatywa stanowiły w jej opisie „czasowniki umożliwiania rozpoczęcia się czegoś”, por. słoweń. „Glagole omogočanja nastajanja / nastanka česa” [Žele 2008: 14]. Słoweńską lingwistkę interesowały także sposoby wypełniania miejsc argumentowych przy poszczególnych predykatkach – w terminologii, którą stosowała były to „udeleženske vloge pri glagolih”, czyli ‘role semantyczne przy czasownikach’⁴. W jej opracowaniu poziomy semantyczny i formalny przyjęły kształt następujący. *Udeleženske vloge* (najbliższy po polsku termin – ‘role semantyczne’) to, wg Žele, *pomenskoskladenjska vezljivost*, czyli ‘łączliwość semantyczno-składniowa’ lub inaczej „pomenskoskladenjske vloge udeležencev v stavčni povedi” (semantyczno-składniowe role uczestników / aktantów wypowiedzi zdaniowej) [Žele 2008: 37]. Natomiast poziom formalno-językowy, formalno-składniowy ozna- czyła jako *določila* (*strukturnoskladenjska vezljivost*). Ponieważ omawiana publikacja Žele przybrała postać słownika, który jest ilustracją jej wcześniejszych teoretycznych i teoretyczno-praktycznych osiągnięć, materiał został przedstawiony w postaci haseł. W poszczególnych artykułach hasłowych autorka zakodowała w postaci symboli istotne dla swojego opisu informacje. Zostały uwzględnione cechy semantyczne i kategorialne w odniesieniu do uzupełnień czasowników. Przyjmują one postać cech selekcyjnych, np. *živo*^{+/–}, *človeško*^{+/–}. Na poziomie składniowym odnotowała pojęcia składniowe, takie jak np. *osebek* ‘podmiot’, *povedek* ‘orzeczenie’, *predmet* ‘dopełnienie’ etc. Dla czasowników, które mają w swej strukturze komponent kauzatywnych i które można sparafrazować za pomocą przymiotnika charakterystycznymi symbolami w opisywanym słowniku są m.in. $L^- T L^+$ *transfer lastnosti* ‘zmiana cechy’ występuje ona na przykład w haśle **krasiti** (delati koga / kaj lepega) ‘upiększać’ (‘zrobić kogoś / coś pięknym’). Verbum *krasiti* opatrzone jest symbolem Sp_L oznaczającym w słowniku Žele ‘czasownik procesu zmiany cechy’. Czasowniki **kisati** ‘kisić’ oraz **kriviti** ‘krzywić’ także opatrzone są etykietą ($L^- T L^+$). Sekwencja symboli transferu cechy występuje przy wielu czasownikach spełniających kryteria kauzatywów z parafrazą przymiotnikową. Niektóre z nich, np. **kriviti**, **manjšati**, **mračiti**, **oslabiti**, **zmanjšati**, opatrzone zostały symbolem Glag / De *glagol dejanja* ‘czasownik działania’. *Vezljivostni slovar* uwzględnia semantyczną charakterystkę opisywanych czasowników, różnice znaczeniowe jednostek homonimicznych, potencjalne realizacje składniowe w zdaniach; tworzy semantyczno-składniową klasyfikację czasowników.

⁴ A. Žele dopuszcza także synonimiczny wobec *udeleženske vloge* termin *participantske roli* (informacja bezpośrednio od autorki *Słownika*).

Słownik A. Žele⁵ stanowi śmiałą i udaną próbę opisu syntetycznego, łączącego w artykułach hasłowych informacje semantyczne i składniowe charakteryzujące opisywane słoweńskie verba przez kształt struktury semantyczno-składniowej i jej realizację syntaktyczne.

1.2. Kauzatywność w opisie języka polskiego

Czasownikami kauzatywnymi i receptywnymi w języku polskim zajmowała się Renata Grzegorzczkova, która zauważyła, że podział czasowników na określające czynności i stany może być niewystarczający przy badaniu szerokiej klasy czasowników receptywnych [Grzegorzczkova 1957: 49]. Lingwistka naszkicowała dwie klasy – czasowniki receptywne i kauzatywne. Verba z tych dwu klas tworzą pary wywodzące się od wspólnego rdzenia, różniące się znaczeniowo, morfologicznie i fonetycznie. Grzegorzczkova podkreśliła, że kauzatywność jest starą kategorią, pochodzącą z praindoeuropejszczyzny. Podała przykłady par polskich czasowników, w których występują kauzatywa⁶, charakteryzujące się odrębnością morfologiczno-fonetyczną w stosunku do drugiego czasownika z pary, np. *poić* – *pić*, *morzyć* – *mrzeć*, *ślawić* – *śłynąć*, *sadzać* – *siedzieć*, *tuczyć* – *tyć*, *studzić* – *stygnąć*. Wśród kauzatywów wyróżniła dwie grupy: te, które określają nadawanie cechy „czynienie jakimś”, czyli odprzymiotnikowe oraz takie, które oznaczają czynienie „czymś” – odrzeczownikowe. Do pierwszej klasy należą np. *ogłupić*, *oślepić*, *uzdrowić*, *zazielenić*, *głodzić*, do drugiej: *niemczyć*, *zwęglić*, *zwapnić* [Grzegorzczkova 1957: 51]. Uczona w omawianej publikacji uznała, że kauzatywami są te czasowniki, których „sprawczość (kauzatywność) tkwi nie tylko w ich znaczeniu realnym, ale wynika z ich struktury słowotwórczej” [Grzegorzczkova 1957: 52]. Kauzatywność jako kategoria morfologiczna stanowiła podstawę opisu kauzatywnych czasowników słowiańskich, którego dokonał Zbigniew Gołąb na tle indoeuropejskim (por. rozdz. 1.3).

Od tego tradycyjnego ujmowania kauzatywności jako morfologicznej kategorii czasownika odstąpiła w swym tekście K. Pisarkowa [1981: 38]. Zaproponowała, by zamiast mówić o „verbum causativum” i „verbum nie-causativum” pozostać przy terminach „predykat kauzatywny – P_{+k} oraz P_{-k} predykat nie kauzatywny”. Lingwistka scharakteryzowała poszczególne człony konstrukcji kauzatywnej. Za cechy predykatów kauzatywnych uznała tranzytywność

⁵ *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov* A. Žele został zrecenzowany przez autorkę niniejszej książki, por. A. Zatorska [w druku], *Recenzja publikacji: „Andreja Žele, Vezljivostni slovar slovenskih glagolov, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2008”*.

⁶ Stosuję następujące terminy – w liczbie mnogiej zwykle *kauzatywa*, w liczbie pojedynczej częściej *causativum* lub *jednostka kauzatywna*. Pisownię *causativum* stosowała w swej książce I. Duraj-Nowosielska [2007: 9].

i aktywność, a także wbudowany obiekt (O), który wykonuje czynność P_{-k} lub podlega czynności P_{-k} . Scharakteryzowała S (subjekt) przy predykanie P_{+k} jako konkretny i ożywiony, a zwykle, choć niekoniecznie, „ludzki”. Takie nacechowanie subiekta jest implikowane przez predykat tranzytywny. Omówiła relację między parą orzeczeń – kauzatywnym i niekauzatywnym. O ile predykat kauzatywny (i odpowiadające mu orzeczenie) koniecznie musi być przechodni i aktywny, np. *Gospodarz poi konia*, to w przypadku predykatu niekauzatywnego taka konieczność nie występuje, choć czasownik z pary może być tranzytywny, np. *Koń pije wodę*. K. Pisarkowa opisała przekształcenia i zamianę miejsc, gdy obiekt staje się subiektem, np. *Jaś (S) poi konia (O) – (Koń jest pojony przez Jasia) – Koń (S') pije*. Obiekt struktury kauzatywnej jest konwersem subiekta, ale nie odwrotnie. Zdanie *Jaś poi konia* implikuje wg prawdopodobieństwa zdanie: *Koń pije* oraz *Jaś stawia płot* implikuje, że prawdopodobnie *Płot będzie stał*. Jednak relacja odwrotna między podanymi konstrukcjami nie zachodzi, por. *Koń pije* nie implikuje, że *Jaś go poi*; *Płot stoi* nie implikuje, że *Jaś go stawiał*. Uczona przedstawiła również „semantyczno-składniowy przepis na struktury kauzatywne”: „Jeżeli $S P_{+k} O$, to istnieje $O S'$ takie, że $S' P_{-k}$ ” [Pisarkowa 1981: 40]. Lingwistka nakreśliła ramy schematu semantyczno-składniowego struktur kauzatywnych. Zaznaczyła, że poprzez oddziaływanie – treść predykatu P_{+k} – podmiotu S modyfikacji ulega obiekt O , zmienia się również treść predykatywna $S' P_{-k}$, a obiekt staje się subiektem S' , np. (1) *Olek oswoił kawkę* (2) *Kawka jest oswojona*, gdzie w zdaniu (1): *Olek (S)*, *oswoił (P_{+k})*, *kawkę (O)*, a w drugiej frazie zdaniowej: *Kawka (S')*, *jest oswojona (P_{-k})*. K. Pisarkowa pisze, iż konsekwencją modyfikacji wywołanej przez zdanie z konstrukcją kauzatywną jest zagnieżdżenie zdania dodatkowego. „Przepis na kauzatywność mówi, że jest to modyfikacja, która polega na: 1) przeniesieniu własności subiekta na obiekt tak, że obiekt staje się potencjalnym subiektem (S'), 2) na takim utranzytywnieniu $P P_{+k}$, że O staje się „ogarnięty” przez P_{+k} . Zatem tylko te predykaty mogą wchodzić w relację kauzatywności, które umieją modyfikować obiekt tak, aby się stał subiektem (S') predykatu wywołanego modyfikacją (P_{-k})” [Pisarkowa 1981: 40]. Autorka nazwała antynomią relację między parą czasownik nietranzytywny i tranzytywny causativum, np. *piję – poję, wynajmuję komuś dom – wynajmuję od kogoś dom; oglądam coś i pokazuję komuś coś; pachnę – wacham* itp. [Pisarkowa 1981: 41]. W omawianym opracowaniu znalazły się również kauzatywa nieczasownikowe [Pisarkowa 1981: 42]. Lingwistka przedstawiła propozycję przymiotników, które realizują predykaty kauzatywne. „Zadaniem takiego predykatu przymiotnikowo-kauzatywnego byłoby 1) orzekanie o takiej własności S , która implikuje O ; 2) modyfikacja O w S' wyposażony w własność implikowaną przez $P_{+k} (S)$; 3) spełnienie relacji antonimicznej przez własność S w stosunku do własności S' ” [Pisarkowa 1981: 43]. Wskazała również na opozycję przymiotnika kauzatywnego wobec jego niekauzatywnego odpowiednika. Przedstawiła zjawisko homonimii występujące

w przypadku, gdy kauzatywność manifestowana jest przez „predykat przymiotnikowy”, a jednym z jego dwóch wariantów znaczeniowych jest przymiotnik niekauzatywny. Jako przykłady takich homonimów K. Pisarkowa podała: „*łakomy kąsek* – ‘apetyczny’, ‘budzący łakomstwo’, np. *X jest łakomym kąskiem* oraz *łakomy* ‘głodny, wykazujący się apetytem’, np. *Y jest łakomy (głodny) (na) X-a*” [Pisarkowa 1981: 43]. Fraza *łakomy kąsek* wskazuje na znaczenie kauzatywne P_{+k} , gdyż *kąsek* w tym wariancie to taki, który ‘budzi łakomstwo u *Y-a*’, ‘powoduje, że *Y* jest łakomy na *X-a*’. Według lingwistki, nastąpiła modyfikacja obiektu (*O*) w subiekt (*S'*). Dla zdania *Y jest łakomy (głodny) (na) X-a* przymiotnik *łakomy* występuje w wariancie niekauzatywnym P_{-k} . W zdaniu tym subiekt *S'* występuje jako *Y*, np. *Piotrek (Y) jest łakomy*. Autorka przyglądała się homonimii przymiotnikowej, wywołanej niewątpliwie przez inne ustrukturyzowanie elementów implikowanych przez predykat. Za modelowy uznała m.in. przymiotnik ciekawy – *ciekawe zdarzenie (X)* oraz *Y jest ciekawy zdarzenia X*. (*Ciekawa przygoda szkolna* – *To, co zdarzyło się w szkole jest ciekawe / budzi ciekawość Y-a*. *Y jest ciekaw X-a / tego, co zdarzyło się w szkole*) W opisie, który przedstawiła K. Pisarkowa zabrakło rozróżnienia między argumentami przedmiotowymi i nieprzedmiotowymi, co utrudnia parafrazowanie znaczeń, zwłaszcza tych ukrytych pod symbolami *X* i *Y*, czy też pod etykietką subiektu bądź obiektu. Cechy selekcyjne argumentów przy predykatkach kauzatywnych wyrażanych przez przymiotniki przedstawiła K. Pisarkowa, prezentując cztery warianty przymiotników kauzatywnych. W określeniu subiektu jako „nieczłowieczego”, nieożywionego, jako takiego, który posiada moc aktualizowania cechy obiektu +anim, +hum czyli ożywionego i ludzkiego, można się dopatrzeć cech argumentu nieprzedmiotowego. Warunki takie, wg Pisarkowej, spełniały np. subiekty *tekst* oraz *film* we frazach: *Tekst (S) jest obraźliwy* – *Tekst obraża Janka (O)* – *Tekst powoduje, że Janek (S') się obraża*; *Tekst (S) jest ciekawy* – *Tekst zaciekawia Janka (O)* – *Tekst powoduje, że Janek (S') się zaciekawia*; *Film (S) jest obrzydliwy* – *Film budzi obrzydzenie w Janku (O)* – *Film powoduje, że Janek (S') doznaje obrzydzenia*. Ten pierwszy wariant, który K. Pisarkowa nazwała refleksywnym mogą spełniać niektóre adiectiva, np. *ciekawy*, *oblędny*, *obraźliwy*, *obrzydliwy*, *szalony* [Pisarkowa 1981: 44]. Nazwę **refleksywny** dla wariantu przymiotnika kauzatywnego badaczka uzasadniła tym, że w podanych przykładach występowało zjawisko obracania się z powrotem własności kauzowanej przez P_{+k} na obiekt *O*, znów na obiekt, nawet wtedy, gdy jest on już transponowany w *S'*. W ten sposób lingwistka podkreśliła refleksywność, czyli zamknięcie relacji w układzie: *S – O – S'*. Za drugi typ przymiotnika kauzatywnego uznała **idiomatyczny**. Frazy w jakich występują przymiotniki kauzujące mają charakter związków frazeologicznych, a występujące w nich przymiotniki odnoszą się tylko do wybranych wyrażen, np. *litościwe oczy* – to takie, przy których *O* doznaje uczucia litości, patrząc w nie jako *S'*. Trzeci typ reprezentowały w omawianym artykule przymiotniki kauzatywne **potencjalne**. W typie

tym nazwana została własność przedmiotu, która określała działanie tego przedmiotu jako podmiotu, np. *Zadanie (S) jest pilne – Zadanie (S) jest do pilnego wykonania przez pracownika (O) – (O) (S') – Pracownik (S') jest pilny*. Za czwarty typ uznała uczona wariant imiesłowowy **odwrócony**. W typie tym wyróżniła imiesłowyy czynne, np. *herbatka tańcząca – tańczy się – herbatka, rodzaj spotkania na którym się tańczy; miejsce stojące – miejsce, w którym się stoi / które służy do stania / w którym można stać* [Pisarkowa 1981: 45]. Typ czwarty wydaje się najbardziej wątpliwy ze względu na obecność w nim znaczenia kauzatywnego. K. Pisarkowa, podsumowując ustalenia na temat przymiotników kauzatywnych, słusznie zauważyła, że pierwsze znaczenie przymiotnika, który może wystąpić w wariancie homonimicznym kauzatywnym, to właśnie to, kauzatywne, czyli to, które jest eksplikacją predykatu kauzatywnego P_{+k} , np. *łakomy kasek – kasek, który budzi łakomstwo*. W tym pierwszym znaczeniu adiectivum *łakomy* jest określeniem dla obiektu doznań. Natomiast za drugie uznała znaczenie przymiotnika jako refleksu predykatu niekauzatywnego P_{-k} , np. *Marek jest łakomy*, dla którego subiekt, który odbiera dane doznanie, winien być ożywiony i ludzki +anim i +hum. Na zakończenie autorka podała przykłady modyfikacji składniowo-semantycznych schematów kauzatywnych w języku poezji.

Tematyką swej książki uczyniła Kamilla Terminińska właściwości semantyczne i formalne czasownikowych konstrukcji kauzatywnych w języku polskim. Analizę przeprowadziła w ramach metodologii składni semantycznej. Celem lingwistki było uchwycenie zależności między płaszczyzną semantyczną i składniową w odniesieniu do badanego zbioru kauzatywów [Terminińska 1983: 13]. Zgodnie z założeniami składni semantycznej, jako pojęcie konstytutywne przyjęła predykat, który zdefiniowała następująco: „inwariantna jednostka płaszczyzny treści i implikowane przezeń, określone ilościowo i jakościowo argumenty”. Na planie wyrażania predykat był reprezentowany przez wyrażenia argumentowe, stanowiące realizację struktur predykatowo-argumentowych. Zgodnie z przyjętym modelem, autorka uznała dane zdanie za jedną z realizacji pewnej struktury predykatowo-argumentowej zaktualizowanej przez kategorie modalności i temporalności. Autorka nakreśliła tezę, którą konsekwentnie promowała w swojej książce, że predykat kauzatywny jest dwuargumentowy i implikuje dwa argumenty propozycjonalne: przyczyny i skutku. Podkreśliła stały porządek treściowy obu argumentów – przyczyna zawsze poprzedza skutek, niezależnie od sposobu strukturalizacji argumentów na poziomie językowym. K. Terminińska sklasyfikowała badany materiał na podstawie trzech podziałów dychotomicznych:

1. „Konstrukcje, w których predykatywne wyrażenie kauzatywne nie narzuca na żaden ze swych argumentów reguł selekcyjnych” / „Konstrukcje, w których istnieją narzucone przez kauzatywne wyrażenie predykatywne reguły selekcyjne dla przyczyny i skutku”; 2. „Konstrukcje,

w których nie występuje argument osobowy” / „Konstrukcje, w których przynajmniej jeden z argumentów propozycyjalnych posiada argument osobowy”; 3. „Konstrukcje, w których konstytuujące całość wyrażenie predykatywne jest przede wszystkim reprezentantem samego causatora – wyznacznika relacji kauzatywnej” / „Konstrukcje, w których konstytuujące całość wyrażenie predykatywne, zawierając causator, denotuje również zdarzenie będące przyczyną lub skutkiem”. [Termińska 1983: 15]

Jeden z rozdziałów poświęciła zjawisku modalności, a drugi zagadnieniu celowości w powiązaniu z kauzacją. Rdzeń pracy stanowią dwa rozdziały – pierwszy traktuje o regułach selekcyjnych obowiązujących w konstrukcjach kauzatywnych, drugi opisuje właściwości syntaktyczne konstrukcji kauzatywnych. Oddzielnie autorka omówiła możliwość zerowania miejsc argumentowych w konstrukcjach kauzalnych. Odrębny rozdział dotyczył zjawiska negacji oraz antonimii w odniesieniu do kauzacji. Analiza została konsekwentnie przeprowadzona w nurcie badawczym, który I. Duraj-Nowosielska [2007] określiła jako redukcyjny.

W książce Axela Holvoeta *Transitivity and Clause Structure in Polish* odnajdujemy rozdział poświęcony rodzajom przechodniości (*Types of Transitivity*), a w ramach tranzytywności – zjawisku kauzatywności [1991: 53–76]. Badacz potraktował kauzatywność jako wzorcową przechodniość (*prototypical transitivity*). Przedstawił konstrukcję kauzatywną jako wywiedzioną od nietranzytywnej przez dołączenie dodatkowego predykatu kauzatywnego *spowodować, że*, np. 1. *Ubrania wyschły* 2. *Wiatr wysuszył ubrania* – *Wiatr spowodował, że ubrania wyschły*. Podmiot zdania (1) stał się w wyniku prostej transformacji dopełnieniem w zdaniu (2) [1991: 53–54]. Holvoet uważał, że opis zjawiska kauzatywności należy oprzeć na pojęciu wynikania: „It is therefore clear that the description of causativity should be based on the notion of entailment” [Holvoet 1991: 55]. Zdania z konstrukcjami w stronie biernej mogą, wg Holvoeta, służyć jako pomoc przy ujawnianiu komponentu kauzatywnego – „The causal entailment is reflected by the stative passive” [Holvoet 1991: 59], np. *Ubrania są wysuszone*. Jednakże nie każde zdanie z czasownikiem statycznym w stronie biernej (*stative passive*) jest dobrym przykładem na obecność predykatu kauzatywnego, np. *Ta książka jest już przeczytana* [1991: 55–56]. A. Holvoet zgadzał się z tezą, że predykat kauzatywny otwiera dwa miejsca dla argumentów propozycyjalnych. Jednakże rozróżnił czyste predykaty kauzatywne (*pure causatives*) od predykatów rozszerzonych o kauzatywność (*extended causatives*). Opowiadał się za rozróżnieniem między znaczeniem zdania *Jan zabił Piotra*, gdzie w miejscu propozycji / przyczyny pojawia się tylko jej powierzchniowy wykładnik w postaci wyciągniętego argumentu przedmiotowego *Jan* a zdaniem z czystą kauzacją: *Wiatr wysuszył ubrania*. W pierwszym zdaniu w miejsce argumentu przedmiotowego *Jan* można było, wg Holvoeta, umieścić zdanie *Jan zrobił coś* „John did something” (*co spowodowało to, że Piotr nie żyje*) (zdanie w nawiasie moje – A.Z.) [1991: 57]. Czasowniki tranzytywne, zarówno imper-

fectiva, jak i perfectiva, są w relacji wynikania wobec swoich nietranzytywnych odpowiedników. Ponieważ owa kauzatywna implikacja jest łącznikiem między znaczeniem czasownika nieprzechodniego i przechodniego, A. Holvoet zaproponował, by zamiast terminu kauzatywa (*causatives*) używać określenia *predicates with causal entailment* – predykaty z kauzatywną implikacją [1991: 60]. Za warunek konieczny (choć niewystarczający) wystąpienia kauzacji uznał lingwista oddziaływanie na obiekt (*the fact of affecting an object in some way*) [1991: 75]. Podsumowaniem Axela Holvoeta było twierdzenie, że kauzatywność stanowi formę tranzytywności wzbogaconą (rozszerzoną – *extended, extension*) przez znaczenie kauzatywne.

R. Grzegorzczkova [2003] prześledziła kształtowanie się funkcji przyczynowej podstawowych dla wyrażania relacji kauzalnej ogólnych pod względem treści czasowników *powodować*, *prowadzić do* (*doprowadzić / doprowadzać do*) i *wywoływać*. Uczona zbadała przesuwanie się znaczeń czasowników przyczynowych w polszczyźnie od konkretnego do abstraktu. Proces ten udokumentowała na podstawie rozwoju czasownika *powodować*. Do XIX w. źródła poświadczają użycia konkretne – *powodować* jako ‘kierować’, por. *kierować koniem*. Jak zauważyła R. Grzegorzczkova, w *Słowniku warszawskim* pojawił się inny wariant składniowy, *powodować kogo, co*, który był już bardzo bliski znaczeniu odnotowanemu również w *Słowniku warszawskim* – ‘powodować kogo do czego’, np. „*Co cię do tego powodowało?*”, tzn. ‘co cię do tego skłoniło?’, ‘co tobą kierowało?’, ‘co było przyczyną twego postępowania?’” [Grzegorzczkova 2003: 103]. Lingwistka podkreśliła, że współczesna polszczyzna, co odnotowują słowniki (np. *Inny słownik*), wyróżnia dwa oddzielne *powodować* o odmiennej składni: ‘coś powoduje kims’, np. *Powoduje nim ciekawość* oraz ‘coś (ktoś) (s)powoduje coś’, np. *Mróz spowodował gołoledź. Jan spowodował zamieszanie*. Również czasowniki *prowadzić do*, *doprowadzić do / doprowadzać do* uzyskały późno, bo w XX w., swe znaczenie abstrakcyjne. „Tymczasem wydaje się na podstawie pobieżnego oglądu współczesnych tekstów, zwłaszcza publicystycznych, że *prowadzić do* (*doprowadzać do*) w funkcji wykładnika kauzacji zajmuje w nich ilościowo ważne miejsce i nie musi, jak sugerują autorzy *Innego słownika*, wiązać się z negatywną oceną skutku” [Grzegorzczkova 2003: 103]. Autorka artykułu zaznaczyła, że czasowniki *doprowadzić do / doprowadzać do* charakteryzuje bardziej zawężona łączliwość niż *prowadzić do*. Nie są to jednostki względem siebie wymienne w określonych kontekstach. Lingwistka zaobserwowała, że wg *Słownika staropolskiego* czasowniki *wywołać*, *wywoływać* były czasownikami informatywnymi, np. ‘podać do wiadomości’, podczas gdy u Lindego ‘wołaniem ogłosić’. Uczona podkreśliła fakt, że w słownikach współczesnych języka polskiego znaczenie kauzatywne verbum *wywoływać* jest już silnie zakorzenione. Czasownik *wywoływać* ma znaczenie wyspecjalizowane i przyłącza określony argument skutku, który najczęściej jest nazwą symptomu, por. *wywołać rumieńce, gorączkę, zapalenie* lub określonej reakcji, np. *wywołać*

oburzenie. Czasownik *powodować / spowodować* ma, według Grzegorczykowej, znaczenie najbardziej pojemne, gdyż może zostać użyty zamiennie z *wywoływać / wywołać*, natomiast *doprowadzić* takiej zdolności nie ma.

Książkę *Robić coś i coś powodować. Opozycja agentywności i kauzatywności w języku polskim* wyróżnia szerokie tło filozoficzne, na którym dokonano przedstawienia lingwistycznych badań nad kauzatywnością [Duraj-Nowosielska 2007]. Jej autorka dokonała przeglądu metodologii stosowanych przy opisie czasowników kauzatywnych w językoznawstwie. Wśród rozpatrywanych prac wyodrębniła analizy redukcyjne i nieredukcyjne. Wybór jednej z tych opcji, przy uwzględnieniu implikacji filozoficznych, wykracza, według autorki, poza ramy językoznawstwa:

Zgodnie z poszerzoną perspektywą badawczą, której potrzebę starałam się zasygnalizować powyżej, opowiedzenie się po jednej bądź drugiej stronie w tym sporze nie pozostaje bez wpływu na dalsze wybory w znacznie ogólniejszym zakresie, nazwijmy go – filozoficzno-światopoglądowym. Jak będę się starała pokazać dalej, przyjęcie postawy „redukcyjnej” / „antyredukcyjnej” w opisie językowym ma swoje wyraźne paralele w redukcjonizmie / antyredukcjonizmie filozoficznym, czyli – najprościej rzecz ujmując – w tym, jak w ogóle będziemy pojmować sytuację człowieka na tle zjawisk naturalnych. [Duraj-Nowosielska 2007: 7]

Izabela Duraj-Nowosielska stanowczo oddzieliła predykaty kauzatywne od agentywnych. Ukazała trudności ze ścisłym wyznaczeniem zakresu terminu **czasowniki kauzatywne**. Pokazała różne rozumienie terminu w rozmaitych ujęciach. Wskazała szczególnie na trudność tego typu, występującą w analizach semantycznych, podczas gdy w analizach, które opierają się na formie czasowników relacja między czasownikiem kauzatywnym i odpowiadającym mu czasownikiem niekauzatywnym była łatwiejsza do uchwycenia z uwagi na bliskość formalną obu czasowników [Gołąb 1968, Duraj-Nowosielska 2007: 38]. Za niebezpieczeństwo analiz semantycznych uznała automatyczne określanie mianem kauzatywnych wszystkich czasowników zawierających w swej strukturze znaczeniowej predykat kauzatywny, bez uwzględniania zróżnicowania lewostronnego argumentu dla poszczególnych predykatów. Ostatecznie mianem kauzatywów autorka przytaczanej książki postanowiła określić „te predykaty, dla których moim zdaniem trafna jest analiza z centralnym komponentem kauzatywnym; [...] według mnie będą tu należały wyłącznie predykaty z podmiotami nieprzedmiotowymi” [Duraj-Nowosielska 2007: 39]. Wyodrębniła klasę predykatów, które mają lewostronny argument osobowy i które można sprowadzić do frazy *X robi tak że / X zrobił tak, że...* [2007: 6–7, 77, 93]. Stanowczo oddzieliła klasę agentywów od kauzatywów, wskazując na implikacje filozoficzne – jak to nazwała – metodologii redukcjonistycznej, w myśl której podmiot działania, agens traktowany był (według autorki wspomnianej pracy błędnie) jako ujawniona część argumentu nieprzedmiotowego. I. Duraj-Nowosielska kontynuowała myśl J. Lyonsa: „Dla językoznawcy ważne jest to, że

przyczynowość jako związek dwu sytuacji jest logicznie różna od agentywności, ale że zachodzi między nimi naturalny związek” [1989: 107].

Stanisław Karolak [1984, 2002] przedstawił predykat kauzatywny jako jeden z podstawowych, podtrzymując tezę o dwóch argumentach propozycjonalnych, implikowanych przez ten predykat. Wyzначył klasę predykatów dwuarumentowych z dwoma argumentami nieprzedmiotowymi $G(p, q)$, np. *spowodował*, *spowodowanie*, *wywołał*, *wywołanie*, *sprawił*, *dowiódl*, *doprowadził* etc. [Karolak 2002: 126].

1.3. Kauzatywność w badaniach porównawczych – język polski a inne języki

Opracowanie Zbigniewa Gołąba stanowiło przykład badań porównawczych w duchu komparatystyki historycznej. Przy opisie kategorii kauzatywności autor sięgnął do języka praindoeuropejskiego. Artykuł *The Grammar of Slavic Causatives* jest tekstem kanonicznym dla badań porównawczych nad konstrukcjami kauzatywnymi w obrębie słowiańskiej rodziny językowej. Stanowi przykład formalnego przeglądu polskich kauzatywów, przeprowadzonego na tle porównawczym indoeuropejskim i słowiańskim [Gołąb 1968]. Zgodnie z przyjętymi w swej pracy założeniami badacz traktował systemy morfologiczny i syntaktyczny jako dwa podsystemy systemu językowego. Relację między obydwoma systemami uważał za podstawowe zagadnienie gramatyki. Określił kauzatywa jako morfologiczną podklasę zbioru czasowników tranzytywnych [Gołąb 1968: 71]. Podobne stanowisko reprezentowała wcześniej Renata Grzegorzczukowa, definiując kauzatywność jako „najdalej posuniętą przechodniość, czynność, której skutek realizuje się w jakimś innym, zewnętrznym przedmiocie” [1957: 53]. Kauzatywność była uważana za kategorię morfologiczną, w wyniku której czasowniki nietranzytywne stają się tranzytywne [Gołąb 1968: 74]. Badacz uznawał zatem kauzatywa za derywowane od czasowników nieprzechodnich, z którymi czasowniki kauzatywne mają wspólny rdzeń i znaczenie. Na poziomie syntaktycznym owa tranzytywizacja manifestowała się przez zmianę wzorca składniowego. Czasownikowi nieprzechodniemu V towarzyszył podmiot $S I$. Kauzatywizacja pociągała za sobą zmianę $S I$ w $S II$ oraz obecność nowego elementu dopełnienia O_I odpowiadającego podmiotowi $S I$ z konstrukcji niekauzatywnej. W omawianym ujęciu czasownik nieprzechodni charakteryzowany był przez walencję i traktowany jako jednomiejscowy. W wyniku kauzatywizacji walencja czasownika została poszerzona o jedno miejsce. Od wyjściowego verbum derywowano dwumiejscowy czasownik tranzytywny. We wspomnianej pracy autor przedstawia, oprócz kauzatywów wywiedzionych od czasowników nieprzechodnich, także sekundarne kauzatywa derywowane od innych czasowników tranzytywnych, również przez dodanie nowego subiektu zastępującego poprzedni podmiot. Gołąb nakreśla schemat składniowy tego procesu. Podążając

śladami wielkiego francuskiego znawcy składni, napisał w odniesieniu do propozycji opisu Tesnière: „His approach to causatives is in accord with mine” [1968: 76]. Tworzeniu kauzatywów od czasowników nietranzytywnych towarzyszyły alternacje o charakterze apofonii [Gołąb 1968, 80–81, Pisarkowa 1981: 37], por. *ložiti* – *ležati*; *moriti* – *mrěti*; *pojiti* – *piti*. Z. Gołąb udowodnił, że kauzatywność była w prasłowiańszczyźnie produktywną kategorią. Jako regułę podał, iż prasłowiańskie kauzatywa były zwykle tworzone od czasowników nieprzechodnich stanu i występowały jako czasowniki z jednym dopełnieniem. Autor podał również przykłady prasłowiańskich (poświadczonych w OCD) czasowników z dwoma dopełnieniami, np. *pojiti*, *učiti*. Za szczególnie produktywne uznał poświadczone w języku staro-cerkiewno-słowiańskim kauzatywne czasowniki denominalne, np. *syrъ* – **usyriti* i deadiektywne, np. *bogatъ* – *obogatiti*; *krěpъ* – *krěpiti*, *slabъ* – *oslabiti*. Autor opisał zjawiska pojawiania się kauzatywów w porządku chronologicznym. Za młodsze słowiańskie kauzatywa uznał te, które były derywowane od tzw. reflexiwów, występujących z postfiksem *się*. Owey derefleksywizacji podlegały polskie verba, np. *klócić się* (reflexivum) – *skłócić kogoś z kimś* (causativum). Oprócz derefleksywizacji czasownik o znaczeniu powodowania był urabiany przez dodawanie prefiksu lub/i sufiksu, np. *ghupiec* (intrans.): *oghupić* (caus.) [Gołąb 1968: 88]. Autor odnotował jeszcze czwarty typ tworzenia konstrukcji kauzatywnych, bez wykładników morfologicznych, ale uwarunkowany kontekstem składniowym. Ten typ kauzatywów, *syntactic causatives* (*syntactic-contextual*) uznał za najmłodszy i występujący w językach południowosłowiańskich. W badanym przez lingwistę materiale były to przykłady z języków serbsko-chorwackiego i macedońskiego [1968: 90]. Badacz sięgnął do ustaleń Miklosicha i jego składni porównawczej języków słowiańskich [Miklosich 1883]. Zjawisko to polegało na użyciu nieprzechodnich czasowników w funkcji kauzatywnej, a takie funkcjonowanie umożliwiał kontekst składniowy (*On spaceruje konia*). W literackiej polszczyźnie jest to dziś niemożliwe, ale dane z języków południowosłowiańskich i wschodniosłowiańskich poświadczają typ kauzatywów o charakterze intensiwów z prefiksami, np. *razigrati konja*, *napiti*, *najesti*, *nasmijati koga* [Gołąb 1968: 92].

Badania porównawcze zjawiska kauzatywności między dwoma językami indoeuropejskimi – angielskim i polskim ujęte zostały w odrębnej monografii [Olszewska 1986]. Analiza kontrastywna w omawianej pracy została przeprowadzona w modelu generatywnym [Olszewska 1986: 135]. Autorka postawiła sobie za cel ukazanie różnic powierzchniowych w manifestowaniu znaczeń kauzatywnych w oparciu o treści zakodowane na poziomie semantycznym. W pracy zostały przedstawione formalne sposoby wyrażania kauzatywności, np. ekspresja znaczeń kauzatywnych za pomocą derywatów afiksalnych – w języku angielskim [Olszewska 1986: 64–67] oraz w języku polskim [Olszewska 1986: 79–81]. Relacje między poziomami semantycznym a syntaktycznym w odniesieniu do kauzatywności (*the Causal System*) zostały w książce wspomnianej

lingwistki nakreślone dla języków angielskiego [Olszewska 1986: 92–117] oraz polskiego [Olszewska 1986: 118–134]. W rozdziale ukazującym analizę kontrastyczną jednostek kauzatywnych autorka wskazała szereg podobieństw występujących przy wyrażaniu znaczenia kauzatywnego w obu badanych językach. Wyliczyła podobieństwa dotyczące kauzatywów leksykalnych w obu językach, do których zaliczyła m.in. leksykalizację kauzatywnych znaczeń manipulatywnych (MANIPULATIVE ACT ON) – dla obu języków rzadziej postać causativum leksykalnego przyjmuje znaczenie dyrektywne (DIRECTIVE ACT ON). Jako charakterystyczne dla kauzatywów leksykalnych w języku angielskim, czyli w grupie różnic, wymieniła inkorporowanie znaczenia środków (*Means Incorporation*) i tworzenie kauzatywów denominalnych [Olszewska 1986: 137]. Za bardziej charakterystyczne dla języka polskiego uznała wyrażanie znaczeń kauzatywnych w postaci kauzatywów leksykalnych, np. *uszcęśliwiać* – por. ang. *make happy* [Olszewska 1986: 138]. Następnie autorka przyjrzała się dystrybucji kauzatywów złożonych w obu językach. Jako znamienne dla języka angielskiego oceniła liczne przykłady złożonych, analitycznych form kauzatywów, tworzonych przez czasowniki *cause*, *make*, *have*. Dostrzegła, że odpowiadające tym angielskim czasownikom polskie verba (*spowodować*, *sprawić*, *zrobić*) obdarzone są pewnymi restrykcjami stylistycznymi. Autorka scharakteryzowała warunki użycia kauzatywów o znaczeniu ogólnym, zawierających takie wykładniki, jak ang. *cause* oraz *make*, *have*, *get* i odpowiadające im pol. *spowodować*, *sprawić*, *zrobić* [Olszewska 1986: 139–140]. Konkludując napisała, że w odróżnieniu od języka angielskiego znaczenia kauzatywne w języku polskim nie niosą ze sobą jednoznacznych refleksów gramatycznych, a interpretacja znaczeń kauzatywnych w polszczyźnie jest często determinowana przez czynniki semantyczne i pragmatycznojęzykowe [Olszewska 1986: 142].

Wyniki badań podejmowanych w kręgu języków słowiańskich prezentuje artykuł poświęcony kauzatywom polskim oraz serbsko-chorwackim [Molas 1994]. Autor poszukiwał definicji czasowników kauzatywnych i – podążając za J. Lyonsem – oddzielał przyczynowość od agentywności [Lyons 1989: 107–108]. Pojęcie kauzatywności wywiódł od zjawisk kauzalnych o szerszym zasięgu, czyli „sekwencji powiązań przyczynowo-skutkowych” [Molas 1994: 35]. Za człon parafrazy konstytutywny dla rozumianej jako przyczynowość i charakteryzującej się rezultatywnością kauzatywności sławista uznał zwrot *spowodować że...* (*učiniti da...*) [Molas 1994: 40]. Ujęcie konfrontatywne polegało w omawianym artykule na równoległym podaniu przykładów z wybranych języków słowiańskich na poparcie stawianych tez. Autor wyodrębnił czasowniki *sprawić* (*učiniti*) i *spowodować* (*prouzrokovati*), które objął etykietą: **wyznaczyć kauzatywności**. Jednostek tych nie włączył do zbioru kauzatywów, gdyż nie dają się sparafrazować przy użyciu ich samych [Molas 1994: 38]. Za drugą klasę ściśle powiązaną z kauzatywami uznał czasowniki **modalno-kauzatywne**, korzystał przy tym z uprzednich badań nad tym zbiorem prowadzonych dla

czasowników polskich [Marcjanik 1980], np. *kazać* (*narediti*), *zmusić* (*primorati*). Autor zadał pytanie o cechy selekcyjnego korelatu niekauzatywnego dla causativum. Analizując wybrane przykłady werbalne, wysnuł wniosek, że np. polskie *poić* ma korelat niekauzatywny *pić* i w ten sposób obiekt konstrukcji kauzatywnej przy predykacie eksplikowanym jako *poić* ma charakter żywotny, por. *poić konia* – *koń pije*. Autor napisał: „Z powyższych uwag wynika, iż żywotność obiektu konstrukcji kauzatywnej i istnienie korelatu kauzatywnego od causativum w sposób alternatywny stanowią warunki wystarczające do określenia czasownika mianem kauzatywnego” [Molas 1994: 42]. Ostatecznie badacz stworzył następującą hierarchię kryteriów wpływających na uznanie danego czasownika za causativum. Zaliczył do nich: tranzytywność, rezultatywność, istnienie korelatu, żywotność obiektu, jednocześnie zastrzegł, że wymienione kryteria cechuje niejednorodność. Obok siebie występują kryteria semantyczne (rezultatywność oraz żywotność) i kryterium formalne – wymóg istnienia lub nieujawnienia korelatu [Molas 1994: 43]. Autor przedstawił kilka klas czasowników kauzatywnych z różnymi typami korelatów. W tak skonstruowanym zestawieniu uwidacznia się inspiracja wcześniejszymi analizami [Gołąb 1968]. Do klas verbów kauzatywnych i korelujących z nimi niekauzatywnych J. Molas zaliczył: czasowniki kauzatywne z korelatami paradygmatycznymi, z korelatami refleksywnymi, z korelatami homonimicznymi oraz z korelatami supletywnymi. Za szczególnie interesującą uznał tę ostatnią grupę z członami supletywnymi pary czasownikowej, gdyż para taka wymaga analizy ściśle semantycznej, w sytuacji, gdy zatarciu uległ związek genetyczny, por. *kłaść* – *leżeć*. Celem tego opracowania było prześledzenia „stopniowej przemiany par kauzatywnych od powiązań gramatycznych do czysto znaczeniowych” [Molas 1994: 45–46].

Do badań kontrastywnych nad zjawiskiem kauzatywności, przeprowadzonych między językami słowiańskimi, należą te, które uwzględniają dane z języków bułgarskiego i polskiego [Korytkowska 1992, 2004, Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010]. Problematyka konstrukcji kauzatywnych stanowiła podstawę opisu wybranych typów pozycji argumentowych w ramach większej monografii, będącej częścią gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej [Korytkowska 1992: 81–103, 121–154]. Lingwistka przedstawiając problematykę opisu struktur kauzatywnych w obu językach, uwzględniła m.in. takie zmienne, jak ograniczenia selektywne P' i P'' oraz aspektualność. Szczególnie interesujące okazały się sposoby powierzchniowej realizacji argumentów ze struktury predykatowo-argumentowej w przypadku predyktorów kauzatywnych charakteryzujących się kondensacją treści, przedmiotem opisu uczyniono także sposoby wbudowywania danych treści w znaczenia predyktorów [Korytkowska 2010: 412–413]. Autorka zwróciła uwagę na uwarunkowane genezą podobieństwo obu systemów językowych bułgarskiego i polskiego w zakresie słotwórstwa. Omawiane analizy wykazały, że podobna jest proporcja między kauzaty-

wami zsyntetyzowanymi a analitycznymi dla obu języków [Korytkowska 2010: 418]. Ilustracją założeń w opisywanym opracowaniu były fakty językowe z obu języków, ukazujące różną dystrybucję leksemów realizujących dane znaczenie kauzatywne w obu językach. Charakterystycznym zjawiskiem jest częsty brak symetrii między causativum leksykalnym a analitycznym. Jednoelementowemu causativum w jednym języku odpowiada predyktor analityczny w drugim, a dla obu konstrukcji kauzatywnych można sporządzić parafrazę o paralelnej treści. Lingwistka zaobserwowała, że częstym w języku polskim kauzatywom odprzymiotnikowym, derywowanym za pomocą prefiksu *-u* odpowiadają bułgarskie konstrukcje analityczne [Korytkowska 2010: 419]. Odwrotną tendencję, czyli występowanie kauzatywów leksykalnych w języku bułgarskim, a odpowiadających im konstrukcji analitycznych w polszczyźnie, badaczka udokumentowała dla klasy z wbudowanym komponentem *pozbawić*, np. pol. *pozbawić liści*, *pozbawić wiary*, *pozbawić ziemi* [Korytkowska 2010: 420]. W omawianym opracowaniu, w którym badaniu poddano podstawowe struktury zdaniowe w językach białoruskim, bułgarskim i polskim, pokazną część materiału stanowią różne typy fraz zdaniowych fundowane na strukturze predykatowej *P* (*p*, *q*) [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 275–284]. Według zestawienia frekwencyjnego badanych typów struktur predykatoowo-argumentowych, struktura *P* (*p*, *q*), więc struktura semantyczna właściwa dla predykatów kauzatywnych, uplasowała się na piątej pozycji ze względu na częstość występowania [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 319]. Etykieta kauzatywności pomogła wydzielić klasy semantyczne wśród inchoativów dla języka bułgarskiego, polskiego oraz białoruskiego. Znaczenie powodowania zostało zatem uwzględnione przy opisie kategorii inchoatywności dla trzech języków słowiańskich: południowo-, zachodnio- i wschodniosłowiańskiego [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 118–129, 171–176].

Konfrontacja języków polskiego i słoweńskiego w odniesieniu do zjawiska kauzatywności została również częściowo przeprowadzona z uwzględnieniem zjawisk leksykalnych oraz składniowych. Projekt badań jednostek kauzatywnych dla obu języków, których znaczenia można parafrazować z użyciem adiectivum został naszkicowany w oddzielnym artykule [Zatorska 2010]. W zakresie leksyki przedstawiono językowe wykładniki kauzatywnych predykatów z komponentem barw dla obu języków [Zatorska 2008a], z określeniami narodowości, np. *germanizirati* ‘germanizować’ lub określeniami religijnej denominacji, np. *pokristjaniti* ‘schryścianizować’ dla słoweńszczyzny [Zatorska 2011a]⁷, a także niektóre kauzatywne określenia uczuć w obu językach, w tym

⁷ Artykuł A. Zatorskiej [2011a] nie ma charakteru porównawczego. Materiał leksykalny z języka słoweńskiego przedstawiono na tle dziejów terytorium Słowenii z uwzględnieniem właściwości słowotwórczych i semantyczno-składniowych. Polskie i słoweńskie predykaty parafrazowane przez przymiotniki odnoszące się do pojęć związanych z narodowością i wyznaniem zostały skonfrontowane na kartach obecnego studium (rozdz. III).

predykatory z otwieraną obok agentywnej pozycją argumentową o wartości Experiencer, np. *navduševati* ‘zachwycać’. Autorka określiła te szczególnego rodzaju wyrażenia zawierające w swej budowie element kauzatywny jako czasowniki z pogranicza emocji, percepcji i wartościowania, np. *narediti vtis* ‘wywrzeć wrażenie’, *pustiti vtis* ‘pozostawić wrażenie’, *zbujati vtis* ‘budzić wrażenie’ etc. [Zatorska 2007]. Zbadano także zbiór predyktorów kauzatywnych w języku polskim oraz słoweńskim denotujących zmiany wymiarów [Zatorska w druku]. Zbadano sposoby językowego manifestowania semantycznej kategorii intensywności w obu językach [Zatorska 2012]. Przedmiotem zainteresowania uczyniono także zagadnienia ściśle gramatyczne. Zostały zasygnalizowane typy różnych konstrukcji zdaniowych fundowanych na predykanie kauzatywnym w języku słoweńskim [Zatorska 2008]. Przedstawiono również składniowe implikacje semantyki przymiotnika występującego w parafrazie danego predykatora ze sposobami realizacji struktury predykatowo-argumentowej, w której model wpisuje się dany predyktor. To drugie opracowanie sporządzone zostało w ujęciu kontrastywnym polsko-słoweńskim [Zatorska 2011].

ROZDZIAŁ II

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE. CELE, ZAKRES, METODA PRACY

1. Przyjęty model opisu

Teoretyczną podstawę badań przedstawianych w tej pracy stanowi składnia semantyczna. Model taki uznano za adekwatny do analiz konfrontatywnych języków genetycznie bliskich, jakimi są języki polski i słoweński, z których zaczerpnięto materiał badawczy. Składnia semantyczna oparta na logice predykatów i uwzględniająca jako podstawę struktury predykatowo-argumentowe charakteryzuje się uniwersalnością – tak pożądaną przy poszukiwaniu metajęzyka badań porównawczych [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 15]. Nakreślony w ten sposób zamysł sytuuje niniejszą książkę w nurcie badań konfrontatywnych, podejmowanych w ramach modelu składni semantycznej dla języków słowiańskich [Korytkowska 1992, Mazurkiewicz-Sułkowska 2008, Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010, Zatorska 2010, 2011]. Zgodnie z założeniami składni semantycznej [Karolak 1984, 2002] oraz składni funkcjonalnej [Kiklewicz 2004], przyjęto w tej rozprawie kierunek badawczy prowadzący od poziomu treściowego do poziomu językowego. Celem analizy jest ukazanie językowego fenomenu kodowania komponentów semantycznych za pomocą inwentarza środków formalnych. Praca dotyczy bliskich sobie języków słowiańskich – zachodniosłowiańskiego języka polskiego oraz południowsłowiańskiego języka słoweńskiego. Zatem prowadzona analiza, oprócz niewielkich różnic wskazywanych na poziomie powierzchniowym, notuje przede wszystkim podobieństwa formalne w zakresie ustrukturyzowania danych znaczeń. Niniejsza książka jest pomyślana jako jedno z ogniw współczesnych badań porównawczych nad językami polskim i słoweńskim. Wybrane analizy konfrontatywne polsko-słoweńskie, przeprowadzone w XXI w., zostały przedstawione w artykule *An overview of Recent Comparative Studies of Polish and Slovene Languages* [Zatorska 2012a]. W rozprawie zaprezentowano sposoby językowego odzwierciedlania powodowania lub zmieniania danej właściwości w rzeczywistości pozajęzykowej. Tak nakreślony temat sytuuje ją wśród studiów poświęconych problematyce kauzatywności.

Założenia wstępne dotyczące prowadzonych i referowanych tutaj badań przedstawiono uprzednio w artykułach [Zatorska 2010, 2011]. W formie artykułów opublikowano także część materiału, będącego przedmiotem analizy w niniejszej pracy [Zatorska 2008a, 2011a, 2012, w druku]. Warto podkreślić, że w stosunku do wcześniejszych tekstów poświęconych zjawisku kauzatywności, na potrzeby obecnej publikacji zmodyfikowano część ustaleń metodologicznych i zmieniono kryteria doboru materiału, który jest przedstawiony w dużo szerszym i odmiennym zakresie niż we wspomnianych opracowaniach.

1.1. Podstawowe pojęcia składni semantycznej

Najważniejszym pojęciem składni semantycznej jest **predykat**, który rozumiemy jako orzekanie o cesze, relacji. W takim ujęciu predykat ma charakter funkcjonalny, konstytuuje układ struktury pojęciowej. „Termin **pojęcie** jest więc semantycznym terminem immanentnym, termin zaś **predykat** semantycznym terminem relacyjnym (układowym) lub inaczej terminem funkcjonalnym” [Karolak 2002: 26]. Predykat implikuje argumenty, które na poziomie referencjalnym mogą odpowiadać pewnym fragmentom rzeczywistości, np. obiektom – **argumenty** przedmiotowe lub zdarzeniom czy stanom – argumenty zdarzeniowe. Założenia składni semantycznej w językoznawstwie polskim, także slawistycznym, upowszechnił Stanisław Karolak [1984, 2002]. Model ten, z pewnymi modyfikacjami, twórczo wykorzystała M. Korytkowska [1992] do opisu typów pozycji argumentowych w języku bułgarskim i polskim. Z jej pracy zaczerpnięto używany również w niniejszym opracowaniu termin **pozycja argumentowa**, stosowany synonimicznie wobec terminu **miejsce argumentowe**.

1.2. Dwa poziomy semantyczne zastosowane w modelu tej pracy

W pracy przyjmuje się prymarny status poziomu semantycznego, na którym usytuowane są treści przedstawiane za pomocą predykatu i związanych z nim argumentów. Wykorzystujemy klasyfikację predykatów zaproponowaną przez S. Karolaka [1984, 2002: 118–169] – podział predykatów ze względu na liczbę i rodzaj otwieranych miejsc argumentowych. Predykaty niższego (pierwszego) rzędu otwierają miejsca tylko dla argumentów przedmiotowych, a predykaty wyższego rzędu mogą przyłączać zarówno argumenty pierwszego, jak i wyższego rzędu. Argument zdarzeniowy, zawierający w swej strukturze predykat wewnętrzny, jest określany jako argument propozycjonalny. Prezentowana analiza obejmuje jednostki językowe, które fundowane są na dwumiejscowym predykanie wyższego rzędu, otwierającym miejsca dla dwóch argumentów zdarzeniowych. Taki nadrzędny, wspólny predykat będziemy oznaczać symbolem struktury **P** (P, Q). Jednakże zbiór wpisujący się w tak nakreślone ramy

struktury semantycznej jest bardzo pojemny. Jego konkretne realizacje zdaniowe w materiale przyjmują obok $P(p, q)$, także inne manifestacje owej podstawowej struktury. Zatem w pracy zdecydowano przyjąć roboczo dwa poziomy semantyczne. Wyróżniono poziom pierwszy, głębszy, podstawowy, na którym istotnie możemy doszukać się wyjściowej struktury predykatowo-argumentowej dla predyktorów kauzatywnych, czyli $P(P, Q)$ oraz poziom drugi, na którym obecne są podtypy tej podstawowej struktury.

1.2.1. Na poziomie wyższym analizy, poziomie pierwszym, podstawowym wszystkie analizowane w tej pracy frazy zawierające badane verba stanowią językową wykładnię predykcji kauzatywnej, podstawowej struktury $P(P, Q)$.

1.2.2. Na niższym poziomie analizy ów ogromny zbiór został podzielony na predykaty pierwszego rzędu: $P(x, y)$, $P(x, y, z)$ i wyższego rzędu: $P(p, q)$, $P(p, y)$. Podkreślamy raz jeszcze, podtrzymujemy tezę o przynależności analizowanych verbów do zbioru kauzatywów na podstawowym poziomie semantycznym, objętych przez wspólną strukturę predykatowo-argumentową $P(P, Q)$. Jednakże praktyka językowa wskazuje na istnienie zróżnicowania w tak zarysowanym zbiorze i stąd idea przywołania poziomu pośredniego między poziomem czysto treściowym a czysto językowym i wyznaczenie podklas dla zbioru $P(P, Q)$, czyli $P(x, y)$, $P(x, y, z)$ oraz $P(p, y)$, $P(p, q)$. Typy struktur semantycznych realizowanych przez zdania z czasownikami badanymi w tej pracy przedstawiono w rozdz. IV, a zilustrowano materiałem, tworzącym słowniki wybranych jednostek predykatywnych w rozdz. V.

1.2.3. Obok dwóch poziomów semantycznych: podstawowego $P(P, Q)$ (por. 1.2.1) oraz szczegółowego (por. 1.2.2), analizie poddano również poziom formalny, który funkcjonuje w tej pracy w modelu wcześniej stosowanym dla opisu zjawisk semantyczno-składniowych wybranych języków słowiańskich [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010] – poziom *fraz zdaniowych*. Problematykę związaną ze zdaniowymi realizacjami wykrytych struktur semantycznych, czyli rodzaje fraz zdaniowych, omówiono w dalszych częściach tego studium (por. rozdz. IV), a zilustrowano materiałem w postaci słowników z wybranymi predyktorami (por. rozdz. V).

1.3. Zastosowanie terminów składni semantycznej w modelu pracy. **Termin predyktor**

Dla struktury $P(P, Q)$ argument zdarzeniowy przyczyny zaznaczany jest symbolem P , argument zdarzeniowy skutku – symbolem Q . W ten sposób podstawowa predykcja, którą stanowi predykat kauzatywny, otwiera dwa miejsca argumentowe, realizowane przez zdania lub ich ekwiwalenty. Tej

podstawowej, uniwersalnej strukturze z poziomu sensu odpowiadają różne warianty syntaktyczne z poziomu językowego, formalnego. Niniejsza książka stanowi zatem kontynuację tradycyjnego ujmowania zjawisk językowych na dwóch poziomach: semantycznym i językowym. W opracowaniu poziom semantyczny został jeszcze dodatkowo podzielony na poziom nadrzędny **P** (P, Q) i semantyczny, szczegółowy. Dla potrzeb badania konkretnych jednostek językowych przydatne okazało się pojęcie **predyktor**, obejmujące zróżnicowane pod względem formalnym (jedno lub więcej elementowe) jednostki. Termin predyktor zaczerpnięto od M. Korytkowskiej: „Językowym odzwierciedleniem pozycji predykatu jest predyktor realizowany w zdaniu poprzez osobową formę czasownika w prostym określeniu predykatywnym, bądź też poprzez postać bardziej rozbudowaną, analityczną” [Korytkowska 1992: 20]. W naszych badaniach predyktor przyjmuje zwykle postać jednowyrazowego verbum polskiego lub słoweńskiego, rzadziej postać analityzmu werbo-nominalnego (por. 4.2) lub konstrukcji werbalnej z uzupełnieniem przymiotnikowym.

1.4. Metoda parafrazy

Podstawowym narzędziem badawczym w niniejszej pracy jest parafraza. Polega ona na stworzeniu równoległego, możliwie synonimicznego, zdania wobec treści danego predyktora. Metoda ta polega na utworzeniu frazy zdaniowej zawierającej elementy, które umożliwiają ukazanie złożoności znaczeniowej danego predyktora. Parafrazowanie przez frazę zawierającą przymiotnik było już narzędziem badawczym w pracach konfrontatywnych z zakresu slawistyki; wykorzystała je m.in. autorka monografii poświęconej predykatywnym konstrukcjom w językach słowiańskich (materiał polski, serbsko-chorwacki i macedoński) [Mindak 1983]. Szczegółowe problemy dotyczące parafrazowania badanych jednostek predykatywnych są omówione w podrozdziale 4.3.

2. Cele pracy

Celem pracy jest ukazanie inwentarza językowych wykładników kauzatywów w obu językach – polskim i słoweńskim, a także sposobów realizacji tej podstawowej struktury semantycznej na poziomie fraz zdaniowych, czyli potencjalnych realizacji składniowych. Ma służyć prezentacji przykładowych procesów leksykalizacyjnych i sposobu wzbogacania treści podstawowej predykcji kauzalnej. Jednym z zamierzeń autorki jest przedstawienie sposobów „obudowywania” treści podstawowej struktury predykatowo-argumentowej o znaczeniu

kauzatywnym przez dodatkowe elementy semantyczne. Dodatkowe komponenty treściowe mogą być ukazane na poziomie języka w postaci jednego verbum, mogą być również sygnalizowane przez morfemy, a ich ujawnianie jest często możliwe na drodze dekompozycji w postaci zdania, tzw. parafrazy. Ważnym celem pracy jest próba odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju przymiotniki tworzą parafrazy kauzatywów denotujących cechę podlegającą zmianie, nabywaną? Czy istnieje korelacja między semantyką przymiotnika parafrazującego a kształtem eksplikacji składniowej podstawowej struktury semantycznej, właściwej dla causativum? Ze względu na możliwość zbadania potencjału semantyczno-składniowego wskazanych języków (a także drugoplanowo potencjału słowotwórczego), interesujący jest już sam inwentarz verbów dostępnych badaniu w każdym z nich, spełniających określone kryteria.

3. Zakres pracy

Praca ma charakter konfrontatywny, obejmuje dwa zbiory jednostek predykatywnych z języków polskiego i słoweńskiego. Ponieważ w model podstawowej struktury kauzatywnej opatrzonej symbolami **P** (**P**, **Q**) wpisuje się ogromna liczba jednostek językowych, powstała potrzeba zawężenia zbioru badanych predyktorów. W wyniku wstępnych badań zdecydowano się na przyjęcie trzech podstawowych kryteriów wyodrębnienia jednostek predykatywnych i odpowiadających im jednostek leksykalnych.

3.1. Pierwsze kryterium zaliczenia danego predyktora do badanego zbioru – obecność komponentu (*s*)*powodować* na płaszczyźnie treści

Pierwsze kryterium stanowi obecność komponentu (*s*)*powodować* konstytutywnego dla struktury predykatowo-argumentowej o charakterze kauzatywnym.

3.2. Drugie kryterium – możliwość sparafrazowania za pomocą przymiotnika

Za drugi warunek zaliczenia danej jednostki do zbioru badanych predyktorów uznano możliwość zbudowania dla niej predykatywnej parafrazy zawierającej adiectivum. Ponieważ kryterium drugie dotyczy obecności części mowy, otwiera się tu problem wyznaczania jej granic – w tym przypadku **przymiotnika**. Zakres ten bowiem inaczej wyznaczany jest w językoznawstwie polskim, a inaczej w opisach gramatyki słoweńskiej, w której występuje tzw. *pridevniška*

beseda, (wyraz przymiotnikowy). Do tej kategorii zalicza się też niektóre li-
czebniki. Ostatecznie jednak centrum parafrazy uczyniono dla obu języków
przymiotnik – tak, jak jest on wyznaczany w gramatykach polskich (dyskusja na
temat definiowania przymiotnika i jego funkcji por. rozdz. III.1, III.1.1).

3.3. Trzecie kryterium – występowanie relacji słowotwórczej między *verbum* a *parafrazującym adiectivum*

Trzecie zawężenie zgromadzonego materiału polegało na pozostawieniu
pod lupą badacza jedynie takich jednostek predykatywnych, które – dla każdego
z języków osobno – można powiązać słowotwórczo z parafrazującym je przy-
miotnikiem. Innymi słowy, badaniem objęto jedynie takie dwa zbiory czasowni-
ków i przymiotników, w których można było wyodrębnić czasowniki i przy-
miotniki pozostające w możliwej współcześnie do odczytania (nieumotywowane
jedynie historycznie) relacji słowotwórczej. Do analizowanego zbioru
zaliczono polskie czasowniki *czyścić*, *oczyścić* – *X czyści Y* (z *Z*)¹ – *X powoduje*,
że Y zaczyna być/staje się czyste, np. *Janek czyści buty*; *X oczyścił Y* – *X spowo-*
dował, że Y jest czyste, np. *Joanna oczyściła sukienkę* oraz słoweńskie *čistiti*,
očistiti – *X čisti Y* – *X dela Y čisto*, np. *Janez čisti čevlje*; *X je očistil Y* – *Janja je*
naredila obleko čisto, np. *Janja je očistila obleko*; por. *čistiti*₂ „*kdo/kaj delati*
(komu/čemu) kaj bolj čisto (s kom/čim)” [Žele 2008: 75]. Polskie czasowniki
czyścić, *oczyścić*, oprócz relacji semantycznej, pozostają także w relacji słowo-
twórczej z przymiotnikiem *czysty*. Podobnie słoweńskie *čistiti*, *očistiti* łączy
proces derywacji z przymiotnikiem *čist*. Poza zakresem niniejszego opracowania
pozostają polskie czasowniki *myć* – *umyć*, definiowane przez USJP jako ‘usu-
wać/usunąć brud itd.’ oraz słoweńskie *miti* – *umivati* – *umiti* (czasownik *umiti*
w SSKJ w pierwszym znaczeniu jest definiowany jako ‘*očistiti telo, del telesa*
navadno z vodo in milom’). Ponieważ nie wykazują poprzez swoją budowę
słowotwórczą związku z przymiotnikami pol. *czysty* – słoweń. *čist*, nie zostały
włączone do zbioru analizowanych verbów. Pomimo tego, że czasowniki pol.
myć – *umyć* oraz słoweń. *miti* – *umivati* – *umiti* treściowo korespondują ze
znaczeniem ‘powodowania tego, że coś zaczyna być czyste’, jako niepowiązane
relacją słowotwórczą nie zostały uwzględnione w indeksach – listach analizo-

¹ Abstrahujemy w tym rozdziale od kwestii, czy struktura semantyczna stanowiąca podstawę
dla zdań z predyktorami pol. *czyścić* i słoweń. *čistiti* zawiera dwa czy trzy argumenty przedmio-
towe *P* (*x*, *y*) – *P* (*x*, *y*, *z*). Ostatecznie, jako że jest to omówione w rozdziale IV i zilustrowane
przez przykłady w *Słowniczku badanych jednostek* w rozdziale V, zdecydowano się na wywodze-
nie fraz z czasownikami pol. *czyścić* i słoweń. *čistiti* od struktur z predykatem otwierającym trzy
miejsca argumentowe *P* (*x*, *y*, *z*). Istotne dla nas było tutaj pokazanie relacji powodowania tego, że
coś zaczyna być czyste, a więc uwypuklenie obecności przymiotnika *czysty* w zdaniach parafrazu-
jących konstrukcje zdaniowe z predyktorami pol. *czyścić* i słoweń. *čistiti*.

wanych predyktorów. Do analizowanego zbioru zaliczono polskie *powiększyć*, np. *Chirurg powiększył usta pacjentki* oraz słoweńskie *povečati*, np. *Kirurg je povečal pacientkine ustnice*. Podczas gdy czasowniki oznaczające ‘powodowanie rozszerzenia, powiększenia czegoś’, jak pol. *rozcignąć*, słoweń. *raztegniti* jako niepowiązane słowotwórczo z tzw. przymiotnikami wymiarów (np. pol. *szeroki, większy*, słoweń. *širok, bolj širok, večji*) pozostają poza zakresem niniejszego studium. Nie włączono np. do badań polskiego czasownika *wydelikacić*, bo mimo że formalnie jest związany słowotwórczo z przymiotnikiem *delikatny*, to na decyzję o nieuwzględnieniu tego verbum w niniejszych analizach wpłynął kształt słownikowej definicji, w której adiektyw *delikatny* nie występuje: *wydelikacić – wydelikacąć* «uczynić (czynić) kogoś mało odpornym fizycznie lub psychicznie, rozpieszczonym, zbyt wygodnym» USJP. Kryterium braku słowotwórczo związanego przymiotnika w definicji słownikowej mogło być uznane za niewystarczające wobec różnego ukształtowania parafraz (por. 4.3.1 oraz 4.3.2), jednak autorka tej pracy uważa, że istnieje różnica semantyczna między konstrukcją *uczynić delikatnym* por. *Przykład delikatnej matki uczynił córkę delikatną* a zdaniem: *Nadmierna troska rodziców i dziadków wydelikaciła chłopca*, zbudowanym wokół predyktora *wydelikacić*. Podany przypadek wskazuje na złożoność semantycznych różnic między poszczególnymi jednostkami predykatywnymi i na dyskusyjność pewnych rozstrzygnięć, przy analizie których trudno zupełnie uniknąć subiektywizmu. Opis przedstawiony w tej książce stanowi wybór i ilustrację cech semantycznych i składniowych określających badane predykaty kauzatywne. Nie aspiruje do odnotowania wszystkich możliwych znaczeń i subznanzeń badanych jednostek. Pragniemy raczej pokazać na wybranych przykładach tendencje semantyczne, semantyczno-składniowe i słowotwórcze, występujące w członach badanego zbioru.

4. Dobór materiału

W wyniku ekscerpacji ze słowników powstały dwa zbiory porównywalne wielkością dla obu języków – zestawy jednostek predykatywnych i odpowiadających im (użytych w parafrazach) przymiotników. Podstawę wyboru materiału polskiego stanowi tutaj *Uniwersalny słownik języka polskiego* [2003] pod redakcją Stanisława Dubisza, wydanie CD [2004] – określany skrótem USJP, a dla języka słoweńskiego jedyny dostępny obecnie² słownik literackiego języka słoweńskiego – *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, wydanie zdigitalizowane, dalej określany

² W czasie powstawania pracy ukazał się *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, Ljubljana 2012. Materiału z tego źródła nie włączono do badań w książce.

w treści pracy również jako SSKJ [2000]. Przy ustalaniu polskich translacji jednostek słoweńskich jako pomoc służył *Słownik słoweńsko-polski* [Ostromęcka-Frączak, Pretnar 1996]. Materiał uzupełniono na podstawie korpusów – *Narodowego Korpusu Języka Polskiego* oraz korpusu dla języka słoweńskiego *Nova Beseda*. Frazy zdaniowe wyekscerpowane z *Narodowego Korpusu Języka Polskiego* zapisano z symbolem NKJP, a frazy z języka słoweńskiego, odnalezione w korpusie *Nova Beseda*, opatrzone skrótem NB. Cytowane zdania z korpusów są w wielu przypadkach modyfikowane – skracane lub tak przekształcane, by w danej frazie zdaniowej uwypuklone zostało analizowane causativum. W przypadku wprowadzonego przekształcenia zdanie z korpusu było oznaczane NKJPP – dla języka polskiego i NBp – dla języka słoweńskiego. Również zdania cytowane ze słowników były lokalizowane odpowiednio dla języka polskiego USJP, dla języka słoweńskiego SSKJ oraz Žele w przypadku cytowanych fragmentów słownika łączliwości czasowników (*Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*) autorstwa słoweńskiej uczoney A. Žele [2008]. Gdy zaczerpnięte ze źródeł leksykograficznych zdania są poddane modyfikacjom parafrazującym, zastosowano zapis z literką p, np. USJPP, SSKJp, KZp (*Kratka zgodovina Slovenije*), por. *Wykaz źródeł*. Wykorzystano również frazy zdaniowe zaczerpnięte z tekstów pisanych, np. z prasy oraz frazy zbudowane na użytek prowadzonych badań. Wybrany materiał był następnie konfrontowany z rodzimymi użytkownikami języka. Było to szczególnie ważne w odniesieniu dla materiału z języka słoweńskiego, który nie jest językiem ojczystym autorki. Dla obu języków wskazówką do zaliczenia danej jednostki do badań była definicja słownikowa danego verbum lub analityzmu, która zawierała w swej treści przymiotnik. Jednakże kryterium rozstrzygającym, zgodnie z tytułem pracy, jest możliwość sporządzenia dla danego predykatora parafrazy zawierającej przymiotnik.

4.1. Problemy i szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakreslenia badanego zbioru

4.1.1. W badanym materiale większość stanowią predykatory werbalne, czyli jednostki o postaci pojedynczego czasownika, np. pol. *czernić, moczyć, suszyć*; słoweń. *črniti, močiti, sušiti*. Podstawę konstruowania zbioru stanowiły jednostki leksykalne o postaci czasownikowej obecne jako hasła w wybranych słownikach USJP i SSKJ. Badaniem objęto predykatory werbalne – 1054 czasowniki polskie i 951 czasowników słoweńskich.

4.1.2. Predykatory analityczne pojawiają się w niniejszej pracy jedynie pomocniczo jako wykładnik danej treści wyrażanej przez parafrazę przymiotnikową, gdy niemożliwe jest wykorzystanie pojedynczego verbum dla oddania danej treści w jednym z języków. Dużo rzadziej odnotowywane są one w postaci

werbo-nominalnej jako analityzmy werbo-nominalne w słownikach. W niniejszym opracowaniu ograniczono zbiór analityzmów przede wszystkim do tych odnotowanych przez słowniki lub poświadczonych przez korpusy bądź teksty. Należy podkreślić, że w niniejszej pracy kauzatywa analityczne stanowią jedynie uzupełnienie opracowywanego materiału i są cytowane incydentalnie. Pojawiają się przede wszystkim jako ilustracja sytuacji, w której w jednym z dwóch badanych języków niemożliwe jest wyrażenie danej treści za pomocą jednego verbum, podczas gdy w drugim z badanych języków jest to możliwe. Na wcześniejszym etapie badań prowadzonych nad niniejszym tematem sądzono, że włączenie predyktorów złożonych w obręb analizy będzie pożądane [Zatorska 2010]. Zwłaszcza, że poprzez swoją przejrzystą budowę jednostki analityczne ukazują eksplicytnie komponenty semantyczne budujące znaczenia poszczególnych kauzatywów [Żmigrodzki 2000: 196–197, 205–213; Zatorska 2010: 294, 2012: 306] i stanowią obiecujące pole badawcze [Żmigrodzki 2000]. Jednakże w toku prac nad książką okazało się, że analiza kauzatywnych predyktorów analitycznych w obu językach stanowi odrębny, duży temat badawczy i ostatecznie postanowiono pozostawić je na marginesie niniejszego opracowania. Wobec ilości zebranego materiału leksykalnego zrezygnowano z systematycznego opisu klasy analitycznych predyktorów kauzatywnych. Opracowanie kauzatywów o wieloelementowej budowie śmiało mogłoby być przedmiotem oddzielnego studium (por. *Podsumowanie*). W niniejszej książce kauzatywa analityczne występują jako materia pomocnicza – nie podlegają systematycznemu opisowi całościowemu, jakiemu poddano kauzatywa o postaci werbalnej.

4.2. Kształt parafrazy

Kształt parafrazy jest podyktowany przez cele przyjęte w tej pracy. Obligatoryjnie ujawniany jest w niej komponent *powodowania* oraz przymiotnik jako wykładnik cechy podlegającej zmianie. Rozstrzygnięcia dotyczące kształtu parafraz są także determinowane formą definicji słownikowych dla danej jednostki predykatywnej w każdym z analizowanych języków. Zdania parafrazujące analizowane verba charakteryzuje duże uproszczenie treści. Sprowadzono je do takiej formy, która uwypukla kauzację. Mimo jednak daleko posuniętej ich simplifikacji, parafrazy są zdaniami akceptowalnymi w systemach obu języków. Podstawowe schematy parafraz obudowuje się następnie dodatkowymi komponentami treści, co ukazano w rozdz. VI, prezentując sposoby wyrażania poszczególnych komponentów treściowych. Jednym z postulatów badawczych respektowanych w tej rozprawie jest analiza jednostek predykatywnych na poziomie zdaniowym. W punktach (4.3.1) dla materiału polskiego oraz (4.3.2) dla słoweńskiego ograniczono się, obok podania jednostek leksykalnych ilustrujących daną jednostkę predykatywną, do zaproponowania parafraz oraz przyto-

czenia definicji ze słowników. Aby zadośćuczynić wymogowi analiz na poziomie zdaniowym, frazy zdaniowe egzemplifikujące użycia poszczególnych verbów są obficie przytaczane w rozdziałach przy okazji omawiania poszczególnych problemów związanych z predyktorami kauzatywnymi. Bogaty materiał zdaniowy umieszczono zwłaszcza w rozdz. V – w *Słowniczku wybranych jednostek predykatywnych* (por. rozdz. V.1, V.2).

4.2.1. Do fraz zdaniowych zawierających *powodować* / *spowodować* sprowadzam definicje polskich kauzatywów z parafrazą przymiotnikową występujące w USJP. Bardzo często, zwłaszcza gdy dany predyktor dopuszcza interpretację agentywną, definicja słownikowa zawiera czasowniki *sprawić* / *sprawiąć*; *czynić* / *uczynić*, por. *X sprawił, że Y ma cechę Z* – *X spowodował, że Y ma cechę Z*; *X uczynił Y Z* – *X spowodował, że Y ma cechę Z*. Parafrazy z czasownikami *sprawić* / *sprawiąć*; *czynić* / *uczynić* traktuję jako pomocnicze wobec prymarnego i obligatoryjnego w moim mniemaniu dla kategorii kauzatywności wykładnika *powodować* / *spowodować*. Dla badanych czasowników polskich słownik USJP podaje bardzo różne definicje. Sprowadzam je w sporządzonych parafrazach do zdań budowanych wokół podstawowego predyktora kauzatywnego *powodować* / *spowodować*. Interesujące nas tutaj definicje słownikowe bardzo często zawierają czasowniki agentywne *czynić* / *uczynić*, *robić* / *zrobić*, *sprawiąć* / *sprawić*. Podaję przykładowe definicje słownikowe wybranych predyktorów analizowanych w tej książce, by ukazać ich różnorodność. Wszystkie definicje zacytowałam za USJP, np. **arabizować** – a) «wprowadzać gdzieś lub narzucać komuś kulturę, obyczaje, język arabski» b) «nadać komuś lub czemuś cechy arabskie»; **desakralizować** – «dokonywać desakralizacji»; **krzywić** – «czynić coś krzywym; wyginać, wypaczać, wykrzywiać»; **osamotniać** – **osamotnić** – «opuścić (opuszczać) kogoś, pozostawić (pozostawiać) samego (bez opieki, pomocy)»; **osładzać**¹ – **słodzić**¹ – «uczynić (czynić) coś słodkim przez dodanie cukru, sacharyny itp.; ocukrzyć (cukrzyć), posłodzić (słodzić)»; **osładzać**² – **osłodzić**² – «uczynić (czynić) coś znośniejszym, łatwiejszym do zniesienia; uprzyjemnić (uprzyjemniać), złagodzić (łagodzić)»; **uczytelniać** – **uczytelnić** – «uczynić (czynić) coś bardziej czytelnym, zrozumiałym; wyjaśnić (wyjaśniać)»; **uduchawiać** – **uduchowić** – «nadać (nadawać) komuś, czemuś charakter, wymiar duchowy, niematerialny»; **upaństwowiać** – **upaństwowić** – «uczynić (czynić) coś państwowym, przejąć (przejmować) coś na rzecz państwa»; **zubożać** – **zubożyć** – «uczynić (czynić) ubogim, uboższym, doprowadzić (doprowadzać) do ubóstwa» (Przykłady w cudzysłowach «...» są zacytowane za USJP). Czasownikowi oznaczonemu w naszym opracowaniu jako **poluźnić**² odpowiada następująca definicja słownikowa: «dopuszczyć [...] większą swobodę działania w jakiejś dziedzinie, złagodzić [...] rygory; poluzować [...]». Ten krótki zestaw wybranych losowo jednostek pokazuje bardzo duże zróżnicowanie kompozycyjne proponowanych przez słownik definicji. Kilka przykładów z naszych badań pokazuje, być może upraszczający, sposób, w jaki sparafrazowano cza-

sowniki rozmaicie definiowane przez USJP. Czasownik *amerykanizować* został w naszym opracowaniu sparafrazowany następująco: ‘powodować, że coś staje się (takie jak) amerykańskie’, gdy definicja w USJP brzmi: «wprowadzać gdzieś lub narzucać komuś styl życia, zwyczaje, struktury charakterystyczne dla społeczeństwa Stanów Zjednoczonych». Analogicznie verbum *chłodzić* opatrzone w naszej pracy parafrazą ‘powodować, że coś staje się chłodne, chłodniejsze’, przy definicji słownikowej: «obniżać temperaturę czegoś lub kogoś, odbierać ciepło jakiemuś ciału w sposób naturalny lub za pomocą specjalnych urządzeń; ochładzać, oziębiać, studzić». Parafrazy następnych predyktorów również cechuje uproszczona postać: *czyścić* – ‘powodować, że coś zaczyna być czyste’ – «sprawiać, że coś staje się czyste, usuwać brud, śmiecie, odpadki itp.»; *demokratyzować* – ‘powodować, że coś staje się demokratyczne’ – «czynić demokratycznym, przekształcać w duchu zasad demokratycznych»; *krzywić* – ‘powodować, że coś staje się krzywe’ – «czynić coś krzywym; wyginać, wypaczać, wykrzywiać». Parafrazy czasowników telicznych oparto na dwu podstawowych wzorach: *X powoduje, że Y staje się Z (nazwa cechy)* / *X powoduje, że Y zaczyna być Z (nazwa cechy)* lub *X powoduje, że Y zaczyna być w stanie Z (nazwa cechy)*. Zastosowanie telicznego predyktora powoduje we frazie eksplikującej treść podkreślenie rozciągłości czasowej całej konstrukcji semantycznej (w ramach opozycji semantem ciągłych i nieciągłych [Karolak 2001]), (por. rozdz. VI). Warto także przedstawić sposób parafrazowania jednostek rezultatywnych, dla których podstawowym wyrazicielem jest czasownik *spowodować*, por. *X spowodował, że Y stał się Z (nazwa cechy)* / *X spowodował, że Y zaczął/przestał być Z (nazwa cechy)* lub *X spowodował, że Y zaczął/przestał być w stanie Z (nazwa cechy)*, np. *odindywidualizować* – ‘spowodować, że coś przestało być indywidualne’ – «pozbawić cech indywidualnych»; *osuszyć* – ‘spowodować, że coś jest suche’, «pozbawić coś wilgoci, uczynić suchym, usunąć, zetrzeć skądś wodę, wilgoć; odwodnić, wysuszyć»; *skrzywić* – ‘spowodować, że coś jest krzywe’ – «spowodować, że coś staje się krzywe, zgiąć coś, odchylić od linii prostej»³.

4.2.2. W *Słowniku słoweńskiego języka literackiego* (SSKJ) w definicjach badanych jednostek odnajdujemy odpowiednio – dla jednostek telicznych *delati*, dla rezultatywnych *narediti*. W definicjach kauzatywów słoweńskich zamieszczonych w SSKJ napotykamy również odpowiednik polskiego *powodować* / *spowodować*, czyli *povzročati* / *povzročiti*, jednakże występuje on znacznie rzadziej. Według rodzimych użytkowników języka słoweńskiego, para verbów *povzročati* / *povzročiti* ma jednak pewne ograniczenia kontekstowe. Bardziej stosowne, bez narzuconych ograniczeń jest zastosowanie dla naszych parafraz kauzatywów czasowników *delati* i *narediti*. Na potrzeby niniejszego opracowania używa się w parafrazach predyktorów słoweńskich przede wszystkim pary

³ Cudzysłów «...» stosuję zgodnie z konwencją przyjętą w USJP. Natomiast cytaty z SSKJ przytaczam z użyciem cudzysłówów prostych.

delati / *narediti*, choć istnieją czasowniki, które przez SSKJ opatrzone zostały definicją zawierającą czasowniki *povzročati* / *povzročiti*. Czasownik *okrepčati* został zdefiniowany w SSKJ jako „*povzročiti, da postane kaj krepkejše*”. W przypadku, gdy SSKJ wskazuje na czasownik rezultatywny *povzročiti* lub odpowiadający mu teliczny *povzročati*, także na użytek naszych parafraz dopuszczamy sięgnięcie po podane verba. Definicje, którymi opatrzone badane przez nas predykatory słoweńskie również cechuje różnorodność, co ilustrują następujące przykłady z SSKJ: ***kriviti*** – „*dajati čemu krivo obliko*”; ***skriviti*** / ***ukriviti*** – „*dati čemu krivo obliko*”; ***debirokratizirati*** – „*odpravljati, opuščati birokratizem*”; ***evropeizirati*** – „*prilagajati evropskemu načinu življenja in mišljenja*”. Wymienione definicje czasownikowe, które można przekształcić we frazy zawierające formy przymiotnikowe, były jednym z elementów decydujących o włączeniu podanych verbów kauzatywnych do badań. W toku analizy wymienione rodzaje definicji upraszczano tak, by pojawiły się werbalne wykładniki relacji kauzatywnej, czyli dla czasowników słoweńskich, np. ***kriviti*** / ***skriviti*** / ***ukriviti*** – *delati* / *narediti kaj krivo*. W polskim materiale sprowadzam wszystkie parafrazy badanych jednostek do frazy zdaniowej zawierającej *powodować* / *spowodować* jako do najbardziej ogólnego i podstawowego wykładnika predykatu kauzatywnego. Jakkolwiek dla celów stylistycznych mogą, zamiast tych dwu podstawowych predyktorów, zostać użyte inne, np. *czynić* / *uczynić*. Szczegółowo problematykę semantycznych kategorii manifestowanych przez badane verba i sposoby uwidaczniania owych komponentów treści poprzez formalną budowę predyktorów użytych we frazach zdaniowych będących wyrazem predykatu kauzatywnego przedstawiono w rozdz. VI.

4.2.3. Przymiotnik obecny obligatoryjnie we frazie zdaniowej stanowiącej parafrazę zdania z użytym interesującym nas tutaj verbum może, w zależności od typu czasownika, wystąpić w formie stopnia równego bądź w formie stopnia wyższego. W *Indeksach* podano adiectiva tylko w stopniu równym, np. *osuszyć* por. *suchy*; *sklarować* por. *klarowny*; *wydoskonalić* por. *doskonały*; *zubożyć* por. *ubogi*. Przytoczenie przymiotnika i wybór postaci positivum w *Indeksach* został podyktowany celem, jakim jest formalne wyznaczenie granic analizowanej klasy kauzatywów. Granice wyznaczane na poziomie semantycznym nakreśla parafraza, w której bardzo często pojawia się stopień wyższy przymiotnika – dla podanego przykładu *zubożyć* – *uboższy*, np. *Działania władz zubożyły obywateli tego państwa* – *Działania władz spowodowały, że obywatele tego państwa stali się ubożsi*. Różnica między formalnym wyznaczeniem klasy badanych predyktorów poprzez odniesienie ich do przymiotników w stopniu równym (jak w przykładzie *zubożyć* – *ubogi*) a między parafrazą z użyciem stopnia wyższego, por. *Xzubożył y* – *Xspowodował, że y jest uboższy* wskazuje właśnie na te dwa podejścia. Analogicznie polskie czasowniki *pogrubić* i *pogrubiać* zostały w *Indeksie* powiązane z przymiotnikiem w stopniu równym *gruby*. W parafrazie ujawniany jest stopień wyższy *grubszy*, np. *Robotnik pogrubiał ścianę* – *Robotnik spowodował to, że*

ściana jest grubsza. Na użycie stopnia wyższego przymiotnika wskazuje również analiza słowotwórcza. Formalne podejście przy konstruowaniu *Indeksów czasowników* i ujęcie semantyczne są obficie ilustrowane przy konstruowaniu parafraz. W badanym zbiorze występują jednak verba, które z racji swojej budowy słowotwórczej wymagają podania przymiotnika w stopniu wyższym, także w listach indeksowych, np. *obniżyć* – *niższy*; *pogorszyć* – *gorszy*; *podrażać* – *droższy*, *ulepszyć* – *lepszy*; *zmniejszyć* – *mniejszy*, *zwęzić* – *węższy*. Zdecydowano się więc na umieszczenie postaci stopnia wyższego przymiotnika w wyjątkowych przypadkach również w *Indeksach czasowników* (por. *Indeksy...*). Dlatego jako drugi sposób zapisu parafrazującego przymiotnika zastosowano podanie formy stopnia wyższego danego adiectivum bez formy stopnia równego. W przypadku przymiotników parametrycznych jest to uwarunkowane ich gradualnością i względnością. Zdanie: *Budowniczowie zmniejszyli ogromną budowlę* można rozpatrywać jako eksplikację treści: *Budowniczowie zmniejszyli ogromną budowlę i jest ona teraz mniejsza, ale wciąż bardzo duża*. Zjawisko względnego charakteru komparacji przymiotników było przedmiotem refleksji językoznawczej [Laskowski 1977], także w odniesieniu do parametrycznych określeń wymiaru [Linde-Usiekniewicz 2000]. Polskie i słoweńskie przymiotniki wymiaru były również rozpatrywane jako elementy parafraz kauzatywów [Zatorska w druku]. Na przykład przy słoweńskim czasowniku *krajšati* zdecydowano się na podanie jako wyrazu parafrazującego syntetycznej formy stopnia wyższego od adiectivum *kratek*, czyli *krajši*. Decyzja ta została podyktowana faktem związku słowotwórczego między czasownikiem *krajšati* a formą stopnia wyższego przymiotnika *kratek* – *krajši*. O słowotwórczej podstawie przymiotnikowej w stopniu wyższym (*primerniška podstava*) w derywacji czasowników pisała w Słowenii Alenka Šivic-Dular – o derywacji verbum *krajšati* od formy stopnia wyższego *krajši* [1986: 141]. Zagadnienie kategorii stopnia wyrazu przymiotnikowego w powiązaniu z semantyczną kategorią intensywności omówiono w rozdz. VII niniejszej monografii, było ono także przedmiotem wcześniejszych publikacji autorki niniejszej pracy [Zatorska 2012, w druku].

4.3. Prezentacja materiału w tekście pracy

Poszczególne typy analizowanych kauzatywów, a także klasy wyodrębnione na podstawie analizy budowy badanych predyktorów są przedstawione w różnych rozdziałach podczas omawiania poszczególnych klas. W rozdz. III omawiane predykatory polskie i słoweńskie są pogrupowane ze względu na typ przymiotnika, który je parafrazuje. W rozdz. IV zaprezentowano klasyfikację predyktorów ze względu na typ struktury semantycznej, która jest realizowana przez frazy zdaniowe zawierające dany predyktor. Rozdział V stanowi rodzaj alfabetycznego słownika semantyczno-składniowego kilkudziesięciu wybranych jednostek predykatywnych (oddzielnie dla języków polskiego i słoweńskiego)

i jest prezentacją ustaleń semantyczno-syntaktycznych z rozdz. IV. W słowniku w rozdziale V znalazły się zaproponowane struktury predykatowo-argumentowe realizowane przez frazy zdaniowe, w których pojawia się dane verbum. Każda z przedstawionych tam jednostek predykatywnych jest zilustrowana różnorodnymi typami fraz zdaniowych, w których dana jednostka predykatywna może wystąpić. Rozdział VI poświęcono kategoriom semantycznym w znaczeniach badanych kauzatywów i ich wykładnikom formalnym. Także w tym rozdziale każda z kategorii znaczeniowych i wykładników formalnych, takich jak np. formanty prefiksalne, jest bogato ilustrowana przez predykatywne jednostki leksykalne, także przez ich okurencję w zdaniach. Egzemplifikacja za pomocą polskich i słoweńskich czasowników oraz zawierających je fraz zdaniowych dotyczy także rozdz. VII, stanowiącego omówienie kategorii intensywności w znaczeniach kauzatywów. Uwagi wynikające z konfrontacji dwu języków słowiańskich są przedstawiane na bieżąco przy opisie danego zagadnienia częściowego. Wybrane, najciekawsze różnice i podobieństwa dotyczące językowej eksplikacji struktur kauzatywnych w obu językach przedstawiono w *Podsumowaniu*.

4.4. Sposób prezentacji analizowanych czasowników i przymiotników w indeksach

Publikacja zawiera dwa indeksy czasowników (predyktorów) polskich i słoweńskich wraz z parafrazującymi je przymiotnikami powiązanymi słowotwórczo z danym verbum. Podstawą do ich ekscerpcji są słowniki: w przypadku języka polskiego *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN* pod redakcją S. Dubisza [2003] (USJP – edycja CD [2004]), w przypadku języka słoweńskiego elektroniczne wydanie SSKJ. Zbiory te nie są do końca paralelne, co jest uwarunkowane zawartością słowników. Są jednak porównywalne pod względem wielkości. Dla języka polskiego jest to 1054 jednostek werbalnych, dla języka słoweńskiego 951. Warianty fonetyczne danego czasownika, np. *izboljšavati*, *izboljševati* są zapisane w indeksach jako oddzielne jednostki. Stanowią one oddzielne hasła także w SSKJ. Jest to rozwiązanie dyskusyjne, niemniej podyktowane przez rozstrzygnięcia przyjęte przez autorów słowników. Indeks zawiera także oddzielne listy adiectivów dla obu języków – 378 przymiotników polskich i 344 słoweńskie. Lista przymiotników została powiększona, a przyczyniła się do tego sytuacja, w której inne czasowniki są wywiedzione od stopnia równego przymiotnika, np. słoweń. *slabšati* od stopnia wyższego *slabši*, a inne czasowniki, np. słoweń. *oslabiti*, *slabiti* korespondują z formą stopnia równego przymiotnika *slab*. W naszym indeksie formy *slab* i *slabši* potraktowano jako dwa odrębne hasła przymiotnikowe, co przyczyniło się do zwiększenia inwentarza przymiotników. Zgodnie jednak z przyjętymi ustaleniami, za prymarną postać przymiotnika, którą przypisywaliśmy danemu verbum, uznaliśmy postać stopnia

równego. Formacjom przymiotnikowym podporządkowano korespondujące z nimi predykatory. Przyjeliśmy, że pomiędzy formą werbalną a adiektywną w jednym hasle indeksu musi być możliwa relacja słowotwórcza, np. pol. *ocieplić* por. *ciepły*¹; słow. *otopliti*¹ por. *tôpel*¹. Gdy jednak mimo zachowania relacji formalnej obserwuje się modyfikację znaczeniową poszczególnych jednostek predykatywnych, wówczas w nawiasie kwadratowym jest umieszczane modyfikujące, realne znaczenie parafrazującego przymiotnika, np. pol. *docieplić* por. *ciepły*² [*chroniący przed zimnem*; słow. *otopliti*² por. *tôpel*² [*ki varuje pred mrazom*]; pol. *ocieplić*³ por. *ciepły*³ [*przyjazny, życzliwy, przyjemny*]; słow. *otopliti*³ por. *tôpel*³ [*bolj prijeten*]. Zróżnicowanie znaczeniowe predyktorów usymbolizowane za pomocą indeksów górnych wynika z semantycznej wieloznaczności przymiotników określających kauzowane cechy, co eksplikowane jest przez frazy z danym predykatorem. Więcej na temat relacji między polisemicznością przymiotników z parafraz, ich rodzajem a modyfikacją znaczeniową badanych kauzatywów napisano w rozdz. III (por. III. 2).

4.4.1. Odnotowano hasła homonimiczne pośród badanych predyktorów. W analizowanym materiale wyróżniono predykatory, które mimo identycznej postaci formalnej⁴ odznaczają się inną semantyką, np. słow. *jasniti*¹, *jasniti*², *jasniti*³, *jasniti*⁴, *jasniti*⁵. Prowadzona analiza wykazała, że różnice znaczeniowe czasowników tego typu związane są z polisemią parafrazujących je przymiotników i ogólnie z semantyczną złożonością przymiotnika (por. rozdz. III).

4.4.1.1. Prezentacja predyktorów tożsamyh co do formy, a różnych w treści w niniejszej pracy oraz w wykorzystywanych w tej pracy słownikach wymagała dokonania pewnych rozstrzygnięć. Jednostki predykatywne zróżnicowane pod względem znaczenia potraktowano jako oddzielne hasła indeksowe. Odrębność znaczeń została graficznie zaznaczona w postaci subskryptów, np. *olajšati*¹, *olajšati*². Predyktor *olajšati*¹ można sparafrazować przy użyciu przymiotnika *lažji*¹, może być także parafrazowany za pomocą przymiotnika z zaznaczoną zmniejszoną intensywnością cechy *manj težek*, np. „Z izločitvijo nepotrebnih predmetov so zelo olajšali nahrbtnike” SSKJ – ‘Z izločitvijo nepotrebnih predmetov so naredili nahrbtnike manj težke/manj težje’. Natomiast *olajšati*² odnosi się do drugiego znaczenia przymiotnika *lažji*², które zgodnie z przyjętą konwencją podano w nawiasie kwadratowym [*manj naporen, manj nêprijeten, manj hud, manj težaven*]. W zestawieniu indeksowym dokonano wyboru kolejności prezentowanych verbów homonimicznych. Przyjęto zasadę, że jako pierwsze

⁴ Nie użyto dla jednostek homonimicznych określenia, „że są fonicznie identyczne”, ponieważ różnice akcentowe, które mogą modyfikować podznaczenia poszczególnych predyktorów wykraczają poza zakres niniejszego studium. Konsekwentne oznaczenia akcentów ograniczono do form podanych w *Indeksach*.

podaje się znaczenie konkretne, zwykle związane z przymiotnikami określającymi fizyczne właściwości przedmiotów, por. *olajšati*¹ parafrazowane przez *lažji*¹ por. pierwsze znaczenie tego przymiotnika wymienione w SSKJ „1. ki ima razmeroma majhno težo: lahek kamen; lahek kovček”. Jako drugie zaprezentowano w indeksie czasowników słoweńskich niniejszej pracy znaczenie związane z pojemnością polisemiczną parafrazującego przymiotnika i wynikającym z niej kolejnym znaczeniem równokształtnego verbum. Często jest to znaczenie metaforyczne – zgodnie z wyrażaną już w dziejach językoznawstwa tezą, że zmiany znaczeniowe wyrazów dokonują się „od konkretnego do abstraktu” [Buttle-rowa 1978]. Dla *olajšati*², które umieszczone jest w haśle słownikowym jako znaczenie pierwsze „1. narediti kaj manj neprijetno, manj hudo: olajšati komu bolečine, trpljenje; olajšati položaj brezdomcev po potresu” SSKJ, potraktowano w indeksie bieżącej pracy jako znaczenie drugie, *de facto* traktując jednostki *olajšati*¹ oraz *olajšati*² jako odrębne predykatory. To, że uznano je w tej książce za oddzielne jednostki werbalne, jest wzmocnione przez fakt, iż reprezentują one odrębne podklasy struktur semantycznych, co skutkuje innymi możliwymi realizacjami składniowymi dla każdego z dwóch wymienionych verbów (por. rozdz. II, IV, V).

5. Kompozycja pracy i uwagi techniczne

Prezentowana książka składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem. Krótkie podsumowanie wyników badań podano na końcu pracy. Podział całości na rozdziały oraz na pozostałe części (indeks zawierający listy badanych predyktorów i przymiotników, wykaz skrótów i symboli, bibliografię) przedstawiono we *Wstępie*. Tutaj pragniemy tylko przedstawić kilka uwag redakcyjnych. Numery rozdziałów zaznaczono cyframi rzymskimi. Rozdział pierwszy oznaczono jako I, drugi jako II itd. Podrozdziały są tworzone przez system oznaczeń sporządzonych przy użyciu cyfr arabskich. Na przykład drugi podrozdział rozdziału drugiego oznaczono cyfrą 2 i opatrzono tytułem, np. „2. Cele pracy”. Przy podpunktach podrozdziałów dwucyfrowych także zastosowano tytuły, np. „1.2. Dwa poziomy semantyczne zastosowane w modelu tej pracy”. Dla podpunktów trzycyfrowych zrezygnowano z nadawania tytułów, np. „1.2.1. Na poziomie wyższym analizy...” itd. Odwołania do poszczególnych rozdziałów i podpunktów w tej książce są czynione na dwa sposoby. Wzmianka o lokalizacji danej treści jest wpleciona w formie podobnej uwagi w tok wywodu – „na ten temat jest mowa w rozdziale III...” lub w bardziej skrótowy sposób stosuje się następujący zapis por. (III.1), (por. III.1), a gdy odwołujemy się do dwóch lub więcej różnych podpunktów danego rozdziału – por. (III.1, III.1.1).

ROZDZIAŁ III

PRZYMIOOTNIK SKŁADNIKIEM PARAFRAZY

Ponieważ obecność przymiotnika w parafrazy badanych w niniejszej pracy jednostek predykatywnych uznano za kryterium zaliczenia danej jednostki do analizowanego zbioru, zatem przypominane zostaną podstawowe zagadnienia dotyczące klasy adiectivów. Obok definicji przymiotnika przedstawimy jego funkcje gramatyczne (w ujęciu gramatyki klasycznej oraz gramatyk inspirowanych teorią generatywną). Następnie zaprezentowany zostanie przegląd derywatów przymiotnikowych (wynikający z klasyfikacji podstaw) oparty na badaniach nad słowotwórstwem przymiotnika w Polsce i w Słowenii. Ukazany zostanie także podział przymiotników ze względu na kryteria semantyczne.

Na tle problematyki już znanej, szeroko dyskutowanej w językoznawstwie polonistycznym i sławistycznym, pokazana zostanie propozycja klasyfikacji kauzatywów pogrupowanych według klas przymiotników parafrazyjących te jednostki predykatywne (por. rozdz. III.2).

1. Wyodrębnienie klasy leksemów przymiotnych. Definicja przymiotnika

Przymiotniki należą do klasy leksemów, które nie mają odpowiedników denotatywnych, ich funkcję wiąże się często z uchwyceniem „jakości lub ustosunkowania z zaznaczeniem jej przynależności do rzeczownika określanego” [STJ 1970: 468]. Tak wstępnie zarysowana klasa adiectivów stanowi zbiór jednostek językowych, które „następczą wiele trudności w opisie semantycznym” [Jędrzejko 1993]. Charakterystykę przymiotników uściśliła Alicja Nagórko: „Wyrazy zaliczane do przymiotników są znaczeniowo nazwami cech denotatów bądź relacji zachodzących między nimi” [1983: 143]. Przymiotnik bywa definiowany jako odrębna część mowy – jako klasa leksemów „wyodrębniana na podstawie kryteriów morfologicznych i/lub składniowych” [Szumska 2006: 20]. Tak określona klasa charakteryzuje się brakiem jednolitości semantycznej. Kryterium formalne jako warunek zaliczenia do zbioru było krytykowane w pracach językoznawczych. Jednocześnie podawana była w wątpliwość możliwość semantycznego uzasadnienia klasy odrębnej części mowy dla leksemów adiektywnych. Autorka cytowanej książki zauważyła, że coraz częściej za cechy

definicyjne przymiotnika uznaje się właściwości morfologiczne, ale i takie ograniczenie do morfologiczno-syntaktycznej charakterystyki okazuje się niewystarczające wobec wymogu precyzji w definiowaniu tej części mowy [Szumska 2006: 20–22]. Przykładem definicji w terminach gramatyki tradycyjnej jest definicja Stanisława Jodłowskiego, którą cytuję za Katarzyną Węgrzynek [Węgrzynek 1995: 7]: „wyrazy przymiotne obejmują te typy wyrazów, których podstawową przydatność składniową stanowi pełnienie funkcji przydawki w związku zgody. Są to: przymiotniki, imiesłowy przymiotnikowe, liczebniki porządkowe, zaimki przymiotne” [Jodłowski 1964: 15]. K. Węgrzynek jako przykład wyodrębnienia przymiotnika w ramach formalnych opisów gramatycznych (w opozycji do ujęć generatywnych) przytacza również opartą na kryteriach fleksyjnych klasyfikację Saloniego, w której lingwista zaliczył do leksemów przymiotnikowych również zaimki przymiotne, liczebniki porządkowe, imiesłowy przymiotnikowe, a nawet przysłówki odprzymiotnikowe [Węgrzynek 1995: 7; Saloni 1974]. Również w ramach syntaktycznej analizy strukturalnej przyporządkowano je do klasy leksemów adiektywnych, „leksemów, dla których wyróżniającą jest pozycja przyrzeczownikowa” – zostały do tej klasy włączone niektóre zaimki, imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne oraz liczebniki porządkowe [Węgrzynek 1995: 6, Szupryczyńska 1980]. Maria Szupryczyńska zakreśliła klasę leksemów przymiotnych na podstawie kryteriów syntaktyczno-morfologicznych, gdyż uznała kryteria semantyczne za niewystarczające [Węgrzynek 1995: 6].

Przymiotnik jest w bardzo wielu językach wyodrębniany jako osobna część mowy. W językach słowiańskich, m.in. w języku polskim, może być on odmienną częścią mowy i zgodnie z ustaleniami fleksji odmienia się przez przypadki, liczby, rodzaje. Części z leksemów przymiotnikowych przypisana jest również, sporna jako kategoria gramatyczna, kategoria stopnia. Nie we wszystkich językach wyodrębnia się przymiotnik jako oddzielną część mowy [*Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* 1995: 435]. W gramatykach słoweńskich adiectivum (*pridevnik*) jest włączane do szerszej klasy wyrazów *pridevniška beseda* wraz z zaimkami i liczebnikami [Toporišič 2000: 317], por. propozycję Saloniego w językoznawstwie polskim [Saloni 1974]. Opis kategorii gramatycznych przymiotnika w języku słoweńskim (szerzej „wyrazy przymiotnikowe” *pridevniške besede*) w kompendium *Slovenska slovnica* [Toporišič 2000: 317–318] zawierał informacje o właściwościach przymiotnika istotnych jako cechy odróżniające język słoweński od języka polskiego. Za takie, spośród wymienionych przez J. Toporišiča cech, można uznać nieokreśloną lub określoną postać przymiotnika – określoność (*določnost*) oraz występowanie form przymiotnikowych w postaci liczby podwójnej obok form singularnych i pluralnych (por. słoweńskie trzy liczby gramatyczne: *ednina*, *množina*, *dvojina*).

1.1. Funkcje przymiotnika

1.1.1. W opisach składni tradycyjnej przymiotnik bywa ujmowany jako człon zależny grupy imiennej i wówczas funkcjonuje jako określenie rzeczownika. Pełni wówczas funkcję przydawki we frazie imiennej. Może być także orzecznikiem w orzeczeniu imiennym, wnosi wówczas treść predykatywną, gdy *copula*¹, np. *być*, wprowadza kategorie gramatyczne czasownika [Encyklopedia językoznawstwa ogólnego 1995: 435]. Za prymarną funkcję przymiotnika uczony uznał bycie przydawką, w opozycji do funkcji sekundarnej, którą przedstawił jako ilustrację zjawiska wtórności syntaktycznej [Kuryłowicz 1936]. W swej monografii M. Szupryczyńska zanalizowała składnię przymiotnika w duchu strukturalizmu [Szupryczyńska 1980] – za prymarną uznała pozycję przymiotnika przy rzeczowniku. To, że przymiotnik może wystąpić jako człon grupy werbalnej zostało w owej monografii podkreślone wydzieleniem klasy przymiotników przyłącznikowych od przymiotników przyrzeczownikowych. Kryterium dystrybucyjne zostało w pracy M. Szupryczyńskiej potraktowane jako rozstrzygające [Węgrzynek 1995].

1.1.2. W analizach z nurtu transformacyjno-generatywnego dominuje hipoteza, że na najgłębszym poziomie semantycznym nie ma w istocie różnicy między znaczeniem, jakie wnoszą dane czasowniki i korespondujące z nimi przymiotniki. W ujęciu tego typu podstawową dla przymiotnika jest konstrukcja z *copulą*, np. *piękna dziewczyna – dziewczyna, która jest piękna – dziewczyna jest piękna* [Nagórko 1987: 30–31]. Zwyczajnie wskazuje się funkcję atrybutywną przymiotnika – określanie cech bądź funkcję predykatywną. Przypisanie każdej z wymienionych funkcji *adjectivum* w konkretnym otoczeniu językowym może rodzić pewne trudności [Nagórko 1987]. Dalsze badania językoznawcze przyniosły rozróżnienie przymiotników predykatywnych (*predicable adjective*) i niepredykatywnych (*nonpredicable adjective*; w pracy Levi [1976] został użyty termin *nonpredicating adjectives*). Przymiotniki predykatywne mogą służyć jako wykładnik predykatu w zdaniu: „*Wealthy* is a predicable adjective because it can be used predicatively in such sentences as *The man is wealthy*” [Miller 1996: 195]. Te drugie stały się przedmiotem analizy podjętej przez J. N. Levi [1976] – badania te przywołała w swej pracy A. Nagórko w kontekście „miejsca przymiotnika w semantycznym modelu zdania” [Nagórko 1987: 30–31]. Dystynkcja między przymiotnikami predykatywnymi i niepredykatywnymi jest utrudniona przez fakt, że w języku angielskim szereg przymiotników może spełniać oba kryteria – bycia konstytutywnym składnikiem, orzeczeniem w zdaniu lub nie w zależności od kontekstu, por. „*A mechanical device – a device that is mechanical vs. mechanical genius*”. Fraza *mechanical genius* wskazuje na użycie niepredykatywne przymiotnika *mechanical* [Miller 1996: 195]. Ustalenia gene-

¹ Termin *copula* stosuję za Encyklopedia językoznawstwa ogólnego [1995: 86].

ratywistów zainspirowały dyskusję nad funkcjami i statusem przymiotnika w językoznawstwie polskim. A. Nagórko potraktowała zagadnienie prymarności bądź wtórności danego przymiotnika jako problem z zakresu derywacji: „Praca Levi stawia jednak niebłahy problem: oddzielenie przymiotników właściwych, podstawowych, od przymiotników wtórnych. Jest to w istocie pytanie o derywację przymiotników” [Nagórko 1987: 33]. W dyskusję nad relacją derywacji przymiotnikowej do założeń semantycznego opisu języka w ramach modelu struktur predykatowo-argumentowych wpisała swój artykuł Renata Grzegorzczkowska, która wskazała na modyfikację wyjściowych struktur predykatowych występującą przy ich przekształcaniu w znominalizowane przymiotniki odrzeczownikowe [Grzegorzczkowska 1982: 49, 55]. Stanisław Karolak w artykule o zjawisku adiektywizacji [1985] przedstawił procesy derywacji przymiotników od wyrażen predykatowo-argumentowych. Członem konstytutywnym wyrażen stanowiących podstawę derywacji przymiotników był bardzo często we wspomnianym artykule czasownik [Karolak 1985: 44]. W opracowaniu Karolaka derywacja rozumiana była jako przekształcenie semantyczno-syntaktyczne. Inaczej problem ten traktowany został w badaniach nad derywacją słowotwórczą między różnymi częściami mowy, choć oczywiście analizy nurtu generatywnego i kierunków pokrewnych oddziaływały na kształt opisów zorientowanych morfologicznie w ramach badań słowotwórczych. Podobnie Zuzanna Topolińska [1990] analizowała przymiotniki i przysłówki, które określiła jako właściwe w oparciu o ich strukturę semantyczną. Składnia predykatowo-argumentowa stanowiła również podstawę semantycznej i składniowej analizy grupy przymiotników oceniających [Jędrzejko 1993]. Autorka przedstawiła założenia badawcze szkoły składni semantycznej wobec przymiotnika:

W ramach tej teorii przymiotnik ujmowany jest jako klasa jednostek leksykalnych płaszczyzny wyrażeniowej, które reprezentują odpowiednie predykaty – jednostki treściowe – o określonych cechach, wyrażających się w zdolności do implikowania argumentów ściśle wyznaczonych ilościowo i jakościowo [Jędrzejko 1993: 87–88].

Lingwistka przyjęła hipotezę, że na „płaszczyźnie treści nieistotne jest czy wykładnikiem danej predykcji jest czasownik *chłopiec choruje*, czy rzeczownik *choroba chłopca*, czy też przymiotnik *chory*, *chorujący chłopiec*”. Za prymarną dla przymiotnika uznała realizację zdaniową w postaci z łącznikiem, np. *Chłopiec jest chory*. Natomiast realizacja tego znaczenia w postaci grupy nominalnej stanowi transformę zdania, jest powierzchnią realizacją tzw. głębokiego SPA z predykatem przymiotnikowym [Jędrzejko 1993: 89, 99]. Ewa Jędrzejko uznała zatem funkcję atrybutywną przymiotnika w ramach grupy nominalnej za wtórną, powstałą w wyniku przekształceń syntaktycznych. Analiza składniowa przymiotnika przeprowadzona według założeń gramatyki generatywno-transformacyjnej doczekała się oddzielnej monografii w językoznawstwie polonistycznym [Węgrzynek 1995]. W tak zarysowaną problematykę wpisują się badania Doroty Szumskiej [2006], która poświęciła swą monografię problematyce przymiotni-

ków wchodzących w skład fraz imiennych. Już tytuł pracy oddaje jej metodologiczne ukierunkowanie: *Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne*. Więcej informacji na temat książki D. Szumskiej zamieszczono w recenzji jej poświęconej [Zatorska 2008b]. Przedstawione powyżej różne stanowiska wskazujące na odmienne podejście do funkcji jednostek zebranych w klasie leksemów adiektywnych ukazują złożoność problematyki przymiotnika. Jedną z przyczyn różnicy stanowisk między ujęciem tradycyjnym a stanowiskami wywodzącymi się z teorii generatywnych oraz szkołą składni semantycznej jest odmienne podejście do problemu „części mowy”. W badaniach nurtu składni semantycznej przyjmuje się oddzielenie płaszczyzny sensu i wyrażania – poziom semantyczny odróżnia się od poziomu składniowego. Kierunek generatywno-transformacyjny w językoznawstwie, a w językoznawstwie polskim i słowiańskim także szkoła składni semantycznej, wzbogaciły refleksję nad funkcjami pełnionymi w wypowiedziach przez wyrażenia przymiotnikowe.

1.2. Badania z zakresu słowotwórstwa przymiotnika – polskie i słoweńskie

We współczesnym językoznawstwie, zarówno polskim, jak i słoweńskim, słowotwórstwo, w tym słowotwórstwo przymiotnika, zajmuje ważne miejsce w badaniach lingwistycznych. Prekursorską pracą dotyczącą słowotwórstwa adiektywów była książka pt. *Budowa słowotwórcza przymiotników polskich* [Kurkowska 1954]. Leksemy adiektywne były także przedmiotem analiz konfrontatywnych – przykładem jest tu studium *Struktura słowotwórcza przymiotników czeskich i polskich* [Sieczkowski 1957]. H. Satkiewicz w swoich badaniach zawarła opis słowotwórczo-semantyczny typów słowotwórczych najbardziej produktywnych przymiotników polskich [Satkiewicz 1969], por także [Urban 2006: 19]. Zagadnieniom budowy formalnej przymiotników poświęcona została oddzielna monografia – *Budowa morfologiczna przymiotników polskich* [Kowalik 1977]. Problematykę derywacji leksemów adiektywnych omówiono również w przywoływanej już wcześniej pracy [Nagórko 1987]. Książka Hanny Jadackiej *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)* [2001] wskazuje na zmiany w słownictwie polskim drugiej połowy XX w. Uwzględniając uwarunkowania historyczne i społeczne, które generowały nowe słownictwo, lingwistka ukazała ewoluowanie całego systemu słowotwórczego. Uporządkowane kompendium wiedzy z zakresu słowotwórstwa wraz z ustaleniami teoretycznymi i terminologicznymi przyniosły prace R. Grzegorzyczkowej i J. Puzyniny [1979, 1998]. W językoznawstwie polskim zaczęła funkcjonować określona typologia derywatów. W odniesieniu do interesującego nas tutaj zagadnienia derywacji przymiotników szczególnie ważne są derywaty o tym samym znaczeniu, które różnią się jedynie przynależnością do innego paradygmatu, określone jako **transpozycyjne**, np. *biały* – *biel*, a także derywaty **modyfikacyjne** zawierające formant,

który precyzuje ich znaczenie w stosunku do treści podstawy słowotwórczej, np. *biały* – *białawy* [Grzegorzczkova, Puzynina 1998: 375–376; Urban 2006: 28]. W terminologii K. Kowalik derywaty przymiotnikowe utworzone od innych adiektywów za pomocą określonych sufiksów zostały zaliczone do klasy o „funkcji atranskategorialnej (-trans) i semantycznej (+sem), np. *miły* > *miluchny*” [Kowalik 1977: 68, za: Urban 2006: 29]. Problematyka przymiotnika polskiego jako obiektu refleksji słowotwórczej znalazła również swe miejsce w gramatyce akademickiej [Kallas 1998: 469–499].

Słowotwórstwem zajmował się w Słowenii m.in. Anton Bajec, który pisał o derywacji rzeczowników [1950], a następnie o pochodnych przymiotnikach [Bajec 1952]. W językoznawstwie słoweńskim obecne są dwie główne teorie słowotwórcze – autorem jednej był Jože Toporišič, drugiej – Ada Vidovič Muha [Stramljič-Breznik 2004: 35]. Dla obu ujęć charakterystyczne jest przekonanie, że derywat (*tvorjenka*) można wywieść od danego zespołu wyrazów (*določene besedne zveze*). W słoweńskich badaniach słowotwórczych odnaleźć można zarówno wpływ strukturalizmu, jak i generatywizmu. O dwóch modelach tworzenia wyrazów pochodnych w słowotwórstwie słoweńskim pisała Irena Stramljič-Breznik w teoretyczno-metodologicznym wprowadzeniu do słownika *Besednodružinski slovar slovenskega jezika* [2004: 35–53]. Jak zauważyła autorka wspomnianego wprowadzenia do słownika „rodzin wyrazowych” J. Toporišič włączył do swojego wielostopniowego modelu słowotwórczego elementy matematyki. Punktem wyjścia do tworzenia nowego wyrazu jest związek wyrazowy, który poprzez zastosowanie algorytmu sześciu kroków (*šeststopenjski besedotvornji algoritem*) przedstawionych za pomocą wertykalnego schematu prowadzi do powstania nowego wyrazu. Lublański uczony w gramatyce słoweńskiej przedstawił sześć kroków analizy słowotwórczej w podrozdziale *Besedotvorni algoritem za posamezne besedotvorne vrste* [Toporišič 1976, 1980, 2000: 156; Stramljič-Breznik 2004: 35; Vidovič Muha 1988: 9].

A. Vidovič Muha wyłożyła zasady propagowanej przez siebie teorii słowotwórczej, w której problematykę słowotwórczą łączyła z zagadnieniami składni. Ukuła termin *besedotvorna skladnja* – *skladnja słowotwórcza*. W jednym z najważniejszych w tym zakresie tekstów pisała:

Skladenjska besedotvorna teorija naravnost sili k definirani zamejitvi tistega dela skladenjske problematike, ki je v pretvorbeni povezavi z besedotvorjem in ki jo lahko imenujemo besedotvorna skladnja [Vidovič Muha 1988: 10].

Procesy tworzenia wyrazów pochodnych zilustrowała w swym sformalizowanym modelu słowotwórczym za pomocą systemu zróżnicowanych graficznie nawiasów. W opracowaniu tym przedstawiła przykłady aplikacji symboli nawiasowych do pokazania słowotwórstwa wybranych rzeczowników i przymiotników: $x_1 \{+\} x_1 \{+\} \dots, \{ \} \rightarrow M // \text{Om: } \textit{belo-rde\c{c}e-sivo-moder} \leftarrow \textit{bel} \{ , \} \textit{rde\c{c} } \{ \textit{in} \} \textit{siv} \{ \textit{z} \} \textit{moder} \{ -\textit{im} \}$. Symbole x odpowiadają jednostkom składni słowotwórczej.

Indeks x_1 oznacza człon konstytutywny (*jedro*) parafrazy (*skladenjska podstava*), indeks x_2 – członom rozwijającym, określającym, „przydawkowym” – *rozvijajoči (prilastkovni)* [Vidovič Muha 1988: 11]. Zagadnienie derywacji przymiotników i innych części mowy oraz aplikacji sformalizowanego zapisu wzorów do przedstawienia omawianych procesów było także uprzednio tematem artykułów lublańskiej lingwistki [Vidovič Muha 1984, 1984a, 1985]. Między obojgiem uczonych toczył się spór o kształt słowotwórstwa w językoznawstwie słoweńskim, czego świadectwem są publikacje [Toporišič 1990, Vidovič Muha 1991, 1991a], por.: „Svoja razhajanja oz. drugačne poglede na določena besedotvorna vprašanja sta sama najasneje predstavila v medsebojni polemiki” [Stramljič-Breznik 2004: 35]. Dwa podejścia do badań nad słowotwórstwem w językoznawstwie słoweńskim wskazała I. Stramljič-Breznik [1995: 53], wyodrębniając **procesualny** oraz **funkcyjno-strukturalny** punkt widzenia. Ujęcie procesualne zdefiniowała jako badanie „tworzenia wyrazów na podstawie wzorców słowotwórczych” – „tvorba besed na podlagi tvorbenih vzorcev”. Sama lingwistka wyzyskała w podanej analizie ujęcie funkcyjno-strukturalne, które opisała jako „zorientowane na odkrywanie struktur słowotwórczych i ich funkcji w systemie języka” – „*funkcijsko-strukturalnega*, ki je usmerjen na odkrivanje strukture tvorbe in odkrivanje, kako le-te funkcionirajo v jezikovnem sistemu” [Stramljič-Breznik 1995: 53].

Jednym ze sposobów klasyfikacji derywatów przymiotnikowych jest ustalenie, od jakich części mowy zostały one utworzone. „Przynależność podstaw słowotwórczych do odpowiednich klas stanowi najogólniejsze kryterium podziału derywatów” [Kallas 1998: 469]. Podstawą słowotwórczą przymiotnika, czyli, za Kuryłowiczem [1936], „wyrazem motywującym, fundującym, bazą” [Grzegorzyczkowa, Puzynina 1998: 363] mogą być różne części mowy. W niniejszym opracowaniu przyjrzymy się polskim i słoweńskim przymiotnikom derywowanym od podstaw rzeczownikowych, czasownikowych, przymiotnikowych i pozostałych.

1.2.1. Jako pierwsze przedstawiono zagadnienia dotyczące klasy przymiotników **odrzechownikowych**. Problemy badawcze dotyczące adiektywów derywowanych od podstaw rzeczownikowych stanowiły część opracowań z zakresu słowotwórstwa o ogólniejszym charakterze (por. rozdz. III.1.2). Tutaj przywołujemy wybrane prace językoznawcze dotyczące derywacji przymiotników od rzeczowników opublikowane w Polsce i w Słowenii. Na gruncie polskim ukazał się artykuł Adama Heinza *Uwagi nad funkcją znaczeniową przymiotnika odrzechownikowego* [1957], w którym autor uwzględnił również semantyczne uwarunkowania omawianego problemu [Urban 2006: 14]. Funkcja dzierżawcza przymiotnika odrzechownikowego została uwypuklona w pracy Salomei Szlifersztejnowej [1960]. Rzeczownik jako podstawa derywatów w języku polskim został opisany w osobnej monografii. Więcej danych bibliograficznych z zakresu

prac na temat adiektywnych derywatów denominalnych przedstawia w swej książce Małgorzata Urban [Urban 2006: 11–21]. W językoznawstwie słoweńskim opis mechanizmów tworzenia przymiotników od rzeczowników wraz z przykładami derywatów znajduje się w gramatyce słoweńskiej autorstwa J. Toporišiča [2000: 196–201]. Warto podkreślić, że w gramatyce słoweńskiej podczas omawiania derywatów adiektywnych lublański uczony podtrzymuje tezę o sześciu stopniach/krokach algorytmu słotwórczego: „Pridevniške besede so izpeljane predvsem iz samostalniških besed, glagolov, prislovov ter iz pridevniških besed [...] Algoritem je tudi šeststopenjski” [Toporišič 2000: 195]. Opis przymiotników denominalnych zawiera zwykle część semantyczną i formalną. Relacje semantyczne między rzeczownikami a określającymi je przymiotnikami były przedstawione w literaturze przedmiotu w postaci kilkunastu rodzajów: „1) rola **subiektu** – *gangsterski napad* ‘napad gangsterów’; 2) rola **objektu** – *spory majątkowe* ‘spory o majątek’; 3) relacja **posesywna** – *majątek rodzinny* ‘majątek, który należy do rodziny’; 4) rola **instrumentu** – *terapia laserowa* ‘terapia wykonana za pomocą lasera/laserem’; 5) znaczenie **materiałowe** – *marmurowy pomnik* ‘pomnik wykonany z marmuru’; 6) **wytwór** – *plyta parape-towa* ‘plyta, z której wykonuje się parapety’; 7) **genetycznie** – *sok pomarańczowy* ‘sok otrzymany z pomarańczy’; 8) **syngulatywnie** – *nauczycielskie grono* ‘grono złożone z nauczycieli’; 9) **całość** względem **części** – *kamerowy obiektyw* ‘obiektyw, który jest częścią kamery’; 10) **część** w stosunku do **całości** – *maść cynkowa* ‘maść zawierająca cynk’; 11) **przedmiot charakterystyczny** dla desygnatu – *kudłaty pies* ‘pies, który ma kudły’; 12) **charakterystyczna cecha** desygnatu rzeczownika określanego, np. *honorowy człowiek* ‘człowiek odznaczający się honorem’; 13) **symilatywnie** – *papierowa twarz* ‘twarz jak papier’; 14) **zakresowo** – *trunkowy napój* ‘napój, który jest trunkiem’; 15) **limitująco** – *archeologiczne badania* ‘badania z zakresu archeologii’; 16) **lokatywnie** – *prace polowe* ‘prace wykonywane na polu’; 17) **temporalnie** – *czerwcowe wybory* ‘wybory odbywające się w czerwcu’” [Urban 2006: 31–32]. Interpretację związków wyrazowych zawierających przymiotniki odrzeczownikowe przeprowadziła na materiale słoweńskim A. Vidović-Muha [1979: 51]. Przymiotniki odrzeczownikowe lublańska lingwistka sparafrazowała tak, by otrzymać bazowy rzeczownik, np. „*amebno gibanje* – *gibanje ameb*; *asketsko življenje* – *življenje asketov*; *gangsterski vlom* – *vlom gangsterjev*” [Vidović-Muha 1979: 51]. Pod względem formalnym zostały wyodrębnione w cytowanej monografii, dotyczącej polskich przymiotników denominalnych, m.in. produktywne formanty budujące derywaty o kształcie adiektywów: np. „*-ski* – *chrześcijański, dziennikarski, francuski, młynarski, nauczycielski, norweski*” [Urban 2006: 40–42]; „*-arski* – *bieliźniarski, kramarski, meblarski, straganiarski*; *-owski* – *bródnowski, członkowski, dorobkiewiczowski, gejowski, marszałkowski, mężowski, mistrzowski, ojcowski, rasistowski, synowski*” [Urban 2006: 57]; „*-ny* – *koalicyjny, recesyjny, telewizyjny*; *-any* – *buraczany, cieplarniany, futrzany*,

gryczany, kartoflany, lustrzany, skórzany” [Urban 2006: 94]; „-owy – *dębowy, godzinowy, grypowy, komputerowy, kwietniowy, minutowy, narodowy, organowy, piątkowy, rządowy, skrzypcowy, zbiorowy*” [Urban 2006: 98–99]. W gramatyce słoweńskiej J. Toporišiča sześć podklas semantycznych zostało zilustrowanych zespółami formantów: **svojlnost** – relacja dzierżawcza – sufiksy *-ov*, np. *bratov*, *-ev*, np. *možev*, *-in*, np. *sêstrin*, *-j(i)*, np. *božji*; **povezanost** czyli związek z podstawą rzeczownikową: *-ji otročji*, *-nji vrhnji*, *-inji materinji*, *-ski cêljski*, *-en družben* (nie podaję tu wszystkich formantów wymienionych w *Gramatyce słoweńskiej*, jedynie wybrane); **snovnost** ‘substancja, materiałowość’ *-en lesen*, *-ast flanelast*, *-ov fižolov*; **obilnost** oz. **precejšnjost** ‘obfitość’ *-evnat gričevnat*, *-evit gričevit*, *-ovit hribovit*; **bolezenskost** ‘znaczenie związek z chorobami, chorowaniem’ *-ozen gripozen*; **podobnost** ‘podobieństwo’ *-ovski fantovski*. Lublański lingwista wymienił również derywację przymiotników od podstaw będących wyrażeniami przyimkowymi, np. *brezglāv* – „tak brez glave” [Toporišič 2000: 196–201]. Przykładami adiektywów denominalnych w materiale będącym obiektem badań w niniejszej książce są m.in. pol. *państwowy*, por. słoweń. *državen*. Wśród przymiotników budujących parafrazy analizowanych predyktorów kauzatywnych – odrzeczownikowe stanowią niewielką grupę.

1.2.2. Drugą klasę stanowią przymiotniki **odczasownikowe**. W obu językach polskim i słoweńskim istnieje grupa przymiotników derywowanych od podstaw czasownikowych, które swą „przymiotnikowość” uzyskały wskutek przejścia z klasy imiennych form czasownika – imiesłówów do klasy przymiotników, por. pol. *pracujący*, słoweń. *delajoč*. O zjawisku adiektywizacji imiesłówów w polszczyźnie pisała Barbara Bartnicka-Dąbkowska [1970]. Charakterystyczną klasą w obu językach są przymiotniki o znaczeniu predyspozycyjnym. Są one w języku polskim tworzone m.in. przez sufiksy *-alny* por. *karalny*, *słyszalny*, *-iwy*, por. *rozciągliwy*, w słoweńskim przez formanty słowotwórcze *-alen* *likalen*, *pralen* oraz *-iv* *kazniv*, *raztegljiv* [Toporišič 2000: 203]. Warto zauważyć, że obok przymiotnikowych derywatów o znaczeniu **predyspozycyjnym** lub **potencjalnym**, jak np. *uleczalny* ‘taki, który może być uleczony’ w analizach słowotwórczych wyodrębnione zostały także derywaty **niepredyspozycyjne** [Kallas 1998: 471]. Klasa derywatów niepredyspozycyjnych charakteryzuje się wielością typów z uwagi na możliwość różnej ekspresji treści zawartej w strukturach predykatowo-argumentowych, których wykładnikami są czasowniki z podstaw tych derywatów adiektywnych. Skutkuje to różnym ustrukturyzowaniem treści w obrębie rzeczownika określanego oraz określającego go przymiotnika odczasownikowego. Wyróżnia się tutaj kilka typów. Przymiotnik *wędrowny* np. we frazie nominalnej *wędrowne ptaki* reprezentuje typ, w którym „określany rzeczownik pełni funkcję subiekta”. Odwrotną sytuację, w której określany rzeczownik odpowiada obiektowi ilustruje przykład *uprawne pole*. Przymiotnik może być również wykładnikiem znaczenia instrumentu lub szerzej środka

czynności, np. *papier ścierny*. Dewerbalny przymiotnik niepredyspozycyjny może określać znaczenie lokatywne lub temporalne rzeczownika, np. *przechodni pokój*, *wieczór zapoznawczy*. Elementy znaczenia kauzatywnego, takie jak **skutek** lub **przyczyna**, mogą także być wyrażane przez rzeczownik określany derywowanym przymiotnikiem, np. *rana szarpana* ‘szarpanie spowodowało ranę’, *bakterie gnilne* ‘bakterie, które powodują gnicie’ [Kallas 1998: 474–476]. Grupa nominalna z adiectivum dewerbalnym zawierającym powierzchniowo wyrażone elementy semantycznej struktury kauzatywnej jest świadectwem skomplikowanych procesów kondensacyjnych przebiegających między płaszczyzną treści a jej powierzchniowo wyeksplikowanymi składnikami. Warto zauważyć, że często dochodzi w takich przypadkach do kondensacji treści kilku prostych struktur predykatywnych, są to czasem przykłady emanacji struktur polipredykatywnych lub wyrażenia kilku niespojonych w jedną strukturę zdaniową zdań prostszych, które na płaszczyźnie treści łączą się w domniemany łańcuch przyczynowo-skutkowy. K. Kallas wymieniła również połączenia rzeczownika z przymiotnikiem, które nazwała „relacją między dwoma predykatami”, np. *przenikliwy chłód* ‘chłód, który przenika’². Toporišič wyróżnia wśród przymiotników odczasownikowych m.in. te, które wskazują na zastosowanie (*uporabnost*) lub przeznaczenie (*namenjenost*) [Toporišič 2000: 203–204]. Zastosowanie / przeznaczenie może być sygnalizowane przez następujące formanty: *-en vzgojen*, *-(a)len spalen*, *-(i)len hranilen*, *-iven eksploziven*, *-tiven absorptiven*, *-ativen stimulativen*. Przykładami tzw. przymiotników modalnych (*naklonski pridevniki*) są derywaty zbudowane przez następujące formanty: *-en prevôzen*, *-alen bralen*, *-ilen hladilen*, *-abilen operabilen*, *-ibilen kompatibilen*, *-iv nagajiv*, *-(l)jiv deljiv*, *-ljiv prevedljiv* [Toporišič 2000: 203–204]. Należy podkreślić, że uczony włączył do analizy również przymiotniki o podstawach obcych.

1.2.3. Wśród omawianych wyróżniamy także przymiotniki **odprzymiotnikowe**. Problematyka derywatów odprzymiotnikowych wyznacza kilka najważniejszych kręgów tematycznych. Niewątpliwie typ produktywny dla języka polskiego stanowią derywaty odprzymiotnikowe tworzone przez prefiks *nie-*, np. *niesprawiedliwy*. K. Kallas nazwała je derywatami negacyjnymi [1998: 502]. Negacją objęta jest cecha sygnalizowana przez przymiotnik bazowy, por. *niesprawiedliwy* – *sprawiedliwy*. Odrębne zagadnienie stanowi relacja antonimiczna przysługująca parom przymiotnik podstawowy – przymiotnik z negacją, np. *cierpliwy* – *niecierpliwy*, które podobnie jak *niesumienny*, *nietaktowny*, *niezaradny*, *niegościnnie*, *nierozgarnięty*, *nieodporny* zostały zaliczone do antonimów jednordzennych [Markowski 1986: 55]. Znaczenie z negacją wprowadzane jest także przez

² Znany i opisany jest fakt wyzerowania argumentów przedmiotowych w ramach frazy nominalnej, por. *Chłód przenika Xa* – *przenikliwy chłód* [Karolak 1984, 2002, Szumska 2006].

obcy przedrostek *anty-* – *antyalkoholowy*, *antyniemiecki*, *antyżydowski*. Podobną funkcję spełniają prefiksy *a-* – *amoralny*, *aspoleczny* oraz *bez-* – *bezwzględny*, a także *ir* – *irracjonalny*. Konstrukcje przymiotnikowe tworzone przez przedrostek negacyjne były już wcześniej analizowane przez polskich językoznawców [Kowalik 1978]. Formacje negacyjne J. Toporišič w podrozdziale „Sestavljanje pridevniških besed” swojej gramatyki wymienił i scharakteryzował m.in. następujące prefiksy wraz z przykładowymi przymiotnikami: *â-/âb-* *âbnormálen*; *ánti-* *ántidemokrátíčen*; *in-* *inaktíven* i in. Za charakterystyczną cechę złożów przymiotnikowych uznał dwuakcentowość [Toporišič 2000: 208–209]. W zestawieniu adiectivów odprzymiotnikowych sporządzonym przez słoweńskiego językoznawcę na uwagę zasługuje klasa opatrzona etykietą *približevanje k določenim lastnostim* ‘przybliżanie do danej cechy’, np. *-at skálnat*, *-ljust grênkljast* etc.

Modyfikacja intensywności cechy wpisana w część derywatów odprzymiotnikowych tworzy drugi krąg problemowy. Na temat zagadnienia intensywności oraz gradacji istnieje już w polskim językoznawstwie polonistycznym, slawistycznym oraz porównawczym dość bogata literatura – m.in. [Orzechowska 1980, Mindak 1983, Bojar, Korytkowska 1989; Grochowski 2001, Straś 2008]³. Zagadnienie intensywności w zakresie konfrontacji polsko-słoweńskiej było przedmiotem uprzednich publikacji [Zatorska 2012, w druku]; stanowi także część niniejszej pracy (por. rozdz. VII). W tym podrozdziale pragniemy uwypuklić właściwości znaczeń ze zmianą intensywności cechy, które modyfikują znaczenie przymiotników deadiektywnych i sposób ich słowotwórczej manifestacji. Henryk Wróbel wskazywał, że do zaznaczania komparatiwu służy formant *-szy*, np. *biały* > *bielszy*, a także jego rozszerzona forma *-ejszy* [Wróbel 1999: 439, Kallas 1998: 503]. Prefiksy używane w polszczyźnie do osłabienia intensywności cechy to *przy-* *przygłuchy*, *niedo-* *niedokręsty*. Sufiksy o podobnej funkcji to np. *-awy* *brudnawy*, *-owity* *ślabowity* (na temat *-ity*, *-isty*, *-aty*, *-asty* por. [Winkler-Leszczynska 1964]). Derywaty wskazujące intensyfikację cechy dla przymiotników deadiektywnych są tworzone m.in. za pomocą prefiksów *nad-* *nadgorliwy* oraz *prze-* *przedziwny* [Kallas 1998: 506]. W języku słoweńskim derywaty odprzymiotnikowe także mogą pełnić funkcję wskaźników gradacji *-čka-* *drôbčkan* – ta formacja wskazuje na osłabienie intensywności cechy; *-ski* *grozânski* – zwiększenie intensywności cechy [Toporišič 2000: 204]. Więcej informacji na temat kategorii intensywności w znaczeniach analizowanych kauzatywów i parafrazujących je przymiotników zamieszczono w rozdz. VII obecnego studium.

³ Wymienione prace na temat gradacji oraz kategorii intensywności w językach słowiańskich stanowią tylko publikacje przykładowe. Większy zbiór studiów jest przywoływany w rozdz. VII poświęconym kategorii intensywności w znaczeniach badanych kauzatywów i parafrazujących je przymiotników. Więcej danych bibliograficznych dotyczących prac poświęconych zagadnieniu gradacji w języku umieszczono w niniejszej książce w *Bibliografii*.

1.2.4. Wśród derywatów przymiotnikowych można wskazać również te, które zostały utworzone od pozostałych części mowy. W obu językach występują adiectiva urobione od podstaw przysłówkowych, np. pol. *ranny* – *ranna przechadzka* adv. *rano*; *jutrnji* – *jutro* [SSKJ]. Możliwe są także przymiotniki utworzone częściowo od liczebników, np. pol. *dwubarwny*, *sześciostopniowy*; słoweń. *dvobarven*, *dvožilén*, *šeststopenjski*. W obu analizowanych językach napotykamy przymiotniki złożone motywowane przez więcej niż jeden wyraz. Taka postać jest sygnalizowana przez złożoną budowę formalną, np. *czolobitny*, *wielkoduszny*. Złożone przymiotniki (**pridevniške zložénke**) pochodne słowotwórczo w języku słoweńskim to np. *črnogláv*, *srnook*. Motywacja semantyczna takich złożeń jest skomplikowana. W języku słoweńskim złożoność derywatów skomponowanych z dwu lub więcej podstaw może być dodatkowo podkreślona przez podwójny akcent wyrazowy, np. słoweń. *sívozelén*, *témnomóder*.

1.3. Semantyka przymiotnika

1.3.1. W językoznawstwie funkcjonuje podział na przymiotniki jakościowe i relacyjne. Problematyka związana z tą klasyfikacją zostanie omówiona w odniesieniu do polszczyzny i słoweńszczyzny.

1.3.1.1. W językoznawstwie polskim długo funkcjonował podział na adiectiva **jakościowe** i **relacyjne**. Podział ten był motywowany semantyką przymiotnika, ale uwzględniał także jego właściwości morfologiczne oraz funkcje. Terminy *Qualitative Adjectives* ‘przymiotniki jakościowe’ i *Relational Adjectives* ‘przymiotniki relacyjne’ funkcjonują również od dawna w językoznawstwie na świecie. Przymiotniki **jakościowe** „oznaczają cechy przedmiotów i zjawisk uwarunkowanych przez samą ich naturę, inherentne (np. kolor, kształt, rozmiar itp.)” [Szupryczyńska 1980: 1]. Jako relacyjne wspomniana badaczka określiła te, które nazywają cechy przedmiotów „ze względu na ich stosunek do innych przedmiotów”. Cechy formalne, które były kojarzone z adiektywami jakościowymi to możliwość stopniowania, tworzenia regularnych przysłówków, pełnienie funkcji orzecznika. Charakterystyka formalna przymiotników tzw. **relacyjnych** wskazywała na brak możliwości stopniowania, niemożność utworzenia adwerbiów, niewystępowania w pozycji orzecznikowej [Szupryczyńska 1980: 1]. Tak nakreślony podział przymiotników budził wiele wątpliwości, gdyż – jak zauważyła Szupryczyńska – wiele przymiotników pozostaje na jego granicy. Trudno jednoznacznie zaklasyfikować jako jakościowe lub relacyjne np. odczasownikowe *namacalny*, *łączny*, *pitny*. Autorka zauważyła, że „w świetle kryteriów formalnych zachowują się rozmaicie” [Szupryczyńska 1980: 2]. W tym samym tekście lingwistka zakwestionowała zasadność omawianego podziału, wskazała na częsty brak korelacji między cechami a właściwościami formalnymi.

mi. Szupryczyńska przypomniała, że zmodyfikowany termin *relatywny* został użyty w kontekście zagadnień stopniowania przymiotników przez Romana Laskowskiego [1977: 327]. Charakterystykę przymiotników uściśliła A. Nagórko, gdy pisała: „Wyrazy zaliczane do przymiotników są znaczeniowo nazwami cech denotatów bądź relacji zachodzących między nimi” [1983: 143]. Lingwistka wskazała na ich abstrakcyjny charakter oraz na niesamodzielność składniową oraz semantyczną, na to, że „jako określniki przyrzeczownikowe znaczą dopiero w połączeniu z określającym rzeczownikiem” [Nagórko 1983: 143]. We wspomnianym artykule, traktującym o podstawach semantycznej klasyfikacji przymiotników, autorka wysunęła hipotezę, iż „podział na przymiotniki relacyjne i jakościowe należy nie do płaszczyzny semantycznej języka, lecz – powiedzmy – słowotwórczej” [Nagórko 1983: 144]. Stosunek przymiotników relatywnych do przymiotników absolutnych badaczka przedstawiła na podstawie ustaleń lingwistów anglojęzycznych. Przyjrzała się przymiotnikom oznaczającym cechy absolutne i względne (relatywne). Uwzględniła kategorię normy, istotną szczególnie w odniesieniu do przymiotników parametrycznych i ewaluatywnych. Wykorzystała podział na przymiotniki stopniowalne i niestopniowalne semantycznie [Sapir (1944) 1972]. Zauważyła, że „przymiotniki stopniowalne, a wśród nich deskryptywne, nie stanowią kategorii jednolitej” [Nagórko 1983: 144]. Dalsze wypracowywanie podziału leksemów przymiotnikowych w powiązaniu z procesami szeroko pojętej derywacji znalazło kontynuację w książce A. Nagórko poświęconej zagadnieniu derywatów przymiotnikowych [1987].

1.3.1.2. W rozdziale *Pridevnik* swej gramatyki słoweńskiej J. Toporišič wymieniał przymiotniki **jakościowe** – oznaczające cechę, ewentualnie jakość (*lastnost, sicer kakovost*) **lastnostni, kakovostni**, np. *mlad*. Ponadto te, które wyrażają **miarę** (*mero*), np. *majhen, szereg (vrsto)*, np. *slovenski*. W gramatykach słoweńskich, także u lublańskiego uczonego, wymienione zostały również przymiotniki odpowiadające posesywności i przynależności czyli **dzierżawcze** (*svojilni*), np. *materin* [Toporišič 2000: 320]. Zdefiniował pojęciowe właściwości „wyrazu przymiotnego” (*pridevniška beseda*) jako „tista besedna vrsta, ki izraža svojstvo samostalniške besede” ‘ta część mowy, która wyraża właściwość wyrazu rzeczownikowego’ [Toporišič 2000: 318]. Interesujące nas tutaj zagadnienie semantycznej klasyfikacji przymiotników rozwinęła Ada Vidović-Muha [1979], która dokonała podziału przymiotników na grupy pojęciowe w oparciu o system pytań (*merilo vprašalnice*), na jakie odpowiada dana klasa przymiotników [Vidović-Muha 1979: 41]. Metoda pytań, jako wyznaczników klas leksemów przymiotnikowych ma w językoznawstwie słoweńskim dwusetletnią tradycję, o czym uczona przypomniała w przywołanym artykule [Janežič 1854: 26; Breznik 1916: 84; Bajec i in., 1956: 117; Toporišič 2000]. Zastosowała też kryteria morfologiczne (odmiana, liczba, określoność, stopień, możliwość utworzenia przysłówków i abstrakcyjnych nominów) oraz syntaktyczne (nasy-

cenie, procesy przetwarzania, frazowość) do wyznaczania rodzaju przymiotnika. „Nasylenie składniowe” (*zasičenost*) to termin odpowiadający w artykule A. Vidović-Muhy możliwości pojawienia się danego przymiotnika w pozycji przydawki, także jako przysłówki i w pozycji orzecznika. Procesy przetwarzania (*pretvorbeni postopki*) to m.in. możliwość transformacji przymiotnika w zdanie zawierające czasownik lub orzeczenie imienne, np. *kasni – je kasen*. Frazowość (*fraznost*) i związana z nią fraza przymiotnikowa (*pridevniška fraza*) to możliwość tworzenie różnego typu fraz w zależności od rodzaju przymiotnika [Vidović-Muha 1979: 42–43]. Pytania, które odpowiadają określonym typom przymiotników w opisach słoweńskich to: *kakšen / kolikšen – kakovostni pridevnik; kateri – vrstni, čigav – svojilni pridevnik*. Lublańska sławistka dokonała bardziej szczegółowego podziału i dokładniejszej charakterystyki poszczególnych klas. Przymiotnik **jakościowy** (*kakovostna pridevniška beseda*), który odpowiada na pytanie *kakšen?* charakteryzuje się możliwością zaznaczenia kategorii określoności przez końcówkę, por. *lep – lepi*, może się też stopniować, por. *lep-ši/bolj lep*, występuje we wszystkich trzech liczbach (*troštevilna pridevniška beseda*), można od niego urobić przysłówki, np. *Lepo govori*; a także abstractum, np. *lepota*. Pytanie *kolikšen?* otwiera również miejsca dla przymiotników jakościowych, ale przede wszystkim dotyczących miary (*merni*), np. *velik, majhen, globok, plitev, dolg, kratek, težek* etc. Za jakościowe lingwistka uznała m.in. *dober – slab; lep – grd, jasen, mrzel*. Do jakościowych zaliczyła także przymiotniki oznaczające barwy, np. *rdeča jagoda* [Vidović-Muha 1979: 44–46]. Przymiotniki **materiałowe** (*snovni pridevniki*) autorka artykułu opisała jako bliższe szeregowym (relacyjnym) ze względu na pewne właściwości – możliwość funkcjonowania jako przydawka dopełniaczowa *lesena hiša – iz lesa*, zarazem kryterium pytania *kakšen* wpływała na zaliczanie ich do zbioru jakościowych, część z nich jednakże odpowiada na pytanie *kateri / katere vrste*. Analiza A. Vidović-Muhy wykazywała, że przymiotniki substancji, **materiałowe** mają niektóre cechy wspólne z jakościowymi, inne z relacyjnymi. Za typowego przedstawiciela przymiotników relacyjnych (*vrstne pridevniške besede*) uczona uznała przymiotnik *slovenski*, który w systemowym użyciu nie podlega stopniowaniu, nie wyraża kategorii określoności, respektuje liczbę podwójną, tworzy rzeczowniki o znaczeniu abstrakcyjnym, np. *slovenskost*. Występuje we wszystkich trzech rolach zdaniowych – jako przydawka, orzecznik i adverbium [Vidović-Muha 1979: 50]. Przymiotnikom relacyjnym w języku słoweńskim ta sama autorka poświęciła odrębny artykuł [Vidović-Muha 1981]. Obiektem opisu językoznawczyni uczyniła również przymiotniki dzierżawcze (*svojilne pridevniške besede*), odpowiadające na pytanie *čigav?* ‘czyj?’. Następnie wymieniła właściwości przymiotników dzierżawczych w odniesieniu do języka słoweńskiego, np. brak wyrażania kategorii określoności, odnoszenie się do osób (najczęściej), brak stopniowania, występowanie w liczbie podwójnej, możliwość tworzenia adverbium z przyimkiem, np. *po očetovo delati*, abstractum:

očetovstvo. Przykładami słoweńskich przymiotników dzierżawczych są, np. *bratov*, *direktorjev*, *materin*, *očetov*, *medvedov* [Vidović-Muha 1979: 53–54]. O przymiotnikach dzierżawczych (*svojilni*) pisał również w Słowenii Janez Orešnik [1992]. Posesywność w języku słoweńskim była przedmiotem oddzielnego studium, także w językoznawstwie polskim [Stefan 2012].

Warto nadmienić, iż podział na przymiotniki jakościowe, relacyjne i dzierżawcze (*lastnostni*, *vrstni*, *svojilni*) wypracowany przez lingwistów słoweńskich był uściślany przez badaczy kontynuujących badania nad przymiotnikiem w Słowenii. Autorka artykułu o derywacji czasowników od wyrazów przymiotnych, przy okazji opisu interesujących nas tutaj czasowników kauzatywnych, doprecyzowała podział adiectivów i pisała o „*lastnostnih prvotnih pridevnikih (čist, debel)*”, „*vrstnih oz. skupinskosvojilnih (ruski, slovenski)*”, „*individualno svojilnih (moj, svoj)*”, *količinskih (čtetver)*” [Stramljič-Breznik 1995: 57]. Tak nakreślony podział wynika z klasyfikacji na części mowy przyjętej przez większość współczesnych słoweńskich lingwistów (*pridevniška beseda*, w której skład oprócz przymiotników wchodzi też niektóre zaimki i liczebniki) [Toporišič 2000: 317–344].

1.4. Typy przymiotników

Przegląd badań dotyczących motywowanych semantycznie klas przymiotników w języku polskim i słoweńskim pozwolił na wyodrębnienie na potrzeby niniejszego opracowania kilku klas przymiotników. Jest to klasyfikacja robocza, sporządzona dla charakterystyki badanych predyktorów bieżącego studium i tak nakreślona nie aspiruje do funkcjonowania jako pełen i rozstrzygający sporne problemy zestaw klas przymiotników. Zbiór został utworzony, aby łatwiej można było scharakteryzować potencjał znaczeniowy poszczególnych jednostek predykatywnych, a także aby zorientować się w tym, jakiego rodzaju przymiotniki tworzą parafrazy, by można było następnie dane te powiązać z kształtem semantyczno-składniowym zdań zawierających analizowane tutaj predykaty. W rozdz. IV dokonano próby powiązania cech semantycznych przymiotników z parafraz z określonymi realizacjami zdaniowymi wyjściowych struktur predykatowo-argumentowych. Próbowano odnaleźć korelację między tymi zmiennymi.

Pomocna i inspirująca dla wyboru semantycznych klas adiektywów okazała się monografia A. Nagórko [1987] przywoływana już na stronach tej książki (rozdz. III. 1).

1.4.1. Zbiór przymiotników **jakościowych** można wewnątrznie podzielić na podklasy ze względu na rodzaj percypowanej cechy w odniesieniu do zmysłów, za pomocą których dana cecha może być odbierana. Do cech postrzeganych za

pomocą wzroku należą adiektywa określające **kształty** obiektów, np. pol. *okrągły*, słoweń. *okrogel*; pol. *plaski*, słoweń. *plosek* oraz ich **barwy**, np. pol. *biały*, słoweń. *bel*; pol. *czarny*, słoweń. *črn*. Do przymiotników określających cechy percypowane dotykem można zaliczyć te, które sygnalizują charakter powierzchni, np. pol. *gładki*, słoweń. *gladek*. Nazwy cech percypowanych przy użyciu smaku były uznawane za przymiotniki jakościowe w literaturze przedmiotu – „*słodki, gorzki*” [Nagórko 1987: 81]. Korespondują z nimi słoweńskie jakościowe odpowiadające wrażeniom smakowym, np. *grenek, grenak, sladek*. Do adiektywów jakościowych były zaliczane także te określające cechy psychiczne człowieka – „*wesoły – smutny człowiek, głupi – mądry człowiek*” [Nagórko 1987: 81]. Jako komponenty parafraz w bieżącym opracowaniu odnotowano m.in. następujące leksemy nazywające właściwości psychiczne człowieka: pol. *wesoły, smutny*, słoweń. *vesel, žalosten*.

1.4.2. Przymiotniki **parametryczne** to takie, które są związane z możliwością określania ilościowego. A. Nagórko wyróżnia trzy grupy przymiotników parametrycznych. Pierwsza zawiera przymiotniki określające wymiary, np. „*długi, krótki, wysoki, niski, głęboki, płytki, gruby, cienki, duży, mały*” [Nagórko 1987: 80]. Część z wymienionych adiektywów parametrycznych została objęta opisem w monografii dotyczącej polskich określeń wymiarów [Linde-Usiekniewicz 2000]. Druga podklasa wskazuje m.in. na odległość, np. *daleki*. Do mierzalnych lingwistka zaliczyła również te związane z konsystencją „*gęsty – rzadki*”, jak również te związane z temperaturą – „*ciepły – zimny*” oraz z ciężarem – „*ciężki – lekki*” i z siłą – „*silny – słaby*” [Nagórko 1987: 80]. Trzeci podtyp przymiotników parametrycznych dotyczy cech temporalnych, np. „*stary, młody, szybki, wolny*” [Nagórko 1987: 80].

1.4.3. Do przymiotników tzw. **relacyjnych** w językoznawstwie polskim były zaliczane cztery podtypy. Adiektywa wyrażające relację posesywną: pol. *gospodarstwo ojcowskie* (frazja rzadka – bardziej naturalne dla języka polskiego jest dla tego znaczenia użycie frazy z dopełniaczem posesywnym *gospodarstwo ojca* [Stefan 2012]), słoweń. *očetova kmetija*. Polskiej frazie nominalnej *szal mamy / matki* lub (rzadziej) *matczyny szal* odpowiada w literackim języku słoweńskim fraza *mamin šal*. Fraza *šal od mame / matere* z przyimkiem i rzeczownikiem w dopełniaczu jest dopuszczalna jedynie w odmianie mówionej, nieoficjalnej języka słoweńskiego. Następnym typem to adiektywa służące do wyrażania relacji partytywnej: pol. *matczynie ręce*, słoweń. *materine roke*. Trzecim typem przymiotników relacyjnych odpowiada relacji zawierania, np. pol. *psi ogon*, słoweń. *pasji rep*, kolejny tworzą tzw. przymiotniki materiałowe, np. *drewniany dom, toreбка plastikowa*, słoweń. *lesena hiša, plastična vrečka*. Wśród przymiotników ewaluatywnych [Nagórko 1987: 85–88] znajdują się m.in. pol. *gorszy, lepszy*, słoweń. *boljši, slabši*. Charakterystyczne, że część przymiotników oceniających wystę-

puje w formie stopnia wyższego. Wiele adiektywów odczasownikowych wchodzi w skład zbioru przymiotników predyspozycyjnych, np. „*lękliwy chłopiec* – ‘chłopiec, który często / zawsze się lęka’”, „*jadalne grzyby* – ‘takie grzyby, które można jeść’” [Nagórko 1987: 83–84]. Częste są w zbiorze adiectiwów predyspozycyjnych określenia cech przedmiotów, które to właściwości wraz z przedmiotem określanym można sparafrazować przy użyciu zdania, określona predyspozycja przyjmuje wykładnię czasownikową, np. *rozciągliwy materiał/tkanina* – *materiał, który się rozciąga*, por. słoweń. *raztegljiva tkanina – tkanina*, ‘*ki se da raztegniti*’ SSKJ. Przedstawione tutaj za A. Nagórko [1987] odpowiednio zmodyfikowane grupy znaczeniowe przymiotników – jakościowe, relatywne (posesywne, partytywne, zawierające, materiałowe), przymiotniki umieszczone na skali, parametryczne, ewaluatywne predyspozycyjne służą w niniejszym opracowaniu przyporządkowaniu im odpowiednich jednostek predykatywnych, z którymi przymiotniki te pozostają w relacji semantycznej – wchodzi w skład parafrazy. Z badanymi predyktorami łączy je relacja słowotwórcza (por. rozdz. II 3.3).

1.4.4. Wyznaczanie granic pomiędzy poszczególnymi zbiorami adiektywów ze względu na kryteria semantyczne nie jest zadaniem prostym. Zawartość zbiorów jest zależna od przyjętych warunków zaliczenia pojedynczego adiectivum do danej klasy. Niektóre z przymiotników łączą w sobie kryteria z kilku klas – np. połączenie kwantyfikacji z oceną, por. *biedny człowiek* [Nagórko 1987: 81].

1.4.4.1. Obraz znaczeń wnoszonych przez przymiotniki komplikowany jest przez ich nacechowanie temporalne – czy określają osobę lub obiekt w danej chwili, w momencie mówienia (użycie aktualne), czy też wskazują na cechę charakteryzującą daną klasę lub osobę/obiekt, właściwość o charakterze uniwersalnym (znaczenie omnitemporalne). Obserwacje A. Nagórko przeczyły temu, iż „Zwykło się sądzić, że przymiotniki – jako wykładniki cech «stałych» – są ponadczasowe lub raczej omnitemporalne” [Nagórko 1987: 82]. Przytaczane przymiotniki mogą występować w znaczeniu aktualnym bądź uniwersalnym, habitualnym. Za przykład użycia aktualnego lingwistka uznała, np. „*On jest chory. On jest wesół*”, natomiast jako przykłady użyć habitualnych, które przeciwstawiła aktualnym, przedstawiła „*Jaś jest wesółym/smutnym dzieckiem*” [Nagórko 1987: 82–83].

1.4.4.2. Przymiotniki mogą być stopniowalne bądź nie. Ich semantyka koresponduje z zagadnieniem stopnia, czyli z gradualnością. Za jedno z kryteriów wydzielania podklasy przymiotników jakościowych przyjmowano w językoznawstwie polskim i słowiańskim możliwość ich stopniowania [Szupryczyńska 1980: 1]. A. Nagórko opowiadała się za traktowaniem kategorii stopnia jako gramatycznej: „Utrzymanie statusu kategorii stopnia jako kategorii gramatycznej

wyduje się więc słuszne” [Nagórko 1987: 67]. Badaczka postulowała także „możliwie precyzyjne określanie semantycznych warunków stopniowości”, a więc wskazywanie na to, z jakimi cechami łączy się plus (+) lub minus (–) gradualność. W innych ujęciach, np. w tomie gramatyki bułgarsko-polskiej i w badaniach ze słowotwórstwa konfrontatywnego bułgarsko-polskiego kategoria stopnia była ujmowana jako kategoria semantyczna. Na temat kategorii intensywności, w tym stopniowości w odniesieniu do badanych predyktorów kauzatywnych i budujących ich znaczenia przymiotników napisano w rozdziale VII niniejszej pracy, szerzej na ten temat była mowa we wcześniejszej publikacji autorki [Zatorska 2012].

1.4.4.3. Zjawisku polisemii przymiotników obejmuje osobny rozdział w pracy A. Nagórko. Fenomen polisemii adiektywów autorka ilustrowała wybranymi przykładami, opisując je w systemie znaczników semantycznych [Nagórko 1987: 89–113].

1.4.4.4. Fenomen antonimii, znaczeń antonimicznych szeroko opisywano w lingwistyce [Lyons 1984: 262–272, Cruse 1991: 197–222]. W językoznawstwie polskim antonimia leksemów przymiotnych doczekała się oddzielnej monografii [Markowski 1986]. W niniejszym opracowaniu człony par antonimicznych mogą występować wymiennie w parafrazach z niektórymi predyktorami. Możliwość wykorzystania pary antonimów do zabiegu parafrazowania obserwuje się np. w parafrazie predyktora *rozjaśnić*¹, np. *X rozjaśnił ciemny pokój – X spowodował, że ciemny pokój zaczął być bardziej jasny / jaśniejszy*. Dopuszczalne jest również sparafrazowanie zdania *X rozjaśnił ciemny pokój* z użyciem antonimicznego wobec przymiotnika *jasny*, *jaśniejszy* adiectivum *ciemny*, *mniej ciemny* por. *X spowodował, że ciemny pokój zaczął być mniej ciemny*.

2. Predykatory z różnymi typami przymiotników w parafrazach – klasy predyktorów

2.1. Predykatory o parafrazach zawierających przymiotniki nazywające cechy inherentne

2.1.1. Pośród analizowanych jednostek w polskim materiale znalazły się kauzatywne verba, które można sparafrazować przy użyciu przymiotników określających kolory. Poniżej przedstawiono alfabetycznie uporządkowane przymiotniki barw wchodzące w skład parafraz czasowników kauzatywnych, które zawierają w swej budowie semantycznej znaczenie danego koloru. Zgodnie z przyjętymi

założeniami metodologicznymi, między adiectivum a jednostką werbalną zachodzi także związek słowotwórczy, np. *biały – pobielić* – *Janek pobielił dłonie kolegów kredą* – *Janek spowodował, że dłonie kolegów są białe i zrobił tak używając kredy*. Przedstawione w tym punkcie kauzatywa były w większości przedmiotem analizy we wcześniejszym artykule [Zatorska 2008a].

2.1.1.1. Materiał polski obejmuje predykatory parafrazowane przez następujące nazwy barw: BIAŁY – *bielić*, np. *Jan bieli ściany* – *Jan powoduje, że ściany są / stają się białe*; *obielać* – *obielić*, np. *Chłopczyk obielił kanapę mąką*; *pobielać* – *pobielić*, np. *Malarz pobielił ściany w mieszkaniu. Opady śniegu pobielili dachy domów. Ogrodnik pobielił pnie drzew. Gęsi puch pobielił podwórze*; *ubielić* – *Charakteryzator ubielila twarz artystki*; *wybielać* – *wybielić*, np. *Chlor wybielił płótna. Działanie słońca wybieliło białiznę. Dentysta wybielił zęby pacjentki*; *zabielać* – *zabielić*, np. *Śnieg zabielił dolinę*. Obserwuje się formalny związek między przymiotnikiem *biały* a czasownikami *rozbielać* i *rozbielić*. Jednakże w niniejszym zestawieniu, w ślad za definicjami owych verbów w USJP, kauzatywa *rozbielać* oraz *rozbielić* powiązано z adiectivum *biały* w znaczeniu *jasny, jaśniejszy*. BRĄZOWY – *brązować*, np. *Słońce brązowi twarze wędrowców*. BRUNATNY – *brunatnić*, np. *Tytoń brunatni palce* USJP. CZARNY – *czernić*, np. *Kosmetyczka czerni brwi klientki*; *poczernić*, np. *Charakteryzatorka poczereniła twarz artysty*. W semantyce pary czasowników *przeczerniać* – *przeczernić* obecny jest komponent wprowadzenia danej cechy w stopniu nadmiernym, np. *Stylista przeczernił brwi klientki* – *Stylista uczynił brwi klientki zbyt czarnymi* (por. rozdz. VII.2.1 wykładniki wzmocnionej intensywności). W znaczenie pary predyktorów *przyczerniać* – *przyczernić* wbudowane jest znaczenie osłabionej intensywności wyrażone na poziomie parafrazy przez element *nieco*, np. *Malarz przyczernił płótno* – *Malarz spowodował, że płótno jest nieco czarniejsze* (por. rozdz. VII.2.2); *uczernić* – *Charakteryzator uczernił siwą brodę artysty*; *zaczerniać* – *zaczernić*, np. *Dekorator zaczernił ramy obrazów*. CZERWONY – *czzerwienić*, np. *Zachód słońca czerwieni niebo* por. „*Zachód czerwieni chmury*” [Kreisberg 2001: 139]; *sczerwienić*, np. *Mróz sczerwienił ręce robotników*; *zaczzerwieniać* – *zaczzerwienić*, np. *Zachód słońca zaczzerwienił niebo*. NIEBIESKI – *niebieścić*, np. *Zimowy zmierzch niebieści śnieg*. RÓŻOWY – *różować*, np. *Świtanie różowi chmury*; *zaróżować*, np. *Świt zaróżowił niebo*. Mróz zaróżował dzieciom policzki; *zróżować*, np. *Wschód zróżowił niebo*. RUMIANY – *rumienić*, np. *Mróz rumieni twarze wędrowców*; *zarumieniać* – *zarumienić*, np. *Silny mróz zarumieniał dziecięce twarzyczki*. SREBRNY – *osrebrzać* – *osrebrzyć*, np. *Księżyc osrebrzył górską dolinę*; *posrebrzać* – *posrebrzyć*, np. *Księżyc posrebrza szczyty gór*; SREBRZYSTY – *wysrebrzać* – *wysrebrzyć*, np. *Księżyc wysrebrzył szczyty gór*. ZIELONY – *zazieleniać* – *zazielenić*, np. *Mchy i trawy zaziele niły łąkę*; ZŁOCISTOBĄZOWY – *opalać* – *opalić*, np. *Słońce opala twarze turystów*; *przyrumieniać* – *przyrumienić*, np. *Górski wiatr przyrumieniał*

policzki dzieci. ZŁOTY – **złocić**, np. Fryzjer złoci włosy klientki.; **ozłacać** – **ozłocić**, np. Blask słońca ozłocił wierzchołki drzew.; **pozlacać** – **pozlocić**, np. Słońce pozlaca korony drzew.; **wyzlacać** – **wyzłocić**, np. Słońce wyzłaca wierzchołki sosen; ŻÓŁTY – **żółcić**, np. Kucharz żółci ryż; **przyżółcić**, np. Osadzanie się kamienia przyżółciło wannę i umywalkę. Kamień przyżółcił wannę. Dym przyżółcił firanki. Predyktor **przyżółcić** modyfikowany jest przez komponent lekko – Coś przyżółciło y – coś spowodowało, że y jest lekko / częściowo żółte (por. rozdz. VII.2.2 osłabienie intensywności cechy); **zażółcać** – **zażółcić**, np. Działanie słońca zażółciło jasne zasłony. Alina Kreisberg w rozdziale *Beleet parus odinokij* swej książki *Le storie colorate* pisała o kauzatywach kolorów, określiwszy je jako czasowniki tranzytywne (*verba transitiva*): „Jesień wyzłociła drzewa. Słońce wybieliło białiznę. Tytoń zażółcił mu palce” [Kreisberg 2001: 138]. Lingwistka wskazała na językową eksplikację przyczyny obecną także w zdaniach z badanymi tranzytywami w stronie biernej: „Bielizna jest wybielona od słońca” [...] „Palce są zażółcone od tytoniu” [Kreisberg 2001: 138].

Dla niektórych kauzatywów z nazwami barw w parafrazie kontekst dodatkowo przekazuje informację o tym, że wygenerowanie koloru zostało osiągnięte przez *pokrycie czegoś czymś* lub *umieszczenie czegoś gdzieś*, a wskutek tego nastąpiło pojawienie się obiektu o danym kolorze w określonej lokalizacji. Argument przedmiotowy skutku występuje wówczas w pozycji argumentowej o wartości Locative, por. *Gęsi puch pobielił izbę. Gospodyni pobielili izbę gęsim i kaczym puchem podczas darcia pierza. Kwiaty śliw ubieliły sad.*

2.1.1.1.1. Niektóre kauzatywa mogą być parafrazowane przez przymiotniki, podobnie jak określenia kolorów, związane z doznaniem wizualnym, jak *jasny*, *ciemny* oraz *jaskrawy*. A. Nagórko parę przymiotnikową JASNY – CIEMNY określiła jako „prymarne wykładniki doznań związanych z percepcją światła, por. *jasna lampa*, *ciemna ulica*” [Nagórko 1987: 105]. W badanym materiale znajduje się szereg predyktorów parafrazowanych przez parę antonimiczną JASNY i CIEMNY. Do jednostek parafrazowanych przez adiectivum JASNY zaliczyliśmy m.in. **przejaśniać** – **przejaśnić**, np. *Grafik przejaśnił tło obrazu.; rozjaśniać¹ – rozjaśnić¹*, np. *Nagły błysk rozjaśnił zmierzch NKJPP. Oświetlenie rozjaśnia łazienkę. Pomalowanie ścian na białe i powieszenie białej szafki rozjaśnia małą łazienkę. Zapalenie lampy rozjaśniło pokój. Fryzjerka rozjaśniła włosy Małgosi. Tym, że przypiął jej jasne kwiaty, stylistka rozjaśnił wizerunek śpiewaczki.* W kręgu kauzatywów, które można sparafrazować z udziałem adiectivum CIEMNY znajduje się para czasowników **przyciemniać** – **przyciemnić**, które możemy sparafrazować: *X przyciemnia / przyciemnił Y – X czyni / uczynił Y ciemnym, ciemniejszym*, np. *Stylistka przyciemnił loki Anny. Loki Anny były już ciemnobrązowe, ale stylistka jeszcze je przyciemnił. Kosmetyk przyciemnia bardzo delikatnie skórę Ewy przed uroczystością rodzinną. Znaczenie uczynienia ciemnym, ciemniejszym niosą jednostki **zaciemniać** – **zaciemnić**, np.*

*Groźne chmury zaciemniły niebo nad osiedlem. Znaczenie X spowodował, że coś stało się ciemne / ciemniejsze może być eksplikowane przez predykatory analityczne: **zapewniać / zapewnić zaciemnienie**, np. *Rolety zewnętrzne zapewniają pełne zaciemnienie wnętrza nawet w słoneczny dzień*. Większość predyktorów parafrazowanych przez przymiotnik *ciemny* i jego comparativus może być również oddawana przy użyciu antonimicznego przymiotnika *jasny* oraz zmodyfikowanej / osłabionej cechy *mniej jasny*. Warunek ten spełnia para predyktorów **ściemniać – ściemnić**, np. *Artysta ściemnił blask lamp. Artysta spowodował, że lampy świecą mniej jasno*. Podany kontekst, w którym zmiana intensywności światła odnosi się do obiektów zwykle jasnych, co poświadcza język i łączliwość poszczególnych jednostek predykatywnych, **ściemnić** możemy to, co zwykle jasne, to, co zwykle emituje światło np. *Zastosowanie specjalnej przesłony ściemniło ekran komputera*. Ta fraza jako zawierająca eksplikację narzędzia zmiany pozostaje poza zasięgiem tego studium, zatem wolno nam przywołać inne zdanie: *Informatyk ściemnił ekran komputera*. Podobne obserwacje, czyli informacje o zmniejszonej intensywności światła obiektów zwykle jasnych, odnoszą się do dubletu **zaćmiewać – zaćmić**, np. *Burzowe chmury zaćmiewają słońce. Ogromne stado ptaków zaćmiło na chwilę niebo. Tym, że przyleciały w ogromnej grupie, ptaki zaćmiły na chwilę światło słoneczne*. Zgodnie z semantyką przymiotnika JASKRAWY również korespondujące z nim predykatory jak np. **przejaskrawiać – przejaskrawić** informują o generowaniu danej cechy w stopniu zwiększonym, a nawet nadmiernym, np. *X przejaskrawia kolorystykę mieszkania – X powoduje, że kolorystyka mieszkania jest zbyt jaskrawa*.*

Warto zaznaczyć, że w obu językach odnotowuje się metaforyczne, choć utrwalone w języku i kulturze, użycia kauzatywów zawierających w swej budowie znaczenia JASNY – CIEMNY. Zróżnicowanie semantyczne znaczeń niemetaforycznych i metaforycznych zostało przedstawione w indeksach jednostek predykatywnych oraz indeksach adiectivów dla każdego z języków (por. w tej książce indeksy predyktorów) por. pol. **rozjaśnić**² – *jasny*² [*prosty, zrozumiały*], np. *Komentarz profesora rozjaśnił wykład – To, co powiedział profesor czyli jego komentarz, spowodowało to, że to, co wcześniej powiedział stało się jasne / jaśniejsze czyli bardziej proste, zrozumiałe. Świeże powietrze i wysokie ciśnienie atmosferyczne rozjaśniają myśli – Świeże powietrze i wysokie ciśnienie atmosferyczne mogą powodować to, że człowiek myśli w sposób bardziej jasny, prosty, logiczny*. Podany przykład umożliwia zatem także parafrazę adverbialną: *Człowiek myśli jaśniej*. Fraza zdaniowa: *Wywód krytyka rozjaśnił (słuchaczom) problematykę utworu* również wskazuje na znaczenie uczynienia *jasnym*² [*prostym, zrozumiałym*], wskutek działania agensa (*krytyk*). Czasowniki **objaśniać – objaśnić** poświadczają w polszczyźnie jedynie użycie jako verba z kręgu informatywno-mentalnego, eksplikowane są przez frazy zawierające przymiotnik *jasny*² [*prosty, zrozumiały*], np. *Angielka objaśnia zachwyconym słuchaczom*

działanie pompki do atramentu NKJPP. Teoretycy ewolucji częściowo **objaśnili** dzieje życia na ziemi NKJPP. Przyjmujemy, że czasowniki **rozjaśniać**³ oraz **rozjaśnić**³ są parafrazowane przez przymiotnik *jasny*³ [dodatni, pomyślny, pozytywny, szczęśliwy, szczęśliwszy, wesoły, weselszy,], np. *Miłość męża rozjaśnia szarą egzystencję Bożeny*. Odwołanie do pojęcia JASNY wskazuje dla tego sensu na utrwalone w kulturze konceptualizowanie jasności jako cechy pożądanej, wartościowanej dodatnio.

2.1.1.2. Prezentowana w niniejszym akapicie partia materiału słoweńskiego stanowi uzupełnioną i przeredagowaną jego część zamieszczoną w uprzednio przywoływanym artykule [Zatorska 2008a: 77–79]: BEL – **beliti**, por. *Janez beli hišo*; **obeliti**, np. *S sušenjem so obelili rjuhe*; **pobeliti**, np. *Sonce je pobelilo rjuhe. Snežne padavine so pobelile ceste*; **ubeliti**, np. *Ubelili so platna*. ČRN – **črniti**, np. *Frizerka črni Anine lase*; na temat *črniti* ‘delati (kaj) črno’ por. [Vidovič-Muha 1985: 52] *Tomaž črni čevlje*; **počrniti**, np. *Frizerka ji je počrnila lase*; *Padavine so počrnile poljske steze*; **začrniti**, np. *Slikar je začrnil platno. Nevihta je začrnila nebo*. MODER – **modriti**, np. *Malar modri stene*; **pomodriti**, np. *Padavine so pomodriale vodo v morju*; RDEČ – **rdečiti**, np. *Mraz ji rdeči obraz* – na temat *rdečiti* [Vidovič-Muha 1985: 52]; **pordečiti**, np. *Zahod sonca je pordečil nebo*; RJAV – **rjaviti**, np. *Sonce rjavi Metkino kožo*; **porjaviti**, np. *Sonce ji je porjavilo kožo*; RUMEN – **rumeniti**, np. *Toplota rumeni sadje. To, da se približuje jesen, rumeni listje*; **porumeniti**, np. *Sijanje sonca je porumenilo listje*; SINJI – **sinjiti**, np. *Svit sinji hribe in domove*; SIV – **siviti**, np. *Megla sivi ozračje*; SREBRN – **srebriti**, np. *Luna srebrni hribe*; **posrebriti**, np. *Slana je posrebrila travnike*; ŠKRLAT – **škrlatiti**, np. *Zarja jim je škrlatila obraze*; ZELEN – **zeleniti**, np. *Pomlad zeleni parke*; **pozeleniti**, np. *Pomlad je pozelenila travnike*; ZLAT – **zlatiti**, np. *Jesen zlati gozdove*; **ozlatiti**, np. *Sonce je ozlatilo dolino in vrhove gor*; **pozlatiti**, np. *Jesen je pozlatila gozdove*.

Również w języku słoweńskim predykatory odpowiadające zjawiskom percepcji światła z możliwością parafrazowania przez przymiotnik grupują się wokół dwu znaczeń: JASEN i TEMEN. Przymiotnik *jasen* ma w języku słoweńskim kilka znaczeń (SSKJ). Pierwsze z nich to *jasen*¹ „brez oblakov, megle” oraz „bez obłoków, mgły” (SSKJ hasło *jasen*). Predyktor teliczny *jasniti* występuje w niniejszym opracowaniu w pięciu wariantach homonimicznych: *jasniti*¹, *jasniti*², *jasniti*³, *jasniti*⁴, *jasniti*⁵. Tylko pierwsze i drugie znaczenie nawiązuje do przymiotników *jasen*¹ oraz *jasen*² odpowiadających cechom odbieranym przy percepcji światła, np. *Veter jasni nebo* SSKJ. Zdanie *Sijanje sonca jasni nebo* wskazuje na znaczenie predykatora *jasniti*² ‘delati kaj bolj svetlo’ – ‘czynić coś jaśniejszym, bardziej świetlistym’, które to znaczenie czasownika autorzy *Słownika słoweńskiego języka literackiego* ujęli również jako znaczenie pierwsze wraz z *jasniti* „delati, da je kaj brez oblakov”. W naszej klasyfikacji traktujemy *jasniti*² jako wykładnik drugiego znaczenia korespondującego z *jasen*²

‘svetel’. W tej samej podklasie sytuuje się słoweńskie pary *razjasniti*¹ – *razjasnjevati*¹ oraz *razjasniti*² – *razjasnjevati*² np. „*Burja je razjasnila nebo*” SSKJ; *Sijanje sonca je razjasnilo nebo*. Z przedrostkiem z- funkcjonują czasownik *zjasniti*¹ „*narediti, da je kaj brez oblakov*”, „*Veter je zjasnil nebo*” SSKJ oraz np. *zjasniti*² „*narediti kaj svetlo, (bolj) svetlo*” – „*Zvezde so zjasnile noč*” SSKJ. Verba opisane w naszej klasyfikacji jako *zjasniti*¹ oraz *zjasniti*² są ujęte w SSKJ pod tym samym numerem jako jego warianty. Antonimiczny wobec *jasen*² przymiotnik *temen* budując parafrazę czasownika *temniti*, np. *Marko temni karto*. W niektórych kontekstach bardziej trafne wydaje się parafrazowanie predykatora *temniti* przez przymiotnik *manj jasen* ‘mniej jasny’, np. *Tkanina temni luč* – *Namestitev tkanine povzrača to, da je luč manj jasna*. Funkcjonują także dwa czasowniki, które SSKJ kwalifikuje jako przestarzałe: *otemniti* – *otemnjevati*, np. *Oblak je otemnil sonce. Oblaki otemnjujejo nebo*. Znaczenie ‘narediti kaj temno’ eksplikują także frazy z predyktorami *zatemniti* – *zatemnjevati*, np. *Marko je zatemnil okno (z roletami)*.

2.1.1.2.1. Predykatory oparte o znaczenia wyrażane słoweńskimi przymiotnikami JASEN i TEMEN obsługują też sensy metaforyczne. Czasownik *jasniti* jest odnotowany w SSKJ również pod odrębnymi hasłami jako *jasniti*² oraz *jasniti*³, które modyfikują swoje znaczenie w oparciu o polisemiczność przymiotnika *jasen*. Jedno ze znaczeń słoweńskiego przymiotnika *jasen*⁵ [*vesel, veder*] oraz czasownik *jasniti*⁵ nawiązują do uniwersalnej opozycji światła i ciemności używanej dla metaforycznego kontrastowania własności pozytywnych i negatywnych, np. *Vnuki ji jasniyo življenje*. Frazę tę można sparafrazować następująco: *To, da ima babica vnuke, povzroča to, da je njeno življenje veselo, vedro*. Nominalizacja *življenje* może zostać wyeksplikowana w postaci pełnej frazy zdaniowej: *To, da babica ima vnuke, povzroča to, da živi veselo, vedro* lub *To, da vnuki so / se razvijajo / so veseli, povzroča to, da je babičino življenje veselo, vedro*. W tak przekształconym zdaniu określenia *veselo, vedro* przyjmują pozycję określeń przyczasownikowych – w tradycyjnej składni są kwalifikowane jako przysłówki. Metaforyczne znaczenie czasownika *jasniti* uwzględnił w swym opracowaniu J. Orešnik przy ilustrowaniu gramatyki ról w języku słoweńskim [Orešnik 1992: 168] (por. rozdz. I.1.1). Predyktor *jasniti*³ oraz *pojasniti* – *pojasnjevati* (które przez SSKJ są odnotowane tylko jako parafrazowane przez *jasen*³ [*razumljiv*]), i *razjasniti*³ – *razjasnjevati*³ są czasownikami z kręgu verbów mentalno-informacyjnych, opierają się na trzecim znaczeniu adiectivum *jasen* – *jasen*³ [*razumljiv*], np. *Pisatelj jasni tisto zgodovino. Profesor jim je pojasnil tuje besede*. Także predykatory *razjasniti*⁴ – *razjasnjevati*⁴, które można sparafrazować za pomocą przymiotnika *jasen*⁴ [*vzročen, logično utemeljen*] przynależą do sfery intelektu, np. *Ta dogodek je razjasnil njegovo odločitev*. W analizowanym materiale również kauzatywa wskazujące na powodowanie cechy określanej przez słoweńskie adiectivum *temen* tworzą kilka

odrębnych jednostek ze znaczeniami metaforycznymi wobec podstawowej pary czasownik – przymiotnik zasadzającej się na semantyce percepcji światła. Znaczenia metaforyczne są eksplikowane przez verba: *temniti*³, *zatemniti*³, *zatemnjevati*³ i parafrazowane przez *temen*³, [*mrk, neprijazen, neprijeten*], np. *Huda novica mu temni obraz. Družinski konflikti mu temnijo življenje*. Cecha kwalifikowana jako negatywna *temen*⁴ [*nejasen, neizražit*] jest kauzowana we frazach z czasownikami *zatemniti*⁴, *zatemnjevati*⁴. Przymiotnik *temen*³ występuje w semantycznie poszerzonej wersji [*mrk, neprijazen, neprijeten*] jako składnik struktury semantycznej, którą eksplikuje czasownik *otemniti*², *zatemniti*³, np. *To, kar je naredil sin, je zatemnilo materino misel*. Wśród czasowników parafrazowanych przez przymiotniki nazywające właściwości zmysłu wzroku lub cechy obrazu odbieranego drogą percepcji wzrokowej można umieścić także słoweńskie *zmegliti* por. *meglen* [*nejasen, moten*] *Dim je zmeglil ozračje* SSKJ. Z wrażeniami wzrokowymi może być związany także predyktor *pestriti*², np. „*Sončna svetloba je pestrila pokrajino*” SSKJ. Czasownik *pestriti* związany jest z drugim, starszym znaczeniem przymiotnika *pester*² [*zelo različnih barv*]. Korpus Nova Beseda poświadcza frazy z czasownikiem *pestriti*¹ parafrazowanym przez *pester*¹ pol. ‘urozmaicony’, np. *Kostanje veljajo za priljubljeno izletniško točko zaradi prijetnega vaškega vzdušja, ki ga pestrijo slikovite stare domačije, še bolj stare cerkvice in kar nekaj preprostih vaških gostilnic* NB.

2.1.1.3. Zbiory kauzatywów parafrazowanych przez adiectiva barw dla języków polskiego i słoweńskiego wykazują znaczne podobieństwa. „W obu językach nie są tworzone jednoelementowe kauzatywa werbalne z następującymi przymiotnikami w parafrazach: *fioletowy* słow. *violeten, vijoličen, vijoličast* oraz *pomarańczowy* słow. *pomarančast, oranžen*. Również dla obu języków wspólny jest brak możliwości utworzenia causativum z *rud* ‘rudy’ w parafrazie” [Zatorska 2008a: 79].

W języku polskim istnieje możliwość utworzenia czasownika z nazwą koloru *różowy* w parafrazie, np. *różować, zaróżować*, podczas gdy w języku słoweńskim (SSKJ nie odnotowuje) brak czasownika kauzatywnego tworzonego w oparciu o nazwę koloru *roza* ‘różowy’. Różnice między językami uwidaczniają się w sytuacji, gdy równoległe znaczenie jest w jednym języku wyrażane na poziomie językowym przez pojedyncze verbum, np. słow. *siviti*, a w drugim języku wyrażane jest jedynie w sposób analityczny, por. *uczynić siwym / szarym* [Zatorska 2008a: 79].

2.1.1.4. Repertuar jednostek predykatywnych zawierających w swych strukturach treściowych znaczenie danego koloru jest poszerzany i wzbogacony w obu językach przez konstrukcje analityczne. Przymiotnik *rdzawy* jest podstawą kauzatywnego analityzmu *nadać rdzawość*, np. *Jesień nadała rdzawość liściom*, a adiectivum *srebrzysty* – *nadać srebrzystość*, np. *Stylista nadał srebrzystość*

ozdobom; szary – *nadać szarość*, np. *Stylista nadał meblom szarość*; zlocisty – *nadać zlocistość*, np. *Stylista nadał zlocistość włosom klientki*. Znaczenie całkowitego pokrycia danego obiektu lub obszaru danym kolorem wprowadzają werbalizatory *pokryć* i *pokrywać* w ramach orzeczeń analitycznych, por. *pokryć czernią* / *pokryć bielą*, np. *Artysta pokrył obraz czernią*. *Malarze pokryli ściany głęboką czernią*. *Śnieg pokrył bielą nadmorskie miasta*. W języku słoweńskim analitycznie wyrażone ‘nadanie barwy białej’ odnajdujemy we frazie: *Viseči zid je pisano polepljenim in obloženim stenam prispeval belino* NB, zawierającej predyktor *prispevati belino* z dwuaspektowym werbalizatorem *prispevati* ‘dać, dawać; przyczynić się, przyczyniać się’. Analityzm *pogłębić czerń* (por. *głęboka czerń*), np. *Projektant pogłębił czerń tkanin*, poprzez wykorzystanie verbum *pogłębić* jako narzędzia werbalizacji, tym samym wskazuje na wprowadzanie cechy *czerń* / *czarny* w stopniu wyższym (por. rozdz. VII.2.1), na temat sposobów eksplikacji intensywności cechy w polskich i słoweńskich predyktorach kauzatywnych [Zatorska 2012]. Słoweńska fraza „*kako hitro začne belina prehajati v sivino in kakšna je najbolj črna črnina*” NB stanowi dowód na to, że w języku nazwy kolorów mogą być stopniowane.

2.1.2. Przymiotniki określające właściwości odbierane przez zmysł dotyku, np. te nazywające typ faktury danej powierzchni, budują parafrazy predyktorów objętych badaniami w niniejszej pracy. W obu językach poświadczono są korespondujące z właściwością *bycia gładkim* i *powodowania stanu bycia gładkim* jednostki predykatywne. W języku polskim por. *GŁADKI* – *gładzić* – *wygładzić*¹ – *wygładzać*¹, np. *Majster wygładził ściany przed pomalowaniem*; a także *przeglądać* – *przeglądzić*, np. *Malarz zwykle przegląda ściany przed pomalowaniem*. Słoweńskie *GLADEK* buduje parafrazy kilku jednostek predykatywnych: *gladiti*¹, np. *Tok reke gladi kamen*; *ogladiti*¹, np. *Reka je ogladila kamen*; *ugladiti*¹ – *uglajati*¹ – *uglajevati*¹, oraz *izgladiti*¹, *zgladiti*¹; na temat *gladiti* [Vidovič-Muha 1985: 52]. Cechę *bycia gładkim* nazywają również adiectiva skoncentrowane wokół *RÓWNY* i odpowiednie kauzatywa – por. pol. *wyrównać* – *wyrównywać*, np. *Robotnicy wyrównali teren wokół obiektu*; *zrównać*¹ – *zrównywać*¹, np. *Ogrodnik zrównał powierzchnię rabatek z pobliskim podłożem*. Słoweńskie *izravnati*¹ – *izravnati*¹ mogą być parafrazowane przez *RAVEN* (*RAVAN*), np. *Delavci so izravnali teren*. Do cech powierzchni nawiązują również przymiotniki pol. *KOSMATY* – *kosmacić*, np. *Częstym noszeniem kosmaci swetry*; *skosmacić*, np. *Szarpaniem skosmacił szalik* oraz słoweń. *KOSMAT* – *kosmatiti* – *okosmatiti* ‘narediti kaj kosmato’, np. *Sestra je okosmatila staro deko*. *Veter je okosmatil pasjo dlako*. Polski przymiotnik *CHROPAWY*, jak również słoweński *hrapav*, odnotowano jedynie w parafrazach predyktorów analitycznych: *nadać* / *nadawać chropawość*, np. *Projektant nadał ścianom naturalną chropawość*; słoweń. *HRAPAV* – *Dodali so hrapavost*

površini stene jest definiowany w SSKJ jako antonim do *gladek* „1. ‘ki ni gladek’, hrapav les, papir” SSKJ. Podobną obserwację poczyniono w stosunku do kauzatywów zgrupowanych wokół cechy określanej przez adiectivum SZORSTKI – Predykatory parafrazowane przy użyciu określenia cechy *szorstki* są reprezentowane jedynie przez analityzmy, np. **nadać / nadawać szorstkość**, np. *Szarpaniem nadał szorstkość tkaninie.*; **wywołać / wywoływać szorstkość**, np. *Szarpanie wywołuje szorstkość dzianiny.* Do cech percypowanych dotykiem można też zaliczyć parę antonimów *miękki – twardy*. Wokół adiectivum MIĘKKI koncentruje się semantyka następujących kauzatywów polskich: **miękczyć – zmiękczyć – zmiękczać**, np. *Plukanie zmięcza bieliznę. Plukanie z dodatkiem balsamu zmięczyło bieliznę. Opady deszczu zmięczyły nawierzchnię.* W języku słoweńskim cecha MEHEK (także *mehak*) buduje znaczenia takich jednostek kauzatywnych, jak: **mehčati – omehčati – omehčavati**, np. *Frizerka ji je omehčala lase. Kozmetičarka ji mehča kožo na obrazu*; również **razmehčati**. Zmianę stanu w odniesieniu do cechy *miękości* możemy w obu językach wyrazić analitycznie, por. pol. **dodać miękości**, np. *Szampon dodał włosom miękości*; **nadać miękość**, np. *Pranie nadało bieliźnie miękość*; por. słoweń. **dodajati / dodati mehko**, np. *Frizerka je dodala mehko lasem*. TWARDY – pol. **utwardzać – utwardzić**, np. *Robotnicy utwardzają / utwardzili drogę*. Obok znaczeń związanych z działaniami intencjonalnymi zmiana cechy określanej adiectivum *twardy* może być obecna we frazach oznaczających działanie sił przyrody – zjawisk nieintencjonalnych, np. *Mróz utwardził taflę jeziora*. W języku słoweńskim zmiany stanu wyrażanego przez TRD mogą być eksplikowane przez zdania zawierające następujące verba: **trditi¹ – utrditi¹ – utrjevati¹** oraz **utrditi² – utrjevati²** np. *Delavci so utrdili cesto. Mraz je utrdil led na jezeru. Zobozdravnik je utrdil pacientovo zobno površino*. Dla obu języków możliwe jest wyeksplikowanie sensu *P / X powoduje, że coś staje się twarde / bardziej twarde* przez konstrukcje analityczne, por. pol. **zwiększyć twardość**, np. *To, że w nocy była minusowa temperatura, zwiększyło twardość pokrywy lodowej na rzece. Zastosowanie specjalnych materiałów gresowych zwiększyło twardość podłogi*; słoweń. **povečati trdnost / trdoto**, np. *Mraz je povečal trdnost ledu*.

2.1.3. Przymiotniki nazywające cechy percypowane przez zmysł smaku to m.in. pol. GORZKI oraz SŁODKI i parafrazowane z ich udziałem predykatory kauzatywne, por. pol. **słodzić, osłodzić¹ – osłodzić¹**, np. *Osłodził herbatę miodem*. W języku słoweńskim (inaczej niż w polskim, w którym znaczenie to można wyeksplikować jedynie analitycznie, np. *Lekarstwo czyni napój gorzkim*) w sposób syntetyczny można wyrazić znaczenie oddane przez frazę *X uczynił Y gorzkim, bardziej gorzkim* – por. słoweń. **narediti kaj grenko – greniti¹** – *Natakar greni žganje*. Polisemia przymiotnika parafrazującego koreluje tutaj ze strukturą semantyczną, której wykładnikiem jest dane verbum.

2.1.3.1. Dla obu języków antonimy *słodki* – *gorzki* i zawierające je kauzatywa występują w znaczeniach metaforycznych. Frazy z czasownikami *osładzać*² – *osłodzić*² nawiązują do przymiotnika *słodki*² który oznacza cechę bycia *miłym*, *przyjemnym*, np. *Wizyty przyjaciół osłodziły mu egzystencję. Opuszczenie przez bliskich uczyniło jego życie gorzkim*. Paralelne zjawisko odnajdujemy w języku słoweńskim: GRENEK por. *greniti*² od *grenek*², *grenak*² [*manj prijeten, srečen*], np. *Otrokove napake mu grenijo življenje oraz sladiti*² od SLADEK – *sladek*² [*bolj prijeten, srečen*], np. *Vnukovi obiski mu sladijo starost*. Czasownik *greniti* zawarła w swych analizach słowotwórczych lublańska lingwistka [Vidovič-Muha 1985: 52].

2.1.4. Do przymiotników jakościowych A. Nagórko zaliczyła także cechy psychiczne człowieka. Przykładem słoweńskiego causativum z nazwą przymiotu człowieka *resen* w parafrazie jest czasownik *resniti* – *zresniti*, np. *Vojna ga je zresnila. Spowodowanie tego, że ktoś zaczyna mieć pewną cechę psychiczną – bycia *glupim* – *mądrym* oddają polskie jednostki *ogłupiać* – *ogłupić*, np. *Nadawanie głośnej muzyki oszołamia i ogłupia młodego człowieka* (parafraza NKJP), por. słoweń. *poneumiti* – *poneumljati* – *Slaba glasba poneumlja ljudi*. Powodowanie, że ktoś zaczyna być nosicielem danej cechy psychicznej otwiera cały szereg problemów związanych z oddzieleniem cech aktualnych, momentalnych od habitualnych, a nawet cech trwałych. Odpowiedź na pytanie, czy w danym zdaniu określamy początek stanu z cechą aktualną czy habitualną może przynieść kontekst. Na przykład zdanie: *Częste nadawanie głośnej muzyki ogłupia dziecko* można zinterpretować ze względu na właściwość bycia *glupim* jako na cechę uniwersalną pod względem temporalnym. Zdanie: *Kilkugodzinne nadawanie głośnej muzyki na parę godzin kompletnie ogłupiło chłopaka* informuje o znaczeniu aktualnym przymiotnika i odpowiadającego mu causativum. Na uniwersalizm czasowy wskazuje fraza *Kobiece pisma ogłupiają* NKJP – *Ženske revije poneumljajo*, w której dodatkowo wyzerowaniu ulega argument przedmiotowy skutku w pozycji *Experiencera*, co dodatkowo podkreśla uniwersalność powodowania danej cechy. Zróżnicowanie pod względem cech uniwersalnych i aktualnych potwierdza także materiał słoweński, np. *Taki dogodki resnijo družbo. Nekatere knjige in filmi resnijo ljudi*. W kręgu cech charakteru człowieka pozostają słoweńskie predykatory *hrabriti* – *ohrabriti*, np. *Zmaga zagovornika človekovih pravic je ohrabrila kitajske oporečnike* NBp. *S povečano likvidnostjo je ameriška centralna banka ohrabrila vlagatelje, da so krenili v nakupe* NBp.*

2.1.5. Materiał poświadcza także szereg predyktorów odpowiadających kauzacji cech fizycznych człowieka lub innych istot żywych, np. słoweń. *hrom*¹ por. *hromiti*¹ – *ohromiti*¹, np. *Toksične snovi hromijo telo*. Dla języka słoweńskiego charakterystyczne jest, że para czasowników *hromiti*² – *ohromiti*² tworzy

również zdania odzwierciedlające struktury z argumentami nieprzedmiotowymi (por. rozdz. IV struktura, także V), np. *Administrativne ovire **hromijo** postopke v gospodarstvu. Stavke **hromijo** šole, promet, trgovino in večino gospodarskih dejavnosti. Venezuela se duši v oblaku smoga, promet pa **hromijo** neskončni zamaški. Manj prijetne zadeve **hromijo** naše alpsko smučanje* (przykłady za NB).

2.1.6. W zakresie kauzatywów określających zmiany kształtów wyróżniamy oddzielną klasę jednostek. Jednostki predykatywne denotują zmianę cech nazywających kształty proste, w różnym stopniu zakrzywione lub zaokrąglone.

2.1.6.1. Materiał polski obejmuje m.in.: PROSTY – **naprostować** – **naprostowywać**, np. *Majster naprostowuje gwóźdź. Dentysta naprostował zęby pacjentce przez założenie aparatu; **prostować**, np. Ogrodnik prostuje szeflerę. Lekarz prostuje zęby pacjenta. Fryzjer prostuje włosy Małgosi; **wyprostować** – **wyprostowywać**, np. Zainstalowanie drągów wyprostowało modrzew. Maciek specjalnym preparatem wyprostował kędziory Małgosi. Ogrodnik pracowicie wyprostowuje gałęzie drzew i krzewów. Między wymienionymi verbami a adiectivum *prosty* istnieje związek formalny – słowotwórczy. Pomiedzy antonimicznymi znaczeniami PROSTY – KRZYWY sytuują się predykatory, które w swojej treści mają znaczenie ‘powodować, że coś zaczyna / zaczęło nie być proste’ lub ‘zaczęło być krzywe’. Przymiotnik KRZYWY może być podstawą parafraz bardzo wielu jednostek predykatywnych, które nazywają zarówno oddziaływanie sił przyrody, jak i działanie człowieka: **krzywić** – **skrzywić** np. *Niesymetrycznym chodem Piotrek krzywi buty. Wichura skrzywiła topole w parku. Zbyt ciężkie tornistry i nieprzystosowane ławki krzywią dziecięce kręgosłupy; **po-krzywić**, np. Wiatr pokrzywił drzewa w parku. Uderzenia fal pokrzywiły drewniany falochron. Kilka predyktorów wnosi w swej strukturze semantycznej dodatkowe znaczenie wielu obiektów dla pozycji argumentowych **powykrzywiać**, np. *Wichry powykrzywiały sosny nad morzem, podobnie jak kosodrzewinę w Tatrach; **zakrzywiać** – **zakrzywić**, np. Monter zakrzywił drut w wielu miejscach. Fala morska i wiatr zakrzywiły falochron. Bardzo wiele spośród wymienionych verbów można sparafrazować zarówno za pomocą przymiotnika *krzywy*, jak i *prosty*. Predykatory wymienione przy przymiotnikach *prosty* i *krzywy* są różnicowane przez ich łączliwość semantyczno-składniową (por. V). Cechę ‘bycia krzywym’ wnosi także adiectivum KOŚLAWY – **koślawić**, np. *Niewygodne buciki koślawią nóżki dziecka; **wykoślawiać** – **wykoślawić**, np. Niewygodne buciki wykoślawiają stópki dziecka. Nierównomierne obciążanie wykoślawiło ławkę ogrodową. OKRĄGLY – **wyokrąglać** – **wyokrąglić**, np. Stolarz wyokrągla rogi biurka. Projektant wyokrąglił kołnierze płaszczy ze swojej kolekcji. Podmywanie przez fale wyokrągliło skały; **zaokrąglać** – **zaokrąglić**, np. Krawcowa zaokrągla kołnierzyk przy bluzce. Projektant zaokrąglił uchwyty szafek i rogi blatów. Materiał wskazuje na ograniczenia selekcyjne narzucane na****

językowy kształt argumentów przez predykatory *wyokrąglać* – *wyokrąglić* oraz *zaokrąglać* – *zaokrąglić*, które realizują predykat kauzatywny. Znajduje to odzwierciedlenie w syntaktycznej eksplikacji argumentów. Argument przyczyny *p* jest realizowany w badanym materiale najczęściej przez „wydobyty” argument przedmiotowy o cesze selekcyjnej (+HUM), np. **Budowniczy** *wyokrąglił ściany wieży*. **Stolarz** *zaokrąglił blat*. Argumenty o cesze (-HUM) są dla zdań z wymienionymi jednostkami predykatywnymi rzadkie, np. **Woda** *wyokrągliła brzegi kamiennych schodków*. (Na temat eksplikacji składniowych elementów struktur semantycznych poszczególnych jednostek por. IV, V).

2.1.6.2. Wśród słoweńskich predyktorów odpowiadających zmianie kształtów odnotowano m.in.: związane z przymiotnikiem KRIV – *kriviti* – *ukriviti*, np. *Ukrivili so palico / drog*. ZAOBLJEN – *obliti* – *zaobliti*, np. *Mizar obli mizo; Delovanje reke obli kamne. Reka obli kamen* (użycie częstsze); *Mizar je zaoblil del pohištva* (użycie częstsze) oraz OKROGEL – *Mizar okrogli robove pohištva* (użycie rzadkie).

2.1.6.3. Cechy charakteryzujące obiekty w przestrzeni, jak również odnoszące się do wyglądu oraz kształtu przedmiotów to przymiotniki *wklęsły* i *wypukły*, a także *plaski*. PŁASKI – USJP odnotowuje predyktor *plaszczyc*, np. *Woda plaszczy wydmy*, jednakże jego występowanie jest rzadkie. Przymiotnik *plaski* występuje również w parafrazie jednostek: *splaszczac*¹, *splaszczyc*¹, np. *Walcowanie splaszczca powierzchnię drogi. Projektant splaszczyl bryłę swojego domu. Powódź splaszczyla wierzchołki roślin*. Znaczenie pary *przyplaszczac* – *przyplaszczyc* z jednej strony ujawnia stopień wyższy przymiotnika *plaski* w parafrazie (*bardziej plaski*), np. *Przyplaszczyl już i tak plaski kapelus;* jednocześnie wnosi komponent zmniejszonej intensywności działania lub cechy, np. *Fryzjer przyplaszczyl napuszone włosy / koka klientki* – *Fryzjer trochę splaszczyl koka klientki*. Para *rozplaszczac* – *rozplaszczyc* wnosi znaczenie *X (s)powodował, że y jest całkowicie plaskie*, np. *Deptanie rozplaszczca materac. Często siadaniem zupełnie rozplaszczyl pufa. Tym, że na nią najechał, Marek rozplaszczyl gumową piłkę*. W słoweńskim wokół adiectivum PLOSK koncentruje się szereg predyktorów: *ploščiti* – *sploščati* – *sploščevati* – *sploščiti*, np. *Delavci so sploščili izbokline na cesti. Marko je sploščil igračo žabo*. Jednostki predykatywne, które w swych parafrazach mają znaczenie cechy WKŁĘŚŁY ograniczają się w badanym materiale do predyktorów analitycznych, np. *nadać* – *nadawać* *wklęsłość*, np. *Pracownik huty szkła nadał wklęsłość kieliszkom*. WYPUKŁY – *uwypuklać* – *uwypuklić*, np. *Odpowiednie obcięcie włosów przez stylistę uwypukliło kości policzkowe klientki*. Predykatory parafrazowane przez przymiotnik *wypukły* mogą występować w postaci analitycznej, por. *nadać* / *nadawać* *wypukłość*, np. *Chirurg plastyczny nadał wypukłość policzkom pacjentki*, por. słoweń. *narediti grbino*.

2.1.7. Przymiotniki parametryczne były dzielone w językoznawstwie polskim na te związane z fizycznymi właściwościami przedmiotów, z których następnie wyodrębniono własności „wymiaru, odległości, konsystencji, temperatury, ciężaru, siły”, oraz cechami temporalnymi, jak „lokalizacja w czasie, trwanie, frekwencję, prędkość” [Nagórko 1987: 80]. Szereg przymiotników parametrycznych to określane w literaturze przedmiotu przymiotniki wymiaru [LindeUsiekiewicz 2000]. Adiectiva wymiaru wchodzą w skład parafraz określonych predyktorów, którym to jednostkom predykatywnym w języku polskim i słoweńskim autorka bieżącej pracy poświęciła oddzielne studium [Zatorska w druku]. We wspomnianym artykule, i klasyfikację tę, z odpowiednimi zmianami, akceptujemy także w niniejszym opracowaniu, określenia wymiarów zostały podzielone na sześć gniazd słowotwórczo-leksykalnych. Przymiotniki *duży*, *wielki* i *mały* oraz korespondujące z nimi predykatory tworzą pierwsze gniazdo. Drugie koncentruje się wokół określeń *gruby*, *cienki*, *chudy*. Trzecie tworzą nazwy cech *wysoki* i *niski*, czwarte *długi* i *krótki*, a piąte – *szeroki* i *wąski*. Gniazdo szóste utworzone zostało wokół przymiotników wymiaru *głęboki* i *płytki*. Comparativus *większy* buduje parafrazy predyktorów **powiększać** – **powiększyć**, np. *Jan powiększa dom. Poprzez dobudowanie werandy Jan powiększa dom – To, co robi Jan powoduje, że dom staje się większy*. Para czasowników **zwiększać** – **zwiększyć** wnosi dodatkowo znaczenie (s)powodowania *większego natężenia* danego stanu, np. *Kolejarze zwiększyli ruch pociągów*. Predykatory **pomniejszać** – **pomniejszyć**, jak również **zmniejszać** – **zmniejszyć** mogą być parafrazowane za pomocą przymiotnika w stopniu wyższym *mniejszy*, np. *Budowniczowie zmniejszyli szpitalne sale – To, co zrobili budowniczowie, spowodowało, że szpitalne sale są mniejsze; Wydzielenie z niej małej łazienki pomniejszyło kuchnię*. Nasz materiał poświadcza jeszcze **zmniejszać**² – **zmniejszyć**², które mogą być sparafrazowane przez adiectivum *mniejszy*² [*mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie*], np. *Swoimi decyzjami spółki kolejowe zmniejszyły ruchu pociągów*. Z semantyką przymiotnika i derywowanego od niego czasownika koreluje tutaj struktura semantyczna. Dla czasowników **zmniejszać**¹ – **zmniejszyć**¹ wyjściową strukturą jest P (x, y, z) – *Właściciel zmniejszył dom o kilka metrów*; a także P (p, y) – *Sztorm zmniejszył wydmy*. Natomiast dla drugiego znaczenia jednostki leksykalnej **zmniejszać** czyli dla **zmniejszać**² – **zmniejszyć**² podstawową strukturą jest P (p, q), np. *Decyzje zarządu zmniejszyły produkcję*. Więcej o typach struktur semantycznych w powiązaniu z różnymi klasami czasowników porównaj rozdz. IV, na temat użyć verbów **zmniejszać**¹, **zmniejszyć**¹ oraz **zmniejszać**², **zmniejszyć**² w różnorodnych frazach zdaniowych por. rozdz. V. Gniazdo słowotwórcze utworzone wokół adiectivum GRUBY i jego antonimów koncentruje wokół siebie predykatory **pogrubiać** – **pogrubić**, np. *Obłożenie izolacją cieplną pogrubilo ściany budynku. Watolina pogrubia płaszczyznę, jak również ścieniać – ścienić*, np. *Fachowiec ścienił listwy przed zamontowaniem*. Gniazdo słowotwórcze z DŁUGI

grupuje kilka predyktorów. Składniowe sposoby eksplikacji struktury semantycznej różnicują jednostki takie jak, np. **podłużać** i **przedłużać**. Język polski dopuszcza tylko frazy zdaniowe z argumentami przedmiotowymi skutku dla predyktora **podłużać** – **podłużyć**, np. *Krawiec podłużył płaszcz*. Ewentualnie: *Doszyciem falbany krawcowa podłużyła spódnicę*. Inaczej verba **przedłużać** i **wydłużać** oraz ich rezultatywne odpowiedniki, które są odzwierciedleniem predykatu drugiego rzędu – umożliwiają frazy odpowiadające argumentom zdarzeniowym, np. *Prace wykończeniowe w nowym szpitalu przedłużają oczekiwanie na leczenie*. *Formalne wymagania banku wydłużają oczekiwanie na kredyt*. Na temat wewnętrznego zróżnicowania badanego zbioru pod względem semantyczno-składniowym (patrz rozdz. IV, V). O korelacji między strukturą semantyczną a cechami określanymi przez przymiotniki z parafraz patrz rozdz. IV. Gniazdo słowotwórcze KRÓTKI koncentruje wokół siebie znaczenia polskich predyktorów m.in.: **skracać** – **skrócić**, które umożliwiają zarówno uzupełnianie miejsc argumentowych przez frazy odpowiadające argumentom przedmiotowym, np. *Krawiec skrócił spodnie*, jak i przez frazy realizujące argumenty nieprzedmiotowe, np. *Decyzje samorządów skróciły prace remontowe w tym rejonie*. Gniazdo SZEROKI zawiera m.in. jednostki: **rozszerzać** – **rozszerzyć** oraz **poszerzać** – **poszerzyć** – obejmujące zarówno realizacje odpowiadające predykatom pierwszego rzędu, np. *Krawcowa poszerzyła / rozszerzyła dół spódnicy*, jak i będące eksplikacją struktur z wyższego poziomu: *Decyzje władz rozszerzyły działalność klubów sportowych* – w tym drugim przykładzie poświadczono jest stałe połączenie analityczne **rozszerzyć działalność**. Parafrazowane przez przymiotnik *wąski* predykaty **zwięzić** – **zwięzać** są przykładem odzwierciedlenia struktury semantycznej niższego rzędu (według klasyfikacji przyjętej w rozdziale II, IV), np. *Krawiec zwięził spodnie*. *Ekipa budowlana zwięża jezdnię*. „Verba **pogłębiać** – **pogłębić** są parafrazowane za pomocą przymiotnika **głęboki** (głębszy), por. *Robotnicy pogłębiają zbiornik* – *Robotnicy powodują, że zbiornik staje się głęboki / głębszy*. Czasowniki **spłycać** – **spłyć** mogą być parafrazowane przez **plytki** (plytszy), np. *Robotnicy spływają akwen* – *Robotnicy powodują (to), że akwen staje się plytszy*. *Ekipa budowlana spłyciła zbiornik* – *Ekipa budowlana spowodowała (to), że zbiornik jest plytszy*” [Zatorska w druku]. W niniejszej książce uszczegółowiono znaczenia predyktorów uwzględniając ich funkcjonowanie jako wykładników znaczeń przenośnych obok **pogłębiać**¹, **pogłębić**¹ parafrazowanych przez przymiotnik **głęboki**¹, będący określeniem wymiaru, wyodrębniłam także **pogłębiać**², **pogłębić**² związane z **głęboki**² [wnikliwy], np. *Uwagi recenzenta pogłębiły wywód badacza*, oraz **pogłębiać**³, **pogłębić**³ odnoszące się do **głęboki**³ [intensywny, większy], np. *Tymi działaniami pogłębili tylko jego problemy*. Podobnie odnośnie do wybranych kauzatywów z określeniami wymiarów w parafrazie dokonano oddzielenia znaczeń przenośnych, por. rozdz. V i Indeksy czasowników oraz przymiotników.

Korzystając z klasyfikacji wcześniej zaproponowanej w literaturze dotyczącej przymiotnika [Nagórko 1987: 80] do mierzalnych lingwistka zaliczyła również jednostki związane z konsystencją por. GĘSTY – **zagęszczać** – **zagęścić**, np. *Kucharz zagęścił zupę mąką*. Predykatory **zagęszczać** – **zagęścić** należą do rzadszych, interesujące nas tutaj konteksty niemal nieobecne w NKJP. Za pomocą adiectivum RZADKI możemy sparafrazować **rozrzedzać** – **rozrzedzić**, np. *Kucharz rozrzedza zupę wodą* – *Kucharz dodaje wody do zupy i powoduje, że zupa jest rzadsza / bardziej rzadka*. Dolanie soli fizjologicznej rozrzedziło lekarstwo do wlewu. Czasownik **przerzedzać** – **przerzedzić**, np. *Promieniowanie radioaktywne przerzedziło włosy pacjenta*. *Burza przerzedziła las*. *Ogrodnik przerzedził krzewy*. Słoweńskie verba **razredčiti** – **razredčevati**, np. *Nevihta je razredčila gozd*, również koncentrują swoje znaczenia wokół centrum znaczeniowego REDEK. W słoweńskim przymiotnik GOST parafrazuje wybrane verba kauzatywne jak **gostiti** – **zgostiti**, np. *Kuhar gosti juho z moko*. Czasownik *gostiti* z parafrazą ‘delati kaj gosto’ uwzględniła w swych badaniach słoweńska uczona [Vidovič-Muha 1985: 52]. Predykatory *redčiti* pozwala na parafrazę przez zdanie z przymiotnikiem *redok*, np. *Gozdar / Logar redči gozd*. *Natakar redči sadni sok*.

Za mierzalne, za A. Nagórko, uznaliśmy również adiectiva związane z „temperaturą”, por. CIEPŁY – **ocieplać** – **ocieplić**, podzielono na **ocieplać**¹ – **ocieplić**¹ np. *Masaż ocieplił stopy dziewczyny*. *Dłoń chłopaka ocieplila dłonie dziewczyny*. *Słońce ocieplilo dzisiaj powietrze*. *Masaż ocieplił stopy dziewczyny*. *Dłoń chłopaka ocieplila dłonie dziewczyny oraz na ocieplać² – **ocieplić**², np. *Ekipa remontowa ociepla budynek styropianem*. *Krawcowa ocieplila płaszcz*. Ta druga para koresponduje z *ciepły*² [*chroniący przed zimnem*]. W kręgu CIEPŁY znajduje się również **docieplać** – **docieplić**, np. *Dodatkowa warstwa styropianu docieplila budynek*. *Obłożenie domu deskami docieplilo go*. *Marek docieplił dom deskami*. Słoweński materiał zawiera jednostki predykatywne eksplikujące strukturę semantyczną *X dela / je naredil y toplo* – TOPEL – **otopliti**¹, np. *Sonce je otoplilo zrak*. Wielofunkcyjność predyktorów parafrazowanych przez polski przymiotnik *ciepły* i słoweński *topel* wynika z polisemii przymiotnika *ciepły*, np. *ciepły dzień*, *ciepła zupa*, *ciepła kurtka* – ‘kurtka, w której komuś jest ciepło’. Zdanie *X ocieplił pomieszczenie* – możemy sparafrazować jako *X spowodował, że w pomieszczeniu jest ciepło / cieplej* lub *X spowodował, że pomieszczenie jest ciepłe / cieplejsze*. Argument przedmiotowy *y* – *pomieszczenie* wyraża dla podanego zdania frazę w pozycji argumentowej Locative [Korytkowska 1992]. Zdanie: *Robotnicy ocieplają budynek / ściany budynku styropianem* wskazuje na znaczenie: *Robotnicy robią tak, że budynek jest taki, że jest w nim cieplej / lepiej utrzymuje temperaturę*. Język słoweński dla podobnego kontekstu wprowadza verbum **izolirati**, np. *Delavci izolirajo hišo*. Dla polskich **docieplać** – **docieplić**, **ocieplać**² – **ocieplić**² za parafrazujący przymiotnik przyjęliśmy *ciepły*² [*chroniący przed zimnem*]. Wyznaczono jeszcze*

trzecie całkowicie metaforyczne znaczenie przymiotnika *ciepły* – *ciepły*³ [*przyjazny, życzliwy, przyjemny*] oraz korespondujących z nim czasowników por. *ocieplać*³ – *ocieplić*³, np. *Przyjaciel swymi słowami ocieplil dziewczynę*. Dla języka słoweńskiego obserwujemy *topel*¹ oraz *otopliti*¹, np. *Sonce je otoplilo zrak.*; *topel*² [*ki varuje pred mrazom*] – *otopliti*², np. *Mati je otoplila staro jakno*, a także, analogicznie jak w polszczyźnie, trzecie znaczenie przenośne – *topel*³ [*bolj prijeten*] – *otopliti*³, np. *Dogovor o strateškem partnerstvu je otoplil odnose med državama NBp*; CHŁODNY – *chłodzić*, np. *Kompres chłodzi czoło dziecka.*; *Klimatyzacja chłodzi powietrze w pomieszczeniu. Podawanie chłodnych napojów chłodzi organizm pacjenta. Kostka lodu chłodzi sok*; *ochładzać*¹ – *ochłodzić*¹, np. *Pęd zimnego powietrza ochłodził pomieszczenie*; *schłodzić* – *schładzać*, np. *Deszcz schłodził upalne, letnie powietrze*. Podstawowym i wykazującym związek formalny z przymiotnikiem ZIMNY czasownikiem jest *ziębić*, np. *Wstawienie do lodówki ziębi napój* oraz *oziębiać* – *oziębić*, np. *Wstawianie do lodówki oziębia napoje*. Predyktor percepcji temperatury parafrazowany przez polskie adiectivum *zimny* to właśnie częste *ziębić* – *oziębiać* – *oziębić*, np. *Mróz ziębi podeszwy pantofelków. Ściana szczytowa ziębi domowników. Chłodny powiew oziębił kolejno warstwy powietrza* (za NKJP). Słoweńskie *hladiti* – *ohladiti* – *ohlajati* znajdują miejsce w zbiorze predyktorów parafrazowanych przez HLADEN (w tej książce oznaczany jako *hladen*¹), np. *Nevihta je ohladila zrak*. W języku słoweńskim w odróżnieniu od polskiego, w którym znaczenie *powodować, że coś jest letnie (ani zimne, ani gorące)* można wyrazić jedynie w sposób opisowy, odnotowano jeszcze czasownik *omlačiti* parafrazowany przez *narediti mlačno*, np. *Omlačil je vodo za kopanje otroka, ker ne sme biti vroča*. Dla obu języków charakterystyczne jest użycie czasowników derywowanych od pol. *chłodny*, słoweń. *hladen* w znaczeniach zmetaforyzowanych. Na potrzeby tej książki przypisano drugie znaczenie polskiemu przymiotnikowi *chłodny* – *chłodny*² [*mniej intensywny, mniej ciepły, mniej miły*] i powiązano go z czasownikami *ochładzać*² – *ochłodzić*², np. *Brak miłości ze strony żony ochładza relację małżeńską. Ogólne nieszczęścia ochłodziły jego uczucia*. Analogicznie opisano te znaczenia dla języka słoweńskiego – *hladiti*¹ – *ohladiti*¹ – *ohlajati*¹ np. *Mraz ga je ohladil* oraz w znaczeniu przenośnym – *hladen*² [*manj intenziven*] – *hladiti*² – *ohladiti*² – *ohlajati*², np. *Njegovo početje je ohladilo dekletovo zaljubljenost*.

Do zbioru mierzalnych zaliczamy także przymiotniki związane z pojęciem ciężaru, por. CIEŻKI – Predykatory *obciążać* – *obciążyć* mimo, że powiązane słowotwórczo z gniazdem *ciężki / ciężar* są przede wszystkim czasownikami czynności fizycznych, co poświadcza definicja słownikowa czasownika *obciążyć* ‘obładować kogoś czymś ciężkim’ USJP, np. *Fryzjer nieodpowiednią pielęgnacją (środkiem do pielęgnacji) nadmiernie obciążył włosy klientki*. Znaczenie wyrażone frazą *X spowodował, że coś jest ciężkie, cięższe* poświadczają natomiast predykatory analityczne, np. *dodać / dodawać ciężaru*,

np. *Nalożenie maski w salonie fryzjerskim dodało włosom ciężaru; ująć / ujmować ciężaru*, np. *Wyszczuplenie bryły ujęło jej ciężaru*. LEKKI – Antonimiczny wobec ciężki przymiotnik lekki również może być użyty dla sparafrazowania jednostek analitycznych, np. *nadać / nadawać lekkość*, np. *Pomalowanie mebla na białą nadało mu lekkość; dodać / dodawać lekkości*, np. *Biały kolor [...] dodaje wnętrzu lekkości*. Verba słoweńskie z wbudowaną frazą ‘powodować, że coś jest cięższe’ ‘narediti kaj težje’ to *obtežiti*, np. *Očetovo darilo je njegovo prtljago obtežilo*. (Ograniczenie łączliwości w pozycji argumentu przedmiotowego skutku -anim). W obu językach zdania z kauzatywami *obciężzyć*², *obtežiti*² oznaczającymi zwiększenie bądź zmniejszenie ciężaru służą jako metafory zmiany stanów psychicznych, np. *To, co zrobił syn, obciężyło psychikę matki. To, kar je naredil sin, je obtežilo mamino srce*.

Właściwości poddające się parametryzacji budują znaczenia predyktorów z parafrazującymi je adiectivami, jak SILNY – *nasilać* – *nasilić* semantycznie korelują z przymiotnikiem *silny* w znaczeniu intensywny, np. *Zaniedbanie higieny skóry u chorego przez lekarza nasila stan zapalny u pacjenta* oraz SŁABY – *osłabiać* – *osłabić* są parą predyktorów obsługując znaczenia zmiany cechy danego obiektu, w tym osoby, np. *Zła opieka szpitalna bardzo osłabiła chorego*. Mogą też dotyczyć zmiany natężenia danego stanu lub zdarzenia, np. *To, że spadł nagły deszcz, osłabiło uderzenie / siłę uderzenia wichru*. Znaczenia czynienia MOCNYM w języku polskim oddawane jest przez predykatory *umacniać* – *umocnić* oraz *wzmacniać* – *wzmocnić* np. *Dożyłne podanie glukozy wzmocniło pacjenta*. W słoweńskim czasownik *očvrstiti* – może być parafrazowany przez przymiotnik *čvrst*, np. *To, kar so naredili zdravniki, je očvrstilo novorojenčka*. Kilka słoweńskich predyktorów zawiera wbudowane w swą strukturę semantyczną znaczenie KREPEK por. *krepiti*¹, *okrepiti*¹, *okrepčati*, *okrepčevati*, *pokrepčati*, *pokrepiti*, np. *Zdravila so bolnika okrepila*. Antonimiczny wobec *kreppek* przymiotnik SŁAB i comaprativum *slabši* budują parafrazy zdań z czasownikami *oslabiti*, *poslabšati*, *poslabševati*, np. *Sprememba klime je bolnika oslabila – je oslabila / izboljšala bolnikovo zdravstveno stanje. Nizek pritisk je oslabil njegovo počutje*.

Z cechami temporalnymi korelują polskie predykatory, odpowiednio z *młody* – *odmładzać* – *odmłodzić*, np. *Chirurg plastyczny odmłodził pacjentkę*. Czasowniki *odmładzać*, *odmłodzić* są w niniejszej pracy omówione przy opisie kategorii restauratywności (VI 3.4.1). Antonimiczną parę stanowią *postarzać* – *postarzyć* z parafrazującym przymiotnikiem *stary* / *starszy*, np. *W tym zakładzie specjalnie postarzają dzinsy. Kustosze specjalnie postarzyli replikę szkieletu zwierzęcia* (za NKJP); *Wojna postarzyła twarz artystki*. W języku słoweńskim z możliwością parafrazy przez *mlad* występują: *mladiti* oraz *pomladiti*, *pomlajati*, *pomlajevati*, np. *Casio je spet pomladil ročne računalnike* NB. *Hormoni pomlajajo*. *Rdeča barva je živahna; greje nas, pomlaja in poživlja* NB. *Oranžna barva pomlaja kri* NB. *Ta zdravnik pomlaja starce* NB. Także verba *mladiti*,

pomladiti, pomlajati, pomlajevati zaliczono w tej książce do klasy predyktorów restauratywnych (VI.3.4.2). Słoweńskie kauzatywa z możliwością parafrazy przez adiectivum *star* są reprezentowane przez: **postarati** ‘*narediti, da dobi kdo star, starejši videz*’ oraz przez teliczny czasownik **starati** ‘*delati, da dobi kdo star, starejši videz*’, np. *Ta obleka / frizura jo postara. Vojna ga je postarala*. Zmiana dotycząca tego, że dana osoba / obiekt *wygląda na starszą* może być zamierzona, np. *Umetno so postarali kavbojke*; bądź niezamierzona: *Prometna nesreča ga je postarala*. Kauzatywa parafrazowane przez polski przymiotnik *nowy* (por. słow. *nov*) są definiowane przez następującą frazę **odnawiać** – **odnowić** – *X odnowił mieszkanie – X spowodował, że mieszkanie jest jak nowe / wygląda jak nowe*. Język poświadcza tu niemożność uczynienia czegoś nowym, dlatego w parafrazie danego zdania lub w definicji słownikowej obecny jest element *taki jak nowy*. Regułę tę poświadczają przykłady zdań w języku słoweńskim: **obnavljati**, np. *Početje delavcev obnavlja hišo = Početje delavcev obnavlja videz hiše*. Warto zauważyć, że ponieważ niemożliwe jest spowodowanie faktycznego cofnięcia czasu i wyrażenia tego językowo, czasownik *odmłodzić* w zdaniu *X odmłodził Y* może być jedynie sparafrazowany przez zdanie *X zrobił tak / spowodował, że Y wygląda młodziej* i paralelnie w języku słoweńskim *mladiti / pomladiti* etc. ‘*delati / narediti, da dobi kdo star, mlajši videz*’ ‘powodować, spowodować, że ktoś będzie wyglądał na młodszego’. Więcej na temat polskich czasowników *odnawiać, odnowić* oraz słow. *obnavljati, obnoviti* w (VI.3.4) przy ilustrowaniu wykładników kategorii restauratywności.

Parametryzacja przysługuje także właściwościom związanym z kategorią prędkości. Wokół POWOLNY zbudowane są znaczenia czasowników **spowalniać** – **spowolnić**, np. *Strajk kolejarzy spowolnił ruch pociągów. Działania władz czasem spowalniają rozwój przedsiębiorstw. Strajk kolejarzy spowolnił ruch pociągów. Zastój w budownictwie spowolnił rozwój całej gospodarki. Specyficzny klimat panujący wtedy w polskim showbiznesie spowolnił nieco karierę Kayah* (za NKJP). Podobnie w języku słoweńskim POČASEN wchodzi w skład parafraz causativum **počasniti** – **upočasniti** – **upočasnjevati**, np. *Ekonomska kriza je upočasnjevala razvoj podjetij*.

Do predyktorów parafrazowanych przez przymiotniki określające cechy mierzalne należą te nazywające zmiany wartości czegoś (np. finansowej) jak pol. **podrażać** – **podrożyć**, np. *Przedsiębiorcy podrożyli produkcję oraz potaniać – potanić*, np. *Wytwórca potanił koszty produkcji*; słow. **poceniti**, np. *Naftni šejki so nas torej razumeli in pocenili svoje zlato* NB, **dražiti** – **podražiti**, np. *Obvezna avtomobilska zavarovanja zavarovalnice dražijo zadnja tri leta* NB. *Toliko so podražili ali pocenili bencin* NB. *Podjetniki so podražili proizvodnjo*.

2.1.8. Do predyktorów parafrazowanych przez przymiotniki nazywające inne cechy jakościowe zaliczyliśmy m.in.: w relacji do MOKRY – **moczyć**, np. *Deszcz moczy ulice*; **pomoczyć**, np. *Woda pomoczyła ściany*; **przemaczać** – **przemoczyć**, np. *Ulewy przemaczają glebę. Ulewa przemoczyła ściany*; *Polewa-*

nie wodą przemoczyło dziecko; **umoczyć**, np. Umoczył rączki dziecka w strumieniu; **zamaczać** – **zamoczyć**, np. Piotrek zwykle zamacza rękawy bluzy przy myciu rąk. Wojtuś zamoczył zabawkę w stawie; **zmoczyć**, np. Róża zmoczyła sierść psa pod prysznicem. Słoweńskie parafrazowane przez MOKER to **močiti**, **omočiti**, **namočiti**, **pomočiti**, **zmočiti**, np. Padavine močijo suho zemljo. Gospodinja je namočila fižol. Dež je omočil cesto; WILGOTNY – **nawilżać** – **nawilżyć**, np. Regularne podlewanie nawilża ziemię w skrzynkach na balkonie. Podlewaniami nawilżył ziemię w doniczkach; słoweń. VLAŽEN – **vlažiti** – **ovlažiti** – **ovlaževati** – Dež je ovlažil zemljo. Adiectivum SUCHY stanowi podstawę parafraz następujących verbów: **suszyć**, np. Ciepły wiatr suszy trawy na łące. Anna suszy dziecku włosy suszarką; **osuszać** – **osuszyć**, np. Wiatr osusza trawy na wydmach. Dmuchawa osusza ściany. Podmuchał wiatru osuszył włosy dziewczyny; **ususzyć**, np. Ewa ususzyła sporo sucharów; **wysuszać** – **wysuszyć**, np. To, że w tej prowincji wieje nadmorski wiatr, wysusza skały i powoduje ich wietrzenie. Gorące powietrze wysusza skórę domownikom. Ewelina wysuszyła dziecku włosy. Powiew wiatru wysuszył sierść zwierzęcia. Wiatr wysuszył bieliznę na sznurze; **zasuszać** – **zasuszyć**, np. Joanna zawsze zasusza kwiaty od chłopaka. Aśka zasuszyła róże od narzeczonego. Niektóre jednostki predykatywne zawierające w swej budowie semantycznej znaczenie cechy *suchy* są modyfikowane przez komponent mniejszej intensywności (por. rozdz. VII.2.2): **obsuszać** – **obsuszyć**, np. Wycieraniem obsusza psu sierść. Magda obsuszyła chleb w piekarniku. Mama obsuszyła dziecku głowę ręcznikiem. Wiatr obsuszył mokre szmaty; **podsuszać** – **podsuszyć**, np. Babcia zawsze podsusza dzieciom włosy po basenie. Ewa podsuszyła córce włosy po basenie. Znaczenie zwiększonej intensywności (por. rozdz. VII.2.1), które może być w parafrazie ujawnione za pomocą elementu ‘zbyt, nadmiernie’ obecne jest w treści predyktorów **przesuszać** – **przesuszyć**, np. Częstość farbowanie stylisty przesusza włosy modelki. Długie trzymanie w piekarniku przesusza ciasto. Ewa przesuszyła wyprane rzeczy. (Ewa nadmiernie wysuszyła wyprane rzeczy). Słońce przesuszyło bieliznę pościelową. Znaczenie doprowadzenia danego stanu do końca, czyli finitywne, które opisano w rozdz. VI.3.3, obecne jest w jednostkach **dosuszać** – **dosuszyć**, np. Ania zawsze dosusza kostium po pływalni. Ciepły wiatr dosuszył ubrania na sznurze. Na temat funkcji przedrostka *do-* porównaj (VI.5.1.2). Czasownik **posuszyć**¹ jest przykładem jednostki predyktywnej o znaczeniu determinatywnym (por. rozdz. VI.3.5), np. Posuszył włosy dziecku przez kilka minut. Predyktor **posuszyć**² można zilustrować przez frazę *X posuszył kolejno y, z itd.* – ‘*X spowodował, że y jest suche, z jest suche i uczynił to po kolei*’ (por. rozdz. VI.3.5). Materiał słoweński poświadcza szereg verbów z potencjalną parafrazą przy użyciu przymiotnika SUH por. **sušiti** – **izsušiti**, np. Vročina je izsušila reko; **osušiti**, np. Umetno so osušili jezero; **posušiti**, np. Ana je posušila otrokove lase s fenom. Formacje z prefiksem *pre-* związane z SUH tworzą trzy jednostki predyktywne **presušiti**¹ (*popolnoma posušiti*), np. Zaraslo jih je, potem pa jim je poletna suša presušila tanko plast zemlje NBp; **presušiti**² (*ponovno posušiti*) oraz **presušiti**³ (*preveč posušiti*).

2.2. Predykatory parafrazowane przez przymiotniki relacyjne

W badanym materiale wyodrębniono także predykatory oparte o przymiotniki relacyjne. Najbardziej ogólne, nadrzędne znaczenie związane z kategorią *narodu* wnoszą polskie czasowniki **unaradawiać** – **unarodowić**, które można sparafrazować za pomocą przymiotnika *narodowy* derywowanego od rzeczownika *naród*, por. *Działacze patriotyczni w Dwudziestoleciu unarodowili szkolnictwo wyższe i uwolnili je od obcych, zaborczych wpływów*. Znaczenie antonimiczne względem **unaradawiać** – **unarodowić** przynosi predyktor **wynaradawiać** – **wynarodowić**, np. *Komunizm wynaradawia NKJP. A potem płacz, lament, że wszystko przepadło, że tępią do korzenia, represjonują, wynaradawiają* NKJP. *Zaborcy celowo wynaradawiali polską ludność*. W słoweńskim funkcjonuje, choć jako rzadka, para czasowników **raznaroditi** – **raznarodovati** z parafrazującym przymiotnikiem *naroden*. Verba te określają działanie zmierzające od spowodowania utraty cech narodowych, np. *Okupatorji so raznarodovali prebivalstvo*. Polskie **wynarodowić** oraz słoweńskie **raznaroditi** znalazły swoje miejsce przy opisie terminatywności kauzatywów (VI 3.2) oraz przy omówieniu funkcji przedrostków polskiego *roz-* (por. rozdz. VI 5.1.11) i słoweń. *raz-* (por. rozdz. VI 5.2.12). Znaczenie pozbawienia cech narodowych w języku słoweńskim znacznie częściej oddają verba powiązane semantycznie i formalnie z przymiotnikiem *tuj*² – teliczne **tujčevati** – **tujčiti**, **tujiti**² oraz prefiksalne **potujčevati** – **potujčiti**, np. *Okupatorji so nasilno potujčevali slovenske otroke*. W polskim materiale poddanym analizie występują charakterystyczne predykatory, na których strukturę semantyczną składają się pojęcia danych narodowości bądź kultur: *amerykański*, np. **amerykanizować** – **zamerykanizować**, np. *Mieszkańcy Stanów Zjednoczonych amerykanizują imigrantów* (na podstawie NKJP); *arabski*, np. **arabizować** – **zarabizować**, np. *Władze zarabizowały szkolnictwo i obyczaje*; *europejski*, np. **europelizować**, np. *Przybysze europelizowali tubylców*; *germański [niemiecki]*, np. **germanizować**, np. *Zaborcy germanizowali młodzież w Borach Tucholskich*. *Pruscy urzędnicy germanizowali Polaków*; *niemiecki*, np. **niemczyć**, np. *Prusacy niemczyli Kaszubów* NKJP; *polski*, np. **polszczyć** – **spolszczyć**, np. *Tubylcy polszczyli pracy na Zachód żywioł germański* (za NKJP). *Wierni spolszczyli jasełka* (za NKJP); *ruski [rosyjski]*, np. **ruszczyć** – **zruszczyć**, np. *Rusinki przez małżeństwa ruszczyły swoich małżonków pochodzących z Wielkiego Księstwa Litewskiego* NKJP. *Rosjanie rusyfikowali, ruszczyli ten kraj* NKJPP. *Carat w dużej mierze zruszczył szlachtę litewską* NKJP; *turecki*, np. **turczyć** – **sturczyć**, np. *Tatarzy turczyli jeńców*. Wniosek, że czasowniki *turczyć*, *sturczyć* są rzadkie, wyprowadzono na podstawie danych z NKJP. Podobnie do wyrazów rzadkich należy parafrazowany przez adiectivum *ukraiński* predyktor **ukrainizować** – *Władze okręgu ukrainizują nazwiska mieszkańców*. Z badanego zbioru wykluczono „narodowe” czasowniki relacyjne *polonizować*, *depolonizować* i *repolonizować*, gdyż „czasowniki kauzatywne [...] niektóre nie mają przyswojonych podstaw, np. *polonizować*” [Wróbel 1999: 572], a warunkiem

dla zaliczenia danego verbum do badań w tej pracy jest relacja słowotwórcza czasownikiem a parafrazującym go przymiotnikiem (por. rozdz. II.3.3).

Wśród predyktorów słoweńskich z adiectivami relacyjnymi w parafrazach wyróżniamy również powiązane z przymiotnikami określającymi nazwy narodowości, kultur: *amerikanski*, np. **amerikanizirati**, **poameričaniti**, **poamerikaniiti**; *angleški*, np. **anglizirati**, **poangležiti**; *evropski*, np. **evropeizirati**; *francoski*, np. **pofrancoziti**, np. *Bilo je celo nekaj primerov, da so ljudje priimke in imena pofrancozili* GR; *germanski*, [nemški], np. **germanizirati**; *italijanski*, np. **italijančiti**, **italianizirati**; *orientalen/orientalski* – **orientalizirati**, np. *turški* por. **poturčiti** ‘narediti kaj turško’ SSKJ, np. *Turki so poturčili prebivalstvo*. W zbiorze kauzatywnych czasowników słoweńskich zawierających w swej budowie semantycznej pojęcie narodowości, grupy etnicznej, wspólnoty językowej odnotowujemy leksemy związane ściśle pod względem geograficznym oraz kulturowym z obszarem słoweńskim, np. *„pofurlaniti – narediti kaj furlansko [...] (przymiotnik furlanski dotyczy krainy słoweń. Furlanija [...], por. polskie Friulia)”* [Zatorska 2011a: 469]; np. *Prebivalci so pofurlanili okoliške vasi*⁴. We wspomnianym artykule przedstawiłam kauzatywa, które mogą być parafrazowane przez przymiotniki „narodowe” i na tle dziejów obszaru słoweńskiego [Zatorska 2011a: 463–475]. Definicje słoweńskich predyktorów z wykładnikami nazw narodowości w strukturze znaczeniowej przybierają w wielu przypadkach następującą postać *poameričaniti* „*prilagoditi ameriške-mu načinu življenja in mišljenja*” SSKJ – ‘przystosować do amerykańskiego sposobu życia i myślenia’. Przykłady takie jak: *Sosedji so poameričanili priseljence*; *Kolegi so poameričanili otroke*; nie są językową manifestacją tego, że ktoś z kogoś uczynił rodowitego Amerykanina, ale wskazują na to, że to co zrobił X spowodowało to, że y zaczął się zachowywać i myśleć w sposób podobny do tego, jak sądzi się, że myślą i zachowują się Amerykanie czyli Y przyjął amerykański sposób życia słoweń. *ameriški način življenja* i na to, że Y przejął amerykańską mentalność słoweń. *ameriški način mišljenja*. Część z analizowanych czasowników słoweńskich jest w danym hasle definiowana przez frazę *prilagajati / prilagoditi [...] načinu življenja*, np. *amerikanizirati* ‘*prilagajati ameriške-mu načinu življenja in mišljenja*’ SSKJ, podczas gdy inne, jak np. **madžarizirati** jest definiowane przez „*delati kaj madžarsko*” SSKJ. W dotychczasowych badaniach nad słoweńskimi czasownikami odprzymiotnikowymi omawiane w tym punkcie kauzatywa „narodowe” wywodzone są od przymiotników określanych jako wspólnotowo-dzierżawcze (*skupinskosvojilni*) por. „*Pri tem podstavnem vzorcu glagoli nastajajo [...] iz vrstnih oz. skupinskosvojilnih pridevnikov (rusiti < delati kaj rusko, sloveniti < delati kaj slovensko)*” [Stramljič-Breznik 1995: 57].

⁴ Czasownik *pofurlaniti*, choć odnotowany przez SSKJ, nie został odnotowany w przykładach z korpusu NB, co wskazuje na to, że podany czasownik jest wyrazem rzadkim.

Część badanych jednostek predykatywnych odnosi się do powodowania przyjęcia danej religii lub wyznania. Adiectivum *katoliški* wchodzi w skład parafrazy predyktorów *pokatoličaniti* – *pokatoličevati*, np. *Habsburžani so pokatoličevali protestante*. Czasownik *rekatolizirati* określa w języku słoweńskim uczynienie kogoś ponownie katolikiem lub przywrócenie bycia *katolickim* [Zatorska 2011a: 467–468]. W języku polskim znaczenie *X powoduje / spowodował, że coś zaczyna mieć cechy katolickie / być katolickie* możemy wyrazić za pomocą predyktorów analitycznych, np. *czynić katolickim* – *Decyzja władz samorządowych czyni to liceum szkołą katolicką* oraz powiązane semantycznie *szerzyć katolicyzm*; *narzucać* – *narzucić katolicyzm*; *nawracać* – *nawrócić na katolicyzm* i w znaczeniu restauratywnym *przywracać* – *przywrócić katolicyzm*. Kauzatywa „konfesyjne” reprezentuje słoweń. *popravoroslaviti*, np. *Rusi so jih nasilno popravoroslavili*. Wybrane spośród badanych predyktorów wskazują na wprowadzanie cech innych niż chrześcijańskie religii por. słoweń. *po-muslimaniti*, np. *Pomuslimanili so arhitekturo* – *Arhitekturo so naredili muslimansko*. Kilka spośród badanych kauzatywów sygnalizuje powodowanie świeckiego charakteru danego zjawiska lub powodowania utraty religijności przez daną osobę lub społeczność – pol. *zeświecczać* – *zeświecczyć* por. *świecki*, np. *Władze zeświecczyły nauczanie w szkołach średnich. Autorzy i aktorzy zeświecczyli wystawiania jasełkowych przedstawień w XVIII w.* (za NKJP). Synonimiczne wobec tej pary są zarówno dla polskiego, jak i słoweńskiego wykładniki obcego pochodzenia, np. *laicyzować* – *zlaicyzować* (s)powodować, że coś zaczyna być *laickie / jest laickie*, np. *Władza laicyzowała życie społeczne i kulturalne. Sąsiedzi zlaicyzowali polskich wyznawców islamu. Później utylitarystyczna ideologia wschodzącej burżuazji przejęła i zlaicyzowała chrześcijański egalitaryzm* NKJPP. W języku słoweńskim występują odpowiednio *laizirati* oraz *laicizirati*, jak również *sekularizirati* por. *sekularen*, np. *Komunisti so sekularizirali družbo in ljudske navade*. Charakterystyczne są ograniczenia w syntaktycznej eksplikacji argumentów; dla polskiego predyktora *laicyzować* możliwe jest występowanie jako odzwierciedlenia struktury predykatowo-argumentowej wyższego rzędu i wyrażania argumentu propozycjonalnego skutku zwykle w postaci znominalizowanej, np. *Komuniści laicyzowali szkolnictwo i wychowanie młodzieży*. Zdanie z wyrażonym jedynie argumentem przedmiotowym, odpowiadającym kategorii osoby, np. **Zlaicyzowali kapłana*, w języku polskim wydaje się dewiacyjne, natomiast dla języka słoweńskiego analogiczny przykład jest podany w SSKJ *laicizirati duhovnika*. Na temat kształtu struktur semantycznych opartych na predykanie kauzatywnym i syntaktycznych realizacji zdaniowych badanych jednostek predykatywnych (por. rozdz. IV, V); na temat związku między semantyką parafrazującego przymiotnika a badanym predykatorem (por. rozdz. IV.6).

Oprócz przymiotników określających przynależność narodową, etniczną, geograficzną czy kulturową lub religijną, do przymiotników relacyjnych należą

również określenia przynależności politycznej lub charakterystyki polityczno-ideologicznej. Przymiotniki tego rodzaju mogą również służyć za parafrazy niektórych spośród badanych predyktorów w obu językach, por. słoweń. **boljševizirati** por. *boljševiški*, np. *Politični aktivisti so boljševizirali stranko*; pol. **skomunizować** – por. *komunistyczny*, np. *Działacze partyjni skomunizowali nauczanie w szkołach i na uczelniach*. Dziejowo umotywowana w historii języka słoweńskiego jest obecność predyktora **pofašistiti**, np. *Okupatorji so pofašistili pouk*. Po polsku analogiczne znaczenie może zostać wyrażone przez analizm **narzucać faszyzm**, np. *Zwolennicy Mussoliniego narzucali faszyzm włoskiemu społeczeństwu* lub przez predyktor **faszyzować**, np. *Działacze tego nurtu faszyzowali społeczeństwo*. Kauzatywa nazywające powodowanie bycia demokratycznym odnajdujemy w obu językach por. pol. **demokratyzować** – **zdemokratyzować**, np. *Parlament zdemokratyzował zarządzenie w terenie*. *Socjaliści zdemokratyzowali społeczeństwo*; słoweń. **demokratizirati**, **podemokratiti**, np. *Podemokratili so družbeni sistem*. Przymiotniki odpowiadające nurtom politycznym i ideologicznym tworzą również zdania parafrazujące jednostki terminatywne (VI.3.2) – pol. **dekomunizować** – *Działania samorządów dekomunizują funkcjonowanie placówek edukacyjnych i opiekuńczych*; **odpolitycznić** – *Działaczki i działacze samorządowi odpolitycznili dyskurs społeczny*; słoweń. **depolitizirati** – *Depolitizirajo pouk*; **defašizirati** – *Na obmejnem okolju so po drugi svetovni vojni defašizirali pouk*.

2.2.1. Niektóre z przymiotników relacyjnych są powiązane semantycznie i kulturowo z wartościowaniem, tak jak związany z płcią męską przymiotnik *možat* znaczy zarówno ‘męski’ jak i ‘mężny’ słoweń. *pogumen*. Frazę *narediti (bolj) možatega* w słoweńskim oddaje causativum **pomožatiti**. Zdanie *Ti dogodki so ga pomožatili* można sparafrazować przez zdanie będące translacją na język polski: *Te wydarzenia uczyniły go bardziej męskim / mężnym*. Causativum **počlovečiti** budowane jest przez znaczenie przymiotnik *človeški*, który ma drugie znaczenie *človeški*² korespondujące z cechami kwalifikowanymi jako moralnie pozytywne, a na liście czasowników słoweńskich w bieżącej pracy definiowane jako synonimiczne wobec przymiotników nazywających pożądane wartości jak *dober*, *plemenit*. To znaczenie czynienia kogoś bardziej szlachetnym, ludzkim uwiadcniają następujące zdania w obu językach: pol. **ucłowieczyć**, np. *Miłość dzieci ucłowiecza go*. Jednakże z powodu wymogów formalnych – wobec kryterium relacji słowotwórczej między verbum a adiectivum – czasownik **ucłowieczyć** jako parafrazowany w języku polskim przez przymiotnik *ludzki*, na mocy relacji supletywnej w polszczyźnie między parą rzeczowników *człowiek* – *ludzie*, znalazł się poza zakresem niniejszego opracowania. Natomiast verba słoweńskie, jako parafrazowane przez adiectivum *človeški*², słoweń. **počlovečiti**, np. *Otrokova dejanja so ga počlovečila*; **učlovečiti**, np. *Nesreča ga je učlovečila* – są obiektem badań w tej pracy. W obu językach *powodowanie bycia bardziej ludzkim / bardziej człowiekiem* może być na poziomie języka wyeksplikowane

przez predykatory w formie analitycznej, np. *Miłość żony uczyniła go bardziej ludzkim / bardziej człowiekiem – To, że żona go kochała, spowodowało to, że stał się bardziej ludzki.*

Wśród denominalnych przymiotników relacyjnych odnajdujemy m.in. polskie adiectivum *teatralny* derywowane od rzeczownika *teatr* oraz zawierające ów przymiotnik w swej strukturze semantycznej predykatory *teatralizować – uteatralizować*, np. *Bohaterka reportażu teatralizuje życie swoich najbliższych. Rodzice czasem dramatyzują, teatralizują i wymuszają uczucia. Reżyserka delikatnie uteatralizowała powierzony jej kwartet NKJp. Słoweńszczyzna notuje dla wyrażenia paralelnej treści frazy z predyktorami analitycznymi: narediti gledališko*, np. *Njegovo življenje je naredila gledališko.*

2.2.2. Jak wspomniano wyżej (por. rozdz. III.1.4.3) wśród przymiotników relacyjnych wyróżniamy takie, które nazywają relację posiadania. Relacja owa zawarta jest także w znaczeniu polskiego predykatora *skomunalizować*, który można sparafrazować za pomocą przymiotnika *komunalny*, por. *Gmina skomunalizowała tę działkę. Władze miasta skomunalizowały zespół budynków – Władze spowodowały, że budynki zaczęły być komunalne – To, co zrobiły władze, spowodowało, że zespół budynków / budynki zaczęły należeć do społeczności / do gminy.* Także predyktor z przymiotnikiem *prywatny* w parafrazie, wskazujący na relację własności, występuje w dwu wariantach aspektowych jako teliczny *prywatyzować* oraz rezultatywny *sprywatyzować*, np. *Władze prywatyzują publiczne przychodnie. Holandia sprywatyzowała doradztwo rolnicze. Rok później obecny premier sprywatyzował firmę produkującą centrale telefoniczne NKJP.* Określenie transferu własności prywatnej do państwowej poświadczają polskie czasowniki *upaństwowiać – upaństwowić*, które mogą być sparafrazowane z użyciem odrzeczownikowego, relacyjnego przymiotnika *państwowy*, np. *Władze upaństwowiły fabryki, młyny i sklepy. Po wojnie nowe władze upaństwowiły sklep, firmę oraz aptekę* (sparafrazowane przykłady na podstawie danych z NKJP). *Niemcy po wejściu do Katowic upaństwowili większość przemysłu. Władze upaństwowiły całą produkcję wielkoprzemysłową.* W języku słoweńskim funkcjonują w analogicznym znaczeniu predykator *podržaviti* definiowany w SSKJ jako ‘*spremeniti privatna, zlasti proizvajalna sredstva, podjetja v državna, družbena*’. Koreluje on z denominalnym przymiotnikiem *državen* oddającym wraz z towarzyszącym mu w grupie nominalnej rzeczownikiem relację posesywną, np. *državno podjetje*. Materiał poświadczający frazy zdaniowe z czasownikiem *podržaviti*: *Oblastniki so cerkvene šole in privatna podjetja nasilno podržavili. Leta 1773 je podržavila srednje in višje šole GRp.* Znaczenie ponownego spowodowania, przywrócenia cechy bycia własnością prywatną leksykalizuje polski czasownik restauracyjny (por. rozdz. VI.3.4.1) *reprivatyzować*, np. *Reprivatyzują kamienice w śródmieściu oraz słoweński reprivatizirati* (por. VI.3.4.2), np. *Reprivatizirajo stavbe v središču mesta.*

2.3. Przymiotniki wartościujące w parafrazach

Materiał poświadcza także wiele predyktorów zawierających w swych parafrazach adiectiva ewaluatywne: *banalny*, por. **(z)banalizować**, np. *Turystyka banalizuje podróżowanie. Współczesność zbanalizowała prawdę NKJP; barbarzyński* por. **barbaryzować**, np. *Najeźdźcy barbaryzowali zwyczaje tubylców; brutalny* por. **(z)brutalizować**, np. *Czarny kryminal bardzo zbrutalizował ten gatunek literacki NKJpp; dziwny* por. **udziwniać – udziwnić** np. *Wydarzenie sprowadza się do otrzymania przez bohatera dyplomu Królewskiej Nagrody Przemysłowej. Sytuację udziwnia fakt, że Max nie przepracował jak dotąd ani jednego dnia. (NKJP). Artysta udziwnił całość dzieła (za NKJP); głupi* por. **ogłupiać – ogłupić**, np. *Kapitalistyczny belkot ogłupia ludzi. Siostrzeniec kompletnie ogłupił biedną dziewczynę. Ktoś ogłupił pacjenta (za NKJP). W Stoczni Gdańskiej mafia ogłupiła solidarnościowców; infantylny* por. **infantylizować**, np. *Postępowanie niektórych infantylizuje Kościół; słaby* por. **osłabiać – osłabić**, np. *Pasożyt osłabia organizm (za NKJP). Uderzenia fal osłabiły umocnienia. Ten wybuch tak ją osłabił, że straciła przytomność. Krach giełdowy na długie lata osłabił gospodarkę USA (za NKJP); trywialny* por. **trywializować – strywializować**, np. *Media trywializują wizerunek społeczeństwa. Powiedzenie o nim zbyt wiele strywializowało to spotkanie (za NKJP); wulgarny* por. **wulgaryzować – zwulgaryzować**, np. *Natrętne spojrzenie wulgaryzuje kobietę NKJP. Niektóre poradniki wulgaryzują seks. Konsumpcyjne społeczeństwo wulgaryzuje człowieka. „Samoobrona tylko zwulgaryzowała formę, zerwała maskę hipokryzji” NKJP. W części słoweńskiej danych odpowiednio występują następujące określenia wartości i powiązane semantycznie oraz słowotwórczo predykatory: *banalen* por. **banalizirati**, np. *Človek banalizira naravo NB. Kuharji banalizirajo gastronomsko umetnost NB; barbarzski* por. **barbarizirati**, np. *Divja plemena so barbarizirala življenje kolonizatorjev; neumen* por. **poneumniti – poneumnjevati** por. *Slaba družba ga je poneumnila; trivialen* por. **trivializirati**, np. *Mediji trivializirajo resne probleme NB; vulgaren* por. **vulgarizirati**, np. *Potrošniška družba človeka vulgarizira. Etnomuzikologi so se pritoževali, da zabavne skupine vulgarizirajo ljudsko glasbo NB.**

Ewaluatywa mogą konotować także cechy pozytywne, postrzegane jako pożądane i wartościowe: *atrakcyjny*, np. **uatrakcyjnić – uatrakcyjnić; doskonały**, np. **udoskonalać – udoskonalić, wydoskonalać – wydoskonalić; efektywny**, np. **uefektywniać – uefektywnić; miły**, np. **umilać – umilić; obiektywny**, np. **obiektywizować – zobiektywizować; optymalny**, np. **optymalizować – zoptymalizować; racjonalny**, np. **racjonalizować – zracjonalizować; sensowny**, np. **usensowniać – usensownić**. Podobnie materiał słoweński poświadcza predykatory kauzatywne oparte na nazwach właściwości ewaluowanych dodatnio: np. *optimalen* – **optimalizirati**, np. *Vodje optimalizirajo delo v podjetjih*. W języku słoweńskim predyktor parafrazowany przez przymiotnik relacyjny *človeški* **počlovečiti**

‘narediti kaj človeško’ [dobro, plemenito], np. *Misijonarji so počlovečili življenje domorodcev*, poprzez złożoność znaczeniową przymiotnika *človeški* wnosi informację o dodaniu cechy wartościowanej jako pozytywna.

Wymienione czasowniki z przymiotnikami oceniającymi w parafrazie nawiązują do różnych wartości, m.in. do estetycznych: *piękný*, np. **upiększać** – **upiększyć**, np. *Zabieg kosmetyczny upiększył ciało pacjenta. Zabieg w salonie fryzjerskim upiększył włosy klientki. Zainstalowanie rzeźb i kolumnienek upiększyło pomnik*; *subtelny*, np. **wysubtelniać** – **wysubtelnić**, np. *Korekta przeprowadzona przez chirurga plastycznego wysubtelniła twarz artystki. Szklane powierzchnie wysubtelniły bryłę biurowca*.

Pozytywne wartościowanie pod względem estetycznym sygnalizują m.in. słoweńskie przymiotniki *lep* oraz *krasen* oraz parafrazowane przez nie predykatory **olepšati** – **olepševati**, np. *Sestre so olepšale teraso z rožicami*; **krasiti** – **okrasiti** – **okraševati**, np. *Delo oblikovalcev je okrasilo hišo. Oblikovalci krasijo / okrašujejo mesto*. Ocenę negatywną ze względu na wartości estetyczne wyrażają słoweńskie adiectiva *grd* i kauzatywa **grditi** – **ogrditi**, np. *Napadalec so ogrdili hišne stene. Ogenj je ogrdil njegov obraz*.

W kręgu wartości pozytywnych, w tym moralnych [Puzynina 1992: 40] sytuuje się słoweński przymiotnik *plemenit* wchodzący w skład parafrazy predyktorów **plemenititi** ‘delati kaj plemenito, dobro’. Warto zauważyć, że frazy z omawianym verbum wskazują na wartości duchowe, np. *Cerkev plemeniti mladino. To, kar je naredil oče, je oplemenitilo sina*, materialne związane z estetycznymi, np. *Dodajanje svile plemeniti tkanino*. Można powiedzieć *plemenititi kovino* – *srebro, zlato*, np. *Kemiki so oplemenitili kovine*. Słoweńskie predykatory wskazujące na powodowanie cech pożądanых odpowiadają w większości jednostkom predykatywnym obecnym również w polskim materiale: *objektiven*, np. **objektivirati** – **objektivizirati**; *optimalen* – **optimalizirati**. Ich paralelność formalna z odpowiednimi jednostkami w języku polskim związana jest z obcym, niesłowiańskim pochodzeniem czasowników *objektivizirati* oraz *optimalizirati*.

2.4. Kumulacja cech wyrażanych przez różnego rodzaju przymiotniki w parafrazach. Złożoność semantyczna przymiotników z parafraz

Oczywiste jest, że cechy semantyczne nie występują w izolacji, a w znaczeniach danego predykatorka przy wykorzystaniu go dla budowania danej frazy obecne są cechy z więcej niż jedna klas. Na przykład zdanie z predykatorem **monumentalizować**: *Architekci monumentalizują budowlę* dopuszcza parafrazę *Architekci powodują, że / czynią tak, że budowla zaczyna być monumentalna*. Przymiotnik *monumentalny* łączy w sobie znaczenie przymiotnika wymiaru ‘wielki, ogromny, olbrzymi, potężny’ wraz z oceną. W języku słoweńskim na

przymiotniku *monumentalen* oparta jest parafraza predykatora **monumentalizirati**. *Arhitekt je monumentaliziral zgradbo. Plečnik je ohranil namen in funkcijo zgradbe ter jo obenem monumentaliziral* NB. Podobnie przymiotnik *schematyczny*, np. *schematyczny rysunek* ‘rysunek, który jest schematem / ma cechy schematu’ niekoniecznie wnosi wraz z sobą ocenę, ale fraza: *Jego rysunek nie jest oryginalny, jest schematyczny* wskazuje na możliwość (choć nie obligatoryjność) użycia adiectivum *schematyczny* również w funkcji ewaluatywnej. W ten sposób kombinacja treści nawiązującej do określenia sposobu przedstawienia i oceny tworzy znaczenie czasownika **schematyzować**: *Graficy i architekci schematyzują przedstawienia budynków – Graficy i architekci robią tak, że przedstawienia budynków zaczyna być / jest schematyczne*. W języku słoweńskim odnajdujemy analogicznie dwuaspektowy czasownik **shematizirati** parafrazowany przez przymiotnik *shematičen*, np. *V tem času smo spremenili le, da smo natančno shematizirali posamezne strokovne in administrativne poti, da se izognemo morebitnim novim nesporazumom* NB. Cytowany przykład z języka słoweńskiego wskazuje raczej na pozytywne wartościowanie ‘uczynienia schematycznym’ w celu uniknięcia nieporozumień. Przykład zdania z wywiedzionym od przymiotnika *pester* ‘urozmaicony, barwny’ predykatorem **pestriti** również wskazuje na kumulacje kwantów znaczenia dla tej jednostki, w tym także na zawieranie się w jej strukturze elementu wartościującego dodatnio, np. *To so bile zanimive tedenske magazinske oddaje, katerih rumenost je pestril s svojim histeričnim kričočim glasom* NB.

2.5. Przymiotniki predyspozycyjne jako podstawa parafrazy

Przymiotniki predyspozycyjne, jak pol. *rozciągliwy* ‘taki, który można rozciągnąć’; słoweń. *raztegljiv* nie tworzą zwykle parafrazy dla predyktorów syntetycznych. Do odczasownikowych przymiotników predyspozycyjnych, które budują parafrazę predykatora kauzatywnego należy *plynny* i utworzone od niego verba *upłynnić* i *upłynniać* ‘spowodować, że coś zaczęło być płynne / że coś płynie’, np. *Chemik upłynnił substancję i w ten sposób nadal jej postać płynu – spowodował, że substancja zaczęła być płynna / że zaczęła płynąć*, por. *Podgrzanie upłynniło gęsty krem*. Nazwy cech potencjalnych, wyrażanych tzw. przymiotnikami predyspozycyjnymi, najczęściej mogą wystąpić jako elementy budujące znaczenia predyktorów analitycznych, np. pol. **wywołać rozciągliwość** – *Dodanie gumy wywołało rozciągliwość tworzywa*. Jednakże niektóre spośród analizowanych w tej książce kauzatywów mogą być parafrazowane także przez frazy z przymiotnikami potencjalnymi [Nagórko 1987: 84–85], por. słoweń. **jaloviti – ojaloviti**, np. *Zdravniki so ojalovili pacientkino telo. Živinozdravniki so ojalovili mačka*. Zostały one uwzględnione w niniejszym opracowaniu (por. *Indeksy czasowników polskich i słoweńskich*). Częściowo

jako potencjalne, predyspozycyjne mogą być interpretowane kauzatywa nazywające stan / zdarzenie zmieniający stan fizyczny człowieka. Do tego typu predyktorów kauzatywnych, które mogą być parafrazowane zarówno przez przymiotnik, jak i przez frazę z verbum finitum należą m.in. słów. *oslepiti* – *X je oslepil Ya* – *X je naredil Ya slepega* – *X je povzročil, da Y ne vidi*; słów. *oglušiti* – *X je oglušil Ya* – *X je naredil Ya gluhega* – *X je povzročil, da Y ne sliši*, np. *Ostra rumena svetloba ji je oslepila oči in jo zadela v teme* NB. *Svetloba naju je povsem oslepila* NB. *Oslepila ga je močna svetloba reflektorjev* NB. *Oglušili so ga in oslepili* NB.

2.6. Przymiotniki tzw. materiałowe jako podstawa parafraz

Przymiotniki tzw. materiałowe bardzo rzadko są podstawą do tworzenia semantyki kauzatywów. Przykładem kauzatywum, które może zostać sparafrazowane przez adiectivum materiałowe jest słoweńskie *želatimirati* por. *želatinst* materiałowy, substancjalny przymiotnik, np. *Slaščičarji so želatimirali sladico* – *Slaščičarji so naredili sladico želatinsto* – *Slaščičarji so naredili sladico podobno želatini* por. *zrniti* – *dajati čemu zrnasto obliko* – *Zrnili so kamenje* SSKJ.

2.7. Słoweńskie przymiotniki dzierżawcze (*svojilni pridevniki*) a parafrazy

Właściwie nie odnotowuje się w materiale słoweńskim syntetycznych predyktorów kauzatywnych zawierających w swej strukturze semantycznej kanoniczne przymiotniki dzierżawcze (*svojilni pridevniki*) tworzone dla rodzaju męskiego przez formanty *-ov*, *-ev*, a dla rodzaju żeńskiego przez formanty *-in*. Tego typu konstrukcje mogą być tworzone jedynie w sposób opisowy: *Naredili so hišo očetovo* – *Hišo so podarili očetu* – *Sorodniki so podarili očetu hišo in zdaj je to očetova hiša*.

2.8. Obecność polskich dzierżawczych i relacyjnych w parafrazach

Ponieważ w opisach przymiotnika polskiego nie oddziela się tak wyraźnie przymiotników dzierżawczych od relacyjnych, a przymiotniki posesywne stanowią podzbiór szerszej klasy adiectivów relacyjnych, dlatego w języku polskim odnajdujemy predykaty, które wskazują też na zależność posesywną. Na ten temat porównaj akapit 2.2.2. niniejszego rozdziału z przykładami – *upaństwować* etc.

3. Polisemia przymiotników z parafraz a znaczenia jednostek predykatywnych

W badanym materiale występują przymiotniki, którym mimo homonimiczności formalnej, opierając się na danych słownikowych oraz na wnioskach wyciągniętych z analiz przeprowadzonych na kartach tej książki, przypisano kilka oddzielnych znaczeń. Na ten temat pisano również w rozdziale „składniowym” (por. rozdz. IV.5).

3.1. Aneks wybranych gniazd leksykalnych w języku polskim i słoweńskim

3.1.1. Z polskiego materiału wybrano kilka przymiotników wieloznacznych i korespondujących z nimi predyktorów werbalnych. Przymiotniki i związane z nimi słowotwórczo czasowniki tworzą gniazda leksykalne. Poniższe zestawienie ma na celu zilustrowanie omawianego zjawiska.

CIEMNY

leksem przymiotnikowy: *ciemny*

*ciemny*¹ [podobny do czarnego] por. *zaciemniać*¹, *zaciemnić*¹

*ciemny*² [mniej jasny] por. *ściemniać*, *ściemnić*, *zaciemniać*², *zaciemnić*², *zaćmić*, *zaćmiewać*

*ciemny*³ [trudny do zrozumienia, niezrozumiały] por. *zaciemniać*³, *zaciemnić*³

JASNY

leksem przymiotnikowy: *jasny*

*jasny*¹ por. *rozjaśniać*¹, *rozjaśnić*¹

*jasny*² [prosty, zrozumiały] por. *objaśniać*, *objaśnić*, *przejaśniać*², *przejaśnić*², *rozjaśniać*², *rozjaśnić*²

*jasny*³ [dodatni, pomyślny, pozytywny, szczęśliwy, szczęśliwszy, wesoły, weselszy] por. *rozjaśniać*³, *rozjaśnić*³

OSTRY

leksem przymiotnikowy: *ostry*

*ostry*¹ por. *naostrzyć*, *ostrzyć*, *poostrzyć*, *wyostrzać*¹, *wyostrzyć*¹, *zaostrzać*¹, *zaostrzyć*¹

*ostry*² [rygorystyczny, surowy] por. *obostrzać*, *obostrzyć*, *zaostrzać*², *zaostrzyć*²

*ostry*³ [gorszy, intensywny, większy] por. *wyostrzać*², *wyostrzyć*², *zaostrzać*³, *zaostrzyć*³

*ostry*⁴ [wyraźny] por. *wyostrzać*³, *wyostrzyć*³

*ostry*⁵ [pikantny] por. *zaostrzać*⁴, *zaostrzyć*⁴

3.1.2. Materiał słoweński poświadcza również przykłady gniazd leksykalnych. Poniższy aneks ilustruje wybrane spośród nich.

JASEN

leksem przymiotnikowy: *jasen*

*jásen*¹ [brez oblakov, svêtel] por. *jasniti*¹, *razjasniti*¹, *razjasnjevati*¹, *ujasniti*¹, *zjasniti*¹

*jásen*² [svêtel, bolj svêtel] por. *jasniti*², *razjasniti*², *razjasnjevati*², *ujasniti*², *zjasniti*²

*jásen*³ [razumljiv] por. *jasniti*³, *pojasniti*¹, *pojasnjevati*¹, *razjasniti*³, *razjasnjevati*³, *ujasniti*³, *zjasniti*³

*jásen*⁴ [vzróčen, logično utemeljen] por. *jasniti*⁴, *pojasniti*², *pojasnjevati*², *razjasniti*⁴, *razjasnjevati*⁴

*jásen*⁵ [véder, vesél] por. *jasniti*⁵, *razjasniti*⁵, *razjasnjevati*⁵, *ujasniti*⁴, *zjasniti*⁴

OSTER

leksem przymiotnikowy: *oster*

*óster*¹ por. *izostriti*¹, *naostriti*, *ostriti*¹, *poostriti*¹, *priostriti*¹, *priostrovati*¹, *zaostriti*¹, *zostriti*¹

*óster*² [stróg, stróžji] por. *poostriti*², *poostrovati*¹, *priostriti*², *zaostriti*², *zaostrovati*¹,

*óster*³ [razlóčen, bolj razlóčen (misel, vid); bolj opredeljen] por. *izostriti*², *ostriti*², *poostrovati*², *zostriti*²

*óster*⁴ [zelo sposoben za sprejemanje dražljajev: oster sluh, vid] por. *izostriti*³, *ostriti*³, *poostriti*³, *zaostriti*³

*óster*⁵ [težáven, bolj težáven] por. *zaostriti*⁵, *zaostrovati*³

*óster*⁶ [intenzíven, bolj intenzíven, visoke stopnje] por. *ostriti*⁴, *poostrovati*³, *zaostriti*⁴, *zaostrovati*²

TEMEN

leksem przymiotnikowy: *temen*

*tèmen*¹ [podoben črnemu] por. *otemniti*¹, *otemnjevati*¹, *potemniti*¹, *temniti*¹

*tèmen*² [manj svêtel] por. *otemniti*², *otemnjevati*², *potemniti*², *temniti*²

*tèmen*³ [mřk, nřprijázen, nřprijéten] por. *otemniti*³, *otemnjevati*³, *potemniti*³, *temniti*³, *zatemniti*³, *zatemnjevati*³

*tèmen*⁴ [nřjásen, nřizrazít] por. *zatemniti*⁴, *zatemnjevati*⁴

*tèmen*⁵ [deležen manjše pozornosti] por. *zatemniti*⁵, *zatemnjevati*⁵

4. Przymiotnik w parafrazach analizowanych predyktorów – wnioski

Dla obu języków odnajdujemy kauzatywne jednostki predykatywne, które mogą być parafrazowane przez różnego rodzaju przymiotniki. W parafrazach odnotowano zarówno adiectiva nazywające cechy inherentne przedmiotów, a także przymiotniki relacyjne. Zarówno materiał z języka polskiego, jak i słoweńskiego wykazuje związek między zróżnicowaniem znaczeniowym badanych predyktorów (znaczenia metaforyczne) uwarunkowany przez polisemię przymiotników określających kauzowane cechy. W następnym rozdziale (por. rozdz. IV) ukazana zostanie relacja między kształtem składniowym danej jednostki werbalnej a rodzajem przymiotnika wchodzącego w skład parafrazy.

ROZDZIAŁ IV

STRUKTURY PROPOZYCJONALNE A TYPY FRAZ ZDANIOWYCH SEMANTYKA PARAFRAZUJĄCEGO PRZYMOTNIKA A REALIZACJE SEMANTYCZNO-SKŁADNIOWE FRAZY Z PREDYKATOREM KAUZATYWNYM

1. Charakterystyka predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową ze względu na rodzaje struktur zdaniowych

Tak nakreślony cel został już omówiony od strony teoretycznej i metodologicznej w rozdz. II niniejszego studium. Model zastosowany do klasyfikacji i opisu badanych danych językowych na podstawie wyróżnionych struktur semantycznych i realizujących je frazy zdaniowych w dużej mierze zaczerpnięto z wcześniejszych prac, a zwłaszcza z książki [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010], której autorka bieżącej pracy jest współautorką. Część ustaleń metodologicznych sięga do międzynarodowego projektu badawczego kierowanego przez prof. S. Karolaka *Składnia porównawcza języków słowiańskich II połowy XX wieku*, w którym autorka obecnej książki brała udział, pracując w polskim zespole pod kierunkiem M. Korytkowskiej. Na temat relacji między założeniami teoretycznymi i rozwiązaniami praktycznymi projektu a zastosowanymi w książce *Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich...* zob. [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 17]¹. Ze wspomnianej publikacji zaczerpnięto do prezentowanych tutaj badań semantyczno-składniowych terminologię (*frazy zdaniowe*) oraz w dużej mierze inwentarz zastosowanych fraz zdaniowych wraz z charakteryzującym je zestawem symboli. Obecne badania zawdzięczają bardzo wiele wspomnianej książce, także pod względem aparatu badawczego umożliwiającego ujawnianie relacji między poziomem treści a poziomem formalnym, jak również w zakresie obserwacji poszczególnych zjawisk z zakresu eksplikacji treści przez wykładniki językowe.

¹ W badaniach nad językiem polskim w ramach tego projektu brała też udział prof. Dorota Szumska.

1.1. Prymarna struktura predykatowo-argumentowa dla zdań fundowanych na predykanie kauzatywnym $P(P, Q)$

Zgodnie z przedstawionym w rozdz. II modelem opisu, cały zbiór analizowanych w tej książce predyktorów polskich i słoweńskich, obecnych w różnie ustrukturyzowanych frazach zdaniowych, został wywiedziony ze struktury semantycznej, predykatowo-argumentowej, ujawnianej na bardzo podstawowym, bazowym poziomie treści. Uznanie za podstawową (dla zdań zawierających w swej treści komponent kauzalny) struktury semantycznej tworzonej przez predykat drugiego rzędu $P(p, q)$, który otwiera dwa miejsca dla argumentów propozycjonalnych – argumentu propozycjonalnego przyczyny p oraz argumentu propozycjonalnego skutku q – kontynuuje dotychczasowe ustalenia bardzo wielu badaczy [Grochowski 1980, Termińska 1983, Karolak 1984, 2002, Korytkowska 2004, Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010]. Również autorka niniejszej monografii w poprzednich artykułach dotyczących relacji kauzalnej traktowała strukturę semantyczną $P(p, q)$ jako podstawową dla wszystkich analizowanych przez siebie zdań polskich i słoweńskich, fundowanych na predykanie kauzatywnym [Zatorska 2006 i nast.]. Zgodnie z decyzją umotywowaną w rozdz. II niniejszej rozprawy (por. rozdz. II.1.2), tę pierwszą dla predykcji kauzatywnych strukturę pojęciową oznaczono w niniejszej pracy za pomocą odrębnego zapisu symbolicznego jako $P(P, Q)$. Ponieważ zbiór czasowników budujących zdania będące eksplikacją językową prymarnej struktury predykatowo-argumentowej $P(P, Q)$ zawiera bardzo wiele jednostek werbalnych, ogromnie zróżnicowanych w konkretnych realizacjach językowych, postanowiono wyodrębnić poziom pośredni między płaszczyzną prymarną, „najgłębszą”, na której rozpoznajemy strukturę przyczynowo-skutkową $P(P, Q)$ a realizacjami zdaniowymi poświadczonymi na płaszczyźnie *parole* w oparciu o potencjał struktury danego języka z płaszczyzny *langue*. Wydzielono również na płaszczyźnie semantycznej kilka podtypów tej podstawowej struktury przyczynowo-skutkowej.

1.2. Struktury semantyczne stanowiące podklasy struktury prymarnej

Szczegółowa analiza badanego materiału czasownikowego i typów zdań wykazała, że w bardzo obszernym zbiorze jednostek predykatywnych można wyodrębnić podklasy czasowników i zawierających je zdań, które realizują określone struktury semantyczne – różne typy predykatów wraz ze zróżnicowanymi pod względem liczby i rodzaju argumentami. Pozostajemy na stanowisku, że prymarny dla naszych badań jest poziom treści. Jednakże przy tak szeroko zakrojonych badaniach materiałowych uznano, że rozwiązania, które „podpowiada” materiał językowy mogą kształtować również wybór rozwiązań mode-

lowych. Na podstawie wstępnego oglądu materiału zdecydowano się na podział struktur semantycznych fundujących badane zdania na struktury z predykatami pierwszego i drugiego rzędu. Wśród struktur pierwszego rzędu wydzielono następnie dwu- i trójmiejscowe: $P(x, y)$, $P(x, y, z)$. Klasyfikacja struktur predykatowych wyższego rzędu z uwzględnieniem badanego materiału leksykalnego daje dwa typy struktur: $P(p, y)$ oraz $P(p, q)$. Warto zauważyć, że struktura z „poziomu pośredniego”, czyli $P(p, q)$, jest w swoim kształcie semantycznym tożsama z bazową strukturą, wspólną dla wszystkich zdań opartych na predykanie kauzatywnym, czyli ze strukturą oznaczaną w tej książce jako **P** (P, Q). Za istotne uzasadnienie wydzielenia podklas z głównej struktury uważam fakt, że w przypadku wielu jednostek predykatywnych w materiale z obu języków zróżnicowanie pod względem struktury semantycznej koreluje z faktycznym zróżnicowaniem pod względem treści, co zwykle jest uwarunkowane polisemią przymiotnika parafrazującego dany predyktor, a także ze zdolnością jednostek werbalnych do kodowania znaczeń przenośnych. Przykłady tego zjawiska są ukazane w niniejszym rozdziale (por. rozdz. IV.5, IV.6) po prezentacji typologii fraz zdaniowych realizujących poszczególne struktury predykatowo-argumentowe.

2. Typologia struktur predykatowo-argumentowych, których odzwierciedleniem są zdania zawierające analizowane czasowniki

2.1. Struktury predykatowe niższego rzędu

Struktury fundowane na predykatkach niższego rzędu dla badanego zbioru obejmują dwie możliwości – dwuargumentową strukturę $P(x, y)$ oraz trójargumentową $P(x, y, z)$. Warto zaznaczyć, że zespół zdań realizowanych na podstawie predykatów niższego rzędu w badanym materiale jest bardzo nieliczny. Prawdopodobnie jest to związane z faktem, że podstawą zdań zawierających komponent treści nazywający relację przyczynowo-skutkową jest fundamentalna dla tej klasy struktura **P** (P, Q). Rodzaje fraz zdaniowych wyekscerpowanych przy analizie zdań opartych na strukturach treści zbudowanych wokół predykatów pierwszego rzędu są omówione dalej (por. rozdz. IV.3.1).

2.2. Struktury fundowane na predykatkach wyższego rzędu

Nadrzędna struktura semantyczna **P** (P, Q) jest w przyjętym w tej pracy opisie uszczegółowiona przez dwa podtypy: $P(p, y)$ oraz $P(p, q)$. Materiał językowy polski i słoweński, będący wykładnikiem treści symbolizowanych przez te

dwa subtypy, manifestowany przez zdania o różnym kształcie składniowym, został w niniejszym studium zbadany i opisany w postaci fraz zdaniowych ukazujących potencjał form zdaniowych w zakresie realizacji struktur semantycznych (por. rozdz. IV.3.2).

3. Typy fraz zdaniowych

System schematów eksplicytacji, czyli sposobu ukazania związku między budową struktur pojęciowych a cechami ich wykładników w zdaniach, w naszej pracy sięga do koncepcji S. Karolaka [2002: 153]. Termin *fraza zdaniowa* i sposób przedstawienia „symboli, stosowanych w schematach eksplicytacji fraz w zdaniach” zawdzięczamy opracowaniu *Podstawowe struktury zdaniowe...* [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 23–26]. Pełny zestaw stosowanych skrótów i symboli znajduje się na końcu tej pracy. Przypomnijmy, że orzeczenie realizujące zarówno predykaty pierwszego, jak i drugiego rzędu, zarówno predykaty główne, jak i wewnętrzne, jest na poziomie fraz zdaniowych zaznaczane symbolem V. Symbole N_x , N_y , N_z stosuje się do zapisu wyrażeń argumentowych dla argumentów przedmiotowych. Dla argumentów propozycjonalnych czyli elementów predykatów wyższego rzędu, dla badanego zbioru, są to argumenty p i q , stosuje się subskrypty $_p$ oraz $_q$, które umieszcza się też przy różnych wykładnikach struktur propozycjonalnych wyższego rzędu. Argumenty propozycjonalne wyrażane w postaci zdań oznaczamy symbolami V_p , V_q , a argumenty propozycjonalne eksplikowane jako wyrażenia w postaci nazwy abstrakcyjnej odczasownikowej lub odprzymiotnikowej są symbolizowane jako NV_p , NV_q . Argumenty przedmiotowe reprezentujące wewnętrzne predykcje są oznaczane jako N_{ap} , N_{aq} . Dla niewypełnionych pozycji argumentowych stosujemy odpowiednio dla pierwszego rzędu symbole $\emptyset_y$, $\emptyset_z$, dla wyzerowanych argumentów z predykcji drugiego rzędu symbole $\emptyset_p$, $\emptyset_q$. Dla wyrażania stosunku partytywności w obrębie denotatu, który musi być istotą a możliwej cesze +anim, stosuje się zapis $N_{x \text{ part}}$, $N_{y \text{ part}}$, $N_{z \text{ part}}$. Wielokropek przy symbolu określonej frazy zdaniowej, np. $V_q \dots NV_q \dots$ oznacza możliwość dalszych uzupełnień w obrębie zdania.

3.1. Typy fraz zdaniowych dla predykatów niższego rzędu oraz rodzaje ich składników

Typy fraz zdaniowych wyróżniono ze względu na sposób realizacji poszczególnych pozycji argumentowych w strukturach predykatowo-argumentowych niższego rzędu. Dla struktury, w której predykat implikuje dwa miejsca argumentowe $P(x, y)$ wypracowano schematy 6 fraz zdaniowych dla opisu

konstrukcji z badanymi predyktorami. Przy badaniu formalnych realizacji struktury zawierającej predykat wyznaczający trzy pozycje argumentowe $P(x, y, z)$ wybrano 11 fraz zdaniowych dokumentujących najbardziej reprezentatywne rodzaje zdań dla tej struktury. Zaobserwowano zjawisko bezkontekstowego niewypełniania miejsca argumentowego. W badanym materiale proces ten poświadczony jest przez zdania spełniające schemat predykcji trójmiejscowej $P(x, y, z)$. Wspólnym dla struktur predykatywnych pierwszego rzędu fenomenem jest tzw. rozszczepianie argumentów przedmiotowych i odzwierciedlanie tego zjawiska przez frazy zawierające tzw. elementy partytywne, por. $N_x N_{x \text{ part}}$. W badanym materiale zrezygnowano dla fraz zdaniowych realizujących argumenty przedmiotowe z opuszczenia wykładnika identyfikacji istoty, której część (zwykle część ciała) jest zaznaczana przez frazy $N_{x \text{ part}}$ lub $N_{y \text{ part}}$. Zatem dopuszczalne są takie frazy nominalne, jak pol. *ręka matki*, *twarz klientki*, słoweń. *materina roka*, *strankin obraz*, zapisywane w wybranym modelu przez symbole $N_x N_{x \text{ part}}$ oraz $N_y N_{y \text{ part}}$. Natomiast frazy przedstawione za pomocą schematu $\emptyset_x N_{x \text{ part}}$ oraz $\emptyset_y N_{y \text{ part}}$ – pol. *czyjaś ręka*, słoweń. *roka od nekoga / nekogaršnja roka* – pozostają poza zakresem badań. Zwłaszcza dla języka słoweńskiego konstrukcje zdaniowe, takie jak: *Roka od nekoga čisti avto* oraz *Nekogaršnja roka čisti avto*, odpowiadające polskiej frazie: *Czyjaś ręka czyści samochód*, są możliwe, jednakże przez użytkowników słoweńszczyzny są traktowane jako dziwne, sztuczne, nienaturalne (słoweń. *čudni, nenavadni, nenaravni stavki*)². Frazy tego typu występują rzadko; są również raczej uwarunkowane przez kontekst – często szerszy, na poziomie sensu większego segmentu tekstowego. Trzecim typem zjawisk ujawnianych w toku analizy fraz zdaniowych spełniających struktury semantyczne niższego rzędu jest możliwość manifestacji recyprokalnej w odniesieniu do dwóch argumentów przedmiotowych.

3.1.1. Frazy zdaniowe będące realizacją struktur predykatywnych niższego rzędu, dwumiejsowych $P(x, y)$ są w niniejszej pracy eksplikowane za pomocą następujących fraz zdaniowych:

- $V N_x, N_y$
- $V N_{x, y}$
- $V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$
- $V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$
- $V N_{x, y} N_{x \text{ part}}, N_{y \text{ part}}$
- $V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$

² Wymienione frazy zostały skonsultowane z lektorką języka słoweńskiego w Uniwersytecie Łódzkim mgr Mateją Gojkošek.

Wyodrębniono 6 fraz zdaniowych dla zdań fundowanych na strukturze predykatowo-argumentowej z predykatem dwuargumentowym pierwszego rzędu $P(x, y)$. Dla analizowanych zdań realizujących predykat dwumiejscowy pierwszego rzędu nie odnotowano zjawiska bezkontekstowego niewypełnienia miejsca argumentowego, por. pol. **Ania suszy*. **Majster krzywi*, słoweń. **Ana suši*. **Mojster krivi*. Poświadczony jest fenomen rozszczepienia argumentu z pozycji x i wyrażenie go np. w postaci zdań pol. *Ania suszy psa jedną ręką*. *Majster krzywi pręt prawą ręką*, co zapisujemy w postaci frazy zdaniowej $V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$. Potencjalnie jest możliwe wyrażenie w języku polskim frazy nominalnej z uwzględnionym elementem partytywnym $N_x N_{x \text{ part}}$ jako *ręka Ani*, *ręka majstra*. Jednakże pełne zdanie: *Ręka Ani suszy psa* odbierane jest jako nienaturalne dla sprawdzanych wypowiedzi. Natomiast w języku słoweńskim sposób eksplikacji argumentu przedmiotowego x z pozycji o wartości Agentive por. [Korytkowska 1992] lub argumentu o wartości y , także z uwzględnieniem rozszczepienia argumentu na składnik partytywny, może się odbywać poprzez zastosowanie frazy nominalnej z przymiotnikiem dzierżawczym, np. *Anina roka*, *mojstrova roka*, *materine roke*, *otrokovi lasje*, *strankin obraz*, *pasja dlaka*, *konjski hrbet*. Użycie fraz z przymiotnikami dzierżawczymi (*svojlilni pridevniki*) stanowi bardzo częsty oraz gramatycznie i stylistycznie akceptowalny sposób eksplikacji argumentów przedmiotowych – również tych z wydzielonym składnikiem częściowym. Zgodnie z założeniami przyjętymi wcześniej w literaturze przedmiotu, kategoria partytywności jest ograniczona do fraz nominalnych realizujących argumenty przedmiotowe, które denotują obiekty o cesze +anim [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 24]. Relacja recyprokalna może ujawniać się przy pełnym wyrażaniu argumentów przedmiotowych w postaci frazy nominalnej oznaczającej zbiór składający się z dwóch osób, por. $V N_{x, y}$, np. *Ania i Marek / rodzeństwo* lub przy partytywnym rozczłonkowaniu argumentów przedmiotowych na poziomie fraz nominalnych, np. $V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$ *Rodzeństwo suszy sobie nawzajem włosy* (por. 3.1.1.1.). Warto podkreślić, że konfrontacja polskich i słoweńskich fraz zdaniowych odpowiadających relacji wzajemności (recyprokalnej) pokazuje charakterystyczną dla języka słoweńskiego osobliwość kodowania semantyki dualności poprzez gramatyczną kategorię liczby podwójnej, co uwidacznia się w formach werbalnych, np. *Brat in sestra se gladita, krivita, sušita* etc. Podobnie jak w języku polskim, w języku słoweńskim relacja recyprokalna może być kodowana dodatkowo przez oddzielne wyrażenie *drug drugęga*, np. *Otroka sušita drug drugęga*, por. pol. *Dzieci suszą się wzajemnie*.

3.1.1.1. W materiale polskim w strukturę $P(x, y)$ wpisują się nieliczne verba, np. *krzywić*, *rozplaszcząć*, *suszyć*. Realizację fraz zdaniowych dla struktury $P(x, y)$ i sposób ich opisu ilustrujemy za pomocą zdań z czasownikiem *suszyć*:

P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N _x , N _y	<i>Jola suszy mokry koc. Ewa suszy mokrego psa.</i>
V N _x , y	<i>Ania i Marek suszą się nawzajem (bo są mokrzy po ulewie).</i>
V N _x N _{x part} , N _y	<i>Ewa suszy wilgotne jabłko jedną ręką.</i>
V N _x , N _y N _{y part}	<i>Matka suszy dziecku główkę / główkę dziecka po kąpieli.</i>
V N _x , y N _{x part} , y part	<i>Rodzeństwo suszy sobie nawzajem włosy (po wyjściu z basenu).</i>
V N _x N _{x part} , N _y N _{y part}	<i>Matka suszy główkę dziecka jedną ręką (drugą podtrzymuje dziecko).</i>

Zjawisko rozczłonkowania argumentów przedmiotowych na ich składowe w odniesieniu do denotatów obiektów ożywionych jest poświadczane w zakresie argumentu w pozycji *x*, np. V N_x N_{x part}, N_y *Ewa suszy jabłko jedną ręką* oraz argumentu z pozycji *y*, np. N_y N_{y part} *dziecku główkę / główkę dziecka*. Relacja recyprokalna jest podkreślana przez adverbium *wzajemnie, nawzajem* etc., np. *Przemoknięci turyści suszą się nawzajem*³. Zjawiska niewypełniania jednej z dwóch pozycji argumentowych nie odnotowano.

3.1.1.2. Wśród czasowników słoweńskich w zdaniach realizujących strukturę P (x, y) odnajdujemy dla badanego zbioru nieliczne przykłady, np. *kriviti*, *ploščiti*, *razploščiti*, *sušiti*. Realizacja zdaniowa i sposób schematycznego przedstawienia fraz zdaniowych dla struktury P (x, y) są zilustrowane za pomocą zdań ze słoweńskim czasownikiem *sušiti*:

P (x, y)

V N _x , N _y	<i>Mojca suši mokro deko. Mojca suši mokrega psa.</i>
V N _x , y	<i>Mojca in Marko se sušita.</i>
V N _x N _{x part} , N _y	<i>Ženskina roka suši mokro jabolko.</i>
V N _x , N _y N _{y part}	<i>Gospa suši pasjo dlako.</i>

³ Opuszczenie zaimka lub rzeczownikowego wykładnika argumentu *x* w ramach frazy zdaniowej jest uwarunkowane możliwościami form czasownikowych w systemie gramatycznym badanych języków słowiańskich: polskiego i słoweńskiego. Frazy zdaniowa pol. *Ania i Adam suszą jabłko*; słoweń. *Ana in Tone sušita jabolka* może być zredukowana w określonym kontekście do frazy: *Suszą jabłko / sušita jabolka* - np. w odpowiedzi na pytanie: pol. *Co robią Ania i Adam?* słoweń. *Kaj delata Ana in Tone? Jablka suszą / sušita jabolka*. Możliwe jest także wyrażenie argumentu z pozycji *x* przez wyrażenie argumentowe zawierające zaimek: *Oni suszą jabłko. Onadva sušita jabolka*. Niewypełnienie pozycji argumentowej *x* dopuszczane przez polską i słoweńską strukturę języka spotykamy w zdaniach: *Krzywi drog. Krivi drog*. W takiej sytuacji przy braku informacji o tym, kto *krzywi drog* lub jej niewyrażeniu przez nadawcę można uzupełnić pozycję argumentową *x* w ramach frazy nominalnej N_x przez zaimek niekreślony w każdym z języków, np. *Ktoś krzywi drog. Nekdo krivi drog*.

$V N_x, y N_x \text{ part}, y \text{ part}$	<i>Brat in sestra si sušita glavi. Brat in sestra sušita glavo drug drugemu.</i>
$V N_x N_x \text{ part}, N_y N_y \text{ part}$	<i>Materina roka suši otrokovo glavo.</i>

We frazach zdaniowych zawierających partytywne rozczłonkowanie argumentu obserwujemy dla słoweńszczyzny wyrażanie tych argumentów za pomocą przymiotników dzierżawczych, por. $N_x N_x \text{ part}$ *Ženska roka*; $N_y N_y \text{ part}$ *pasjo dlako* na poziomie składniowym (por. 3.1.1). Materiał słoweński umożliwia także wyrażanie relacji recyprokalnej (por. 3.1.1) przez formy liczby podwójnej dla odpowiednich fraz, por. $V N_y \text{ part}, y$ *Mojca in Marko se sušita*; $V N_x, y N_x \text{ part}, y \text{ part}$ *Brat in sestra si sušita glavi (dve glavi)*.

3.1.2. Dla predykatów niższego rzędu trójmiejskowych wydzielono 11 potencjalnych fraz zdaniowych, będących realizacją struktur predykatywnych niższego rzędu, trójmiejskowych – P (x, y, z):

- $V N_x, N_y, N_z$
- $V N_x N_x \text{ part}, N_y, N_z$
- $V N_x, N_y N_y \text{ part}, N_z$
- $V N_x, y N_x \text{ part } y \text{ part}, N_z$
- $V N_x, N_y, \emptyset_z$
- $V N_x, y, \emptyset_z$
- $V N_x N_x \text{ part}, N_y, \emptyset_z$
- $V N_x, N_y N_y \text{ part}, \emptyset_z$
- $V N_x, y N_x \text{ part } y \text{ part}, \emptyset_z$
- $V N_x N_x \text{ part}, N_y N_y \text{ part}, \emptyset_z$
- $V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$

Wymienione schematy fraz i realizujące je zdania poświadczają zjawiska charakterystyczne dla fraz zdaniowych oraz frazowych wykładników poszczególnych pozycji argumentowych, takie jak nieuwarunkowane kontekstem niewypełnienie pozycji argumentowej, rozszczepianie pozycji argumentowej w postaci komponentu partytywnego N_{part} oraz wyrażanie relacji wzajemnej (recyprokalnej) między dwoma pozycjami argumentowymi. Wyzerowanie pozycji argumentowej o wartości N_z do postaci $\emptyset_z$ poświadczają zdania w obu językach, podczas gdy niewypełnienie dwóch spośród możliwych trzech pozycji poświadczone dla frazy $V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$, np. *Ves dan čisti*; jest dla analizowanego materiału udokumentowane tylko w odniesieniu do języka słoweńskiego.

3.1.2.1. Trójmiejskową predykcję niższego rzędu w polskim materiale reprezentuje np. czasownik *czyścić*. Poniżej ukazano przykładowe uschematyzowanie zdań z tym predykatorem za pomocą symboli fraz zdaniowych:

$V N_x, N_y, N_z$	<i>Ojciec czyści auto ze śniegu. Pola czyści psa z piasku. Ewa czyści płaszcz z nitek.</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$	<i>Ojciec czyści auto ze śniegu prawą ręką. Pola czyści psa z piasku jedną ręką.</i>
$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$	<i>Matka czyści ciało dziecka z piasku. Pola czyści łapy psa ze śniegu.</i>
$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, N_z$	<i>Brat i siostra czyszczą sobie nawzajem twarze z piasku po plażowaniu.</i>
$V N_x, N_y, \emptyset_z$	<i>Ojciec czyści auto. Pola czyści psa. Ewa czyści płaszcz (szczotką).</i>
$V N_x, y, \emptyset_z$	<i>Ewa i Pola wzajemnie się czyszczą (z kurzu / z pyłu / z piasku / ze śniegu).</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, \emptyset_z$	<i>Ojciec czyści auto prawą ręką. Pola czyści psa jedną ręką. Matczyne ręce czyszczą płaszcz.</i>
$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Matka czyści włosy dziecka / dziecku włosy. Pola czyści swojemu psu łapy.</i>
$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Brat i siostra czyszczą sobie wzajemnie nogi z piasku po zejściu z plaży.</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Matka czyści dziecku buzię jedną ręką. Ręka weterynarza czyści psią łapę.</i>
$V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$ (brak fraz w języku polskim) *Cały dzień czyści. Możliwe tylko z wypełnioną pozycją y , np. <i>Pół dnia czyściła nagrobek – Pół dnia czyściła nagrobek (z liści, ze śniegu, ze starych kwiatów).</i>	

3.1.2.2. Predykat pierwszorzędowy implikujący trzy pozycje argumentowe dla materiału z języka słoweńskiego został przedstawiony w postaci możliwych fraz zdaniowych i ich symboli, np. czasownika *čistiti*:

$V N_x, N_y, N_z$	<i>Oče čisti avto iz snega. Petra čisti prah s paketa.</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$	<i>Očetova roka čisti avto iz snega. Petrina roka čisti pesek s psa.</i>
$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$	<i>Petra čisti pasjo dlako s peska. Mojca čisti pesek iz otrokovih las.</i>
$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, N_z$	<i>Brat in sestra čistita saje / pesek s svojih obrazov.</i>
$V N_x, N_y, \emptyset_z$	<i>Oče čisti avto. Petra čisti psa.</i>
$V N_x, y, \emptyset_z$	<i>Ana in Petra se čistita.</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, \emptyset_z$	<i>Očetova roka čisti avto. Petrina roka čisti psa.</i>
$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Mati čisti otrokove lase. Petra čisti pasjo dlako.</i>
$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Brat in sestra si čistita obraza.</i>
$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$	<i>Materine roke čistijo otrokove lase.</i>
$V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$	<i>Ves dan čisti⁴.</i>

⁴ Przykład potwierdzony przez [Žele 2008: 75].

3.2. Frazy zdaniowe wywiedzione ze struktur propozycjonalnych wyższego rzędu

W badanym materiale struktury wyższego rzędu zawierające predykat kauzatywny podzielono na dwie podklasy $P(p, q)$ oraz $P(p, y)$.

Przy wyborze schematów dla fraz zdaniowych realizujących struktury predykatywne oparte na predykatkach wyższego rzędu (czyli z co najmniej jednym argumentem nieprzedmiotowym) dokonano pewnych ograniczeń. Zrezygnowano z takiej formy ekspresji argumentu propozycjonalnego, która polega na zaznaczeniu relacji partytywnej – obok lub zamiast argumentu przedmiotowego, wyrażonego w zastępstwie argumentu nieprzedmiotowego. Frazy zdaniowe: 1) $V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \text{ part } \emptyset_q$, 2) $V N_{ap} \text{ part } \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q \dots$, 3) $V NV_p \dots, N_{aq} \text{ part } N_{aq}$ i inne realizacje zdaniowe z eksplikacją partytywną teoretycznie są możliwe. Jednakże zrezygnowano z nich przy opisie zdań wyprowadzanych ze struktur semantycznych z predykatem wyższego rzędu, gdyż realizujące ją zdania należały do dziwnych i rzadkich, jak również niepotrzebnie rozcłunkowały opis. Frazy z partytywną realizacją argumentów zastosowano dla fraz zdaniowych stanowiących eksplicytację predykatów pierwszego rzędu – dla otwieranych przez te predykaty pozycji argumentowych. Dla argumentów przedmiotowych, np. w ramach struktury $P(p, y)$ dla argumentu y zachowano możliwość wypełnienia tej pozycji argumentowej przez frazę nominalną z usymbolizowanym znaczeniem partytywnym. Więcej o ograniczeniach dotyczących fraz zdaniowych w zakresie kategorii partytywności napisano przy charakterystyce analizowanych w tej pracy fraz zdaniowych fundowanych na predykatkach pierwszego rzędu (por. 3.1).

3.2.1. Frazy zdaniowe fundowane na kauzatywnej strukturze predykatowo-argumentowej z dwoma argumentami zdarzeniowymi $P(p, q)$ to wybrane z większego zbioru możliwych realizacji kilkanaście najbardziej reprezentatywnych struktur zdaniowych. Dla opisu zdań wywiedzionych ze struktury semantycznej $P(p, q)$ uzyskano 12 zróżnicowanych fraz zdaniowych:

$V V_p \dots, V_q \dots$
 $V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$
 $V V_p \dots, NV_q \dots$
 $V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$
 $V NV_p \dots, V_q \dots$
 $V NV_p \dots, NV_q \dots$
 $V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$
 $V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$
 $V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$
 $V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$
 $V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$
 $V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Frazy zdaniowe zawierające w swym kształcie wyniesiony argument z wewnętrznej propozycji oddawanej przez nominalizację, czyli:

V N_{ap} NV_p ..., N_{aq} Ø_q
 V N_{ap} NV_p ..., NV_q ...
 V N_{ap} NV_p ..., N_{aq} NV_q ...
 V N_{ap} Ø_p, N_{aq} NV_q ...

pozostawiono poza zakresem inwentarza możliwych struktur zdaniowych odzwierciedlających struktury semantyczne wyższego rzędu. Dla badanych predyktorów w zdaniach, które są eksplikacjami struktur wyższego rzędu konstrukcje zdaniowe tego typu, czyli z wyniesionym argumentem przedmiotowym z wewnętrznej propozycji, frazy zdaniowe o takim kształcie mogą być obserwowane, np. V N_{ap} NV_p ..., N_{aq} Ø_q ... *Z gradnjo stavb, cerkev in šol so misijonarji očlovečili domorodce*; V N_{ap} NV_p ..., NV_q ... *S poukom so misijonarji očlovečili življenje domorodcev*. Nie wchodzą one jednak w skład wybranych typów fraz prezentowanych pośród innych schematów frazowych w słownikach predyktorów dla każdego z języków (por. rozdz. V). W pojedynczych przypadkach, np. przy przedstawianiu polskiego czasownika *ulatwić*, fraza ta jest przywołana, jednakże fraz tego typu nie zaliczono do zestawu obligatoryjnego fraz, za pomocą których analizowano badany materiał. W celu pokazania mechanizmu wynoszenia argumentu przedmiotowego z wewnętrznej predykcji pozostawiono jako ilustracyjną w inwentarzu fraz dla P (p, q) frazę V N_{ap} V_p ..., V_q ..., np. pol. *Przez to, co zrobili, misjonarze zeuropeizowali to, jak żyją tubylcy*. (konstrukcja dziwna, rzadka); słoweń. *S tem, kar so naredili, misijonarji so evropeizirali to, kako živijo domorodci*.

Natomiast frazy zdaniowe będące przykładem transpozycji składnika propozycjonalnego w nomen (bez „wyciągniętych” argumentów wewnętrznych), czyli: V V_p ..., NV_q ..., V NV_p ..., V_q ..., V NV_p ..., NV_q ..., V NV_p ..., N_{aq} Ø_q , V N_{ap} Ø_p, NV_q ..., V NV_p, Ø_{aq} Ø_q objęto analizą w bieżącej pracy, np. *Obvezna oddaja živil, nacionalizacije in razne zaplembe so gospodarske težave samo še povečevale* GRp. Zagadnienie nominalizacji jest od półwiecza aktualnym tematem w badaniach językoznawczych na świecie [Vendler 1968], co znalazło odzwierciedlenie w pracach nad nominalizacjami podejmowanymi przez polonistów i sławistów [Topolińska 1977, 1978, Papierz 1982, Jędrzejko 1993, Korytkowska, Małdziejewa 2002, Petrov 2007]. Dla naszego opracowania szczególne znaczenie ma monografia poświęcona słoweńskim nominalizacjom, pt. *Nomina actionis we współczesnym języku słoweńskim* [Tokarz 1987]. Autor uwzględnił w niej zarówno materiał leksykalny, zjawiska słowotwórcze, jak i mechanizmy derywacyjne i semantyczno-składniowe związane z transpozycją treści predyktywnej w postać nominalną. Opisał i zilustrował bogatym materiałem „transpozycję kategorii semantycznych czasownika” [Tokarz 1987: 42–59]. Ponieważ, jak pisał: „Nomina actionis w swojej formie nie posiadają wykładnika osoby”

[Tokarz 1987: 42], to w języku słoweńskim bardzo częstym sposobem ujawniania argumentu osobowego przy nominalnym wykładniku wewnętrznej propozycji są „inne czynniki. Wśród nich na pierwszym miejscu należy wymienić zaimki dzierżawcze, przymiotniki odrzeczownikowe [...]” [Tokarz 1987: 42]. Zjawisko występowania przymiotnika i zaimka dzierżawczego jako wykładnika argumentu przedmiotowego we frazie zdaniowej zawierającej nominalne realizacje argumentów zdarzeniowych przyczyny bądź skutku, albo obu jednocześnie, jest obficie udokumentowane przez materiał w niniejszej pracy, jak również użycie przymiotników relacyjnych w pozycjach argumentów osobowych, np. *Dekletov klic ga je užalostil. Njegova bolezen je poslabšala materino življenje. Otrokova kariera veseli starše. Otrokova smrt je poslabšala položaj vseh. Turški vpadi so zmanjšali prebivalstvo GRp.*

3.2.1.1. Polskie predykatory występujące w zdaniach opartych na strukturze semantycznej dwuargumentowej wyższego rzędu P (p, q) stanowią w badanym materiale liczną grupę. Oszacowano ją na około 43% wszystkich polskich czasowników badanych w tej pracy. Wyprowadzono z predykcji o tym kształcie m.in. zdania z następującymi czasownikami, np. *amerykanizować, banalizować, demokratyzować, europeizować, spowalniać, spowolnić, uaktualniać, uaktualnić, ulepszać, ulepszyć, ułatwiać, ułatwić, unowocześniać, unowocześnić, uprzyjemniać, uprzyjemnić, utrudniać, utrudnić, zamerykanizować, zbanalizować, zdemokratyzować, zeuropeizować*. Warto zauważyć, że znaczący procent tej klasy stanowią czasowniki obcego pochodzenia, np. *banalizować, demokratyzować, popularyzować, radykalizować* etc. Drugą grupę wchodzącą w skład klasy polskich predyktorów, które są eksplikacją struktury semantycznej wyższego rzędu, stanowią czasowniki o znaczeniu przenośnym z przymiotnikami cech inherentnych w parafrazie, a przede wszystkim z przymiotnikami określającymi cechy parametryczne, por. *ocieplić*¹ ‘spowodować, że coś jest ciepłe, cieplejsze’, ‘spowodować, że coś ma wyższą temperaturę’, np. *Ewa ocieplila sok po wyjęciu z lodówki w temperaturze pokojowej* – frazy z predykatorem *ocieplić*¹ realizują dwuargumentowy predykat pierwszego rzędu P (x, y), w drugim wariacie P (p, y), np. *Gorące, tropikalne deszcze ocieplily glebę*. Przenośne znaczenie leksemu *ocieplić* nawiązuje do polisemiczności przymiotnika *ciepły* i w naszym zbiorze jest ujęte jako oddzielna jednostka predykatywna *ocieplić*³ ‘spowodować, że coś jest ciepłe, cieplejsze’ [*przyjazny, życzliwy, przyjemny*], i ona jest już realizacją struktury wyższego rzędu P (p, q), np. *Starania szefa ocieplily relacje w firmie*.

Ustalono na użytek niniejszej pracy 12 typów fraz zdaniowych zilustrowano za pomocą polskiego verbum *ulepszać*:

V V_p ..., V_q ... *To, co robią informatycy, ulepsza to, jak pracują ludzie.*

V N_{ap} V_p ..., V_q ... *Przez to, co robią, informatycy ulepszają to, jak działają urzędnicy.*

V V _p ..., NV _q ...	<i>To, co robią informatycy, ulepsza pracę ludzi / urzędzeń.</i>
V V _p ..., N _{aq} Ø _q ...	<i>To, co robią informatycy, ulepsza komputery.</i>
V NV _p ..., V _q ...	<i>Praca informatyków ulepsza to, jak (sposób, w jaki) działają urzędnicy.</i>
V NV _p ..., NV _q ...	<i>Praca informatyków ulepsza działanie programów komputerowych.</i>
V NV _p ..., N _{aq} Ø _q	<i>Praca informatyków ulepsza komputery.</i>
V N _{ap} Ø _p , V _q ...	<i>Informatycy ulepszają to, (sposób, w jaki) jak pracują ludzie / działają komputery.</i>
V N _{ap} Ø _p , NV _q ...	<i>Informatycy ulepszają działanie programów komputerowych.</i>
V N _{ap} Ø _p , N _{aq} Ø _q	<i>Informatycy ulepszają komputery.</i>
V N _{ap} Ø _p , Ø _{aq} Ø _q	<i>Właściciele gospodarstwa agroturystycznego ciągle jeszcze remontują, ulepszają... NKJPP (ten przykład raczej zdeterminowany kontekstem).</i>
V NV _p , Ø _{aq} Ø _q	<i>Przykłady ulepszają.</i>

3.2.1.2. W materiale słoweńskim predykatory wchodzące w skład zdań opartych na strukturze propozycjonalnej implikującej dwie pozycje argumentowe P (p, q) również stanowią liczną grupę, oszacowaną na około 38% badanych czasowników słoweńskich. Należą do nich m.in. np. *aktualizirati*, *amerikanizirati*, *banalizirati*, *demokratizirati*, *evropeizirati*, *izboljšati*, *posodobiti*, *umiliti*, *upočasniti*. W języku słoweńskim, podobnie jak w polskim, znaczna część przykładów predyktorów kauzatywnych wypełniających strukturę z predykatem wyższego rzędu P (p, q) jest obcego pochodzenia, np. *aktualizirati*, *amerikanizirati*, *banalizirati*, *demokratizirati*, *evropeizirati* etc. Podobnie, jak w języku polskim, część verbów realizujących strukturę P (p, q) to kolejne znaczenia czasowników określających pierwotnie właściwości fizyczne, wtórnie, metaforycznie charakteryzujące stany, procesy i akcje por. *otoplit*¹ związane ze strukturami P (x, y) i P (p, y) oraz *otoplit*³ – frazy z tym czasownikiem są emanacją struktur z dwoma argumentami propozycjonalnymi P (p, q).

Typy fraz zdaniowych wywiedzionych ze struktury P (p, q) zilustrowano zdaniami ze słoweńskim czasownikiem *izboljševati*:

V V _p ..., V _q ...	<i>To, kar delajo računalničarji, izboljšuje to, kako delajo ljudje.</i>
V N _{ap} V _p ..., V _q ...	<i>S tem, kar delajo računalničarji, izboljšujejo to, kako delajo ljudje.</i>
V V _p ..., NV _q ...	<i>To, kar delajo računalničarji, izboljšuje delo ljudi / delovanje računalnikov.</i>
V V _p ..., N _{aq} Ø _q ...	<i>To, kar delajo računalničarji, izboljšuje računalnike.</i>
V NV _p ..., V _q ...	<i>Delo računalničarjev izboljšuje to, kako delujejo računalniki.</i>
V NV _p ..., NV _q ...	<i>Računalničarjevo delo izboljšuje delovanje računalnikov.</i>
V NV _p ..., N _{aq} Ø _q	<i>Računalničarjevo delo izboljšuje računalnike.</i>

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$	<i>Računalniki izboljšujejo to, kako delajo ljudje.</i>
$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$	<i>Računalničarji izboljšujejo delovanje informacijskih programov.</i>
$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$	<i>Računalničarji izboljšujejo računalnike.</i>
$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$	brak przykładów
$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$	<i>Vzgoja izboljšuje.</i>

3.2.2. Frazy zdaniowe fundowane na wywiedzionej z podstawowej struktury kauzatywnej strukturze predykatowo-argumentowej z jednym argumentem zdaniowym, a drugim niezdarzeniowym $P(p, y)$ tworzą dziewięć schematów eksplicytacji przyjętych dla tego opracowania:

$V V_p \dots, N_y$
 $V N_{ap} V_p \dots, N_y$
 $V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$
 $V NV_p, N_y$
 $V NV_p, N_y N_{y \text{ part}}$
 $V N_{ap} \emptyset_p, N_y$
 $N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$
 $V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_y$
 $V NV_p, \emptyset_y$

Dla predyktorów realizujących strukturę predykatowo-argumentową $P(p, y)$ wyróżniono dziewięć najbardziej typowych fraz zdaniowych. Dla argumentu wewnętrznego przyczyny p zastosowano te same zasady, które przyjęto w tej pracy dla elementów propozycjonalnych – zrezygnowano z wynoszenia argumentów przedmiotowych z nieprzedmiotowych (poza jednym wyjątkiem $V N_{ap} V_p \dots, N_y$). Natomiast dla wyrażania argumentu przedmiotowego y w obrębie struktury $P(p, y)$ zachowano możliwość eksplicytacji partytywnej, ale tylko przy jednoczesnej eksplicytacji argumentu przedmiotowego w postaci frazy $N_y N_{y \text{ part}}$ (por. 3.1 i 3.1.1).

3.2.2.1. Dla polskiego materiału liczne verba budują orzeczenia tworzące frazy zdaniowe, będące eksplikacją struktury predykatywnej wyższego rzędu $P(p, y)$. Zaliczono do nich np. *rozweselać, rozweselić, unieszczęśliwiać, unieszczęśliwić, uszczęśliwiać, uszczęśliwić, zasmucać, zasmucić, zmiękczać, zmiękczyć*.

Realizacja dziewięciu fraz zdaniowych wybranych pod kątem opisu zdań opartych na strukturze $P(p, y)$ jest zobrazowana za pomocą zdań z czasownikiem *zmiękczać*:

$V V_p \dots, N_y$	<i>To, że pada deszcz, zmiękcza glebę.</i>
$V N_{ap} V_p \dots, N_y$	<i>Tym, że długo spada, woda zmiękcza ziemię. (dziwne, rzadkie)</i>

V V _p ..., N _y N _{y part}	<i>To, że w tym regionie często pada deszcz, zmiękcza dziewczynie włosy.</i>
V NV _p , N _y	<i>Opady deszczu zmiękczają glebę.</i>
V NV _p , N _y N _{y part}	<i>Opady deszczu w Wielkiej Brytanii zmiękczają włosy Emilii.</i>
V N _{ap} Ø _p , N _y	<i>Woda zmiękcza glebę.</i>
N _{ap} Ø _p , N _y N _{y part}	<i>Deszczówka zmiękcza skórę twarzy Emilki.</i>
V N _{ap} Ø _p , Ø _y	<i>Woda zmiękcza.</i>
V NV _p , Ø _y	brak przykładów

3.2.2.2. Również wśród czasowników słoweńskich licznie występują takie, które tworzą zdania wpisujące się w strukturę predykatowo-argumentową o kształcie P (p, y), np. *mehčati*, *onesrečiti*, *osrečiti*, *razveseliti*, *veseliti*, *žalostiti*. Dla zilustrowania inwentarza fraz zdaniowych realizujących tę strukturę wybrano czasownik *mehčati*:

V V _p ..., N _y	<i>To, da dežuje, mehča tla.</i>
V N _{ap} V _p ..., N _y	<i>S tem, da vedno pada, voda mehča tla.</i>
V V _p ..., N _y N _{y part}	<i>To, da dežuje, mehča Andrejine lase / pasjo dlako.</i>
V NV _p , N _y	<i>Padavine mehčajo tla.</i>
V NV _p , N _y N _{y part}	<i>Padavine mehčajo sestrine lase / pasjo dlako.</i>
V N _{ap} Ø _p , N _y	<i>Voda mehča tla.</i>
N _{ap} Ø _p , N _y N _{y part}	<i>Deževne kaplje mehčajo sestrine lase / pasjo dlako.</i>
V N _{ap} Ø _p , Ø _y	<i>*Voda mehča.</i>
V NV _p , Ø _y	brak przykładów

4. Problemy i zjawiska ujawnione przy klasyfikacji badanego materiału na podstawie struktur predykatowo-argumentowych i fraz zdaniowych

4.1. Kształt i wybór struktur semantycznych i ich wpływ na kształt fraz zdaniowych

W tym punkcie pragniemy omówić dyskusyjne rozstrzygnięcia przy ustalaniu struktur semantycznych i realizujących je fraz zdaniowych. Jednym ze sposobów charakteryzowania predykatu jest ustalenie ilości implikowanych przez niego miejsc argumentowych oraz ustalenie rodzajów pozycji argumentowych. Model charakterystyki i aplikacji typów pozycji argumentowych wypracowała i twórczo wykorzystała do opisu materiału bułgarskiego i polskiego M. Korytkowska [1992]. Termin *pozycja argumentowa* stanowi rodzaj skrótu. Seman-

tycznie odpowiada jej predykcja otwierająca miejsce dla pewnego typu argumentu. Dla pozycji Agentive (Ag) jest fraza *x działa*, *x robi y*. Pozycja Experiencer (Exp) odnosi się do sfery uczuciowej i doznaniowej; odpowiada jej fraza *x doznaje* / *x czuje*, *że p*. Pozycja argumentowa Instrument (Instr) jest oddana poprzez frazę *x używa y*. Pozycja Locative (Loc) wskazuje na relację przestrzenną⁵ [Korytkowska 1992: 25–28]. Przywołany model zainspirował następnie innych badaczy, dokonujących analiz konfrontatywnych [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 44–45 i nast.]. Przy ustalaniu inwentarza pozycji argumentowych, czyli uzupełnień obligatoryjnych, generowanych przez dany predykat, zrezygnowano z uwzględniania jako oddzielnego argumentu przedmiotowego tego, który pojawia się w pozycji argumentowej w pozycji Instrument. Denotatem frazy nominalnej występującej w pozycji argumentowej Instrument jest narzędzie lub substancja pomocnicza. Językowe wykładniki z pozycji argumentowej Instr potraktowano w tym opracowaniu jako elementy dodatkowe, uzupełniające, nieobligatoryjne. Podobne stanowisko zajęli autorzy książki o podstawowych strukturach zdaniowych we współczesnych językach słowiańskich [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010: 22]. Analiza w niniejszej pracy nie obejmuje zdań będących elipsą większych segmentów zdaniowych zawierających realizację argumentu odpowiadającego narzędziu lub użytej substancji pomocniczej. Jakkolwiek we współczesnym dyskursie, pod wpływem języka reklamy, zdania, w których argument w pozycji Instrumentu jest na poziomie składni zdania realizowany jako pierwszy (w składni tradycyjnej w pozycji podmiotu), np. *Krem zmiękcza skórę. Parafina doskonale wygładza dłonie. Olej nawilża, koi i odmładza skórę* (TS) są bardzo obficie udokumentowane. Tego typu przykłady, liczne w tekstach zawierających reklamy, pozostają poza zakresem niniejszego opracowania.

4.2. Klasyfikacja czasowników w oparciu o typ struktury semantycznej

4.2.1. Dla niektórych predyktorów i realizujących je zdań zdecydowano się na przyjęcie więcej niż jednej bazowej struktury predykatowo-argumentowej. Sytuację tę można zilustrować np. przez sposób zapisu predykatów będących podstawą następujących zdań, por. pol. *Robotnik krzywi drut*, słoweń. *Delavec krivi žico*. Zdania te wywiedziono ze struktury z predykatem pierwszego rzędu dwumiejscowym P (x, y). Tak więc czasowniki pol. *krzywić*, *skrzywić* oraz słoweń. *kriviti*, *ukriviti* sklasyfikowano jako występujące w zdaniach, które eksplikują strukturę semantyczną z predykatem niższego rzędu. Warto zauwa-

⁵ Nie przywołujemy tutaj wszystkich typów fraz opisanych przez M. Korytkowską [1992], a jedynie te, które najczęściej spotykane są przy opisie badanych struktur kauzatywnych.

żyć, że w podanych przykładach pozycja argumentowa *x* ma wartość Agentive. Na temat typów pozycji argumentowych w odniesieniu do wybranych języków słowiańskich [Korytkowska 1992]. Analiza przykładów zdaniowych zawierających podane verba wykazała zdania, których podstawą jest predykacja drugorzędowa. Przyjęto zatem drugą możliwą strukturę $P(p, y)$ z jednym argumentem zdarzeniowym *p* oraz drugim argumentem przedmiotowym *y* jako podstawę wybranych zdań z czasownikami pol. *krzywić*, *skrzywić* oraz słoweń. *kriviti*, *ukriviti*. Nie oznaczano czasowników pol. *krzywić*, *skrzywić* i słoweń⁶. *kriviti*, *ukriviti* dla obu struktur oddzielnymi subskryptami typu *krzywić*¹, *kriviti*¹ $P(x, y)$ *krzywić*², *kriviti*² $P(p, y)$, ponieważ mimo odrębnych struktur semantycznych leżących u ich podstaw, zawierają one w swej strukturze semantycznej frazę z przymiotnikiem pol. *krzywy*, słoweń. *kriv* przywołującym cechę ‘bycia krzywym’ ‘o krzywym kształcie’. Różnica między zdaniami z pol. *krzywić*, *skrzywić* i słoweń. *kriviti*, *ukriviti* polega na zróżnicowaniu argumentów *p* oraz *x*. W zdaniach eksplikujących strukturę $P(x, y)$ argument *x* przyjmuje rolę Agensa, występuje w pozycji argumentowej o wartości Agentive i charakteryzuje się ograniczeniem selekcyjnym +anim, np. pol. *Chłopak krzywi gałąź. Pies krzywi gałąź. Ekipa remontowa skrzywiła dach.*; słoweń. *Fant krivi vejo. Pes krivi vejo. Delavci so ukrivili streho.* W zdaniach z tymi samymi jednostkami leksykalnymi, ale będących emanacją struktury $P(p, y)$, argument przyczyny *p* jest najczęściej eksplikowany przez wyrażenia o denotatach będących np. żywiołami. Zdania oparte na strukturze $P(p, y)$ określają najczęściej stany i zdarzenia niezamierzone, a argument przedmiotowy w ramach wewnętrznej predykcji nie wykazuje obligatoryjnego ograniczenia +anim. Przykłady zdań eksplikujących strukturę $P(p, y)$ dla podanych verbów to, np. pol. *Wicher krzywi drzewa. Wicher skrzywił drzewa w lesie. Upadek meteorytu skrzywił skałę. Silne opady śniegu skrzywiły dach.*; słoweń. *Vihar krivi drevesa. Vihar je ukrivil drevesa v gozdu. Padec meteorita je ukrivil skalo. Obilne snežne padavine so ukrivile streho.* Poprzez przyjęcie rozróżnienia między strukturami $P(x, y)$, $P(x, y, z)$, a strukturami z predykatami wyższego rzędu $P(p, q)$ i $P(p, y)$, w pewnym zakresie odsunięty zostaje zarzut redukowania działań podmiotu wyrażanych w języku przez kategorię agentywności do zdań kauzatywnych opartych o predykat z dwoma argumentami zdarzeniowymi. Przeciw analizom, które określiła jako redukcyjne, a za teorią i praktyką opisu nieredukcyjnego w odniesieniu do tzw. kauzatywów, uwzględniając implikacje filozoficzne takiej decyzji, opowiedziała się autorka książki *Robić coś i coś powodować. Opozycja agentywności i kauzatywności w języku polskim* (por. rozdz. I) [Duraj-Nowosielska 2007]. Ilustrację stanowiska autorki przywołanej książki mogą stanowić dwa cytaty:

⁶ W języku słoweńskim funkcjonują czasowniki *kriviti*, *ukriviti* SSKJ odpowiadające polskim ‘oskarżać’, ‘oskarżyć’ ale pozostają one poza zakresem niniejszego opracowania.

Użycie predykatu *[ktoś] coś zrobił / robi* (*[Ktoś] coś zrobił / robi z [czymś]*) w odniesieniu do orzeczenia zdania oznacza, że zdanie to zostało zbudowane wokół konstrukcji **agentywnej** [...], a nie konstrukcji kauzatywnej.

Forma *[coś] spowodowało [coś]* w strukturze głębokiej wiąże tylko zdarzenia, mimo że na powierzchni może też przyjmować argumenty niezdarzeniowe [...], por. np.: (8) *Wiatr wysuszył jej włosy* ---> *Wiatr spowodował, że jej włosy są suche*. [Duraj-Nowosielska 2007: 102; 51]

Oczywiście można w naszym materiale odnaleźć frazy zdaniowe (lub dokonać parafraz wyprowadzających podobne konstrukcje), takie jak pol. *Przez to, co zrobiła, ekipa remontowa skrzywiła dach. Uderzeniem młota skrzywił pręt* lub słówen. *S tem, kar so naredili, delavci so ukrivili krov. Z udarjenjem kladiiva je ukrivil drog*. Wykraczają one jednak poza formułę zdania pojedynczego wygenerowanego ze struktury predykatowo-argumentowej z dwoma argumentami przedmiotowymi P (x, y) przyjętą dla zdań z czasownikami pol. *krzywić*, *skrzywić* i słówen. *kriviti*, *ukriviti*. Zgodnie z zastosowanym w tej książce modelem są one traktowane jako wyrażenia zdaniowe rozbudowujące podstawową strukturę zdaniową: *X krzywi y*, *x krivi y* o dodatkowe, niekonieczne elementy. Obecność tych dodatkowych fraz wynika prawdopodobnie z faktu, że u podłoża wszystkich czasowników objętych analizą w tej pracy, nawet takich, które denotują prostą zmianę fizyczną dokonaną na obiektach, leży na głębszym poziomie semantycznym wyjściowa struktura **P** (P, Q), zawierająca w swej strukturze dwa argumenty propozycjonalne P skutku Q i przyczyny.

4.3. Cechy selekcyjne nakładane na argumenty dla struktur predykatowo-argumentowych wyrażanych przez zdania z badanymi predyktorami

Niektóre z argumentów implikowanych przez predykat kauzatywny w badanych strukturach wykazują ograniczenia selekcyjne, np. +/-anim, +/-hum. Na temat ograniczeń selekcyjnych w strukturach kauzatywnych z polskimi czasownikami pisano już wcześniej [Termińska 1983: 35–50]. W badanym materiale część predyktorów otwiera miejsca dla argumentu przedmiotowego o cesze selekcyjnej +hum, czyli o cechach istoty ludzkiej. Dotyczy to przede wszystkim sytuacji, w której argument przedmiotowy występuje w pozycji argumentowej o wartości *Experienter*, np. pol. *ja* w zdaniu: *Rozweselił ją; matkę* w zdaniu: *Czyn syna smuci matkę*. Podobne ograniczenia wykazują argumenty w pozycji *Experienter* dla materiału słoweńskiego, np. *poboljšati* – *Družinska nesreča ga je poboljšala* – *ga*; *razveseliti* – *Predmeti iz muzeja so razveselili obiskovalce* – *obiskovalce*; *užalostiti* – *Otrokov jok ga je užalostil* – *ga*. W materiale odnotowano takie predykaty, które realizują strukturę semantyczną z argumentem przedmiotowym w pozycji *y* o cesze selekcyjnej +anim i zarazem -hum. Do tego typu czasowników należą m.in. słówen. *krotiti*¹ – *Gospodar kroti hudega psa* oraz *udomačiti* – *Gospodar je udomačil srno*. Możliwe jest użycie predykatu *krotiti*¹ w znaczeniu przenośnym, bez ograniczenia -hum, np. *Varuška kroti*

živahne oroke. Istnieją też takie predykatory, które odzwierciedlają strukturę z argumentem przedmiotowym *y*, ograniczonym do cechy -anim, np. pol. *ostrzyć*: *Gospodarz ostrzy kosę* i słoweń. *ostriti*¹: *Janez ostri koso*. Materiał z obu języków wykazuje znaczne podobieństwo w zakresie cech selekcyjnych nakładanych przez dany predykat na implikowane argumenty.

5. Kształt struktury semantycznej a zróżnicowanie treściowe – znaczenia przenośne uwarunkowane polisemią przymiotnika

Zdecydowano się na rozwiązanie, w którym ten sam czasownik z tym samym znaczeniem – ta sama jednostka leksykalna odzwierciedla różne struktury semantyczne. Sytuację taką ilustrują polskie *suszyć* P (x, y), np. *Ewa suszy koc* oraz P (p, y): *Wicher suszy koc*. *Podmuch wiatru suszy chodniki i jezdnie*; słoweń. *sušiti* P (x, y), np. *Eva suši deko* oraz P (p, y), np. *Veter suši deko*. *Burja suši pločnike*.

Druga możliwość polega na tym, że mimo równoznaczności leksykalnej występuje różnica semantyczna – różne znaczenie parafrazującego przymiotnika i różny kształt struktury. W materiale dość częsta jest sytuacja, gdy jednostka równokształtna, czyli tzw. jednostka leksykalna, wykazuje inne znaczenie i jest refleksem innej struktury predykatowo-argumentowej. Przykładem takiego zjawiska jest potraktowanie jako odrębnych predykatywów *wygładzić*¹ i *wygładzić*². Pierwszy realizuje struktury P (x, y), np. *Kamieniarz wygładził płytę na nagrobku* oraz P (p, y), np. *Powódź wygładziła skały*. Predyktor *wygładzić*² realizuje strukturę wyższego rzędu P (p, q), koreluje z cechą powodowania *bycia lepszym, doskonalszym*, np. pod względem językowym, stylistycznym, por. *Redaktor wygładził tekst*. *Poprawki redakcyjne wygładziły treść prezydenckiego przemówienia*. Podobnie dla języka słoweńskiego pierwsze znaczenie czasownika *ogladiti*¹ koresponduje z podstawowym znaczeniem adiectivum *gladek*¹, *gladak*¹ i odpowiada fizycznej właściwości *bycia gładkim*; predyktor *ogladiti*¹ odpowiada strukturalom P (x, y) oraz P (p, y). W znaczeniu przenośnym czasownik *ogladiti*² jest parafrazowany, podobnie jak w języku polskim, przez przymiotnik *gladek*³ [*stilno boljši*] odnoszący się do cechy wytworu, najczęściej tekstu, przemówienia etc. Na różnice semantyczne wynikające ze znaczenia przymiotnika odpowiadającego zmienianej cesze nakłada się modyfikacja wynikająca z kształtu struktury semantycznej i implikowanych przez nią różnic w zakresie fraz zdaniowych:

P (x, y) *Kamieniarz wygładził kamień*. *Mojster je ogladil kamen*, pol. *wygładzić*¹, słoweń. *ogladiti*¹

- P (p, y) *Powódź wygładziła teren. Poplava je ogładila tla*, pol. wygładzić¹, słoweń. ogładiti¹
- P (p, q) *Przez to, co zrobił z jego tekstem, sekretarz wygładził przemówienie prezydenta. S tem, kar je naredil tajnik, je ogładil predsednikovo predstavitv*, pol. wygładzić², słoweń. ogładiti²

Zaobserwowano, że to, czy znaczenie predykatora jest prymarne czy też przenośne koreluje z kształtem struktury semantycznej. Dla przenośnego znaczenia czasowników pierwotnie denotujących zmiany właściwości fizycznych charakterystyczna jest eksplikacja struktury P (p, q). Ilustrują to przykłady czasowników: pol. *wyrównać* – *wyrównywać*¹ oraz słoweń. *izravnati* – *izravnava-ti*. Polskie *wyrównać*¹ – *wyrównywać*¹ wskazuje na powodowanie stanu ‘bycia równym’ w rozumieniu fizycznej właściwości, np. *Ekipa budowlana wyrównała pagórek*. Predykatory *wyrównać*¹ – *wyrównywać*¹ realizują strukturę P (x, y). Natomiast czasowniki *wyrównać*² – *wyrównywać*² wskazują na kauzację wyrównywania, czyli niwelowania różnic; dotyczą też bardziej skomplikowanych sytuacji odpowiadających w strukturze logicznej argumentom propozycjonalnym, zatem są odzwierciedleniem struktury P (p, q), np. *Działania władz oświatowych wyrównują szanse młodzieży polskiej i zagranicznej*. Analogiczna sytuacja jest poświadczona w języku słoweńskim, gdzie *izravnati*¹ zgodnie ze strukturami P (x, y) ewentualnie P (p, y) określa zmiany fizyczne, np. *Ekipa ekologov je izravnala teren* NBp. *Poplava je izravnala tla. Izravnali so strugo Savinje* NBp., *izravnati*² odnoszące się do zmian, np. społecznych, realizuje strukturę P (p, q), np. *Razvoj območja je izravnal razlike v kmetijstvu*.

6. Cechy semantyczne przymiotnika z parafrazy a kształt struktury semantycznej opartej na predykatorze kauzatywnym

Poczynione obserwacje dotyczące czasowników, dla których można przeprowadzić parafrazę z zastosowaniem przymiotnika jako wykładnika cechy, wskazują na możliwość wydzielenia klas predykatorów w oparciu o sposób eksplikacji elementów kauzatywnej struktury predykatorowo-argumentowej oraz na to, że rodzaj tych klas jest determinowany przez semantykę przymiotnika wchodzącego w skład parafraz. Powyższą hipotezę poświadcza materiał polski i słoweński. [Zatorska 2011: 45]

Hipoteza, że inne struktury związane są ze znaczeniami cech wnoszonymi przez tzw. przymiotniki jakościowe, a inne struktury semantyczne i ich realizacje zdaniowe korelują z tzw. przymiotnikami relacyjnymi znajduje częściowo potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach. Na temat podziału na przymiotniki jakościowe i relacyjne w językoznawstwie ogólnym, a także w polskim

i słoweńskim por. (rozdz. III.1.3.1). Poniższy przegląd rodzajów predyktorów kauzatywnych został sporządzony na podstawie semantycznego typu przymiotnika, naszym zdaniem korelującego z kształtem struktury semantycznej, której eksplikacją jest dany predyktor. Omawiane zjawisko jest obserwowane na przykładzie danych z obu języków – polskiego i słoweńskiego. Zostało również częściowo zbadane i opisane w uprzednio opublikowanym artykule [Zatorska 2011].

6.1. Przymiotniki jakościowe w parafrazach a typy struktur semantycznych

Klasyczne przymiotniki jakościowe nazywające fizyczne właściwości obiektów tworzą parafrazy predyktorów, które wywodzimy ze struktury semantycznej pierwszorzędowej $P(x, y)$. W naszym materiale czasowniki parafrazowane przy użyciu nazw kolorów to, np. pol. *bielić* – *Malarz bieli ścianę*; słoweń. *beliti* – *Mojster beli steno*; pol. *czernić* – *Malarz czerni tło obrazu*. (por. rozdz. III.2.1.1). Przymiotniki określające cechy percypowane przez zmysł wzroku i dotyku (por. rozdz. III.2.1.2) tworzą parafrazy predyktorów fundowanych również na strukturze $P(x, y)$, np. pol. *gładzić* – *Malarz gładzi ścianę*; słoweń. *Mojster gladi steno*. Wśród badanych predyktorów o strukturze $P(x, y)$ odnotowujemy te denotujące zmianę cechy związanej z fizycznymi kształtami, np. pol. *Okrągły* – *zaokrąglać / zaokrąglić* – *Stolarz zaokrąglił rogi stołu*; słoweń. *okrogel / obel - okrogeliti - oblit*, np. *Mizar okrogli robove pohištva*. Z kategorią kształtu związany jest też polski przymiotnik *krzywy* i słoweński *kriv*, które budują parafrazy czasowników *krzywić* – *Robotnik krzywi metalowy pręt* oraz *kriviti* – *Delavec krivi drog* w obu językach wywiedzionych ze struktury z dwoma argumentami przedmiotowymi $P(x, y)$. Jak wynika z wcześniejszych ustaleń zamieszczonych w niniejszym rozdziale, czasowniki (por. 5), których frazy zdaniowe uznano za realizację struktur niższego rzędu, mogą, przy tożsamości znaczenia denotowanego przez przymiotnik w każdym z języków, dla pewnych kontekstów przybierać postać eksplikacji struktury wyższego rzędu – z przynajmniej jednym argumentem propozycjonalnym $P(p, y)$, np. pol. *Wichura krzywi drzewa*. *Vihar krivi drevesa*. W badanym materiale zaobserwowano, iż predykatory z przymiotnikami parametrycznymi wykazują tendencję do tworzenia wtórnych znaczeń przenośnych, co pociąga za sobą także różnicowanie w zakresie wyjściowej struktury semantycznej. Predykatory określające kauzowanie danego stanu psychicznego są ujmowane jako realizacja struktury $P(p, y)$, por. pol. *rozweselać* – *Odwiedziny wnucząt rozweselają babcię*; słoweń. *veseliti* – *Obiski vnukov veselijo babico* lub $P(p, q)$, np. pol. *rozjaśniać*³ – *Miłość męża i dzieci rozjaśnia jej życie*; słoweń. *jasniti*⁵ – *Moževa in otrokova ljubezen ji jasni življenje*. *Vnukovi obiski jima jasnijo življenje*. Argument y występuje w tego typu konstrukcjach w pozycji *Experiencera*.

6.2. Przymiotniki relacyjne w parafrazach a typy struktur semantycznych

Przymiotniki relacyjne tworzą w badanym materiale parafrazy dla predyktorów będących eksplikacją struktury wyższego rzędu P (p, q), por. pol. *amerykanizować*, np. *Bary typu fast food amerykanizują zwyczaje żywieniowe Europejczyków. Działania władz imigracyjnych amerykanizują przybyszów*; słowen. *amerikanizirati* – *Dejanja vlade amerikanizirajo priseljence*.

6.3. Przymiotniki sposobu w parafrazach a typy struktur semantycznych

Przymiotniki sposobu wchodzą w skład parafraz czasowników wyrażających składniki struktury drugiego rzędu P (p, q), por. pol. *ułatwić*, *wydoskonalić*, *utrudnić* oraz słowen. *olajšati*, *izboljšati*, *obtežiti*², *ublažiti*² – *Ustava je ublažila mednacionalne napetosti KZp*, zwykle też ewaluatywne, czyli jakościowe, także ściśle ewaluatywne, jak *ulepszyć*, *pogorszyć* są emanacją struktur wyższego rzędu, np. *To, co zrobiły władze kolejarskie, ulepszyło podróżowanie pociągami*. Dla większości z tych predyktorów z przymiotnikiem wartościującym w parafrazie istnieje możliwość realizacji wewnętrznych predykatów poprzez pełne zdania, np. *To, kar so naredili zakonodajalci, je izboljšalo to, kako živijo ljudje*.

ROZDZIAŁ V

**SŁOWNICZEK WYBRANYCH JEDNOSTEK
PREDYKATYWNYCH POLSKICH
I SŁOWEŃSKICH¹**

Słowniczek wybranych predyktorów polskich

1) **amerykanizować** – ‘powodować, że coś staje się (takie jak) amerykańskie’, «wprowadzać gdzieś lub narzucać komuś styl życia, zwyczaje, struktury charakterystyczne dla społeczeństwa Stanów Zjednoczonych» USJP; por. *amerykański*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co proponują koncerty reklamowe, amerykanizuje to, w jaki sposób żyją obywatele.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Przez to, co proponują, koncerty reklamowe amerykanizują to, jak żyją zwykli ludzie.

V V_p ..., NV_q ...

To, czego oczekują widzowie, amerykanizuje twórczość naszych filmowców. To, że nasi decydenci wprowadzają bezkrytycznie zachodnie wzory, amerykanizuje funkcjonowanie aparatu państwa (GWp).

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, czego oczekują klienci, amerykanizuje europejskie samochody. (zdanie dziwne, rzadkie)

¹ W rozdziale V zastosowano nieco inną konwencję zapisu niż w pozostałych częściach pracy. Cytowane definicje słownikowe z SSKJ oraz USJP opatrzone «...». Lokalizacje przykładów fraz zdaniowych podano w nawiasach (NB), (NKJP) itd.

V NV_p ..., V_q ...

Oczekiwanie widzów amerykańizują to, w jaki sposób filmowcy tworzą swoje dzieła. (konstrukcja dziwna)

V NV_p ..., NV_q ...

Otwieranie nowych filii restauracji fast food amerykańizuje zwyczaje żywieniowe młodych Polaków.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Kultura popularna amerykańizuje młodych Polaków. Reklama džinsów i coca-coli amerykańizuje cały świat. Presja Zachodu amerykańizuje niektórych Hindusów (NKJPp).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Obywatele Stanów Zjednoczonych amerykańizują to, jak żyją imigranci.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Obywatele Stanów Zjednoczonych amerykańizują życie imigrantów. Menadżerowie amerykańizują styl pracy podwładnych. Młodzi kompozytorzy amerykańizują muzykę (GWp). *Media amerykańizują brytyjską politykę* (GWp).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Obywatele Stanów Zjednoczonych amerykańizują imigrantów.

V N_{ap} Ø_p, Ø_{aq} Ø_q

Amerykanie amerykańizują.

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Hip hopowe rytmy amerykańizują.

- 2) **chłodzić** – ‘powodować, że coś staje się chłodne, chłodniejsze’, «obniżać temperaturę czegoś lub kogoś, odbierać ciepło jakiemuś ciału w sposób naturalny lub za pomocą specjalnych urządzeń; ochładzać, oziębiać, studzić» USJP; por. *chłodny*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Marek chłodzi szampana na stoliku.

$$V N_{x, y}$$

Dzieci chłodzą się nawzajem. Afrykańskie zwierzęta często chłodzą się wzajemnie.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Ręka matki chłodzi dziecko (które gorączkuje).

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$$

Matka chłodzi rozpalone czoło dziecka.

$$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$$

Dzieci chłodzą sobie nawzajem rozpalone czoła.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$$

Pielęgniarka chłodzi rozpalone czoło chorego prawą ręką (w lewej trzyma miseczkę z wodą).

Dru ga struktura semantyczna **chłodzić**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, że pada cały czas, chłodzi wędrowca. To, że deszcz pada całą noc chłodzi rozgrzane powierzchnie chodników.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Tym, że ciągle spadała, woda z wodospadu chłodziła jezioro.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, że pada cały czas, chłodzi rozpalone twarze wędrowców.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Opady chłodzą jezdnie i chodniki. Powiew znad morza chłodzi wczasowiczów.

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Na opustoszałej plaży wiatr rozwiewa długie, jasne włosy chłopaka, chłodzi jego rozpaloną twarz (NKJPp). Deszcz chłodzi rozpaloną głowę motocyklisty (NKJPp).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Woda chłodzi wędrowców. Woda z lodem w wiaderku chłodzi szampana w pokoju hotelowym.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Woda chłodzi rozpalone ciała plażowiczów.

$$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_q$$

Woda chłodzi.

$$V N V_p, \emptyset_q$$

Wiatr zwykle chłodzi, tylko południowy wiatr czasem parzy (NKJp).

Powietrze jest rzeźwe, a wiatr chłodzi... (NKJp).

3) **czyścić** – ‘powodować, że coś zaczyna być czyste’, «sprawiać, że coś staje się czyste, usuwać brud, śmiecie, odpadki itp.» USJP; por. *czysty*

Struktura semantyczna: P (x, y, z)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y, N_z$$

Dziewczyna czyściła nagrobek z liści. Drogowcy czyszczą jezdnię ze śniegu. Ania czyści płaszcz z sadzy. Zatrudnieni czyszczą nagrobki oraz zabytkowe grobowce z liści i porostów (NKJp).

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y, N_z$$

Marek czyści samochód ze śniegu prawą ręką. Dozorca czyści śnieg z chodnika obydwoją rękoma.

$$V N_x, N_y N_y \text{ part}, N_z$$

Matka czyści włosy dziecka z piasku (po plażowaniu). Ewa po spacerze czyści psie łapy ze śniegu.

$$V N_x, y N_x \text{ part } y \text{ part}, N_z$$

Dzieci czyszczą sobie nawzajem twarze z piasku (po zejściu z plaży).

$$V N_x, N_y, \emptyset_z$$

Grupa mieszkańców czyściła pomnik (NKJP). Młodzież czyściła stare groby (NKJp). Fachowcy czyścili rury jednego z pionów kanalizacyjnych (GWp).

$$V N_x, y, \emptyset_z$$

Dzieci czyszczą się nawzajem.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y, \emptyset_z$$

Anna czyści płaszcz jedną ręką.

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Ewa czyści dziecku głowę / psu skórę.

$$V N_{x, y} N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Dzieci czyszczą sobie nawzajem twarze.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Ręka matki czyści buzię dziecka.

- 4) **demokratyzować** – ‘powodować, że coś staje się demokratyczne’, «czynić demokratycznym, przekształcać w duchu zasad demokratycznych» USJP; por. *demokratyczny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że programiści wprowadzają nowe technologie informatyczne, demokratyzuje to, w jaki sposób obywatele zdobywają wiedzę.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że pozbawiło arystokrację wiodącej roli społecznej, mieszczaństwo demokratyzowało to, w jaki sposób żyło całe społeczeństwo (NKJPP).

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że mieszczaństwo pozbawiło arystokrację wiodącej roli społecznej, demokratyzowało życie społeczne (NKJPP).

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że współcześnie jest większa dostępność informacji, demokratyzuje obywateli.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Dostęp do informacji demokratyzuje to, w jaki sposób żyją obywatele.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Dostęp do informacji demokratyzuje życie społeczne. Radykalizacja nowoczesnego społeczeństwa demokratyzuje ryzyko (NKJPP). Reklama demokratyzuje luksus (NKJPP).

$$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$$

Technologie informatyczne demokratyzują społeczność internetową. Transformacja w Europie Środkowo-Wschodniej demokratyzuje świat (GWp). Reformy demokratyzują ten region (GWp).

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Działacze społeczni demokratyzują to, w jaki sposób funkcjonują społeczeństwa.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Programiści demokratyzują działanie programów komputerowych. Opozycjoniści demokratyzują życie w wielu krajach. Brytyjczycy demokratyzują ustroj swojego państwa (NKJPP). Lekarze i posłowie demokratyzują politykę zdrowotną (GWp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Młodzież demokratyzuje rodziców. Lider demokratyzuje partię (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Komputery demokratyzują. (?) Herbata demokratyzuje (piją ją niemal wszyscy).

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Dostęp do wiedzy demokratyzuje (NKJPP).

5) **europizować** – ‘powodować, że coś staje się (takie jak) europejskie’, «wprowadzać gdzieś lub narzucać komuś styl życia, zwyczaje charakterystyczne dla kultury europejskiej» USJP; por. *europejski*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, że inwestorzy wznoszą w niej coraz więcej nowoczesnych budowli, europeizuje to, jak wygląda Warszawa.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Tym, że wprowadzał do Japonii europejską kulturę, Japończyk europeizował to, w jaki sposób funkcjonował japoński teatr.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co proponują misjonarze, europeizuje zwyczaje tubylców.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, co proponują misjonarze, europeizuje tubylców.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Postęp technologiczny europeizuje to, w jaki sposób żyją mieszkańcy odległych krajów (NKJPP).

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Postęp technologiczny europeizuje życie mieszkańców odległych krajów (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Postęp technologiczny europeizuje mieszkańców odległych krajów (NKJPP). Kultura starego kontynentu europeizuje Amerykanów. Kontrole europeizują urzędników (GWp). Presja Zachodu europeizuje niektórych Hindusów (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Misjonarze europeizują to, w jaki sposób zachowują się mieszkańcy odległych krajów.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Misjonarze europeizują życie mieszkańców odległych krajów.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Misjonarze europeizują mieszkańców odległych krajów.

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Misjonarze europeizują. (?)

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Postęp technologiczny europeizuje.

6) **gładzić** – ‘powodować, że coś staje się gładkie’, «wyrównywać powierzchnię tkanin i dzianin», «prasować papier, nadając mu połysk, gładkość i wymaganą grubość», [...] «usuwać chropowatości i wady geometryczne powierzchni metalu» USJP; por. *gładki*¹

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Kamieniarz gładzi płytę pomnika. Budowlani gładzą tynk na murach (NKJPP).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Kamieniarz gładzi płytę pomnika prawą ręką (na lewej ma opatrunek).

Druga struktura semantyczna **gładzić**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że uderza w nie fala morska, gładzi kamienie na plaży.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Przez to, że długo w nie uderza, woda gładzi kamienie.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, że często pada deszcz, gładzi cerę mieszkańców. (konstrukcja sztuczna)

$V NV_{p \dots}, N_y$

Fale morskie muskają i gładzą piasek (NKJPp). Uderzenia fal gładzą kamienie na plaży.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Woda gładzi kamienie przy brzegu.

7) **krzywić** – ‘powodować, że coś staje się krzywe’, «czynić coś krzywym; wyginać, wypaczać, wykrzywiać» USJP; por. *krzywy*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Robotnik krzywi pręt.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Robotnik krzywi pręt jedną ręką.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$

Łobuziak krzywi rękę koledze. Ktoś krzywi kręgosłupy naszych dzieci (GWp).

$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$

Dzieci krzywią sobie nawzajem ręce.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$

Ręka Maćka krzywi rękę klasowego łobuziaka.

8) **moczyć** – ‘powodować, że coś staje się mokre’, «czynić mokrym, zwilżać, polewać, zanurzać w płynie» USJP; por. *mokry*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Garncarz moczy glinę. Fachowiec moczy ścianę przed zastosowaniem gipsu. Ratownik moczy gips przed jego założeniem.

V N_x, y

Dzieci moczą się nawzajem podczas zabawy nad brzegiem morza. Zwierzęta moczą się nawzajem (polewając się wodą, by się ochłodzić).

V N_x N_{x part}, N_y

Ręka garncarza moczy glinę.

V N_x, N_y N_{y part}

Fryzjer przed podcięciem moczy włosy klientki. Zapraszając na fotel, asystentka pana Tomka moczy klientowi włosy pod prysznicem (NKJPp).

V N_x, y N_{x part}, y part

Dzieci podczas zabawy nad brzegiem morza moczą sobie nawzajem czupryny.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Ręka fizjoterapeuty moczy skórę pacjenta przed zabiegiem. Krew rannego moczy sukienkę i ręce sanitariuszki (NKJPp).

Dru ga struktura semantyczna **moczyć**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że nieustannie pada moczy turystów na szlaku.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Tym, że nieustannie spada, woda moczy skały.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że nieustannie pada, moczy głowy turystów i pielgrzymów.

V NV_p ..., N_y

Wysoka fala moczy spodnie turysty (NKJPp). Ochlapywanie przez kierowców moczy przechodniom odzienie. Piętnastominutowa ulewa moczy wszystko (NKJP).

$$V N V_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

Wysoka fala moczy nogi turysty (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Woda nas moczy.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Morska woda moczy nam stopy na plaży.

9) **ochłodzić**¹ – ‘spowodować, że coś jest chłodne, chłodniejsze’, «obniżyć temperaturę czegoś lub kogoś, uczynić chłodniejszym; ostudzić, oziębic» USJP; por. *chłodny*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Marek ochłodził szampana w wiaderku z lodem.

$$V N_{x, y}$$

Dzieci ochłodziły się nawzajem. Dwa słonie ochłodziły się nawzajem (polewając się wodą i posypując piaskiem).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Ręka matki ochłodziła dziecko (które gorączkuje).

$$V N_x, N_y N_y \text{ part}$$

Matka ochłodziła rozpalone czoło dziecka.

$$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$$

Dzieci ochłodziły sobie nawzajem rozpalone czoła.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_y \text{ part}$$

Pielęgniarka ochłodziła rozpalone czoło chorego prawą ręką (w lewej trzyma miseczkę z wodą).

Dруга структура семантична **ochłodzić**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, że padało cały czas, ochłodziło wędrowca. To, że deszcz padał całą noc, ochłodziło rozgrzane powierzchnie chodników.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Tym, że ciągle spadała, woda z wodospadu ochłodziła wodę w jeziorze.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, że padało cały czas, ochłodziło rozpalone twarze wędrowców.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Wiatr w parku ochłodził go i uspokoił (NKJPP).

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Na opustoszałej plaży wiatr rozwiewał długie, jasne włosy chłopaka, ochłodził jego rozpaloną twarz (NKJPP). Deszcz ochłodził rozpaloną głowę motocyklisty (NKJPP). Wiatr ochłodził ich twarze (NKJPP). Wiatr ochłodził rozpalone ciało (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Woda ochłodziła wędrowców. Kelner ochłodził szampana w pokoju hotelowym.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Woda ochłodziła rozpalone ciała plażowiczów.

10) **ochłodzić**² – ‘spowodować, że coś jest chłodne, chłodniejsze [*intensywny, mniej intensywny, mniej ciepły, mniej miły*]’, «uczynić mniej intensywnym jakieś pozytywne uczucia lub relacje»; por. *chłodny*² [*mniej intensywny, mniej ciepły, mniej miły*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że mąż ją zawiódł, ochłodziło to, w jaki sposób traktowała go żona. (zdanie dziwne)

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że mąż ją zawiódł, ochłodziło uczucia żony względem niego.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że mężczyzna ją zawiódł, ochłodziło dziewczynę.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Zdrada mężczyzny ochłodziła to, w jaki sposób traktowała go żona. (zdanie dziwne)

V NV_p ..., NV_q ...

Zdrada męża ochłodziła uczucia żony. Era neoabsolutyzmu gwałtownie ochłodziła czeskie sympatie (NKJPP).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Zdrada męża ochłodziła Annę.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Anna ochłodziła uczucia męża.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Anna ochłodziła męża (?).

11) **ocieplić**¹ – ‘spowodować, że coś jest ciepłe, cieplejsze’, «spowodować podniesienie temperatury czegoś» USJP; por. *ciepły*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Ewa ocieplila dziecko po spacerze (bardziej trafne stylistycznie *ogrzala*)

Pozostałe frazy możliwe, ale z predykatorem *ogrząć*.

Druga struktura semantyczna **ocieplić**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że cały dzień świeciło słońce, ocieplilo ziemię.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że cały dzień świeciło słońce, ocieplilo odsłonięte twarze i ręce wędrowców.

V NV_p ..., N_y

Promieniowanie słoneczne ocieplilo podłogę.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Promieniowanie słoneczne ocieplilo ręce alpinisty.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Gorąca woda termalna ocieplila mnie.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Gorąca woda termalna ocieplila zmarznięte stopy turystów (bardziej trafne ogrzała)

- 12) **ocieplić**² – ‘spowodować, że coś jest ciepłe² [*chroniący przed zimnem*], «zabezpieczyć (zabezpieczać) coś przed utratą ciepła, zwykle poprzez dodanie warstwy ochronnej» USJP; por. *ciepły*² [*chroniący przed zimnem*]

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

W ubiegłym roku gmina ocieplila budynki (NKJPp). Zofia na własny koszt ocieplila ściany budynku, w którym mieszka (NKJPp). Właściciel ocieplil dom (styropianem). Jacek pogrubil i ocieplil zimową kurtkę. Urząd Miasta ocieplil budynek Instytutu Fizyki (NKJPp). Jacek niedawno sam ocieplil i otynkował budynek (NKJPp).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Ręce fachowców ocieplily ściany budynku.

- 13) **ocieplić**³ – ‘spowodować, że coś jest ciepłe, cieplejsze³ [*przyjazny, życzliwy, przyjemny*], «polepszyć coś, zwykle stosunki międzyludzkie lub zwiększyć tego intensywność» USJP; por. *ciepły*³ [*przyjazny, życzliwy, przyjemny*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że zainterweniował mediator, ocieplilo to, w jaki sposób odnoszą się do siebie mąż i żona.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że zainterweniował, mediator ocieplil to, w jaki sposób odnoszą się do siebie mąż i żona.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że zainterweniował mediator, ocieplilo relację w małżeństwie.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że pomógł jej psycholog, ocieplilo dziewczynę. (konstrukcja dziwna)

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Interwencja mediatora ocieplila to, w jaki sposób odnoszą się do siebie mąż i żona.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Interwencja mediatora ocieplila relację w małżeństwie.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Interwencja psychologa ocieplila psychicznie i dowartościowała kobietę.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Mediator ocieplil to, w jaki sposób odnoszą się do siebie mąż i żona.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Mediator ocieplil relację małżonków. Mediatorzy ocieplili stosunki międzynarodowe. Wojciech ocieplil stosunki z nowym zarządem (NKJPP). Prezenty i świąteczna atmosfera ocieplily klimat w salach chorych (NKJPP).

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Wsparcie ociepli. Wsparcie ociepla. (znaczenie uniwersalne raczej przy imperfectivum)

- 14) **odnawiać** – ‘powodować, że coś staje się jak nowe, podobne do nowego’, «przywracać czemuś staremu lub zużytemu wygląd rzeczy nowej, usuwać ślady zniszczenia; restaurować, remontować, odświeżać» USJP; por. *nowy*

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Robotnicy odnawiają elewacje kamienic. Stolarz konserwator odnawia stylowe meble. Konserwatorzy odnawiają bardzo stare i bardzo cenne freski od rana do wieczora (NKJPP). Ekipy remontowe odnawiają sale lekcyjne (NKJPP). Doświadczeni konserwatorzy odnawiają malowidła (NKJPP).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Ręka mistrza odnawia zabytek.

- 15) **odnowić** – ‘spowodować, że coś jest takie jak nowe, podobne do nowego’, «przywrócić czemuś staremu lub zużytemu wygląd rzeczy nowej, usunąć ślady zniszczenia; odrestaurować, odremontować, odświeżyć» USJP; por. *nowy*

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Budowlańcy odnowili elewację rzeszowskich kamienic (GWp).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Ręka artysty odnowiła freski / obraz / zabytkowy ołtarz.

- 16) **pogorszyć** – ‘spowodować, że coś jest gorsze’, «uczynić coś gorszym; popsuć» USJP; por. *gorszy*

Struktura semantyczna: $P(p, q)$

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, że na świecie zapanował kryzys gospodarczy, pogorszyło to, w jaki sposób konsumenci dokonują wyborów zakupowych. (konstrukcja dziwna)

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Tym, że reperowali swoje auta w jak najtańszy sposób, klienci pogorszyli to, w jaki sposób działają te pojazdy.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, że polscy konsumenci kupują coraz mniej, pogorszyło sytuację naszej gospodarki. To, że klienci w jak najtańszy sposób reperowali swoje auta, pogorszyło stan techniczny pojazdów (NKJPp). To, że zmieniła się ogólna sytuacja ekonomiczna kraju, pogorszyło perspektywy na oszczędzanie pieniędzy (GWp).

$V V_{p\dots}, N_{aq} \emptyset_q \dots$

Tym, że reperowali swoje auta w jak najtańszy sposób, klienci pogorszyli te pojazdy. (raczej stosowniejsze popsuli, zniszczyli)

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Reperowanie samochodów przez amatorów i w najtańszy sposób, pogorszyło to, w jakiej kondycji są te pojazdy.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Sytuację w rodzinie, w której chłopiec chorował na rzadkie schorzenie kości, pogorszył jeszcze wypadek samochodowy (NKJPp). Strach przed bezrobociem i kryzys gospodarczy pogorszyły nastroje konsumenckie (GWp). Imprezy kulturalne tylko pogorszyły sytuację w Stambule (NKJPp). Klimat gospodarczy pogorszył nastroje społeczne (GWp). Sztuczne utrzymywanie wysokiego kursu złotówki pogorszyło sytuację w Polsce (NKJPp).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Słabe inwestycje na rynkach globalnych pogorszyły pieniądze.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Inwestor pogorszył to, w jaki sposób wykonawcy zrealizowali jego zamówienie.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Słabi inwestorzy pogorszyli nastroje na rynkach globalnych (GWp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Producenci pogorszyli opony.

17) **polepszyć** – ‘spowodować, że coś jest lepsze’, «zmienić coś na lepsze; poprawić, ulepszyć» USJP; por. *lepszy*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, że parlamentarzyści podjęli taką decyzję, polepszyło to, w jaki sposób niepełnosprawni funkcjonują w przestrzeni miejskiej. To, że samorząd przeprowadził remont, polepszyło to, jak wyglądają mieszkania komunalne. To, że parlamentarzyści podjęli taką decyzję, polepszyło to, jak działają inwestorzy.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Tym, że podjęli taką decyzję, parlamentarzyści polepszyli to, w jaki sposób działają inwestorzy. Tym, że zatrudnił prawie 600 nowych osób, przedsiębiorca znacznie polepszył to, jak funkcjonuje firma.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, że parlamentarzyści podjęli taką decyzję, polepszyło warunki inwestycyjne (GWp). To, co zrobili dawni działacze, doraźnie polepszyło wizerunek społeczny

solidarnościowej opozycji (NKJPP). To, że parlamentarzyści podjęli taką decyzję, polepszyło warunki inwestycyjne (GWp). To, że Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych prowadził prace na ponadkilometrowym odcinku rzeki Liwy polepszyło odpływ wody z kanału (łatwiej więc odwadniają się łąki i pola) (NKJPP). To, że przedsiębiorca zatrudnił prawie 600 nowych osób, polepszyło wyniki finansowe firmy (NKJPP).

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, że hodowcy genetycy wprowadzili szereg innowacji, polepszyło jęczmień. (raczej ulepszyło jęczmień)

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Decyzje parlamentarzystów polepszyły to, w jaki sposób inwestują finansiści.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Rozpad ZSRR polepszył niewątpliwie sytuację Polaków w Mołdawii (NKJPP). Profilaktyka i współdziałanie wielu instytucji znacznie polepszyły stan bezpieczeństwa gospodarstw w naszym regionie (NKJPP). Zbudowanie ronda polepszyło stan bezpieczeństwa na skrzyżowaniu (NKJPP). Remont polepszył standard mieszkań (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Praca ekspertów polepszyła chleb.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Eksperci polepszyli to, jak smakuje chleb.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Eksperci polepszyli skład i jakość chleba. Legalni producenci znacznie polepszyli jakość produkowanych płyt. Fiat polepszył swoją ofertę (NKJPP). Przedsiębiorca z zakładu oczyszczania polepszył status materialny śmieciarzy (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Producenci polepszyli chleb. Legalni producenci znacznie polepszyli płyty.

Uwaga – Dane korpusowe potwierdzają niemal wyłącznie frazy zdaniowe z nomen realizującym argument zdarzeniowy q , np. *polepszył stan, klimat, jakość, wygląd*. Przykłady eksplikacji argumentu propozycyjalnego q poprzez pełne frazy zdaniowe lub w postaci argumentu przedmiotowego $N_{aq} \emptyset_q$ reprezentującego argument zdarzeniowy q zostały utworzone na potrzeby tego opracowania.

- 18) **powiększyć**¹ – ‘spowodować, że coś jest większe’, «spowodować, że coś stanie się większe pod względem rozmiarów, ilości» USJP; por. *większy*¹

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że przez miejscowość przeszła fala powodziowa, powiększyło koryto rzeki.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Tym, że dobudował wieżę, właściciel powiększył budowlę. Przez to, że dobudowali dwa pokoje, Kowalscy powiększyli dom.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że duży kamień spadł na ogon tropikalnego gada, powiększyło go nienaturalnie.

V NV_p ..., N_y

Trzęsienie ziemi powiększyło wąwóz. Dobudowanie wieży powiększyło zamek. Wprowadzenie do naszego towarzystwa nowych osób powiększyło grono przyjaciół.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Zmiażdżenie przez duży kamień nienaturalnie powiększyło łapę zwierzęcia.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Ktoś powiększył fotografię na słabej kserokopiarce (NKJPP).

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Chirurg powiększył biust pacjentce.

- 19) **powiększyć**² – ‘spowodować, że coś jest większe [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś]’, «spowodować, że coś stanie się większe pod względem rozmiarów, ilości, intensywności» USJP; por. *większy*² [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, że właściciel zaprowadził nowoczesne, wydajniejsze uprawy, powiększyło to, ile udało mu się uzyskać dochodu z gospodarstwa.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Przez to, że zaprowadził nowoczesne, wydajniejsze uprawy, właściciel powiększył to, ile udało mu się uzyskać dochodu z gospodarstwa.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że właściciel zaprowadził nowoczesne, wydajniejsze uprawy, powiększyło dochód z gospodarstwa. To, że fani muzyki odpłatnie ściągnęli z sieci około 10 milionów utworów, trzykrotnie powiększyło obroty legalnych portali muzycznych w ciągu roku (NKJPP).

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że właściciel zaprowadził nowoczesne, wydajniejsze uprawy, powiększyło finanse.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Nawożenie powiększyło dziesięciokrotnie to, ile rolnicy uzyskują z hektara.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Przemysł powiększył dziesięciokrotnie swoją wydajność (NKJPP). Upadek biurka powiększył balagan w gabinecie (NKJPP). Napływ nowych gości znacznie powiększył dochód z gospodarstwa ekologicznego.

$$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$$

Dobudowanie kilkunastu szałasów i chat powiększyło małą osadę (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Sadownik powiększył wielokrotnie to, ile udało mu się uzyskać dochodu z gospodarstwa.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Sadownik powiększył wielokrotnie dochód z uprawy. Inwestorzy powiększyli zysk sześciokrotnie. Twórcy serwisu internetowego powiększyli swoją ofertę. Nowi biznesmeni powiększyli zatrudnienie w regionie (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Właściciel powiększył sad.

20) **rozjaśnić**¹ – ‘spowodować, że coś jest jasne, jaśniejsze’, «uczynić jaśniejszym lub lepiej oświetlonym» USJP; por. *jasny*¹

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że na niebie pojawiła się ogromna błyskawica, rozjaśniło je. To, że zza chmur wyszło słońce, rozjaśniło pochmurne niebo.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Przez to, że zapalił wszystkie lampy, kamerdyner rozjaśnił zamkowe korytarze.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, że całe lato świeciło silne, niemal południowe słońce, rozjaśniło włosy harcerek.

$V NV_p \dots, N_y$

W tej samej chwili ciemne niebo rozjaśniła potężna błyskawica (NKJPP). Wschód słońca rozjaśnił niebo (NKJPP). Słońce na nowo rozjaśniło pokój, wędrując po rozrzuconych na podłodze ubraniach (NKJPP). Blask ognia rozjaśnił wierchy (NKJPP). Późnym wieczorem niebo nad Wolą rozjaśnił pokaz sztucznych ogni (NKJPP). Niebo rozjaśniał efekty świetlne i lasery (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Promieniowanie słoneczne rozjaśniło włosy wędrowców.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Malarz rozjaśnił płótno obrazu. Malarz pokojowy rozjaśnił ściany w mieszkaniu. Rosyjscy kierowcy na gwałt rozjaśniają szyby aut (zanim zaczną obowiązywać zakaz eksploatacji aut, które mają szyby zaciemnione powyżej obowiązujących norm) (GWp). Dwie inne lampy zamontowane na słupach rozjaśniają twarz na pomniku (NKJPP). Lampy rozjaśniają nasze ulice (NKJPP).

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$

Koleżanka rozjaśniła włosy Ewy (specjalnym kremem).

- 21) **rozjaśnić**² – ‘spowodować, że coś jest jasne, jaśniejsze² [*prosty, zrozumiały*], «uczynić (czynić) coś jasnym – zrozumiałym, prostym, nieskomplikowanym, pozbawić (pozbawiać) coś niejasności» USJP; por. *jasny*² [*prosty, zrozumiały*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co powiedział świadek, rozjaśniło to, co śledczy wiedzieli już wcześniej.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Przez to, co powiedział, świadek koronny, rozjaśnił to, co śledczy wiedzieli już wcześniej.

V V_p ..., NV_q ...

To, co powiedział świadek, rozjaśniło wcześniejsze zdarzenia i motywacje działań ich uczestników.

V NV_p ..., V_q ...

Zeznania świadka koronnego rozjaśniły to, co zdarzyło się wcześniej.

V NV_p ..., NV_q ...

Zeznania świadka koronnego rozjaśniły niepełne informacje śledczych. Wypowiedź profesora psychiatrii rozjaśniła nieco wiedzę na temat schizofrenii (NKJPP). Sprawę rozjaśnił zeznania 19-latka (NKJPP). Końcowe wnioski pokontrolne rozjaśnił nam dostarczone obecnie dane statystyczne (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Świadek koronny rozjaśnił to, czego nie rozumieli śledczy. Ktoś rozjaśnił nam to, czym poza literką różni się sądeckie samorządowe P od R (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Sytuację rozjaśnili nieco kierowcy innych samochodów (NKJPP).

22) **rozjaśnić**³ – ‘spowodować, że coś jest jasne, jaśniejsze [*dodatnie, pomyślne, pozytywne, szczęśliwe, szczęśliwsze / szczęśliwy, szczęśliwszy, wesołe, weselsze*]’, USJP nie notuje dokładnie tego znaczenia; por. *jasny*³ [*dodatni, pomyślny, pozytywny, szczęśliwy, szczęśliwszy, wesoły, weselszy*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, że zauważyli go jurorzy festiwalu filmowego w Wenecji, rozjaśniło to, jak przebiega kariera zawodowa Maćka (NKJPP).

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Tym, że go zauważyli, jurorzy festiwalu filmowego w Wenecji rozjaśnili to, jak przebiega zawodowa kariera Maćka (NKJPP).

V V_p ..., NV_q ...

To, że zauważyli go jurorzy festiwalu filmowego w Wenecji, rozjaśniło nieco zawodową przyszłość Maćka (NKJPP).

V NV_p ..., V_q ...

Pojawienie się dziecka rozjaśniło to, jak żyli rodzice. (konstrukcja sztuczna)

V NV_p ..., NV_q ...

Pojawienie się dziecka rozjaśniło szarą egzystencję rodziców. Zauważenie przez jurorów festiwalu filmowego w Wenecji rozjaśniło nieco zawodową przyszłość Maćka (NKJPP).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Deszczowy weekend rozjaśnił nam koncert legendarnej formacji (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Tegoroczną galę aktor rozjaśnił swoją rozwichrzoną fryzurą, żywcem zdjętą z jakiegoś amerykańskiego nastolatka (NKJPP). Dziecko rozjaśniło szarą egzystencję rodziców.

23) **rozmoczyć** – ‘spowodować, że coś jest mokre’, «zmiękczyć, rozmiękczyć coś mocząc w płynie» USJP; por. *mokry*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

N_x, N_y

Garncarz rozmoczył glinę.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Ręka garncarza rozmoczyła glinę.

Druga struktura semantyczna **rozmoczyć**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że cały tydzień padał deszcz, rozmoczyło podłoże.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Tym, że ciągle spadała, woda rozmoczyła glebę.

$V NV_p \dots, N_y$

Deszcz rozmoczył fotografie ofiar (NKJPP). Deszcz rozmoczył podłoże w rejonie Morskiego Oka, potem zaczął wiać halny, który spowodował ruch kamieni, następnie zeszła lawina (GWp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Woda rozmoczyła kartony / papier / banknoty.

24) **rozplaszcząć** – ‘powodować, że coś staje się płaskie’, «gniotąc, uciskając robić coś płaskim» USJP; por. *płaski*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Maciek rozplaszcza zabawkę (na podłodze). Gospodyni właśnie rozplaszcza wałkiem ciasto na pierogi.

$V N_{x, y}$

Zwierzęta rozplaszczają się wzajemnie podczas zabawy.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Ręce gospodyni rozplaszczają ciasto. Stylista rozplaszczka kapelusz jedną ręką, a drugą rozplaszczka kokardę.

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$$

Nieuważny przechodzień rozplaszczka łapę zwierzęcia. Niesforny chłopiec rozplaszczka właśnie twarz kolegi na szybie.

$$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$$

Zwierzęta rozplaszczają sobie nawzajem pyski (podczas wzajemnego tarmoszenia).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$$

Plaźowicz swoją stopą rozplaszczka łapę leżącego psa.

Druga struktura semantyczna **rozplaszczać**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

*To, że nieustannie spada woda wraz z wodospadem, rozplaszczka dno zbiornika.
To, że bardzo często schodzą tu lawiny błotne, stopniowo rozplaszczka dach.*

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Tym, że nieustannie spada, woda rozplaszczka dno zbiornika.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Tym, że nieustannie spada, woda rozplaszczka korpusy gadów.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Schodzenie lawin błota rozplaszczka obiekty.

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Schodzenie lawin błota rozplaszczka rośliny i ciała zwierząt.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Woda rozplaszczka dno jeziora.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Woda rozplaszczka ciała zwierząt.

25) **rozplaszczyc** – ‘spowodować, że coś jest płaskie’, «gniotąc, uciskając zrobić [...] coś płaskim» USJP; por. *płaski*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Maciek rozplaszczył zabawkę (na podłodze). Gospodyni rozplaszczyla ciasto wałkiem. Piekarz rozplaszczył kulę drożdżowego ciasta. Strażnik ciężkim buciorem rozplaszczył więźnia na ziemi (NKJP). Artysta rozplaszczył kulę gliny.

V N_x, y

Zwierzęta rozplaszczyły się nawzajem na podłodze podczas zabawy.

V N_x N_{x part}, N_y

Ręce gospodyni rozplaszczyły ciasto. Stylista rozplaszczył kapelusz jedną ręką. Pies rasy dog jedną łapą rozplaszczył mniejszego przeciwnika. Łapa niedźwiedzia rozplaszczyla zwierzątko żyjące w poszyciu leśnym. Ręce garncarza rozplaszczyły glinianą masę.

V N_x, N_y N_{y part}

Nieuważny przechodzień rozplaszczył łapę zwierzęcia. Niesforny chłopiec rozplaszczył twarz kolegi na szybie.

V N_x, y N_{x part}, y part

Zwierzęta rozplaszczyły sobie nawzajem pyski (podczas wzajemnego tarmoszenia).

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Plaźowicz swoją stopą rozplaszczył łapę leżącego psa. Ręka podróżnika rozplaszczyla korpus salamandry.

Druga struktura semantyczna **rozplaszczyc**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że zesła lawina błotna, rozplaszczyło pagórek.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Tym, że spadała, woda rozplaszczyla pagórek.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że zesła lawina, rozplaszczyło ciało niedźwiedzia. (konstrukcja dziwna)

$$V\ NV_p \dots, N_y$$

*Uderzenie wody z wodospadu rozplaszczyło korpus żaby – mieszkanki dżungli.
Upadek meteorytu rozplaszczyl wzgórze.*

$$V\ NV_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

Uderzenie wody z wodospadu rozplaszczyło ogon jaszczura – mieszkańca dżungli. Upadek skalnego odłamka rozplaszczyl (a następnie zmiażdżył) stopę turysty.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_y$$

Woda rozplaszczyla żabę. Woda rozplaszczyla pagórek.

$$N_{ap}\ \emptyset_p, N_y\ N_y\ part$$

Woda rozplaszczyla ogon jaszczura.

26) **rozweselać** – ‘powodować, że ktoś staje się wesoły’, «czynić wesołym»
USJP; por. *wesoły*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V\ V_p \dots, N_y$$

To, co się dzieje, rozwesela ją. To, że terapeuci zakładają czerwone nosy clownów, rozwesela małych pacjentów w szpitalnych oddziałach (Familiada – Dzień Czerwonego Nosa) (NKJPP).

$$V\ N_{ap}\ V_p \dots, N_y$$

Przez to, co robi, mąż ją rozwesela. Tym, że zakładają czerwone nosy clownów, terapeuci rozweselają małych pacjentów (NKJPP).

$$V\ V_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

To, co się dzieje, rozwesela jej serce.

$$V\ NV_p \dots, N_y$$

To zdarzenie ich rozwesela.

$$V\ NV_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

To zdarzenie rozwesela serce dziewczyny. Pieśni rozweselają serce człowieka (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Dzieci często rozweselają rodziców i dziadków. Ten mężczyzna rozwesela Irenę. Kolorowe obrazy rozweselają również dzieci z oddziału rehabilitacji oraz chirurgii dziecięcej szpitala (NKJp). Kolorowe ściany dziecięcych sal rozweselają i wprawiają w lepszy nastrój rekonwalescentów (NKJp). Barwne sari rozweselają ubogich przechodniów (NKJp).

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Dzieci często rozweselają matczyne serce.

$$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_q$$

Dzieci często rozweselają.

$$V NV_p, \emptyset_q$$

Piosenka czasem rozwesela. Dobry film rozwesela. Komediove przedstawienie czasem rozwesela.

27) **rozweselić** – ‘spowodować, że ktoś jest wesoły’, «uczynić wesołym» USJP;
por. *wesoły*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, co się zdarzyło, rozweseliło ją.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Przez to, co zrobił, mąż rozweselił ją.

$$V V_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

To, co się zdarzyło, rozweseliło jej serce.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Pogodny sposób bycia mężczyzny rozweselił kobietę. Nadejście wiosny rozweseliło Danusię. Występ zespołu rozweselił zgromadzonych gości (NKJp). Naiwne wyznanie męża rozweseliło kobietę (NKJp).

$$V NV_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

Nadejście wiosny i miłość rozweseliły serce dziewczęcia.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Tamten mężczyzna rozweselił Irenę. Pięcioosobowy zespół całkowicie rozweselił publiczność (NKJPP).

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$

Tamten mężczyzna rozweselił jej serce.

Uwaga – materiał współczesny poświadcza znaczenie *p rozweseliły y* – ‘p rozśmieszyło y’ – ‘p było dla y śmieszne, zabawne’, np. *Ten cytacyk mnie rozweselił (NKJPP)*.

28) **skrzywić** – ‘spowodować, że coś jest krzywe’, «spowodować, że coś staje się krzywe, zgąć coś, odchylić od linii prostej» USJP; por. *krzywy*

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Robotnik skrzywił drut. Chłopak skrzywił drąg. Sprawca zniszczeń skrzywił też sygnalizator świetlny (GWp). Silacz skrzywił metalowy pręt.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Ręka fachowca skrzywiła druty. Ręka silacza skrzywiła metalowy pręt.

$V N_x, N_y N_y \text{ part}$

Bokser skrzywił Antkowi nos (podczas walki).

$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$

Bokserzy skrzywili sobie nawzajem nosy podczas walki.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_y \text{ part}$

Pięść boksera skrzywiła nos Antkowi.

29) **słodzić** – ‘powodować, że coś jest słodkie, słodsze’, «czynić coś słodkim przez dodanie cukru, miodu itp., nadawać czemuś słodki smak» USJP; por. *słodki*¹

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Kucharz słodzi zupę. Iza słodzi herbatę (miodem).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Kucharz słodzi zupełną prawą ręką (lewą podtrzymuje garnek).

30) **smucić** – ‘powodować, że ktoś jest smutny’, «być przyczyną czyjegoś smutku, napędzać smutkiem; martwić, zasmucać» USJP; por. *smutny*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, że artystka przedstawia skecz o zmarłych, bardzo smuci osobę w żałobie. To, że ulubioną potrawą Polaków jest pomidorowa z ryżem oraz schabowy, niezwykle smuci konesera dobrej kuchni (NKJPP).

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Tym, że w skeczu żartuje na temat zmarłych, artystka smuci pogrążoną w żałobie córkę.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Rozstrzygnięcie Sądu bardzo smuci i porusza inwestorów (GWp). Smuci mnie twoja postawa. Zniknięcie dziewczyny smuci jej chłopaka (NKJPP). Narzekania męża smuciły żonę (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Syn smuci matkę.

$$V NV_p, \emptyset_q$$

Realia często smucą. Choroby innych smucą.

31) **splaszczyc** – ‘spowodować, że coś jest płaskie, bardziej płaskie, mniej wypukłe’, «zrobić [...] coś płaskim lub bardziej płaskim; rozplaszczyc» USJP; por. *płaski*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Modystka splaszczyla kapelusz. Chińczycy splaszczyli 700 gór (by wybudować metropolię) (GWp). Robotnicy zupełnie splaszczyli solidne stalowe rury (GWp). Budowniczowie splaszczyli stożek wieży (GWp).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Ręka modystki spłaszczyła kapelusik. Chłopczyk spłaszczył górę śniegu nogami.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$

Chirurg spłaszczył wystający brzuch pacjenta.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$

Dziewczyny spłaszczyły sobie nawzajem koki.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$

Ręka fryzjera spłaszczyła wielkiego koka klientki. Ręka chirurga spłaszczyła wystający brzuch pacjenta.

Druga struktura semantyczna **spłaszczyć**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że niespodziewanie spadła z góry wielka drewniana szafka, niemal spłaszczyło pracownika (NKJPP).

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Tym, że niespodziewanie spadła z góry, wielka drewniana szafka niemal spłaszczyła pracownika (NKJPP).

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, że niespodziewanie spadła z góry wielka drewniana szafka, niemal spłaszczyło kręgosłup pracownika (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_y$

Niespodziewany upadek wielkiej drewnianej szafki z dużej wysokości prawie spłaszczył pracownika (NKJPP). Upadek meteorytu spłaszczył dolinę. Fala powodziowa zupełnie spłaszczyła solidne stalowe rury (GWp). Lawina błotna zupełnie spłaszczyła dachy domów.

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Niespodziewany upadek wielkiej drewnianej szafki z dużej wysokości prawie spłaszczył ciało pracownika (NKJPP). Lawina błotna spłaszczyła ciała zwierząt.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Woda spłaszczyła teren. Ziemia zupełnie spłaszczyła solidne stalowe rury (GWp).

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Woda niemal spłaszczyła ogon gada.

Uwaga – Materiał poświadcza też frazy będące eksplikacją struktury P (p, q).

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że woda rozlała się na tereny zalewowe, spłaszczyło falę na Warcie (GWp).

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Zmiany spłaszczyły strukturę organizacyjną firmy (GWp).

32) **spowolnić** – ‘spowodować, że coś jest bardziej powolne, wolniejsze’,
«zmniejszyć szybkość czegoś, uczynić coś powolniejszym» USJP; por. *powolny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że inżynierowie zastosowali przestarzałe technologie, spowolniło to, w jaki sposób technicy prowadzili obliczenia. To, że całą noc wiał wicher i przechodziły zamiecie, bardzo spowolniło to, jak podróżowaliśmy.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że zastosowali przestarzałe technologie, inżynierowie spowolnili to, w jaki sposób technicy prowadzili obliczenia.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że inżynierowie zastosowali przestarzałe technologie, spowolniło pracę techników. To, że budowańcy zamontowali specjalne progi, spowolniło ruch na jezdniach wewnątrz osiedli

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że inżynierowie zastosowali przestarzałe technologie, spowolniło techników.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Zastosowanie przestarzałych technologii spowolniło to, w jaki sposób technicy prowadzili obliczenia.

V NV_p ..., NV_q ...

Kryzys spowolnił tempo wzrostu gospodarczego (NKJPP). Ogromny korek spowolnił jazdę (NKJPP). Niespodziewana kłótnia spowolniła przemarsz demonstrantów.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Ukrop spowolnił zawodnika. Opady śniegu spowolniły pośpieszne autobusy w Szczecinie (GWp).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Przedsiębiorca spowolnił to, co robili jego podwładni.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Trener spowolnił karierę zawodnikowi (NKJPP). Nowy rząd spowolnił prywatyzację (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Mur spowolnił pocisk (NKJP).

33) **suszyć** – ‘powodować, że coś staje się suche’, «czynić suchym coś mokrego, zmoczonego; także: pozbawiać coś wilgoci pod wpływem ciepła» USJP; por. *suchy*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Ewa suszy koc / psa / dziecko. Chłopi suszą trzcinę na słońcu (NKJPP). Suszył rośliny i zakładał zielniki (NKJPP). Wszyscy zbierają i suszą grzyby (NKJPP). Gospodarze suszą na palach duże dębowe beczki wymyte po zimowej kapuście (NKJPP).

V N_{x, y}

Turyści suszą się nawzajem (po ulewie).

V N_x N_{x part}, N_y

Ewa suszy psa jedną ręką.

V N_x, N_y N_{y part}

Ewa suszy przemoczone plecy dziecka.

$$V N_x, y N_x \text{ part}, y \text{ part}$$

Turyści suszą sobie nawzajem włosy (ręcznikiem i suszarką).

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y N_y \text{ part}$$

Mama suszy włosy dziecku prawą ręką.

- 34) **udomowić** – ‘spowodować, że coś jest domowe’, «przystosować zwierzę do życia w środowisku człowieka, służenia mu; oswoić, obłaskawić» USJP; por. *domowy* [*oswojony*]

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Człowiek już dawno udomowił dzikie psy, wilki. Kury prawdopodobnie udomowili przed tysiącami lat mieszkańcy Azji.

- 35) **ulepszać** – ‘powodować, że coś staje się lepsze’, «czynić lepszym, zmieniać coś tak, żeby stało się lepsze, bardziej użyteczne, funkcjonalne itp.; poprawiać, udoskonalać» USJP; por. *lepszy*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że programiści wprowadzają digitalizację, ulepsza to, w jaki sposób inni pracownicy archiwizują dane.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że wprowadzają digitalizację, archiwiści ulepszą archiwizację danych.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że archiwiści wprowadzają digitalizację, ulepsza archiwizację danych.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że producent stosuje wyższe normy, ulepsza pasy bezpieczeństwa w autach.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Działania pracowników Instytutu Audiowizualnego ulepszą to, w jaki sposób inni rejestrują i archiwizują przedstawienia teatralne.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Digitalizacja ulepsza rejestrację spektakli i archiwizację dziedzictwa kulturowego.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Działania pracowników Instytutu Audiowizualnego ulepszają dokumenty w zbiorach.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Producent samochodów ulepsza to, w jaki sposób funkcjonują pasy bezpieczeństwa.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Pracownicy Instytutu Audiowizualnego ulepszają rejestrację spektakli i archiwizację dziedzictwa kulturowego. Rolnicy ulepszają hodowlę trzody chlewnej (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Genetycy ulepszają jęczmień. Producent samochodów ulepsza pasy bezpieczeństwa.

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Książki czasem ulepszają.

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Nauka czasem ulepsza. Kultura ulepsza.

36) **ulepszyć** – ‘spowodować, że coś jest lepsze’, «uczynić lepszym, zmienić coś tak, żeby stało się lepsze, bardziej użyteczne, funkcjonalne itp.; poprawić, udoskonalić» USJP; por. *lepszy*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, że pracownicy Instytutu Audiowizualnego wprowadzili cyfryzację i digitalizację, ulepszyło to, w jaki sposób archiwizują spektakle.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Tym, że wprowadzili cyfryzację, pracownicy Instytutu Audiowizualnego ulepszyli to, w jaki sposób archiwizują przedstawienia teatralne i audycje.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że pracownicy Instytutu Audiowizualnego wprowadzili cyfryzację i digitalizację, ulepszyło archiwizację zasobów kultury.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że pracownicy Instytutu Audiowizualnego wprowadzili cyfryzację, ulepszyło dokumenty.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Wykorzystanie systemów komputerowych znacznie ulepszyło to, w jaki sposób funkcjonuje w Polsce opieka medyczna (NKJPP). Pionierski projekt naukowców genetyków ulepszył to, w jaki sposób zachowują się nasiona jęczmienia (GWp).

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Cyfryzacja ulepszyła archiwizację dziedzictwa kulturowego. Wykorzystanie systemów komputerowych znacznie ulepszyło sprawność funkcjonowania opieki medycznej (NKJPP). Działania reformatorów ulepszyły zarządzanie państwem. To rozwiązanie ulepszyło funkcjonowanie mechanizmu przydziału mieszkań komunalnych (NKJPP).

$$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$$

Cyfryzacja ulepszyła płyty. Pionierski projekt naukowców genetyków ulepszył nasiona jęczmienia (GWp). To rozwiązanie architektoniczne znacznie ulepszyło nowe mieszkania.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Pracownicy Instytutu Audiowizualnego ulepszyli to, w jaki sposób archiwizuje się dziedzictwo kultury narodowej.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Pracownicy Instytutu Audiowizualnego ulepszyli archiwizację dziedzictwo kulturowego. Projektanci ulepszyli wygląd i funkcjonalność samochodów. Jednak polscy informatycy znacznie ulepszyli rozwiązania zachodnie (NKJP). Rzymianie ulepszyli sposoby pozyskiwania soli morskiej (NKJPP).

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Projektanci ulepszyli samochody. Naukowcy genetycy ulepszyli nasiona jęczmienia (GWp).

- 37) **ułatwiać** – ‘powodować, że coś staje się łatwe, łatwiejsze’, «sprawiać, że coś staje się łatwe lub łatwiejsze, pomagać w osiągnięciu czegoś» USJP; por. *łatwy*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, że pracownicy muzeum uporządkowali dzieła malarskie według epok ich powstania, ułatwia to, w jaki sposób poznają je zwiedzający.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Tym, że porządkują dzieła malarskie według epok ich powstania, pracownicy muzeum ułatwiają to, w jaki sposób poznają je zwiedzający.

V V_p ..., NV_q ...

To, że pracownicy muzeum uporządkowali dzieła malarskie według epok ich powstania, ułatwia zwiedzanie.

V NV_p ..., V_q ...

Digitalizacja ułatwia to, w jaki sposób zbieramy dane.

V NV_p ..., NV_q ...

Nakreślenie przez kolegę fabuły przyszłego poważnego reportażu ułatwia Tomkowi pracę (NKJPP). Takie uporządkowanie prac malarskich ułatwia ich odbiór (NKJPP). Przewóz górników podziemnym przenośnikiem taśmowym ułatwia pracę (GW). Digitalizacja ułatwia archiwizację dziedzictwa kulturowego. Lądowanie przy brzegu ułatwia desant na ląd (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Banki czasem ułatwiają to, w jaki sposób bierzemy kredyty.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Banki czasem ułatwiają życie przedsiębiorcom (GWp). Pastelowa paleta barw ułatwia młodym czytelnikom przyswajanie wzbogacających moralnie treści (NKJP).

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Digitalizacja czasem ułatwia, czasem utrudnia. (to zdanie trudno jednak zrozumieć poza kontekstem)

38) **unieszczęśliwiać** – ‘powodować, że ktoś staje się nieszczęśliwy’, «czynić kogoś nieszczęśliwym» USJP; por. *nieszczęśliwy*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że w tym roku jest ciężka zima, unieszczęśliwia Danusię.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Tym, jak się zachowuje, mąż unieszczęśliwia Annę.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, jak postępuje jej mąż, unieszczęśliwia serce Anny. (metafor.)

$V NV_p \dots, N_y$

Postępowanie męża unieszczęśliwia Annę. Zdrady unieszczęśliwiają bliskich.

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Postępowanie męża unieszczęśliwia jej serce. (metafor.)

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Mąż często unieszczęśliwia Annę.

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_q$

Mężowie czasem unieszczęśliwiają.

$V NV_p, \emptyset_q$

Zdrady unieszczęśliwiają.

39) **unieszczęśliwić** – ‘spowodować, że ktoś jest nieszczęśliwy’, «uczynić kogoś nieszczęśliwym» USJP; por. *nieszczęśliwy*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że brat oszukał siostrę, unieszczęśliwiło ją.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Przez to, co zrobił, brat unieszczęśliwił siostrę.

$$V\ NV_p \dots, N_y$$

Postępowanie brata unieszczęśliwiło siostrę.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_y$$

Mąż zdominował i unieszczęśliwił Annę. Ten mężczyzna unieszczęśliwił wiele kobiet.

40) **unowocześnić** – ‘spowodować, że coś jest nowoczesne, nowocześniejsze’, «uczynić coś nowoczesnym, przystosować do współczesności; zmodernizować» USJP; por. *nowoczesny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V\ V_p \dots, V_q \dots$$

To, że inżynierowie zaprojektowali nowe linie kolejowe, unowocześniło to, w jaki sposób jeżdżąc podróżni na kolei.

$$V\ N_{ap}\ V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że zaprojektowali nowe linie kolejowe, inżynierowie unowocześnili to, w jaki sposób wszyscy podróżujemy.

$$V\ V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że inżynierowie zaprojektowali nowe linie kolejowe, unowocześniło podróże pociągami.

$$V\ V_p \dots, N_{aq}\ \emptyset_q \dots$$

To, że konstruktorzy wybudowali wiele stacji paliw, sklepów, dodali dobre oznakowanie i oświetlenie, unowocześniło autostradę.

$$V\ NV_p \dots, V_q \dots$$

Zmiany w handlu unowocześniły to, jak wszyscy kupujemy.

$$V\ NV_p \dots, NV_q \dots$$

Wprowadzenie tego elementu (koła narysowanego na stole) zdynamizowało i unowocześniło ruletkę (NKJPP). Zaprowadzenie tych procedur unowocześniło drukowanie.

$$V\ NV_p \dots, N_{aq}\ \emptyset_q$$

Działania dyrektora unowocześniły starą drukarnię.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Admirał unowocześnił to, w jaki sposób inni szkolą przyszłych marynarzy marynarki wojennej (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Admirał unowocześnił metody szkolenia w marynarce wojennej (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Dyrektor unowocześnił i skomputeryzował starą drukarnię (NKJPP). Inżynierowie unowocześnili baseny (GWp). Drugi syn unowocześnił ojcowskie gospodarstwo (NKJPP).

41) **uszcęśliwić** – ‘spowodować, że ktoś jest szczęśliwy’, «uczynić szczęśliwym, bardzo mocno ucieszyć, uradować» USJP; por. *szczęśliwy*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że mąż wrócił, uszcęśliwiło Annę.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Tym, że powrócił z emigracji, mąż uszcęśliwił Annę. Tym / Przez to, że powiła bliźniaki, żona uszcęśliwiła męża. Przez to, że przyjęła oświadczyzny, dziewczyna uszcęśliwiła chłopaka.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, że syn jest dobry, uszcęśliwiło serce matki. To, że spędzali urlop w pięknym miejscu, uszcęśliwiło ich.

$V NV_p \dots, N_y$

Powrót męża uszcęśliwił żonę. Liczne zamówienia ze strony firm uszcęśliwiły przedsiębiorcę budowlanego. Jej odpowiedź mnie uszcęśliwiła. Gotowość córki na bycie matką uszcęśliwiła jej ojca.

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Przyjazd syna uszcęśliwił serce matki.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Pies uszcęśliwił właścicieli. Dzieci ją uszcęśliwiły. Góry ich uszcęśliwiły.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Syn uszczęśliwił serce matki.

Uwaga – przy imperfectivum także fraza $V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_q$ *Góry uszczęśliwiają.*

42) **utrudniać** – ‘powodować, że coś jest trudne, trudniejsze’, «stwarzać przeszkodę, czynić coś trudnym, trudniejszym; przeszkadzać, komplikować» USJP; por. *trudny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że kolejarze strajkują, utrudnia to, w jaki sposób funkcjonuje kolej.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Tym, że strajkują, kolejarze utrudniają to, jak ludzie podróżują. (zdanie dziwne, nieakceptowalne)

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że ktoś uregulował rzekę, utrudnia jej swobodny bieg (NKJPP). *To, że szybkość opadania klocków się zwiększa, utrudnia grę* (NKJPP).

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Swoim zachowaniem zatrzymany utrudnia to, co wykonują policjanci.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Swoim zachowaniem zatrzymany utrudnia zadanie policjantom. Brak dostatecznej liczby parkingów przy centrach handlowych utrudnia zakupy. Strajki na lotniskach utrudniają podróżowanie samolotami. Opady utrudniają podróżowanie. Zamieć utrudnia jazdę samochodem. Ruch turystyczny w polskiej części Puszczy Białowieskiej utrudnia sen zwierzętom.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Przestępca utrudnia to, co wykonują policjanci.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Przestępca utrudnia zadania policjantom.

- 43) **utrudnić** – ‘spowodować, że coś jest trudne, trudniejsze’, «stanowić lub stworzyć przeszkodę, uczynić coś trudnym, trudniejszym; przeszkodzić, skomplikować» USJP; por. *trudny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, że producenci obniżyli ceny, utrudniło to, w jaki sposób politycy realizują swój program gospodarczy.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Tym, że obniżyli ceny, producenci utrudnili politykom to, w jaki sposób realizują oni program gospodarczy.

V V_p ..., NV_q ...

To, że producenci obniżyli ceny, utrudniło realizację całego programu (NKJPP).

V NV_p ..., NV_q ...

Obniżka cen utrudniła realizację całego programu (NKJPP). Odcięcie od kontaktów organizacyjnych utrudniło im prowadzenie zdradzieckiego procederu (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Pas zarośli utrudnił kierowcom to, w jaki sposób obserwują jezdnię.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Pas zarośli utrudnił skuteczny pościg (NKJPP). Posłowie utrudnili życie rowerzystom (GWp).

- 44) **wygładzać**¹ – ‘powodować, że coś zaczyna być gładkie, bardziej gładkie’, «czynić gładką powierzchnię czegoś, usuwać nierówności, zmarszczki», «wyrównywać powierzchnię czegoś [...]» USJP; por. *gładki*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Robotnik wygładza podłogę przed położeniem glazury. Kamieniarz wygładza płytę nagrobkową. Drogowcy wygładzają ulicę (GWp).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Kamieniarz wygładza płytę nagrobkową prawą ręką (na drugiej ma opatrunek gipsowy).

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$$

Kosmetyczka wygładza skórę stóp u pacjentki.

$$V N_x, y N_{x \text{ part}}, y \text{ part}$$

Koleżanki wygładzają sobie nawzajem skórę twarzy specjalnym peelingiem.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$$

Kosmetyczka obiema rękami wygładza skórę twarzy klientki.

Druga struktura semantyczna **wygładzać**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, że uderza w nie fala morska, wygładza kamienie.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

Przez to, że długo w nie uderza, woda wygładza kamienie.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, że często pada deszcz, wygładza twarze mieszkańców. (konstrukcja sztuczna)

$$V NV_p \dots, N_y$$

Opady wygładzają kamienie. Opady wygładzają skalne półki. Opady wygładzają powierzchnię.

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Opady wygładzają policzki tubylców.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Woda wygładza skały.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Woda wygładza policzki mieszkańców.

$$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_q$$

Woda wygładza (?).

- 45) **wygładzić**¹ – ‘spowodować, że coś jest gładkie, gładsze’, «uczynić gładką powierzchnię czegoś, usunąć nierówności, zmarszczki», «wyrównać powierzchnię czegoś [...]» USJP; por. *gładki*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Robotnik wygładził podłogę przed położeniem glazury. Drogowcy wygładzili tę ulicę (GWp).

V N_x N_{x part}, N_y

Kamieniarz wygładził tę płytę nagrobkową prawą ręką (na drugiej miał opatrunek gipsowy).

V N_x, N_y N_{y part}

Kosmetyczka wygładziła skórę twarzy klientki.

V N_{x, y} N_{x part, y part}

Koleżanki wygładziły sobie nawzajem skórę twarzy specjalnym peelingiem.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kosmetyczka obiema rękami wygładziła skórę u klientki.

Druga struktura semantyczna **wygładzić**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że uderzała w nie fala morska, wygładziło kamienie.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Przez to, że długo w nie uderza, woda wygładziła kamienie.

V NV_p ..., N_y

Opady wygładziły skałę. Fale morskie wygładziły kamienie.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Wilgoć i opady wygładziły jej policzki podczas wyprawy.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Woda wygładziła skały.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Woda wygładziła policzki mieszkańców.

- 46) **wygładzać**² – ‘powodować, że coś jest bardziej gładkie [stylistycznie lepsze]’, «usuwać usterki, udoskonalać pod względem formalnym, stylistycznym; ugładzać» USJP; por. *gładki*² [doskonalszy, stylistycznie lepszy]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co dopisuje sekretarz, wygładza to, co przedstawia lider.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Przez to, co dopisuje, drugi scenarzysta wygładza to, co ktoś wcześniej napisał.

V V_p ..., NV_q ...

To, co dopisał sekretarz wygładza treść przemówienia prezydenta.

V NV_p ..., V_q ...

Redagowanie wygładza to, w jaki sposób ktoś inny napisał tekst.

V NV_p ..., NV_q ...

Poprawki sekretarza wygładzają przemówienie lidera. Korekty lektora wygładzają mowę studentów filologii.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Lektor wygładza to, jak mówią studenci.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Lektor wygładza mowę swoich studentów. Redaktor wygładza teksty.

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Redagowanie wygładza.

- 47) **wygładzić**² – ‘spowodować, że coś jest bardziej gładkie [stylistycznie lepsze]’, «usunąć usterki, udoskonalić pod względem formalnym, stylistycznym; ugładzić» USJP; por. *gładki*² [doskonalszy, stylistycznie lepszy]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co dopisał sekretarz wygładziło to, jak przemawiał prezydent.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Tym, co dopisał, drugi scenarzysta wygładził to, jak ktoś inny napisał scenariusz.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co dopisał sekretarz wygładziło treść przemówienia prezydenta.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Poprawki drugiego scenarzysty wygładziły to, jak brzmią dialogi w filmie.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Poprawki sekretarza wygładziły przemówienie prezydenta.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Ktoś wygładził to, co naszkicował prezydent.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Drugi scenarzysta wygładził scenariusz serialu, zwłaszcza dialogi.

48) **wyrównać**¹ – ‘spowodować, że coś jest równe, gładkie’, «usunąć nierówności, uczynić równym, gładkim, prostym; wygładzić, wyprostować» USJP; por. *równy*¹

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Adam wyrównał papier. Ogrodnik wyrównał teren / ziemię w ogrodzie. Romek dotknął grubego węzła grafitowego krawata i wyrównał chusteczkę tkwiącą w kieszonce na piersi (NKJPP). Wyrównałem narzutę na tapczanie (NKJPP). Wyrównał ziemię, uklepał ją tak samo jak dawno, dawno, jeszcze z matką (NKJPP). Kamieniarze wyrównali granitowy blok (NKJPP).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Adam wyrównał papier jedną ręką. Ręka ogrodnika wyrównała grządkę. Czyjaś ręka wyrównała ziemię na mogile. Ręka matki wyrównała obrus na stole.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$

Fryzjer wyrównał grzywkę na czole klientki.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$

Fryzjerki wyrównały sobie nawzajem grzywki.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$

Fryzjer wyrównał grzywkę na czole klientki lewą ręką (był leworęczny).

Druga struktura semantyczna **wyrównać**¹: $P(p, y)$

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że nadszedł przyływ, wyrównało piasek nad morzem.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Przez to, że wciąż uderzała, woda wyrównała brzeg morza.

$V NV_p \dots, N_y$

Przyływ wyrównał piasek na plaży. Pojawienie się śniegu wyrównało dziury w ulicach (NKJp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Woda wyrównała brzeg.

49) **wyrównać**² – ‘spowodować, że coś jest równe czemuś’, «uczynić jednokowym, takim samym jak coś innego, podobnym do drugiego; ujednolicić» USJP; por. *równy*² [*jednakowy, jednolity*]

Struktura semantyczna: $P(p, q)$

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co zrobili organizatorzy wyrównało szanse młodzieży.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Układ jeden na jednego wyrównał szanse mówcy (NKJp). Wysiłki organizatorów wyrównały szanse uczestników.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Organizatorzy wyrównali szanse uczestników. Polacy stopniowo wyrównali przewagę liczebną 200-tysięcznej armii wroga (NKJp). Demokraci stopniowo wyrównali nierówności społeczne.

50) **wysuszyć** – ‘spowodować, że coś jest suche’, «susząc pozbawić coś wilgoci» USJP; por. *suchy*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Ania wysuszyła koc.

V N_x, y

Rodzeństwo wysuszyło się nawzajem po kąpieli w morzu.

V N_x N_{x part}, N_y

Ania wysuszyła psa jedną ręką.

V N_x, N_y N_{y part}

Ania wysuszyła psu sierść. Ela wysuszyła dziecku włosy. Fryzjer wysuszył włosy klientki i polakierował.

V N_x, y N_{x part}, y part

Rodzeństwo wysuszyło sobie nawzajem głowy po basenie.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Fryzjer wysuszył włosy klientki prawą ręką, lewą miał zajęętą.

Druga struktura semantyczna **wysuszyć**: P (p, y)

V V_p ..., N_y

To, że wiał gorący południowy wiatr, wysuszyło roślinność.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że wiał gorący południowy wiatr, wysuszyło usta wędrowców.

V NV_p ..., N_y

Podmuch południowego wiatru wysuszył kałuże.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Pęd pociągu wysuszył spocone twarze podróżnych (NKJPp). Pęd suchego powietrza wysuszył błony śluzowe gardła u ciężarnej pacjentki.

- 51) **zaciemnić**¹ – ‘spowodować, że coś jest ciemne, ciemniejsze [*podobne do czarnego*], «osłonić jakieś miejsce przed światłem, czyniąc je ciemniejszym, mrocznym» USJP; por. *ciemny*¹ [*podobny do czarnego*]

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że napłynęła czarna, burzowa chmura, zaciemniło niebo.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Przez to, że nagle napłynęła czarna, burzowa chmura, zaciemniła niebo.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, że napłynęła czarna, burzowa chmura, zaciemniło twarze turystów na szczycie Pilska.

V NV_p ..., N_y

Pojawienie się wielkich ciemnogrnatowych, burzowych chmur zaciemniło niebo.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Pojawienie się wielkich ciemnogrnatowych, burzowych chmur zaciemniło oblicza pątników.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Wielkie ciemnogrnatowe, burzowe chmury zaciemniły niebo.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Wielkie ciemnogrnatowe, burzowe chmury zaciemniły sylwetki turystów pod szczytem.

- 52) **zaciemnić**² – ‘spowodować, że coś jest mniej jasne’, «zasłonić lub osłonić źródło światła, czyniąc je mniej intensywnym» USJP; por. *ciemny*² [*mniej jasny*]

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., NV_q ...

To, że Marek zakrył lampę kocem, zaciemniło jej blask.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, że Marek zakrył lampę kocem, zaciemniło ją.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Zastosowanie specjalnych osłon zaciemniło to, w jaki sposób światło słoneczne wpada do wnętrza auta. (zdanie zrozumiałe o sztucznej konstrukcji)

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Okrycie lampy kocem zaciemniło jej blask. Napłynięcie czarnych chmur zaciemniło światło słoneczne. Maciek zaciemnił intensywne światło słoneczne w pokoju.

$$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$$

Ciemności okryły całą dzielnicę / ciemności zapanowały w całej dzielnicy w związku z awarią prądu.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Marek zaciemnił pokój (roletami), okno, szyby w samochodzie.

53) **zaciemnić**³ – ‘spowodować, że coś jest mniej jasne [*trudne do zrozumienia, mniej zrozumiałe*]’, «utrudnić zrozumienie czegoś, uczynić coś niejasnym lub niewyraźnym» USJP; por. *ciemny*³ [*trudny do zrozumienia, niezrozumiały*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, że na ten temat istniało podanie ludowe, niepotrzebnie zaciemniło to, jaki był cel opowieści. To, że historyk przedstawił te fakty w ten sposób, zaciemniło to, jaka była naprawdę istota konfliktu.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

Przez to, że przedstawił te fakty w określony sposób, historyk zaciemnił to, jaka była naprawdę istota konfliktu.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, że funkcjonowała na podany temat legenda, zaciemniło istotę sprawy.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Klecha ludowa zaciemniła cel opowieści romantyczną anegdotą (NKJPP). Druga wojna zaciemniła sprawy na Śląsku (NKJPP). Propaganda zaciemniła

rzeczywistość (NKJPP). Ta ekspertyza niepotrzebnie zaciemniła sprawę (NKJP). Braki w tekście zaciemniły sens całej narracji.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Prokurator dodatkowo zaciemnił to, co orzekli świadkowie.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Senat zaciemnił wydźwięk ustawy (NKJPP). Badacz zaciemnił prawdziwą istotę badanego konfliktu (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Sędzia zaciemnił postać oskarżonego. (daleko posunięta kondensacja treści – skrót)

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Sędzia zaciemnił. Nie wyjaśnił, ale zaciemnił.

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Objaśnienia tylko zaciemniły / dodatkowo zaciemniły.

54) **zamerykanizować** – ‘spowodować, że coś jest (takie jak) amerykańskie’, «wprowadzić gdzieś lub narzucić komuś styl życia, zwyczaje, struktury charakterystyczne dla społeczeństwa Stanów Zjednoczonych» USJP; por. *amerykański*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, co rozpropagowały Stany Zjednoczone, zamerykanizowało to, jak żyją miliony ludzi na świecie.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Przez to, że rozpropagowali swój styl życia, obywatele Stanów Zjednoczonych zamerykanizowali to, jak żyją miliony ludzi na świecie.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co rozpropagowały Stany Zjednoczone, zamerykanizowało życie milionów ludzi na świecie.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, co rozpropagowały Stany Zjednoczone, zamerykanizowało bardzo wielu ludzi na świecie.

V NV_p ..., V_q ...

Wzniesienie nowych biurowców zamerykanizowało to, jak wygląda miasto (GWp). Rozpropagowanie ich stylu życia przez obywateli Stanów Zjednoczonych, zamerykanizowało to, jak żyją miliony ludzi na świecie.

V NV_p ..., NV_q ...

Wzniesienie nowych biurowców „zamerykanizowało” funkcjonowanie / wygląd miasta (GWp). Wybuchy samochodów-pułapek, fabryki amfetaminy bardzo zamerykanizowały naszą rzeczywistość (NKJPP).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Wzniesienie nowych biurowców „zamerykanizowało” miasto (GWp). Presja Zachodu zamerykanizowała niektórych Hindusów (NKJPP). Wybuchy samochodów-pułapek, fabryki amfetaminy bardzo zamerykanizowały Polskę (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Nowe biurowce zamerykanizowały to, jak wygląda miasto (GWp).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Nowe biurowce zamerykanizowały wygląd miasta (GWp).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Nowe biurowce zamerykanizowały miasto (GWp). Nowy prezydent zamerykanizował Francję (NKJPP).

55) **zasmucić** – ‘spowodować, że ktoś jest smutny’, «spowodować, że ktoś staje się smutny, zmartwić kogoś czymś» USJP; por. *smutny*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, że artystka przedstawiła skecz o zmarłych, bardzo zasmuciło osobę w żałobie.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Tym, że w skeczu żartowała na temat zmarłych, artystka głęboko zasmuciła pogrążoną w żałobie córkę.

V NV_p ..., N_y

Rozstrzygnięcie Sądu bardzo zasmuciło i poruszyło inwestorów (GWp). Skecz o zmarłych bardzo zasmucił kobietę (GWp). Smuci mnie twoja postawa. Znik-

nięcie dziewczyny zasmuciło jej chłopaka (NKJpP). Pański list bardzo mnie zasmucił (NKJpP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Syn zasmucił matkę.

56) **zdemokratyzować** – ‘spowodować, że coś jest demokratyczne’, «wprowadzić gdzieś demokratyczne zasady, przekształcić w duchu demokracji» USJP; por. *demokratyczny*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, co zrobił jej przewodniczący, zdemokratyzowało to, w jaki sposób funkcjonuje partia w tym mieście.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Przez to, co zrobił, przewodniczący partii w tej miejscowości zdemokratyzował to, w jaki sposób ona funkcjonuje.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co zrobił jej przewodniczący, zdemokratyzowało sposób funkcjonowania partii w tym mieście.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, co zrobił przewodniczący partii w tej miejscowości, zdemokratyzowało nas.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Działania lidera zdemokratyzowały to, w jaki sposób mieszkańcy tego miasta traktują siebie nawzajem.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Połączenia przez Internet zdemokratyzowały komunikację (NKJpP).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Obecność aktorów serialowych w naszej rzeczywistości medialnej zdemokratyzowała artystów.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Aktorka serialowa zdemokratyzowała to, w jaki sposób odnoszą się do siebie artyści. Herbata zdemokratyzowała to, w jaki sposób zachowuje się brytyjskie społeczeństwo.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Aktorzy serialowi zdemokratyzowali system gwiazd i gwiazdeczek w kulturze masowej (NKJPP). Herbata zdemokratyzowała zachowania Brytyjczyków (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Herbata zdemokratyzowała Brytyjczyków (NKJPP).

57) **złagodzić**¹ – ‘spowodować, że coś jest łagodne, łagodniejsze’, «uczynić mniej intensywnym, uciążliwym, przykrym; osłabić, ukoić, uśmierzyć» USJP; por. *łagodny*¹

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co zrobił lekarz, złagodziło cierpienia chorego. To, że wichur przestał wiać, złagodziło siłę uderzenia tsunami. To, że na dole rosły krzewy, złagodziło upadek z wysoka (NKJPP). To, że architekt zaokrąglił krawędzie jasnej bryły, złagodziło toporność jednorodzinnego prostopadłościanu (NKJPP).

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Operacja złagodziła cierpienia chorego. Działania lekarza złagodziły cierpienia chorego. Śmiech Dominiki złagodził stres chłopaka (NKJPP). Dekret złagodził represje (NKJPP). Nowelizacja przepisów złagodziła lokatorom skutki dopłat (NKJPP). Ustanie wiatru złagodziło siłę uderzenia tsunami.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Drzewa i falochron, a także wały ochronne złagodziły to, w jaki sposób uderzył sztorm.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Lekarz złagodził cierpienia chorego. Śnieg, na szczęście, złagodził upadek Łukasza (NKJPP). Reżyser złagodził ekranową przemoc (NKJPP). Terapeuta złagodził lęki pacjenta (NKJPP). Sędzia złagodził karę (NKJPP). Liderzy partyjni złagodziли kurs wobec Kościoła (NKJPP). Kierownicy noclegowni złagodziли nieco regulamin przyjmowania gości w te mroźne dni (NKJPP).

58) **złagodzić**² – ‘spowodować, że coś jest łagodne, łagodniejsze’, «uczynić łagodnym, łagodniejszym, mniej surowym» USJP; por. *łagodny*² [*mniej surowy, mniej rygorystyczny*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co zdecydował sędzia, złagodziło to, jaka surowa będzie kara. (sztuczna konstrukcja zdaniowa)

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Przez to, co ogłosił, sędzia złagodził to, w jaki sposób wykonawcy wyroku wymierzą karę.

V V_p ..., NV_q ...

To, co zdecydował kierownik noclegowni, złagodziło regulamin przyjmowania gości do placówki w te bardzo mroźne dni. To, co ogłosił sędzia, złagodziło wymiar kary.

V NV_p ..., V_q ...

Nowelizacja przepisów złagodziła to, w jaki sposób więźniowie odbywają karę.

V NV_p ..., NV_q ...

Nowelizacja przepisów złagodziła kary (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Sędzia złagodził to, w jaki sposób więźniowie odbywają karę.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Sędzia złagodził karę (NKJPP). *Liderzy partyjni złagodzili kurs wobec Kościoła* (NKJPP). *Kierownicy noclegowni złagodzili nieco regulamin przyjmowania gości w te mroźne dni* NKJPP. *Bank złagodził warunki pożyczki* (NKJPP).

59) **zmniejszać**² – ‘powodować, że coś zaczyna być mniejsze [*mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej*]', «czynić coś mniejszym pod względem rozmiarów, intensywności, ilości itp.; pomniejszać, umniejszać, uszczuplać, redukować» USJP; por. *mniejszy*² [*mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, co robi Fundusz Zdrowia, zmniejsza to, ile osób korzysta z programów leczenia. (zdanie nienaturalne)

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, co postanawiają samorządy, zmniejsza pomoc dla ubogich.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, że ciągle schodzą lawiny błota i kamieni, zmniejsza spichlerz przy domu.*

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Decyzje władz zmniejszają pomoc dla najbiedniejszych.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Decyzje władz zmniejszają lokale komunalne.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Samorządy zmniejszają to, ile pomocy otrzymują ubodzy.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Producent zmniejsza wywóz swoich wyrobów za granicę.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Właściciel zmniejsza magazyn.*

* Przykłady fraz zdaniowych z gwiazdką są bliższe znaczeniu *zmniejszać*¹.

60) **zmniejszyć**² – ‘spowodować, że coś jest mniejsze [*mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie*]’, «uczynić coś mniejszym pod względem rozmiarów, intensywności, ilości itp.; pomniejszyć, umniejszyć, uszczuplić, zredukować» USJP; por. *mniejszy*² [*mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, co zarządziły władze, zmniejszyło to, ile produkują firmy. (zdanie dziwne)

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

Przez to, co zarządziły, władze zmniejszyły to, ile produkują firmy.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, że ktoś chlusnął wodą na walczących, zmniejszyło chaos na dziedzińcu (NKJpp).

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

*Zejsście potężnej lawiny z błota i kamieni bardzo zmniejszyło wąwóz**. Fraza zdaniowa * bliższa interpretacji jako *zmniejszyć*¹.

V NV_p ..., NV_q ...

Deszcz zmniejszył ruch na rynku. Opady śniegu, zamiecie i ślizgawica zmniejszyły ruch na drogach. Nowoczesna konstrukcja silnika zmniejszyła zużycie paliwa (NKJPP). Susza zmniejszyła produkcję rolną.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Producent zmniejszył produkcję i sprzedaż. Decydenci zmniejszyli do minimum formalności (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Władze miasta zmniejszyły park miejski. Ogrodnik zmniejszył klomb*. Hodowca genetyk zmniejszył tulipany*. Frazy zdaniowe * bliższa interpretacji jako *zmniejszyć*¹.*

Uwaga – przy *powiększyć* możliwe językowe wyrażenie „o co”, np. *Nowak powiększył dom o werandę*. Przy *zmniejszyć* rzadsze są zdania z wyeksplikowanym argumentem odpowiadającym temu, o co pomniejszono dany obiekt, np. *Zmniejszył dom, zmniejszył ogród. Pomniejszył dom o werandę, którą rozbrał.*)

61) **zmoczyć** – ‘powodować, że coś staje się mokre’, «czynić mokrym, zwilżać, polewać, zanurzać w płynie» USJP; por. *mokry*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Artysta zmoczył glinę (przed wykonaniem rzeźby).

V N_{x, y}

Dzieci zmoczyły się nawzajem podczas zabawy nad brzegiem morza.

V N_x N_{x part}, N_y

Artysta zmoczył płótno jedną ręką (w której trzymał spryskiwacz).

V N_x, N_y N_{y part}

Fryzjer przed podcięciem, zanim zastosował szampon, zmoczył włosy klientki.

$V N_x, y N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$

Dzieci podczas zabawy nad brzegiem morza zmoczyły sobie nawzajem stopy.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$

Ręka fizjoterapeuty zmoczyła skórę pacjenta przed zabiegiem. Krew rannego zmoczyła ciało i ubranie sanitariuszki (NKJPP).

Druga struktura semantyczna **zmoczyć**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, że nad okolicą przeszła straszna ulewa, dokładnie zmoczyło tarnowskich pielgrzymów w drodze na Jasną Górę (NKJPP).

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Tym, że spadła z góry, woda dokładnie zmoczyła turystów. (konstrukcja rzadka, uwarunkowana kontekstowo)

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, że nad okolicą przeszła straszna ulewa, dokładnie zmoczyło głowy i całe sylwetki tarnowskich pielgrzymów w drodze na Jasną Górę (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_y$

W piątek wieczorem ulewa zmoczyła tarnowskich pielgrzymów w drodze na Jasną Górę (NKJPP). Dodatkowo żeglarzy zmoczyła ulewa (NKJP). Deszcz zmoczył kurtkę tylko z jednej strony (drugą stronę właściciel kurtki osłaniał parasolem) (NKJPP).

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Fala zmoczyła sylwetki turystów. Pierwsza większa fala zmoczyła mnie do połowy / moje uda i biodra (NKJPP).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Deszczówka zmoczyła linie elektryczne (NKJPP). Woda zmoczyła boisko (NKJPP).

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$

Deszczówka zmoczyła ciała żołnierzy.

62) **zwiększać** – ‘powodować, że coś staje się większe [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś]’, «czynić większym rozmiarami, liczbą, natężeniem itp.; powiększać, pomnażać, potęgować, intensyfikować» USJP;

por. *większy*² [*intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, że sadownik stosuje nowoczesne technologie, zwiększa to, ile (dochodu) uzyskuje z gospodarstwa.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

Tym, że stosuje nowoczesne technologie, sadownik zwiększa to, ile uzyskuje z gospodarstwa.

V V_p ..., NV_q ...

To, że sadownik stosuje nowoczesne technologie, zwiększa dochód z gospodarstwa. To, że bibliotekarze kupują nowe książki zwiększa ilość tomów w bibliotece.

V NV_p ..., V_q ...

Działania sadownika zwiększają to, ile ma dochodu.

V NV_p ..., NV_q ...

Zwłoka w leczeniu zwiększa ryzyko powikłań (NKJPP). Nowe technologie zwiększają wydajność przemysłu (NKJPP). Reforma ustrojowa zwiększa wymagania na rynku pracy. Każdy news zwiększa oglądalność (NKJPP). Status majątkowy zwiększa ilość posiadanych przedmiotów (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Inwestor zwiększa wydajność w zakładzie pracy. Celebryci zwiększają oglądalność (NKJPP). Pracodawca zwiększa wymagania (wobec pracowników).

63) **zwiększyć** – ‘spowodować, że coś jest większe [*intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś*]’, «uczynić większym rozmiarami, liczbą, natężeniem itp.; powiększyć, pomnożyć, spotęgować, zintensyfikować» USJP; por. *większy*² [*intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., NV_q ...

To, że inżynierowie wybudowali nowe linie kolejowe, zwiększyło ruch pociągów. To, że władze państwowe wyraziły zgodę na realizację prowizji dewizowych

przedstawicieli firm importujących surowce do Polski, zwiększyło możliwości importowe firmy (NKJPP). To, że nowy prezydent objął władzę zwiększyło jeszcze nacisk na politykę odstraszania (NKJPP).

V NV_p ..., NV_q ...

Zgoda ze strony władz państwowych na realizację prowizji dewizowych przedstawicieli firm importujących surowce do Polski zwiększyła możliwości importowe firmy (NKJPP). Uruchomienia płatnego odcinka autostrady zwiększyło natężenie ruchu (NKJPP). Ustawienie wież zwiększyło wysokość sanktuarium do ponad 80 metrów (NKJPP). Powstanie we wrześniu nowego boiska o sztucznej nawierzchni i ze sztucznym oświetleniem zwiększyło możliwości treningowe i ułatwiło pracę trenerom (NKJPP). Usunięcie jarzębiny zwiększyło widoczność o 50 metrów (NKJPP).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Amerykańscy przywódcy zwiększyli nacisk na podbój kosmosu (NKJPP). Właściciele restauracji zwiększyli swoje zyski (NKJPP). Silniki zwiększyły obroty (NKJP). Mieszkania spłacane latami zwiększyły mobilność rodzin korzystających z tych kredytów – (system niemiecki) (NKJPP). Główna magistrala zwiększyła dopływ gazu (NKJPP).

Słowniczek wybranych predyktorów słoweńskich

- 1) **amerikanizirati** – ‘delati koga/kaj amerikanskega/amerikansko’ oraz ‘narediti koga/kaj amerikanskega/amerikansko’, «*prilagajati ameriškemu načinu življenja in mišljenja*» SSKJ, „kdo/kaj prilagajati/prilagoditi koga/kaj načinu življenja in mišljenja” [Žele 2008: 50]; por. *amerikánski, amêriški*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar dela ameriška vlada, amerikanizira to, kako živijo domorodci.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar je naredila ameriška vlada, je amerikanizirala to, kako živijo domorodci.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar je naredila ameriška vlada, je amerikaniziralo življenje domorodcev.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar dela ameriška vlada, amerikanizira domorodce in priseljence.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Dejanja vlade amerikanizirajo to, kako živijo domorodci.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Dejanja vlade amerikanizirajo življenje domorodcev.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Dejanja vlade amerikanizirajo domorodce. Širjenje McDonaldsa res amerikanizira svet (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Managerji pospešeno "americanizirajo" to, kako delujejo managerski sistemi (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Podjetja in managerji pospešeno "americanizirajo" svoje managerske sisteme (NBp). Voditelji amerikanizirajo evropsko vojaško strategijo (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Vlada amerikanizira domorodce. Managerji amerikanizirajo bare. Nakupovalni centri in trgovine so nas »americanizirali« (NBp).

2) **čistiti** – ‘delati kaj čisto’, «*odstranjevali umazanijo, prah*» SSKJ, „čistiti₂ kdo/kaj delati (komu/čemu) kaj bolj čisto (s kom/čim)” [Žele 2008: 75]; por. *čist*¹

Struktura semantyczna: P (x, y, z)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y, N_z$

Reševalec čisti morskega leva iz olja (NBp). Jastrebi čistijo zemljo smrdljive mrhovine.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$

Strankina roka čisti prah s paketa.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$

Mojca čisti pesek iz otrokovih las.

$$V N_x, y N_x \text{ part } y \text{ part}, N_z$$

Brat in sestra čistita saje / pesek s svojih obrazov.

$$V N_x, N_y, \emptyset_z$$

Reševalec čisti morskega leva. Reševalec čisti tjujnja. Mojca čisti nagrobnik. Ana čisti čevlje. Tankerjevi lastniki jih ilegalno čistijo na odprtem morju (NBp). Delavci čistijo mestne ulice.

$$V N_x, y, \emptyset_z$$

Delavca se čistita. Delavca čistita drug drugega.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y, \emptyset_z$$

Reševalčeva roka čisti morskega leva. Ženska roka čisti tla.

$$V N_x, N_y N_y \text{ part}, \emptyset_z$$

Gospa čisti pasjo dlako. Mati čisti otrokove lase.

$$V N_x, y \emptyset_z$$

Otroka se čistita. Otroka čistita drug drugega.

$$V N_x, y N_x \text{ part } y \text{ part}, \emptyset_z$$

Brat in sestra čistita obraz drug drugemu.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y N_y \text{ part}, \emptyset_z$$

Ženska roka čisti pasjo dlako. Materine roke čistijo otrokove lase.

$$V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$$

„Ves dan čisti in pospravlja” [Žele 2008: 75]. Mojca ves dan čisti in pospravlja.

3) **demokratizirati** – ‘delati in narediti kaj demokratično’, «*uvajati, uveljavljati demokracijo*» SSKJ; por. *demokratičen*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, kar delajo letalski prevozniki, demokratizira to, kako potujejo ljudje (NBp).

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, kar so naredili letalski prevozniki, so demokratizirali to, kako potujejo ljudje (NBp).

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, kar so naredili letalski prevozniki, je demokratiziralo potovanja z letalom (NBp).

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar delajo politiki, demokratizira prebivalstvo.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Nove tehnologije demokratizirajo to, kako ljudje pomagajo drugim.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Nove tehnologije demokratizirajo donatorstvo (NB).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Delo računalničarjev demokratizira prebivalstvo.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Letalski prevozniki demokratizirajo to, kako potujejo ljudje.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Letalski prevozniki so demokratizirali potovanja z letalom (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Aktivisti demokratizirajo prebivalce.

$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Elektronska mreža demokratizira.

$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$

Nove tehnologije demokratizirajo.

4) **dozoriti**¹ – ‘narediti kaj zrelo’, «narediti, da postane kaj zrelo» SSKJ; por. *zrèł*¹

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da je bilo celo poletje zelo vroče, je grozdne jagode dozorilo.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da je sijalo celo poletje, je sonce dozorilo grozdne jagode.

V NV_p ..., N_y

Sijanje sonca je dozorilo grozdne jagode in drugo sadje.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Jesensko sonce je dozorilo jabolka.

- 5) **dozoriti**² – ‘narediti koga zrelega [telesno in duševno polno razvitega]’, «narediti, da postane kdo zrel» SSKJ; por. zrèl² [telesno in duševno polno razvit]

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je bil oče težko bolan, ga je dozorilo.

V NV_p ..., N_y

Trpljenje v družini je popolnoma dozorilo fanta. Revščina in pomanjkanje sta prezgodaj dozorila dekleta.

V NV_p ..., N_y N_y part

Nasilje, revščina in pomanjkanje so prezgodaj dozorili dekliška telesa.

- 6) **evropeizirati** – ‘delati in narediti kaj evropsko’, «prilagajati evropskemu načinu življenja in mišljenja» SSKJ, „Kdo/kaj narediti koga/kaj ustreznega/-o evropskemu načinu življenja” [Žele 2008: 110]; por. *evrópski*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar delajo oblikovalci, evropeizira to, kako izgleda mesto.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili oblikovalci, so evropeizirali to, kako izgleda mesto.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar delajo organizatorji, evropeizira vedenje mladih udeležencev festivala evropske mladine v Parizu (NBp).

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, kar so naredili organizatorji, je evropeiziralo mladino.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Delo kulturnikov evropeizira to, kako se obnaša mladina.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Delo kulturnikov evropeizira vedenje mladine.

$$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$$

Delo kulturnikov evropeizira mladino. Dotok evropskega denarja je evropeiziral okolje.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Vzgojitelji evropeizirajo to, kako se obnaša mladina.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Vzgojitelji evropeizirajo vedenje domorodcev.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Misijonarji evropeizirajo domorodce.

$$V N_{ap} \emptyset_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$$

Misijonarji evropeizirajo.

$$V NV_p, \emptyset_{aq} \emptyset_q$$

Tečaji evropeizirajo.

7) **greniti**¹ – delati kaj grenko', SSKJ brak takiego znaczenia dla tej jednostki leksykalnej; por. *grênek*¹, *grenák*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Natakar greni liker.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Natakarjeva roka greni liker.

8) **greniti**² – ‘delati kaj grenko’, «*delati kaj manj prijetno, manj srečno*» SSKJ; por. *grênek*², *grenák*² [*manj prijéten, manj sréčen*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar dela sin, greni to, kako živita starša.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar dela, sin greni to, kako živita starša.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar dela sin, staršem greni življenje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar dela sin, greni starše.

V NV_p ..., V_q ...

Sinovo početje greni to, kako živita starša.

V NV_p ..., NV_q ...

Na Japonskem pa tujcem grenijo bivanje astronomske najemnine stanovanj in zelo malo možnosti za rekreacijo (NB). Nerešene zadeve grenijo odnose med državama (NBp). Snežne padavine grenijo življenje vaščanov.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Sinovo početje greni starše.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Sin greni to, kako živita starša.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

*Raziskovalcem **grenijo življenje*** indijanski predniki (NB). Življenje jim grenijo ladje, nafta, detergenti NB. Mediji ti grenijo jutranjo kavo (NBp). (Jutranja kava ‘poranna kawa’ to ‘picie kawy’ arg wyciągnięty z pozycji q i w postaci nominalnej zastępujący propozycję, dlatego możliwa też interpretacja jako NV).*

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Mediji ti grenijo jutranjo kavo (NBp). (Jutranja kava ‘poranna kawa’ to ‘picie kawy’ arg wyciągnięty z pozycji q i w postaci nominalnej zastępujący propozycję, dlatego możliwa też interpretacja jako NV).

V N_{ap} Ø_p, Ø_{aq} Ø_q

Mediji grenijo NBp.

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Novice grenijo.

Uwaga, związek wyrazowy *greniti življenje* jest na tyle częsty, że ma charakter związku frazeologicznego.

9) **hladiti**¹ – ‘delati kaj hladno’, «*delati kaj hladno, mrzlo*» SSKJ, „kdo/kaj delati, oddajati (komu/čemu) hlad za/na koga/kaj (v/na/pri/ob čem/pod/nad/med čim/kje/kdaj)” [Žele 2008: 128]; por. *hladen*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Delavci hladijo sadje. Delavci hladijo police s sadjem. Gospodarji že hladijo šampanjec (NBp). Gospodinja hladi paradižnikovo juho.

V N_x, y

Otroka se hladita (z mrzlo vodo) na morju.

V N_x N_{x part}, N_y

Prijateljeva roka je hladila fanta, ko je imel vročino.

V N_x, N_y N_{y part}

Mati je hladila otrokovo glavo, ko je imel vročino.

V N_x, y N_{x part}, y part

Prijatelja si hladita vroča obraza.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Obraz mu hladijo dekletove ljubeče roke (NBp).

Druga struktura semantyczna **hladiti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je stalno padal dež, je hladilo potnike.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je mrzla voda padala iz slapov, je hladila jezero.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je pihal ledeni veter, jim je hladilo obraze.

V NV_p ..., N_y

Sneženje hladi okolje.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Sneženje hladi njegov obraz.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Sneg ga hladi.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Sneg hladi njegovo čelo.

V N_{ap} Ø_p, Ø_q

Sneg hladi.

V NV_p, Ø_q

Mraz hladi.

10) **hladiti**² – ‘delati kaj hladno’² [*intenzivno, manj intenzivno*], «ekspr. pomirjati, zmanjševati» SSKJ; por. *hláden*² [*manj intenzíven*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so ugotovili neodvisni analitiki, hladi navdušenje vladnih analitikov po objavi podatkov o visoki slovenski gospodarski rasti (NBp).

V NV_p ..., V_q ...

Odločitve za cene hitro hladijo tudi to, kako delujejo vzhodnoevropski trgi (NBp).

V NV_p ..., NV_q ...

Odločitve za cene hitro hladijo tudi vzhodnoevropski trgi (NBp).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Starši hladijo to, kako norijo otroci.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Neodvisni analitiki hladijo navdušenje vladnih analitikov.

11) **hromiti**¹ – ‘*delati kaj hromo*’, «*delati kaj hromo*» SSKJ, „kdo/kaj ovirati, oteževati koga/kaj (pri/na/v kom/čem/med/nad/pod/s kom/čim/kje/kod)” oraz „kdo/kaj ovirati, oteževati (komu/čemu) koga/kaj” [Žele 2008: 131–132]; por. *hròm*¹

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

**To, kar delajo slabi fizioterapevti, hromi to, kako hodi fantek* (zdanie raczej nieakceptowalne dla rodzimych użytkowników języka słoweńskiego).

V V_p ..., NV_q ...

To, kar delajo slabi fizioterapevti, hromi fantkovo hojo.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar delajo slabi fizioterapevti, ga hromi.

V NV_p ..., NV_q ...

Padavine (ki povzročajo revmatizem) hromijo pacientovo gibanje.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Mraz in sneženje hromita ptice. Snežna nevihta hromi tovornjake na cestah.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Sneg hromi vožnjo.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Sneg hromi avte.

Uwaga – Przy zastosowaniu dla zdań z tym predykatorem wyjściowej struktury P (p, y) możliwe są także realizacje partytywne:

N_{ap} Ø_p, N_y N_y part

Napadalci hromijo sosedove ude.

- 12) **hromiti**² – ‘delati kaj hromo’, «zelo ovirati, oteževati» SSKJ, „kdo/kaj ovirati, oteževati koga/kaj (pri/na/v kom/čem/med/nad/pod/s kom/čim/kje/kod)” oraz „kdo/kaj ovirati, oteževati (komu/čemu) koga/kaj” [Žele 2008: 131–132]; por. *hròm*² [*ki ne deluje; napóren, težáven, bolj napóren, bolj težáven*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar delajo nekateri politiki, dodatno hromi to, kako delajo podjetniki.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar delajo, nekateri politiki dodatno hromijo to, kako delajo podjetniki.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar delajo nekateri politiki, dodatno hromi gospodarsko dejavnost (NBp).

To, da veliko ljudi kolesari po mestu, hromi javni promet.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar delajo tuji vlagatelji, močno hromi domače podjetnike.

V NV_p ..., V_q ...

Dejanja politikov hromijo to, kako delajo podjetniki.

V NV_p ..., NV_q ...

Kompetenčni konflikti hromijo potenco slovenskega športa (NBp). Gospodarstvo hromijo predvsem sankcije (NB). Zamude močno hromijo letalski promet (NBp). Stavke delavcev, zaposlenih v javnem prometu, že skoraj vsak dan hromijo vsakdanje življenje v Italiji (NB).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Spopadi hromijo državo (NBp). Svetovna gospodarska kriza dodatno hromi ta narod (NBp).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Vlada pogosto hromi to, kar delajo domači podjetniki.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Tuji vlagatelji močno hromijo domačo industrijo.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Tuji vlagatelji močno hromijo naše podjetnike.

- 13) **izboljšati** – ‘narediti kaj boljše’, «povzročiti, da kaj postane boljše» SSKJ, „kdo/kaj narediti (komu/čemu) koga/kaj boljše/-ega” [Žele 2008: 143–144]; por. *bóljši*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili zakonodajalci, je izboljšalo to, kako živijo ljudje.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili zakonodajalci, so izboljšali to, kako živijo ljudje.

V V_p ..., NV_q ...

To, da so naredili novo krožišče, je izboljšalo dostop do Europarka (NBp).

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, da so uredili parkirišča, je izboljšalo okolje.

V NV_p ..., V_q ...

Skrb za otroke je izboljšala to, kako živijo naši znanci.

V NV_p ..., NV_q ...

Zakon (ki je pravšnje »darilo« ob dnevu žena) je bistveno izboljšal življenjski in socialni položaj večine družin (NBp). Boljše poznavanje in uporaba informacijske tehnologije je izboljšalo delo mednarodnih služb (NBp). Skrb za otroke je izboljšala njihovo stanje.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Boljše poznavanje in uporaba informacijske tehnologije je izboljšala računalnike (NBp).

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Računalničarji so izboljšali to, kako delujejo računalniki.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Računalničarji so izboljšali delovanje računalnikov. Delavci so izboljšali industrijske rezultate pri nas (NBp). Krožišče je izboljšalo dostop do Europarka (NBp). Kontroleri so izboljšali upravljanje voda (NBp).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Računalničarji so izboljšali računalnike.

Druga struktura semantyczna **izboljšati**: P (p, y); por. 'narediti koga boljšega / kaj boljše' «povzročiti, da kdo pridobi boljše lastnosti» SSKJ

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da se je zgodila družinska nesreča, ga je izboljšalo. To, da so zdravniki skrbeli za otroke, je jih izboljšalo - tako zdravnike kot majhne paciente.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je bil zrel prijatelj, ga je izboljšal.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je bilo toplo, je izboljšalo njegov organizem.

V NV_p ..., N_y

Družinska nesreča ga je izboljšala.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Družinska nesreča je izboljšala njeno srce.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Družina / punca / prijateljica ga je izboljšala.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Kirurg je izboljšal njegovo srce. V bolnišnici so zdravniki izboljšali pacientovo srce.

14) **izgladiti**¹ – 'narediti kaj gladko', «narediti kaj gladko, ravno» SSKJ, Žele przy haśle *izgladiti* odsyłacz do *zgladiti*; Słownik Żele uwzględnia też czasownik *gladiti* [Žele 2008: 116]; por. *gládek*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mojster je izgladil leseno površino.

V N_x N_{x part}, N_y

Stričeva roka je izgladila les. Mojster je izgladil kamen z desno roko. Mojster je izgladil leseno površino z desno roko (levo pa je imel zavito).

V N_x, N_y N_{y part}

Kozmetičarka je izgladila strankin obraz / strankino kožo.

V N_{x, y} N_{x part, y part}

Manekenki sta si izgladili obraza.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Zdravnikova roka je izgladila gube na pacientkinem obrazu.

Druga struktura semantyczna **izgladiti**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da tam vedno teče voda, je izgladilo skalnate stene.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da voda vedno teče, je izgladila skalnate stene.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da pogosto dežuje, je izgladilo kožo na dekletovem obrazu.

V NV_p, N_y

Erozija je izgladila apneniško steno (NBp). Agresivna deževnica je izgladila skalo (NBp).

V NV_p, N_y N_{y part}

Vlaga in padavine so izgladile kožo na dekletovem obrazu.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Voda je izgladila skalo.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Voda je izgladila kožo na dekletovem obrazu.

15) **izgladiti**² – ‘narediti kaj gladko [družbeno ravno]’, «povzročiti, da prenehajo obstajati (družbene) neenakosti, različnosti» SSKJ; por. gládek² [družbeno ráven]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili demokrati, je izgladilo to, kako živijo prebivalci.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, kar so storili misijonarji, so izgladili to, kako živijo prebivalci.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, kar so naredili socialisti, je izgladilo življenje prebivalcev. To, kar so naredili socialisti, je izgladilo družbene razlike.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Dejanja demokratov so izgladila to, kako živijo prebivalci.

$$V NV_p \dots, NV_q \dots$$

Dejanja demokratov so izgladila socialne razlike.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Demokrati so izgladili to, kako živijo ljudje.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Demokrati so izgladili družbene razlike.

16) **izravnati**¹ – ‘narediti kaj ravno’, «narediti ravno» SSKJ; por. *ráven*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Delavci so izravnali zemljo na vrtu. Ekipa ekologov je na območju izravnala teren, ga humanizirala in posejala travo (NBp). Vrh skalovja so graditelji znižali, izravnali in prekrili s peskom (NBp).

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Delavčeve noge so izravnale zemljo na vrtu.

Druga struktura semantyczna **izravnti**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da vedno teče voda, je izravnalo skalnate stene.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da je padel, je meteorit izravnal zemljo na tem območju.

V NV_p, N_y

Agresivna deževnica je izravnala skalo (NBp). Padec meteorita je izravnal zemljo na tem območju.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Voda je izravnala zemljo.

17) **izravnti**² – ‘narediti kaj ravno [enakovredno]’, «narediti kaj enako, enakovredno čemu drugemu» SSKJ; por. ráven², raván [enák, enakovréden]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, da so padle cene nafte, je izravnalo to, kako živijo južni in severni reveži (NBp).

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, da so zmanjšali cene nafte, so monopolisti izravnali to, kako živijo južni in severni reveži (NBp).

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so naredili direktorji, je finančno izravnalo prihodke s stroški (NBp).

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar so naredili direktorji, je finančno izravnalo zaposlene.

V NV_p ..., V_q ...

Direktorjeve odločitve so izravnale to, koliko zaslužijo zaposleni.

V NV_p ..., NV_q ...

Direktorjeve odločitve so izravnale prihodke s stroški (NBp).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Direktorjeve odločitve so izravnale zaposlene.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Kitajski turisti so izravnali to, da se Evropa razlikuje od drugih celin (NBp).

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Kitajski turisti so izravnali »luknjo« v evropskem gospodarstvu (NBp).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Direktor je finančno izravnal zaposlene.

- 18) **jasniti**¹ – ‘delati kaj jasno’, «*delati, da je kaj brez oblakov*» SSKJ, „kdo/kaj postopno delati (komu/čemu) kaj bolj jasno, čisto” [Žele 2008: 166]; por. *jásen*¹ [brez oblakov, megle]

Struktura semantyczna: P (P, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da piha, jasni nebo.

V NV_p ..., N_y

Pihanje vetra jasni nebo.

- 19) **jasniti**² – ‘delati kaj jasno [svetlo, bolj svetlo]’, «*delati kaj bolj svetlo*» SSKJ, „kdo/kaj postopno delati (komu/čemu) kaj bolj jasno, čisto” [Žele 2008: 166]; por. *jásen*² [svêtel, bolj svêtel]

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Slikar jasni platno. Beli cvetovi jasnijo travnike.

V N_x N_{x part}, N_y

Slikarjeva roka jasni platno.

V N_x, N_y N_{y part}

Kozmetičarka jasni strankin obraz. (Beli cvetovi jasnijo temne dekletove lase.)

V N_x, y N_{x part}, y part

Manekenki si jasnita obraza.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kozmetičarkina roka jasni strankin obraz.

Druga struktura semantyczna **jasniti**²: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da sije sonce, jasni nebo.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da sije sonce, jasni dekletove lase.

V NV_p ..., N_y

Sijanje sonca jasni nebo in zemljo. Cvetenje belih cvetov jasni travnike.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Sijanje sonca jasni dekletove lase.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Beli cvetovi jasnijo travnike.

20) **jasniti**³ – ‘delati kaj jasno, (bolj) jasno, razumljivo’, «*delati, da postane komu kaj (bolj) jasno, razumljivo*», „kdo/kaj postopno delati (komu/čemu) kaj bolj jasno, čisto” [Žele 2008: 166]; por. *jásen*³ [razumljív]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar je napisal raziskovalec, študentom jasni to, kar je bilo napisano prej.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar piše, raziskovalec študentom jasni to, kar je bilo napisano prej.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar je povedala punca, staršem jasni njeno početje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar govori pisatelj, jasni knjigo.

V NV_p ..., V_q ...

Z govorico je jasnili to, kar je prej povedel.

V NV_p ..., NV_q ...

Predavanje jasni povezanost med ljudmi in dogodki (NBp).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Predavanje jasni knjigo.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Pisatelj jasni bralcem to, kar ja napisal.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Ljudje jasnijo dogodke, vzroke dogajanj.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Pisatelj jasni lastno knjigo bralcem.

21) **jasniti**⁴ – ‘delati kaj jasno, (bolj) jasno’, «delati, da postane kaj vzročno, logično utemeljeno» SSKJ, „kdo/kaj postopno delati (komu/čemu) kaj bolj jasno, čisto” [Žele 2008: 166]; por. *jásen*⁴ [vzróčen, logično utemeljen]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so ugotovili mediji, jasni to, zakaj je prišlo do afere.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so ugotovili, novinarji jasnijo to, zakaj je prišlo do afere.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so ugotovili mediji, jasni ozadja afere. Vodi do popolne razjasnitve afere (NBp). Jasni vzrok afere.

V NV_p ..., V_q ...

Ugotovitve medijev jasnijo to, kar so naredili politiki.

V NV_p ..., NV_q ...

Ugotovitve jasnijo afero (NBp). Različni pogledi in argumenti nam jasnijo politikove odločitve (NBp). Novice jasnijo vzroke dejstev.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Novinar jasni to, kar se je zgodilo.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Mediji jasnijo politikove odločitve.

- 22) **jasniti**⁵ – ‘delati kaj jasno, (bolj) jasno [veselo, vedro]’, «*delati kaj veselo, vedro*» SSKJ, „kdo/kaj postopno delati (komu/čemu) kaj bolj jasno, čisto” [Žele 2008: 166]; por. *jásen*⁵ [vesél, véder]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, da so v družini majhni otroci, jasni to, kako živita babica in dedek.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, da so veseli in živahni, otroci jasni to, kako živita babica in dedek.

V V_p ..., NV_q ...

To, da so v družini majhni otroci, jasni življenje starim staršem.

V NV_p ..., V_q ...

Obiski vnukov jasni to, kako živita babica in dedek.

V NV_p ..., NV_q ...

Vnukovi obiski jima jasni življenje.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Vnukovi obiski jasni dneve.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Vnuki jasni to, kako živita babica in dedek.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Vnuki jasni babičino življenje.

- 23) **krasiti** – ‘delati kaj krasno’, «*delati kaj (bolj) lepo, krasno*» SSKJ, „kdo/kaj (komu/čemu) delati koga/kaj lep-ega/-o (s kom/čim)” [Žele 2008: 182]; por. *krásen*

Struktura semantyczna: P (x, y, z)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y, N_z

Vladar krasi mesto s prelepimi stavbami (NBp). Ob kulturnih praznikih ta gospa krasi dom s slovensko zastavo (NBp). Oblikovalec krasi prostore z eksotičnim cvetjem (NBp).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$

Oblikovalčeva roka krasi prostor z eksotičnimi motivi (NBp).

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$

Modni oblikovalec krasi manekenkino figuro z eksotičnim cvetjem.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part } y \text{ part}}, N_z$

Manekenke si krasijo figure z eksotičnim cvetjem.

$V N_x, N_y, \emptyset_z$

Vladar krasi mesto (NBp). Oblikovalec krasi prostore (NBp). Otroci krasijo božično drevo (NBp).

$V N_x, N_y, \emptyset_z$

Manekenki se krasita.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, \emptyset_z$

Otrokove roke krasijo božično drevo (NBp). Oblikovalčeva roka krasi prostor (NBp). Mojstrova roka krasi stene.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$

Frizer krasi strankine lase. Kozmetičarka krasi strankine nohte.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$

Manekenki si krasita obraza.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$

Kozmetičarkina roka krasi strankin obraz.

Druga struktura semantyczna krasiti: P (p, y)

$V V_p \dots, N_y$

To, da je pomlad, krasi vse travnike.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da cvetijo, cvetovi krasijo travnike in vrtove.

$V NV_p \dots, N_y$

Prihod pomladi krasi parke. Delo oblikovalcev krasi mesto – parke in stavbe.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Zelenje krasi parke.

24) **kriviti** – ‘delati kaj krivo’, «*dajati čemu krivo obliko*» SSKJ, „kriviti – kdo/kaj delati (koga/ kaj neravnega (s/pred kom/čim)” [Žele 2008: 184–185]; por. *krív*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mojster krivi drog. Delavec krivi žico.

V N_x N_{x part}, N_y

Stričeva roka krivi palico / drog. Mojster krivi drog z desno roko.

V N_x, N_y N_{y part}

Ta fant krivi sestrino roko.

V N_{x, y} N_{x part, y part}

Fanta si krivita roke. (znamenje aktualne – nie „pridobivanje lastnosti”)

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Vojakova roka krivi sovražnikovo (roko).

Druga struktura semantyczna **kriviti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da stalno piha močan vihar, krivi mlada drevesa. To, da pogosto sneži, krivi streho.

V N_{ap} V_p ..., N_y

Voda iz mokrega snega s tem, da stalno pada, krivi drevesa.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da pada kamenje, krivi delavčeve bolne roke.

V NV_p, N_y

„*Vihar /stalno/ krivi predvsem mlada drevesa*” [Žele 2008: 185]

V NV_p, N_y N_{y part}

Padanje vej krivi gozdarjeve roke.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Veje krivijo gozdarja.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Veje krivijo gozdarjeve roke.

- 25) **krotiti**¹ – ‘delati kaj krotko / koga krotkega’, «*delovati na žival tako, da se obnaša mirno, ubogljivo*» SSKJ, „kdo/kaj obvladovati koga/kaj (v/na/pri/ob kom/čem / med/nad/pod/pred kom/čim / kje/kod / kdaj)” [Žele 2008: 186]; por. *krôtek*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Gospodar kroti psa, konja in bika.

$$V N_x, y$$

Otroka krotita drug drugega.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y$$

Gospodarjeva roka kroti hudega psa.

Uwaga – ograniczenie selekcyjne dla argumentu w pozycji y – (+animal), choć w ramach stylistycznie nacechowanej frazy może odnosić się do dzieci, np. *Krotila je otroke* SSKJ; *Z varuškino pomočjo nekateri starši »krotijo« otroke celo med dopusti* (NB). *Učiteljice komaj krotijo radoživga otroka* (NBp).

- 26) **krotiti**² – ‘delati kaj bolj krotko [manj intenzivno]’, «*delovati na kaj tako, da se zmanjša stopnja, silovitost pojavljanja*» SSKJ, „kdo/kaj obvladovati koga/kaj (v/na/pri/ob kom/čem / med/nad/pod/pred kom/čim / kje/kod / kdaj)” [Žele 2008: 186]; por. *krôtek*² [*manj intenziven*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, kar delajo policisti, kroti to, kar delajo demonstranti.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, kar delajo, policisti krotijo to, kar delajo demonstranti.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, kar delajo gasilci, kroti požar.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar delajo policisti, kroti demonstrante.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Delo policistov kroti to, kar delajo teroristi.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Opozorilni streli krotijo politične demonstracije. Pojav politikov kroti politične demonstracije.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Opozorilni streli krotijo protiameriške demonstrante (NBp). Pojav politikov kroti demonstrante.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Gasilci krotijo to, kar povzroča ogenj. Policisti krotijo to, kar se dogaja v mestu.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Na Siciliji, Sardiniji in v Kalabriji divjajo požari. Gasilci jih težka krotijo zaradi močnega vročega vetra (NBp). Ameriški gasilci krotijo gozdne požare (NB).

27) **močiti** – ‘delati kaj mokro’, «*delati kaj mokro, navadno z vodo*» SSKJ; por. *móker*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Hitro sta priskočila, močila sta ga z vodo, poskusila sta tudi z umetnim dihanjem, nato pa sta poklicala še zdravnika (NB). Vrtnar med zalivanjem rastlin moči zemljo.

$V N_{x, y}$

Otroka moči drug drugega z navadno vodo.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Sestrina roka moči mlajšega brata.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$

Mati moči otrokovo glavico med kopanjem.

$$V N_{x, y} N_{x \text{ part}, y \text{ part}}$$

Brat in sestra si močita glave med plavanjem.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$$

Materina roka moči otrokovo glavico med kopanjem.

Druga struktura semantyczna **močiti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da dežuje celo pomlad, moči mlada drevesa.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da pada, voda stalno moči tla.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, da dežuje, moči pasjo dlako.

$$V NV_p, N_y$$

Padavine močijo gozdove.

$$V NV_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Dež moči pasjo dlako.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Voda moči tla. Led se je spreminjal v vodo in voda je močila zemljo in bila je pomlad (NB).

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Voda moči otroške glave.

28) **obnavljati** – ‘delati kaj tako kot novo’, «*delati, da kaj dotrajanega, poškodovanega postane tako kot novo*» SSKJ; por. *nòv*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Delavci obnavljajo hišo.

$$V N_{x, y}$$

Peter in Tone obnavljata hiši drug drugega (Peter obnavlja Tonetovo hišo, Tone pa Petrovo).

(Zdanie możliwe, ale rzadkie).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Delavčeva roka obnavlja steno.

29) **obnoviti** – ‘narediti kaj tako kot novo’, «*narediti, da kaj dotrajanega, poškodovanega postane tako kot novo*» SSKJ; por. *nòv*

Struktura semantyczna: $P(x, y)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Lastnica je obnovila starodavni mlin (NBp). Planinska zveza Slovenije je lani obnovila plezalno pot (arg y w pozycji o wartości Loc.) (NBp). Zdaj so [...] obnovili sanitarije, igralnico za otroke in prostore za osebje (NB).

$V N_{x, y}$

Peter in Tone sta obnovila hiši drug drugega (Peter je obnovil Tonetovo hišo, Tone pa Petrovo).

Zdanie możliwe, ale rzadkie.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Delavčeve roke so obnovile stene.

30) **očistiti** – ‘narediti kaj čisto’, «*odstraniti umazanijo, prah*» SSKJ; por. *číst*¹

Struktura semantyczna: $P(x, y, z)$

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y, N_z$

Reševalec je očistil morskega leva iz olja (NBp). Letališko stezo so očistili gostega črnega vulkanskega prahu (NBp). Voznik je očistil sneg z avtomobila (SSKJp).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$

Reševalčeva roka je očistila tjunja iz olja (NBp).

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$

Reševalec je očistil pelikanovo krilo iz olja.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part } y \text{ part}}, N_z$

Brat in sestra sta si očistila saje z obrazov.

$V N_x, N_y, \emptyset_z$

Reševalec je očistil morskega leva (NBp). Eva je očistila perilo v vodi (NBp).

$V N_x, y, \emptyset_z$

Otroka sta očistila drug drugega.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, \emptyset_z$

Gospejina roka je očistila psa.

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$

Gospa je očistila pasjo dlako. Mati je očistila otrokove lase.

$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$

Mati in otrok sta si očistila obraza. Psa sta si očistila dlako.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$

Gospejina roka je očistila pasjo dlako. Materine roke so očistile otrokove lase.

$V N_x, \emptyset_y, \emptyset_z$

31) **očlovečiti** – ‘narediti kaj človeško [dobro, plemenito]’, «narediti kaj človeško, dobro, plemenito» SSKJ; por. *člověški* [dóber, plemenít]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, kar so naredili misijonarji, je očlovečilo to, kako živijo prebivalci.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

S tem, kar so storili misijonarji, so očlovečili to, kako živijo prebivalci.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, kar so naredili misijonarji, je očlovečilo življenje prebivalcev.

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar so naredili misijonarji, je očlovečilo domorodce.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Misijonarjevo delo je očlovečilo to, kako živijo prebivalci.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Kontrola je očlovečila odnose med zaporniki.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Misijonarjevo delo je očlovečilo domorodce.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Misijonarji so očlovečili to, kako živijo prebivalci.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Misijonarji so očlovečili življenje prebivalcev. Vzgojitelji so očlovečili odnose med zaporniki.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Misijonarji so očlovečili domorodce. Vzgojitelji so očlovečili mladino.

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Vzgoja očloveči.

32) **ogladiti**¹ – ‘narediti kaj gladko’, «narediti kaj gladko, ravno» SSKJ; por. *gládek*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mojster je ogladil grobnični kamen. Gospodar je ogolil in ogladil konja.

V N_x N_{x part}, N_y

Mojster je ogladil kamen z desno roko. Mojster je ogladil leseno površino z desno roko (levo pa je imel zavito).

V N_x, N_y N_{y part}

Kozmetičarka je ogladila strankin obraz / strankino kožo.

V N_x, y N_{x part}, y part

Manekenki sta si ogladili obraza.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kozmetičarka je ogladila manekenkino kožo z desno roko.

Druga struktura semantyczna **ogladiti**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je prišla poplava, je ogladilo kamne.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je tekla, je voda ogladila kamne in tla.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je pogosto deževalo, je ogladilo dekletov obraz.

V NV_p ..., N_y

Poplava je ogladila tla. Tok reke je ogladil kamen.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Dež je ogladil dekletov obraz.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Voda je ogladila tla. Reka je ogladila kamne.

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Voda je ogladila dekletov obraz.

33) **ogladiti**² – ‘narediti kaj stilno boljše’, «slovnično, stilno izboljšati» SSKJ;
por. *gládek*³ [stilno boljši]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar je naredil lektor, je ogladilo to, kako govorijo študentje.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar je naredil lektor, je ogladil to, kako govorijo študentje.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar je naredil lektor, je ogladilo študentovo govorico.

V NV_p ..., V_q ...

Lektorjevo dejanje je ogladilo to, kako govorijo študenti.

V NV_p ..., NV_q ...

Lektorjevo dejanje je ogladilo študentovo govorico.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Lektor je ogladil to, kako govorijo študenti.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Lektor je ogledil študentovo govorico.

34) **ogladiti**³ – ‘narediti koga boljše vzgojenega’, «vzgojiti, izoblikovati» SSKJ;
por. *gládek*⁴ [vzgójen]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili vzgojitelji, je ogledilo to, kako živi fant.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili vzgojitelji, so ogledili to, kako živi fant.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so naredili vzgojitelji, je ogledilo fantovo vedenje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar so naredili vzgojitelji, je ogledilo fanta.

V NV_p ..., V_q ...

Izlet v tujino je ogledil to, kako živi fant. Prijatelj je ogledil to, kako živi fant.

V NV_p ..., NV_q ...

Puncin vpliv je ogledil fantovo vedenje.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Puncin vpliv je ogledil možaka.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Punca je ogledila to, kako živi fant.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Punca je ogledila fantovo vedenje.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Punca je ogledila fanta / možaka.

V NV_p, Ø_{aq} Ø_q

Vzgoja ogladi. Učenje ogladi. Družbeni stiki ogladijo.

35) **ohladiti**¹ – ‘delati kaj hladno’, «*delati kaj hladno, mrzlo*» SSKJ; por. *hláden*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Delavci so ohladili sadje. Gospodarji so že ohladili šampanjec (NBp). *Vodja slaščičarske delavnice v starem hotelu je spekel masleno testo in ga ohladil* (NBp).

V N_x, y

Otroka sta se ohladila (z mrzlo vodo) na morju.

V N_x N_{x part}, N_y

Prijateljeva roka je ohladila fanta, ko je imel vročino.

V N_x, N_y N_{y part}

Mati je ohladila otrokovo glavo, ko je imel vročino.

V N_x, y N_{x part}, y part

Prijatelja sta si ohladila vroča obraza.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Obraz so mu ohladile dekletove ljubeče roke (NBp).

Druga struktura semantyczna **ohladiti**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je bila nevihta, je ohladilo vodo v zalivu.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je stalno padala iz slapov, je mrzla voda ohladila jezero.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je pihal ledeni veter, jim je ohladilo obraze.

V NV_p ..., N_y

Nevihta je ohladila morje v zalivu. Mraz je ohladil morje (NBp).

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Sneženje je ohladilo njegov obraz.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Sneg ga je ohladil.

N_{ap} Ø_p, N_y N_y part

Sneg je ohladil njegovo čelo. Led je ohladil pasje šape.

36) **ohladiti**² – ‘narediti kaj hladno² [intenzivno, manj intenzivno]’, «ekspr. pomiriti, zmanjšati» SSKJ; por. *hláden*² [manj intenzíven]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Fraza zdaniowa:

V NV_p ..., NV_q ...

Njeno vedenje je ohladilo njegovo strast.

37) **ohromiti**¹ – ‘narediti kaj hromo’, «narediti kaj hromo» SSKJ; por. *hròm*¹

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili napadalci, je ohromilo to, kako hodi sosed.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili, so napadalci ohromili to, kako hodi maček.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so naredili napadalci, je ohromilo mačkino hojo.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar so naredili napadalci, ga je ohromilo.

V NV_p ..., V_q ...

Roparjev napad je ohromil to, kako hodi sosed.

V NV_p ..., NV_q ...

Nesreča je ohromila sosedovo mišljenje. Nesreča je ohromila pacientkino gibanje.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Nesreča je ohromila soseda.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Napadalci so ohromili to, kako misli sosed.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Napadalci so ohromili sosedovo mišljenje.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Napadalci so ohromili soseda / mačka.

Uwaga – Przy zastosowaniu dla zdań z tym predykatorem wyjściowej struktury P (p, y) możliwe są także realizacje partytywne:

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, kar so naredili napadalci, je ohromilo sosedovo glavo.

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Nesreča je ohromila sosedove možgane. Operacija je ohromila pacientkine noge.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Napadalci so ohromili sosedove ude.

38) **ohromiti**² – ‘narediti kaj hromo’, «zelo ovirati, oteževati» SSKJ; por. *hròm*² [ki ne deluje; napóren, težáven, bolj napóren, bolj težáven]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, da je prišla nepričakovana nevihta, je ohromilo to, kako potujejo ljudje To, da so v banko vdrli roparji, je ohromilo to, kako delajo uslužbenke.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, da se vdrli, so roparji ohromili to, kako delajo uslužbenke v banki.

$$V V_p \dots, NV_q \dots$$

To, da so vdrli roparji, je ohromilo delovanje informacijskih bančnih sistemov.

$$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$$

To, da so vdrli roparji, je ohromilo računalnike.

$$V NV_p \dots, V_q \dots$$

Nasilen vdor roparjev v banko je ohromil to, kako delajo uslužbenke.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Protest delavcev je ohromil proizvodnjo. Obilno sneženje je ohromilo promet na cestah.

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Snežna nevihta je tovornjake popolnoma ohromila.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Demonstranti so ohromili to, kako poteka promet v središču mesta (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Uslužbenci na letališčih po vsej državi so ohromili letalski promet (NBp). Demonstranti so ohromili promet v središču mesta (NBp). Tovornjakarji so v snežni plohi dobesedno ohromili promet na cestah (NBp). Napadalci so ohromili delovanje računalnikov in delo množic.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Napadalci so ohromili računalnike.

39) **okrasiti** – ‘narediti kaj krasno’, «narediti kaj (bolj) lepo, krasno» SSKJ; por. *krásen*

Struktura semantyczna: P (x, y, z)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y, N_z$

Vladar je okrasil mesto s prelepimi stavbami (NBp). Ob kulturnem prazniku je gospa okrasila dom s slovensko zastavo (NBp). Oblikovalec je okrasil prostore z eksotičnim cvetjem (NBp). Tone je okrasil torto z okusno smetano (NBp).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, N_z$

Oblikovalčeva roka je okrasila prostor z eksotičnim cvetjem (NBp).

$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, N_z$

Modni oblikovalec je okrasil manekenkino figuro z eksotičnim cvetjem.

$V N_{x, y} N_{x \text{ part } y \text{ part}}, N_z$

Manekenki sta okrasili figuri z eksotičnim cvetjem.

$V N_x, N_y, \emptyset_z$

Vladar je okrasil mesto (NBp). Oblikovalec je okrasil prostore (NBp). Otroci so okrasili božično drevo (NBp).

$$V N_x, y, \emptyset_z$$

Manekenki sta se okrasili pred prireditvijo.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y, \emptyset_z$$

Otrokove roke so okrasile božično drevo (NBp). Oblikovalčeva roka je okrasila prostor (NBp).

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Frizer je okrasil strankine lase.

$$V N_x, y N_{x \text{ part } y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Manekenki sta si okrasili figuri.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}, \emptyset_z$$

Kozmetičarkina roka je okrasila strankin obraz.

Druga struktura semantyczna **okrasiti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da je prišla pomlad, je okrasilo vse travnike. To, kar so naredili oblikovalci, je okrasilo mesto.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da so se razcveteli, so cvetovi okrasili travnike in vrtove. S tem, da so zgradili prelepe stavbe, so vladarji okrasili mesto.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, da je prišla pomlad, je okrasilo pticam peresa. (zdanje dziwne, rzadkie)

$$V NV_p \dots, N_y$$

Prihod pomladi je okrasil parke. Delo oblikovalcev je okrasilo mesto – parke in stavbe.

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Prihod pomladi je okrasil pticam peresa. (zdanje dziwne, rzadkie)

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Zelenje je okrasilo parke.

- 40) **onesrečiti** – ‘narediti koga nesrečnega’, «narediti, povzročiti, da postane kdo nesrečen» SSKJ; por. *nesrécen* / *srécen*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da so otroci v tujini, je onesrečilo mater.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

Otroci so s tem, da so se preselili, onesrečili mater.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, kar je naredil otrok, je onesrečilo materino srce.

$V NV_p \dots, N_y$

Spreobrnitev židovskega dekleta v katolištvo je onesrečila njene starše (NBp).

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Spreobrnitev židovskega dekleta v katolištvo je onesrečila njuna srca.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Dekle ga je onesrečilo.

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$

Žena je onesrečila njegovo srce.

- 41) **osrečevati** – ‘delati koga srečnega’, «delati, povzročati, da je kdo srečen» SSKJ; por. *srécen*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da so otroci v družini, osrečuje mater.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da je v družini, otrok osrečuje mater.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, da je vnuk dober učenec, osrečuje babičino srce.

$$V\ NV_p \dots, N_y$$

Njena ljubezen ga osrečuje (SSKJp). Vnukovi obiski osrečujejo dedka in babico.

$$V\ NV_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

Njena ljubezen osrečuje njegovo srce. Obisk otrok osrečuje materino srce.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_y$$

Žena ga osrečuje. Novi avto ga osrečuje. Vnuki osrečujejo dedka in babico.

$$N_{ap}\ \emptyset_p, N_y\ N_y\ part$$

Žena osrečuje njegovo srce. Otrok osrečuje njeno srce.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, \emptyset_y$$

Otrok osrečuje. Nov avto osrečuje.

$$V\ NV_p, \emptyset_q$$

Izleti osrečujejo.

42) **osrečiti** – ‘narediti koga srečnega’, «narediti, povzročiti, da postane kdo srečen» SSKJ; por. *sréčen*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V\ V_p \dots, N_y$$

To, da so se rodili otroci, je osrečilo mater.

$$V\ N_{ap}\ V_p \dots, N_y$$

Otrok je s tem, da se je rodil, osrečil mater.

$$V\ V_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

To, kar je naredil otrok, je osrečilo materino srce.

$$V\ NV_p \dots, N_y$$

Njena ljubezen ga je osrečila (SSKJ). Rojstvo otroka je osrečilo celo družino.

$$V\ NV_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

Njena ljubezen je osrečila njegovo srce.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_y$$

Žena ga je osrečila. Novi avto ga je osrečil.

$$N_{ap}\ \emptyset_p, N_y\ N_y\ part$$

Žena je osrečila njegovo srce.

43) **otopliti**¹ – ‘narediti kaj toplo’, «*narediti kaj toplo*» SSKJ; por. *tôpel*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mati je otoplila otroka po zimskem sprehodu. (Takie użycie tego czasownika w podanym kontekście jest bardzo rzadkie. O wiele bardziej naturalne i częściej spotykane jest zdanie: *Mati je ogrela otroka.*)

V N_{x, y}

Sozakonca sta se otoplila pri ognju. (j.w. *Sozakonca sta se ogrela pri ognju.*)

Uwaga – Pozostałe frazy zdaniowe dla **otopliti**¹: P (x, y) są formalnie możliwe, ale w języku słoweńskim nie występują, gdyż w podanych kontekstach w odniesieniu do ludzi, czyli przy obecności dla tej struktury argumentów przedmiotowych o cesze selekcyjnej +anim pojawia się czasownik *ogreti*.

Dru ga struktura semantyczna **otopliti**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je bil zelo sončen dan, je otoplilo zemljo / potnike / reko.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je ves dan sijalo, je sonce otoplilo zemljo na polju.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je cel dan sijalo sonce, je otoplilo bolnikovo telo.

V NV_p ..., N_y

Sijan je sonca je otoplilo zemljo / potnike / reko.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Sijan je sonca je otoplilo kmetovo glavo (bil je brez klobuka).

V N_{ap} Ø_p, N_y

Topla voda je otoplila potnike. – (ogrela)

N_{ap} Ø_p, N_y N_{y part}

Topla voda je otoplila telesa potnikov. – (ogrela)

- 44) **otoplití**² – ‘narediti kaj toplo’, «*narediti kaj toplo*» SSKJ; por. *tôpel*² [*ki varuje pred mrazom*]

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mati je otoplila odejo.

V N_x N_{x part}, N_y

Materina roka je otoplila zimsko jakno.

- 45) **otoplití**³ – ‘narediti kaj toplo’, «*narediti kaj toplo*» SSKJ; por. *tôpel*³ [*bolj prijeten*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, da so ga v otroštvu pogosto čuvali stari starši, je otoplilo to, kako je preživel zgodnja leta.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, da so ga pogosto varovali, so stari starši otoplili to, kako je preživel zgodnja leta.

V V_p ..., NV_q ...

To, da ga je obiskala mati, je otoplilo zapornikovo življenje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, da ga je obiskala mati, je vojaka otoplilo.

V NV_p ..., V_q ...

Pogovor je otoplil to, kar sta do sebe čutila sozakonca.

V NV_p ..., NV_q ...

Dogovor o strateškem partnerstvu je otoplil odnose med državama (NBp).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Materin obisk ga je otoplil.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Punca je otoplila raziskovalčevo življenje

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Punca je otoplila fanta / njegovo srce.

46) **ploščiti** – ‘delati kaj plosko’, «*delati kaj plosko, sploščeno*» SSKJ; por. *plòsk, ploščàt*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Otrok plošči materin klobuk. Otrok plošči plišasto igračo med igro.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$$

Otrokova roka plošči žabo / klobuk / igračo.

$$V N_x, N_y N_{y \text{ part}}$$

Otrok plošči pasji rep med igro.

$$V N_x, y N_{x \text{ part}}, y \text{ part}$$

Otroka si ploščita nosa med igro.

$$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y N_{y \text{ part}}$$

Kirurgova roka plošči pacientov trebuh. (zdanje dziwne, konstrukcja rzadka)

47) **poameričaniti** – ‘narediti koga /kaj takega / tako kot amerikanski, ameriški / amerikansko, ameriško’, «*prilagoditi ameriškemu načinu življenja in mišljenja*» SSKJ; por. *amerikánski, amêriški*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, V_q \dots$$

To, kar je naredila ameriška vlada, je poameričanilo to, kako živijo domorodci.

$$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, kar je naredila, je ameriška vlada poameričanila to, kako živijo domorodci.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar je naredila ameriška vlada, je poameričanilo življenje domorodcev.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar je naredila ameriška vlada, je poameričanilo domorodce.

V NV_p ..., V_q ...

Dejanja vlade so poameričanila to, kako živijo domorodci.

V NV_p ..., NV_q ...

Dejanja vlade so poameričanila življenje domorodcev.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Dejanja vlade so poameričanila domorodce.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Vlada je poameričanila to, kako živijo domorodci.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Vlada je poameričanila življenje domorodcev.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Vlada je poameričanila domorodce.

Uwaga – jest to czasownik rzadki – brak fraz w korpusie NB

48) **poboljšati** – ‘narediti koga/ kaj boljšega / boljše’, «povzročiti, da kdo pridobi boljše lastnosti» SSKJ; por. *bóljši*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da se je zgodila družinska nesreča, ga je poboljšalo.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je postal zrel, ga je prijatelj poboljšal.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da se je zgodila družinska nesreča, je poboljšalo njegovo srce. (metefor.)

V NV_p ..., N_y

Družinska nesreča ga je poboljšala.

$$V\ NV_p \dots, N_y\ N_y\ part$$

Družinska nesreča je poboljšala njegovo srce. (metefor.)

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_y$$

Družina / punca / prijateljica ga je poboljšala.

Druga struktura semantyczna **poboljšati**: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$$V\ V_p \dots, V_q \dots$$

To, kar so naredili oblikovalci, je poboljšalo to, kako delujejo in izgledajo računalniki.

$$V\ N_{ap}\ V_p \dots, V_q \dots$$

S tem, kar so naredili, so oblikovalci poboljšali to, kako delujejo in izgledajo računalniki.

$$V\ V_p \dots, NV_q \dots$$

To, kar so naredili oblikovalci, je poboljšalo izgled stavb.

$$V\ V_p \dots, N_{aq}\ \emptyset_q \dots$$

To, kar so naredili oblikovalci, je poboljšalo računalnike.

$$V\ NV_p \dots, V_q \dots$$

Delo oblikovalcev je poboljšalo to, kako delujejo in izgledajo računalniki.

$$V\ NV_p \dots, NV_q \dots$$

Delo oblikovalcev je poboljšalo delovanje in zunanji izgled računalnikov.

$$V\ NV_p \dots, N_{aq}\ \emptyset_q$$

Delo oblikovalcev je poboljšalo računalnike.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, V_q \dots$$

Oblikovalci so poboljšali to, kako delujejo računalniki.

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, NV_q \dots$$

Prijatelji so poboljšali Martino življenje. Oblikovalec je poboljšal delovanje računalnikov. Poboljšali so ogrevanje (NB).

$$V\ N_{ap}\ \emptyset_p, N_{aq}\ \emptyset_q$$

Oblikovalec je poboljšal računalnike.

49) **poslabšati** – ‘narediti kaj slabše’, «povzročiti, da kaj postane slabše» SSKJ;
por. *slábši*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, kar so naredili vojaki, je poslabšalo to, kar delajo teroristi.

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

S tem, da so teroristi pobili talce, so poslabšali to, kako jih predstavljajo mednarodni mediji.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, da so teroristi pobili talce, je poslabšalo njihov položaj (NBp).

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, da jih je obstrelila vojska, je teroriste močno poslabšalo.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Nenehna dražitev naftnih derivatov je poslabšala to, kar delajo proizvajalci (NBp).

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Lastnikove odločitve so poslabšale pogoje prodaje (NBp). Odlaganje privatizacije je še dodatno poslabšalo že tako obupno gospodarsko stanje (NBp).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Nenehna dražitev naftnih derivatov je poslabšala proizvajalce (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Lastniki hiš so poslabšali to, kako živijo ljudje.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Združeni narodi so se izmaknili svoji odgovornosti za poseg in poskus pomiritve. Pravzaprav so stanje še poslabšali (NBp). Teroristi so poslabšali položaj vseh (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Garažne hiše so močno poslabšale okolje (NBp). Proizvajalci so poslabšali blago.

Druga struktura semantyczna **poslabšati**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da je bila poplava, je poslabšalo tla / cesto.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da je dolgo padala nanjo, je voda poslabšala hišo.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, kar se je zgodilo, je poslabšalo bolnikovo srce.

$V NV_p \dots, N_y$

Družinske razmere so bolnika poslabšale. Prometna nesreča je poslabšala cesto. Vožnja je poslabšala tla. Poplava je poslabšala tla.

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Hlad je poslabšal bolnikovo telo. Ženina smrt je poslabšala bolnikovo srce.

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Tovornjakarji so poslabšali cesto.

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$

Napadalec je poslabšal bolnikovo nogo.

50) **posodobiti** – ‘narediti kaj sodobno, (bolj) sodobno’, «prilagoditi zahtevam sodobnega časa» SSKJ; por. *sodôben*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, V_q \dots$

To, kar so naredili voditelji, je posodobilo to, kako deluje nemški trg dela (NBp).

$V N_{ap} V_p \dots, V_q \dots$

S tem, kar so naredili voditelji, so posodobili to, kako deluje nemški trg dela (NBp).

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, kar so naredili voditelji, je posodobilo nemški trg dela (NBp).

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar so naredili inženirji, je posodobilo letališče.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Inženirjevo delo in znanje sta posodobila to, kako deluje letališče.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Tehnologija je posodobila življenje. (Računalniki so izobraževanje posodobili) (NBp). Znanje je posodobilo tehnologijo (NBp).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Tehnologija je posodobila prostore, hiše, ceste, bazene.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Inženirji so posodobili to, kako deluje terminal na letališču.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Lani so temeljito posodobili čistilno proceduro na terminalu kemikalij (NBp). Zdaj so posodobili in povečali prevoz masivnega lesa (NBp). Direktorji so izobraževanje posodobili (NBp). Zastarelo papirno industrijo so hitro posodobili (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Inženirji so posodobili terminal (NBp). Staro mestno jedro so arhitekti posodobili (NBp).

51) **rahljati**¹ – ‘delati kaj rahlo’, «delati, da kaj ni več a) trdno sprijeto, gosto b) trdno, tesno nameščeno» SSKJ; por. ráhel¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Kmet rahlja zemljo. Možak rahlja pas. Pes rahlja vrv. Gospodinja rahlja testo.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Pes rahlja vrv z glavo in vratom. Gospodinjine roke rahljajo testo.

52) **rahljati**² – ‘delati kaj rahlo’, «*delati, da postane kaj manj močno, izrazito*»
SSKJ; por. *ráhel*² [*manj môčen, manj izrazít*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar ugotavljajo prebivalci, rahlja to, kar zahteva vlada.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so ugotovili, prebivalci rahljajo to, kar zahteva vlada.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar ugotavljajo prebivalci, rahlja državne zakone.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, da so naredili reforme, rahlja člane koalicije (NBp).

V NV_p ..., V_q ...

Reforme rahljajo to, kar dela vlada.

V NV_p ..., NV_q ...

Zahteve prebivalcev rahljajo stroge režime (NBp). Reforme rahljajo delovanje strank (NB).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Zahteve prebivalcev rahljajo člane koalicije.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Prebivalci rahljajo to, kar so sklenili vladarji.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Evropske države rahljajo razprodajna pravila (NBp).

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Prebivalci rahljajo državo.

53) **razmočiti** – ‘narediti kaj zelo mokro’, «*narediti kaj zelo mokro, mehko, navadno z vodo*» SSKJ; por. *móker*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Mojster je razmočil glino. Gradbeniki so toliko razmočili teren, da jim je škarpa in greznica odplavala (NB).

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Mojstrova roka je razmočila glino.

Druga struktura semantyczna **razmočiti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da je deževalo celo pomlad, je razmočilo zemljo.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da je stalno padala, je voda razmočila tla.

$V N V_p \dots, N_y$

Delovanje slane vode je razmočilo kartonaste škatle (NBp). *Nedavno deževje je razmočilo zemljo na gradbišču* (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Kartonaste škatle je morje razmočilo (NBp) *albo Morje je razmočilo kartonaste škatle* (NBp).

54) **razploščiti** – ‘narediti kaj plosko’, «*narediti kaj plosko, sploščeno*» SSKJ; por. *plòsk, ploščàt*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$V N_x, N_y$

Otrok je razploščil materin klobuk.

$V N_x N_{x \text{ part}}, N_y$

Otrokova roka je razploščila žabo / klobuk / igračo.

$$V N_x, N_y N_y \text{ part}$$

Otrok je razploščil pasjo šapo med igro. (bardzo dziwna konstrukcja)

$$V N_x, y N_x \text{ part, } y \text{ part}$$

Otroka sta si razploščila nosa med igro.

$$V N_x N_x \text{ part, } N_y N_y \text{ part}$$

Kirurgova roka je razploščila pacientov trebuh.

55) **razveseliti** – ‘narediti koga veselega’, «narediti, povzročiti, da postane kdo vesel» SSKJ; por. *vesél*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da so ameriški senatorji širitev Nata omenjali skorajda kot dogovorjeno stvar, je razveselilo slovensko delegacijo (NBp). *To, da je babica zdrava, me je razveselilo.*

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da ji je rekel, da jo ljubi, je Martin razveselil Magdaleno.

$$V V_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

To, da so se politiki sporazumeli z Unijo, je zelo razveselilo predsednikovo srce.

$$V N V_p \dots, N_y$$

Nadzor nad pravicami uporabnikov je razveselil predvsem skrbnike poslovnih sistemov (NBp). *Novica o vnuku jo je zelo razveselila.*

$$V N V_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

Otrokov uspeh je razveselil očetovo srce. Novica o vnuku je zelo razveselila babičino srce.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Predmeti iz muzeja, ki so bili v šolski avli, so razveselili številne obiskovalce (NBp).

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Otroci so razveselili materino srce.

56) **sladiti**¹ – ‘delati kaj sladko’, «*delati sladko*» SSKJ; por. *sládek*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Gospa sladi čaj (z medom).

V N_x N_{x part}, N_y

Gospejina roka sladi čaj / kremo / testo.

57) **sladiti**² – ‘delati kaj sladko’, «*delati sladko*» SSKJ; por. *sládek*² [*prijétén*, *sréčen*, (*bolj*) *prijétén*, (*bolj*) *srečen*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar delajo vnuki, sladi to, kako živita babica in dedek.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar delajo, vnuki sladijo to, kako živita babica in dedek.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar delajo vnuki, sladi babičino in dedkovo življenje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, da jo obiskujejo vnuki, sladi babičin dan.

V NV_p ..., V_q ...

Vnukovi obiski sladijo to, kako živita babica in dedek.

V NV_p ..., NV_q ...

Obiski in srečanja sladijo življenje.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Vnuki sladijo to, kako živita babica in dedek.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Vnuki sladijo babičino in dedkovo življenje.

58) **sploščiti** – ‘narediti kaj plosko’, «*narediti kaj plosko, sploščeno*» SSKJ; por.
plòšk, ploščàt

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Otrok je sploščil materin klobuk / klobuček iz zgnetene rafije (NBp).

V N_x N_{x part}, N_y

Otrokova roka je sploščila žabo / klobuk / igračo.

V N_x, N_y N_{y part}

Otrok je sploščil pasjo šapo med igro. (zdanje bardzo dziwne)

V N_{x, y} N_{x part, y part}

Otroka sta si sploščila nosa med igro.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kirurgova roka je sploščila pacientov trebuh.

Druga struktura semantyczna **sploščiti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je padel meteorit, je sploščilo dolino.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je padel, je meteorit sploščil dolino.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da je padel kamen, je sploščilo potnikovo nogo. To, da je padlo drevo, je sploščilo medvedovo šapo.

V NV_p ..., N_y

Meteoritov padec je sploščil dolino.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Medvedov napad je sploščil turistovo telo. Padec kamnov je sploščil turistovo glavo. Nesreča je sploščila potnikovo nogo.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Meteorit je sploščil dolino / skalo / okolje.

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_y \text{ part}$$

Medved je sploščil zverino glavo.

59) **temniti**¹ – ‘delati kaj (bolj) temno’, «*delati kaj (bolj) temno*» SSKJ; por. *tèmen*¹ [*podoben črnemu*]

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

$$V N_x, N_y$$

Slikar temni sliko.

$$V N_x, y$$

Otroka s sajami temnita drug drugega.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y$$

Slikarjeva roka temni sliko.

$$V N_x, N_y N_y \text{ part}$$

Frizer temni strankine lase.

$$V N_x, y N_x \text{ part}, y \text{ part}$$

Prijateljici si temnita obrvi.

$$V N_x N_x \text{ part}, N_y N_y \text{ part}$$

Frizerjeva roka temni strankine lase.

60) **temniti**² – ‘delati kaj manj svetlo’, «*delati, da kaj izgublja močen sijaj, svetlobo*» SSKJ; por. *tèmen*² [*manj svêtel*]

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da se je pojavil črn oblak, temni nebo.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da se je pojavil, črn oblak temni nebo.

$$V V_p \dots, N_y N_y \text{ part}$$

To, da so črni oblaki pokrili nebo, temni dekletov obraz.

V NV_p ..., N_y

Nevihtha temni nebo.

V NV_p ..., N_y N_y part

Nevihtha temni postave planincev na hribu.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Črn oblak temni nebo.

N_{ap} Ø_p, N_y N_y part

Črn oblak temni obris potnikove postave na hribu.

61) **temniti**³ – ‘delati kaj temno [mrko, neprijazno, neprijetno]’, «delati kaj temno, neprijazno» SSKJ; por. *tèmen*³ [*mřk*, *nèprijázen*, *nèprijéten*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar je naredil sin, temni to, kako živi mati.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar je naredil, sin temni to, kako živi mati.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar je naredil sin, temni materino življenje.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar je naredil sin, temni mater.

V NV_p ..., V_q ...

Sinovo početje temni to, kako živi mati.

V NV_p ..., NV_q ...

Sinovi grehi temnijo materino življenje. Sinovi grehi temnijo situacijo v družini.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Sinovi grehi temnijo družino.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Sin temni to, kako živi mati.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Sin temni materino življenje.

62) **udomačiti** – ‘narediti kaj domače’, «narediti, da postane kaka divja žival domača» SSKJ; por. *domać*

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Gospa je udomačila srake in kavke. Družina je udomačila mlado srno.

63) **ukriviti** – ‘narediti kaj krivo’, «dati čemu krivo obliko» SSKJ; por. *krív*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Mojster je ukrivil železno palico.

V N_x N_{x part}, N_y

Mojstrova roka je ukrivila žico.

V N_x, N_y N_{y part}

Vojak je ukrivil sovražnikovo roko.

V N_{x, y} N_{x part, y part}

Fanta sta si ukrivila roki.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Sovražnikove roke so ukrivile roke vojakov.

Druga struktura semantyczna **ukriviti**: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_y

To, da je bil vihar, je ukrivilo mlada drevesa.

V N_{ap} V_p ..., N_y

S tem, da je stalno padala, je voda ukrivila ladijski krov.

V V_p ..., N_y N_{y part}

To, da so kirurgi naredili napako, je ukrivilo pacientovo nogo.

V NV_p ..., N_y

Cestna nesreča je ukrivila drevo. Padec meteorita je ukrivil skalo. Potres je ukrivil stavbe.

V NV_p ..., N_y N_{y part}

Padec veje je ukrivil pasjo nogo.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Sneg je ukrivil krov.

64) **upočasniti** – ‘narediti počasno, bolj počasno’, «*narediti (bolj) počasno*»
SSKJ; por. *počasen*

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili gradbeniki, je upočasnilo to, kako vozijo tovornjakarji.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili, so policisti upočasnili to, kar so delali teroristi.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so naredili politiki, je upočasnilo potek širitve Unije (NBp).

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar so naredili policisti, je upočasnilo tovornjake.

V NV_p ..., V_q ...

Dejanja politikov so upočasnila to, kako se spreminja država.

V NV_p ..., NV_q ...

Dejanje madžarskih politikov je upočasnilo proces širjenja EU na vzhod (NBp).

Dela na plazišču so upočasnila gibanje plazu (NBp).

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Delo policistov je upočasnilo tovornjake.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Križišče je upočasnilo to, kako vozijo tovornjakarji. Vlada je v resnici upočasnila privatizacijo državnih bank (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Križišče je upočasnilo vožnjo (NBp). Drevesa, ležeča čez cesto, upočasnijo tek. Vojska je upočasnila prodor napadalca (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Križišče je upočasnilo tovornjake (NBp).

65) **užalostiti** – ‘narediti koga žalostnega’, «narediti, povzročiti, da postane kdo žalosten» SSKJ; por. *žalosten*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da sta njegova otroka jokala, ga je užalostilo (NBp). To, da so bile ocene slabe, to pa jo je užalilo in užalostilo (NBp).

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da sta jokala, sta ga otroka užalostila (NBp).

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, da sta njegova otroka jokala, je užalostilo njegovo srce (NBp).

$V NV_p \dots, N_y$

Otrokov jok ga je užalostil (NBp). Prijateljova težka bolezen jo je užalostila.

$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

Sinovo obnašanje je užalostilo materino srce

$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$

Sin je užalostil mater.

$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$

Sin je užalostil materino srce.

66) **večati**¹ – ‘delati kaj večje’, «*delati kaj (bolj) veliko*» SSKJ; por. *véčji*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Vrtnar veča vrt.

V N_x N_{x part}, N_y

Mojstrova roka veča pohoštvo.

V N_x, N_y N_{y part}

Kirurg veča pacientkine prsi.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kirurgova roka veča pacientkine prsi.

67) **večati**² – ‘delati kaj večje’, «*delati kaj (bolj) veliko*» SSKJ; por. *véčji*² [*véčji*
– *glede na količino, obseg; intenzíven, bolj intenzíven*]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar delajo proizvajalci, veča to, koliko vozijo tovornjakarji.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar delajo, proizvajalci večajo to, koliko vozijo tovornjakarji.

V V_p ..., NV_q ...

To, kar delajo proizvajalci, veča prodajo.

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar dela proizvajalec, veča številko izdelka.

V NV_p ..., V_q ...

Delo podjetnikov veča to, koliko proizvajajo delavci.

V NV_p ..., NV_q ...

Spremembe večajo koristi.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Posegi oblikovalcev večajo avtomobile.

$$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$$

Strategi večajo to, kar dela država.

$$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$$

Prodajalci večajo ponudbo.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$$

Oblikovalec veča avto.

68) **veseliti** – ‘delati koga veselega’, «*delati, povzročati, da je kdo vesel*» SSKJ, „veseliti – kdo/kaj delati koga/kaj vesel-o-ega” [Žele 2008: 447]; por. *vesél*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$$V V_p \dots, N_y$$

To, da delfini skačejo čez ladjo, veseli jadralce in jadralke. To, da so otroci zdravi, veseli njihove starše. To, da smo dočakali prvi teden brez smrtnih žrtev na cestah, veseli voznike.

$$V N_{ap} V_p \dots, N_y$$

S tem, da so uspešni, otroci veselijo starše.

$$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

To, da so otroci zdravi, veseli materino srce.

$$V NV_p \dots, N_y$$

Sedanje suše veselijo solinarje (NBp). Sprejetje zakona o varnosti v cestnem prometu veseli voznike (NBp). Počitnice veselijo otroke (NBp).

$$V NV_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$$

Sreča otrok veseli materino srce.

$$V N_{ap} \emptyset_p, N_y$$

Otroci jo veselijo. Hitra cesta veseli Korošce (NBp).

$$N_{ap} \emptyset_p, N_y N_{y \text{ part}}$$

Otroci veselijo materino srce.

69) **zmanjšati**¹ – ‘narediti kaj manjše’, «*narediti kaj (bolj) majhno*» SSKJ; por. *mánjši*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Delavci so zmanjšali teraso / zgradbo / parkirišče.

V N_x N_{x part}, N_y

Kmetove roke so zmanjšale kup sena.

V N_x, N_y N_{y part}

Kirurg je zmanjšal pacientov trebuh.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kirurgova roka je zmanjšala pacientov trebuh.

Druga struktura semantyczna **zmanjšati**¹: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., N_{aq} Ø_q ...

To, kar so naredili delavci, je zmanjšalo kup odpadkov / kup smeti.

V NV_p ..., N_{aq} Ø_q

Gradnja modernih apartmajev je zmanjšala park. Padec meteorita je zmanjšal reko.

V N_{ap} Ø_p, N_{aq} Ø_q

Voda je zmanjšala otok.

70) **zmanjšati**² – ‘narediti kaj manjše [glede na količino, obseg; intenzivnost]’; por. *mánjši*² [*mánjši* – glede na količino, obseg; manj intenziven]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., NV_q ...

To, kar so naredili policisti, je zmanjšalo nevarnost na cestah / hitrost vožnje.

V NV_p ..., V_q ...

Razmere so zmanjšale to, koliko proizvajajo.

V NV_p ..., NV_q ...

Razmere so zmanjšale proizvodnjo. Gradnja avtoceste je zmanjšala nevarnost vožnje.

V N_{ap} Ø_p, V_q ...

Američani so zmanjšali to, kar delajo njihove dobrodelne organizacije v tujini.

V N_{ap} Ø_p, NV_q ...

Američani so zmanjšali pomoč v tujini (NBp).

71) **zvečati**¹ – ‘narediti kaj večje’, «narediti kaj (bolj) veliko» SSKJ; por. *véčji*¹

Struktura semantyczna: P (x, y)

Frazy zdaniowe:

V N_x, N_y

Vrtnar je zvečal vrt.

V N_x N_{x part}, N_y

Mojstrova roka je zvečala mizo.

V N_x, N_y N_{y part}

Kirurg je zvečal pacientkine prsi.

V N_x N_{x part}, N_y N_{y part}

Kirurgova roka je zvečala pacientkine prsi.

72) **zvečati**² – ‘delati kaj večje’, «narediti, da doseže kaj višjo stopnjo glede na količino, glede na možni razpon, glede na intenzivnost» SSKJ; por. *véčji*²
[večji – glede na količino, obseg, intenzíven, bolj intenzíven]

Struktura semantyczna: P (p, q)

Frazy zdaniowe:

V V_p ..., V_q ...

To, kar so naredili proizvajalci, je zvečalo to, koliko vozijo tovornjakarji.

V N_{ap} V_p ..., V_q ...

S tem, kar so naredili, so proizvajalci zvečali to, koliko vozijo tovornjakarji.

$V V_p \dots, NV_q \dots$

To, kar so naredili proizvajalci, je zvečalo prodajo. To, kar so naredili strokovnjaki, je zvečalo zaupanje v pravno državo (NBp).

$V V_p \dots, N_{aq} \emptyset_q \dots$

To, kar je naredil proizvajalec, je zvečalo izdelke.

$V NV_p \dots, V_q \dots$

Delo podjetnikov zveča to, koliko proizvajajo delavci.

$V NV_p \dots, NV_q \dots$

Spremembe zvečajo koristi. Večje trgovanje je zvečalo optimizem (NBp).

$V NV_p \dots, N_{aq} \emptyset_q$

Dejanja oblikovalcev so zvečala avtomobile.

$V N_{ap} \emptyset_p, V_q \dots$

Strategi so zvečali to, kar dela država.

$V N_{ap} \emptyset_p, NV_q \dots$

Prodajalci so zvečali ponudbo. Hitrejša elektronika je zvečala hitrost tiska (NBp).

$V N_{ap} \emptyset_p, N_{aq} \emptyset_q$

Oblikovalec je zvečal avto.

73) **žalostiti** – ‘delati koga žalostnega’, «*delati, povzročati, da je kdo žalosten*» SSKJ, „kdo/kaj delati (komu/čemu) koga/kaj žalostn-o/-ega” [Žele 2008: 499–500]; por. *žalosten*

Struktura semantyczna: P (p, y)

Frazy zdaniowe:

$V V_p \dots, N_y$

To, da programa Radia Študent ne ustvarjajo študenti, jih žalosti.

$V N_{ap} V_p \dots, N_y$

S tem, da programa Radia Študent ne ustvarjajo študenti, organizatorji programa žalostijo mlade.

$V V_p \dots, N_y N_{y \text{ part}}$

To, da so otroci bolni, žalosti materino srce.

V NV_p ..., N_y

Ta navedba jih žalosti (NBp). Dokazi o problemih ga žalostijo (NBp). Oboje osrečujejo in žalostijo iste stvari (NB). Dogodki v zadnjih dneh ga žalostijo (NBp). Revščina in bolezni nedolžnih otrok ga globoko žalostijo (NBp).

V NV_p ..., N_y N_y part

Bolezni otrok žalostijo materino srce.

V N_{ap} Ø_p, N_y

Otroci včasih žalostijo mater.

N_{ap} Ø_p, N_y N_y part

Otroci včasih žalostijo materino srce.

ROZDZIAŁ VI

VERBUM JAKO WYKŁADNIK STRUKTURY Z PREDYKATEM KAUZATYWNYM (CZAS WEWNĘTRZNY. RODZAJE CZYNNOŚCI. FORMALIZACJA TREŚCI – PREFIKSY)

Niniejsze badania obejmują zespół kauzatywnych struktur predykatywnych, które w swej strukturze zawierają semantyczny element odpowiadający danej cesze i pozwalający na językową eksplikację w postaci adiectivum. Spełniające podane kryterium, analizowane predykatory w językach polskim i słoweńskim charakteryzują się dużym zróżnicowaniem znaczeniowym. Cel rozdziału stanowi pokazanie, w jaki sposób znaczenia poszczególnych jednostek predykatywnych (którym na poziomie języka odpowiadają w obu językach poszczególne czasowniki wyrażające kauzację) są różnicowane przez dodatkowe elementy wprowadzające modyfikacje treściowe. Drugim zadaniem jest pokazania środków językowych, które owe różnice znaczeniowe wyrażają. Szczególne miejsce w inwentarzu środków, które na płaszczyźnie języka odzwierciedlają modyfikacje semantyczne przypada elementom słowotwórczym. Badania, których wyniki są prezentowane w tej książce, obejmują struktury zdaniowe, w których językowym wykładnikiem predykatu kauzatywnego jest predyktor. W niniejszym opracowaniu analizą objęto przede wszystkim wykładniki werbalne, syntetyczne. Predykatory analityczne stanowią jedynie uzupełnienie badanego zbioru (rozdz. II.4.2.2). Są one ciekawym obiektem dociekań, gdyż modyfikacja znaczeniowa uwidaczniana jest w nich w sposób eksplicytny ze względu na ich kompozycję. Będąc jednostkami językowymi o złożonej budowie, wnoszą do tematyki badawczej szereg zagadnień związanych z problematyką analityzmów werbo-nominalnych [Żmigrodzki 2000], które pozostają poza zakresem tego opracowania.

1. Kategorie werbalne a charakterystyka materiału

Czasownik w języku polskim i słoweńskim ma charakterystyczne dla siebie kategorie werbalne – czas, aspekt, odmianę przez osoby, liczbę. Dla języka słoweńskiego, w odróżnieniu od języka polskiego, charakterystyczna jest kate-

goria *dualis* [Bajec 1950, Toporišič 2000]. Dla predykatorów analitycznych składnikiem wprowadzającym kategorie werbalne jest czasownik operatorowy, inaczej werbalizator [Żmigrodzki 2000]. W tym rozdziale naszej książki skoncentrujemy się na kategorii czasu wewnętrznego predykatora, który w ujęciu tradycyjnym określano jako aspekt [Śmiech 1971]¹. Niniejszy opis sięga także do, bliskich zagadnieniom aspektualnym, rodzajów czynności [Agrell 1908]. Relacja między zjawiskiem *Aktionsart* a aspektem w znaczeniach czasowników słowiańskich była już w językoznawstwie polskim przedmiotem refleksji [Karlak 1992, 2001]. Zgodnie z przyjętą tezą o prymarności poziomu treści wobec jego wykładników formalnych przedstawiono kategorie semantyczne (stanowość, zdarzeniowość, inchoatywność, terminatywność, finitywność i inne) budujące znaczenia poszczególnych klas predykatorów kauzatywnych i powiązano je z eksplikującymi te treści formantami prefiksalnymi. W pierwszej części rozdziału omówiono zagadnienia kategorii aspektu i pokrewne, związane z kategorią *Aktionsart*. Następnie pokazano, jakie wykładniki formalne, przede wszystkim prefiksy, służą do wyrażania omawianych kategorii w każdym z obu języków. Sporządzono także inwentarz prefiksów dla obu języków, budujących predykatory kauzatywne w ramach uwzględnianego materiału, korzystając ze wcześniejszych opracowań na temat prefiksacji [Wróbel 1999, Toporišič 2000]. Tak poprowadzone badania wpisują obecne rozważania w nurt analiz odnajdujących zależność między budową formalną predykatora a strukturą predykatoowo-argumentową; por. tekst *Prefiksacja czasowników a aktualizacja struktur predykatoowo-argumentowych* [Wróbel 1979]. Dla poszczególnych kategorii semantycznych wskazano podobieństwa i różnice zaobserwowane w wyniku konfrontacji obu języków. Zestawienie prefiksów i ich funkcji w obu językach miało na celu skonfrontowanie obu systemów językowych. Analiza przedstawiona w tym rozdziale zawiera zatem krótki wstęp teoretyczny do omawianych zagadnień, ujęcie od semantyki do formy, czyli przedstawienie możliwych konfiguracji znaczeniowych i obsługujących te znaczenia wykładników formalnych. Poprzez odwrotny kierunek prezentacji materiał został ukazany od strony formy – inwentarza wykładników językowych, głównie słowotwórczych, przede wszystkim prefiksów. Owa „dwukierunkowość” w prezentacji zagadnień kategorii semantycznych związanych z werbalnymi wykładnikami predykatów kauzatywnych jest zamierzona. Autorka pracy ma nadzieję, że naświetlenie problemu werbalnych realizacji predykatów kauzatywnych od strony treści, jak także od strony formy pozwoli na pełniejszy opis rozpatrywanych zjawisk i badanego zbioru jednostek predykatywnych.

¹ Kategoria aspektu była również interpretowana w świetle kognitywizmu w lingwistyce por. m.in. [Grzegorzczkova 1997].

2. Czas wewnętrzny predykatora

Zjawiska temporalne, zgodnie z tradycją utrwaloną w nowoczesnym językoznawstwie slawistycznym, opisano w terminach dwu zjawisk: stanu i zdarzenia [Mazurkiewicz 1986: 10]. Wykładniki relacji temporalnych, stanowiące często kombinację środków formalnych z różnych poziomów języka, były także przedmiotem studiów [Mindak 1986]. Temporalność była obecna we współczesnych badaniach slawistycznych, a jej teorię rozwijano równolegle [Koseska-Toszeva 1986 i nast.]². Badania aspektologiczne zostały wzbogacone o ustalenia S. Karolaka [2001, 2002], który opowiedział się za rozróżnianiem predyktorów telicznych i rezultatywnych. W odniesieniu do klasy kauzatywów podział na jednostki teliczne i rezultatywne przyjęła M. Korytkowska:

Biorąc pod uwagę charakterystykę aspektualną czasowników o strukturze kauzatywnej trzeba wyróżnić zbiór jednostek, których struktura semantyczna zawiera komponent *możliwości*, modyfikujący predykat stanowy w obrębie P'' (zbiór jednostek realizujących ciągłość, telicznych) oraz zbiór, w którym w ramach P'' orzekany jest nowy stan, w którym znalazł się y (zbiór jednostek realizujących brak ciągłości, rezultatywnych)" [Korytkowska (2004) 2010: 392].

Rozróżnienie na jednostki teliczne i rezultatywne służy także do klasyfikacji verbów w niniejszej pracy (por. rozdz. II.2.1). Obok prostych stanów i zdarzeń odzwierciedlanych w języku przez zdania z danym predykatorem, odnotowuje się kombinacje obu zjawisk np. w ramach kategorii inchoatywności [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008] lub m.in. finitywności (i pozostałych sekwencji stanów i zdarzeń – w odniesieniu do polskich predyktorów mentalnych) [Maliszewska 2001]. Tak rozumiany „czas wewnętrzny” predykatora stanowił podstawę wielu opracowań w językoznawstwie polskim i słowiańskim [Korytkowska, Małdzińska 2002, Petrov 2007: 80–84]. W językoznawstwie słoweńskim aspekt pozostaje aktualnym tematem badań lingwistycznych, zarówno w zakresie badań nad językiem współczesnym [Orešnik 1994], jak i w badaniach diachronicznych nad dziejami mowy mieszkańców terytorium Słowenii [Merše 1993, 2001, 2009].

2.1. Podział na predykatory teliczne i rezultatywne

Ze względu na kategorię temporalności badane predykatory podzielono na **teliczne i rezultatywne**³. W ten sposób powstały dwa zbiory. Każdy z nich

² Cenny dla badaczy języka przegląd dyskusji metodologicznej i terminologicznej nad kategoriami aspektualnymi w językoznawstwie, a szczególnie w polskim, rosyjskim, bułgarskim i białoruskim przedstawiła w swej monografii J. Mazurkiewicz-Sułkowska [2008].

³ Na temat terminologii *teliczny* i *rezultatywny* por. interpretacje badaczy semantyki i składni [Chafe 1971].

podzielono następnie na dwa podzbiory ze względu na języki – polski i słoweński. Nie są to zbiory zupełnie paralelne z uwagi na różne dodatkowe elementy semantyczne, modyfikujące znaczenia poszczególnych predyktorów dla każdego z języków. Obraz jest także komplikowany przez szeroko udokumentowane w języku słoweńskim zjawisko czasowników dwuaspektowych (por. rozdz. II.2.2). Jedna jednostka leksykalna, np. *demokratizirati* czy *laicizirati*, klasyfikowana przez *Słownik słoweńskiego języka literackiego* jednocześnie jako dokonana i niedokonana (słoweń. dov. i nedov.), może znaleźć się zarówno w zbiorze predyktorów telicznych, jak i rezultatywnych.

2.1.1. Predykatory teliczne, które można sparafrazować przez zdanie wyrażające powodowanie danej cechy – *X powoduje, że y zaczyna mieć cechę z* lub *zdarzenie p powoduje, że w ramach zdarzenia q pojawia się dana cecha*, znajdując potwierdzenie w licznych zbiorach zdań w obu językach.

2.1.1.1. Do predyktorów telicznych w analizowanym materiale można zaliczyć m.in. polskie verba, np. *amerykanizować, bielić, bogacić, chłodzić, czernić, czyścić, demokratyzować, europeizować, formalizować, gładzić, indywidualizować, infantylizować, komercjalizować, koślawić, krzywić, laicyzować, łagodzić¹, łagodzić², mącić, miękczyć, moczyć, ochładzać¹, ochładzać², ocieplać¹, ocieplać², oczyszczać, odnawiać, ogłupiać, oziębiać, prostować, puszyć, rozplaszcząć, rozweselać, ruszczyć, słodzić, smucić, spowalniać, suszyć, tępić, ulepszać, ułatwiać, unieszczęśliwiać, unowocześniać, upraszczać, uszczęśliwiać, utrudniać, wygładzać¹, wygładzać², wyrównywać¹, wyrównywać², zaciemniać¹, zaciemniać², zaciemniać³, zasmucać, zdemokratyzować, ziębić, zmniejszać¹, zmniejszać², zwiększać, żółcić.*

2.1.1.2. Słoweńskie predykatory teliczne są reprezentowane m.in. przez: *beliti, bogatiti¹, čistiti, črniti, demokratizirati* dov. i nedov., *evropeizirati* dov. i nedov., *formalizirati* dov. i nedov., *gladiti, greniti¹, greniti², hladiti¹, hladiti², hromiti¹, hromiti², individualizirati* dov. i nedov., *izboljševati, jasniti¹, jasniti², jasniti³, jasniti⁴, jasniti⁵, kaliti, komercializirati* dov. i nedov., *krasiti, kriviti¹, krotiti¹, krotiti², laicizirati* dov. i nedov., *mehčati, močiti, obnavljati, osrečevati, ploščiti, poneumljati, posodabljati, rahljati¹, rahljati², rumeniti, rusiti, sladiti¹, sladiti², sušiti, temniti¹, temniti², temniti³, topiti, večati, veseliti, zmanjševati, žalostiti.*

2.1.2. Predykatory rezultatywne tworzą w badanym materiale drugi, obok telicznych, duży zbiór, który w niniejszym opracowaniu podzielono na dwa podzbiory, zawierające odpowiednio czasowniki polskie i słoweńskie. Rezultativum wskazuje na zdarzenie odpowiadające dokonaniu zmiany dotyczącej danej cechy.

2.1.2.1. Spośród badanych kauzatywów do rezultatywnych należą m.in. polskie *napuszyć*, *ochłodzić*¹, *ochłodzić*², *ocieplić*¹, *ocieplić*², *ocieplić*³, *oczyścić*, *odnowić*, *ogłupić*, *onieśmielić*, *oziębic*, *pobielic*, *poczernić*, *polepszyć*, *powiększyć*¹, *powiększyć*², *rozjaśnić*¹, *rozjaśnić*², *rozjaśnić*³, *rozmoczyć*, *rozpląszczyć*, *rozweselić*, *schłodzić*, *sformalizować*, *skomercjalizować*, *skrzywić*, *spląszczyć*, *spowolnić*, *stępić*, *uczernić*, *udomowić*, *ulepszyć*, *ulatwić*, *unieszczęśliwić*, *unowocześnić*, *uproszczyć*, *uszczęśliwić*, *utrudnić*, *wybielić*, *wygładzić*¹, *wygładzić*², *wykoślawić*, *wyprostować*, *wyrównać*¹, *wyrównać*², *wysuszyć*, *zaciemnić*¹, *zaciemnić*², *zaciemnić*³, *zamerykanizować*, *zasmucić*, *zażółcić*, *zdemokratyzować*, *zindywidualizować*, *zinfantylizować*, *zlaicyzować*, *złagodzić*¹, *złagodzić*², *zmącić*, *zmiękczyć*, *zmoczyć*, *zruszczyć*, *zwiększyć*.

2.1.2.2. Rezultatywne predykatory słoweńskie reprezentują, np. *izboljšati*, *izgladiti*¹, *izgladiti*², *izravnati*¹, *izravnati*², *izsušiti*, *laicizirati* dov. i nedov., *očistiti*, *odnoviti*, *ogladiti*¹, *ogladiti*², *ogladiti*³, *ohladiť*¹, *ohladiť*², *ohromiti*¹, *ohromiti*², *okrasiti*, *onesrečiti*, *osrečiti*, *osušiti*, *otopiti*, *otopiti*¹, *otopiti*², *otopiti*³, *poboljšati*, *poneumiti*, *poneumiti*, *porumeniti*, *porusiti*, *poslabšati*, *posodobiti*, *razmočiti*, *razploščiti*, *razveseliti*, *sformalizirati*, *skaliti*, *skomercializirati*, *sploščiti* ubeliti, *udomačiti*, *ukriviti*¹, *upočasni*, *užalostiti*, *zindividualizirati*, *zmanjšati*, *zmehčati*, *zvečati*¹, *zvečati*².

2.1.3. Badany materiał, którego podstawą źródłową jest SSKJ, nie zawsze charakteryzuje się konsekwencją, a wynika to z charakteru danych słownikowych – być może fakty tego typu są świadectwem pustych, potencjalnych miejsc w systemie języka słoweńskiego. Na przykład zebrany materiał zaświadcza obecność rezultativum *pootročiti* „narediti, povzročiti, da postane kdo otročji” SSKJ; nie został natomiast odnotowany teliczny odpowiednik tego verbum.

2.1.4. Formalnymi wykładnikami rezultatywności są dla obu języków afiksy prefiksalne. Prefiksem tworzącym rezultatywny odpowiednik od czasownika telicznego jest w języku polskim przedrostek *s-*, np. *chłodzić* – *schłodzić*; *krzywić* – *skrzywić*; *tępić* – *stępić* lub jego dźwięczny odpowiednik *z-*, np. *miękczyć* – *zmiękczyć*; *moczyć* – *zmoczyć*; *ruszczyć* – *zruszczyć*. W języku słoweńskim podobnie prefiks *s-/z-* może pełnić funkcję tworzenia w ramach pary aspektowej perfectivum, np. *kaliti* – *skaliti*; *močiti* – *zmočiti*. Szerzej tematyka prefiksacji, inwentarza prefiksów polskich i słoweńskich, a także funkcji semantycznych poszczególnych wykładników formalnych jest opisana w dalszej części bieżącego rozdziału (por. rozdz. VI.3 oraz VI.5). Drugim sposobem tworzenia dubletu teliczny – rezultatywny są alternacje m.in. wymiana *-o-* w *-a-*, np. *ogolocić* – *ogolacać* towarzysząca imperfektywizacji czasowników polskich [Wróbel 1999: 568].

2.2. Czasowniki dwuaspektowe – słoweńskie *dvovidski glagoli*

2.2.1. Dla systemu języka słoweńskiego charakterystyczne są także czasowniki dwuaspektowe (słoweń. *dvovidski glagoli*) – w zależności od kontekstu dokonane lub niedokonane, w terminologii polskiej określane też jako *ambiaspektowe* [Cockiewicz 2007: 17]. W badanym materiale typ ten dla języka słoweńskiego reprezentują m.in. jednostki: *germanizirati* nedov. i dov., *helenizirati* nedov. i dov., *italianizirati* nedov. i dov., *madžarizirati* nedov. i dov., *slovenizirati* nedov. i dov.⁴. Kilka przykładów kauzatywów „nacjonalnych” wpisuje się w ten wzór – dwuaspektowych czasowników zbudowanych za pomocą sufiksu *-irati* / *-izirati*. Więcej przykładów czasowników dwuaspektowych dla języka słoweńskiego z wykładnikami narodowości lub wyznania przedstawiono już wcześniej [Zatorska 2011a]. Jak zauważył Toporišič, verba te należą do grupy czasowników z sufiksem *-irati*, które przejawiają skłonność do biaspektualności. W badanym materiale wspomniany typ ilustrują m.in.: *aktualizirati* dov. i nedov., *banalizirati* dov. i nedov., *demokratizirati* dov. i nedov., *dinamizirati* dov. i nedov., *evropeizirati* dov. i nedov., *intenzivirati* nedov. i dov., *minimalizirati* dov. i nedov., *modernizirati* nedov. i dov., *optimalizirati* dov. i nedov., *reprivatizirati* dov. i nedov., *univerzalizirati* dov. i nedov. Mimo, że czasowniki tworzone przez sufiks *-irati/-izirati* są w języku słoweńskim zwykle dwuaspektowe, to w badanym materiale napotykamy verba rezultatywne utworzone od niektórych z wymienionych czasowników ambiaspektowych przez prefiksy *s-* / *z-*, por. ***formalizirati*** dov. i nedov. – ***sformalizirati***, np. *Levosredinsko zavezništvo so formalizirali s pogodbo* NBp, *Formalizirajo tudi tradicionalne obrti* NBp – *Sformalizirali so pogodbo.*; ***individualizirati*** dov. i nedov. – ***zindividualizirati***, np. *Ponujajo široko paleto dodatnih aktivnosti, pouk pa ustrezno diferencirajo in individualizirajo* NB, *Ponudbo individualizirajo* NB, *Hotel je ponudbo zindividualiziral*; ***komercializirati*** dov. i nedov. – ***skomercializirati***, np. *Direktorji komercializirajo gledališča* NB, *Ali jih komercializirajo v škodo uporabnikov?* NBp, *Veliko zdravil smo skomercializirali in jih uporabljamo* NBp; ***politizirati*** dov. i nedov. – ***spolitizirati***, np. *Politizirajo literaturo* NB, *Ves primer so do skrajnosti spolitizirali tudi v portoroški krajevni skupnosti* NB, *Izolski svetniki so v bistvu spolitizirali nagrado* NB; ***profesionalizirati*** dov. in nedov. – ***sprofesionalizirati***, np. ***romantizirati*** dov. i nedov. – ***zromantizirati***, np. *Avtor romantizira dramo* NBp, *Ena romantizira, druga pač bolj ali manj je dosti blizu realnosti* NB, *Zdelo se mi je, da Angleži romantizirajo na silo* NB; ***relativizirati*** dov. i nedov. – ***zrelativizirati***, np. *Nekateri relativizirajo pomen zemljepisne lege in velikosti populacije za gospodarski razvoj* NBp, *Te ugotovitve relativizirajo*

⁴ SSKJ nie notuje dwuaspektowego verbum *balkanizirati* dov. i nedov., które ujęła w swym słowniku A. Žele [2008]. Korpus Nova Beseda odnotowuje przykłady zdań z tym czasownikiem: *Trenutno bojevito razmerje med Srbi in Albanci, ki se utegne v prihodnje še zaostri, Srbijo balkanizira, s tem pa balkanizira vso Jugoslavijo* NB. *Posredniki so slovenski nogomet že tako ali tako balkanizirali* NBp.

trditev dr. Kristana o popolni nesprejemljivosti takega predloga NBp, *Nekateri izvidi pa so prvotno oceno kasneje zrelativizirali* NB. Warto odnotować, że niektóre perfektywa prefiksalne od dwuaspektowych czasowników słoweńskich są rzadkie (*zindividualizirati*, *zromantizirati*), zdań z nimi nie odnaleziono w korpusie *Nova Beseda*. Natomiast bardzo obficie przez wspomniany korpus reprezentowany są zdania zawierające rezultativum *spolitizirati*, np. *da so navzoči skupaj z ministrom zadevo spolitizirali* NB, *S tem je spolitiziral varnostni sektor* NB, *Vsaka stran je spolitizirala vprašanje dela kopenske meje in morsko mejo* NB. SSKJ notuje też czasowniki z prefiksem *s-* jak *skonvencjonalizirati*, który jest dwuaspektowy (dov. i nedov.), gdy jego odpowiednik bezprefiksalny nie został w SSKJ odnotowany.

2.2.2. Poszukiwanie polskich odpowiedników dla pierwszego ze słoweńskich verbów wymienionych powyżej *banalizirati* wskazuje na parę aspektową *banalizować – zbanalizować*. Parafrazę ‘czynić banalnym – powodować, że coś jest / staje się banalne, błahe, płytkie, powierzchowne’ można przypisać predykatorowi *banalizować*, który w jednym ujęciu reprezentuje typ teliczny, czyli w tradycyjnej terminologii niedokonany i ma odpowiednik rezultatywny z parafrazą ‘uczynić banalnym – spowodować, że coś jest / zaczęło być banalne’, czyli *zbanalizować*. Warto zatem zauważyć, że dla polskich odpowiedników dwuaspektowych czasowników słoweńskich, np. *banalizirati* (*Kdor tolerira genocid, banalizira Auschwitz* NB) użycia teliczne oraz rezultatywne, np. *Škandalozni nakup operacijskih miz so banalizirali na raven medosebnega konflikta* NB; odnajdujemy polskie odpowiedniki teliczne *banalizować* i rezultatywne *zbanalizować*, np. *Film banalizuje udział Izraelczyków w wydarzeniu NKJPP*, *Obraz banalizuje cierpienie Ukrzyżowanego NKJPP*, *Malarze na swych płótnach zbanalizowali ten temat malarski NKJPP*. Czasownik *banalizować* reprezentuje verbum obcego pochodzenia z formantem słowotwórczym *-izować*. Według innych badaczy, wybrane czasowniki polskie obcego pochodzenia o budowie podobnej do *banalizować*, podobnie jak słoweńskie *banalizirati*, mogą być przykładem werbalnej jednostki **dwuaspektowej** [Cockiewicz 2007] – na ten temat por. punkt 2.2.3.

2.2.3. Czasowniki dwuaspektowe w języku polskim

W językoznawstwie polskim czasowniki **ambiaspektowe** zostały także poddane analizie [Piwowar 2002, Cockiewicz 2007: 17–18]. W materiale podanym w cytowanej publikacji znalazło się kilka predykatorów będących przedmiotem badania w naszym studium: **aktualizować* (z-), **aktywizować* (z-), **dezaktualizować* (z-), **intensyfikować* (z-), **normalizować* (z-), **optymalizować* (z-), **reprivatyzować* (z-) [Cockiewicz 2007: 17]. Wymienione czasowniki lingwista uznał za ambiaspektowe. Wszystkie tu przedstawione objęte zostały opisem w bieżącej pracy⁵.

⁵ W. Cockiewicz opatrzył omawiane przez siebie przykłady gwiazdkami, by zaznaczyć różnice między własnymi rozstrzygnięciami aspektualnymi a zastosowanymi przez Z. Salonięgo [2001].

3. Wybrane kategorie semantyczne

Kategorie semantyczne, takie jak inchoatywność, terminatywność, finitywność, służą w tym podrozdziale do charakterystyki badanych kauzatywów. Inspiracją dla wielu pokoleń badaczy były ustalenia S. Agrella z artykułu opublikowanego w Lund [1908], polska wersja tego tekstu ukazała się w Krakowie [1918]. Jakkolwiek Agrell łączył ściśle kategorie semantyczne z formą i punktem wyjścia były dla niego wykładniki prefiksalne znaczeń, terminologia przez niego wprowadzona pod nazwą *rodzajów czynności* lub *rodzajów akcji* niem. *Actionsart*, na stałe zagościła w polskich opracowaniach dotyczących semantyki czasownika i jej wykładników słowotwórczych. Dyskusja o relacji między aspektem a rodzajami czynności toczy się w językoznawstwie od ponad stu lat [Karolak 2001, 2001a–b, Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 15–20]. Na podstawie parametrów temporalnych S. Agrell wyodrębnił 20 rodzajów czynności [1908: 82], z których przywołamy niektóre istotne dla opisu badanych predyktorów kauzatywnych. R. Przybylska tak scharakteryzowała czynniki z kręgu zjawisk temporalnych, decydujące o rodzaju akcji u Agrella:

Parametr czasu (przebiegu czasowego) charakteryzuje w określony sposób nie tylko samą akcję, ale też okazuje się ważny, jeśli chodzi o charakteryzowanie procesu lub działania prowadzącego do osiągnięcia jakiegoś rezultatu, a także o to na przykład, czy rezultat akcji jest trwały lub nietrwały, odwracalny lub nieodwracalny. [Przybylska 2006: 9]

Jak zauważyła badaczka, systematyzacja rodzajów akcji u Agrella została oparta na dwu podstawowych parametrach semantycznych. Są to: „1. charakter przebiegu akcji w czasie (niem. *Zeitverlauf*), 2. osiągnięcie rezultatu akcji (niem. *Resultaterreichen*)” [Przybylska 2006: 9]. Na potrzeby niniejszego opracowania istotne będzie przypomnienie spośród 20 rodzajów czynności kilku, które występują w artykule Agrella: **resultativ** – gdy akcja kończy się rezultatem; **effektiv** – gdy rezultat jest całkowity, pełny; **durativ** – gdy akcja ma przebieg długotrwały; **distributiv** – gdy akcja jest podzielona na wiele stadiów lub przebiega w wielu miejscach; **final** – akcja zakończona; **augmentativ** – akcja przeprowadzona dokładnie, gruntownie; **majorativ** – rezultat wzrasta w czasie; **perdurative** – przy przebiegu w czasie podkreślony zostaje początek i koniec; **inchoativ** – podkreślony jest początek akcji [Agrell 1908: 82, Przybylska 2006: 9–10]. We współczesnych opracowaniach polskich i sławistycznych terminy te, a także ich rozmaite konfiguracje są obficie wykorzystywane. H. Wróbel w prowadzonych przez siebie badaniach z zakresu słowotwórstwa, semantyki i składni czasownika [Wróbel 1979, 1999] wykorzystał polskie odpowiedniki podanych terminów i wzbogacił je o jeszcze inne propozycje, ilustrując formacjami werbalnymi ze współczesnej polszczyzny, np. formacje akumulatywne, anihilatywne, fazowe, iteratywne, kompletywne, kreatywne, limitywne, perdura-

tywne i in. [Wróbel 1999: 546–573]. W naszym opracowaniu wykorzystujemy kilka kategorii semantycznych charakteryzujących stany i zdarzenia, które składają się na znaczenia analizowanych w tej pracy czasowników kauzatywnych. Do kategorii tych należą: **inchoatywność** (3.1), **terminatywność** (3.2), **finitywność** (3.3), **restauratywność** (3.4). Pozostałe są omówione w punkcie (3.5), a kluczowa dla naszej tematyki kategoria **kauzatywności** także w punkcie (3.6). Znaczenia związane z kategorią stopnia, czyli z gradacją danej właściwości, z intensywnością cechy zostały opisane w oddzielnym rozdziale (por. rozdz. VII). Przykładowe kumulowanie się kategorii semantycznych poprzez procesy leksykalizacyjne przedstawiono w podpunkcie (3.7).

3.1. Znaczenia inchoatywne

Semantyczna kategoria inchoatywności w odniesieniu do trzech języków słowiańskich – polskiego, bułgarskiego i białoruskiego – była tematem oddzielnej rozprawy monograficznej [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008], której autorka przedstawiła dyskusję w lingwistyce na temat tego, czym jest inchoatywność i jaki jest jej stosunek do zagadnienia aspektu. Inchoatywność była także jednym z czynników opisujących *Peryfrastyczne konstrukcje predykatywne z parafrazą przymiotnikową* w językach słowiańskich. Autorka tej pracy zastosowała model, w którym inchoatywność została przedstawiona w oparciu o podstawowe pojęcia cechy, stanu i zdarzenia [Mindak 1983, Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 26]. W ujęciu J. Mindak, predykaty inchoatywne zostały uznane za jeden z podstawowych typów predykatów zdarzeniowych. Lingwistka określiła je jako „niosące informację o nabyciu przez dany obiekt pewnej, nieprzysługującej mu dotąd właściwości w_2 (np. ‘ogłuchnąć’, w_2 = ‘być głuchym’)” [Mindak 1983: 21–22].

W naszym opracowaniu inchoatywność uznajemy za kategorię semantyczną, podobnie jak J. Mazurkiewicz-Sułkowska, za podklasę kategorii aspektu. Autorka książki *Wyrażanie kategorii inchoatywności...* napisała, co następuje:

Opierając się przede wszystkim na modelu Stanisława Karolaka nie widzę potrzeby rozgraniczania aspektu na aspekt gramatyczny i leksykalny, gdyż na poziomie semantycznym aspekt i rodzaje czynności operują tymi samymi pojęciami: rozciągłością i brakiem rozciągłości w czasie. Przy modelowaniu zjawisk aspektowych zakładam, że kategoria inchoatywności jest podklasą kategorii aspektu, a czasowniki inchoatywne są jednostkami posiadającymi strukturę złożoną z aspektu momentalnego i duratywnego z momentalną dominantą. Inchoatywność w przedstawionej pracy jest więc rozpatrywana nie jako jeden z rodzajów czynności, lecz jako podklasa kategorii aspektu. [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 38].

W skład klasy inchoativów wchodzi predykatory oznaczające początkowość w obu językach – polskim i słoweńskim. Jednym ze sposobów wykrycia znaczenia inchoatywnego jest utworzenia zdania parafrazującego zawierającego

element *zacząć*, np. pol. *uszcęśliwić* – *X spowodował, że Y zaczął być szczęśliwy* – *X uszcęśliwił Y*; słoweń. *osrečiti* – *X je osrečil Y* – *X je naredil Y srečnega* – *X je povzročil, da Y je začel biti srečen*. W tak nakreślone ramy wpisuje się bardzo wiele z badanych predyktorów informujących o nabyciu danej cechy (słoweń. *pridobiti lastnost*). W przywoływanej i cytowanej publikacji na temat kategorii inchoatywności, teliczne odpowiedniki inchoatywnych verbów dokonanych traktuje się jako powstałe wtórnie w wyniku imperfektywizacji i nie włączono tych formacji do prezentowanego zbioru czasowników inchoatywnych [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 41]. W niniejszej książce podtrzymuję tezę o odrębności inchoatywnych predyktorów rezultatywnych i telicznych. Jednakże uwzględniam również predykaty stanowe o znaczeniu inchoatywnym, czyli wtórne inchoativa imperfektalne. Zbiór prezentowanych inchoativów podzielono na dwa podzbiory dla każdego z języków – podzbiór czasowników rezultatywnych i podzbiór czasowników telicznych.

3.1.1. Kauzatywne predykaty inchoatywne w języku polskim są reprezentowane przez dwa podzbiory. Należą do nich jednostki rezultatywne i teliczne.

3.1.1.1. Polski materiał poświadcza liczne kauzatywne inchoativa rezultatywne: *pobrudzić*, *schłodzić*, *skrzywić*, *unieszczęśliwić*, *uszcęśliwić* etc., np. *Młodzi ludzie pobrudzili kamienicę w centrum Świdnicy trawą i błotem GWp*.

3.1.1.2. Wśród polskich kauzatywów odnotowano też inchoativa teliczne: *schładzać*, *unieszczęśliwiać*, *uszcęśliwiać*, np. *Nowe mieszkanie uszcęśliwia ją*.

3.1.2. Kauzatywne predykaty inchoatywne w języku słoweńskim są reprezentowane przez dwa podzbiory. Należą do nich jednostki rezultatywne i teliczne.

3.1.2.1. W materiale słoweńskim wyodrębniono rezultatywne: *izravnati*¹, *razbistriti*¹, *razbistriti*², *razblažiti*, *razčemeriti*, *razjasniti*¹, *razravnati*, *razživiti*.

3.1.2.2. W materiale słoweńskim występują również teliczne odpowiedniki formacji inchoatywnych: *izravnavati*¹, *razjasnjevati*¹, *razživljati*.

3.2. Znaczenia terminatywne

Dla predyktorów z zaznaczonym momentem końca danego stanu, czyli momentu spowodowania utraty danej właściwości i dla ich telicznych odpowiedników wykorzystujemy w naszym opracowaniu termin - jednostki **terminatywne**. Predykaty terminatywne w książce J. Mindak definiowane są jako „niosące informację o utracie przez dany obiekt pewnej właściwości w_1 , która

mu dotąd przysługiwała (np. ‘stracić cierpliwość’, w_1 , = ‘być cierpliwym’))” [Mindak 1983: 22]. Terminatywa kauzatywna przedstawiono inaczej niż inchoativa także z uwzględnieniem ich odpowiedników imperfektywnych. Obok nazwy terminativum w literaturze przedmiotu można napotkać określenia bliskoznaczne. H. Wróbel nazywa formacje zawierające znaczenie ‘spowodować, że coś przestaje być jakieś’ nawiązującymi „do formacji anulatywnych” [Wróbel 1999: 572]. W przytaczanej już wcześniej publikacji, w której zastosowano metodologię językoznawstwa kognitywnego dla scharakteryzowania prefiksów i formacji je zawierających, tak ujęta została kategoria, którą my określamy jako **terminatywną**: „Anulowanie stanu zastanego przez usunięcie cechy wskazanej w podstawie czasownika: odpolitycznić”⁶ [Przybylska 2006: 111]. Znaczenie spowodowania tego, że dana cecha przestaje istnieć w odniesieniu do danej osoby, obiektu, miejsca lub zdarzenia jest sygnalizowane przez definicje słownikowe. W języku polskim dla znaczeń terminatywnych spotykamy m.in. następujące definicje: *odintelektualizować* – «pozbawić cech intelektualnych» USJP; *odkwaśnić* – «pozbawić substancję składników kwaśnych lub właściwości kwasowych [...]» USJP; *odmetaforyzować* – «pozbawić coś, zwykle utwór literacki, cech metaforycznych» USJP; *odtłuścić* – «pozbawić coś tłuszczu lub zmniejszyć jego ilość» także «usunąć tłuszcz z powierzchni przedmiotów» USJP; *wynarodowić* – «zniszczyć w kimś poczucie przynależności do swojego narodu, pozbawić kogoś cech narodowych» USJP. Dla języka słoweńskiego przy znaczeniach terminatywnych dla formacji kauzatywnych napotykamy m.in. *decentralizirati* – „praviti centralizacijo” SSKJ; *deromantizirati* – „odvzeti, odstraniti romantičnost” SSKJ; *razčlovečiti* – „odvzeti, odstraniti človeške vrednote, dostojanstvo” SSKJ; *razenotiti* – „narediti, da kaj ni več enotno” SSKJ; *razkisati* – „narediti, da kaj ni več (tako) kislo” SSKJ; *razmastiti* – „odstraniti mast, maščobo iz česa” SSKJ; *raznaroditi* – „vzeti narodno zavest in znake narodnosti” SSKJ; *razsoliti* – „odstraniti sol iz česa” SSKJ; *razženščiti* – „odvzeti, odstraniti nekatere ženske lastnosti” SSKJ.

3.2.1. Kauzatywna predykatory terminatywna w języku polskim to m.in.: *dekomunizować*, *delegalizować*, *demoralizować*, *desakralizować*, *destabilizować*, *oddemonizować*, *oderotyzować*, *odheroizować*, *odindywidualizować*, *odintelektualizować*, *odkonwencjonalizować*, *odkwaśnić*, *odkwaszać*, *odmetaforyzować*, *odnasawiać*, *odnosawiać*, *odnosować*, *odpolityczniać*, *odpolitycznić*, *odrealniać*, *odrealnić*, *odtajniać*, *odtajnić*, *odtłuszczać*, *odtłuścić*, *rozchmurzać*, *rozchmurzyć*, *rozgęszczać*, *rozgęścić*, *rozpręzać*, *rozprężyć*, *wynaradawiać*, *wynarodowić*. Przykłady zdań z wybranymi polskimi predykatorami terminatywnymi: *Zarządzenia władz delegalizują działalność organizacji terrorystycznych.*

⁶ W oryginale zastosowano wersaliki: „ANULOWANIE STANU ZASTANEGO etc.” [Przybylska 2006: 111].

Dodawanie do kompostu skorupki jaj kurzych odkwasi glebę NKJPP, *Odpowiednie karmienie dziecka odkwasza jego organizm*. Reżyser odrealnił tę postać NKJPP, *Trybunał odtajnił postępowanie dotyczące więzień GWp*, *Producenci czekolady odtłuszczają ziarno kakaowe* NKJPP, *W mleczarni odtłuszcili mleko*, *Zachowanie wnuka rozchmurzyło babcię*, *Decyzje polityków rozprężyły gospodarkę*, *Zaborcy i okupanci planowo wynaradawiali polską ludność*. Czasownikowi *demoralizować* przyporządkowano przymiotnik *moralny*, choć parafraza wskazuje na związek semantyczny z przymiotnikiem *niemoralny*, np. *Wychowawca zdemoralizował młodzież z tej grupy – Wychowawca spowodował, że młodzież z tej grupy jest/zaczęła być niemoralna*. Możliwa jest także interpretacja podanego zdania przy użyciu frazy z przymiotnikiem *moralny*, por. *Wychowawca spowodował, że młodzież z tej grupy nie jest / przestała być moralna*. Druga interpretacja pozwala na eksplicytne ukazanie elementu treściowego odpowiadające znaczeniu terminatywnemu: *X spowodował, że y przestał mieć daną cechę*. H. Wróbel używał terminu formacji anulatywnej, gdy wskazywał na derywat *destabilizować* tworzony za pomocą *de-* „*destabilizować (sytuację)*” [Wróbel 1999: 561], por. także (3.2).

3.2.2. Kauzatywne predykatory terminatywne w języku słoweńskim są reprezentowane przez m.in.: *debirokratizirati*, *decentralizirati*, *defašizirati*, *dehumanizirati*, *dematerializirati*, *demoralizirati*, *demoralizovati*, *denacionalizirati*¹, *denacionalizirati*², *depolitizirati*, *deromantizirati*, *razčlovečiti*, *rozenotiti*, *razkisati*, *razkisliti*, *razkisolovati*, *razkristjaniti*, *razmagnetiti*, *raznaroditi*, *raznarodovati*, *razsoliti*, *razsoljevati*, *razvrednotiti*, *razvrednotovati*, *razženščiti*. Przykłady zdań z wybranymi słoweńskimi predyktorami terminatywnymi: *Ta sindrom zdravstvenega osebja dehumanizira odnose* NBp, *Take načine nas dehumanizirajo* NBp, *Čehi so z državnim dekretom denacionalizirali sokolsko premoženje* NBp, *Vojaki so ponižali in razčlovečili prebivalce* NBp, *Raznarodili smo vse narode evropske* NBp, *Predmete smo potegnili iz vode in temeljito razsolili* NBp.

3.3. Znaczenia finitywne

Semantyczna kategoria finitywności pod nazwą finalności została już opisana [Agrell 1908: 123, Przybylska 2006: 49]. Wnosi ona znaczenie doprowadzenia danego stanu do końca, może też wskazywać na dopełnienie danej akcji. W ten sposób znaczenie finitywne łączy się z sygnalizowaniem zmian „na skali natężenia danej cechy” [Przybylska 2006: 66], a większość jednostek predykatywnych o znaczeniu finalnym omówiono również w rozdz. VII przy okazji opisu wykładników zmian intensywności cechy. U Wróbla czasowniki z zaznaczonym końcem danej akcji tworzone przez prefiks *do-*, jak *doczytać*, zostały

określone jako limitywne lub w klasie fazowych jako formacje (w terminologii tego badacza) terminatywne np. *dobrzmieć*, *dogotować* [Wróbel 1999: 546–548, Przybylska 2006: 50]. W naszym opracowaniu znaczenie dokończenia i dopełnienia danego stanu połączyliśmy z kategorią **finitywności** inaczej **finalności**.

Światło na kauzatywne predykatory finitywne rzucają definicje słownikowe tych jednostek dla obu języków. Dla wybranych polskich odnotowano następujące definicje w USJP: *dobrudzić* – «całkowicie zabrudzić coś już trochę brudnego»; *doczyścić* – «wyczyścić starannie, dokładnie» oraz «dokończyć czyszczenie»; *dogładzić* – «uczynić zupełnie gładkim, [...]»; *wygładzić dodatkowo*; *dosuszyć* – «doprowadzić suszenie do końca, usunąć resztki wilgoci».

3.3.1. Kauzatywne predykatory finitywne w języku polskim są reprezentowane m.in. przez *dobrudzić*, *doczyścić*, *dogładzić*, *dokwasić*, *dosłodzić*, *dosolić*, *dosuszyć*. Przykłady polskich zdań z jednostkami finitywnymi to m.in.: *Dobrudzę ten płaszcz, zanim oddam go do pralni*, *Marek doczyścił płytę na grobie swoich bliskich*, *Kamieniarz dogładził płytę na pomniku*, *Kucharz dokwasił kapustę*, *Halina dosłodziła herbatę*, *Dosolił ogórki przed kiszeniem*, *Ewa dosuszyła dziecku włosy po basenie*.

3.3.2. Kauzatywne predykatory finitywne w języku słoweńskim są reprezentowane przez nieliczne verba: *dozoriti*² por. *zrel*² [*telesno in duševno polno razvit*], np. *Nesreča ga je dozorila*.

3.4. Znaczenia restauratywne

Kauzatywne predykatory **restauratywne** są odzwierciedleniem struktury treściowej wzbogaconej w parafrazujących ją zdaniach o element pol. *od nowa*, *na nowo*, *na powrót* oraz słoweń. *ponovno*. Komponent ten wprowadza informację o przywróceniu danej cechy, która została utracona. Termin *znaczenie restauratywne* występował w dotychczasowych charakterystykach derywatów czasownikowych [Wróbel 1999: 572]. R. Przybylska tak parafrazuje klasę, którą my opatrujemy etykietą predykatory restauratywne: „Anulowanie stanu i przywrócenie stanu poprzedniego wskazanego w podstawie czasownika: odnowić”⁷ [Przybylska 2006: 109]. Definicje słownikowe dla obu badanych języków są dobrym źródłem wiedzy na temat konceptualizacji treści restauratywnych. Dla polskich kauzatywnych czasowników restauratywnych notujemy za USJP m.in. następujące definicje: *odmłodzić* – «nadać komuś wygląd człowieka młodszego

⁷ W tekście oryginalnym występują dla tego cytatu wersaliki: „ANULOWANIE STANU ZASTANIEGO I PRZYWRÓCENIE STANU POPRZEDNIEGO...” [Przybylska 2006: 109]. Zrezygnowano z nich w tekście głównym z uwagi na względy edycyjne.

niż jest w rzeczywistości» oraz «uczynić młodszym, przywrócić siły żywotne starzającemu się organizmowi»; *odnowić* – «przywrócić czemuś staremu lub zużytemu wygląd rzeczy nowej, usunąć ślady zniszczenia»; *odświeżyć* «przywrócić pierwotny wygląd, stan rzeczom starym lub zniszczonym», «uczynić świeżym, rześkim»; *relegalizować* – «powtórnie legalizować – nadawać moc prawną, zatwierdzać»; *reprivatyzować* – «zwrócić, zwracać majątek przyjęty przez państwo byłym właścicielom». W materiale leksykograficznym słoweńskim kauzatywa restauratywne opatrzone w SSKJ m.in. następującymi definicjami: *obnoviti* – „*narediti, da kaj dotrajanega, poškodovanega postane tako kot novo*”; na temat *obnoviti* zdekomponowanego jako *narediti kaj novo (popolnoma)* [Vidovič-Muha 1985: 53]; *pomladiti* – „*narediti kaj mlado*” oraz „*narediti, da dobi kdo mlad, mladosten videz*”; *rekatolizirati* – „*ponovno pokatoličaniti*”; *reprivatizirati* – „*ponovno spremeniti državna, družbena zlasti proizvajalna sredstva, podjetja v privatna*” SSKJ.

3.4.1. Polskie kauzatywa o znaczeniu restauratywnym reprezentowane są m.in. przez: *odmładzać*, *odmłodzić*, *odnawiać*, *odnowić*, *odświeżać*, *odświeżyć*, *relegalizować*, *reprivatyzować*. Przykłady zdań z wybranymi polskimi predyktorami restauratywnymi, np. *Ten prosty chwyt fryzjerki odmłodził nieco twarz gospodyni NKJPP*, *Konserwator zabytków odświeżył obrazy NKJPP*, *Lider reprivatyzował to, co państwo już sprzedawało – huty, wielkie fabryki NKJPP*. Definicja słownikowa wskazuje również na restauratywną interpretację czasowników *wytrzeźwiać* – *wytrzeźwić* «przywrócić (przywracać) kogoś do stanu trzeźwości, przytomności» USJP.

3.4.2. Słoweńskie kauzatywa restauratywne ilustrują m.in.: *mladiti*, *obnoviti*, *obnavljati*, *pomladiti*, *pomlajati*, *pomlajevati*, *rekatolizirati*, *renovirati*, *reprivatizirati*. Przykłady zdań ze słoweńskimi czasownikami o znaczeniu restauratywnym to np. *Obnovili smo cerkev NBp*, *V okviru omenjene prenove so obnovili recepcijo hotela in vseh 35 hotelskih sob NBp*, *Kozmetično pomladili so gospo NBp*, *Najprej so nas pokristjanili, potem reformirali in nato rekatolizirali, bivši režim nas je spet povrnil v poganstvo oziroma ateizem NB*, *Karitas dobrodelno renovira neko stavbo NBp*, *Renovirajo fasado muzeja NBp*.

3.5. Inne kategorie semantyczne temporalne i nietemporalne modyfikujące znaczenia kauzatywów

Wśród nich wyróżniamy znaczenia determinatywne, np. *po-* ‘przez jakiś odcinek czasu’ [Wróbel 1999: 546], np. pol. *posuszyć*¹ – *Posuszyła włosy dziecku przez chwilę, potem poszła do kuchni*; słoweń. *posušiti* – *Posušila je otrokove lase čez nekaj minutah*; znaczenia perduratywne, np. *prze-* przez jakiś odcinek

czasu z zaznaczoną ilością czasu bądź jej granicami [Wróbel 1999: 546], np. *Deszcz przemacał wędrowców od wielu godzin*. Niektóre formacje sygnalizują kompletność akcji – kompletywne, wielość obiektów – szeregowo-kompletywne [Wróbel 1999: 549]; *poobniżyć, poostrzyć, poskracać, powykrzywiać, pozapelniać, pozmniejszać, pozwęzać*, np. *Poobniżał słupki, poskracał drzewka, powykrzywiał gałązki, pozapelniał pojemniki, pozmniejszał klomby i pozwęzał spodnie*. Formacja może również wnosić znaczenie dokładności i kompletywność akcji, np. *przeczyszczać – przeczyścić, Strażacy przeczyszczają komin GWp*. Prefiksacja może funkcjonować dla znaczenia zmiany kauzowanej u kolejnych obiektów; *Poumacniali wały ochronne w wielu miejscach; Powybielał wszystkie zęby itp.* Argument przedmiotowy skutku może się pojawiać w pozycji lokatywnej, np. *wybrudzić* – ‘w wielu miejscach, pobrudzić bardzo’ – *Chłopiec wybrudził wszystkie ubranka; posuszyć*² – *Posuszyła kolejno mokre ubrania / grzyby / rośliny do zielnika. Fachowiec posuszył wszystkie ściany przed pomalowaniem*. Te, które zawierają w swej budowie semantycznej informację o zwiększonej lub zmniejszonej intensywności, jak pol. *przesuszyć*, słoweń. *presušiti* oraz pol. *podsuszyć* są opisane w rozdz. VII niniejszej pracy.

3.6. Kauzatywność

Cecha semantyczna kauzatywności jest predykatem dodanym do znaczeń wszystkich badanych w tej książce verbów. Kauzatywność stanowi rodzaj klamry treściowej obejmującej każdą z konstrukcji semantycznych będących podstawą dla fraz zdaniowych zawierających predykatory kauzatywne. Wszystkie analizowane tutaj predykatory polskie i słoweńskie są zaliczane do zbioru kauzatywów. Wykładniki formalne, takie jak prefiksy, oprócz omawianych funkcji temporalizujących i innych (por. 3.5) wprowadzają wraz z innymi elementami komponent znaczeniowy relacji przyczynowej. Jednakże za typowy wykładnik odprzymiotnikowej formacji kauzatywnej H. Wróbel uznał derywaty czasownikowe tworzone za pomocą prefiksu *u-*, np. *ukonkretnić, urealnić, uszczęśliwić*, por. omówienie funkcji prefiksu *u-* w podrozdziale 5.1.15.

3.7. Kombinacje cech semantycznych

Poświadczono konstrukcje inchoatywno-terminatywne, np. *zdekomunizować – X zdekomunizował Y – X spowodował, że Y zaczęło być takie, że przestało być komunistyczne*. Zwykle jednak zgodnie z przyjętą strukturą semantyczną z poziomu pośredniego (por. rozdz. II, IV) frazy zdaniowe z czasownikiem *zdekomunizować* wpisują się we wzorzec P (p, q) ze zdarzeniową eksplikacją argumentów propozycjonalnych, np. *Działania na uczelni zdekomunizowały ostatecznie sposoby nauczania*.

4. Zagadnienia związane z kształtem formalnym derywatów kauzatywnych w obu językach

Kauzatywne derywaty deadiektywne w języku polskim (4.1) i słoweńskim (4.2) łączy kilka właściwości związanych z ich formą. Są wyrazami pochodnymi, a więc derywatami tworzonymi początkowo od podstaw przymiotnikowych. Od tych derywatów bardzo często derywowane są następnie formacje wtórne – odczasownikowe. Pierwszym zagadnieniem omówionym w tym podrozdziale jest przymiotnik albo czasownik jako wyraz podstawowy dla urabianych formacji kauzatywnych. Derywacji czasowników bardzo często towarzyszą przekształcenia formalne, aplikacja afiksów, w tym alternacje samogłoskowe lub spółgłoskowe – zostaną one pokazane na przykładach polskich (4.1) i słoweńskich (4.2). Trzeci z omawianych zespołów zagadnień dotyczy kształtu przymiotnika pojawiającego się w parafrazie zdaniowej danej jednostki predykatywnej. W wielu parafrazach interesujących nas tutaj predyktorów obecny jest przymiotnik w stopniu równym, opcjonalnie także w stopniu wyższym. Jednakże istnieją takie jednostki predykatywne, w których parafrazie obligatoryjnie uwidoczniiony jest przymiotnik w stopniu wyższym, co jest uwarunkowane np. obecnością niektórych prefiksów. Problematyka ujawniania się comparativu w parafrazach została omówiona oddzielnie dla jednostek polskich (4.1) i słoweńskich (4.2). Zagadnienie comparativu we frazach parafrazujących kauzatywa było również uwzględnione w artykule dotyczącym kategorii intensywności w semantyce predyktorów kauzatywnych [Zatorska 2012: 305–308].

4.1. Kształt formalny analizowanych derywatów kauzatywnych w języku polskim

Czasownikowe derywaty odprzymiotnikowe będące formacjami kauzatywnymi doczekały się opisów w językoznawstwie polskim. Syntetyczny obraz tego zagadnienia podano w *Gramatyce współczesnego języka polskiego. Morfologia* [Wróbel 1999: 571–573]. Pod względem formalnym tylko część omawianych tutaj predyktorów można zaklasyfikować jako bezpośrednie derywaty deadiektywne, np. *bielić*, *czernić*, *dopełnić*, *doszczelnić*, *indywidualizować*, *nagłośnić*, *odświeżyć*, *oślepić*, *pogrubić*, *prostować*, *rozluźnić*, *rumienić*, *ściemnić*, *udogodzić*, *uszcześliwić*, *wysubtelnić*, *zaciemnić*, *zgęścić*, *zmniejszyć*⁸. Do formantów tworzących kauzatywa H. Wróbel zaliczył *-i-*, *-owa-*, *-izowa-*, np. *rumienić*, *doskonalić*, *prostować*, *indywidualizować* [Wróbel 1999: 572]. W toku dalszych

⁸ Większość wymienionych w tym miejscu czasowników odprzymiotnikowych opisał H. Wróbel [1999: 571–573].

procesów derywacyjnych od czasowników odprzymiotnikowych utworzono kolejne derywaty, np. *poobniżyć*, *pozmnieszać*, *wybielić*. Podstawą dla derywatu deadiektywnego w obu językach może być przymiotnik w stopniu równym, np. pol. *rumiany* – *rumienić*; *żółty* – *żółcić*. Derywacjom tym często towarzyszą alternacje, por. w języku polskim wymiana *t > ć* przy powstaniu czasownika *żółcić* lub *r > rz* przy derywacji verbum *ostrzyć* od przymiotnika *ostry*. Dla bardzo wielu czasowników polskich i słoweńskich podstawą derywacji czasownika odprzymiotnikowego jest comparativus wyrazu bazowego. W polskim materiale poświadczają to formacje tworzone m.in. przez prefiks *po-*: *pogłębić* – ‘spowodować, że coś jest głębsze’ – *głębszy* (comparativ od *głęboki*); *pogrubić* – ‘spowodować, że coś jest grubsze’ – *grubszy* (stopień wyższy od *gruby*) [Wróbel 1999: 572], *zmniejszyć* – ‘spowodować, że coś jest mniejsze’ – *mniejszy*. W skład formacji kauzatywnej może też wejść supletywna wobec formy positivu forma comparativu. W polskim materiale sytuację taką poświadczają predykatory *pogorszyć* – ‘spowodować, że coś jest gorsze’ por. *gorszy* (comparativus od *zły*), np. *Przedsiębiorca pogorszył warunki pracy swoim pracownikom*; oraz *polepszyć* – ‘spowodować, że coś jest lepsze’ por. *lepszy* (comparativus od *dobry*), np. *Szef polepszył warunki pracy w firmie*. Rozstrzygnięcia związane z zastosowaniem stopnia równego przymiotników w *Indeksach*, a stopnia wyższego w odnośnych parafrazach danych predyktorów omówiono w innych częściach tej pracy (por. rozdz. II.4.3.3 oraz *Indeksy...*). Obecność comparativu w parafrazach wielu verbów wyrażających kauzację cechy stopniowalnej związana jest ze skalarnością cech parametrycznych oddawanych przez przymiotniki – np. przez przymiotniki wymiaru [Laskowski 1977, Linde-Usiekiewicz 2000, Zatorska 2012, Zatorska w druku].

4.2. Kształt formalny analizowanych derywatów kauzatywnych w języku słoweńskim

Derywaty odprzymiotnikowe znalazły się również w opisach systemu języka słoweńskiego [Toporišič 2000: 212]. Dla naszego tematu szczególnie istotny jest artykuł, który autorka poświęciła czasownikom utworzonym od przymiotników, wśród których opisała pod względem semantyczno-słotwórczym także część predyktorów zawartych w bieżącej pracy (por. rozdz. I.1.1) [Stramljič-Breznik 1995]. Autorka wspomnianego artykułu powiązała tworzenie werbalnych derywatów odprzymiotnikowych z formantami sufiksalnymi (*pripone*) -*iti*, -*im*, por. *debeliti*, *sititi*, *tesniti*, *tujiti*”. Wskazała też na charakterystyczne alternacje, w tym typowe zmiękczenia spółgłosek: „Ustrezna izglasja podstav se pred -*iti* mehčajo (*gluš-iti*, *draž-iti*, *blaž-iti*, *grenč-iti*, [...] *redč-iti*, *suš-iti*)” [Stramljič-Breznik 1995: 57]. W przywołanym artykule znajdują się również informacje na temat ucięć podstaw przymiotnikowych (*krnitve*) i odrzucenia sufiksów -*ok*, -*ek*

np. „*gren-iti, glad-iti, krat-iti, krep-iti, krot-iti, glob-iti, šir-iti*”. Drugi pod względem częstości w badanym przez słoweńską lingwistkę zbiorze deadiektywów tworzą te derywowane za pomocą formantów *-ati, -am*: „*ravna-ati, boljš-ati, lepš-ati, slabš-ati, tanjš-ati, več-ati*” [Stramljič-Breznik 1995: 58]. Obecność stopnia wyższego przymiotnika jako podstawy derywacji czasowników była przedmiotem szczegółowego i wnikliwego opisu tego zjawiska z uwzględnieniem podłoża prasłowiańskiego, które zilustrowano przez materiał leksykalny z różnych języków słowiańskich [Šivic-Dular 1986] (por. rozdz. I.1.1). Słoweńska uczona, etymolog i slawistka, wskazała te spośród czasowników odprzymiotnikowych, które utworzono od comparativu w językach słowiańskich. Pośród nich znalazły się m.in. słoweńskie *boljšati – boljši, daljšati – daljši, hujšati – hujši, krajšati – krajši, lajšati – lažji, manjšati – manjši, ožiti – ožji, povišati – višji, slabšati – slabši, tanjšati – tanjši, višati – višji*.

5. Semantyka a funkcje prefiksów

W podrozdziale tym naszkicowano sposoby opisu prefiksów w językoznawstwie polonistycznym, slawistycznym i w badaniach lingwistycznych prowadzonych nad językiem słoweńskim przede wszystkim w Słowenii.

Po nowatorskim studium Agrella [1908, wyd. pol. 1918], w którym autor nakreślił kategorie semantyczne i pozostające z nimi w relacji prefiksy, ukazało się szereg prac w językoznawstwie slawistycznym i polonistycznym dotyczących tematyki prefiksowej. S. Słoński przedstawił inwentarz prefiksów werbalnych i ich funkcje w języku staro-cerkiewno-słowiańskim [1937]. Do prac konfrontatywnych opublikowanych w Polsce należała publikacja B. Ostromękiej-Frączak na temat wybranych prefiksów w językach polskim i rosyjskim [1976]. Derywacja prefiksowa w polszczyźnie również była obiektem badań [Śmiech 1986]. Badania poszczególnych prefiksów w języku polskim reprezentowane były przede wszystkim przez analizy synchroniczne [Buttler 1970, Wróbel 1979, 1999], ale również diachroniczne [Szlesiński 1972, Wróbel 1979a, Kwiek-Osiowska 1986, Kleszczowa 1991, Janowska 1994]. Nowoczesne ujęcie, w którym zanalizowano kategorię semantyczną wraz z eksplikacją treści na poziomie zdaniowym, z uwzględnieniem wykładników prefiksowych w wybranych językach słowiańskich było również w badaniach nad prefiksacją obecne [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008]. Badania prowadzone w nurcie lingwistyki kognitywnej, łączące schematy wyobrazeniowe z konkretnymi prefiksami w języku na przykładzie języka polskiego zaprezentowała R. Przybylska [2006]. Badania dotyczące prefiksów i ich funkcji w Słowenii prowadzili przede wszystkim słoweńscy teoretycy i praktycy słowotwórstwa [Stramljič-Breznik

1995, Vidovič-Muha 1988, Toporišič 2000]. We wcześniejszych opracowaniach, czyli w gramatyce Bajca [1959] i tzw. gramatyce czterech autorów [Bajec, Kolarič, Rupel, Šolar 1964] zagadnienie derywacji czasowników nie zostało w pełni wyjaśnione. Pisała na ten temat autorka artykułu *Izpridevniške glagolske izpeljanke*: „V poglavju *Izpeljava glagolov* pri posamezni glagolski vrsti sicer opozarja na izsamostalniško ali izpridevniško podstavo, vendar je število primerov ne samo skromno, ampak tudi glede na osnovno ustreznost uprašljivo” [Stramljič-Breznik 1995: 53]. Prace nad derywacją czasowników od przymiotników zaowocowały szeregiem opracowań [Vidovič-Muha 1984: 255; 1985: 51–52; 1988: 20–21; Merše 1989: 189–200]. Badania porównawcze z zakresu słowotwórstwa polskiego i słoweńskiego – również w zakresie derywacji prefiksальной – twórczo rozwija Maria Wtorkowska [2005].

5.1. Prefiksy ujawnione w budowie analizowanych predyktorów kauzatywnych – materiał polski

5.1.1. Prefiks *de-* obejmuje w naszym materiale nieliczną grupę czasowników polskich: *dekomunizować*, *delegalizować*, *demoralizować*, *depopularyzować*, *desakralizować*, *destabilizować*, *dezaktualizować* (7 jednostek – 0,7%). Funkcję tego prefiksu zidentyfikowałam jako terminatywną, np. *Działania cenzury depopularyzowały polską sztukę współczesną – Działania cenzury powodowały, że polska sztuka współczesna przestawała być popularna* (por. 3.2).

5.1.2. Prefiks *do-* należy do elementów produktywnych we współczesnej polszczyźnie. Analizowany materiał werbalny poświadcza jednostki predykatywne tworzone za pomocą przedrostka *do-*: *dobrudzić*, *dociążyć*, *dociężyć*, *docieplać*, *docieplić*, *doczyszcząć*, *doczyścić*, *dogęszczać*, *dogęścić*, *doglądać*, *dogladzić*, *dokwasić*, *dokwaszać*, *dostadzać*¹, *dostodzić*¹, *dosalać*, *dosolić*, *dosuszać*, *dosuszyć*, *doszczelniać*, *doszczelnić*, *dowartościować*, *dowartościowywać* (23 jednostki – 2,2%). Jedną z odnotowanych w naszym materiale funkcji jest sygnalizowanie kategorii finalności (por. 3.3). Ilustrują ją zdania z czasownikiem *dobrudzić*, np. *Dziewczynka dobrudziła sukienkę. Dobrudzę płaszcz, zanim oddam go do pralni*. Jako wykładnik kategorii finalności zaklasyfikował prefiks *do-* już Agrell [1908: 58], także [Przybylska 2006: 49]. Prefiks *do-* łączy w sobie funkcję sygnalizowania dokończenia danej czynności (w innym ujęciu końca danego stanu) z wyrażaniem większej intensywności powodowanej cechy (por. rozdz. VII.2.1), także [Przybylska 2006: 66]. Składnię czasowników z prefiksem *do-* badała Danuta Buttler [1970], por. [Przybylska 2006: 52]. W ujęciu diachronicznym formacje tworzone przez *do-* były również przedmiotem analiz [Wróbel 1979a]. Produktywność formantu *do-* znalazła swój wyraz w pracach z zakresu współczesnej polszczyzny [Kwiek-Osiowska 1988]. Badania z zakresu neologi-

zmów czasownikowych w nowszej polszczyźnie zawierają także derywaty odprzymiotnikowe *docieplać*, *dopolityczniać* [Smółkowa 1998, Przybylska 2006: 83].

5.1.3. Prefiks *na-* ma dość liczną egzemplifikację wśród polskich kauzatywów z parafrazą przymiotnikową: *nabrudzić*, *nagłaśniać*¹, *nagłaśniać*², *nagłośniać*¹, *nagłośniać*², *nagłościć*¹, *nagłościć*², *namoczyć*, *naostrzyć*, *napelniać*, *napelnić*, *naprostować*, *naprostowywać*, *napstrzyć*, *napuszać*, *napuszyć*, *nasilać*, *nasilić*, *nasuszyć*, *nasycać*, *nasycić*, *nathuszczać*, *nathuszczyć*, *nawilgacać*, *nawilgocić*, *nawilżać*, *nawilżyć* (27 jednostek – 2,6%), np. *Naostrzył kosę. Fryzjer napuszył włosy klientki. Nathuszczył skórę obuwia w celu ochrony przed wilgocią. Kosmetyczka nawilżyła cerę klientki.* H. Wróbel pisał o użyciu formacji z *na-* w funkcji kauzatywów, że „są nieliczne i stanowią luźną grupę” [1999: 572]. Prefiks z *na-* może wskazywać na jednoczesne wraz ze zmianą cechy zmienianie położenia obiektów w przestrzeni, tj. umieszczenie czegoś na powierzchni, np. *Nathuszczył papier*, ale też znaczenie przenikania danej substancji i jednoczesnego generowaniem danej cechy, np. *Namoczyła białiznę, nawilżyła powietrze w pokoju i napelniła doniczki żwirem i ziemią.*

5.1.4. Prefiks *o-* tworzy dla materiału polskiego dużą klasę: *ochładzać*¹, *ochładzać*², *ochłodzić*¹, *ochłodzić*², *ocieplać*¹, *ocieplać*², *ocieplać*³, *ocieplić*¹, *ocieplić*², *ocieplić*³, *oczyszczać*, *oczyścić*, *ogładzać*¹, *ogładzać*², *ogładzić*¹, *ogładzić*², *ogłupiać*, *ogłupić*, *ogłuszać*, *ogłuszyć*, *ogalać*, *ogoląć*, *ogolocić*, *okulawić*, *omraczać*¹, *omraczać*², *omroczyć*¹, *omroczyć*², *onieśmielać*, *onieśmielić*, *oprzytomniać*, *oprzytomnić*, *orzeźwiać*, *orzeźwić*, *osamotniać*, *osamotnić*, *osłabiać*, *osłabić*, *osładzać*¹, *osładzać*², *osłodzić*¹, *osłodzić*², *osolić*, *osrebrzać*, *osrebrzyć*, *ostrzyć*, *osuszać*, *osuszyć*, *oswabadzać*, *oswobadzać*, *oswobodzić*, *oszpecać*, *oszpecić*, *oślepić*, *oślepić*, *ośmielać*, *ośmielić*, *ośmieszać*, *ośmieszyć*, *otępić*, *otępić*, *otrzeźwiać*, *otrzeźwić*, *oziębować*, *oziębować*, *ozłacać*, *ozłocić*, *ożywiać*¹, *ożywiać*², *ożywiać*³, *ożywić*¹, *ożywić*², *ożywić*³ (72 jednostki – 6,8%). Formacjom z prefiksem *o-* i *ob(e)-* poświęcone były w językoznawstwie polonistycznym oddzielne publikacje [Piwowar 2001]. H. Wróbel przy charakterystyce prefiksów *o-(ob-)* napisał, że wskazują one na „znaczenie działania całkowitego, zupełnego” [Wróbel 1999: 572], por. w naszym materiale: *Muzyka techno zupełnie ją ogłupiała, a tego wieczoru wręcz omroczyła; Napady Turków i Tatałów zupełnie ogolociły Dzikie Pola; Bandyci oszpecili dziewczynę; Wypadek drogowy zupełnie go otepił, dopiero chłodne, poranne powietrze go orzeźwiło; ożywić*² – *Pojawienie się w uniwersyteckich kampusach komputerów ożywiło aktywność społeczną NKJPP.* Prefiks *ob-*, który za H. Wróblem traktujemy jako oboczny wobec *o-* [1999: 572] jest obecny w strukturze formalnej sporej grupy verbów (22 jednostki – 2%), np. *obniżać*¹, *obniżać*², *obniżyć*¹, *obniżyć*², np. *Majster obniżył blat biurka, Sprzedawcy obniżyli ceny produktów, Wytwórcy*

obniżyli inwestycjami ryzyko kryzysu. Inne jednostki z tym przedrostkiem to np. *obluzować* – *Obluzował liny*; *obnażyć*² – *Dziennikarze obnażyli fakty z życia celebrytów*; *oblaskawić* – *Jedzeniem oblaskawił psa*; *obostrzyć* – *Ustawodawcy obostrzyli przepisy*. Łącznie formacje z *ob-* i *o-* liczą w naszym materiale 94 jednostki (8,9%).

5.1.5. Prefiks *od-* wnosi dwa podstawowe znaczenia. Jedno, które można zilustrować łacińskim *de-* wskazuje na pozbawienie danej cechy. Drugie koresponduje z łac. *re-* i wskazuje na przywrócenie danej właściwości [Grzegorzczkowska 1969]. Materiał przez nas analizowany poświadcza występowanie formacji z prefiksem *od-* dla wyrażenia treści **terminatywnej** (por. 3.2) i **restauratywnej** (por. 3.4). Prefiks *re-* był także interpretowany w odniesieniu do zbioru formacji rzeczownikowych w historii języka polskiego [Zarębski 2012: 207-220]. Znaczeniu i funkcjom prefiksu *od-* poświęcono w polskim piśmiennictwie językoznawczym wiele miejsca [Śmiech 1968, Grzegorzczkowska 1969, Wróbel 1999, Przybylska 2006: 85-135]. Prefiks *od-* należy do ekspansywnych i produktywnych we współczesnej polszczyźnie. Na fakt ten zwróciła uwagę R. Przybylska [2006: 133]. Autorka monografii o polskich prefiksach czasownikowych w ujęciu kognitywnym przypominała również obserwacje poczynione przez H. Satkiewicz na temat formacji prefiksalnych z *od-*. Jako dowód ekspansywności nowych derywatów odprzymiotnikowych wymienione zostały niektóre z badanych w bieżącej pracy kauzatywów jak *odpolitycznić* [Satkiewicz 1969: 173-174, Przybylska 2006: 133]. Niektóre spośród badanych w naszej pracy polskich formacji z przedrostkiem *od-* zostały odnotowane przez T. Smółkową przy okazji badań nad neologizmami czasownikowymi z lat 1985-1992. „Należą tu liczne formacje odprzymiotnikowe, w których podstawa Adj nazywa usuniętą cechę: [...] *odrolnić*, [...] *odkonwencjonalizować*, *odoficjalnić*, *odpartyjnić*” [Smółkowa 1998: 359-369], także [Przybylska 2006: 134].

W naszym materiale odnotowano następujące polskie czasowniki utworzone za pomocą przedrostka *od-*: *odbarwiać*, *odbarwić*, *odbiurokratyzować*, *odbiurokratyzowywać*, *odchładzać*, *odchłodzić*, *odchudzać*¹, *odchudzać*², *odchudzać*³, *odchudzić*¹, *odchudzić*², *odchudzić*³, *odciążać*, *odciążyć*, *odczyszczać*, *odczyścić*, *oddemonizować*, *oderotyżować*, *odformalizować*, *odheroizować*, *odheroizowywać*, *odindywidualizować*, *odindywidualizowywać*, *odintelektualizować*, *odintelektualizowywać*, *odkonwencjonalizować*, *odkonwencjonalizowywać*, *odkwasić*, *odkwaszać*, *odmetaforyzować*, *odmetaforyzowywać*, *odmładzać*, *odmłodzić*, *odnasawiać*, *odnosawiać*, *odnosować*, *odnawiać*, *odnowić*, *odpolityczniać*, *odpolitycznić*, *odrealniać*, *odrealnić*, *odświeżać*, *odświeżyć*, *odtajniać*, *odtajnić*, *odtłuszczać*, *odtłuszczyć* (48 jednostek – 4,6%).

Reprezentują one formacje wpisujące się w semantyczne kategorie terminatywności, np. *odpolitycznić* oraz restauratywności, np. *odmłodzić*. Szerzej na ten temat por. 3.2 i 3.4 Przykłady zdań z analizowanymi predyktorami mającymi

w swej strukturze formalnej prefiks *od-* to m.in.: *Rolnicy odkwaszają glebę na Śląsku – odkwaszona lepiej przyswaja minerały GWp, Parlament Europejski odpolitycznił walutę euro GWp, Popołudniowa, wiosenna burza odświeżyła miasto NKJpp, Trybunał odtajnił posiedzenie komisji GWp.*

5.1.6. Prefiks *po-* poświadcza w naszych badaniach liczna grupa czasowników: *pobielać, pobielić, pobrudzić, poczernić, poczyścić, podrażać, podrożyć, pogarszać, pogłaśniać, pogłębiać¹, pogłębiać², pogłębiać³, pogłębić¹, pogłębić², pogłębić³, pogłośniać, pogłościć, pogorszyć, pogrubiać, pogrubić, pojednzać, pojednać, pokolorować, pokomplikować, pokosić, pokrzywić, polepszać, polepszyć, poluzować¹, poluzować², poluźniać¹, poluźniać², poluźnić¹, poluźnić², pomącić, pomniejszać, pomniejszyć, pomoczyć, ponapełniać, poobniżać, poostrzyć, poskracać, posłodzić, posrebrzać, posrebrzyć, postarzać, postarzyć, posuszyć¹, posuszyć², poszerzać¹, poszerzać², poszerzyć¹, poszerzyć², potaniać, potanić, potępić, powiększać¹, powiększać², powiększyć¹, powiększyć², powykrzywiać, powypełniać, pozapełniać, pozłacać, pozłocić, pozmniejszać, pozwężać* (67 jednostek – 6,4%). Prefiks *po-* był obiektem analiz we wcześniejszych pracach polskich językoznawców m.in. [Piernikarski 1975]. Przykłady zdań zawierających analizowane czasowniki z prefiksem *po-* w materiale obecnej pracy to: *Nastolatki pobrudziły błotem i trawą elewację budynku GWp, Kryzys gospodarczy pogorszył nastroje konsumenckie GWp, Pyły i gazy przemysłowe pogrubily oskrzela u pacjenta GWp, Ten ktoś pokomplikował życie wielu ludziom NKJpp, Ten przykry incydent pokomplikował nasze plany NKJpp, Rektor poluzował studentom GW, Bank poluzuje dostęp do kredytów GWp, Baca poluźnił drewniane żerdki ogrodzenia NKJpp.* H. Wróbel napisał o wnoszonym przez prefiks *po-* znaczeniu nadawania obiektowi cechy w stopniu wyższym [Wróbel 1999: 572–573] (w odniesieniu do przymiotników parametrycznych, które w parafrazach przywoływanych czasowników pojawiają się w comparative), np. *Anna pogrubila narzutę – Anna spowodowała, że narzuta jest grubsza.* Więcej na temat obecności przymiotników w stopniu wyższym w parafrazach kauzatywnych i relacji między możliwością stworzenia formy komparatywnej a semantyką przymiotnika pisałam już wcześniej [Zatorska 2012: 305–308]. Przedrostek *po-* w polszczyźnie służy także jako nośnik kategorii początkowości [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 81].

5.1.7. Prefiks *pod-* w polskiej części danych reprezentowany jest przez kilka czasowników: *podbarwić, podrumieniać, podrumienić, podsuszać, podsuszyć, podwyższać¹, podwyższać², podwyższyć¹, podwyższyć²* (9 jednostek – 0,9%). Może on występować jako wykładnik osłabionej intensywności (por. rozdz. VII.2.2), np. *Podsuszyła dziecku włosy – Nieco / trochę / lekko osuszyła dziecku włosy.*

5.1.8. Prefiks *prze-* w polskiej części analizowanych kauzatywów reprezentują: *przechładzać, przechłodzić, przeczerńać, przeczernić, przeczyszczać, przeczyszczyć, przedłużać, przedłużyć, przegładzać, przegładzić, przeidealizować, przeintelektualizować, przejaskrawiać¹, przejaskrawiać², przejaskrawić¹, przejaskrawić², przejaśniać¹, przejaśniać², przejaśnić¹, przejaśnić², przekwasić, przekwaszać, przemaczać, przemoczyć, przepelniać, przepelnić, przerzedzać¹, przerzedzać², przerzedzić¹, przerzedzić², przesładzać¹, przesładzać², przesłodzić¹, przesłodzić², przesuszać, przesuszyć, przewęzić, przewężyć* (38 jednostek – 3,6%). Prefiks *prze-* może wskazywać na znaczenie finitywne i kompletywne, np. *Deszcz kompletnie przemoczył turystów*. Przedrostek ten był obiektem zainteresowania polskich językoznawców [Piwowar 2000, Przybylska 2006]. Zwykle też afiks ten wnosi semantyczną informację wielości obiektów poddanych kauzacji, np. *Przeczyścił rury, przerzedził drzewa / włosy*. Agrell wskazał na trzy podstawowe funkcje polskiego *prze-*: perduratywną (trwanie i zakończenie akcji, np. *przespać*), preteratywną (akcja krótka, ewentualnie powierzchowna i zakończona bez względu na wynik, np. *przeczyścić*) i znaczenie efektywno-definitywne, np. *przemoczyć* [Przybylska 2006: 137]. Nasz materiał poświadcza dwie ostatnie role prefiksu *prze-*. Przykładowe zdania z czasownikami z prefiksem *prze-* to m.in.: *Wiosenny mróz niebezpiecznie przechłodził pąki u niektórych drzew i krzewów, np. u migdałka i forsycji GWp, Fachowcy przeczyszczają rury GWp*. Prefiks *prze-* może też funkcjonować jako wykładnik zwiększonej intensywności kauzowanej cechy lub zwiększonej intensywności samego powodowania, np. *Przeczernił tło obrazu* [Zatorska 2008a, 2012], por. także rozdz. VII.2.1.

5.1.9. Prefiks *przy-* jest poświadczony przez dość spory zbiór verbów: *przybliżyć¹, przybliżyć², przybliżyć¹, przybliżyć², przybrudzić, przyciemniać, przyciemnić, przyciszać, przyciszyć, przyczerńać, przyczernić, przyglądać, przyglądać, przyplaszcząć, przyplaszczyc, przyrumieniać, przyrumienić, przytępiać¹, przytępiać², przytępić¹, przytępić², przyżółcić* (22 jednostki – 2,1%). Bardzo często jest wykładnikiem zmniejszonej intensywności kauzowanej cechy, np. *przyciemnić – Przyciemnił tylko tło obrazu, ale go nie zaczernił*. etc. (por. rozdz. VII.2.2).

5.1.10. Prefiks *re-* odnotowano tylko dla trzech formacji czasownikowych w polskim materiale: *relegalizować, reprywatyzować* (2 jednostki – 0,2%). Warto odnotować, że wyrazy te cechuje obce pochodzenie – zostały przyswojone do polszczyzny wraz z elementami swej budowy słowotwórczej. Funkcję prefiksu *re-* zakwalifikowano w naszych badaniach jako eksplikację kategorii restauratywności, dla której środki językowe przekazują informację o przywróceniu danej cechy (por. 3.4).

5.1.11. Prefiks *roz-* jest wspólny dla dość pojemnej klasy jednostek predykatywnych: *rozbielać, rozbielić, rozchmurzać, rozchmurzyć, rozcieńczać, rozcieńczyć,*

rozgęszczać, rozgęścić, rozjaśniać¹, rozjaśniać², rozjaśniać³, rozjaśnić¹, rozjaśnić², rozjaśnić³, rozkaprysić, rozkapryszać, rozleniwić, rozleniwić, rozluźniać, rozluźnić, rozmaczać, rozmiękczać, rozmiękczyć, rozmoczyć, rozplaszcząć, rozplaszczyc, rozpogadzać, rozpogodzić, rozpowszechniać, rozpowszechnić, rozprężyć, rozprężyć, rozprostować, rozprostowywać, rozpulchniać, rozpulchnić, rozrzedzać¹, rozrzedzać², rozrzedzić¹, rozrzedzić², rozszerzać¹, rozszerzać², rozszerzyć¹, rozszerzyć², rozweselać, rozweselić, rozzuchwalać, rozzuchwalić (48 jednostek – 4,6%). Także ten prefiks był już przedmiotem analiz w językoznawstwie polskim [Piwowar 2000, Przybylska 2006]. Zarówno w języku polskim, jak i w słoweńskim jest to prefiks heterogeniczny. Funkcjonuje dla znaczenia terminatywnego (por. 3.2) np. *rozgęścić* – *Kucharz rozgęścił sos*; *rozchmurzyć* – *Jego żart ją rozchmurzył*. Jest też dla wielu z podanych verbów wykładnikiem rezultatywności i inchoatywności (por. 3.1), np. *rozjaśniać¹*, *rozleniwić*, *rozluźnić*, *rozmoczyć*, *rozplaszczyc*, np. *Lenistwo chłopaka rozleniwilo dziewczynę*, *Żeglarz rozluźnił węzeł / linę*. Prefiks ten może być sygnalizatorem wzmożonej intensywności, np. *rozmiękczyć* – *Deszcz tak rozmiękczył ziemię, że nie mogliśmy po niej stąpać* i oddziaływania w różnych kierunkach, np. *rozpowszechnić* – *Rozpowszechnił tę wiadomość wszędzie, gdzie przebywał*.

5.1.12. Prefiks *s-* tworzy następujące formacje w badanym materiale: *schładzać*, *schłodzić*, *szczerwienić*, *sfabularyzować*, *sfalować*, *sformalizować*, *sklarować*, *sklerykalizować*, *skolektywizować*, *skomercjalizować*, *skompletować*, *skomunalizować*, *skomunizować*, *skonkretyzować*, *skonwencjonalizować*, *skosmacić*, *skracać*, *skrócić*, *skrzywić*, *spalatalizować*, *spieścić*, *splaszcząć¹*, *splaszcząć²*, *splaszczyc¹*, *splaszczyc²*, *spłycać¹*, *spłycać²*, *spłyćić¹*, *spłyćić²*, *spodlić*, *spolszczyć*, *spopularyzować*, *spowalniać*, *spowolnić*, *sprywatyzować*, *spulchniać*, *spulchnić*, *spustoszyć*, *stępieć¹*, *stępieć²*, *stępieć¹*, *stępieć²*, *strywializować*, *sturczyć* (44 jednostek – 4,2%). Funkcją tego prefiksu jest zwykle tworzenie rezultativum od formacji teliczej, por. *chłodzić* – *schłodzić*, np. *Matka chłodzi napój dla dziecka* – *Matka schłodziła napój przed podaniem*; *falować* – *sfalować*, np. *Robotnik fałuje blachę* – *Sfalował blachę*; *krzywić* – *skrzywić*, np. *Silacz krzywi metalowy pręt* – *Silacz skrzywił metalowy pręt*; *popularyzować* – *spopularyzować*, np. *Dziennikarz popularyzuje tę stację radiową* – *Dziennikarz spopularyzował tę stację radiową*, także: *Dzielny światły ksiądz spopularyzował miejscowość jako lotnisko SZPp*. W repertuarze analizowanych jednostek utworzonych za pomocą przedrostka *s-* znajdują się jednak takie, którym nie możemy współcześnie przyporządkować bezprefiksalnych odpowiedników telicznych, np. *spowolnić* – *spowalniać*), np. *Śnieg spowolnił ruch na drogach* vs. **Śnieg spowolnił*.

5.1.13. Prefiks *ś-* traktowany czasem jako wariant fonetyczny prefiksu *z-/s-* jest w związku ze swoim uwarunkowaniem fonetycznym nielicznie reprezentowany:

ściemniać, ściemnić, ścieniać, ścienić, ścieśniać, ścieśnić, ściszać¹, ściszać², ściszyć¹, ściszyć² (10 jednostek – 0,9%), np. Ścieśnił dróżki i ścienił gałązki krzewów na działce.

Prefiks *u-* w badanym materiale ilustrują następujące verba tworzące ogromny zbiór: *uaktualniać, uaktualnić, uaktywniać, uaktywnić, uatrakcyjniać, uatrakcyjnić, ubarwiać, ubarwić, ubielić, ubożyć¹, ubożyć², ubrudzić, uciszać, uciszyć, ucywilizować, uczernić, uczytelniać, uczytelnić, udogadniać, udogodniać, udogodnić, udomawiać, udomowić, udoskonalać, udoskonalić, u dramatyzować, udroźniać, udroźnić, uduchawiać, uduchowić, udynamiczniać, udynamicznąć, udziwniać, udziwnić, u efektywniać, u efektywnić, u elastyczniać, u elastycznąć, ugładzać¹, ugładzać², ugładzić¹, ugładzić², ugrzecznąć, uintensywniać, uintensywnić, ujawniać, ujawnić, ujednolicać, ujednolicić, ujednostajniać, ujednostajnić, ujednoznaczniać, ujednoznaczyć, ujędrniać, ujędrnić, uklasyczniać, uklasycznąć, ukonkretniać, ukonkretnić, ukrainizować, ukulturalniać, ukulturalnić, ulepszać, ulepszyć, uliryczniać, ulirycznąć, ułagadzać, ułagodzić, ułatwiać, ułatwić, umacniać¹, umacniać², umasawiać, umasowić, umilać, umilić, umocnić¹, umocnić², umoczyć, umoralniać, umoralnić, umożliwiać, umożliwić, unaradawiać, unarodowić, unaukować, uniemożliwiać, uniemożliwić, unieszczęśliwiać, unieszczęśliwić, unieszkodliwiać, unieszkodliwić, unieśmiertelniać, unieśmiertelnić, unieważniać, unieważnić, uniezależniać, uniezależnić, uniezwykłać, uniezwyklić, uniwersalizować, unowocześniać, unowocześnić, uodparniać, uodpornić, upadlać, upaństwowiać, upaństwowić, upartyjniać, upartyjnić, upiększać, upiększyć, uplastyczniać, uplastycznąć, upłynniać, upłynnić, upodabniać, upodlić, upodobnić, upoetyczniać, upoetycznić, upoetyzować, upolityczniać, upolitycznić, upotoczniać, upotocznąć, upowszechniać, upowszechnić, upraszczać, uprawdopodobniać, uprawdopodobnić, uprawomacniać, uprawomocnić, uprościć, uprzymysławiać, uprzymysłować, uprzykrzać, uprzykrzyć, uprzystępniać, uprzystępnąć, upstrzyć, uradykalniać, uradykalnić, urealniać, urealnić, uromantyczniać, uromantycznąć, usamodzielniać, usamodzielnić, uschematyzować, usensowniać, usensownić, uspokajać, uspokoić, uspołeczniać, uspołecznić, usportować, współdzielczać, współdzielczyć, usprawniać, usprawnić, ustabilizować, ustrajać, ustroić, ususzyć, uszczegóławiać, uszczegółowić, uszczelniać, uszczelnić, uszczęśliwiać, uszczęśliwić, uszlachetniać¹, uszlachetniać², uszlachetnić¹, uszlachetnić², usztywniać¹, usztywniać², usztywniać³, usztywnić¹, usztywnić², usztywnić³, uściślać, uściślić, uświetniać, uświetnić, uświęcać, uświęcić, utajniać, utajnić, uteatralizować, utrudniać, utrudnić, utrwałać, utwardzać, utwardzić, uwalniać, uwiarygadniać, uwiarygodnić, uwidaczniać, uwidocznąć, uwolnić, uwrażliwiać, uwrażliwić, uwspółcześniać, uwspółcześnić, uwsteczniać, uwstecznąć, uwydatniać, uwydatnić, uwypuklać, uwypuklić, uwyrażniać, uwyrażnić, uwznioślać, uwznioślić, uzdatniać, uzdatnić, uzdrawiać, uzdrowić, uzupełniać, uzupełnić, uzwyczajniać, uzwyczajnić, użegłownić, użyźniać, użyźnić (226 jednostek – 21,4%). Badany materiał poświadcza ogromną produktywność derywatów*

z prefiksem *u-* w języku polskim w odniesieniu do formacji kauzatywnych. Na taką funkcję tego prefiksu zwróciła uwagę we wcześniejszych badaniach R. Grzegorzczkowska [1969]. Na temat funkcji przedrostka *u-* jako odzwierciedlenia relacji kauzatywnej pisała R. Przybylska:

W wielu poprzednich typach znaczeniowych prefiks *u-* pojawiał się przy podstawach przymiotnikowych, przy czym przymiotnik oznaczał tę cechę, jaka charakteryzuje podmiot/obiekt po zmianie, czyli w stanie rzeczy B. Dzięki temu wszystkie czasowniki z prefiksem *u-* pochodne od podstaw przymiotnikowych nabierają ogólnego znaczenia Z ‘uczynić kogo/co takim, jak wskazuje na to podstawa Adj’, por. *u-masować* ‘uczynić masowym’, *u-partyjnić* ‘uczynić partyjnym’ itd. W tej właśnie funkcji prefiks *u-* jest obecnie najbardziej produktywny. [Przybylska 2006: 270–271].

Prefiksowi *u-* dedykowane było oddzielne opracowanie w językoznawstwie polskim [Piwowski 1995]. W naszych badaniach dla materiału polskiego formacje prefiksalne *u-* stanowią najliczniejszą z klas czasowników przedrostkowych.

5.1.15. Prefiks *w-* reprezentują tylko dwa czasowniki: *wslawiać*, *wslawić* (2 jednostki – 0,2%)

5.1.16. Prefiks *wz-* jest ilustrowany przez: *wzbogacać*¹, *wzbogacać*², *wzbogacić*¹, *wzbogacić*², *wzmacniać*¹, *wzmacniać*², *wzmacniać*³, *wzmocnić*¹, *wzmocnić*², *wzmocnić*³ (10 jednostek – 1%).

5.1.17. Prefiks *wy-* jest komponentem następujących badanych czasowników: *wybielać*, *wybielić*, *wybrudzić*, *wychładzać*, *wychłodzić*, *wyciszać*¹, *wyciszać*², *wyciszyć*¹, *wyciszyć*², *wyczyszczać*, *wyczyścić*, *wydoskonalać*, *wydoskonalić*, *wygładzać*¹, *wygładzać*², *wygładzić*¹, *wygładzić*², *wyjaławiać*¹, *wyjaławiać*², *wyjaławiać*³, *wyjałować*¹, *wyjałować*², *wyjałować*³, *wyjaskrawiać*, *wyjaskrawić*, *wynaradawiać*, *wynarodowić*, *wyodrębniać*, *wyodrębnić*, *wyokrąglać*, *wyokrąglić*, *wyosabniać*, *wyosobniać*, *wyosobnić*, *wyostrzać*¹, *wyostrzać*², *wyostrzać*³, *wyostrzyć*¹, *wyostrzyć*², *wyostrzyć*³, *wypełniać*, *wypełnić*, *wyprostować*, *wyprostowywać*, *wyregulować*, *wyregulowywać*, *wyrównać*¹, *wyrównać*², *wyrównywać*¹, *wyrównywać*², *wysmuklać*, *wysmuklić*, *wysrebrzać*, *wysrebrzyć*, *wysterylizować*, *wysubtelniać*, *wysubtelnić*, *wysuszać*, *wysuszyć*, *wyszczerbiać*, *wyszczerbić*, *wyszczuplać*, *wyszczuplić*, *wyślizgać*, *wyślizgiwać*, *wytrzeźwiać*, *wytrzeźwić*, *wyziębiać*, *wyziębić*, *wyzłacać*, *wyzłocić*, *wyzwalać*, *wyzwolić* (73 jednostki – 6,9%).

5.1.18. Prefiks *za-* tworzy następujące verba spośród analizowanych w tej pracy: *zabagniać*¹, *zabagniać*², *zabagnić*¹, *zabagnić*², *zabezpieczać*¹, *zabezpieczać*², *zabezpieczyć*¹, *zabezpieczyć*², *zabielać*, *zabielić*, *zabrudzać*, *zabrudzić*, *zaciemniać*¹, *zaciemniać*², *zaciemniać*³, *zaciemnić*¹, *zaciemnić*², *zaciemnić*³, *zacieśniać*¹, *zacieśniać*², *zacieśniać*³, *zacieśnić*¹, *zacieśnić*², *zacieśnić*³, *zaczerniać*, *zaczernić*, *zaczernieniać*, *zaczernieć*, *zaćmić*, *zaćmiewać*, *zagęszczać*, *zagęścić*, *zagła-*

*dzać, zagładzić, zakrzywiać, zakrzywić, zaktualizować, zaktywizować, zakwasić, zakwaszać, zalegalizować, zamaczać, zamącać¹, zamącać², zamącić¹, zamącić², zamerykanizować, zamglić, zamoczyć, zanarchizować, zaniepokoić, zaniżać, zaniżyć, zaokrąglać, zaokrąglić, zaostrzać¹, zaostrzać², zaostrzać³, zaostrzać⁴, zaostrzyć¹, zaostrzyć², zaostrzyć³, zaostrzyć⁴, zapelniać, zapelnić, zarabizować, zaróżowić, zarumieniać, zarumienić, zasępieć, zasępić, zasmucać, zasmucić, zasuszać, zasuszyć, zathuscić, zautomatyzować, zautonomizować, zawęzić, zawęzać, zawilgocić, zazieleniać, zazielenić, zażółcać, zażółcić (85 jednostek – 8,1%). Również ten prefiks funkcjonuje jako wykładnik początkowości. J. Mazurkiewicz-Sułkowska przypomniała tezę Derbiszowej, że „w językach słowiańskich jako uniwersalny formalny środek wyrażania inchoatywności jest zazwyczaj wymieniany prefiks *za-*” [Mazurkiewicz-Sułkowska 2008: 51].*

5.1.19. Prefiks *z-* odnotowano dla: *zbrutalizować, zbydlęcać, zbydlęcić, zdekomunizować, zdynamizować, zeświecczać, zeświecczyć, zeuropeizować, zgeometryzować, zgęszczać, zgęścić, zindustrializować, zindywidualizować, zintensyfikować, zlaicyzować, zliberalizować, zluzować, złagodzić¹, złagodzić², zmanierować, zmaterializować, zmącać, zmącić, zmiękczać¹, zmiękczać², zmiękczyć¹, zmiękczyć², zminiaturyzować, zminimalizować, zmniejszać¹, zmniejszać², zmniejszyć¹, zmniejszyć², zmoczyć, znarowić, znieczulać, znieczulić, zniemczać, zniemczyć, znieprawiać, znieprawić, znormalizować, zobiektywizować, zobojętniać, zobojętnić, zoptymalizować, zracjonalizować, zradykalizować, zrównać¹, zrównać², zrównywać¹, zrównywać², zróżowić, zrusyfikować, zruszczyć, zrytmizować, zsynchronizować, zubażać¹, zubażać², zubożać¹, zubożać², zubożyć¹, zubożyć², zwęzić, zwęzać, zwiększać, zwiększyć, zwilżać, zwilżyć, zwulgaryzować (70 jednostek – 6,6%). Funkcję tego formantu prefiksального polski uczony określił jako „perfektywizującą” [Wróbel 1999: 573]; por. 2.1.4, także 6.3.*

5.2. Prefiksy ujawnione w budowie analizowanych predyktorów kauzatywnych – materiał słoweński

Na temat ujawnionych w naszym materiale niektórych formacji prefiksalnych i na temat funkcji prefiksów w zakresie tworzenia form aspektu dokonanego pisał J. Toporišič:

Iz nedovršnikov dobimo po običajni razlagi dovršnike tako, da nedovršnikom dodamo predpono: *nešem – prinesem, delam – dodelam*. Najpogostejše predpone: *do-*, *iz-/z-/s-*, *na-*, *ob-/o-*, *od-*, *pod-*, *pre-*, *pri-*, *pro-*, *raz-*, *u-*, *v-*, *vz-*, *z-/s-/se-*, *za-*. Pri tem se pomen navadno spremeni v smislu predpone. [Toporišič 2000: 348]

5.2.1. Prefiks *de-* funkcjonuje jako wykładnik terminatywności (por. 3.2) i jest reprezentowany przez niezbyt liczne czasowniki słoweńskie: *debirokratizirati*,

decentralizirati, defašizirati, dehumanizirati, dematerializirati, demistificirati, demoralizirati, demoralizovati, denacifizirati, denacionalizirati¹, denacionalizirati², depolitizirati, deromantizirati (13 jednostek – 1,4%).

5.2.2. Prefiks *do-* sygnalizuje semantyczną kategorię finitywności (por. 3.3): *dozoriti¹, dozoriti²* (2 jednostki – 0,2%).

5.2.3. Prefiks *in-* pełni funkcję sygnalizatora zanegowania kauzowanej cechy lub kauzowania przymiotnika z wbudowaną negacją. W badanym materiale reprezentuje go jedna jednostka *inaktivirati* (1 jednostka – 0,1%).

5.2.4. Prefiks *iz-* służy do derywacji słoweńskich rezultativów paralelnie do prefiksów *z-* i *s-*. W naszym zbiorze jest on dość obficie poświadczony: *izbistriti¹, izbistriti², izboljšati, izboljšavati, izboljševati, izceliti, izčistiti¹, izčistiti², izčiščevati¹, izčiščevati², izenačevati, izenačiti, izgladiti¹, izgladiti², izgłajevati¹, izgłajevati², izgrditi, izkristaliti, izkristalizirati, izkriviti, izkrivljati, izlačniti, izlakati, izlakotiti, izmiriti, izmirjati, izmodriti, izmodrovati, izobliti, izostriti¹, izostriti², izostriti³, izpopolniti, izpopolnjevati, izravnati¹, izravnati², izravnnavati¹, izravnnavati², izsuševati, izsušiti, izvotliti, izvotljevati, izzoriti¹, izzoriti²* (44 jednostki – 4,6%)

5.2.5. Prefiks *na-* koreluje z wielością obiektów lub z pluralnością miejsc, w których odbywa się dana zmiana stanu: *nabeliti, načemeriti, načmeriti, nagrditi, nakisati, nakosmatiti, nakošatiti, nakriviti, namočiti, naostriti, narahljati¹, narahljati², nasladkati, nasmetiti, navlažiti* (15 jednostek – 1,6%), np. *Frizer ji je narahljal frizuro*. Formacja z prefiksem *na-* może być związana z semantyką zmniejszonej intensywności: *nakriviti – Nakrivil je palico*.

5.2.6. W gramatyce prefiksy *ob-/o-* lublański lingwista uznał te przedrostki za należące do jednej klasy [Toporišič 2000: 217]. W naszych badaniach odnotowano duży zbiór derywatów prefiksalnych tego typu: *oblaževati¹, oblaževati², oblažiti¹, oblažiti², obliti, obnavljati, obnoviti, obogatiti¹, obogatiti², obogatiti³, obteževati¹, obteževati², obtežiti¹, obtežiti², očistiti, očlovečiti, očvrstiti, odebeliti, ogladiti¹, ogladiti², ogladiti³, ogoliti, ogrditi, ogreniti¹, ogreniti², ohladiti¹, ohladiti², ohlajati¹, ohlajati², ohrabriti, ohrabrovati, ohromiti¹, ohromiti², ojaloviti, okisati, okosmatiti, okrajšati, okrajševati, okrasiti, okraševati, okrepčati, okrepčevati, okrepiti¹, okrepiti², okrepļjati, okrepļjevati, okrogłiti, olajšati¹, olajšati², olepšati, olepševati, omalodušiti, omasoviti, omediti, omegli, omehčati, omehčavati, omiliti, omiljevati, omočiti, omogočati, omogočiti, omračevati¹, omračevati², omračevati³, omračiti¹, omračiti², omračiti³, omrtvičiti¹, omrtviti¹, omrtviti², onečištititi, onečiščevati, onesrečevati, onesrečiti, opijaniti, opijanjanati, opijati, oplemenititi¹, oplemenititi², opočasniti, opogumiti, opogumljati, opojiti,*

oprašiti, orazumiti, osamosvajati, osamosvojevati, osamosvojiti, osiromaševati, osiromašiti, oslabiti, osladiti¹, osladiti², osladkati, oslajati¹, oslajati², oslepiti, oslepljati, oslepljevati, osmešiti, osmetiti, osoliti, osrečevati, osrečiti, osveževati, osvežiti, osvobajati, osvoboditi, otemniti¹, otemniti², otemniti³, otemnjevati¹, otemnjevati², otemnjevati³, otežiti, oteževati, otopiti, otopliti¹, otopliti², otopliti³, otrditi¹, otrditi², otrditi³, oveseliti, ovlaževati, ovlažiti, ozdraviti, ozdravljati, ozeleniti, ozelenjevati, ozlatiti, oznojiti, ožalostiti, oživiti¹, oživiti², oživljati¹, oživljati² (138 jednostek – 14,5%). Odgrywają one zwykle role wyznaczników inchoatywności, np. *Zdravnik krepí pacíente* vs. *Zdravnik je okrepil pacíente*; *Ogenj je oslepil turistko*, *Prijatelj je obisk jo je osrečil*. Niektóre z wymienionych czasowników były już wcześniej obiektem badań, np. *osamosvojiti, osvežiti, oživiti* [Vidovič-Muha 1985: 53].

Z podanych czasowników można wyodrębnić tworzone przez prefiks *one-* sygnalizujący zanegowanie danej cechy: *onečistiti, onečiševati, onesrečevati, onesrečiti*. *One-* prefiks, który lublański uczony zdefiniował jako niosący treść: „*spraviti v nasproti položaj*” [Toporišič 2000: 216].

5.2.7. Bardzo liczny zbiór obejmuje formacje prefiksalne tworzone wśród słoweskich kauzatywów przez przedrostek *po-*: *poameričaniti, poamerikaniti, poangležiti, pobeliti, pobirokratiti, poblažiti, poblediti, poboljšati, poboljševati, pobožanstviti, poboževati, pobožiti, poceliti, poceniti, pocenjevati, počasniti, počistiti, počlovečevati, počlovečiti, počrniti, podaljšati, podaljševati, podebeliti,odemokratiti, podomačiti, podraževati, podražiti, podružbiti, podružbljati, podržaviti, poduhoviti, poduhovljati, poenačiti, poenostaviti, poenostavljati, poenotiti, poenotovati, poevropiti, pofašistiti, pofiniti, pofrancoziti, pofurlaniti, poglabljati¹, poglabljati², poglabljati³, poglobiti¹, poglobiti², poglobiti³, pogrčevati, pogrčiti, pogrditi, pogreniti, pogršati, pohladiti¹, pohladiti², pohrvatiti, pohujšati, poitalijančevati, poitalijančiti, poitalijaniti, pojasniti¹, pojasniti², pojasnjevati¹, pojasnjevati², pokatoličaniti, pokatoličevati, pokmetiti, pokrepčati, pokrepiti¹, pokrepiti², pokristjaniti, pokristjanjevati, polajšati¹, polajšati², polatiniti, poleniti, polepšati, polepšavati, polepševati, politizirati, pomadžariti, pomalomeščaniti, pomanjšati, pomanjševati, pomediti, pomeščaniti, pomiriti, pomladiti, pomlajati, pomlajevati, pomočiti, pomodriti, pomožatiti, pomračiti¹, pomračiti², pomuslimaniti, ponemčevati, ponemčiti, poneumiti, poneumniti, poneumljati, poneumnjevati, ponotranjati, ponotranjiti, poostriti¹, poostriti², poostriti³, poostrovati¹, poostrovati², poostrovati³, pootročiti, popestriti¹, popestriti², poplemenititi, poplitviti, poplitvovati, popoganiti, popoljšiti, popolniti, popolnjevati, popravoslaviti, popreprostiti, poprostačiti, poprusiti, popularizirati, poravnati, poravnavati, pordečiti, porimljaniti, porjaviti, poromaniti, porumeniti, porusiti, posamotariti, poslabšati, poslabševati, posladiti¹, posladiti², poslovaniti, posloveniti, posodabljati, posodobiti, posodobljati, posrbiti, po-*

srebriti, postarati, postróžiti, posuróviti, posušiti¹, posušiti², posvetliti, posvežiti, pošibiti, poširiti, poškrлатiti, potemniti¹, potemniti², potemniti³, potujčevati, potujčiti, poturčiti, povečati¹, povečati², povečavati¹, povečavati², povečevati¹, povečevati², povišati¹, povišati², poviševati¹, poviševati², pozdraviti, pozeleniti, pozlatiti, pozveriniti, poženščiti, poživiniti, poživinjati, poživiti¹, poživiti², poživljati¹, poživljati², požlahtniti, požlahtnjevati (187 jednostki – 19,7%). J. Toporišič wskazał w swej gramatyce na wyrażanie kategorii inchoatywnej przez czasowniki z tym prefiksem: „začeti dejanje” [Toporišič 2000: 218].

5.2.8. Prefiks *pod-* reprezentowany jest w słoweńskim materiale tylko przez jeden przykład: *podhladiti* (1 jednostka – 0,1%).

5.2.9. Formacje predykatywne z przedrostkiem *pre-* wśród analizowanych czasowników słoweńskich są poświadczone przez: *prebeliti, prebuditi, prebujati, prečistiti¹, prečistiti², prečiščevati¹, prečiščevati², premočiti, premraziti, prenavljati, prenoviti, preobteževati, preobtežiti, preosvetliti, prerahljati, presladkati, presoliti, presušiti¹, presušiti², presušiti³, presvetiti, presvetliti, presvetljevati* (23 jednostki – 2,4%). Mogą funkcjonować jako wykładniki kompletności zdarzenia i stanu, a zarazem jako wykładniki zwiększonej intensywności cechy, np. *Ledeni veter ga je popolnoma premrazil*.

5.2.10. Cecha zmniejszonej intensywności może być wyrażana w języku słoweńskim przez prefiks *pri-* „v majhni meri” [Toporišič 2000: 220]. W naszych danych prefiksację tego typu potwierdzają: *približati, približevati, prikrajsati, prikrajsjevati, prikriviti, primočiti, primraziti, priostriti¹, priostriti², priostrovati¹, prisoliti, pritišati* (12 jednostek – 1,3%).

5.2.11. Bardzo nieliczną grupę stanowią czasowniki z prefiksem *pro-* w naszym materiale: *proslaviti, proslavljati* (2 czasowniki – 0,2%).

5.2.12. Prefiks *raz-* tworzy dużą klasę jednostek w materiale słoweńskim: *razbistriti¹, razbistriti², razblažiti, razčemeriti, razčmeriti, razčlovečiti, razenotiti, razhladiti, razjasniti¹, razjasniti², razjasniti³, razjasniti⁴, razjasniti⁵, razjasnjevati¹, razjasnjevati², razjasnjevati³, razjasnjevati⁴, razjasnjevati⁵, razkisati, razkisavati, razkisliti, razkisovati, razkristjaniti, razmagnetiti, razmakati, razmastiti, razmehčati, razmočiti, raznaroditi, raznarodovati, razploščiti, razrahljati¹, razrahljati², razravnati, razredčevati, razredčiti, razsoliti, razsoljevati, razsvetliti, razsvetljevati, razširiti¹, razširiti², razvedriti, razveseliti, razveseljevati, razvrednotiti, razvrednotovati, razžalostiti, razžensčiti, razživiti, razživljati* (51 jednostek – 5,4%). Funkcjonuje jako sygnalizator terminatywności, np. *Raznarodili so prebivalce, S tem početjem so punce razžensčili* (por. 3.2). Drugą

funkcją badanego prefiksu jest prosta funkcja inchoatywna, o której też pisał J. Toporišič, np. *razjasniti*¹, *razrahljati*¹, *razvedriti*, *razveseliti*. Trzecią ujawnioną właściwością tego prefiksu dla analizowanych predyktorów jest modyfikacja pod względem intensywności i zaznaczenie jej wzmocnienia (por. rozdz. VII.2.1.2), por. *razmehčati*, *razmočiti*, np. *Toplo vreme je razmehčalo slalomišče* NBp, *Po udaru vetra je začelo močno deževati, dež je razmočil zemljo na obronkih vulkana, nato pa je mešanica blata in ostankov lave zasula vasi ob vzhodu gore* NBp. O funkcji intensyfikującej prefiksu *raz-* pisał w swej gramatyce słoweński uczony: „spraviti dejanje do intenzivne stopnje; razbéliti” [Toporišič 2000: 221], zwracał także uwagę na językowe sygnalizowanie kierowania danego działania w różne strony i przeprowadzania zmiany przez dane działanie w różnych lokalizacjach: „usmeriti [...] na različne strani ali mesta” [Toporišič 2000: 221].

5.2.13. W badanym materiale z języka słoweńskiego odnotowano pojedyncze czasowniki są tworzone za pomocą prefiksu *re-*: *reaktivirati*, *rekatolizirati*, *renovirati*, *reprivatizirati* (4 jednostki – 0,4%). Prefiks *re-*, podobnie jak w języku polskim, obsługuje znaczenie restauratywne (por. 3.4.), np. *Rekatolizirali so deželo. Sorodniki iz vseh koncev sveta odkupujejo, popravljajo in renovirajo razpadajoče hiše* NBp.

5.2.14. Prefiks *s-* tworzy grupę jednostek predykatywnych: *sceliti*, *sezoriti*, *sfanatizirati*, *sformalizirati*, *shladiti*, *shlajevati*, *skaliti*¹, *skaliti*², *skomercializirati*, *skonvencionalizirati*, *skrajšati*, *skrajševati*, *skriviti*, *sploščati*, *sploščevati*, *sploščiti*, *spočasniti*, *spolitizirati*, *sprofesionalizirati* (19 jednostek – 2%). Obserwujemy częstkę *s-* w jednym z podanych czasowników w wariancie *sesezoriti*, np. *Sonce je sezorilo grozdne jagode*. Większość podanych verbów to rezultatywa w funkcji inchoatywnej, por. *shladiti*, *skaliti*¹, *skrajšati*, *sploščati*. Obok nich występują odpowiedniki teliczne, np. *shlajevati*, *skrajševati*, *sploščevati* – choć zachowały wkomponowany prefiks, są jednak imperfektywami.

5.2.15. Formacje z przedrostkiem *u-* stanowią duży zbiór w materiale zaczerpniętym z języka słoweńskiego, podobnie jak w danych z języka polskiego: *ublažiti*¹, *ublažiti*², *ublažiti*³, *učlovečevati*, *učlovečiti*, *udebeliti*, *udomačevati*, *udomačiti*, *ugladiti*¹, *ugladiti*², *uglajati*¹, *uglajati*², *uglajevati*¹, *uglajevati*², *ugoditi*, *ujaloviti*, *ujasniti*¹, *ujasniti*², *ujasniti*³, *ujasniti*⁴, *ukaliti*, *ukisati*, *ukriviti*, *ukrivljati*, *ulačniti*, *ulakotiti*, *uleniti*, *umanjšati*¹, *umanjšati*², *umediti*, *umehčati*, *umiliti*, *umiriti*, *umirjati*, *umiroviti*, *unejevoljiti*, *uneresničiti*, *upočasniti*, *upočasnjevati*, *uskladiti*, *usklajati*, *usklajevati*, *usladiti*¹, *usladiti*², *usločati*, *usločiti*, *utesniti*, *utesnjevati*, *utišati*¹, *utišati*², *utiševati*¹, *utiševati*², *utišiti*¹, *utišiti*², *utop-*

liti, *utrditi*¹, *utrditi*², *utrditi*³, *utrjati*¹, *utrjati*², *utrjati*³, *utrjevati*¹, *utrjevati*², *utrjevati*³, *uveljaviti*¹, *uveljaviti*², *uveljavljati*¹, *uveljavljati*², *uznojiti*, *užaliti*, *užalostiti*, *užaloščati* (72 czasowniki – 7,6%). Ich funkcja polega przede wszystkim na zaznaczaniu kategorii inchoatywności (por. 3.1). W gramatyce słoweńskiej wspomniano przy okazji omawiania tego prefiksu o funkcji wyrażania kategorii dokonaności „dovršiti” [Toporišič 2000: 222]. Są również, podobnie jak formacje prefiksalne z *u-* podstawowymi wykładnikami kategorii kauzatywności (por. 3.6) Prefiks *u-* tworzy w języku słoweńskim derywaty rezultatywne, por. *udomačiti*, *ugladiti*¹, *ukriviti*, *upočasniti*, *utišati*¹, od których wtórnie zostały utworzone także prefiksalne odpowiedniki teliczne, por. *udomačevati*, *uglajati*¹, *ukrivljati*, *upočasnjevati*, *utiševati*¹. Nie rekonstruuje w tej pracy całego procesu derywacyjnego, tj. nie odnośzę się do tego, które z podanych verbów są derywowane bezpośrednio od przymiotników, a które są tworzone od czasowników. Tego rodzaju analiza słotwórcza pozostaje poza zakresem niniejszej pracy.

5.2.16. Kilka słoweńskich jednostek predykatywnych ujawnia przedrostek *vz-*: *vznejevoljiti*, *vznemiriti*, *vznemirjati*, *vznemirjevati*, *vznevoljiti*, *vzvaloviti*, *vzveseliti*, *vzviševati* (8 jednostek – 0,8%). W podanych przykładach prefiks *vz-* występuje jako wykładnik funkcji inchoatywnej: *vznemiriti* – *X* je *vznemiril* *Y*. *Ta dogodek ga je vznemiril* – *Ta dogodek je povzročil, da je on nemiren*.

5.2.17. Grupa czasowników słoweńskich z przedrostkiem *za-* jest w badanym zbiorze poświadczona przez: *zaceliti*, *začrniti*, *zadebeliti*, *zagnusiti*, *zagostiti*, *zagreniti*, *zagrenjati*, *zagrenjevati*, *zakaliti*, *zakisati*, *zakoničiti*, *zamakati*, *zamegliti*, *zamegljevati*, *zamočviriti*, *zamočvirjati*, *zamračevati*¹, *zamračevati*², *zamračevati*³, *zamračiti*¹, *zamračiti*², *zamračiti*³, *zaobliti*, *zaokrogłiti*, *zaostriti*¹, *zaostriti*², *zaostriti*³, *zaostriti*⁴, *zaostriti*⁵, *zaostrovati*¹, *zaostrovati*², *zaostrovati*³, *zasititi*, *zasiviti*, *zasladiti*, *zasmetiti*, *zastrupiti*, *zastrupljati*, *zastrupljevati*, *zatemniti*¹, *zatemniti*², *zatemniti*³, *zatemniti*⁴, *zatemniti*⁵, *zatemnjevati*¹, *zatemnjevati*², *zatemnjevati*³, *zatemnjevati*⁴, *zatemnjevati*⁵, *zatrđiti* (50 jednostek – 5,3%). Prefiks funkcjonuje przede wszystkim jako wykładnik inchoatywności, w mniejszym stopniu kompletności.

5.2.18. Prefiks *z-* kończy obecne zestawienie dotyczące dystrybucji prefiksów wśród kauzatywów słoweńskim z adiectivum w parafrazie. Jest on elementem wielu badanych verbów: *zbeliti*, *zbirokratizirati*, *zbistriti*¹, *zbistriti*², *zblediti*, *zboljšati*, *zdaljšati*, *zdaljševati*, *zdebeliti*, *zdemokratizirati*, *zdemoralizirati*, *zediniti*, *zedinjati*, *zedinjevati*, *zenačiti*, *zgladiti*¹, *zgladiti*², *zgoliti*, *zgostiti*, *zgoščati*, *zgoščevati*, *zgrđiti*, *zgreniti*, *zindividualizirati*, *zjasniti*¹, *zjasniti*², *zjasniti*³, *zjasniti*⁴, *zlačniti*, *zlahkotiti*, *zlajšati*¹, *zlajšati*², *zlajševati*¹, *zlakati*, *zlakotiti*, *zlepšati*, *zmanjšati*¹, *zmanjšati*², *zmanjševati*¹, *zmanjševati*², *zmastiti*,

zmaterializirati, zmediti, zmegliti, zmehčati, zmiriti, zmočiti, zmodriti, zmodrovati, zmotoviliti, zmračiti¹, zmračiti², zniżati¹, zniżati², zniżevati¹, zniżevati², zoblati, zoblit, zostriti¹, zostriti², zovinkati, zoževati¹, zoževati², zožiti¹, zožiti², zradikalizirati, zrahljati¹, zrahljati², zravhati, zravnavati, zredčiti, zrelativizirati, zresniti, zrevolucionirati, zromantizirati, zvečati¹, zvečati², zvečevati¹, zvečevati², zvedriti, zveseliti, zvežiti, zvišati¹, zvišati², zviševati¹, zviševati² (86 jednostek – 9%). Funkcjonuje jako wykładnik semantycznej kategorii inchoatywności.

6. Wnioski konfrontatywne

Budowa formacji prefiksalnych w obu językach jest zbliżona. Nieco różnic odnotowano w zakresie inwentarza i dystrybucji przedrostków dla każdego z języków. Relację między kategoriami semantycznymi a ich wykładnikami formalnymi charakteryzuje dla obu języków podobieństwo. Występują jednak nieznaczne różnice między funkcjami poszczególnych klas słotwórczych tworzonych przez formacje z określonym prefiksem.

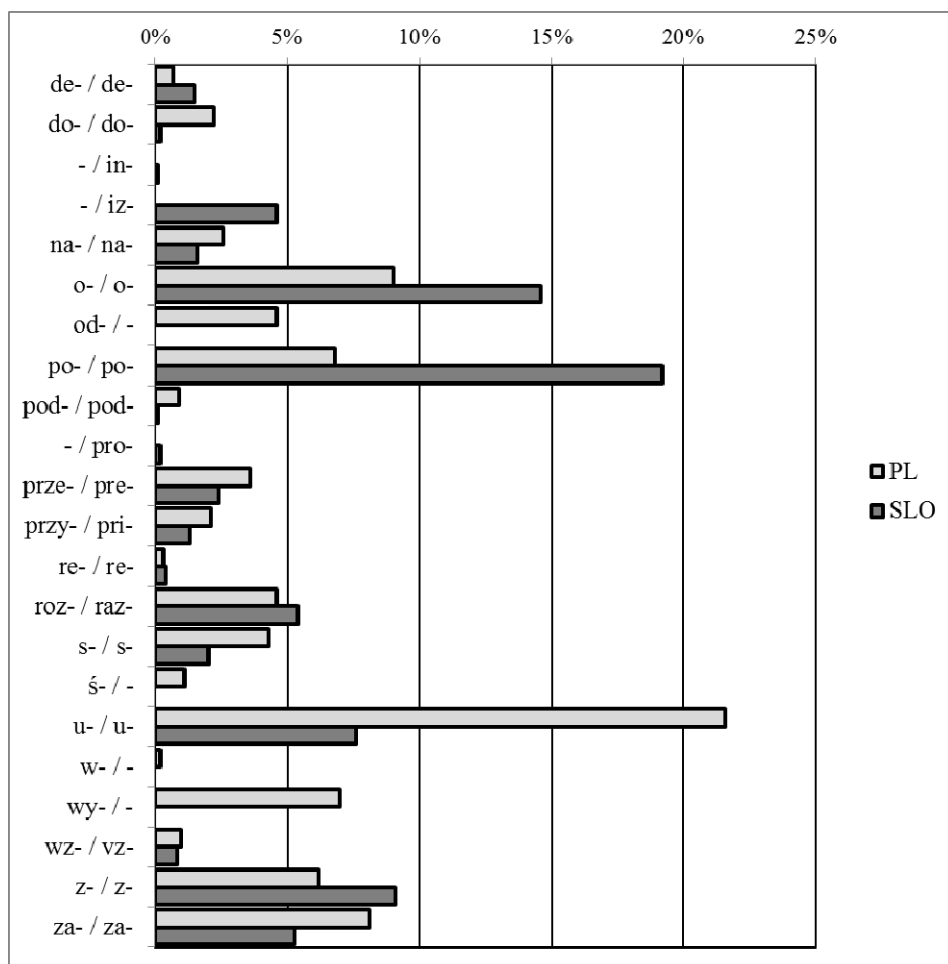
6.1. Dystrybucja formacji telicznych i rezultatywnych w języku polskim i słoweńskim

W języku polskim obserwujemy regularną parę aspektową *utwardzać* – *utwardzić*. Oba człony dubletu są zbudowane za pomocą prefiksu *u-*. Różnią je formanty *-ić* dla czasownika rezultatywnego oraz *-ać* dla telicznego. Postać niedokonana została utworzona wtórnie od formy dokonanej. Imperfektywizację osiągnięto przez oboczność formantów sufiksalnych, jednocześnie oba człony pary aspektowej występują z przedrostkiem *u-*, np. *Utwardzają nawierzchnię* – *Utwardzili nawierzchnię*. W języku słoweńskim inaczej *trditi* – *utrditi¹* – *utrjevati*, np. *Trdijo cesto* – *Utrdili so cesto* – *Utrjujejo cesto*. Obserwujemy trzeci człon szeregu aspektualnego w postaci telicznego *utrjevati*. Zatem w języku słoweńskim szereg aspektualny jest trójczłonowy, w jego skład wchodzi czasownik teliczny *trditi*, utworzone za pomocą przedrostka *u-* rezultativum *utrditi¹* oraz wtórnie utworzone imperfektivum *utrjevati¹*. Inaczej niż w języku polskim, gdzie opozycję ciągłości – zdarzeniowości ilustruje para: czasownik teliczny *utwardzać* i czasownik rezultatywny *utwardzić*. Szereg aspektualny składa się w tym przypadku z dwu elementów. Formę rezultatywną *utwardzić* uznaje się za podstawową. Przyjmuje się, że imperfektivum *utwardzać* powstało wtórnie. W języku słoweńskim obserwujemy szeregi: czasownik teliczny – rezultatywny – wtórny teliczny, np. *manjšati¹* – *zmanjšati¹* – *zmanjševati¹*; *ploščiti* – *sploščiti*

– *sploščevati*; *zdraviti* – *ozdraviti* – *ozdravljati*. W języku polskim natomiast obserwujemy dublety zawierające perfectivum *zmniejszyć*¹, *spłaszczyć*¹, *uzdrowić* oraz wtórnie od niego urobione imperfectivum: *zmniejszać*¹, *spłaszczać*¹, *uzdrawiać*. W wielu przypadkach brak w języku polskim bezpośredniego odpowiednika bezprefiksального dla telicznego bezprefiksального verbum słoweńskiego. Analogiczna sytuacja powtarza się i unaocznia różnicę w wyrażaniu struktur telicznych między obydwojema językami.

6.2. Dystrybucja prefiksów w obu językach – porównanie

Wykres 1 obejmuje prefiksy ujawnione w budowie badanych predyktorów.

Wykres 1. Schematyczne przedstawienie dystrybucji prefiksów dla obu języków

Uniwersalnym prefiksem służącym do wyrażania relacji kauzatywnej w formacjach odprzymiotnikowych jest w polszczyźnie prefiks pol. *u-*, ujawniono go w budowie 225 polskich jednostek czasowników z naszej bazy danych, co stanowi 21,6%. Jednocześnie niezwykle produktywną grupę tworzą łącznie formacje z prefiksami: *z-*, *s-*, *ś-*, *za-*. Stanowią one klasę aż 207 czasowników – łącznie około 19% badanych predyktorów. Odpowiednikami polskich derywatów z *u-*, przy zbliżonej ekwiwalencji treściowej, są często słoweńskie formacje z *o-* lub *z-*, por. pol. *ulatwiać* – *ulatwić*, a słoweń. *olajšati*, *zljajšati*, np. pol. *Profesor ułatwił studentom zdawanie egzaminu przez zastosowanie łatwiejszych testów*; *Leki przeciwbólowe ułatwiają godne umieranie*; *Nowe technologie ułatwiają procesy uczenia i nauczania*; słoweń. *Olajšali so mu bolečine in trpljenje*; *Učitelj mu je olajšal teste*; *Nove tehnologije olajšajo učenje*. W zakresie ekwiwalentów werbalnych bliskich treściowo odnotowujemy też relację odwrotną. Dla słoweńskiego czasownika z formantem przedrostkowym *u-upočasniti* najbliższym translatem jest polski czasownik *spowolnić*, czyli verbum skomponowane przy użyciu prefiksu *s-*, np. *S slabo terapijo so mu upočasnili hojo* – *Zła terapia spowolniła chód pacjenta*. Rozkład ilościowy podobnych prefiksów w obu językach charakteryzuje podobieństwo, por. wykres. Ze względu na realizowane kategorie semantyczne wyraźna różnica daje się zauważyć dla prefiksu pol. *roz-* i słoweń. *raz-*. W słoweńskim prefiks *raz-* jest obok *de-* podstawowym wykładnikiem anulowania danej właściwości, np. *Razsolili so morsko vodo z odstranitvijo soli*. Podobieństwo między językami poddanymi analizie w zakresie modyfikacji treściowych polega na tym, że dla obu systemów prefiks pol. *roz-* i słoweń. *raz-* odgrywają rolę sygnalizatorów inchoatywności i mogą wносить znaczenie augmentatywne [Agrell 1908, Przybylska 2006]. Szczegółowe zestawienie procentowego udziału danego przedrostka w badanym zbiorze formacji prefiksalnych w obu językach zostało przedstawione w postaci wykresu.

Wykres obejmuje prefiksy ujawnione w budowie badanych predyktorów. Potraktowano jako paralelne następujące prefiksy i otrzymano 15 par prefiksów z obu języków: pol. *de-*, słoweń. *de-*; pol. *do-*, słoweń. *do-*; pol. *na-*, słoweń. *na-*; pol. *ob-/o-*, słoweń. *ob-/ o-*; pol. *po-*, słoweń. *po-*; pol. *pod-*, słoweń. *pod-*; pol. *prze-*, słoweń. *pre-*; pol. *przy-*, słoweń. *pri-*; pol. *re-*, słoweń. *re-*; pol. *roz-*, słoweń. *raz-*; pol. *s-*, słoweń. *s-*; pol. *u-*, słoweń. *u-*; pol. *wz-*, słoweń. *vz-*; pol. *za-*, słoweń. *za-*; pol. *z-*, słoweń. *z-*. Wykres pokazuje ujętą procentowo w stosunku do całego zbioru dystrybucję danego przedrostka w obu językach.

ROZDZIAŁ VII

KATEGORIA INTENSYWNOŚCI W SEMANTYCE BADANYCH KAUZATYWÓW

1. Intensywność w badaniach lingwistycznych¹

Kategoria intensywności była i jest obecna w różnych aspektach badań językoznawczych. Niewątpliwie jest powiązanie intensywności z atrybutywnością oraz z kwantytywnością, czyli z ilościowym ujmowaniem zjawisk. Intensywność w języku nawiązuje do procesu komparacji. E. Sapir zauważył psychologiczną prymarność procesu porównywania ilościowego². Podkreślił związek między intensywnością a normą [Sapir (1944) 1972: 18, Nagórko 1987: 64]. Kategoria intensywności w języku wskazuje na cechę ujmowaną ilościowo jako większą lub mniejszą niż norma. Następuje więc tutaj połączenie jakościowego i ilościowego elementu znaczenia. Jakościowość odpowiada danej cesze, ilościowość określa „ilość” tej cechy. Jednym ze sposobów charakteryzowania intensywności jest przedstawienie jej w postaci skali. „Z zagadnieniem stopni intensywności wiąże się ściśle problem istnienia normy, wartości modelowej, do której moglibyśmy się odwoływać przy orzekaniu wartości (tj. stopnia intensywności)” [Mindak 1983: 24]. Z wypowiedzi bułgarskiej lingwistki na temat wartości modelowej, neutralnej, centralnej na skali gradacji: „като изходна точка – неутрална степен” [Čoroleeva 1994: 271].

Gradacja bywa utożsamiana z intensywnością lub traktowana jako jej rodzaj [Straś 2008: 29]³. D. Bolinger [1972] opisał modyfikację pod względem intensywności znaczeń przymiotników, przysłówków i czasowników przez inne elementy językowe (*intensifiers*). Zagadnienie stopnia w języku polskim docze-

¹ Rozdział niniejszy, a zwłaszcza punkt 1. oparto w znacznej mierze na opublikowanym już wcześniej artykule autorki [Zatorska 2012] Podrozdziały 2. i 3. stanowią już w dużym stopniu, zwłaszcza ze względu na podany materiał i wyciągnięte wnioski, oryginalny wkład w stosunku do przywołanego artykułu.

² „Przede wszystkim należy sobie uświadomić, że gradacja (porównywanie ilościowe) jako proces psychologiczny poprzedza mierzenie i liczenie” [Sapir (1944) 1972: 9].

³ W dalszej części tego rozdziału terminy *intensywność*, *stopień*, *gradacja*, *gradualność* stosujemy wymiennie.

kało się wielu opracowań por. [Laskowski 1977]. O gradacji w znaczeniach przymiotników i przysłówków wschodniosłowiańskich pisał Marian Jurkowski [1976]. Porównawczo językowe wykładniki intensywności przedstawiła Elżbieta Janus [1981]. Wyniki badań nad kategorią stopnia w językach słowiańskich (także w ujęciu konfrontatywnym) prezentowane były w [Orzechowska 1976, 1980]. Porównawczo intensywność w polskiej i rosyjskiej frazeologii badała Ewa Straś [2008]. Traktowanie gradacji jako kategorii semantycznej postulowały w artykule podejmującym problematykę badań konfrontatywnych bułgarsko-polskich Bożenna Bojar i Małgorzata Korytkowska:

Opis powinien prowadzić od wyznaczenia relewantnych dla kategorii stopnia informacji o rzeczywistości pozajęzykowej do ich wykładników w planie wyrażania obu interesujących nas języków. Analiza powinna zmierzać do ustalenia środków językowych wyrażających tę kategorię, w tym do wyznaczenia inwentarza środków formalnych w obu językach, wyznaczenia ich dystrybucji i omówienia podobieństw i różnic w ich funkcjonowaniu [Bojar, Korytkowska 1989: 72].

Więcej prac w językoznawstwie polonistycznym i sławistycznym traktuje o intensywności w związku z przymiotnikami i przysłówkami, mniej miejsca poświęcono funkcjonowaniu tej kategorii w znaczeniach czasowników [Śmiech 1987, Blicharski 1988]. Powyższy przegląd pokazuje, że kategoria intensywności od ponad półwiecza jest stale obecna w badaniach lingwistycznych⁴.

1.1. Kategoria intensywności w dotychczasowych opisach polskich i słoweńskich predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową

Jolanta Mindak w swojej monografii uczyniła stosunek do kategorii stopnia, gradacyjność jednym z kryteriów klasyfikacji predykatywnych konstrukcji peryfrastycznych [1983: 22–27, 50–54]. Ze względu na zmiany intensywności podzieliła predykaty na eskalacyjne i nieeskalacyjne. Zmiana intensywności kauzowanej cechy była też jednym z czynników charakteryzujących szczególną grupę predyktorów wymiarów [Zatorska w druku], które poprzez swoje parafrazy korelują z przymiotnikowymi określeniami wymiarów [Linde-Usiekiewicz 2000], z przymiotnikami parametrycznymi. Natomiast w cytowanym już wcześniej artykule, poświęconym w całości przejawom kategorii intensywności w semantyce kauzatywów z parafrazą przymiotnikową, próbowałam odpowiedzieć na pytanie, jakiego rodzaju przymiotniki mogą podlegać stopniowaniu i poprzez implikację tego zjawiska – mogą być wykorzystywane do parafrazowania znaczeń kauzatywów z parafrazą przymiotnikową w postaci adiectivum w stopniu wyższym [Zatorska 2012: 306–308].

⁴ Przegląd prac z zakresu kategorii intensywności w języku, a także rozważania teoretyczne i terminologiczne na ten temat przedstawiła w swej książce E. Straś [2008: 11–33].

2. Kategoria intensywności komponentem treści badanych predyktorów kauzatywnych

Ustaliłam, że gradacyjność, zmiana intensywności cechy wchodzi w związek z semantyką czasownika kauzatywnego na wiele sposobów, czego dowodem są przykłady predyktorów syntetycznych i analitycznych z obu języków. W niniejszym rozdziale koncentruję się na tzw. stopniowaniu bezwzględnym (polegającym np. na derywacji afiksальной wyrazów) [Zatorska 2012: 305–306] w znaczeniach wybranych kauzatywów, czyli na obecności kategorii stopnia w budowie formalnej owych czasowników – przyjmuję, że kształt formalny jest odzwierciedleniem płaszczyzny treści. W naszej analizie wyodrębnione zostały dwie podstawowe grupy predyktorów z wbudowanym znaczeniem zmiany intensywności stanu lub zdarzenia, a także pośrednio z wbudowaną gradacyjnością kauzowanej cechy. W pierwszej grupie odnajdujemy predykaty, które przez swój kształt formalny lub ukształtowanie leksykalne informują o zwiększonej intensywności – większej niż norma, niż „stopień neutralny”: Druga klasa zawiera predykaty ze zmniejszoną wobec normy kategorią intensywności. Wykładnikami wektorów zróżnicowania pod względem intensywności dla czasowników są w naszym materiale formanty prefiksalne. Każda z dwu klas została następnie podzielona na dwie podklasy – jedną dla języka polskiego, drugą dla języka słoweńskiego.

2.1. Językowe wykładniki wzmocnionej intensywności dla predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową

W parafrazach zdaniowych dekomponujących znaczenie tych predyktorów pojawiają się operatory sygnalizujące nadmiar: pol. *zbyt, za bardzo, za mocno, przesadnie*; słoweń. *prevèč, v veliki, preveliki meri*.

2.1.1. Materiał polski obejmuje następujące czasowniki wyrażające zwiększoną intensywność: *przeidealizować, przeintelektualizować, przejaskrawiać¹, przejaszkrawić¹, przejaszkrawiać², przejaszkrawić², przekwasić, przekwaszać, przesłodzić², por. słodki³ [ckliwy]; przesuszyć, np. *Redaktor przejaszkrawił przedstawiany problem, Gospodyni przekwasila ogórki, Reżyser i scenarzysta przesłodzili fabułę tego filmu, Słońce przesuszyło siano na łące*. Znaczenie augmentatywne wprowadza dla wybranych czasowników polskich również prefiks *roz-*, na co zwrócił już uwagę S. Agrell [1908], także [Przybylska 2006: 197]. Przykładem nie tyle znaczenia zwiększonej intensywności, ile inchoativum z zaznaczonym dopełnieniem danej akcji tworzoną przez *roz-* jest w naszym materiale np.*

czasownik *rozmoczyć* – *Deszcz rozmoczył ziemię* – *To, że spadł deszcz, spowodowało to, że ziemia jest zupełnie / bardzo mokra*. Zleksykalizowane wzmocnienie cechy jest obecne w znaczeniu polskiego czasownika *maksymalizować*, np. *Przedsiębiorcy maksymalizują zyski*.

2.1.2. Materiał słoweński zawiera m.in. następujące verba eksplikujące znaczenie zwiększonej intensywności stanu, zdarzenia, a zarazem i kauzowanej cechy: *premrziti*, *preobteževati*, *preobtežiti*, *presušiti*³, np. *Ledeni veter jih je popolnoma premrazil*, *Preobtežili so konja*, *Presušili so seno na travniku*. Funkcja augmentatywna w języku słoweńskim przypada formacjom z prefiksem *raz-*, np. *razmehčati*, *razmočiti* – *Agresivna deževnica je razmehčala in razmočila tla*. Zleksykalizowane wzmocnienie cechy jest obecne w znaczeniu słoweńskiego czasownika

2.2. Językowe wykładniki osłabionej intensywności dla predyktorów kauzatywnych z parafrazą przymiotnikową

Parafrazy zdań z predyktorami wyrażającymi osłabioną intensywność zawierają operatory mniejszej intensywności, por. pol. *lekko*, *nieco*, *trochę*; słoweń. *deloma*, *nekoliko*.

2.2.1. Materiał polski zawiera przykładowe verba ze zmniejszoną intensywnością: *podrumienić*, *podsuszyć*, *przybrudzić*, *przypląszczyć*, np. *Kucharz lekko podrumienia cebulkę na patelni*, *Ania podsuszyła włosy dziecku*, *Przybrudziłam białą bluzkę (i trzeba ją wyprać)*, *Stylista przypląszczył beret na głowie modelki*. Wymienione verba można sparafrazować za pomocą modyfikatorów *trochę*, *nieco*, *lekko*. Zleksykalizowane osłabienie cechy jest obecne w znaczeniu polskiego czasownika *minimalizować*, np. *Przedsiębiorcy minimalizują straty*.

2.2.2. Materiał słoweński z osłabioną intensywnością obejmuje przykładowe verba: *nabeliti*, *nakriviti*, *nasladkati*, *podebeliti*, *poširiti*, np. *Nakrivil je drog / vejo*, *Podebelili so stene*, *Poširili so cesto*, *ampak spet je ozka*. Dla języka słoweńskiego także prefiks *pri-* może funkcjonować jako nośnik znaczenia zmniejszonej intensywności, np. *Prikrivil je leseno palico* – *Nekoliko jo je ukrivil*. Zleksykalizowane osłabienie cechy jest obecne w znaczeniu słoweńskiego czasownika *minimalizirati*, np. *Svetovna kriza minimalizira produkcijo*.

3. Wnioski konfrontatywne

W obu językach obserwujemy zróżnicowanie ze względu na kategorię intensywności we frazach zdaniowych zawierających badane verba będące odzwierciedleniem podstawowego predykatu kauzatywnego. Zróżnicowanie w zakresie formalnej eksplicytacji różnic w zakresie intensywności opiera się na innej dystrybucji prefiksów w odniesieniu do zwiększonej lub zmniejszonej intensywności w obu językach. Podobna funkcja – augmentatywna – przypada w obu językach prefiksowi pol. *prze-* słoweń. *pre-*, np. *Fryzjer przesuszyl włosy klientki*; *Frizer je presušil strankine lase*. Potencjalnie prefiks polski *roz-* i słoweń. *raz-* łączy się w opisach gramatycznych z cechą zwiększonej intensywności, a nawet z eskalacją danej cechy bądź stanu, jednakże nasz materiał nie poświadcza takiego użycia na wielu przykładach. Wskazują na to słoweńskie *razmehčati*, *razmočiti*. W obu językach prefiks *roz-/raz-* obsługuje przede wszystkim znaczenia inchoatywne, ewentualnie terminatywne. Funkcja sygnalizowania zmniejszonej intensywności przypada w języku polskim formacjom z prefiksem *pod-* *podsuszyć*, *podrumienić*, gdy w przykładach z języka słoweńskiego takiej funkcji nie odnotowujemy. W obu językach obecne są zleksykalizowane czasownikowe manifestacje zwiększonej lub zmniejszonej intensywności.

PODSUMOWANIE

Ponieważ w książce *Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z parafrazą przymiotnikową* poddano analizie językowe wykładniki predykatów kauzatywnych, to punktem wyjścia do badań była bardzo bogata literatura przedmiotu z zakresu predykatywnych jednostek kauzatywnych i konstrukcji kauzatywnych, obejmująca również pytania o definicję causativum, o zakres tego zjawiska, a nawet dyskusję o pryncypia metodologiczne. Z ogromnego zbioru predykatywnych jednostek języka, określanych mianem predyktorów kauzatywnych, czyli realizujących predykat kauzatywny, na potrzeby niniejszego studium wybrano te, które pozwalają na sparafrazowanie przez zdanie zawierające przymiotnik. Adiectivum to było powiązane treściowo (a ze względu na konieczność wyznaczenia badanego zbioru także słowotwórczo) z parafrazowanym predykatorem. Niniejsza praca pomyślana została jako sławistyczna. Dlatego materiał do badań zaczerpnięto z dwu języków słowiańskich – polskiego i słoweńskiego. Przeprowadzona analiza objęła 1054 predykatory polskie i 951 predyktorów słoweńskich. Analizowane czasowniki i przymiotniki przedstawiono w formie alfabetycznych indeksów. Zamierzone cele badawcze obejmowały szerokie spektrum zagadnień.

Rdzeń analiz przeprowadzonych w tej pracy stanowiły zagadnienia semantyczno-składniowe, książka wpisuje się tym samym w nurt badań nad kauzatywnością, metodologicznie zakotwiczonych w składni semantycznej [Termińska 1983, Karolak 1984, 2002, Korytkowska 2004, Kiklewicz 2004, Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010, Zatorska 2010, 2011]. Zgodnie z ustaleniami tej szkoły, podtrzymano tezę o prymarności poziomu semantycznego, a wtórności poziomu syntaktycznego. W niniejszej publikacji zaakceptowano ustaloną już wśród wielu badaczy, poczynawszy od monografii K. Terminińskiej [1983], tezę o dwóch argumentach zdarzeniowych, implikowanych przez nadrzędny predykat kauzatywny, czyli strukturę $P(p, q)$. Na potrzeby studium poziom semantyczny, poziom struktur predykato-argumentowych podzielono na dwie podklasy. Na najbardziej podstawowym poziomie prymarnym utrzymano wyjściową strukturę $P(p, q)$, którą zapisano symbolicznie jako $P(P, Q)$, a na drugim poziomie dokonano podziału na struktury z predykatem pierwszorzędowym $P(x, y)$, $P(x, y, z)$ oraz na struktury oparte o predykaty wyższego rzędu $P(p, q)$, $P(p, y)$. Była to chyba trafna decyzja, gdyż pozwoliła na przeprowadzenie wewnętrznej klasyfikacji dużych zbiorów predyktorów polskich i słoweńskich. Odróżnienie

struktur pierwszo- od drugorzędowych umożliwiło zaobserwowanie ich refleksu w semantyce badanych predyktorów. Jednostki wywiedzione ze struktur niższego rzędu można było powiązać z najczęściej prostymi działaniami fizycznymi w rzeczywistości pozajęzykowej, gdy nawet homonimiczne jednostki leksykalne, występujące w zdaniach opartych o strukturę z predykatem wyższego rzędu, wskazywały na semantycznie bogatsze i bardziej skomplikowane stany lub zdarzenia, np. wzbogacone o element ewaluatywny. Omówienie na kartach tej książki zjawiska realizacji poszczególnych argumentów w danych pozycjach argumentowych, jak Agens, Experiencer, Objective [Korytkowska 1992, Mazurkiewicz-Sułkowska 2008] pociągnęłoby za sobą rozszerzenie studium. Jednak na marginesie naszych rozważań warto wspomnieć, że nawet w przypadku równokształtności leksykalnej danej jednostki, np. słoweń. *jasniti* – możemy zaobserwować różnicę między zdaniem: *Slikar jasni platno* – struktura P (x, y), a zdaniem *Otrokovi uspehi ji jasnijo življenje* ze strukturą P (p, q). Znaczenie przenośne często koreluje z realizacją argumentu przedmiotowego w pozycji Experiencer, np. *Otrokov uspeh veseli materino srce*. Każdej z wyodrębnionych podklas semantycznych przyporządkowano frazy zdaniowe zapisane za pomocą odpowiednich symboli, ilustrujących sposoby językowej realizacji członów danej struktury. Analiza semantyczno-składniowa wykazała daleko idące podobieństwa między obydwojma językami w zakresie rodzaju struktur semantycznych i ich strukturalizacji. Zostały również ukazane różnice między dwoma systemami języków słowiańskich. Odrębności zaobserwowane w zakresie eksplikacji treści na poziomie formalnym są związane z funkcjonowaniem kategorii dualis w języku słoweńskim i tendencją do wyrażania kategorii posesywności i partytywności przez słoweńskie przymiotniki dzierżawcze (*svojični pridevniki*). Pierwsza z różnic wynika z budowy systemu gramatycznego języka słoweńskiego. Uwidoczniona została na przykładzie analizowanych fraz zdaniowych kategoria liczby podwójnej w zakresie odmiennych części mowy, co rzutuje też na kształt analizowanych fraz zdaniowych – w przykładach zdań słoweńskich można wyodrębnić te, które dotyczą, zwłaszcza dla struktury P (x, y), dwu aktantów realizujących dwa argumenty przedmiotowe i stanu lub zdarzenia przedstawianego na płaszczyźnie języka przez czasownik w liczbie podwójnej. Drugą wyrazistą cechą zaobserwowaną w materiale słoweńskim jest identyfikowanie wykładników argumentów przedmiotowych za pomocą zaimków i przymiotników dzierżawczych lub relacyjnych, np. *Njegov prihod, vnukovi obiski, materina roka, pasja dlaka, konjski rep*, por. pol. *jego przyjście, odwiedziny wnuków, ręka matki, sierść psa / psia sierść, ogon konia / koński*.

Udało się sklasyfikować badane predykaty ze względu na kwanta treści, wnoszone przez parafrazujące adiectiva. Materiał uporządkowano ze względu na semantykę parafrazującego przymiotnika i na tej podstawie wyodrębniono klasy predyktorów, powiązane z różnymi klasami wewnątrz większych zbiorów (czyli predyktorów parafrazowanych) przez adiectiva jakościowe lub relacyjne

dla każdego z języków. Podklasy znaczeniowe obejmują np. klasy predyktorów związanych z właściwościami fizycznymi, stanami psychicznymi, cechami percypowanymi przez różne zmysły oraz klasę predyktorów parafrazowanych przez przymiotniki relacyjne różnego typu. We wszystkich tych podklasach dokonano porównań między językiem polskim i słoweńskim w odniesieniu do procesów leksykalizacyjnych, związanych z kauzowaniem danej cechy.

Prowadzone badania pozwoliły na odnotowanie związku między semantyką przymiotnika z parafrazy a strukturą semantyczną realizowaną z użyciem danego predyktora, a także rodzajem fraz zdaniowych tworzonych z jego udziałem. Obserwacje potwierdziły wcześniejszą hipotezę autorki [Zatorska 2011]. Zaobserwowano i opisano zjawisko korelacji między rodzajem parafrazującego przymiotnika (podstawowa dywersyfikacja na przymiotniki jakościowe i relacyjne) a kształtem struktury semantycznej i wywiedzionych z niej fraz zdaniowych.

Kolejny krąg zagadnień podjętych w tej pracy dotyczył semantyki czasownika – kategorii semantycznych realizowanych w zdaniach z danym *verbum* i odzwierciedlanych przez jego budowę formalną, przede wszystkim przez prefiksy. W rozdziale VI przeprowadzono analizę badanych czasowników ze względu na kategorie semantyczne, przede wszystkim temporalne. Dokonano konfrontacji materiału polskiego i słoweńskiego w zakresie dystrybucji form prefiksalnych i ich funkcji. Na wybranych przykładach pokazano zjawisko kumulowania się cech semantycznych w danej formacji, wskazano też rolę prefiksów w tym procesie. Rozdział VII stanowi omówienie (na wybranych przykładach) zagadnienia modyfikacji znaczeń badanych predyktorów ze względu na kategorię intensywności. Analiza pozwoliła na zaprezentowanie wykładników zwiększonej lub zmniejszonej intensywności w znaczeniach badanych predyktorów i porównanie wykładników tych funkcji w obu badanych językach.

W toku analizy zaobserwowano szereg szczegółowych różnic między obydwojema językami w zakresie strukturalizacji treści. Dość częste jest zjawisko braku ekwiwalentu o tej samej budowie (werbalnej lub werbo-nominalnej) przy translacji form paralelnych. W języku polskim brak jednoelementowego leksemu służącego wyrażaniu treści predykatywnej, wnoszonej przez następujące verba: słoweń. *greniti* – pol. *nadać gorzki smak* – *wywołać gorycz*; słoweń. *pokatoličāniti* – *skatolicyzować (?) *pokatolicyzować (?); polskie źródła notują nomen *katolicyzacja*; słoweń. *ulakotiti* – pol. *wywołać u kogoś głód* – *spowodować, że ktoś jest głodny, wzbudzić głód u kogoś*. Brakuje bezpośredniego polskiego odpowiednika dla *ledeniti* – *spowodować, że ktoś, coś jest lodowate*, por. słoweń. *Mráz naju ledeni* 'Mróz powoduje, że czujemy lodowate zimno / jesteśmy bardzo zmarznięci'. Zwrócono uwagę na brak polskiego odpowiednika dla słoweńskiego *omlačiti* parafrazowanego przez *narediti mlačno* 'uczynić letnim (w zakresie temperatury)', np. *Omlačil je vodo*. Po polsku treść tego zdania

można wyrazić jedynie w sposób opisowy, analityczny, por. *Spowodował / zrobił tak, że woda jest letnia*. Nie zaskakuje natomiast brak polskich odpowiedników dla słoweńskich predyktorów powiązanych z terytorium Słowenii, z jego historią i kulturą, por. *pofurlaniti*, np. *Pofurlanili so prebivalce*, gdyż użyty w tym zdaniu predyktor jest parafrazowany przez przymiotnik *furlanski* derywowany od słoweń. *Furlanija*, *Furlani* i odnosi się do mieszkańców krainy historycznie powiązanej ze Słowenią.

Warto zauważyć, że zamierzone w niniejszej książce cele badawcze zostały osiągnięte. Sporządzono inwentarz predykatywnych jednostek werbalnych dla każdego z języków i dokonano zestawienia z parafrazującymi owe jednostki przymiotnikami. Wyodrębniono jednostki homonimiczne, uwzględniono zjawisko polisemii przymiotnikowej i czasownikowej. Udzielono odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju przymiotniki wchodzi w skład interesujących nas tutaj parafraz i w jaki sposób typ przymiotnika koreluje z rodzajem struktury zdaniowej, w której występuje dany czasownik. Analiza semantyczno-składniowa badanego materiału zaowocowała orientacją w procentowym udziale danego typu struktur w odniesieniu do analizowanego zbioru, pozwoliła też dostrzec regularności w dystrybucji rodzajów fraz zdaniowych. Wiele informacji wniosła obserwacja kategorii semantycznych, obsługiwanych przez badane czasowniki oraz funkcje, modyfikująca rola prefiksów, ich dystrybucja w materiale w obu językach. Ustalenia dotyczące repertuaru i procentowego udziału formacji prefiksalnych dla badanego zbioru ilustruje wykres zamieszczony w rozdziale VI. W rozdziale VII sklasyfikowano badany materiał ze względu na przejawianie się zwiększonej lub zmniejszonej intensywności cechy. Wskazano językowe wykładniki tej kategorii w badanym materiale.

W niniejszej rozprawie pominięto trzy duże obszary badawcze, bezpośrednio związane z jej tematyką. Po pierwsze, badaniem objęto tylko te czasowniki kauzatywne, które w obu językach wykazują związek słotwórczy z parafrazującymi je przymiotnikami. Tymczasem szereg kauzatywnych jednostek predykatywnych można sparafrazować przy użyciu przymiotników niewykazujących powiązania słotwórczego z badanymi czasownikami, por. pol. *polerować*, *szlifować* – *gładki*; słoweń. *polirati* – *gladek*. Jest to niewątpliwie duże wyzwanie badawcze, gdyż relacje między językowymi wykładnikami treści cechuje złożoność. Problem komplikują zapożyczenia w zakresie leksyki i stosunek elementów rodzimych do obcych. Duża klasa predyktorów kauzatywnych parafrazowanych przez adiectiva niepowiązane słotwórczo z analizowanymi predyktorami oczekuje na zbadanie.

Po drugie, nie objęto systematycznym opisem kauzatywnych konstrukcji werbo-nominalnych. Niektóre z parafrazowanych przez przymiotniki analizmów znalazły się na kartach tej książki raczej jako materia pomocnicza, translaty danej jednostki w jednym z omawianych systemów językowych, nie jako podstawowy przedmiot opisu. Część materiału leksykalnego o postaci analitycz-

nej została już przedstawiona we wcześniejszych publikacjach autorki [Zatorska 2008a, 2010], jednak konstrukcje werbo-nominalne, potraktowane jako oddzielny temat badawczy (zwłaszcza te, będące wykładnikami treści kauzatywnej w językach polskim i słoweńskim) są analizowane przez autorkę i pozostają w jej planach naukowych.

Po trzecie, temat nieuwzględniony w obecnym studium, a bezpośrednio z nim związany, można nakreślić w oparciu o nominalizacje utworzone od badanych predyktorów. Z perspektywy badacza fascynującym zagadnieniem są semantyczno-składniowe odrębności fraz nominalnych będących transpozycją predykatów oraz ich funkcjonowanie w tekstach. Niektóre ze znominalizowanych wykładników słoweńskich predyktorów kauzatywnych były już przytaczane przez autorkę we wcześniej opublikowanych artykułach, np. *germanizacija*, *madżarizacija*, *romanizacija* [Zatorska 2011a]. *Nomina actionis* w języku słoweńskim były wcześniej przedmiotem oddzielnego studium w polskim językoznawstwie slawistycznym, w którym przedstawiono mechanizmy wyrażania za pomocą wykładników rzeczownikowych treści predykatywnych oraz wybrane implikacje semantyczno-składniowe procesów tego typu [Tokarz 1987]. Wybrane nominalne transpozycje predykatów kauzatywnych, np. *amerikanizacija*, *balkanizacija*, *evropeizacija* wchodzi w skład materiału objętego opisem w planowanych przez autorkę niniejszej książki publikacjach.

Na zakończenie warto podkreślić, że przeprowadzone i ukazane na kartach tej książki analizy uwypukliły związek między semantyką a formalizacją treści, przejawiający się zarówno w strukturach, jak i w elementach języka. Konfrontacja dwóch pokrewnych języków wskazuje na duże podobieństwa, ale jednocześnie na istniejące w tym zakresie różnice. Mam nadzieję, że przedstawione fakty stanowią wkład do badań nad kauzatywnością i będą uzupełnieniem studiów nad systemami języków polskiego i słoweńskiego, zaś zebrane spostrzeżenia zainspirują do dalszych analiz skomplikowanych związków między strukturą semantyczną a jej formalnym wyrażaniem w językach naturalnych.

BIBLIOGRAFIA

- Ackermann F. 1994, *Entailments of Predicates and the Encoding of Causees*, "Linguistic Inquiry", Vol. 25, No. 3, s. 535–547
- Agrell S. 1908, *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte*, Lund: Lunds Universitets Årsskrift. N. F. Afd. 1 Bd. 4, nr 2
- Agrell S. 1918, *Przedrostki czasowników polskich*, „Materiały i Prace Komisji Językowej AU w Krakowie”, t. VIII
- Aissen J. 1974, *Verb "Raising"*, "Linguistic Inquiry", Vol. 5, No. 3, s. 325–357
- Aissen J. 1979, *The Syntax of Causative Constructions*, New York–London: Garland Publishing
- Alsina A. 1992, *On the argument structure of causatives*, "Linguistic Inquiry", Vol. 23, No. 4, s. 517–555
- Alsina A., Bresnan J., Sells P. (eds.) 1997, *Complex Predicates*, Stanford: CSLI Publications
- Aronson J. L. 1971, *On the grammar of "CAUSE"*, "Synthese", Vol. 22, s. 414–430
- Bajec A. 1950, *Besedotvorje slovenskega jezika I: Izpeljava slovenskih samostalnikov*, Ljubljana: SAZU
- Bajec A. 1952, *Besedotvorje slovenskega jezika II: Izpeljava slovenskih pridevnikov*, Ljubljana: SAZU
- Bajec A. 1959, *Besedotvorje slovenskega jezika IV: Predlogi in predpone*, Ljubljana: SAZU
- Bajec A., Kolarič R., Rupel M., Šolar J. 1964, *Slovenska slovnica*, Druga popravljena izdaja, Ljubljana: Državna založba Slovenije
- Bartnicka-Dąbkowska B. 1970, *Adiektywizacja imiesłowów w języku polskim*, Warszawa: PWN
- Beebe H. 2004, *Causing and Nothingness*, [w:] *Causation and Counterfactuals*, eds. J. Collins, N. Hall, L. Paul, Cambridge, MA: MIT Press, s. 291–308
- Beebe H., Hitchcock Ch., Menzies P. (eds.) 2009, *The Oxford Handbook of Causation*, Oxford: Oxford University Press
- Bezlej F. 1948, *Doneski k poznavanju glagolskega aspekta*, „Časopis za literalno zgodovino in jezik”, vol. 1, s. 199–220
- Bierwisch M. 1967, *Some semantic universals of German adjectives*, "Foundation of Languages", Vol. 3, s. 1–36
- Blicharski M. 1988, *Czasowniki oznaczające stopień intensywności akcji w języku rosyjskim i polskim*, [w:] *Problemy semantyki leksykalnej*, t. 2, red. M. Blicharski, Katowice: Uniwersytet Śląski, s. 29–38
- Bogusławski A. 1993, *Polskie „po-” dystrybutywne i sprawa granic słowotwórstwa*, „Prace Językoznawcze”, t. XVII–XVIII, s. 61–68
- Bojar B., Korytkowska M. 1989, *Problemy opisu semantycznej kategorii stopnia*, [w:] *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 3: *Ilość. Gradacja. Osoba*, red. M. Korytkowska, V. Koseska-Toszeva, Wrocław: Ossolineum, s. 67–87

- Bolinger D. 1967, *Adjectives in English: Attribution and Predication*, "Lingua", Vol. 18, s. 1–34
- Bolinger D. 1972, *Degree words*, The Hague: Mouton
- Breznik A. 1916, *Slovenska slovnica za srednje šole*, Celovec: Tiskarna Družbe sv. Mohorja
- Buława M. 2010, *Przymiotnik „dobry” z perspektywy semantyki i leksykografa*, „Prace Filologiczne”, t. LVIII, s. 51–66
- Bułygina T. V., Shmelev A. D. 1999, *Russian causative constructions*, [w:] *Tense-aspect, transitivity and causativity: essays in honor of Vladimir Nedjalkov*, eds. A. Werner, L. Kulikov, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins
- Buttler D. 1970, *Związki składniowe czasowników z prefiksem „do-”*, [w:] *W służbie nauce i szkole*, Warszawa: PWN, s. 163–173
- Buttler D. 1978, *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego
- Buttler D. 1988, *O kilku dubletach przymiotnikowych w „Słowniku poprawnej polszczyzny PWN”*, „Poradnik Językowy”, z. 5, s. 397–400
- Buttler D. 1988a, *Właściwości polskiej homonimii*, „Polonistyka”, z. 2, s. 136–149
- Chafe W. L. 1971, *Meaning and the Structure of Language*, Chicago: The University of Chicago Press
- Cheng P. W. 1997, *From covariation to causation: A causal power theory*, „Psychological Review”, Vol. 104, s. 367–405
- Chomsky N. 1957, *Syntactic Structures*, The Hague: Mouton
- Chomsky N. 1965, *Aspects of The Theory of Syntax*, Cambridge, MA: The MIT Press
- Cockiewicz W. 2007, *Na peryferiach aspektu*, „LingVaria”, t. II, z. 2, s. 9–25
- Comrie B. 1976, *The syntax of causatives constructions: Cross-language similarities and divergences*, [w:] *Syntax and Semantics*, Vol. 6, ed. M. Shibatani, New York: Academic Press, s. 261–312
- Comrie B. 1981, *Language universals and linguistic typology: syntax and morphology*, Chicago: The University of Chicago Press
- Comrie B. 1985, *Causative Verb Formation and Other Verb-deriving Morphology*, [w:] *Language Typology and Syntactic Description. III: Grammatical Categories and the Lexicon*, ed. T. Shopen, Cambridge: Cambridge University Press, s. 330–346
- Croft W. 1990, *Possible Verbs and the Structure of Events*, [w:] *Meanings and Prototypes: Studies in Linguistic Categorization*, ed. S. L. Tsohatzidis, London: Routledge
- Croft W. 1991, *Syntactic Categories and Grammatical Relations*, Chicago: The University of Chicago Press
- Croft W. 1994, *The Semantics of Subjecthood*, [w:] *Subjecthood and Subjectivity: The Status of the Subject in Linguistic Theory*, ed. M. Yaguello, Paris: Ophrys, s. 29–75
- Cruse D. A. 1972, *A Note on English Causatives*, „Linguistic Inquiry”, Vol. 3, s. 520–528
- Cruse D. A. 1991, *Lexical Semantics*, New York: Cambridge University Press [pierwodruk 1986]
- Černelič Kozlevčar I. 1971, *O pomenu in sintaktičnih možnostih samostalnika in pridevnika v povedni rabi*, [w:] *7. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, s. 1–8
- Čoroleeva M. 1989, *Niektóre problemy kategorii stopnia i środków ją wyrażających*, [w:] *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie III*, Wrocław: Ossolineum, s. 89–110
- Čoroleeva M. 1994, *Absolutni stepeni*, [w:] *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 3: *Semantyczna kategoria ilości i stopnia*, z. 2: *Semantyczna kategoria stopnia*, red. A. Petrova-Wasilewicz, M. Čoroleeva, Wrocław: Ossolineum

- Daneš F. 1987, *Větné vzorce v češtině*, Praha: Academia
- Deptuchowa E., Wanicowa Z. 2000, *Funkcja i znaczenie przedrostka „za-” w staropolskich czasownikach odczasownikowych*, [w:] *Studia historycznojęzykowe*, t. 3, red. K. Rymut, W. Rzepka, Kraków: PAN Instytut Języka Polskiego
- Dick J. H. 1976, *Stopniowanie przymiotników i przysłówków we współczesnej polszczyźnie kulturalnej*, [w:] *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich*, t. 1, red. H. Orzechowska, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 43–52.
- Dik S. C. 1978, *Functional Grammar*, New York: North-Holland Publishing
- Dixon R. M. W. 2000, *A typology of causatives: form, syntax and meaning*, [w:] *Changing valency. Case studies in transitivity*, eds. R. M. W. Dixon, A. Y. Aikhenvald, Cambridge: Cambridge University Press
- Dixon R. M. W., Aikhenvald A. Y. (eds.) 2000, *Changing valency. Case studies in transitivity*, Cambridge: Cambridge University Press
- Dowe P. 2000, *Physical Causation*, Cambridge: Cambridge University Press
- Dowty D. R. 1972, *On the Syntax and Semantics of the atomic predicate CAUSE*, [w:] *Papers from the Eight Regional Meeting Chicago Linguistic Society, April 14–16, 1972*, ed. P. M. Peranteau, J. N. Levi, G. C. Phares, Chicago: Chicago Linguistic Society, s. 62–75
- Dowty D. R. 1991, *Thematic proto-roles and argument selection*, “Language”, Vol. 67, s. 574–619
- Dular J. 1982, *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku (20. Stoletja)*, Doktorska disertacija, Ljubljana: Filozofska fakulteta
- Dular J. 1983, *Napovedljivost vezave iz morfemske sestave glagolov*, „Slavistina revija”, vol. XXXI, št. 4, s. 281–287
- Dular J. 1983/1984, *Združena vezava v desni vezljivosti slovenskega glagola*, „Jezik in slovstvo”, vol. XXIX, št. 8, s. 289–293
- Duraj-Nowosielska I. 2001, *Przegląd kontekstów narzucających interpretację agentywną wyrażen kazuatywnych*, „Prace Filologiczne”, t. XLVI, s. 175–188
- Duraj-Nowosielska I. 2007, *Robić coś i coś powodować. Opozycja agentywności i kazuatywności w języku polskim*, Warszawa: Wydawnictwo Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* 1995. red. K. Polański, Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum
- Fair D. 1979, *Causation and the flow of energy*, “Erkenntnis”, Vol. 14, s. 219–250
- Fillmore J. Ch. 1968, *The Case for Case*, [in:] *Universals in Linguistic Theory*, ed. E. Bach, R. T. Harms, New York: Holt, Rinehart & Winston, s. 1–88
- Fodor J. A. 1970, *Three Reasons for Not Deriving ‘Kill’ from ‘Cause to Die’*, “Linguistic Inquiry”, Vol. 1, No. 4, s. 429–438
- Givón T. 1975, *Cause and Control: on the Semantics of interpersonal manipulation*, [w:] *Syntax & Semantics*, Vol. 4, ed. J. Kimball, New York– San Francisco– London: Academic Press, s. 59–89
- Goddard C. 1994, *Semantic Theory and Semantic Universals*, [w:] *Semantic and Lexical Universals: Theory and Empirical Findings*, eds. C. Goddard, A. Wierzbicka, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, s. 7–29
- Goddard C., Wierzbicka A. (eds.) 1994, *Semantic and Lexical Universals: Theory and Empirical Findings*, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins
- Goddard C. 1998, *Causatives*, [w:] *Semantic Analysis. A practical Introduction*, New York: Oxford University Press

- Godfrey-Smith P. 2009, *Causal pluralism*, [w:] *Oxford Handbook of Causation*, eds. H. Beebe, C. Hitchcock, P. Menzies, Oxford: Oxford University Press
- Goldberg A. E. 1995, *Constructions: A construction grammar approach to argument structure*, Chicago: The University of Chicago Press
- Goldvarg E., Johnson-Laird P. 2001, *Naive causality: A mental model theory of causal meaning and reasoning*, "Cognitive Science", Vol. 25, s. 565–610
- Gołąb Z. 1968, *The Grammar of Slavic Causatives*, [w:] *American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists*, The Hague: Mouton, s. 71–94
- Green G. M. 1970, *How Abstract is Surface Structure?*, [w:] *Papers from the 6th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*, eds. R. I. Binnick et al., Chicago: Chicago Linguistic Society
- Green G. M. 1972, *Some observations on the Syntax and Semantics of Instrumental Verbs*, [w:] *Papers from the Eight Regional Meeting Chicago Linguistic Society*, April 14–16, ed. P. M. Peranteau, J. N. Levi, G. C. Phares, Chicago: Chicago Linguistic Society, s. 83–95
- Grochowski M. 1972, *Znaczenie polskiego czasownika: aktualne, potencjalne, uniwersalne, w świetle kategoryjnego znaczenia „form czasu teraźniejszego”*, [w:] *Studia semiotyczne*, t. 3, red. J. Pelc, Wrocław: Ossolineum
- Grochowski M. 1980, *Pojęcie celu. Studia semantyczne*, Wrocław: Ossolineum
- Grochowski M. 1981, *Problem rozróżniania znaczeń czasowników polisemicznych*, „Studia z filologii rosyjskiej i słowiańskiej”, t. X, s. 33–39
- Grochowski M. 2001, *Cechy składniowe operatorów gradacji (za, zbyt, zanadto)*, „Prace Filologiczne”, t. XLVI, s. 195–204
- Grzegorzczkova R. 1957, *Czasowniki kauzatywne i receptywne w języku polskim*, „Poradnik Językowy”, z. 2, s. 49–62
- Grzegorzczkova R. 1969, *Czasowniki odimienne we współczesnym języku polskim*, Wrocław: Ossolineum
- Grzegorzczkova R. 1982, *Miejsce derywacji przymiotnikowej w semantycznym opisie języka*, „Polonica”, t. VIII, s. 49–55
- Grzegorzczkova R. 1997, *Nowe spojrzenie na kategorię aspektu w perspektywie semantyki kognitywnej*, [w:] *Semantyczna struktura słownictwa i wypowiedzi*, red. R. Grzegorzczkova, Z. Zaron, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego
- Grzegorzczkova R. 1997a, *O projekcie badań porównawczych w zakresie semantyki leksykalnej*, [w:] *Język polski w kraju i za granicą. Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowej Polonistów, Warszawa, 14–16 września 1995*; t. 1, red. B. Janowska, J. Pomsta-Porayski, Instytut Języka Polskiego, Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, s. 44–51
- Grzegorzczkova R. 2003, *Kształtowanie się czasownikowych wykładników przyczynowości w dziejach polszczyzny*, [w:] *Anabasis. Prace ofiarowane prof. K. Pisarkowej*, red. I. Bobrowski, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków: Lexis, s. 99–106
- Grzegorzczkova R., Puzynina J. 1979, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne rodzime*, Warszawa: PWN
- Grzegorzczkova R., Puzynina J. 1998, *Problemy ogólne słowotwórstwa*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 2, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 361–387
- Hajňšek-Holz M. 1978, *O pomenih slovenskih predpon*, [w:] *XIV. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Univ. Edvarda Kardelja. Filozofska fak. PZE za slovanske jezike in književnosti, s. 33–58
- Hajňšek-Holz M. 1995, *Stopnjevanje pridevnikov v SSKJ*, „Jezikoslovni zapiski”, letnik 2
- Haspelmath M. 1993, *More on the typology of inchoative / causative verb alternations*, [w:] *Causatives and transitivity*, ed. B. Comrie, Amsterdam: John Benjamins

- Heinz A. 1957, *Uwagi nad funkcją znaczeniową przymiotnika odrzeczownikowego*, „Język Polski”, t. XXVI, s. 257–274
- Her One-soon. 2004, *Argument function linking in resultatives*, “Concentric: Studies in Linguistic”, Vol. 30, No. 2, s. 1–34
- Hitchcock C. 2001, *The intransitivity of causation revealed in equations and graphs*, “Journal of Philosophy”, Vol. 98, s. 273–299
- Holvoet A. 1991, *Transitivity and Clause Structure in Polish*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
- Huang Shuan-Fan. 1982, *Mandarin Causatives*, “Papers in Chinese Syntax”, s. 123–144
- Huddleston R. 1970, *Some Remarks on Case-Grammar*, “Linguistic Inquiry”, Vol. 1, No. 4, s. 501–511
- Jackendoff R. 1980, *X syntax: A study of phrase structure*, Cambridge, MA, London: The MIT Press
- Jackendoff R. 1990, *Semantic Structures*, Cambridge, MA: The MIT Press
- Jackendoff R. 1993, *The combinatorial structure of thought: the family of causative concepts*, [w:] *Knowledge and Language*, Vol. 2: *Lexical and Conceptual Structure*, eds. E. Reuland, W. Abraham, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers
- Jadacka H. 1987, *O przydatności opisu gniazdowego w badaniach nad polisemią i homonią*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 11–39
- Jadacka H. 1995, *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna: opis gniazdowy*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Jadacka H. 2001, *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Janežič A. 1854, *Slovenska slovnica*, Celovec: Eduard Liegel
- Janowska A. 1994, *Modyfikacja przestrzeni. Czasowniki z „nad-” i „pod-” w historii języka polskiego*, „Poradnik Językowy”, z. 5–6, s. 49–67
- Janus E. 1981, *Wykłady intensywności cechy (na materiale polskim i rosyjskim)*, Wrocław: Ossolineum, Wydawnictwo PAN
- Jędrzejko E. 1993, *Nominalizacje w systemie i w tekstach współczesnej polszczyzny*, Katowice: Uniwersytet Śląski
- Jędrzejko E. 1993a, *Semantyczne właściwości predykatów przymiotnikowych a ich paradygmat składniowy (na przykładzie wybranej grupy przymiotników oceniających)*, „Prace Językoznawcze. Studia rusycystyczne i slawistyczne UŚ”, t. 20, red. M. Blicharski, s. 86–99
- Jędrzejko E. 2002, *Problemy predykcji peryfrastycznej. Konstrukcje. Znaki. Pojęcia*, Katowice: „Gnome”
- Jodłowski S. 1964, *Substantywizacja przymiotników w języku polskim*, Wrocław: Ossolineum
- Jurkowski M. 1976, *Semantyka i składnia wyrażeń gradacyjnych (w językach wschodniosłowiańskich)*, Katowice: Uniwersytet Śląski
- Jurkowski M. 1985, *Czasowniki gradacyjne oznaczające ‘stawać się bardziej x’ w językach wschodniosłowiańskich*, [w:] *Badania nad czasownikiem w językach słowiańskich*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, s. 39–48
- Kac M. B. 1972, *Action and Result*, [w:] *Syntax and Semantics*, Vol. 1, ed. J. P. Kimball, New York: Academic Press., s. 151–156
- Kac M. B. 1976, *On Composite Predication in English*, [w:] *Syntax and Semantics*, Vol. 6, ed. M. Shibatani, New York–London: Seminar Press, s. 229–258
- Kallas K. 1998, *Przymiotnik*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 2, red. R. Grzegorzczakowa, R. Laskowski, H. Wróbel, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 469–499

- Kallas K. 2003, *Struktura gniazd słowotwórczych konstytuowanych przez rzeczowniki nazywające państwa (kraje)*, [w:] *Słowotwórstwo gniazdowe: historia, metoda, zastosowanie*, red. M. Skarżyński, Kraków: Księgarnia Akademicka
- Kamp J. A. 1975, *Two theories about adjectives*, [w:] *Formal Semantics of Natural Language*, ed. E. L. Keenan, Cambridge: Cambridge University Press
- Kamper-Warejko J., Kaproń-Charzyńska I. (red.) 2008, *Z zagadnień leksykologii i leksykografii języków słowiańskich*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
- Karolak S. 1984, *Składnia wyrażen predykatywnych*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*, red. Z. Topolińska, Warszawa: PWN
- Karolak S. 1985, *O adiektywizacji*, „Polonica”, t. X, s. 35–48
- Karolak S. 1992, *Aspekt a Aktionsart w semantycznej strukturze języków słowiańskich*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria VIII, Warszawa, s. 93–99
- Karolak S. 1996, *O semantyce aspektu (w dwudziestą rocznicę publikacji rozprawy F. Antinucciego i L. Gebert „Semantyka aspektu czasownikowego”)*, „Biuletyn PTJ”, t. LII, s. 9–56
- Karolak S. 2001, *Argumenty na rzecz pojęciowej tożsamości aspektu i rodzajów czynności*, [w:] *Od semantyki do gramatyki*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 475–497
- Karolak S. 2001a, *Czy aspekt jest kategorią gramatyczną?*, [w:] *Od semantyki do gramatyki*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 461–474
- Karolak S. 2001b, *Semantyczna kategoryzacja czasowników a aspekt*, [w:] *Od semantyki do gramatyki*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 499–513
- Karolak S. 2002, *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
- Karolak S. 2008, *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 8: *Semantyczna kategoria aspektu*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
- Kemmer S., Verhagen A. 1994, *The grammar of causatives and the conceptual structure of events*, „Cognitive Linguistics”, Vol. 5, s. 115–156
- Kiklewicz A. 2004, *Podstawy składni funkcjonalnej*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
- Kiklewicz A., Korytkowska M., Mazurkiewicz-Sułkowska J., Zatorska A., Ramza T. 2010, *Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich: białoruski, bułgarski i polski*, red. nauk. A. Kiklewicz, M. Korytkowska, Olsztyn: Centrum Badań Europy Wschodniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
- Kleszczowa K. 1991, *Czasowniki z prefiksem „nad-” w historii języka polskiego*, „Biuletyn PTJ”, t. XLII, s. 42–45, s. 227–240
- Kleszczowa K. 2005, *Przestrzeń semantyczna kategorii „zupełności”*, [w:] *Ogród nauk filologicznych*, red. M. Bałowski, W. Chlebda, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 293–301
- Kopcińska D. 2010, *Informacja składniowa w słowniku (historia – współczesność – perspektywy – projektowane modele*, „Prace Filologiczne”, t. LVIII, s. 169–194
- Korytkowska M. 1992, *Typy pozycji predykatoowo-argumentowych. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. V, cz. 1, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
- Korytkowska M. 2004, *Wokół problemów opisu kategorii kauzatywności i sposobów jej realizacji (na przykładzie języka bułgarskiego i polskiego)*, „Slavia Meridionalis”, t. IV, s. 45–64
- Korytkowska M. 2004a, *Struktura semantyczna predykatora a zjawiska braku wypełnienia pozycji argumentowej (na materiale bułgarskim i polskim)*, „Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura”, z. 1, s. 7–19
- Korytkowska M. 2010, *Wokół problemów opisu kategorii kauzatywności i sposobów jej realizacji (na przykładzie języka bułgarskiego i polskiego)*, [w:] *Podstawowe struktury zda-*

- niowe współczesnych języków słowiańskich: białoruski, bułgarski i polski, red. nauk. A. Kiklewicz, M. Korytkowska, Olsztyn: Centrum Badań Europy Wschodniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
- Korytkowska M., Kiklewicz A. 2009, *O szczególnym typie zjawiska kompresji i o interpretacji struktur zdaniowych będących jej efektem (na przykładzie języka białoruskiego i języka polskiego*, „Slavia Orientalis”, t. LVIII, nr 2, s. 215–33
- Korytkowska M., Małdziewa W. 2002, *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego (nominalizacja argumentu propozycjonalnego w języku polskim i bułgarskim)*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
- Koseska-Toszewa V. 1986, *O temporalności inaczej*, [w:] *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 1: *Temporalność*, Wrocław: Ossolineum, s. 39–63
- Kowalik K. 1977, *Budowa morfologiczna przymiotników polskich*, Wrocław: Ossolineum
- Kowalik K. 1978, *Przedrostki w systemie przymiotnikowym języka polskiego*, „Polonica”, t. IV, s. 175–201
- Kreisberg A. 1999, *Firenze, stanotte sei bella – albo jeszcze raz o przymiotnikach oceny*, [w:] *Semantyka a konfrontacja językowa*, t. 2, red. Z. Greń, V. Koseska-Toszewa, Warszawa: PAN, s. 221–229
- Kreisberg A. 2000, *Beleet parus odinokij*, „Kwartalnik Neofilologiczny”, t. XLVII, nr 1, s. 99–108
- Kreisberg A. 2001, *Le storie colorate*, Pescara: Tracce
- Križaj Ortar M. 1982, *Glagolska vezljivost*, „Slavistična revija”, vol. 32, št. 2, s. 189–213
- Križaj Ortar M. 1989, *Vezljivost: iz pomena v izraz*, [w:] *XXV. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana, s. 129–140
- Krupianka A. 1968, *Próba logiczno-syntaktycznej klasyfikacji polskich czasowników przedrostkowych*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 3: *Językoznawstwo*, Warszawa: PWN, s. 23–30
- Krupianka A. 1969, *Formacje czasownikowe z przedrostkiem o- / ob- w języku polskim*, Toruń: PWN
- Kruschke, J. K., Fragassi, M. M. 1996, *The perception of causality: Feature binding in interacting objects*, [w:] *Proceedings of the Eighteenth Annual Conference of the Cognitive Science Society*, ed. G. W. Cottrell, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, s. 441–446
- Kryzia W. 2008, *Słoweński. Słoweńcy. Słowenia. Zarys historii języka i kształtowania się świadomości narodowej*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Kurkowska H. 1951, *Uwagi o żywotnych typach słowotwórczych przymiotników*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 3–7
- Kurkowska H. 1954, *Budowa słowotwórcza przymiotników polskich*, Wrocław: Ossolineum, Wydawnictwo PAN
- Kuryłowicz J. 1936, *Dérivation lexicale et dérivation syntaxique*, „Bulletin de la Société Linguistique de Paris”, vol. 37, s. 79–92
- Kwiek-Osiowska J. 1986, *Tendencje rozwojowe czasowników prefiksalnych we współczesnej polszczyźnie*, „Poradnik Językowy”, z. 2, s. 109–114
- Kwiek-Osiowska J. 1988, *Produktywność formantu prefiksального do-*, „Język Polski”, z. 3
- Kwiek-Osiowska J. 1992, *Odrzeczownikowe przymiotniki tworzone formantem „ow-” we współczesnym języku polskim (na wybranych przykładach)*, „Język Polski”, t. LXXII, s. 60–64
- Lachur Cz. 2008, *Idea kauzalności w strukturach zdania i jej wykładniki formalne*, [w:] *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich 6. Opis, konfrontacja, przekład*, „Slavica Wratislaviensia”, t. CXLVII, red. M. Sarnowski, W. Wysoczański, s. 217–223
- Lakoff G. 1966, *Stative Adjectives and Verbs in English*, Report NSF-17. The Computational Laboratory of Harvard University, Cambridge MA: Harvard University Press

- Lakoff G. 1968, *Some Verbs of Change and Causation*, [w:] *Mathematical Linguistics and Automatic Translation*, ed. S. Kuno, Report NSF-20. The Computational Laboratory of Harvard University, Cambridge MA: Harvard University Press
- Langacker R. W. 1987, *Foundations of Cognitive Grammar*, Vol. 1: *Theoretical prerequisites*, Stanford Cal: Stanford University Press
- Langacker R. W. 1990, *Concept, image, and symbol: the cognitive basis of grammar*, Berlin–New York: de Gruyter
- Larson R. K. 1988, *On the Double Object Construction*, “Linguistic Inquiry”, Vol. 19, s. 335–391
- Laskowski R. 1977, *Od czego lepszy jest lepszy*, „Język Polski”, t. LVII, nr 5, s. 323–334
- Laskowski R. 1996, *Aspekt a znaczenie czasowników (predykaty zmiany stanu)*, [w:] *Studia z leksykologii i gramatyki języków słowiańskich*, Kraków: Instytut Języka Polskiego, s. 39–48
- Lemmens M. 1998, *Lexical Perspectives on Transitivity and Ergativity. Causative Constructions in English*, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins
- Levi J. N. 1976, *The syntax and semantics of nonpredicating adjectives in English*, Ph. D. dissertation, North-Western University, Repr. by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington
- Levin B. 1993, *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*, Chicago–London: The University of Chicago Press
- Levin B., Rappaport Hovav M. 1994, *A preliminary analysis of causative verbs in English*, “Lingua”, Vol. 92, s. 35–77
- Levin B., Rappaport Hovav M. 2005, *The causal approach* [in:] *Argument Realization*, “Research Surveys in Linguistics Series”, Cambridge: Cambridge University Press
- Lewandowska-Tomaszczyk B. 1989, *Synonimiczność i izomorfizm w teorii i w praktyce językowej*, „Acta Universitatis Lodzensis”, Folia linguistica, vol. 21, s. 79–87
- Lewis D. 1973, *Causation*, “Journal of Philosophy”, Vol. 70, s. 556–567
- Lewis D. 2000, *Causation as influence*, “Journal of Philosophy”, Vol. 97, s. 182–197
- Li Yafei 1995, *The thematic hierarchy and causativity*, “Natural Language and Linguistic Theory”, Vol. 13, s. 255–282
- Liang, Xiao-bo, Sun Ya 2003, *A cognitive perspective on the study of causatives*, “Journal of Foreign Languages”, Vol. 140, s. 38–45
- Lien, Chin-fa 2003, *Coding causatives and putatives in a diachronic perspective*, “Taiwan Journal of Linguistics”, Vol. 1, No. 1, s. 1–28
- Linde-Usiekniewicz J. 2000, *Określenia wymiarów w języku polskim*, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego
- Lowe I. 1987, *Two ways of looking at causes and reasons*, [w:] *Grammar in the Construction of Texts*, ed. J. Monaghan, London: Frances Pinter, s. 37–46
- Lyons J. 1984, *Semantyka I*, przeł. A. Weinsberg, Warszawa: PWN
- Lyons J. 1989, *Semantyka II*, przeł. A. Weinsberg, Warszawa: PWN
- Maliszewska A. 2001, *O problemie kryteriów klasyfikacyjnych predyktorów mentalnych*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. XLVI, s. 91–134
- Marchand H. 1966, *On attributive and predicative derived adjectives and some problems related to the distinction*, “Anglia”, Vol. 84, s. 131–149
- Marcjanik M. 1980, *Czasowniki modalno-kauzatywne we współczesnej polszczyźnie. Analiza łączliwości czasowników oznaczających rozkaz, prośbę, namowę, zakaz, pozwolenie*, Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna
- Markowski A. 1986, *Antonimy przymiotnikowe we współczesnej polszczyźnie na tle innych typów przeciwstań leksykalnych*, Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum
- Mazurkiewicz A. 1986, *Zdarzenia i stany: elementy temporalności*, [w:] *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 4: *Modalność a inne kategorie językowe*, Warszawa, s. 7–21

- Mazurkiewicz-Sułkowska J. 2008, *Wyrażanie kategorii inchoatywności w językach polskim, bułgarskim i białoruskim*, Łódź: Pictor
- McCawley J. 1968, *Lexical insertion in a Transformational Grammar without Deep Structure*, Papers from the Fourth Regional Meeting. Chicago Linguistics Society, s. 71–80.
- McCawley J. 1971, *Prelexical Syntax*, [w:] *Report from 22nd Annual Round Table Meeting. Monograph Series on Language and Linguistics 24*, ed. M. O'Brien, Washington DC: Georgetown University Press, s. 19–33
- McGrath S. 2003, *Causation and the making / allowing distinction*, "Philosophical Studies", Vol. 114, s. 81–106
- Mecner P. 2007, *Elementy gramatyki umysłu. Od struktur składniowych do minimalizmu*, Kraków: Universitas
- Merše M. 1989, *Izpridevniški glagoli v Dalmatinovi Bibliji*, "Slavistična revija", vol. XXXVII, 3, s. 189–200
- Merše M. 1993, *Glagolski vid v Dalmatinovi Bibliji ob naslonitvi na Lutrov prevodni zglede*, "Rječnik i društvo". (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Znanstveni skupovi Razreda za filološke znanosti, Knjiga 2.) Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, s. 227–235
- Merše M. 2001, *Glagolski vid v povezavi z načinom in naklonom v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih*, „Jezikoslovni zapiski”, vol. 7, 1-2, s. 113–128
- Merše M. 2009, *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja. Razprave o oblikoslovju, besedotvorju, glasoslovju in pravopisu*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU
- Miklosich F. 1883 (1926), *Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen*, Bd 4, Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung
- Miller G. A. 1996, *The Science of Words*, New York: Scientific American Library. A Division of HPHLP
- Mindak J. 1983, *Peryfrastyczne konstrukcje predykatywne z parafrazą przymiotnikową (na materiale polskim, serbsko-chorwackim i macedońskim)*, Instytut Słowianoznawstwa PAN, Wrocław: Ossolineum
- Mindak J. 1986, *Aspekt a zdarzenie*, [w:] *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie I: Temporalność*, Wrocław: Ossolineum, s. 93–114
- Molas J. 1994, *Próba praktycznej weryfikacji definicji czasowników kauzatywnych (na przykładach polskich i serbsko-chorwackich)*, „Prace Filologiczne”, t. XXXIX, s. 35–47
- Nagórko A. 1983, *O podstawach semantycznego podziału przymiotników*, „Studia Semiotyczne”, t. XIII, s. 143–150
- Nagórko A. 1987, *Zagadnienia derywacji przymiotników*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego
- Nedjalkov V. T., Silnickij G. G. 1969, *Tipologija morfoložičeskogo i semantičeskogo kauzativov*, [w:] *Tipologija kauzativnych konstrukcij. Morfoložičeskij kauzativ*, red. A. A. Cholodovič, Moskva: Nauka, s. 20–50
- Newmeyer F. 1980, *Linguistic Theory in America: The First Quarter-Century of Transformational Generative Grammar*, New York: Academic Press
- Newmeyer F. 1983, *Grammatical Theory: Its Limits and Possibilities*, Chicago: University of Chicago Press.
- Newmeyer F. 1998, *Language Form and Language Function*. Cambridge, MA: MIT Press
- Newmeyer F. 2005, *Possible and Probable Languages: A Generative Perspective on Linguistic Typology*, Oxford: Oxford University Press
- Nižniková J. 1998, *Valenčný slovník slovenských slovies*, Prešov: Prešovská univerzita
- Novak F. 1975, *Vloga skladnje pri določanju in dokazovanju pomenskih lastnosti besedja*, [w:] *XI. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta. Oddelek za slovanske jezike in književnosti, s. 37–48

- Nowakowska M. 1998, *Przymiotnik relacyjny czy przymiotnik jakościowy?*, „Biuletyn PTJ”, t. LIV, s. 83–94
- Olszewska T. 1986, *Causativity as a Linguistic Phenomenon. A study based on English and Polish*, Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- Orešnik J. 1992, *Udeleženske vloge v slovenščini. Semantic Roles in Slovene*, Slovenska Akademija Znanosti in Umetnosti. Razred za Filološke in Literarne Vede. Dela 37, Ljubljana: SAZU
- Orešnik J. 1992a, *O neki skladenjski posebnosti slovenskih svojilnih pridevnikov*, [w:] *Miklošičev zbornik*, Ljubljana: Makalu, s. 263–267
- Orešnik J. 1994, *Slovenski glagolski vid in univerzalna slovnica*, Ljubljana: SAZU
- Orožen M. 1968, *Kategorija abstraktnih samostalnikov v slovenskem knjižnem jeziku*, [w:] *Zbornik za filozofiju i lingvistiku XI*, Novi Sad, s. 211–218
- Orožen M. 2003, *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*, ed. J. Čeh, Maribor: Zora
- Orzechowska H. 1980, *Stopniowanie opisowe we współczesnym języku słoweńskim i w obu językach łużyckich (studium konfrontatywne)*, [w:] *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich*, t. 2, red. H. Orzechowska, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, s. 39–65
- Ostromęcka-Frączak B. 1976, *Czasowniki dwuformantowe z prefiksem „wy-” w języku polskim oraz „wy-” i „iz-” w języku rosyjskim*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. XXII
- Padučeva E. 2001, *Kauzativnyj glogol i dekauzativ v russkom jazyke*, [w:] *Russkij jazyk v naučnych osveščenijach*, vol. 1, Moskva: Nauka
- Pałka P., Żmigrodzki P. 2008, *Z zagadnień opisu leksykograficznego przymiotników relacyjnych (na przykładzie przymiotników z sufiksem -owy)*, [w:] *Nowe studia leksykograficzne 2*, red. R. Przybylska, P. Żmigrodzki, Kraków: Lexis
- Papierz M. 1982, *Nominalizacje we współczesnym języku słowackim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego DXC. Prace Językoznawcze”, vol. 72, Kraków: Uniwersytet Jagielloński
- Pasich-Piasecka A. 1993, *Polysemy of the Polish verbal prefix "prze-"*, [w:] *Images from Cognitive Scene*, ed. E. Górská, Kraków: Universitas
- Paulsson O. 1996, *Prefiksacja zapożyczonych czasowników prefiksalnych w językach słowiańskich*, [w:] *Studia z leksykologii i gramatyki języków słowiańskich*, Kraków: Instytut Języka Polskiego, s. 49–52
- Petrov I. 2007, *Wyrażanie struktur polipredykatywnych w rozwoju języka bułgarskiego*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
- Piernikarski C. 1969, *Typy opozycji aspektowych czasownika polskiego na tle słowiańskim*. Wrocław: Ossolineum
- Piernikarski C. 1975, *Czasowniki z prefiksem „po-” w języku polskim i czeskim*, Warszawa: PWN
- Pisarkowa K. 1981, *Do semantyki kauzatywności*, „Polonica”, t. VII, s. 37–46
- Piwoń J. 1995, *Aspekt czasowników z prefiksem u- we współczesnym języku polskim*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 1–14
- Piwoń J. 1998, *Systematyczny opis sufiksalnych odpowiedności aspektowych czasowników polskich*, „Zeszyty Naukowe WSP w Olsztynie”, „Prace Językoznawcze”, t. II, s. 53–74
- Piwoń J. 2000, *Funkcje prefiksów prze- i roz- w dwóch współczesnych słownikach języka polskiego*, „Prace Językoznawcze”, t. II, s. 125–138
- Piwoń J. 2001, *O sposobach opisu funkcji prefiksów o- i ob(e)- we współczesnej praktyce leksykograficznej*, „Prace Językoznawcze”, t. III, s. 93–106

- Piwoń J. 2002, *Próba klasyfikacji polskich czasowników dwuaspektowych i dwuaspektowych homonimów czasownikowych*, „Prace Językoznawcze”, t. IV, s. 47–58
- Piwoń J. 2005, *O sufiksalnych parach aspektowych czasowników we współczesnym języku polskim*, „Język Polski”, z. 3, s. 193–212
- Przybylska R. 2006, *Schematy wyobrażeń i semantyka polskich prefiksów czasownikowych do-, od-, prze-, roz-, u-*, Kraków: Universitas
- Puzynina J. 1992, *Język wartości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Rogac-Smolej M. 2011, *Skladnja slovenskega knjižnega jezika – izbrana poglavja z vajami*, Ljubljana: Študentska založba Scripta
- Rudnik-Karwatowa Z., Karpińska H. 1999, *Słownik słów kluczowych językoznawstwa slawistycznego*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
- Rutkowska M. 1969, *Próba porównania funkcji prefiksów werbalnych w języku rosyjskim i polskim (na materiale morfemów „w-”)*, „Slavia Orientalis”, vol. 18
- Saksena A. 1982, *Contact in Causation*, „Language”, Vol. 58, s. 820–831
- Saloni Z. 1974, *Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich*, „Język Polski”, t. LIV, z. 1, 3–13, z. 2, 93–101
- Saloni Z. 2001, *Czasownik polski. Odmiana, słownik*, Warszawa: Wiedza Powszechna
- Sapir E. 1944 (1972), *Gradacja: studium z semantyki*, [w:] *Semantyka i słownik*, red. A. Wierzbicka, Wrocław: Ossolineum, s. 9–38
- Satkiewicz H. 1969, *Produktywne typy słotwórcze współczesnego języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego
- Schaffer J. 2000, *Causation by disconnection*, „Philosophy of Science”, Vol. 67, s. 285–300
- Seuren P. 1974, *Semantic Syntax*, London: Oxford University Press
- Shibatani M. 1973, *Semantics of Japanese causativization*, „Foundation of Language”, Vol. 9, s. 327–373
- Shibatani M. 1976, *The grammar of Causative Constructions: A Conspectus*, [w:] *Syntax and Semantics*, Vol. 6, ed. M. Shibatani, New York: Academic Press, s. 1–42
- Shibatani M. 1976, *Causativisation*, [w:] *Syntax and Semantics*, Vol. 6, ed. M. Shibatani, New York: Academic Press, s. 239–294
- Shibatani M. 2001, *Introduction. Some basic issues in the grammar of causation*, [in:] ed. M. Shibatani. *The grammar of causation and Interpersonal Manipulation. Based on the 8th Biennial Rice Symposium on Linguistics held in 2000*, ed. M. Shibatani, Philadelphia: John Benjamins North America, s. 1–22
- Shibatani M., Pardeshi P. 2001, *The causative continuum. The grammar of causation and interpersonal manipulation*, [w:] *The grammar of causation and Interpersonal Manipulation. Based on the 8th Biennial Rice Symposium on Linguistics held in 2000*, ed. M. Shibatani, Philadelphia: John Benjamins North America, s. 85–126
- Sieczkowski A. 1957, *Struktura słotwórcza przymiotników czeskich i polskich*, Wrocław: Ossolineum, Wydawnictwo PAN
- Słoman S. A. 2005, *Causal Models: How People Think about the World and its Alternatives*, Oxford: Oxford University Press
- Słoman S. A., Barbey K. A., Hotaling J. M. 2009, *A causal model theory of the meaning of cause, enable, and prevent*, „Cognitive Science”, Vol. 33, s. 21–50
- Słowski S. 1937, *Funkcje prefiksów werbalnych w języku starosłowiańskim (starobułgarskim)*, Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie
- Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka polskiego*, 2001. red. H. Jadacka, Kraków: Universitas

- Słownik terminów językoznawczych*, 1970, red. Z. Gołąb, A. Heinz, K. Polański, Warszawa: PWN
- Smith C. S. 1972, *On Causative Verbs and Derived Nominals in English*, "Linguistic Inquiry", Vol. 3, No. 1, s. 136–158
- Smith C. S. 1978, *Jespersen's "move and change" class and causative verbs in English*, [w:] *Linguistics and Literary Studies in Honor of Archibald A. Hill*, vol. 2: *Descriptive Linguistics*, eds. M. A. Jazayery, E. C. Palome, W. Winter, The Hague: Mouton, s. 101–109
- Smółkowa T. (red.) 1998, *Nowe słownictwo polskie. materiały z prasy lat 1985–1992*, cz. I: *A-O*, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN
- Song J. J. 1996, *Causatives and causation: a universal-typological perspective*, New York: Longman.
- Stalmaszczyk P. 1993, *The Organization of Predicate Argument Structure and Classification of English Verbs*, "Folia Linguistica", Vol. 30, s. 113–158
- Stalmaszczyk P. 1998, *Causative Verbs: Properties and Representations (from Generative Grammar to the Minimalist Program)*, [w:] *PASE Papers in Literature, Language and Culture, Proceedings of the sixth annual of the Polish Association of the Study of English, Pulawy April 1997*, eds. E. Gussmann, B. Szymanek, Lublin: The University Press of the Catholic University of Lublin, s. 535–546
- Stalmaszczyk P. 1998a, *Conceptual Semantics and Lexical Entries*, [w:] *Lexical Semantics, Cognition and Philosophy*, ed. B. Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź: Łódź University Press, s. 43–53
- Stalmaszczyk P. 2001, *The Syntax of English Lexical Causative Verbs*, "Acta Universitatis Nicolai Copernici. English Studies X – Humanities and Social Sciences", Vol. 345
- Stawnicka J. 2002, *Aktionsarten w języku rosyjskim i ich niemieckie translaty*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Stefan A. 2012, *Struktury posesywne i partytywne w języku polskim i słoweńskim*, rozprawa doktorska obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź
- Stramljič-Breznik I. 1995, *Izpridevniške glagolske izpeljanke*, „Studia Slavica Savariensis”, vol. 1–2, s. 52–69
- Stramljič-Breznik I. 1998, *Izpridevniške modifikacijske tvorjenke v Pleteršnikovem slovarju*, [w:] *Pleteršnikov slovensko-nemški slovar*. ed. Jože Toporišič, Novo Mesto: Tiskarna Novo Mesto, s. 41–54
- Stramljič-Breznik I. 2002, *Povezanost besedotvornih i vezljivostnih lastnosti glagola*, [w:] *Med dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika*. Maribor: Zora. Slavistično društvo, s. 400–408
- Stramljič-Breznik I. 2004, *Uvod*, [w:] *Besednodružinski slovar slovenskega jezika. Poskusni zvezek za iztočnice na B*, Maribor: Zora, s. 8–65
- Straś E. 2008, *Kategoria intensywności we frazeologii języka polskiego i rosyjskiego*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Sussex R. 1974, *The deep structure of adjectives in noun phrases*, "Journal of Linguistics", Vol. X, s. 111–131
- Svozilová N. 1997, *Slovesa pro praxi (Valenčný slovník nejčastějších českých sloves)*, Praha: Academia
- Šivic-Dular A. 1986, *Izpeljava slovanskih glagolov iz primernih podstav*, "Slavistična revija", vol. XXXIV, nr 2, s. 135–146
- Szlesiński I. 1972, *Wyrazy z przedrostkiem wz- (ws-, wez-, wes-) w polszczyźnie*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. XVIII
- Szlify-Sztejnowa S. 1960, *Przymiotniki dzierżawcze w języku polskim*, Wrocław: Ossolineum
- Szulc A. 1984, *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa: PWN
- Szumsk A. D. 2006, *Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne*, Kraków: Universitas

- Szupryczyńska M. 1980, *O podstawach podziału przymiotników na relacyjne i jakościowe*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 1–4
- Szupryczyńska M. 1980, *Opis składniowy polskiego przymiotnika*, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Szupryczyńska M. 2001, *Czasownikowe bazy słowotwórcze przymiotników potencjalnych na -alny*, „Prace Filologiczne”, t. XLVI, s. 567–576
- Śliwiński W. 1993, *Słownik semantyczno-syntaktyczny przymiotników polskich*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński
- Śmiech W. 1968, *Kształtowanie się funkcji semantycznych czasownikowego przedrostka „od(-e)-” w języku ogólnopolskim*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 3: *Językoznawstwo*, Warszawa
- Śmiech W. 1971, *Funkcje aspektów czasownikowych we współczesnym języku polskim*, Łódź–Wrocław: Ossolineum
- Śmiech W. 1986, *Derywacja prefiksalna czasowników polskich*, Wrocław: Ossolineum
- Śmiech W. 1987, *O niektórych wykładnikach intensywności akcji w języku polskim*, „Rozprawy Komisji Językowej”, t. XXXIII, s. 165–172
- Talmy L. 1985, *Lexicalization Patterns: Semantic Structure in Lexical Forms*, [w:] *Language Typology and Syntactic Description*, Vol. 3: *Grammatical Categories and the Lexicon*, ed. T. Shopen, Cambridge: Cambridge University Press, s. 57–149
- Talmy L. 1988, *Force Dynamics in Language and Thought*, Papers from the Twenty First Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society.
- Talmy L. 2000, *Toward of Cognitive Semantics*, Vol. 1, Cambridge, MA: MIT Press
- Teng Shou-hsin 1989, *The semantics of causatives in Chinese*, „Journal of the Chinese Language Teachers Association”, Monograph, Vol. 1, s. 227–244
- Tesnière L. 1959, *Éléments de syntaxe structural*, Paris: Librairie C. Klincksieck
- Terminińska K. 1983, *Składnia czasowników kauzatywnych we współczesnym języku polskim*, Katowice: Uniwersytet Śląski
- Tokarz E. 1987, *Nomina actionis we współczesnym języku słoweńskim*, Katowice: Uniwersytet Śląski
- Topolińska Z. 1975, *An attempt towards a syntactic description and semantic interpretation of the so called grammatical category of degree*, „Linguistica Silesiana”, t. 1
- Topolińska Z. 1977, *Mechanizmy nominalizacji w języku polskim*, „Studia Gramatyczne”, t. 1, 175–210
- Topolińska Z. 1978, *O pojęciach „nominalizacja” i „sentencjalizacja” i ich przydatności w opisie języka*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 5, Warszawa, s. 437–442
- Topolińska Z. 1979, *O rzeczownikach jako o wykładnikach predykcji*, „Opuscula Polono-Slavica”, s. 383–390
- Topolińska Z. 1990, *Z semantyki tzw. przymiotników i przysłówków właściwych*, „Prace Filologiczne”, t. XXXV, s. 229–237
- Toporišič J. 1976, *Besedotvorna teorija*, „Slavistična revija”, vol. XXIV, s. 163–179
- Toporišič J. 1979/1980, *Še k teoriji besednih vrst, posebno predikativa*, „Jezik in slovstvo”, vol. XXV, nr 7–8, s. 201–205
- Toporišič J. 1980, *Teorija besedotvorjenega algoritma*, „Slavistična revija”, vol. XXVIII, s. 141–151
- Toporišič J. 1982, *Nova slovenska skladnja*, Ljubljana: Državna Založba Slovenije
- Toporišič J. 1990, *Tretji o besedotvorni teoriji*, „Slavistična revija”, vol. XXXVIII, nr 4, s. 421–440

- Toporišič J. 2000, *Slovenska slovnica*, Maribor: Založba Obzorja
- Tsohatzidis S. L. (ed.) 1990, *Meanings and Prototypes: Studies in Linguistic Categorization*, London: Routledge
- Urban M. 2006, *Współczesne przymiotniki odrzeczownikowe*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
- Vendler Z. 1967, *Linguistics in philosophy*, Ithaca, NY: Cornell University Press
- Vendler Z. 1968, *Adjectives and nominalization*, Papers on formal Linguistics, The Hague: Mouton
- Vendler Z. 1984, *Agency and Causation*, "Midwest Studies in Philosophy", Vol. 9, s. 371–384
- Vidovič-Muha A. 1978, *Merila pomenske delitve nezaimenske pridevniške beside*, "Slavistična revija", vol. XXVII, nr 3, s. 253–275
- Vidovič-Muha A. 1979, *Kriteriji semantične sistematizacije slovenske nezaimenske pridevniške besede*, [w:] *XXIX Seminar za strane slaviste. Zadar-Kotor, 1–21.VIII.1978*, Titograd, s. 41–60
- Vidovič-Muha A. 1981, *Pomenske skupine neakakovostnih izpeljanih pridevnikov*, "Slavistična revija", vol. XXIX, nr 1, s. 19–40
- Vidovič-Muha A. 1984, *Struktura glagolskih tvorjenk v Trubarjevi Cerkovni ordnigi*, "Slavistična revija", vol. XXXII, nr 3, s. 245–256
- Vidovič-Muha A. 1984a, *Tipološke lastnosti besedotvorne skladnje*, [w:] *XX. Seminar slovenskega jezika, kulture in literature*, Ljubljana, s. 129–153
- Vidovič-Muha A. 1985, *Primeri tvorbenih vzorcev glagola*, [w:] *XXI. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana, s. 47–61
- Vidovič-Muha A. 1988, *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženek*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga
- Vidovič-Muha A. 1991, *Nadaljevanka o slovenski besedotvorni teoriji*, "Slavistična revija", vol. XXXIX, nr 1, s. 101–114
- Vidovič-Muha A. 1991a, *Skladenjska zgradba besede* [w:] "Nemzetközi Szlavisztikai" Napok IV. Szombathely, s. 7–22
- Vidovič-Muha A. 1997, *Razmerja med leksemi in homonimija. Uvodna razprava k "Slovarju slovenskih homonimov"* Júlie Bálint, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, s. 7–16
- Vidovič-Muha A. 2000, *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*, Ljubljana: Znanstveni Inštitut FF, s. 59–62
- Vidovič-Muha A. 2000a, *Čas v besedi (Tipologija leksikalne večpomenskosti)*, [w:] *XXXVI. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana, s. 85–109
- Vidovič-Muha A. 2003, *Pomenska tipologija leksemov glede na vrsto denotata*, [w:] *Drugi hrvatsko-slovenski slavistički skup. Zbornik referatov z drugega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja, ki je bilo v Šmarjeških Toplicah od 5. Do 6. Aprila 2001*, Ured. V. Požgaj Hadži, Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za slovenistiko, s. 37–48
- Vidovič-Muha A. 2005, *Medleksemski pomenski razmerji – sopomenskost in protipomenskost*, [w:] *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*, ured. M. Jesenšek. Maribor: Slavistično društvo Maribor, s. 206–221
- Wali K. 1981, *Cause, Causer and Causee: A Semantic Perspective*, "Journal of Linguistics", Vol. 17, s. 289–308
- Wanot M. 2007, *Gniazda słowotwórcze od nazw krajów (państw) europejskich. Zakres potencjalności*, "LingVaria", t. II, z. 2, s. 245–258

- Węgrzynek K. 1995, *Składnia przymiotnika polskiego w ujęciu generatywno-transformacyjnym*, „Prace Instytutu Języka Polskiego PAN”, t. 96
- Wieczorek D. 1988, *K voprosu o kauzatore*, [w:] *Problemy semantyki leksykalnej*, t. 2, Katowice: Uniwersytet Śląski, s. 112–117
- Wierzbicka A. 1975, *Why ‘kill’ does not mean ‘cause to die’: the semantic of action sentences*, “Foundations of Language”, Vol. 13, s. 91–528
- Wierzbicka A. 2006, *Semantyka. jednostki elementarne i uniwersalne*, przeł. A. Głaz, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- Winkler-Leszczyńska J. 1964, *Sufiksy przymiotnikowe -ity, -isty, -aty, -asty w języku polskim na tle ogólnosłowiańskim*, Wrocław: Ossolineum
- Witkowska-Gutkowska M. 1989, *Funkcje czasownikowe przedrostka „przy-” w porównaniu z funkcjami przymyka „przy-” w języku polskim*, „Acta Universitatis Lodzensis”, Folia linguistica, vol. 21, s. 43–56
- Wolff P. 2003, *Direct causation in the linguistic coding and individuation of causal events*, “Cognition”, Vol. 88, s. 1–48
- Wolff P., Hausknecht M., Holmes K. 2011, *How omissions cause events*, [w:] *Event Representation in Language and Cognition. Language, culture & cognition 11*, ed. J. Bohnermeyer, E. Pedersen, Cambridge: Cambridge University Press, s. 228–277
- Wróbel H. 1978, *O zasadach opisu słowotwórczego polskich czasowników prefiksalnych*, [w:] *Studia gramatyczne II*, red. R. Laskowski, Z. Topolińska. Wrocław: Ossolineum, s. 105–119
- Wróbel H. 1979, *Prefiksacja czasowników a aktualizacja struktur predykatowo-argumentowych*, „Otázky slovanske syntaxe”, vol. IV, nr 1, s. 175–180
- Wróbel H. 1979a, *Współczesne i staropolskie czasowniki z przedrostkiem do-*, [w:] *Opuscula Polono-Slavica*, Wrocław: Ossolineum, s. 415–421
- Wróbel H. 1979b, *Związki morfologii, semantyki i składni w prefiksacji polskich czasowników*, „Slavica Lundensia”
- Wróbel H. 1980, *Współczesne i staropolskie funkcje słowotwórcze czasownikowego przedrostka „na-”*, „Prace Językoznawcze”, Studia historycznojęzykowe, t. VII, red. A. Grybosiova, A. Kowalska, s. 49–59
- Wróbel H. 1999, *Słowotwórstwo czasowników*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 2, red. R. Grzegorzczkova. R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 536–577
- Wtorkowska M. 2005, *Primerjava poljskih glagolov s predpono w(e)- in slovenskih glagolov s predpono v-*, „Slavistična revija”, vol. LIII, nr 4, s. 521–531
- Wunderlich D. 1997, *Cause and the structure of verbs*, “Linguistic Inquiry”, Vol. 28, s. 27–68
- Zarębski R. 2012, *Rzeczownikowe prefiksy obcego pochodzenia w historii języka polskiego*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
- Zatorska A. 2006, *Osoba uczestnikiem sytuacji kauzatywnej wyrażonej językowo*, [w:] *Osoba i osobowość*, red. M. Pietrzak, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, s. 487–495
- Zatorska A. 2007, *Z pogranicza kauzatywnych czasowników emocji, percepcji i wartościowania*, [w:] *Pogranicza*, red. D. Kowalska, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, s. 767–774
- Zatorska A. 2008, *Wybrane kauzatywne konstrukcje zdaniowe (na przykładzie języka słoweńskiego)*, [w:] *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich 6. Opis, konfrontacja, przekład*, „Slavica Wratislaviensia”, t. CXLVII, red. M. Sarnowski, W. Wysochański, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 569–576
- Zatorska A. 2008a, *Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z nazwą barw w parafrazie*, „Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura”, z. 5, s. 73–87

- Zatorska A. 2008b, *Recenzja książki D. Szumskiej "Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne"*, *Universitas, Kraków* 2006. „Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura”, z. 5, s. 188–190
- Zatorska A. 2010, *Causative Predicates in Polish and Slovenian. The Project of Description*, [w:] *Beiträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (POLYSLAV)* 13. (Die Welt der Slaven. Sammelbände 40), eds. K. B. Fischer, G. Krumbholz, M. Lazar, J. Rabiega-Wisniewska, München–Berlin: Verlag Otto Sagner, s. 291–296
- Zatorska A. 2011, *Z problematyki opisu struktur zdaniowych realizujących predykat kauzatywny w języku polskim i słoweńskim*, „Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura”, z. 8, s. 39–48
- Zatorska A. 2011a, *Wykładniki predykatów kauzatywnych zawierających pojęcie narodowości lub wyznania w języku słoweńskim*, [w:] *Naród. Religia. Język*, red. A. Gajda. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, s. 463–475
- Zatorska A. 2012, *Intensywność w semantyce kauzatywów. Na materiale polskim i słoweńskim*, [w:] *Beiträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (POLYSLAV)* 15. (Die Welt der Slaven. Sammelbände 46), Hrsg. E. Kislova, K. Knapik-Gawin, E. Kubicka, K. Szafraniec, M. Tomancová, S. Ulrich, München–Berlin–Washington, DC: Verlag Otto Sagner, s. 303–309
- Zatorska A. 2012a, *An overview of Recent Comparative Studies of Polish and Slovene Languages*, [w:] *Formal and Semantic Aspects of Linguistic Research*, eds. K. Bogacki, J. Cholewa, A. Rozumko, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 321–328
- Zatorska A. [w druku], *Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z nazwami wymiarów w parafrazie*, [w:] *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich. Opis, konfrontacja, przekład*, „Slavica Wratislaviensia”
- Zatorska A. [w druku], *Recenzja publikacji: „Andreja Žele, Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2008”
- Zgólkowa H. 1988, *Czasowniki przedrostkowe we współczesnej polszczyźnie*, „Rozprawy Komisji Językowej. ŁTN”, t. XXIV, s. 301–308
- Zhang Mei-Lan 2006, *Causative verb, related syntactical and semantic structure in Modern Chinese*, „Journal of Tsinghua University (Philosophy and Social Sciences)”, Vol. 2, No. 2, s. 96–105
- Žele A. 2000, *Tipologija povedkovne rabe v Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, „Jezikoslovni zapiski”, vol. 6, s. 57–65
- Žele A. 2001, *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU
- Žele A. 2003, *Glagolska vezljivost iz teorije v slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU
- Žele A. 2003a, *Slovarska obravnava povedkovnika*, „Jezik in slovstvo”, vol. 48, nr 2, s. 3–15
- Žele A. 2006, *Koreferenčna vezljivostna razmerja v slovenskih povedih*, „Slavistična revija”, vol. 1, s. 13–25
- Žele A. 2006a, *Povedkovniška vloga v slovenskih povedih*. „Slavia Meridionalis”, vol. 6, s. 173–184
- Žele A. 2008, *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU
- Žele A. 2008a, *Reševanje nekaterih skladenjskih vprašanj slovenščine glede na razpoložljive teorije in metode*, „Slavistična revija”, vol. 2, s. 161–176
- Żmigrodzki P. 2000, *Właściwości składniowe analitycznych konstrukcji werbo-nominalnych w języku polskim*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

WYKAZ ŹRÓDEŁ

Źródła dla języka polskiego

Słowniki

USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, 2004, red. S. Dubisz, PWN SA, wersja 1.0 (CD ROM), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Korpusy

NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego, www.nkjp.pl

Inne

CZK – „Cztery Kąty”

DWU – *Polski wiek XX. Dwudziestolecie*, 2009, Warszawa: Bellona

GW – „Gazeta Wyborcza”, www.gazeta.pl

SZP – U. J. Wła si u k, 2010, *Jestem synem tej ziemi. Szlaki papieskie. Tatry*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła

TS – „Twój Styl”

ŻC – M. J. Ł o z i ń s c y, 2011, *W przedwojennej Polsce. Życie codzienne i niecodzienne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Źródła dla języka słoweńskiego

Słowniki

SSKJ – *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 2000, elektronska izdaja, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša in avtorji, Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU

Ostromęc ka - Frączak B., Pretnar T., 1996, *Slovensko-poljski slovar. Słownik słoweńsko-polski*, Ljubljana: DZS

Korpusy

NB – Nova Beseda – korpus języka słoweńskiego, http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html

Inne

DELO – „Delo” – www.delo.si

GR – S. G r a n d a, 2008, *Mala zgodovina Slovenije*. Celje: Celjska Mohorjeva družba

KZ – J. P r u n k, 2002, *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Založba Grad

ZSBS – *Slovenska zgodovina v besedi in sliki*, 2003, red. B. Vodopivec. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga

WYKAZ SYMBOLI I SKRÓTÓW

SYMBOLE

- Ag – pozycja argumentowa Agentive
Exp – pozycja argumentowa Experiencer
Instr – pozycja argumentowa Instrument
Loc – pozycja argumentowa Locative
O – pozycja argumentowa Objective
P – symbol nadrzędnego, bazowego predykatu kauzatywnego (pogrubienie celowe – wyróżnienie)
P – symbol nadrzędnego, bazowego predykatu wewnętrznego przyczyny, także predykatu implikującego argumenty propozycjonalne w strukturze P (p, q)
Q – symbol nadrzędnego, bazowego predykatu wewnętrznego skutku
p – symbol argumentu propozycjonalnego przyczyny
q – symbol argumentu propozycjonalnego skutku
x, y, z – symbole argumentów przedmiotowych
N_{ap} – argument przedmiotowy ze struktury propozycjonalnej przyczyny
N_{aq} – argument przedmiotowy ze struktury propozycjonalnej skutku
N_{ap part} – argument odnoszący się do części denotatu z pozycji dla argumentu przedmiotowego wewnętrznej propozycji przyczyny
N_{aq part} – argument odnoszący się do części denotatu z pozycji dla argumentu przedmiotowego wewnętrznej skutku
N_x N_y N_z – argument przedmiotowy przy predykanie pierwszego rzędu
Ø_x Ø_y Ø_z – symbole niewypełnionych miejsc argumentowych implikowanych przez predykat niższego rzędu
N_{x part} N_{y part} N_{z part} – argument przedmiotowy przy predykanie pierwszego rzędu z oznaczoną partytywnością
V – wyrażenie predykatywne odpowiadające predykatowi drugiego lub pierwszego rzędu
V_p – wyrażenie predykatywne odpowiadające predykatowi wewnętrznemu przyczyny
V_q – wyrażenie predykatywne odpowiadające predykatowi wewnętrznemu skutku
NV_p – wyrażenie predykatywne w postaci nomen w pozycji wewnętrznego predykatu przyczyny
NV_q – wyrażenie predykatywne w postaci nomen w pozycji wewnętrznego predykatu skutku
Ø_p – niewypełniona pozycja predykatu wewnętrznego w argumentacie propozycjonalnym przyczyny
Ø_q – niewypełniona pozycja predykatu wewnętrznego w argumentacie propozycjonalnym skutku

SKRÓTY

- ant. – antonim
dov. – dovršni sloveń. (czasownik dokonany)
EOJ – *Encyklopedia jezikoznawstwa ogólnego* 1995. red. K. Polański, Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum
nedov. – nedovršni sloveń. (czasownik niedokonany)
GW – „Gazeta Wyborcza”
KZ – J. P r u n k. 2002, *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Založba Grad

metafor. – metaforyczne

NB – Korpus języka słoweńskiego

NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego

p – GWp, KZp, NBp, NKJp, SSKJp, TSp, USJP etc. – przykłady zmodyfikowane

słoweń. – słoweński

SSKJ – *Slovar slovenskega knjižnega jezika*; 2000, digitalna izdaja. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

STJ – *Słownik terminów językoznawczych*, 1970, red. Z. Gołąb, A. Heinz, K. Polański, Warszawa: PWN

TS – „Twój Styl”, czasopismo

USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, 2004, red. S. Dubisz, wersja 1.0 (CD ROM), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

INDEKSY CZASOWNIKÓW I PRZYMOTNIKÓW POLSKICH I SŁOWEŃSKICH

Pierwsze dwie listy obejmują polskie czasowniki wraz z przymiotnikami oraz przymiotniki z korespondującymi z nimi czasownikami. Lista trzecia i czwarta zawiera analogiczny zestaw jednostek słoweńskich. Indeksy czasowników zawierają alfabetycznie uporządkowane verba, którym przyporządkowano przymiotniki w stopniu równym, np. pol. *bielić* por. *biały*; słoweń. *belíti* por. *bél*. Wyjątek od tej zasady stanowią sytuacje, gdy związek semantyczno-słotwórczy łączy comparativus przymiotnika z czasownikiem, np. pol. *zmniejszyć* – *mniej*; *zwiększyć* – *większy*; słoweń. *zmánjšati* – *mánjši*; *zvéčati* – *véčji*. Jednak w przeważającej większości haseł wskazano na przymiotnik w stopniu równym. Przymiotnik stanowi tutaj podstawę formalną, umożliwiającą określenie granic analizowanej klasy. Podanie formy stopnia równego nie oznacza szczegółowej interpretacji. Analiza semantyczna przy użyciu metody parafrazowania ujawnia przymiotnik także w stopniu wyższym przy prezentacji poszczególnych haseł czasownikowych i poszczególnych parafraz, np. pol. *słodzić* – ‘powodować, że coś jest słodkie, słodsze’, np. *Gospodyni słodzi kompot* – *Gospodyni powoduje, że kompot jest słodki / słodszy*; słoweń. *sladíti*¹ – ‘delati kaj sladko’ – *Gospa sladi čaj*; *sladíti*² – ‘delati kaj sladko’, por. *sládek*² [*prijéten*, *sréčen*, (*bolj*) *prijéten*, (*bolj*) *sréčen*]¹, np. *Vnuki sladijo babičino in dedkovo življenje*. Przy podawaniu znaczenia polisemicznego parafrazującego przymiotnika mogą być wykorzystywane także formy komparatywu, np. pol. *bogacić*² por. *bogaty*² [*większy*, *liczniejszy*]; słoweń. *bogatíti*³ por. *bogár*² [*številen*, *bolj številen*, *številnejši*, *véčji*] oraz *bogatíti*³ por. *bogár*³ [*vréden*, *bolj vréden*, *vrédnejši*, *bóljši*]. Często na liście indeksowej znajduje się jedynie stopień równy przymiotnika, np. *spowolnić*, por. *powolny*, *ulatwiać*, por. *łatwy*, *unowocześnić*, por. *nowoczesny*, podczas gdy w *Słowniczku* w rozdziale V, podając parafrazę, przytoczono formy stopnia równego i stopień wyższy, por. ‘*spowodować, że coś jest bardziej powolne, wolniejsze*’; ‘*powodować, że coś staje się łatwe, łatwiejsze*’; ‘*spowodować, że coś jest nowoczesne, nowocześniejsze*’.

Wyróżnienie modyfikacji znaczeń kauzatywów ze względu na kategorię intensywności cechy może również wskazywać na obecność cechy w stopniu zwiększonym, np. pol. *przesuszyć* – *Ania przesuszyła rośliny* – *Ania spowodowała, że rośliny są zbyt suche / bardzo suche*; słoweń. *presušiti* – *Ana je presušila rastline* lub na obecność danej cechy w stopniu zmniejszonym, np. pol. *podsuszyć* – *Ania podsuszyła psu sierść* – *Ania spowodowała, że sierść psa jest trochę sucha*; słoweń. *prikrivíti* – *Mojster je prikrivil palico* – *Mojster je nekoliko ukrivil palico*.

¹ Modyfikatory *bolj* i *manj* pozostawiam bez akcentów, por. „Kadar tvorimo primernik z *bolj*, je le-ta naglašen (*bólj túj*), če se izraža neenakost (*bólj* ali *mánj* kot kaj drugega), če pa le stopnja lastnosti, pa *bolj* nima naglasa; *tá stvár mi je bolj túja* (= precej tuja, malo poznana)” [Toporišič 2000: 327].

INDEKS CZASOWNIKÓW POLSKICH Z PRZYMOTNIKAMI

absurdalizować por. *absurdalny*
afrykanizować por. *afrykański*
aktualizować por. *aktualny*
aktywizować por. *aktywny*
amerykanizować por. *amerykański*
anarchizować por. *anarchiczny*
angielszczyć por. *angielski*
anglizować por. *angielski*
antybizować por. *antyczny*
arabizować por. *arabski*
archaizować por. *archaiczny*
aromatyzować por. *aromatyczny*
automatyzować por. *automatyczny*
autonomizować por. *autonomiczny*

banalizować por. *banalny*
barbaryzować por. *barbarzyński*
barwić por. *barwny*
beletryzować por. *beletrystyczny*
bielić por. *biały*
*bogacie*¹ por. *bogaty*¹
*bogacie*² por. *bogaty*² [większy, liczniejszy]
brązować por. *brązowy*
brudzić por. *brudny*
brunatnić por. *brunatny*
brutalizować por. *brutalny*
bułgaryzować por. *bułgarski*

chłodzić por. *chłodny*¹
czechizować por. *czeski*
czernić por. *czarny*
czerwienić por. *czerwony*
czyścić por. *czysty*

dekomunizować por. *komunistyczny*
delegalizować por. *legalny*
demokratyzować por. *demokratyczny*
demonizować por. *demoniczny*
demoralizować por. *moralny*
depopularyzować por. *popularny*
desakralizować por. *sakralny*
destabilizować por. *stabilny*
dezaktualizować por. *aktualny*
diabolizować por. *diaboliczny*
dobrudzić por. *brudny*
dociążyć por. *ciężki*
dociążyć por. *ciężki*

docieplać por. *ciepły*² [chroniący przed zimnem]
docieplić por. *ciepły*² [chroniący przed zimnem]

doczyszcząć por. *czysty*
doczyścić por. *czysty*
dogęszczać por. *gęsty*
dogęścić por. *gęsty*
dogładzać por. *gładki*¹
dogładzić por. *gładki*¹
dokwasić por. *kwaśny*
dokwaszać por. *kwaśny*
doskonalic por. *doskonały*
*dosładzać*¹ por. *słodki*¹
*dosłodzić*¹ por. *słodki*¹
dosalać por. *słony*
dosolić por. *słony*
dosuszać por. *suchy*
dosuszyć por. *suchy*
doszczelniać por. *szczelny*
doszczelnić por. *szczelny*
dowartościować por. *wart, wartościowy*
dowartościowywać por. *wart, wartościowy*
dynamizować por. *dynamiczny*
dyscyplinować por. *zdyscyplinowany*

egalitaryzować por. *egalitarny*
erotyzować por. *erotyczny*
europelizować por. *europejski*

fabularyzować por. *fabularny*
falować por. *falisty*
faszyzować por. *faszystowski*
formalizować por. *formalistyczny*

geometryzować por. *geometryczny*
germanizować por. *germański*
gładzić por. *gładki*¹

hellenizować por. *helleński*
heroizować por. *heroiczny*

idealizować por. *idealny*
ideologizować por. *ideologiczny*
idiotyzować por. *idiotyczny*
industrializować por. *industrialny*
indywidualizować por. *indywidualny*

infantylizować por. *infantylny*
intensyfikować por. *intensywny*

judaizować por. *judaistyczny*

kędzierzawić por. *kędzierzawy*
klarować por. *klarowny*
klasycyzować por. *klasyczny, klasycystyczny*
klerykalizować por. *klerykalny*
kolorować por. *kolorowy*
koloryzować por. *kolorowy*
komercjalizować por. *komercyjny*
komplikować por. *skomplikowany*
komunizować por. *komunistyczny*
konkretyzować por. *konkretny*
konwencjonalizować por. *konwencjonalny*
kosmacić por. *kosmaty*
koślawić por. *koślawy*
krzywić por. *krzywy*
kudłać por. *kudłaty*
kulawić por. *kulawy*
kwaśnić por. *kwaśny*

laicyzować por. *laicki*
legalizować por. *legalny*
liberalizować por. *liberalny*
liryzować por. *liryczny*
luzować por. *luźny*

łagodzić por. *łagodny*

maksymalizować por. *maksymalny*
marginalizować por. *marginalny*
matować por. *matowy*
mącić¹ por. *mętny¹*
mącić² por. *mętny²* [*niejasny, niezrozumiały, (nieuczciwy)*]
miękczyć por. *miękki*
miniaturyzować por. *miniaturowy*
minimalizować por. *minimalny*
moczyć por. *mokry*
monumentalizować por. *monumentalny*
mroczyć por. *mroczny¹*

nabrudzić por. *brudny*
nadwątlać por. *wąty*
nadwątlić por. *wąty*
nagłaśniać¹ por. *głośny¹*
nagłaśniać² por. *głośny²* [*znany, powszechnie znany, sławny, słynny*]

nagłośniać¹ por. *głośny¹*
nagłośniać² por. *głośny²* [*znany, powszechnie znany, sławny, słynny*]
nagłościć¹ por. *głośny¹*
nagłościć² por. *głośny²* [*znany, powszechnie znany, sławny, słynny*]
namoczyć por. *mokry*
naostrzyć por. *ostrzy¹*
napelniać por. *pełny*
napelnić por. *pełny*
naprostować por. *prosty¹*
naprostowywać por. *prosty¹*
napstrzyć por. *pstry*
napuszać por. *puszysty*
napuszyć por. *puszysty*
narowić por. *narowisty*
nasilać por. *silny* [*intensywny*]
nasilić por. *silny* [*intensywny*]
nasuszyć por. *suchy*
nasycać por. *syty*
nasycić por. *syty*
nathuszczać por. *tłusty*
nathuszczyć por. *tłusty*
nawilgacać por. *wilgotny*
nawilgocić por. *wilgotny*
nawilżać por. *wilgotny*
nawilżyć por. *wilgotny*
neutralizować por. *neutralny*
niebieścić por. *niebieski*
niemczyć por. *niemiecki*
niepokoić por. *niespokojny*
normalizować por. *normalny*

obciążać por. *ciężki*
obciążyć por. *ciężki*
obiektywizować por. *obiektywny*
obielać por. *biały*
obielić por. *biały*
objaśniać por. *jasny²* [*prosty, zrozumiały*]
objaśnić por. *jasny²* [*prosty, zrozumiały*]
obluzować por. *luźny*
obluzowywać por. *luźny*
oblaskawiać por. *łaskawy*
oblaskawić por. *łaskawy*
obnażać¹ por. *nagi¹*
obnażać² por. *nagi²* [*jawny*]
obnażyć¹ por. *nagi¹*
obnażyć² por. *nagi²* [*jawny*]
obniżać¹ por. *niższy¹*

obniżać² por. niższy² [mniej liczny, mniej intensywny, mniejszy]
 obniżyć¹ por. niższy¹
 obniżyć² por. niższy² [mniej liczny, mniej intensywny, mniejszy]
 obostrzać por. ostry² [rygorystyczny, surowy]
 obostrzyć por. ostry² [rygorystyczny, surowy]
 obrównać por. równy¹
 obrównywać por. równy¹
 obsuszać por. suchy
 obsuszyć por. suchy
 ochładzać¹ por. chłodny¹
 ochładzać² por. chłodny² [mniej intensywny, mniej ciepły, mniej miły]
 ochłodzić¹ por. chłodny¹
 ochłodzić² por. chłodny² [mniej intensywny, mniej ciepły, mniej miły]
 ocieplać¹ por. ciepły¹
 ocieplać² por. ciepły² [chroniący przed zimą]
 ocieplać³ por. ciepły³ [przyjazny, życzliwy, przyjemny]
 ocieplić¹ por. ciepły¹
 ocieplić² por. ciepły² [chroniący przed zimą]
 ocieplić³ por. ciepły³ [przyjazny, życzliwy, przyjemny]
 oczyszczać por. czysty
 oczyścić por. czysty
 odbarwiać por. barwny
 odbarwić por. barwny
 odbiurokratyzować por. biurokratyczny
 odbiurokratyzować por. biurokratyczny
 odchładzać por. chłodny¹
 odchłodzić por. chłodny¹
 odchudzać¹ por. chudy¹
 odchudzać² por. chudy² [nietłusty]
 odchudzać³ por. chudy³ [niezasobny]
 odchudzić¹ por. chudy¹
 odchudzić² por. chudy² [nietłusty]
 odchudzić³ por. chudy³ [niezasobny]
 odciążać por. ciężki
 odciążyć por. ciężki
 odcyszczać por. czysty
 oczyścić por. czysty
 oddemonizować por. demoniczny
 oderotyzować por. erotyczny
 odformalizować por. formalny
 odheroizować por. heroiczny

odheroizowywać por. heroiczny
 odindywidualizować por. indywidualny
 odindywidualizowywać por. indywidualny
 odintelektualizować por. intelektualny
 odintelektualizowywać por. intelektualny
 odkonwencjonalizować por. konwencjonalny
 odkonwencjonalizowywać por. konwencjonalny
 odkwasić por. kwaśny
 odkwaszać por. kwaśny
 odmetaforyzować por. metaforyczny
 odmetaforyzowywać por. metaforyczny
 odmłdzać por. młody
 odmłodzić por. młody
 odnasawiać por. nosowy
 odnosawiać por. nosowy
 odnosować por. nosowy
 odnawiać por. nowy
 odnowić por. nowy
 odpolityczniać por. polityczny
 odpolitycznić por. polityczny
 odrealniać por. realny
 odrealnić por. realny
 odświeżać por. świeży
 odświeżyć por. świeży
 odtajniać por. tajny
 odtajnić por. tajny
 odłuszczać por. tłusty
 odłuszczyć por. tłusty
 oglądać¹ por. gładki¹
 oglądać² por. gładki³ [o dobrych manierach, wyrobiony towarzysko]
 oglądzić¹ por. gładki¹
 oglądzić² por. gładki³ [o dobrych manierach, wyrobiony towarzysko]
 ogłupiać por. głupi
 ogłupić por. głupi
 ogłuszać por. głuchy
 ogłuszyć por. głuchy
 ogałacać por. goły
 ogałać por. goły
 ogołocić por. goły
 okulać por. kulawy
 omraczać¹ por. mroczny¹
 omraczać² por. mroczny² [negatywny, nieprzyjazny, ponury, tragiczny]
 omroczyć¹ por. mroczny¹
 omroczyć² por. mroczny² [negatywny, nieprzyjazny, ponury, tragiczny]

onieśmielać por. *nieśmiały*
onieśmielić por. *nieśmiały*
oprzytomniać por. *przysłomny*
oprzytomnić por. *przysłomny*
optymalizować por. *optymalny*
orzeźwiać por. *rzeźwy, rzeński*
orzeźwić por. *rzeźwy, rzeński*
osamotniać por. *samotny*
osamotnić por. *samotny*
osłabiać por. *slaby*
osłabić por. *slaby*
*osładzać*¹ por. *słodki*¹
*osładzać*² por. *słodki*² [*miły, przyjemny*]
*osłodzić*¹ por. *słodki*¹
*osłodzić*² por. *słodki*² [*miły, przyjemny*]
osolić por. *słony*
osrebrzać por. *srebrny*
osrebrzyć por. *srebrny*
ostrzyć por. *ostrzy*¹
osuszać por. *suchy*
osuszyć por. *suchy*
oswabdząć por. *swobodny*
oswabdząć por. *swobodny*
oswobodzić por. *swobodny*
oszepecać por. *szepetny*
oszepecić por. *szepetny*
oślepić por. *ślepy*
oślepić por. *ślepy*
ośmielać por. *śmiały*
ośmielić por. *śmiały*
ośmieszać por. *śmieszny*
ośmieszyć por. *śmieszny*
otępić por. *tępy*² [*bierny, niewrażliwy, obojętny*]
otępić por. *tępy*² [*bierny, niewrażliwy, obojętny*]
otrzeźwiać por. *trzeźwy*
otrzeźwić por. *trzeźwy*
oziębiać por. *zimny*
oziębić por. *zimny*
ozłacać por. *złoty*
ozłocić por. *złoty*
*ożywiać*¹ por. *żywy*¹
*ożywiać*² por. *żywy*² [*intensywny, intensywniejszy*]
*ożywiać*³ por. *żywy*³ [*ciekawy, ciekawszy, ładny, ładniejszy*]
*ożywić*¹ por. *żywy*¹
*ożywić*² por. *żywy*² [*intensywny, intensywniejszy*]

*ożywić*³ por. *żywy*³ [*ciekawy, ciekawszy, ładny, ładniejszy*]
palatalizować por. *palatalny*
pobielać por. *biały*
pobielić por. *biały*
pobrudzić por. *brudny*
poczernić por. *czarny*
poczyścić por. *czysty*
podbarwić por. *barwny*
podrażać por. *droższy*
podrożyć por. *droższy*
podrumieniać por. *rumiany*
podrumienić por. *rumiany*
podsuszać por. *suchy*
podsuszyć por. *suchy*
*podwyższać*¹ por. *wyższy*¹
*podwyższać*² por. *wyższy*² [*większy, intensywniejszy*]
*podwyższyć*¹ por. *wyższy*¹
*podwyższyć*² por. *wyższy*² [*większy, intensywniejszy*]
pogarszać por. *gorszy*
pogłasniać por. *głośny*
*pogłębiać*¹ por. *głęboki*¹
*pogłębiać*² por. *głęboki*² [*wnikliwy*]
*pogłębiać*³ por. *głęboki*³ [*intensywny, większy*]
*pogłębić*¹ por. *głęboki*¹
*pogłębić*² por. *głęboki*² [*wnikliwy*]
*pogłębić*³ por. *głęboki*³ [*intensywny, większy*]
pogłośniać por. *głośny*¹
pogłościć por. *głośny*¹
pogorszyć por. *gorszy*
pogrubić por. *gruby*
pogrubić por. *gruby*
pojedźniać por. *jędry*
pokolorować por. *kolorowy*
pokońlikować por. *skomplikowany*
pokoślawić por. *koślawy*
pokrzywić por. *krzywy*
polepszać por. *lepszy*
polepszyć por. *lepszy*
poluszczyć por. *polski*
*poluzować*¹ por. *luźny*¹
*poluzować*² por. *luźny*² [*nierygorystyczny, swobodny*]
*poluźniać*¹ por. *luźny*¹
*poluźniać*² por. *luźny*² [*nierygorystyczny, swobodny*]

poluźnić¹ por. luźny¹
 poluźnić² por. luźny² [nierygorystyczny, swo-
 bodny]
 pomącić¹ por. mętny¹
 pomącić² por. mętny² [niejasny, niezrozumia-
 ły, (nieuczciwy)]
 pomniejszać por. mniejszy
 pomniejszyć por. mniejszy
 pomoczyć por. mokry
 ponapełniać por. pełny
 poobniżyć¹ por. niższy¹
 poobniżyć² por. niższy² [mniej liczny, mniej
 intensywny, mniejszy]
 poostrzyć por. ostry¹
 popularyzować por. popularny
 poskracać por. krótszy
 posłodzić por. słodki¹
 posrebrzać por. srebrny
 posrebrzyć por. srebrny
 postarzać por. stary
 postarzyć por. stary
 posuszyć¹ por. suchy
 posuszyć² por. suchy
 poszerzać¹ por. szeroki¹
 poszerzać² por. szeroki² [o większym zasięgu,
 na większą skalę]
 poszerzyć¹ por. szeroki¹
 poszerzyć² por. szeroki² [o większym zasięgu,
 na większą skalę]
 potaniać por. tani
 potanieć por. tani
 potępić por. tępy¹ [mniej ostry¹]
 powiększać¹ por. większy¹
 powiększać² por. większy² [intensywny, in-
 tensywniejszy, o większym zasięgu, roz-
 leglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący
 nad innymi liczbą, ilością czegoś]
 powiększyć¹ por. większy¹
 powiększyć² por. większy² [intensywny, inten-
 sywniejszy, o większym zasięgu, rozle-
 glejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący
 nad innymi liczbą, ilością czegoś]
 powykrzywiać por. krzywy
 powypełniać por. pełny
 pozapełniać por. pełny
 pozłacać por. złoty
 pozłocić por. złoty
 pozmniejszać por. mniejszy
 pozwężyć por. węższy

prostować por. prosty¹
 prymitywizować por. prymitywny
 prywatyzować por. prywatny
 przechładzać por. chłodny¹
 przechłodzić por. chłodny¹
 przeczerńać por. czarny
 przeczernić por. czarny
 przeczyszcząć por. czysty
 przeczyścić por. czysty
 przedłużać por. dłuższy
 przedłużyć por. dłuższy
 przegładzać por. gładki¹
 przegładzić por. gładki¹
 przeidealizować por. idealny
 przeintelektualizować por. intelektualny
 przejaskrawiać¹ por. jaskrawy¹
 przejaskrawiać² por. jaskrawy² [przesadny]
 przejaskrawić¹ por. jaskrawy¹
 przejaskrawić² por. jaskrawy² [przesadny]
 przejaśniać¹ por. jasny¹
 przejaśniać² por. jasny² [prosty, zrozumiały]
 przejaśnić¹ por. jasny¹
 przejaśnić² por. jasny² [prosty, zrozumiały]
 przekwasić por. kwaśny
 przekwaszać por. kwaśny
 przemaczać por. mokry
 przemoczyć por. mokry
 przepelniać por. pełny
 przepelnić por. pełny
 przerzedzać¹ por. rzadki
 przerzedzać² por. rzadki [mniej liczny]
 przerzedzić¹ por. rzadki
 przerzedzić² por. rzadki [mniej liczny]
 przesładzać¹ por. słodki¹
 przesładzać² por. słodki³ [ckliwy]
 przesłodzić¹ por. słodki¹
 przesłodzić² por. słodki³ [ckliwy]
 przesuszać por. suchy
 przesuszyć por. suchy
 przewęzić por. węższy
 przewężyć por. węższy
 przybliżać¹ por. bliższy¹
 przybliżać² por. bliższy² [prosty, zrozumiały]
 przybliżyć¹ por. bliższy¹
 przybliżyć² por. bliższy² [prosty, zrozumiały]
 przybrudzić por. brudny
 przyciemniać por. ciemny
 przyciemnić por. ciemny
 przyciszać por. cichy

przyciszyć por. *cichy*
przyczerniać por. *czarny*
przyczernić por. *czarny*
przyglądać por. *gładki*¹
przyglądzić por. *gładki*¹
przyplaszcząć por. *plaski*
przyplaszczyc por. *plaski*
przyrumieniać por. *rumiany*
przyrumienić por. *rumiany*
*przytępiać*¹ por. *tępy*¹
*przytępiać*² por. *tępy*² [bierny, niewrażliwy, obojętny]
*przytępić*¹ por. *tępy*¹
*przytępić*² por. *tępy*² [bierny, niewrażliwy, obojętny]
przyżółcić por. *żółty*
pustoszyć por. *pusty* [opustoszały]
puszyć por. *puszysty*

racjonalizować por. *racjonalny*
radikalizować por. *radikalny*
relegalizować por. *legalny*
reprzywatyzować por. *prywatny*
romanizować por. *romański*
rozbielać por. *biały*
rozbielić por. *biały*
rozchmurzać por. *chmurny*² [ponury, posępny]
rozchmurzyć por. *chmurny*² [ponury, posępny]
rozcieńczać por. *cieńki*² [rzadki o cieczy]
rozcieńczyć por. *cieńki*² [rzadki o cieczy]
rozgęszczać por. *gęsty*
rozgęścić por. *gęsty*
*rozjaśniać*¹ por. *jasny*¹
*rozjaśniać*² por. *jasny*² [prosty, zrozumiały]
*rozjaśniać*³ por. *jasny*³ [dodatni, pomyślny, pozytywny, szczęśliwy, szczęśliwszy, wesóły, weselszy]
*rozjaśnić*¹ por. *jasny*¹
*rozjaśnić*² por. *jasny*² [prosty, zrozumiały]
*rozjaśnić*³ por. *jasny*³ [dodatni, pomyślny, pozytywny, szczęśliwy, szczęśliwszy, wesóły, weselszy]
rozkaprysić por. *kapryśny*
rozkapryszać por. *kapryśny*
rozleniwiać por. *leniwy*
rozleniwić por. *leniwy*
rozluźniać por. *luźny*
rozluźnić por. *luźny*
romaczać por. *mokry*
romiękczać por. *miękki*

romiękczyć por. *miękki*
romoczyć por. *mokry*
rozplaszcząć por. *plaski*¹
rozplaszczyc por. *plaski*¹
rozpogadzać por. *pogodny*
rozpogodzić por. *pogodny*
rozpowszechniać por. *powszechny*
rozpowszechnić por. *powszechny*
rozprężać por. *prężny*
rozprężyc por. *prężny*
rozprostować por. *prosty*¹
rozprostowywać por. *prosty*¹
rozpulchniać por. *pulchny*
rozpulchnić por. *pulchny*
*rozrzedzać*¹ por. *rzadki*¹
*rozrzedzać*² por. *rzadki*² [mniej liczny]
*rozrzedzić*¹ por. *rzadki*¹
*rozrzedzić*² por. *rzadki*² [mniej liczny]
*rozszerzać*¹ por. *szeroki*¹
*rozszerzać*² por. *szeroki*² [o większym zasięgu, na większą skalę]
*rozszerzyć*¹ por. *szeroki*¹
*rozszerzyć*² por. *szeroki*² [o większym zasięgu, na większą skalę]
rozweselać por. *wesoły*
rozweselić por. *wesoły*
rozzuchwalać por. *zuchwały*
rozzuchwalić por. *zuchwały*
*równać*¹ por. *równy*¹
*równać*² por. *równy*² [jednakowy, jednolity]
różować por. *różowy*
rumienić por. *rumiany*
rusyfikować por. *ruski* [rosyjski]
ruszczyć por. *ruski* [rosyjski]
rzeźwić por. *rzeźwy*

sakralizować por. *sakralny*
schematyzować por. *schematyczny*
schładzać por. *chłodny*¹
schłodzić por. *chłodny*¹
sczerwienić por. *czerwony*
sfabularyzować por. *fabularny*
sfalować por. *falisty*
sfomalizować por. *formalny*
sklarować por. *klarowny*
sklerykalizować por. *klerikalny*
skolektywizować por. *kolektywny*
skomercjalizować por. *komercyjny*
skompletować por. *kompletny*
skomplikować por. *skomplikowany*

skomunalizować por. *komunalny*
 skomunizować por. *komunistyczny*
 skonkretyzować por. *konkretny*
 skonwencjonalizować por. *konwencjonalny*
 skosmącić por. *kosmaty*
 skracać por. *krótszy*
 skrócić por. *krótszy*
 skrzywić por. *krzywy*
 słodzić por. *słodki*¹
 smuć por. *smutny*
 spalatalizować por. *palatalny*
 spieszczać por. *pieszczotliwy*
 spieścić por. *pieszczotliwy*
 spłaszcząć¹ por. *plaski*¹
 spłaszcząć² por. *plaski*² [*banalny, powierzchowny*]
 spłaszczycić¹ por. *plaski*¹
 spłaszczycić² por. *plaski*² [*banalny, powierzchowny*]
 spłycać¹ por. *plytki*¹
 spłycać² por. *plytki*² [*powierzchnowy*]
 spłyć¹ por. *plytki*¹
 spłyć² por. *plytki*² [*powierzchnowy*]
 spodlić por. *podły*
 spolszczyć por. *polski*
 spopularyzować por. *popularny*
 spowalniać por. *powolny*
 spowolnić por. *powolny*
 sprywatyzować por. *prywatny*
 spulchniać por. *pulchny*
 spulchnić por. *pulchny*
 spustoszyć por. *pusty* [*opustoszały*]
 srebrzyć por. *srebrny*
 stabilizować por. *stabilny*
 standaryzować por. *standardowy*
 sterylizować por. *sterylny*
 stępiać¹ por. *tępy*¹ [*mniej ostry*¹]
 stępiać² por. *tępy*² [*bierny, niewrażliwy, obojętny*]
 stępić¹ por. *tępy*¹ [*mniej ostry*¹]
 stępić² por. *tępy*² [*bierny, niewrażliwy, obojętny*]
 strywializować por. *trywialny*
 sturczyć por. *turecki*
 subiektywizować por. *subiektywny*
 suszyć por. *suchy*
 sycić por. *syty*
 synchronizować por. *synchroniczny*
 szcerbić por. *szczerbaty*

ściemniać por. *ciemny*² [*mniej jasny*]
 ściemnić por. *ciemny*² [*mniej jasny*]
 ścieniać por. *ciemni*
 ścienieć por. *ciemni*
 ścięśniać por. *ciasny*
 ścięsnąć por. *ciasny*
 ściszać¹ por. *cichy*¹
 ściszać² por. *cichy*² [*mniej intensywny*]
 ściszyć¹ por. *cichy*¹
 ściszyć² por. *cichy*² [*mniej intensywny*]

teatralizować por. *teatralny*
 tępić por. *tępy*¹
 tłuścić por. *tlusty*
 trywializować por. *trywialny*
 trzeźwić por. *trzeźwy*
 tureczyć por. *turecki*

uaktualniać por. *aktualny*
 uaktualnić por. *aktualny*
 uaktywniać por. *aktywny*
 uaktywnić por. *aktywny*
 uatrakcyjnić por. *atrakcyjny*
 uatrakcyjnić por. *atrakcyjny*
 ubarwiać por. *barwny*² [*interesujący*]
 ubarwić por. *barwny*² [*interesujący*]
 ubielić por. *biały*
 ubożyć¹ por. *ubogi*¹
 ubożyć² por. *ubogi*² [*mniej liczny, mniej obfity, mniej różnorodny*]
 ubrudzić por. *brudny*
 uciszać por. *cichy*¹
 uciszyć por. *cichy*¹
 uczywilizować por. *cywilizowany*
 uczernić por. *czarny*
 uczytelniać por. *czytelny*
 uczytelnąć por. *czytelny*
 udogadniać por. *dogodny*
 udogodniać por. *dogodny*
 udogodnić por. *dogodny*
 udomawiać por. *domowy* [*oswojony*]
 udomowić por. *domowy* [*oswojony*]
 udoskonalać por. *doskonały*
 udoskonalić por. *doskonały*
 udramatyzować por. *dramatyczny*
 udrożniać por. *drożny*
 udrożnić por. *drożny*
 uduchawiać por. *duchowy*
 uduchowić por. *duchowy*

- udynamiczniać* por. *dynamiczny*
udynamicznić por. *dynamiczny*
udziwniać por. *dziwny*
udziwnić por. *dziwny*
uefektywniać por. *efektywny*
uefektywnić por. *efektywny*
uelastyczniać por. *elastyczny*
uelastycznić por. *elastyczny*
*ugładzać*¹ por. *gładki*¹
*ugładzać*² por. *gładki*² [doskonalszy, stylizycznie lepszy]
*ugładzić*¹ por. *gładki*¹
*ugładzić*² por. *gładki*² [doskonalszy, stylizycznie lepszy]
ugrzecznić por. *grzeczny*
uintensywniać por. *intensywny*
uintensywnić por. *intensywny*
ujawniać por. *jawny*
ujawnić por. *jawny*
ujednolicać por. *jednolity*
ujednolicić por. *jednolity*
ujednostajniać por. *jednostajny*
ujednostajnić por. *jednostajny*
ujednoznaczać por. *jednoznaczny*
ujednoznaczyć por. *jednoznaczny*
ujędrniać por. *jędrny*
ujędrnić por. *jędrny*
uklasyczniać por. *klasyczny*
uklasycznić por. *klasyczny*
ukonkretniać por. *konkretny*
ukonkretnić por. *konkretny*
ukrainizować por. *ukraiński*
ukulturalniać por. *kulturalny*
ukulturalnić por. *kulturalny*
ulepszać por. *lepszy*
ulepszyć por. *lepszy*
uliryczniać por. *liryczny*
ulirycznić por. *liryczny*
ulagadzać por. *łagodny*
ulagodzić por. *łagodny*
ułatwiać por. *łatwy*
ułatwić por. *łatwy*
umacniać por. *mocny*
umasawiać por. *masowy*
umasować por. *masowy*
umilać por. *miły*
umilić por. *miły*
umocnić por. *mocny*
umoczyć por. *mokry*
umoralniać por. *moralny*
umoralnić por. *moralny*
umożliwiać por. *możliwy*
umożliwić por. *możliwy*
unaradawiać por. *narodowy*
unarodować por. *narodowy*
unaukować por. *naukowy*
uniemożliwiać por. *niemożliwy*
uniemożliwić por. *niemożliwy*
unieszczęśliwiać por. *nieszczęśliwy*
unieszczęśliwić por. *nieszczęśliwy*
unieszkodliwiać por. *nieszkodliwy*
unieszkodliwić por. *nieszkodliwy*
unieśmiertelniać por. *nieśmiertelny*
unieśmiertelnić por. *nieśmiertelny*
unieważniać por. *nieważny*
unieważnić por. *nieważny*
uniezależniać por. *niezależny*
uniezależnić por. *niezależny*
uniezwykłać por. *niezwykły*
uniezwyklić por. *niezwykły*
uniwersalizować por. *uniwersalny*
unowocześniać por. *nowoczesny*
unowocześnić por. *nowoczesny*
uodparniać por. *odporny*
uodpornić por. *odporny*
upadlać por. *podły*
upaństwawiać por. *państwowy*
upaństwowić por. *państwowy*
upartyjnić por. *partyjny*
upartyjnić por. *partyjny*
upiększać por. *piękny*
upiększyć por. *piękny*
uplastyczniać por. *plastyczny* [wyrazisty]
uplastycznić por. *plastyczny* [wyrazisty]
upłynniać por. *płynny*
upłynnić por. *płynny*
upodabniać por. *podobny*
upodlić por. *podły*
upodobnić por. *podobny*
upoetyczniać por. *poetycki*
upoetycznić por. *poetycki*
upoetyzować por. *poetycki*
upolityczniać por. *polityczny*
upolitycznić por. *polityczny*
upotoczniać por. *potoczny*
upotocznić por. *potoczny*
upowszechniać por. *powszechny*
upowszechnić por. *powszechny*

upraszczać por. *prosty*² [nieskomplikowany]
 uprawdopodobniać por. *prawdopodobny*
 uprawdopodobnić por. *prawdopodobny*
 uprawomocniać por. *prawomocny*
 uprawomocnić por. *prawomocny*
 uprościć por. *prosty*² [nieskomplikowany]
 uprzemysławiać por. *przemysłowy*
 uprzemysłować por. *przemysłowy*
 uprzykrzać por. *przykry*
 uprzykrzyć por. *przykry*
 uprzystępniać por. *przystępny*
 uprzystępnąć por. *przystępny*
 upstrzyć por. *pstry*
 uradykalniać por. *radikalny*
 uradykalnić por. *radikalny*
 urealniać por. *realny*
 urealnić por. *realny*
 uromantyzniać por. *romantyczny*
 uromantyznić por. *romantyczny*
 usamodzielniać por. *samodzielny*
 usamodzielnąć por. *samodzielny*
 uschematyzować por. *schematyczny*
 usensowniać por. *sensowny*
 usensownić por. *sensowny*
 uspokajać por. *spokojny*
 uspokoić por. *spokojny*
 uspołeczniać por. *społeczny*
 uspołecznić por. *społeczny*
 usportowić por. *sportowy*
 spółdzielczać por. *spółdzielczy*
 spółdzielczyć por. *spółdzielczy*
 usprawniać por. *sprawny*
 usprawnić por. *sprawny*
 ustabilizować por. *stabilny*
 ustrajać por. *strojny*
 ustroić por. *strojny*
 ususzyć por. *suchy*
 uszczegóławiać por. *szczegółowy*
 uszczegółować por. *szczegółowy*
 uszczelniać por. *szczelny*
 uszczelnić por. *szczelny*
 uszczęśliwiać por. *szczęśliwy*
 uszczęśliwić por. *szczęśliwy*
 uszlachetniać¹ por. *szlachetny*¹
 uszlachetniać² por. *szlachetny*² [dobry, do-
 brej jakości]
 uszlachetnić¹ por. *szlachetny*¹
 uszlachetnić² por. *szlachetny*² [dobry, dobrej
 jakości]

usztywniać¹ por. *sztywny*¹
 usztywniać² por. *sztywny*² [bezdyskusyjny]
 usztywniać³ por. *sztywny*³ [nienaturalny]
 usztywnić¹ por. *sztywny*¹
 usztywnić² por. *sztywny*² [bezdyskusyjny]
 usztywnić³ por. *sztywny*³ [nienaturalny]
 uściślać por. *ściśły* [dokładny]
 uściślić por. *ściśły* [dokładny]
 uświetniać por. *świetny*
 uświetnić por. *świetny*
 uświęcać por. *święty*
 uświęcić por. *święty*
 utajniać por. *tajny*
 utajnić por. *tajny*
 uteatralizować por. *teatralny*
 utrudniać por. *trudny*
 utrudnić por. *trudny*
 utrwać por. *trwały*
 utwardzać por. *twardy*
 utwardzić por. *twardy*
 uwalniać por. *wolny*
 uwiarygadniać por. *wiarygodny*
 uwiarygodnić por. *wiarygodny*
 uwidaczniać por. *widoczny*
 uwidocznąć por. *widoczny*
 uwolnić por. *wolny*
 uwrażliwiać por. *wrażliwy*
 uwrażliwić por. *wrażliwy*
 uwspółcześniać por. *współczesny*
 uwspółcześnić por. *współczesny*
 uwsteczniać por. *wsteczny*
 uwstecznić por. *wsteczny*
 uwydatniać por. *wydatny*
 uwydatnić por. *wydatny*
 uwypuklać por. *wypukły*
 uwypuklić por. *wypukły*
 uwyrażniać por. *wyraźny*
 uwyrazić por. *wyraźny*
 uwznioślać por. *wzniosły*
 uwznioslić por. *wzniosły*
 uzdatniać por. *zdatny*
 uzdatnić por. *zdatny*
 uzdrawiać por. *zdrowy*
 uzdrowić por. *zdrowy*
 uzupełniać por. *zupelny*
 uzupełnić por. *zupelny*
 uzwyczajniać por. *zwyczajny*
 uzwyczajnić por. *zwyczajny*
 użegłownić por. *żeglowny*

użyźniać por. żyzny

użyźnić por. żyzny

wilżyć por. wilgotny

wślawiać por. sławny

wślawić por. sławny

wulgaryzować por. wulgarny

wybielać por. biały

wybielić por. biały

wybrudzić por. brudny

wychładzać por. chłodny¹

wychłodzić por. chłodny¹

wyciszać¹ por. cichy¹

wyciszać² por. cichy² [mniej intensywny]

wyciszyć¹ por. cichy¹

wyciszyć² por. cichy² [mniej intensywny]

wyczyszczać por. czysty

wyczyścić por. czysty

wydoskonalać por. doskonały

wydoskonalić por. doskonały

wygładzać¹ por. gładki¹

wygładzać² por. gładki² [doskonalszy, stylistycznie lepszy]

wygładzić¹ por. gładki¹

wygładzić² por. gładki² [doskonalszy, stylistycznie lepszy]

wyjaławiać¹ por. jałowy¹ [nieurodzajny]

wyjaławiać² por. jałowy² [bezwartościowy]

wyjaławiać³ por. jałowy³ [sterylny]

wyjałowić¹ por. jałowy¹ [nieurodzajny]

wyjałowić² por. jałowy² [bezwartościowy]

wyjałowić³ por. jałowy³ [sterylny]

wyjaskrawiać por. jaskrawy² [przesadny]

wyjaskrawić por. jaskrawy² [przesadny]

wynaradawiać por. narodowy

wynarodowić por. narodowy

wyodrębniać por. odrębny

wyodrębnić por. odrębny

wyokrąglać por. okrągły

wyokrąglić por. okrągły

wyosabniać por. osobny

wyosobniać por. osobny

wyosobnić por. osobny

wyostrzać¹ por. ostry¹

wyostrzać² por. ostry³ [gorszy, intensywny, większy]

wyostrzać³ por. ostry⁴ [wyraźny]

wyostrzyć¹ por. ostry¹

wyostrzyć² por. ostry³ ostry³ [gorszy, intensywny, większy]

wyostrzyć³ por. ostry⁴ [wyraźny]

wypełniać por. pełny

wypełnić por. pełny

wyprostować por. prosty¹

wyprostowywać por. prosty¹

wyregulować por. regularny

wyregulowywać por. regularny

wyrównać¹ por. równy¹

wyrównać² por. równy² [jednakowy, jednolity]

wyrównywać¹ por. równy¹

wyrównywać² por. równy² [jednakowy, jednolity]

wysmuklać por. smukły

wysmuklić por. smukły

wysrebrzać por. srebrny

wysrebrzyć por. srebrny

wysterylizować por. sterylny

wysubtelniać por. subtelny

wysubtelnić por. subtelny

wysuszać por. suchy

wysuszyć por. suchy

wyszczerebiać por. szczerbaty

wyszczerebić por. szczerbaty

wyszczuplać por. szczupły

wyszczuplić por. szczupły

wyślizgać por. śliski

wyślizgiwać por. śliski

wytrzeźwiać por. trzeźwy

wytrzeźwić por. trzeźwy

wyziębiać por. zimny

wyziębić por. zimny

wyzłacać por. złoty

wyzłocić por. złoty

wyzwalać por. wolny

wyzwolić por. wolny

wzbogacać¹ por. bogaty¹

wzbogacać² por. bogaty² [większy, liczniejszy]

wzbogacić¹ por. bogaty¹

wzbogacić² por. bogaty² [większy, liczniejszy]

wzmacniać¹ por. mocny¹

wzmacniać² por. mocny² [odporny, trwały]

wzmacniać³ por. mocny³ [intensywny]

wzmocnić¹ por. mocny¹

wzmocnić² por. mocny² [odporny, trwały]

wzmocnić³ por. mocny³ [intensywny]

zabagniać¹ por. bagnisty

zabagniać² por. bagnisty² [niejasny, nieuczciwy]

zabagnić¹ por. bagnisty

zabagnić² por. bagnisty² [niejasny, nieuczciwy]
 zabezpieczać¹ por. bezpieczny¹
 zabezpieczać² por. bezpieczny² [odporny, trwały]
 zabezpieczyć¹ por. bezpieczny¹
 zabezpieczyć² por. bezpieczny² [odporny, trwały]
 zabielać por. biały
 zabielić por. biały
 zabrudzać por. brudny
 zabrudzić por. brudny
 zaciemniać¹ por. ciemny¹ [podobny do czarnego]
 zaciemniać² por. ciemny² [mniej jasny]
 zaciemniać³ por. ciemny³ [trudny do zrozumienia, niezrozumiały]
 zaciemnić¹ por. ciemny¹ [podobny do czarnego]
 zaciemnić² por. ciemny² [mniej jasny]
 zaciemnić³ por. ciemny³ [trudny do zrozumienia, niezrozumiały]
 zacieśniać¹ por. ciasny¹
 zacieśniać² por. ciasny² [ściśły]
 zacieśniać³ por. ciasny³ [o mniejszym zasięgu, ograniczony]
 zacieśnić¹ por. ciasny¹
 zacieśnić² por. ciasny² [ściśły]
 zacieśnić³ por. ciasny³ [o mniejszym zasięgu, ograniczony]
 zaczerniać por. czarny
 zaczernić por. czarny
 zaczerwieniać por. czerwony
 zaczerwienić por. czerwony
 zaćmić por. ciemny² [mniej jasny]
 zaćmiewać por. ciemny² [mniej jasny]
 zagęszczać por. gęsty
 zagęścić por. gęsty
 zaglądać por. gładki¹
 zaglądzić por. gładki¹
 zakrzywiać por. krzywy
 zakrzywić por. krzywy
 zaktualizować por. aktualny
 zaktywizować por. aktywny
 zakwasić por. kwaśny
 zakwaszać por. kwaśny
 zalegalizować por. legalny
 zamaczać por. mokry
 zamącać¹ por. mętny¹

zamącać² por. mętny² [niejasny, niezrozumiały, (nieuczciwy)]
 zamącić¹ por. mętny¹
 zamącić² por. mętny² [niejasny, niezrozumiały, (nieuczciwy)]
 zamerykanizować por. amerykański
 zamglić por. mglisty
 zamoczyć por. mokry
 zanarchizować por. anarchiczny
 zaniepokoić por. niespokojny
 zaniżyć por. niższy² [mniej liczny, mniej intensywny, mniejszy]
 zaniżyć por. niższy² [mniej liczny, mniej intensywny, mniejszy]
 zaokrąglać por. okrągły
 zaokrąglić por. okrągły
 zaostrzać¹ por. ostry¹
 zaostrzać² por. ostry², [surowy, srogі]
 zaostrzać³ por. ostry³ [gorszy, intensywny, większy]
 zaostrzać⁴ por. ostry⁵ [pikantny]
 zaostrzyć¹ por. ostry¹
 zaostrzyć² por. ostry² [surowy, srogі]
 zaostrzyć³ por. ostry³ [gorszy, intensywny, większy]
 zaostrzyć⁴ por. ostry⁵ [pikantny]
 zapelniać por. pełny
 zapelnić por. pełny
 zarabizować por. arabski
 zaróżowić por. różowy
 zarumieniać por. rumiany
 zarumienić por. rumiany
 zasępiać por. posępny
 zasępiać por. posępny
 zasmucać por. smutny
 zasmucić por. smutny
 zasuszać por. suchy
 zasuszyć por. suchy
 zatłuścić por. tłusty
 zautomatyzować por. automatyczny
 zautonomizować por. autonomiczny
 zawęzić por. węższy² [mniejszy, o mniejszym zasięgu]
 zawężyć por. węższy² [mniejszy, o mniejszym zasięgu]
 zawilgocić por. wilgotny
 zazieleniać por. zielony
 zazielenić por. zielony
 zażółcać por. żółty

zażółcić por. żółty
 zbrutalizować por. brutalny
 zbydlęcać por. bydlęcy² [bezmąsny, bezwartościowy moralnie]
 zbydlęcić por. bydlęcy² [bezmąsny, bezwartościowy moralnie]
 zdekomunizować por. komunistyczny
 zdemokratyzować por. demokratyczny
 zdynamizować por. dynamiczny
 zeświecczać por. świecki
 zeświecczyć por. świecki
 zeuropeizować por. europejski
 zgeometryzować por. geometryczny
 zgęszczać por. gęsty
 zgęścić por. gęsty
 ziębić por. zimny
 zindustrializować por. industrialny
 zindywidualizować por. indywidualny
 zintensyfikować por. intensywny
 zlaicyzować por. laicki
 zliberalizować por. liberalny
 złuzować por. luźny
 złagodzić¹ por. łagodny¹
 złagodzić² por. łagodny² [mniej surowy, mniej rygorystyczny]
 złocić por. złoty
 zmanierować por. manieryczny
 zmaterializować por. materialny
 zmącać por. mętny
 zmącić por. mętny
 zmiękczać¹ por. miękki¹
 zmiękczać² por. miękki² [łagodny, przychylny]
 zmiękczyć¹ por. miękki¹
 zmiękczyć² por. miękki² [łagodny, przychylny]
 zminiaturyzować por. miniaturowy
 zminimalizować por. minimalny
 zmniejszać¹ por. mniejszy¹
 zmniejszać² por. mniejszy² [mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie]
 zmniejszyć¹ por. mniejszy¹
 zmniejszyć² por. mniejszy² [mniej intensywny, o mniejszym zasięgu, o mniejszej liczbie]
 zmoczyć por. mokry
 znarowić por. narowisty

znieczulać por. nieczuły
 znieczulić por. nieczuły
 zniemczać por. niemiecki
 zniemczyć por. niemiecki
 znieprawiać por. nieprawy
 znieprawić por. nieprawy
 znormalizować por. normalny
 zobiektywizować por. obiektywny
 zobojętniać por. obojętny
 zobojętnić por. obojętny
 zoptymalizować por. optymalny
 zracjonalizować por. racjonalny
 zradyzalizować por. radykalny
 zrównać¹ por. równy¹
 zrównać² por. równy² [jednakowy, jednolity]
 zrównywać¹ por. równy¹
 zrównywać² por. równy² [jednakowy, jednolity]
 zróżowić por. różowy
 zrusyfikować por. ruski [rosyjski]
 zruszyć por. ruski [rosyjski]
 zrytmizować por. rytmiczny
 zsynchronizować por. synchroniczny
 zubażać¹ por. ubogi¹
 zubażać² por. ubogi² [mniej liczny, mniej obfity, mniej różnorodny]
 zubożać¹ por. ubogi¹
 zubożać² por. ubogi² [mniej liczny, mniej obfity, mniej różnorodny]
 zubożyć¹ por. ubogi¹
 zubożyć² por. ubogi² [mniej liczny, mniej obfity, mniej różnorodny]
 zwęzić por. węższy¹
 zwężyć por. węższy¹
 zwiększać por. większy² [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś]
 zwiększyć por. większy² [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś]
 zwilżać por. wilgotny
 zwilżyć por. wilgotny
 zwulgaryzować por. wulgarny
 żółcić por. żółty

INDEKS PRZYMIOTNIKÓW POLSKICH Z CZASOWNIKAMI

- absurdalny* por. *absurdalizować*
afrykański por. *afrykanizować*
aktualny por. *aktualizować*, *dezaktualizować*,
uaktualniać, *uaktualnić*, *zaktualizować*
aktywny por. *aktywizować*, *uaktywniać*, *uak-*
tywnić, *zaktywizować*
amerykański por. *amerykanizować*, *zamery-*
kanizować
anarchiczny por. *anarchizować*, *zanarchizo-*
wać
angielski por. *angielszczyć*, *anglizować*
antyczny por. *antykizować*
arabski por. *arabizować*, *zarabizować*
archaiczny por. *archaizować*
aromatyczny por. *aromatyzować*
atrakcyjny por. *uatrakcyjnić*, *uatrakcyjnić*,
automatyczny por. *automatyzować*, *zauto-*
matyzować
autonomiczny por. *autonomizować*, *zauto-*
nomizować
- bagnisty*¹ por. *zabagniać*¹, *zabagnić*¹
*bagnisty*² [*niejasny*, *nieuczciwy*] por. *zabag-*
*niać*², *zabagnić*²
banalny por. *banalizować*
barbarzyński por. *barbaryzować*
*barwny*¹ por. *barwić*, *odbarwiać*, *odbarwić*,
podbarwić
*barwny*² [*interesujący*] por. *ubarwiać*,
ubarwić
beletrystyczny por. *beletryzować*
*bezpieczny*¹ por. *zabezpieczać*¹, *zabezpie-*
*czyć*¹
*bezpieczny*² [*odporny*, *trwały*] por. *zabezpie-*
*czać*², *zabezpieczyć*²
biały, *bielszy* por. *bielić*, *obielać*, *obielić*,
pobielać, *pobielić*, *rozbielać*, *rozbielić*,
ubielić, *wybielać*, *wybielić*, *zabielać*,
zabielić
biurokratyczny por. *odbiurokratyzować*, *od-*
biurokratyzowywać
*bliższy*¹ por. *przybliżyć*¹, *przybliżyć*¹
*bliższy*² [*prosty*, *zrozumiały*] por. *przybliżyć*²,
*przybliżyć*²
*bogaty*¹ por. *bogacić*¹, *wzbogacać*¹, *wzboga-*
*cić*¹
- bogaty*² [*większy*, *liczniejszy*] por. *bogacić*²,
*wzbogacać*², *wzbogacić*²
brązowy por. *brązować*
brudny por. *brudzić*, *dobrudzić*, *nabrudzić*,
pobrudzić, *przybrudzić*, *ubrudzić*, *wy-*
brudzić, *zabrudzać*, *zabrudzić*
brunatny por. *brunatnić*
brutalny por. *brutalizować*, *zbrutalizować*
bułgarski por. *bułgaryzować*
*bydłęcy*² [*bezmądry*, *bezwartościowy moral-*
nie] por. *zbydłęcać*, *zbydłęcić*
- chłodny*¹ por. *chłodzić*, *ochładzać*¹, *ochło-*
*dzić*¹, *odchładzać*, *odchłodzić*, *prze-*
chładzać, *przechłodzić*, *schładzać*,
schłodzić, *wychładzać*, *wychłodzić*
*chłodny*² [*mniej intensywny*, *mniej ciepły*,
mniej miły] por. *ochładzać*², *ochłodzić*²
*chmurny*² [*ponury*, *posępny*] por. *rozchmu-*
rzać, *rozchmurzyć*
*chudy*¹ por. *odchudzać*¹, *odchudzić*¹
*chudy*² [*nietłusty*] por. *odchudzać*², *odchu-*
*dzić*²
*chudy*³ [*niezasobny*] por. *odchudzać*³, *od-*
*chudzić*³
*ciasny*¹ por. *ścieśniać*¹, *ścieśnić*¹
*ciasny*² [*ściśły*] por. *zacieśniać*², *zacieśnić*²
*ciasny*³ [*o mniejszym zasięgu*, *ograniczony*]
 por. *zacieśniać*³, *zacieśnić*³
*cichy*¹ por. *przyciszać*, *przyciszyć*, *ściszać*¹,
*ściszyć*¹, *uciszać*, *uciszyć*, *wyciszać*¹,
*wyciszyć*¹
*cichy*² [*mniej intensywny*] por. *ściszać*²,
*ściszyć*², *wyciszać*², *wyciszyć*²
*ciemny*¹ [*podobny do czarnego*] por. *zaciem-*
*niać*¹, *zaciemnić*¹
*ciemny*² [*mniej jasny*] por. *ściemniać*,
ściemnić, *zaciemniać*², *zaciemnić*², *za-*
ćmić, *zaćmiewać*
*ciemny*³ [*trudny do zrozumienia*, *niezrozu-*
miały] por. *zaciemniać*³, *zaciemnić*³
*cienki*¹ por. *ścieniać*, *ścienić*
*cienki*² [*rzadki*, *o cieczy*] por. *rozcieńczać*,
rozcieńczyć
*ciepły*¹ por. *ocieplać*¹, *ocieplić*¹
*ciepły*² [*chroniący przed zimnem*] por. *do-*
cieplać, *docieplić*, *ocieplać*², *ocieplić*²

*ciepły*³ [przyjazny, życzliwy, przyjemny] por.
*ocieplać*³, *ocieplić*³

ciężki, cięższy por. *dociążyć, dociążyć*,
obciążać, obciążyć

ciężki por. *odciążyć, odciążyć*

cywilizowany por. *ucywilizować*

czarny por. *czernić, poczernić, przeczerniać*,
przechernić, przyczerniać, przyczernić,
uczernić, zacieraniać, zaciernić

czerwony por. *czervenąć, szczerwienić, za-*
czerveniać, zacierwienić

czeski por. *czechizować*

czysty por. *czyścić, doczyszcząć, doczyścić*,
oczyszczać, oczyścić, odczyszcząć, od-
czyścić, poczyścić, przeczyszcząć, prze-
czyścić, wyczyszcząć, wyczyścić

czytelny por. *uczytelniać, uczytelnić*

demokratyczny por. *demokratyzować*

demoniczny por. *demonizować, oddemonizo-*
wać

diaboliczny, diabelski por. *diabolizować*

dłuższy por. *przedłużać, przedłużyć*

dogodny por. *udogadniać, udogodniać, udo-*
godnić

domowy [oswojony] por. *udomawiać, udo-*
mować

doskonały por. *doskonalić, udoskonalać*,
udoskonalić, wydoskonalać, wydosko-
nalić

dramatyczny por. *udramatyzować*

droższy por. *podrażać, podróżić*

duchowy por. *uduchawiać, uduchowić*

dynamiczny por. *dynamizować, udynamicz-*
niać, udynamicznić, zdynamizować

dziwny por. *udziwniać, udziwnić*

efektywny por. *uefektywniać, uefektywnić*

egalitarny por. *egalitaryzować*

elastyczny por. *uelastyczniać, uelastycznić*

erotyczny por. *erotyzować, oderotyzować*

europejski por. *europeizować, zeuropeizować*

fabularny por. *fabularyzować, sfabularyzo-*
wać

falisty por. *falować, sfalować*

faszystowski por. *faszyzować*

formalny por. *formalizować, odformalizo-*
wać, sformalizować

geometryczny por. *geometryzować, zgeome-*
tryzować

germański por. *germanizować*

gęsty por. *dogęszczać, dogęścić, rozgęszczać*,
rozgęścić, zagęszczać, zagęścić, zgęsz-
zczać, zgęścić

*gładki*¹ por. *dogładzać, dogładzić, gładzić*,
ogładzać¹, ogładzić¹, przeglądzać, prze-
glądzić, przyglądzać, przyglądzić, wy-
glądzać¹, wyglądzić¹, zagładzać, zagła-
dzić

*gładki*² [doskonalszy, stylistycznie lepszy]
por. *wyglądzać², wyglądzić², ugładzać²*,
ugładzić²

*gładki*³ [o dobrych manierach, wyrobiony
towarzystwo] por. *ogładzać², ogładzić²*

*głęboki*¹ por. *pogłębiać¹, pogłębić¹*

*głęboki*² [wnikliwy] por. *pogłębiać², pogłę-*
bić²

*głęboki*³ [intensywny, większy] por. *pogłę-*
biać³, pogłębić³

*głośny*¹ por. *nagłaśniać¹, nagłośniać¹, na-*
głośnić¹, pogłośniać, pogłośnić

*głośny*² [znany, powszechnie znany, sławny,
słynny] por. *nagłaśniać², nagłośniać²*,
nagłośnić²

głupi por. *ogłupiać, ogłupić*

głuchy por. *ogłuszać, ogłuszyć*

goły por. *ogolaczać, ogolocić*

gorszy por. *pogarszać, pogorszyć*

gruby por. *pogrubić, pogrubić*

grzeczny por. *ugrządnąć*

helleński por. *hellenizować*

heroiczny por. *heroizować, odheroizować*,
odheroizowywać

idealny por. *idealizować, przeidealizować*

ideologiczny por. *ideologizować*

idiotyczny por. *idiotyzować*

industrialny por. *industrializować, zindu-*
strializować

indywidualny por. *indywidualizować, odindy-*
widualizować, odindywidualizowywać,
zindywidualizować

infantylny por. *infantylizować*

intelektualny por. *odintelektualizować, od-*
intelektualizowywać, przeintelektuali-
zować

intensywny por. *intensyfikować*, *uintensyw-
niać*, *uintensywnić*, *zintensyfikować*

*jałowy*¹ [*nieurodzajny*] por. *wyjaławiać*¹,
*wyjałować*¹

*jałowy*² [*bezwartościowy*] por. *wyjaławiać*²,
*wyjałować*²

*jałowy*³ [*sterylny*] por. *wyjaławiać*³, *wyjało-
wić*³

*jaskrawy*¹ por. *przejaskrawiać*¹, *przejaskra-
wić*¹

*jaskrawy*² [*przesadny*] por. *przejaskrawiać*²,
*przejaskrawić*², *wyjaskrawiać*, *wyja-
skrawić*

*jasny*¹ por. *rozjaśniać*¹, *rozjaśnić*¹

*jasny*² [*prosty*, *zrozumiały*] por. *objaśniać*,
objaśnić, *przejaśniać*², *przejaśnić*², *roz-
jaśniać*², *rozjaśnić*²

*jasny*³ [*dodatni*, *pomyślny*, *pozytywny*, *szczęś-
liwy*, *szczęśliwszy*, *wesoły*, *weselszy*]
por. *rozjaśniać*³, *rozjaśnić*³

jawny por. *ujawniać*, *ujawnić*

jednolity por. *ujednolicać*, *ujednolicić*

jednostajny por. *ujednostajniać*, *ujednostaj-
nić*

jednoznaczny por. *ujednoznaczniać*, *ujedno-
znaczyć*

jędry por. *pojędrniać*, *pojędrnić*, *ujędrniać*,
ujędrnić

judaistyczny por. *judaizować*

kapryśny por. *rozkapryścić*, *rozkapryścić*

kędzierzawy por. *kędzierzawić*

klarowny por. *klarować*, *sklarować*

klasycystyczny por. *klasycyzować*

klasyczny por. *klasycyzować*, *uklasyczniać*,
uklasyczyć

klerykalny por. *klerykalizować*, *sklerykalizo-
wać*

kolektywny por. *skolektywizować*

kolorowy por. *kolorować*, *pokolorować*

komercyjny por. *komercjalizować*, *skomer-
cjalizować*

kompletny por. *skompletować*

komunalny por. *skomunalizować*

komunistyczny por. *dekomunizować*, *komu-
nizować*, *skomunizować*, *zdekomunizo-
wać*

konkretny por. *konkretyzować*, *skonkretyzo-
wać*, *ukonkretniać*, *ukonkretnić*

konwencjonalny por. *konwencjonalizować*,
odkonwencjonalizować, *odkonwencjo-
nalizowywać*, *skonwencjonalizować*

kosmaty por. *kosmacić*, *skosmacić*

koślawy por. *koślawić*, *pokoślawić*

krótszy por. *poskracać*, *skracać*, *skrócić*

krzywy por. *krzywić*, *pokrzywić*, *powykrzy-
wiać*, *skrzywić*, *zakrzywiać*, *zakrzywić*

kudłaty por. *kudłacić*

kulawy por. *kulawić*, *okulawić*

kulturalny por. *ukulturalniać*, *ukulturalnić*

kwaśny por. *dokwasić*, *dokwaszać*, *kwasić*,
odkwasić, *odkwaszać*, *przekwasić*, *prze-
kwaszać*, *zakwasić*, *zakwaszać*

laicki por. *laicyzować*, *zlaicyzować*

legalny por. *delegalizować*, *legalizować*, *re-
legalizować*, *zalegalizować*

lepszy por. *polepszać*, *polepszyć*, *ulepszać*,
ulepszyć

liberalny por. *liberalizować*, *zliberalizować*

liryczny por. *liryzować*, *uliryzować*

luźny, *luźniejszy* por. *luzować*, *obluzować*,
obluzowywać, *poluzować*, *poluźnić*, *po-
luźniać*, *rozluźniać*, *rozluźnić*, *zluzować*

*łagodny*¹ por. *łagodzić*, *ułagodzić*¹, *złago-
dzić*¹

*łagodny*² [*mniej surowy*, *mniej rygorystycz-
ny*] por. *ułagodzić*², *złagodzić*²

łaskawy por. *oblaskawiać*, *oblaskawić*

łatwy por. *ulatwiać*, *ulawić*

maksymalny por. *maksymalizować*

manieryczny por. *zmanierować*

marginalny por. *marginalizować*

masowy por. *umasawiać*, *umasować*

materialny por. *materializować*, *zmateriali-
zować*

matowy por. *matować*

metaforyczny por. *odmetaforyzować*,
odmetaforyzowywać

*mętny*¹ por. *mącić*¹, *pomącić*¹, *zmącać*¹,
*zmącić*¹

*mętny*² [*niejasny*, *niezrozumiały*, (*nieuczci-
wy*)] por. *mącić*², *pomącić*², *zmącać*²,
*zmącić*²

mglisty por. zamglić
 miękki¹ por. miękczyć¹, rozmiękczać, roz-
 miękczyć
 miękki² [łagodny, przychylny] por. zmięk-
 czać², zmiękczyć²
 miły por. umilać, umilić
 miniaturowy por. miniaturyzować, zminiatur-
 yzować
 minimalny por. minimalizować, zminimalizo-
 wać
 młody por. odmładzać, odmłodzić
 mniejszy¹ por. pomniejszać, pomniejszyć, po-
 zmniejszać, zmniejszać¹, zmniejszyć¹
 mniejszy² [mniej intensywny, o mniejszym za-
 sięgu, o mniejszej liczbie] por. zmniejs-
 zać², zmniejszyć²
 mocny¹, mocniejszy¹ por. wzmacniać¹, wzmoc-
 nić¹
 mocny² [odporny, trwały] por. umacniać¹,
 umocnić¹, wzmacniać², wzmocnić²
 mocny³ [intensywny] por. umacniać², umoc-
 nić², wzmacniać³, wzmocnić³
 mokry por. moczyć, namoczyć, pomoczyć,
 przemaczać, przemoczyć, rozmaczać,
 rozmoczyć, umoczyć, zamaczać, zamo-
 czyć, zmoczyć
 monumentalny por. monumentalizować
 moralny por. demoralizować, umoralniać,
 umoralnić
 możliwy por. umożliwiać, umożliwić
 mroczny¹ por. mroczyć, omraczać¹, omro-
 czyć¹
 mroczny² [negatywny, nieprzyjazy, ponury,
 tragiczny] por. omraczać², omroczyć²
 nagi¹ por. obnażać¹, obnażyć¹
 nagi² [jawny] por. obnażać², obnażyć²
 narodowy por. unaradawiać, unarodować,
 wynaradawiać, wynarodować
 narowisty por. narowić, znarowić
 naukowy por. unaukować
 neutralny por. neutralizować, zneutralizować
 niebieski por. niebiesić
 nieczuły por. znieczulać, znieczulić
 niemiecki por. niemczyć, zniemczać, zniem-
 czyć
 niemożliwy por. uniemożliwiać, uniemożliwić
 nieprawy por. znieprawiać, znieprawić
 niespokojny por. niepokoić, zaniepokoić

nieszczęśliwy por. unieszczęśliwiać, unie-
 szczęśliwić
 nieszkodliwy por. unieszkodliwiać, unieszko-
 dliwić
 nieśmiały por. onieśmielać, onieśmielić
 nieśmiertelny por. unieśmiertelnić, unie-
 śmiertelnić
 nieważny por. unieważniać, unieważnić
 niezależny por. uniezależniać, uniezależnić
 niezwykle por. uniezwykłać, uniezwyklić
 niższy¹ por. obniżyć¹, obniżyć¹, poobniżyć¹
 niższy² [mniej liczny, mniej intensywny,
 mniejszy] por. obniżyć², obniżyć², po-
 obniżyć², zaniżać, zaniżyć
 normalny por. normalizować, znormalizować
 nosowy por. odnasawiać, odnasawiać, od-
 nosować, unosawiać, unosować
 nowoczesny por. unowocześniać, unowocze-
 śnić
 nowy por. odnawiać, odnowić
 obiektywny por. obiektywizować, zobiektywi-
 zować
 obojętny por. zobojętniać, zobojętnić
 odporny por. uodparniać, uodpornić
 odrębny por. wyodrębniać, wyodrębnić
 okrągły por. wyokrąglać, wyokrąglić, za-
 okrąglać, zaokrąglić
 optymalny por. optymalizować, zoptymalizo-
 wać
 osobny por. wyosabniać, wyosobniać, wy-
 osobnić
 ostry¹ por. naostrzyć, ostrzyć, poostrzyć,
 wyostrzać¹, wyostrzyć¹, zaostrzać¹, zao-
 strzyć¹
 ostry² [rygorystyczny, surowy] por. obo-
 strzać, obostrzyć, zaostrzać², zaostrzyć²
 ostry³ [gorszy, intensywny, większy] por.
 wyostrzać², wyostrzyć², zaostrzać³, zao-
 strzyć³
 ostry⁴ [wyraźny] por. wyostrzać³, wyostrzyć³
 ostry⁵ [pikantny] por. zaostrzać⁴, zaostrzyć⁴
 palatalny por. palatalizować, spalatalizować
 państwowy por. upaństwowiać, upaństwowić
 partyjny por. upartyjnić, upartyjnić
 pełny por. napelniać, napelnić, ponapelniać,
 powypelniać, pozapelniać, przepelniać,
 przepelnić, wypełniać, wypełnić, zapeł-
 niać, zapełnić

pieszczotliwy por. *spieszcząć, spieścić*
piękny por. *upiększać, upiększyć*
plastyczny [wyrazisty] por. *uplastyczniać, uplastyczyć*
*plaski*¹ por. *przyplaszcząć, przyplaszczyc, rozplaszcząć, rozplaszczyc, splaszcząć¹, splaszczyc¹*
*plaski*² [banalny, powierzchowny] por. *spłaszcząć², spłaszczyc²*
 płynny por. *upłynniać, upłynnić*
 *płytki*¹ por. *sptycać¹, sptycić¹*
 *płytki*² [powierzchnowy] por. *sptycać², sptycić²*
podły por. *spodlić, upadlać, upodlić*
podobny por. *upodabniać, upodobnić*
poetycki por. *upoetyczniać, upoetycznić, upoetyzować*
pogodny por. *rozpogadzać, rozpogodzić*
polityczny por. *odpolityczniać, odpolitycznić, upolityczniać, upolitycznić*
polski por. *polszczyć, spolszczyć*
popularny por. *depopularyzować, popularyzować, spopularyzować*
posepny por. *zasępieć, zasępić*
potoczny por. *upotoczniać, upotoczyć*
powolny por. *spowalniać, spowolnić*
powszechny por. *rozpowszechniać, rozpowszechnić, upowszechniać, upowszechnić*
prawdopodobny por. *uprawdopodobniać, uprawdopodobnić*
prawomocny por. *uprawomacniać, uprawomocnić*
prężny por. *rozprężać, rozprężyć*
*prosty*¹ por. *naprostować, naprostowywać, prostować, rozprostować, rozprostowywać, wyprostować, wyprostowywać*
*prosty*² [nieskomplikowany] por. *upraszczać, uprościć*
prymitywny por. *prymitywizować*
prywatny por. *prywatyzować, repywatyzować, sprywatyzować*
przemysłowy por. *uprzemysławiać, uprzemysłować*
przykry por. *uprzykrzać, uprzykrzyć*
przystępny por. *uprzystępniać, uprzystępnąć*
przytomny por. *oprzytomniać, oprzytomnić*
pstry por. *napstrzyć, upstrzyć*
pulchny por. *rozpulchniać, rozpulchnić, spulchniać*

pusty [opustoszały] por. *пустосzyć, спустосzyć*
puszysty por. *napuszać, napuszyć, puszyć*
racjonalny por. *racjonalizować, zracjonalizować*
radikalny por. *radikalizować, uradykalniać, uradykalnić, zradykalizować*
realny por. *odrealniać, odrealnić, urealniać, urealnić*
regularny por. *wyregulować, wyregulowywać*
romantyczny por. *uromantyczniać, uromantyczyć*
romański por. *romanizować*
*równy*¹ por. *obrównać, obrównywać, równać¹, wyrównać¹, wyrównywać¹, zrównać¹, zrównywać¹*
*równy*² [jednakowy, jednolity] por. *równać², wyrównać², wyrównywać², zrównać², zrównywać²*
różowy por. *różować, zaróżować*
rumiany por. *podrumieniać, podrumienić, przyrumieniać, przyrumienić, zarumieniać, zarumienić*
ruski [rosyjski] por. *rusyfikować, ruszczyć, zrusyfikować, zruszczyć*
rytmiczny por. *rytmizować*
rzadki por. *przerzedzać¹, przerzedzić¹, rozrzedzać¹, rozrzedzić¹*
rzadki [mniej liczny] por. *przerzedzać², przerzedzić², rozrzedzać², rozrzedzić²*
rzeźwy, rzeński por. *orzeźwiać, orzeźwić, rzeźwić*
sakralny por. *desakralizować, sakralizować*
samodzielny por. *usamodzielniać, usamodzielić*
samotny por. *osamotniać, osamotnić*
schematyczny por. *schematyzować, uschematyzować*
sensowny por. *usensowniać, usensownić*
silny [intensywny] por. *nasilać, nasilić*
skomplikowany por. *komplikować, pokomplikować, skomplikować*
slaby por. *osłabiać, osłabić*
slawny por. *wslawiać, wslawić*
*slodki*¹ por. *dosładzać¹, dosłodzić¹, osładzać¹, osłodzić¹, posłodzić, przesładzać¹, przesłodzić¹, słodzić*

słodki² [miły, przyjemny] por. osładzać²,
osłodzić²

słodki³ [ckliwy] por. przesładzać², przesłodzić²

słony por. dosalać, dosolić, osolić

smukły por. wysmuklać, wysmuklić

smutny por. smucić, zasmucać, zasmucić

spokojny por. uspokajać, uspokoić

społeczny por. uspołeczniać, uspołecznić

sportowy por. usportowić

spółdzielczy por. uspołdzielczać, uspołdzielczyć

sprawny por. usprawniać, usprawnić

srebrny por. osrebrzać, osrebrzyć, posrebrzać, posrebrzyć, srebrzyć, wysrebrzać, wysrebrzyć

stabilny por. destabilizować, stabilizować, ustabilizować

standardowy por. standaryzować

stary por. postarzać, postarzyć

sterylny por. sterylizować, wysterylizować

strojny por. ustrajać, ustroić

subiektywny por. subiektywizować

subtelny por. wysubtelniać, wysubtelnić

suchy por. dosuszać, dosuszyć, nasuszyć, obsuszać, obsuszyć, osuszać, osuszyć, podsuszać, podsuszyć, posuszyć¹, posuszyć², przesuszać, przesuszyć, suszyć, ususzyć, zasuszać, zasuszyć

swobodny por. oswabadzać, oswobadzać, oswobodzić

synchroniczny por. synchronizować, zsynchronizować

syty por. nasycać, nasycić, sycić

szczegółowy por. uszczegóławiać, uszczegóławiać

szczelny por. doszczelniać, doszczelnić, uszczelniać, uszczelnić

szczerbaty por. szczerbić, wyszczerbiać, wyszczerbić

szczęśliwy por. uszczęśliwiać, uszczęśliwić

szczupły por. wyszczuplać, wyszczuplić

szeroki¹ por. poszerzać¹, poszerzyć¹, rozszerzać¹, rozszerzyć¹

szeroki² [o większym zasięgu, na większą skalę] por. poszerzać², poszerzyć², rozszerzać², rozszerzyć²

szpetny por. oszpecać, oszpecić

sztywny¹ por. usztywniać¹, usztywnić¹

sztywny² [bezdyskusyjny] por. usztywniać², usztywnić²

sztywny³ [nienaturalny] por. usztywniać³, usztywnić³

ściśły [dokładny] por. uściślać, uściślić

ślepy por. oślepiać, oślepić

śliski por. wyszliźgać, wyszliźgiwać

śmiały por. ośmielać, ośmielić

śmieszny por. ośmieszać, ośmieszyć

świecki por. zeświecczać, zeświecczyć

świetny por. uświetniać, uświetnić

świeży por. odświeżać, odświeżyć

święty por. uświęcać, uświęcić

tajny por. odtajniać, odtajnić, utajniać, utajnić

tani por. potaniać, potanić

teatralny por. teatralizować, uteatralizować
tępy¹ [mniej ostry¹] por. potępić, przytępiać¹, przytępić¹, stępiać¹, stępić¹, tępić

tępy² [bierny, niewrażliwy, obojętny] por. otepiać, otepiać², przytępiać², przytępić², stępiać², stępić²

tlusty por. natłuszczać, natłuścić, odłuszczać, odłuszczyć, tłuszczyć, zatuszczyć

trudny por. utrudniać, utrudnić

trwały por. utrwaląć, utrwalić

trywialny por. strywializować, trywializować

trzeźwy por. otrzeźwiać, otrzeźwić, trzeźwić, wytrzeźwiać, wytrzeźwić

turecki por. sturczyć, turczyć

twardy por. utwardzać, utwardzić

ubogi¹ por. ubożyć¹, zubażać¹, zubożać¹, zubożyć¹

ubogi² [mniej liczny, mniej obfity, mniej różnorodny] por. ubożyć², zubażać², zubożać², zubożyć²

ukraiński por. ukrainizować

uniwersalny por. uniwersalizować

wartościowy por. dowartościować, dowartościowywać

wątki por. nadwątląć, nadwątlić

wesoły por. rozweselać, rozweselić

węższy¹ por. pozewzać, przewęzić, przewężyć, zwięzić, zwięzić

węższy² [mniejszy, o mniejszym zasięgu] por. zawęzić, zawęzić

wiarygodny por. uwiarygadniać, uwiarygodnić

widoczny por. uwidaczniać, uwidocznąć

większy¹ por. powiększać¹, powiększyć¹

większy² [intensywny, intensywniejszy, o większym zasięgu, rozleglejszy, liczniejszy, obfitszy, górujący nad innymi liczbą, ilością czegoś] por. powiększać², powiększyć², zwiększać, zwiększyć

wilgotny por. nawilgacać, nawilgocić, nawilżać, nawilżyć, wilżyć, zawilgocić, zwilżać, zwilżyć

wolny por. uwalniać, uwolnić, wyzwalać, wyzwolić

wrażliwy por. uwrażliwiać, uwrażliwić

współczesny por. uwspółcześniać, uwspółcześnić

wsteczny por. uwsteczniać, uwstecznąć

wulgarny por. wulgaryzować, zwulgaryzować

wydatny por. uwydatniać, uwydatnić

wypukły por. uwypuklać, uwypuklić

wyraźny por. uwyrażniać, uwyrażnić

wyższy¹ por. podwyższać¹, podwyższyć¹

wyższy² [większy, intensywniejszy] por. podwyższać², podwyższyć²

wzniosły por. uwznioślać, uwznioślić

zdatny por. uzdatniać, uzdatnić

zdrowy por. uzdrawiać, uzdrowić

zielony por. zazielenić

zimny, zimniejszy por. oziębiać, oziębić, wyziębiać, wyziębić, ziębić

złoty por. ozłacać, ozłocić, pozłacać, pozłocić, wyzłacać, wyzłocić, złocić

zuchwały por. rozzuchwalać, rozzuchwalić

zupelny por. uzupełniać, uzupełnić

zwyczajny por. uwyczajniać, uwyczajnić

żeglowny por. użegłownić

żółty por. przyżółcić, zażółcać, zażółcić, żółcić

żywy¹ por. ożywiać¹, ożywić¹

żywy² [intensywny, intensywniejszy] por. ożywiać², ożywić²

żywy³ [ciekawyy, ciekawszy, ładny, ładniejszy] por. ożywiać³, ożywić³

żywny por. użyżniać, użyżnić

INDEKS CZASOWNIKÓW SŁOWEŃSKICH

aktivirati por. aktíven

aktualizirati por. aktuálen

alkalizirati por. alkálen

amerikanizirati por. amerikánski, amêriški

anglizirati por. anglêški

arhaizirati por. arháičen

arimetizirati por. aritméičen

banalizirati por. banálen

barbarizirati por. barbárski

beliti por. bél

besniti por. bésen

birokratizirati por. birokrátski

bistríti¹ por. bister¹ [sposoben za mišljenje]

bistríti² por. bister² [jásen³, razumljív]

blážití¹ por. bláží¹

blážití² por. bláží² [láží² [manj napóren, manj nêprijetén, manj húd, manj težáven]]

blediti por. bléd

bogatíti¹ por. bogàt¹

bogatíti² por. bogàt² [številen, bolj številen, številnejši, véčji]

bogatíti³ por. bogàr³ [vráden, bolj vráden, vrednejši, bóljši]

boljševizirati por. boljševiski

celíti por. cél

centralizirati por. centrálen

čistiti por. čist¹

člověčiti por. člověški [dóber, plemenít]

črniti por. črn

dáljšati por. dáljši

debelíti por. débel

debirokratizirati por. birokrátski

decentralizirati por. centrálen

defašizirati por. fašističen

dehumanizirati por. humán

dematerializirati por. materiálen

demistificirati por. místičen

demokratizirati por. demokrátičen

demoralizirati por. morálen
 demoralizovati por. morálen
 denacifizirati por. nacističen
 denacionalizirati¹ por. nacionálen¹ [národen]
 denacionalizirati² por. nacionálen² [držáven]
 depolitizirati por. političen
 deromantizirati por. romantičen
 dezaktivirati por. aktíven
 dinamizirati por. dinámičen
 disproporcionirati por. disproporcionálen
 domáčiti por. domáč
 dozoriti¹ por. zrèl¹
 dozoriti² por. zrèl² [telesno in duševno polno
 razvíti]
 dražiti por. drážji

edíniti por. edín [enôten, slóžen]
 enôtiti por. enôten
 evropeizirati por. evrópski

fanatizirati por. fanátičen
 formalizirati por. formálen

geometrizarati por. geometrijski
 germanizirati por. germánski
 gláditi¹ por. gládek¹
 gláditi² por. gládek³ [stilno bóljši]
 globiti por. globòk
 godíti por. góden
 godnjáti por. góden
 gostíti por. góst
 gotizirati por. gótski
 grditi por. grđ
 greníti¹ por. grênek¹, grenák¹
 greníti² por. grênek², grenák² [manj prijéten,
 manj sréčen]

helenizirati por. helénski
 heroizirati por. herójski
 hladiti¹ por. hláden¹
 hladiti² por. hláden² [manj intenzíven]
 hrabríti por. hráber
 hromíti¹ por. hròm¹
 hromíti² por. hròm² [ki ne deluje; napóren,
 težáven, bolj napóren, bolj težáven]
 hújšati por. hújši [slábši]
 humanizirati por. humán

ideologizirati por. ideolóški
 inaktivirati por. aktíven

individualizirati por. individuálen
 industrializirati por. industrijski
 intenzivirati por. intenzíven
 internacionalizirati por. internacionálen
 italianizirati por. italijánski
 izbistríti¹ por. bister¹ [sposoben za mišljenje]
 izbistríti² por. bister² [jásen², razumljív]
 izbóljšati por. bóljši
 izboljšavati por. bóljši
 izboljševati por. bóljši
 izcelíti por. cél
 izčistiti¹ por. číst¹
 izčistiti² por. číst² [jásen², izoblikován]
 izčiščeváti¹ por. číst¹
 izčiščeváti² por. číst² [jásen², izoblikován]
 izenačeváti por. enák [enakovréden]
 izenáčiti por. enák [enakovréden]
 izgladiti¹ por. gládek¹
 izgladiti² por. gládek² [družbeno ráven]
 izglajeváti¹ por. gládek¹
 izglajeváti² por. gládek² [družbeno ráven]
 izgrditi por. grđ
 izkristáliti por. kristálen
 izkristalizirati por. kristálen
 izkriviti por. krív³ [manj lép, manj popóln,
 manj dovršen]
 izkrivljati por. krív³ [manj lép, manj popóln,
 manj dovršen]
 izláčniti por. láčen
 izlákati por. láčen
 izlakotíti por. láčen
 izmiríti por. miren [ant. razburljív]
 izmírjati por. miren [ant. razburljív]
 izmodriti por. móder² [preudáren]
 izmodrováti por. móder² [preudáren]
 izóbliti por. óbel
 izostríti¹ por. óster¹
 izostríti² por. óster³ [razlóčen, bolj razlóčen
 (misel, vid); bolj opredeljen]
 izostríti³ por. óster⁴ [zelo sposoben za spre-
 jemanje dražljajev: oster sluh, vid]
 izpopolniti por. popóln
 izpopolnjeváti por. popóln
 izravnáti¹ por. ráven¹, raván¹
 izravnáti² por. ráven², raván² [enák, ena-
 kovréden]
 izravnávati¹ por. ráven¹, raván¹
 izravnávati² por. ráven², raván² [enák,
 enakovréden]

izsuševáti por. súh
 izsušíti por. súh
 izvotlíti por. vótel
 izvotljeváti por. vótel
 izzoríti¹ por. zrèl¹
 izzoríti² por. zrèl² [telesno in duševno polno
 razvít]

jalovíti por. jálov
 jasníti¹ por. jásen¹ [brez oblakov, megle]
 jasníti² por. jásen² [svêtel, bolj svêtel]
 jasníti³ por. jásen³ [razumljív]
 jasníti⁴ por. jásen⁴ [vzróčen, logično utemel-
 jen]
 jasníti⁵ por. jásen⁵ [vesél, véder]

kalíti¹ por. kálen¹
 kalíti² por. kálen² [manj prijéten]
 kísati por. kisel
 komercializírati por. komerciálen
 kosmatíti por. kosmàt
 krájšati por. krájši
 krasíti por. krášen
 krepíti¹ por. krêpek¹, krepák¹
 krepíti² por. krêpek², krepak² [številčen, moč-
 néjši]
 krivíti por. krív¹
 krotíti¹ por. krôtek¹
 krotíti² por. krôtek² [manj intenzíven]

laicizírati por. láičen
 laizírati por. láičen
 lájšati por. lážji² [manj napóren, manj nè-
 prijéten, manj húd, manj težáven]
 latinizírati por. latínski
 ledeníti por. ledén [ki ima zelo nizko tempe-
 raturo]
 legitimírati por. legitímen
 leníti por. lén
 lepotíti por. lép
 lépšati por. lépši
 lirisizírati por. líričen
 literarizírati por. literáren

magnétiti por. magnéten
 madžáriti por. madžárski
 madžarizírati por. madžárski
 mánjšati¹ por. mánjši¹

mánjšati² por. mánjši² [mánjši – glede na
 količino, obseg; intenzíven, manj in-
 tenzíven]
 mastíti por. másten
 materializírati por. materiálen
 medíti por. mêden
 meglíti por. meglén [nèjásen, móten]
 mehcáti por. mêhek, mehák
 míliti por. míl
 minimalizírati por. minimálen
 miríti por. míren
 mladíti por. mlád
 močiti por. móker
 modriti¹ por. móder¹
 modriti² por. móder² [preudáren]
 monumentalizírati por. monumentálen
 mračíti¹ por. mráčen¹ [nèjásen, zméden]
 mračíti² por. mráčen² [mřk, nèprijazén]
 mračíti³ por. mráčen³ [tèmen]
 mrazíti¹ por. mřzel¹
 mrazíti² por. mřzel² [nèprijéten]

nabelíti por. bél
 nacionalizírati¹ por. nacionálen¹ [národen]
 nacionalizírati² por. nacionálen² [držáven]
 načéméríti por. čeméren, čmèren
 načmeriti por. čmèren, čmèren
 nagrdíti por. gřd
 nakísati por. kisel
 nakosmatíti por. kosmàt
 nakošátiti por. košàt
 nakrivíti por. krív¹
 namočíti por. móker
 naostríti por. óster¹
 narahljáti¹ por. ráhel¹
 narahljáti² por. ráhel² [manj móčen, manj
 izrazít]
 nasladkáti por. sládek¹
 nasmetíti por. smêten
 navlážiti por. vlážen
 nejevóljiti por. nejevóljen
 némčiti por. némški
 nižati¹ por. nižji¹
 nižati² por. nižji² [nižji glede na količino,
 intenzívnost]
 normalizírati por. normálen [pravílen]

objektivírati por. objektivén
 objektivizírati por. objektivén

oblaževáti¹ por. bláži¹ [dóber, plemenít]
 oblaževáti² por. bláži² [láži² [manj napóren,
 manj nêprijéten, manj húd, manj težá-
 ven]]
 oblažiti¹ por. bláži¹ [dóber, plemenít]
 oblažiti² por. bláži² [láži² [manj napóren,
 manj nêprijéten, manj húd, manj težá-
 ven]]
 óbliti por. óbel
 obnávljati por. nòv
 obnoviti por. nòv
 obogatiti¹ por. bogàt¹
 obogatiti² por. bogàt² [številen, bolj številen,
 številnejši, večji]
 obogatiti³ por. bogàt³ [vrèden, bolj vrèden,
 vrednejši, boljši]
 obteževáti¹ por. téžji¹
 obteževáti² por. téžji² [nêprijéten, napóren,
 težáven, bolj nêprijéten, bolj napóren,
 bolj težáven]
 obtežiti¹ por. téžji¹
 obtežiti² por. téžji² [nêprijéten, napóren,
 težáven, bolj nêprijéten, bolj napóren,
 bolj težáven]
 očistiti por. čist¹
 očlovéciti por. člověski
 očvrstíti por. čvrst
 odebeliti por. dèbel
 ogláditi¹ por. gládek¹
 ogláditi² por. gládek³ [stilno boljši]
 ogláditi³ por. gládek⁴ [vzgójen]
 ogoliti por. gòl
 ogrdíti por. grđ
 ogreníti¹ por. grènek¹, grenák¹
 ogreníti² por. grènek², grenák² [manj prijeten,
 manj srèčen]
 ohladíti¹ por. hláden¹
 ohladíti² por. hláden² [manj intenzíven]
 ohlájati¹ por. hláden¹
 ohlájati² por. hláden² [manj intenzíven]
 ohrabríti por. hráber
 ohrabrováti por. hráber
 ohromíti¹ por. hròm¹
 ohromíti² por. hròm² [ki ne deluje, napóren,
 težáven, bolj napóren, bolj težáven]
 ojalovíti por. jálov
 okísati por. kisel
 okosmatíti por. kosmát
 okrájšati por. krájši

okrajševáti por. krájši
 okrasíti por. krásen
 okraševáti por. krásen
 okrepčáti por. krêpek¹, krepák¹
 okrepčevati por. krêpek¹, krepák¹
 okrepíti¹ por. krêpek¹, krepák¹
 okrepíti² por. krêpek², krepák² [števílčen,
 močnejši]
 okrépljati por. krêpek¹, krepák¹
 okrepljeváti por. krêpek¹, krepák¹
 okroglíti por. okrógel
 olájšati¹ por. láži¹
 olájšati² por. láži² [manj napóren, manj
 nêprijéten, manj húd, manj težáven]
 olépšati por. lépsi
 olupševáti por. lépsi
 omalodušiti por. malodušen
 omasóviti por. masóven
 omedíti por. mēden
 omeglíti por. meglén [nējásen, mōten]
 omehčáti por. mēhek, mehák
 omehčávati por. mēhek, mehák
 omíliti por. míl
 omiljeváti por. míl
 omočíti por. mōker
 omogóčati por. mogòč
 omogóčiti por. mogòč
 omračeváti¹ por. mráčen¹ [nējásen, zmēden]
 omračeváti² por. mráčen² [mrk, nêprijazén]
 omračeváti³ por. mráčen³ [tēmen¹, tēmen²]
 omračíti¹ por. mráčen¹ [nējásen, zmēden]
 omračíti² por. mráčen² [mrk, nêprijazén]
 omračíti³ por. mráčen³ [tēmen¹, tēmen²]
 omrtvíčiti¹ por. mrtev¹ [nèobčutljív, brezčúten]
 omrtvíti¹ por. mrtev¹ [nèobčutljív, brezčúten]
 omrtvíti² por. mrtev² [ki povzroča zmanjšanje
 dejavnosti]
 onečístiti por. čist¹
 onečiščeváti por. čist¹
 onesrečeváti por. srèčen
 onesrečíti por. srèčen
 opijániti por. pijàn
 opijánjati por. pijàn
 opíjati por. pijàn
 oplemenítiti¹ por. plemenít¹ [dóber, boljši]
 oplemenítiti² por. plemenít² [ki ima boljšo
 kakovost]
 opočásniti por. počásen
 opogúmiti por. pogúmen

opogúmljati por. pogúmen
 opojíti por. pijàn
 oprašíti por. prášen
 optimalizirati por. optimálen
 orazúmiti por. razúmen
 orientalizirati por. orientálski
 osamosvájati por. samosvój [samostójen]
 osamosvojeváti por. samosvój [samostójen]
 osamosvojíti por. samosvój [samostójen]
 osiromaševáti por. siromášen
 osiromášiti por. siromášen
 oslabíti por. sláb
 osladíti¹ por. sládek¹
 osladíti² por. sládek² [prijeten, sréčen, (bolj)
 prijeten, (bolj) sréčen]
 osladkáti por. sládek¹
 oslájati¹ por. slájši¹
 oslájati² por. slájši² [prijeten, sréčen, (bolj)
 prijeten, (bolj) sréčen]
 oslepíti por. slép
 oslépljati por. slép
 oslepljeváti por. slép
 osméšiti por. sméšen
 osmetíti por. sméten
 osolíti por. slán
 osrečeváti por. sréčen
 osréčiti por. sréčen
 ostríti¹ por. óster¹
 ostríti² por. óster³ [razlóčen, bolj razlóčen
 (misel, vid), bolj opredeljen]
 ostríti³ por. óster⁴ [zelo sposoben za spreje-
 manje dražljajev: oster sluh, vid]
 ostríti⁴ por. óster⁶ [intenzíven, bolj in-
 tenzívnen, visoke stopnje]
 osveževáti por. svéz
 osvežíti por. svéz
 osvobájati por. svobóden
 osvobodíti por. svobóden
 otemníti¹ por. tèmén¹ [podoben črnemu]
 otemníti² por. tèmén² [manj svetel]
 otemníti³ por. tèmén³ [mrk, nèprijazen, nè-
 prijeten]
 otemnjeváti¹ por. tèmén¹ [podoben črnemu]
 otemnjeváti² por. tèmén² [manj svetel]
 otemnjeváti³ por. tèmén³ [mrk, nèprijazen,
 nèprijeten]
 otežíti por. téžji² [nèprijeten, napóren, težá-
 ven, bolj nèprijeten, bolj napóren, bolj
 težáven]

oteževáti por. téžji² [nèprijeten, napóren,
 težáven, bolj nèprijeten, bolj napóren,
 bolj težáven]
 otópiti por. tòp
 otoplíti¹ por. tòpel¹
 otoplíti² por. tòpel² [ki varuje pred mrazom]
 otoplíti³ por. tòpel³ [bolj prijeten]
 otrdíti¹ por. trd¹
 otrdíti² por. trd² [manj gibljív]
 otrdíti³ por. trd³ [brezčúten]
 oveselíti por. vesel
 ovláževáti por. vlážen
 ovlážiti por. vlážen
 ozdráviti por. zdráv
 ozdrávljati por. zdráv
 ozeleníti por. zelén
 ozelenjeváti por. zelén
 ozlatíti por. zlát
 oznojíti por. znójen
 ožalostíti por. žalosten
 óžiti¹ por. óžji¹
 óžiti² por. óžji² [ki ima, obsega majhno, ome-
 jeno področje]
 ožíviti¹ por. živ¹
 ožíviti² por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]
 oživljati¹ por. živ¹
 oživljati² por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]
 pestríti¹ por. péster¹
 pestríti² por. péster² [ki je zelo različnih
 barv]
 plemenítiti¹ por. plemenít¹ [dóber, bóljši]
 plemenítiti² por. plemenít² [ki ima boljšo
 kakovost]
 plóščiti por. plòsk, ploščát
 poameričániti por. amerikánski, amêriški
 poamerikániti por. amerikánski, amêriški
 poanglěžiti por. anglěški
 pobelíti por. bél
 pobirokrátiti por. birokrátski
 poblažíti por. blážji² [lážji² [manj napóren,
 manj nèprijeten, manj húd, manj težá-
 ven]]
 pobledíti por. bléd
 pobóljšati por. bóljši
 poboljševáti por. bóljši
 pobožánstviti por. božánski

poboževáti por. *božánski*
pobóžiti por. *božánski*
pocéliti por. *cél*
poceníti por. *pocéni*
pocenjeváti por. *pocéni*
počasníti por. *počasen*
počístiti por. *číst¹*
počlovečeváti por. *člověški* [dóber, plemenít]
počlovečiti por. *člověški* [dóber, plemenít]
počrniti por. *črn*
podáljšati por. *dáljši*
podaljševáti por. *dáljši*
podebelíti por. *děbel*
podemokrátiti por. *demokrátičen*
podhladíti por. *hláden¹*
podomáčiti por. *domáč*
podraževáti por. *drážji*
podražíti por. *drážji*
podrúžbiti por. *drúžben*
podrúžbljati por. *drúžben*
podržáviti por. *držáven*
poduhóviti por. *duhóven*
poduhóvljati por. *duhóven*
poenáčiti por. *enák* [enakovréden]
poenostáviti por. *enostáven* [prepròst, nèza-
 pletèn]
poenostávljati por. *enostáven* [prepròst,
 nèzapletèn]
poenôtiti por. *enóten*
poenotováti por. *enóten*
poevrópiti por. *evrópski*
pofašístiti por. *fašístičen*
pofíniti por. *fin*
pořancóziti por. *řancóski*
pofurlániti por. *furlánski*
poglábljati¹ por. *globòk*
poglábljati² por. *globòk²* [izrazít, intenzíven]
poglábljati³ por. *globòk³* [popóln, dovršen]
poglobíti¹ por. *globòk¹*
poglobíti² por. *globòk²* [izrazít, intenzíven]
poglobíti³ por. *globòk³* [popóln, dovršen]
pogrčeváti por. *gríški*
pogrčiti por. *gríški*
pogrdíti por. *grđ*
pogreníti por. *grēnek¹*
pogršati por. *grši*
pohladíti¹ por. *hláden¹*
pohladíti² por. *hláden²* [manj intenzíven]
pohrvátiti por. *hrvátски*

pohújšati por. *hújši* [slábši]
poitalijančeváti por. *italijánski*
poitalijančiti por. *italijánski*
poitalijániti por. *italijánski*
pojásniti¹ por. *jásen³* [razumljív]
pojásniti² por. *jásen⁴* [vzróčen, logično ute-
 meljen]
pojasnjeváti¹ por. *jásen³* [razumljív]
pojasnjeváti² por. *jásen⁴* [vzróčen, logično
 utemeljen]
pokatoličániti por. *katóliški*
pokatoličeváti por. *katóliški*
pokméti por. *kměčki*
pokrepčáti por. *krěpek¹*, *krepák¹*
pokrepíti¹ por. *krěpek¹*, *krepák¹*
pokrepíti² por. *krěpek²*, *krepák²* [števílčen,
 močnejši]
pokristjániti por. *krščánski*
pokristjanjeváti por. *krščánski*
polájšati¹ por. *lážji¹*
polájšati² por. *lážji²* [manj napóren, manj
 něprijéten, manj húd, manj težáven]
polatíniti por. *latínski*
poleníti por. *lén*
polépsati por. *lépsi*
polepšávati por. *lépsi*
polepševáti por. *lépsi*
politizírati por. *političen*
pomadžáriti por. *madžárski*
pomalomeščániti por. *malomeščánski*
pománjšati por. *mánjši*
pomanjševáti por. *mánjši*
pomeđiti por. *měden*
pomeščániti por. *meščánski*
pomiríti por. *míren*
pomladíti por. *mlád*
pomlájati por. *mlájši*
pomlajeváti por. *mlájši*
pomočiti por. *móker*
pomodriti por. *móder¹*
pomožáti por. *možat*
pomračíti¹ por. *mráčen¹* [nějásen, změden]
pomračíti² por. *mráčen²* [mřk, něprijazén]
pomuslimániti por. *muslimánski*
ponemčeváti por. *némški*
ponémčiti por. *némški*
poneúmiti por. *neúmen*
poneúnniti por. *neúmen*
poneúmljati por. *neúmen*

poneumnjeváti por. neúmen
 ponotránjati por. nótranji
 ponotránjiti por. nótranji
 poostríti¹ por. óster¹
 poostríti² por. óster² [stróg, stróžji]
 poostríti³ por. óster⁴ [zelo sposoben za spre-
 jemanje dražljajev: oster sluh, vid]
 poostrováti¹ por. óster² [stróg, stróžji]
 poostrováti² por. óster³ [razlóčen, bolj raz-
 lóčen (misel, vid); bolj opredeljen]
 poostrováti³ por. óster⁶ [intenzíven, bolj in-
 tenzíven, visoke stopnje]
 pootróčiti por. otróčji
 popestríti¹ por. péster¹
 popestríti² por. péster² [ki je zelo različnih
 barv]
 poplemenítiti por. plemenít [dóber, bóljši]
 poplitviti por. plítev
 poplitvovati por. plítev
 popogániti por. pogánski
 popóljčiti por. póljski
 popolniti por. popóln
 popolnjevati por. popóln
 popravosláviti por. pravosláven
 poprepróstiti por. prepróst
 poprostáčiti por. prostáski
 poprúsiti por. prúski
 popularizírati por. populáren
 poravnáti por. ráven¹, raván¹
 poravnávati por. ráven¹, raván¹
 pordečiti por. rděč
 porimljániti por. rimljánski
 porjaviti por. rjav
 poromániti por. románski² [nanašajoč se na
 Rimljane]
 porumeníti por. rumén
 porúsiti por. rúski
 posamotáriti por. samotárski
 poslábsati por. slábši
 poslabševáti por. slábši
 posladíti¹ por. sládek¹
 posladíti² por. sládek² [prijéten, sréčen, (bolj)
 prijéten, (bolj) sréčen]
 poslovániti por. slovánski
 posloveníti por. slovénski
 posodábljati por. sodóben
 posodóbiti por. sodóben
 posodóbljati por. sodóben
 posrbíti por. srbski

posrebríti por. srebrn
 postárati por. stár
 postróžiti por. stróžji
 posuróviti por. suròv² [grób]
 posušíti¹ por. súh¹
 posušíti² por. súh² [sláb, slábši]
 posvetlíti por. svétel¹
 posvežíti por. svěž
 pošíbíti por. šíbek
 pošíriti por. širók
 poškrlatíti por. škrlátén [temno rděč]
 potemníti¹ por. tèmén¹ [podoben črnemu]
 potemníti² por. tèmén² [manj svétel]
 potemníti³ por. tèmén³ [m්ර်k, nèprijazén, nè-
 prijéten]
 potujčeváti por. túj
 potújčiti por. túj
 potúrčiti por. túrški
 povéčati¹ por. věčji¹
 povéčati² por. věčji² [věčji – glede na ko-
 ličino, obseg; intenzíven, bolj inten-
 zíven, višje stopnje]
 povečaváti¹ por. věčji¹
 povečaváti² por. věčji² [věčji – glede na ko-
 ličino, obseg; intenzíven, bolj inten-
 zíven, višje stopnje]
 povečeváti¹ por. věčji¹
 povečeváti² por. věčji² [věčji – glede na ko-
 ličino, obseg; intenzíven, bolj inten-
 zíven, višje stopnje]
 povišati¹ por. vīšji¹
 povišati² por. vīšji² [vīšji – glede na količino;
 intenzíven, bolj intenzíven]
 poviševáti¹ por. vīšji¹
 poviševáti² por. vīšji² [vīšji – glede na ko-
 ličino; intenzíven, bolj intenzíven]
 pozdráviti por. zdráv
 pozeleníti por. zelén
 pozlatíti por. zlát
 pozveríniti por. zverínski
 požénščiti por. žénski
 poživíniti por. živínski
 poživínjati por. živínski
 poživíti¹ por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]
 poživíti² por. živ³ [péster, bolj péster, za-
 nimív, bolj zanimív]
 poživljati¹ por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]

poživljati² por. živ³ [péster, bolj péster, zanimív, bolj zanimív]
 požlahtniti por. žláhten [plemenít, bolj plemenít, dóber, bóljši]
 požlahtnjeváti por. žláhten [plemenít, bolj plemenít, dóber, bóljši]
 pravljíčiti por. právljičen
 prebelíti (ponovno pobelíti) por. bél
 prebudíti por. búden
 prebújati por. búden
 prečístiti¹ por. čist¹
 prečístiti² por. čist² [izoblikován]
 prečiščeváti¹ por. čist¹
 prečiščeváti² por. čist² [izoblikován]
 premočiti por. móker
 premráziti por. m්රzel¹
 prenávljati por. nõv
 prenoviti por. nõv
 preobteževáti por. téžji¹
 preobtežiti por. téžji¹
 preosvetlíti por. svétel² [víden]
 prerahljáti por. ráhel¹
 presladkáti por. sládek¹
 presolíti por. slán
 presušíti¹ por. súh¹
 presušíti² por. súh¹
 presušíti³ por. súh¹
 presvetíti por. svétel¹
 presvetlíti por. svétel¹
 presvetljeváti por. svétel¹
 približati por. bližji [dostópen, razumljív, bolj dostópen, razumljív]
 približeváti por. bližji [dostópen, razumljív, bolj dostópen, razumljív]
 prikrájšati por. krájši
 prikrajševáti por. krájši
 prikrivíti por. krív¹
 primitivízirati por. primitíven
 primočiti por. móker
 primráziti por. m්රzel¹
 priostríti¹ por. óster¹
 priostríti² por. óster² [stróg, stróžji]
 priostrováti¹ por. óster¹
 prisolíti por. slán
 pritíšati por. tíšji¹
 privatizírati por. priváten
 profesionalizírati por. profesionálen
 porporcionirati por. proporciónálen
 proslavíti por. sláven

proslávljati por. sláven
 pustóšiti por. púst
 radikalizírati por. radikálen
 rahljáti¹ por. ráhel¹
 rahljáti² por. ráhel² [manj móčen, manj izrazít]
 ravnáti por. ráven¹, raván¹
 razbistríti¹ por. bister¹ [sposoben za mišljenje]
 razbistríti² por. bister² [jásen³, razumljív]
 razblažiti por. blážji¹ [dóber, plemenít]
 razčéméríti, razčéméríti por. čéméren, čéméren
 razčlovéčiti por. človéški
 razenóčiti por. enóten
 razhladáti por. hláden¹
 razjasniti¹ por. jásen¹ [brez oblakov, megle]
 razjasniti² por. jásen² [svétel, bolj svétel]
 razjasniti³ por. jásen³ [razumljív]
 razjasniti⁴ por. jásen⁴ [vzróčen, logično utemeljen]
 razjasniti⁵ por. jásen⁵ [véder, vesél]
 razjasnjeváti¹ por. jásen¹ [brez oblakov, megle]
 razjasnjeváti² por. jásen² [svétel, bolj svétel]
 razjasnjeváti³ por. jásen³ [razumljív]
 razjasnjeváti⁴ por. jásen⁴ [vzróčen, logično utemeljen]
 razjasnjeváti⁵ por. jásen⁵ [véder, vesél]
 razkísati por. kisel
 razkísavati por. kisel
 razkislíti por. kisel
 razkisováti por. kisel
 razkristjániti por. krščánski
 razmagnétiti por. magnéten
 razmákati por. móker [takže méhek, mehák]
 razmastíti por. másten
 razmehčáti por. méhek, mehák
 razmočiti por. móker
 raznarodíti por. národen
 raznarodováti por. národen
 razplóščiti por. plósk, ploščát
 razrahljáti¹ por. ráhel¹
 razrahljáti² por. ráhel² [manj móčen, manj izrazít]
 razravnáti por. ráven¹, raván¹
 razredčeváti por. rédek
 razredčiti por. rédek
 razsolíti por. slán

razsoljeváti por. slán
 razsvetliti por. svêtel² [vîden]
 razsvetljeváti por. svêtel² [vîden]
 razšíriti¹ por. širòk¹
 razšíriti² por. širòk² [ki ima věčji obseg]
 razvedríti por. véder
 razveselíti por. vesel
 razveseljeváti por. vesel
 razvrednòiti por. vrêden
 razvrednotováti por. vrêden
 razžalostíti por. žalosten
 razžénščiti por. žénski
 razživíti por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]
 razživljati por. živ² [živáhen, dejáven, (bolj)
 živáhen, dejáven]
 rdečiti por. rděč
 rèaktivirati por. aktivén
 rédčiti por. rédek
 rèkatolizirati por. katóliški
 relativirati por. rélativen
 relativizirati por. rélativen
 renovirati por. nôv
 reprivatizirati por. priváten
 republikanizirati por. republikánski
 résniti por. résen
 revolucioníрати por. revolucionáren
 rjavíti por. rjav
 romanizirati por. románski
 romantizirati por. romántičen
 rumeníti por. rumèn
 rusificirati por. rúski
 rúšiti por. rúski

sájiti por. sájast
 sakralizirati por. sakrálen
 scelíti por. cěl
 sekularizirati por. sekuláren
 sezoríti por. zrěl
 sfanatizirati por. fanátičen
 sformalizirati por. formálen
 shematizirati por. shemátičen
 shladíti por. hláden¹
 shlajeváti por. hláden¹
 sinjíti por. sínji
 siromášiti por. siromášen
 sivíti por. sív
 skalíti¹ por. kálen¹
 skalíti² por. kálen² [manj prijéten]

skomercializirati por. komerciálen
 skonvencionalizirati por. konvencionálen
 skrájšati por. krájši
 skrajševáti por. krájši
 skrivíti por. krív
 slabíti por. sláb
 slábšati por. slábši
 sladíti¹ por. sládek¹
 sladíti² por. sládek² [prijéten, sréčen, (bolj)
 prijéten, (bolj) sréčen]
 sladkáti por. sládek¹
 slájšati por. slájši² [prijéten, sréčen, (bolj)
 prijéten, (bolj) sréčen]
 slavizirati por. slovánski
 sloveníti por. slovénski
 slovenizirati por. slovénski
 slúziti por. slúzast
 smetíti por. smêten
 sociologizirati por. sociolóški
 solíti por. slán
 sovjetizirati por. sovjétski
 splóščati por. plòsk, ploščát
 sploščeváti por. plòsk, ploščát
 splóščiti por. plòsk, ploščát
 spočasniti por. počásen
 spolitizirati por. polítičen
 sprofesionalizirati por. profesionálen
 srebríti por. srebrn
 stabilizirati por. stabilen
 stárati por. stàr
 sušíti por. súh¹
 svetliti por. svêtel¹
 svežíti¹ por. svéž¹
 svežíti² por. svéž² [vîden, izrazít, bolj vîden,
 izrazít]
 šablonizirati por. šablónski
 šíriti¹ por. širòk¹
 šíriti² por. širòk² [ki ima věčji obseg]
 škrlatíti por. škrláten

taníti por. tánek
 tánjšati por. tánjši
 temniti¹ por. tèmen¹ [podobn černemu]
 temniti² por. tèmen² [manj svêtel]
 temniti³ por. tèmen³ [m්ර්ක, nēprijázen, nēpri-
 jéten]
 tesniti por. tèsen, tesán
 topíti por. tòp
 toplíti por. tòpel¹

trditi¹ por. trd¹
 trditi² por. trd³ [brezčúten]
 trivializirati por. triviálen [vsakdánji, nêpomémben]
 tujčeváti por. túj² [ant. národen]
 tújčiti por. túj² [ant. národen]
 tujíti¹ por. túj¹
 tujíti² por. túj² [ant. národen]

 ublažiti¹ por. blážji¹ [dóber, plemenít]
 ublažiti² por. blážji² [lážji² [manj napóren, manj nêprijeten, manj húd, manj težáven]]
 ublažiti³ por. blážji³ [manj intenzíven, manj izrazít]
 učlovečeváti por. človeški [dóber, plemenít]
 učlovečiti por. človeški [dóber, plemenít]
 udebeliti por. débel
 udomačeváti por. domáč
 udomáčiti por. domáč
 ugláditi¹ por. gládek¹
 ugláditi² por. gládek³ [stilno bóljši]
 uglájati¹ por. gládek¹
 uglájati² por. gládek³ [stilno bóljši]
 uglajeváti¹ por. gládek¹
 uglajeváti² por. gládek³ [stilno bóljši]
 ugoditi por. góden
 ujaloviti por. jálov
 ujasniti¹ por. jásen¹ [brez oblakov, megle]
 ujasniti² por. jásen² [svétel, bolj svétel]
 ujasniti³ por. jásen³ [razumljív]
 ujasniti⁴ por. jásen³ [vesél, véder]
 ukaliti por. kálen¹
 ukísati por. kisel
 ukriviti por. krív¹
 ukrívljati por. krív¹
 uláčniti por. láčen
 ulákotiti por. láčen
 uleniti por. lén
 umánjšati¹ por. mánjši¹
 umánjšati² por. mánjši² [mánjši – glede na količino, obseg; manj intenzíven]
 umediti por. mēden
 umehčati por. mēhek, mehák
 umíliti por. míl
 umíriti por. miren
 umírjati por. miren
 umiróviti por. miren
 unejevóljiti por. nejevóljen

uneresničiti por. nêresničen
 univerzalizirati por. univerzálen
 upočasniti por. počásen
 upočasnjeváti por. počásen
 uskladiti por. skláden
 usklájati por. skláden
 usklajeváti por. skláden
 usladiti¹ por. sládek¹
 usladiti² por. sládek² [prijeten, sréčen, (bolj) prijeten, (bolj) sréčen]
 uslóčati por. lókast
 uslóčiti por. lókast
 utesniti por. tēsen, tesán
 utesnjeváti por. tēsen, tesán
 utišati¹ por. tíšji¹
 utišati² por. tíšji² [manj intenzíven, manj izrazít]
 utiševáti¹ por. tíšji¹
 utiševáti² por. tíšji² [manj intenzíven, manj izrazít]
 utišiti¹ por. tíšji¹
 utišiti² por. tíšji² [manj intenzíven, manj izrazít]
 utopliti por. tōpel¹
 utrditi¹ por. trd¹, trden¹
 utrditi² por. trd², trden² [krêpek, (bolj) krêpek, môčen, močnejši, odpóren, (bolj) odpóren]
 utrditi³ por. trd³, trden³ [intenzíven, bolj intenzíven, trájen, bolj trájen]
 utrjati¹ por. trd¹, trden¹
 utrjati² por. trd, trden² [krêpek, (bolj) krêpek, môčen, močnejši, odpóren, (bolj) odpóren]
 utrjati³ por. trd³, trden³ [intenzíven, bolj intenzíven, trájen, bolj trájen]
 utrjeváti¹ por. trd¹, trden¹
 utrjeváti² por. trd², trden² [krêpek, (bolj) krêpek, môčen, močnejši, odpóren, (bolj) odpóren]
 utrjeváti³ por. trd³, trden³ [intenzíven, bolj intenzíven, trájen, bolj trájen]
 uveljaviti¹ por. veljáven¹
 uveljaviti² por. veljáven² [običajen]
 uveljavljati¹ por. veljáven¹
 uveljavljati² por. veljáven² [običajen]
 uznojiti por. znójen
 užaliti por. žalosten
 užalostiti por. žalosten
 užalóščati por. žalosten

věčati¹ por. věčji¹
 věčati² por. věčji² [věčji – glede na količino,
 obseg; intenzíven, bolj intenzíven, višje
 stopnje]
 veselíti por. vesel¹
 višati¹ por. višji¹
 višati² por. višji² [višji – glede na količino;
 intenzíven, bolj intenzíven]
 vlážití por. vlážen
 votlíti por. vótel
 vulgarizírati por. vulgáren
 vznejevóljiti por. nejevóljen
 vznemíríti por. nemíren
 vznemírjati por. nemíren
 vznemírjeváti por. nemíren
 vznevóljiti por. nejevóljen
 vzvalovíti por. valovít
 vzveselíti por. vesel¹
 vzviševáti por. višji³ [ki, ima višjo stopnjo
 glede na pomembnost]

zachelíti por. cél
 začrñiti por. črñ
 zadelbelíti por. děbel
 zagnúsiti por. gnúsen
 zagostíti por. góst
 zagreníti por. grēnek², grenák² [manj pri-
 jéten, manj srěčen]
 zagrénjati por. grēnek², grenák² [manj pri-
 jéten, manj srěčen]
 zagrenjeváti por. grēnek², grenák² [manj
 prijéten, manj srěčen]
 zakalíti por. kálen¹
 zakísati por. kisel
 zakoníčiti por. koničast
 zamákati por. móker
 zameglíti por. meglén [nějásen, móten]
 zamegljeváti por. meglén [nějásen, móten]
 zamočviríti por. močvíren
 zamočvirjati por. močvíren
 zamračeváti¹ por. mráčen¹ [nějásen, změden]
 zamračeváti² por. mráčen² [mrk, nepřijázen]
 zamračeváti³ por. mráčen³ [těmen¹, těmen²]
 zamračítí¹ por. mráčen¹ [nějásen, změden]
 zamračítí² por. mráčen² [mrk, nepřijázen]
 zamračítí³ por. mráčen³ [těmen¹, těmen²]
 zaóbliti por. óbel
 zaokroglíti por. okrógel
 zaostríti¹ por. óster¹

zaostríti² por. óster² [stróg, stróžji]
 zaostríti³ por. óster⁴ [zelo sposoben za spre-
 jemanje dražljajev: oster sluh, vid]
 zaostríti⁴ por. óster⁶ [intenzíven, bolj inten-
 zíven, visoke stopnje]
 zaostríti⁵ por. óster⁵ [těžáven, bolj těžáven]
 zaostrováti¹ por. óster² [stróg, stróžji]
 zaostrováti² por. óster⁶ [intenzíven, bolj in-
 tenzíven, visoke stopnje]
 zaostrováti³ por. óster⁵ [těžáven, bolj težá-
 ven]
 zasítiti por. sít
 zasivíti por. sív
 zasladíti por. sládek¹
 zasmetíti por. směten
 zastrupíti por. strúpen
 zastrupljati por. strúpen
 zastrupljeváti por. strúpen
 zatemníti¹ por. těmen¹ [podoben črnemu]
 zatemníti² por. těmen² [manj svetel]
 zatemníti³ por. těmen³ [mrk, nepřijázen, ně-
 přijéten]
 zatemníti⁴ por. těmen⁴ [nějásen, něizrazít]
 zatemníti⁵ por. těmen⁵ [deležen manjše po-
 zornosti]
 zatemnjeváti¹ por. těmen¹ [podoben črnemu]
 zatemnjeváti² por. těmen² [manj svetel]
 zatemnjeváti³ por. těmen³ [mrk, nepřijázen,
 nepřijéten]
 zatemnjeváti⁴ por. těmen⁴ [nějásen, něizrazít]
 zatemnjeváti⁵ por. těmen⁵ [deležen manjše
 pozornosti]
 zatrdíti por. trď¹, trďen¹
 zbelíti por. bél
 zbirokratizírati por. birokrátski
 zbistríti¹ por. bíster¹ [sposoben za mišljenje]
 zbistríti² por. bíster² [jásen³, razumljív]
 zbledíti por. bléd
 zboljšati por. bóljši
 zdáljšati por. dáljši
 zdaljševáti por. dáljši
 zdelbelíti por. děbel
 zdemokratizírati por. demokrátíčen
 zdemoralizírati por. morálen
 zdráviti por. zdrav
 zedíniti por. edín [enóten, slóžen]
 zedínjati por. edín [enóten, slóžen]
 zedinjeváti por. edín [enóten, slóžen]
 zeleníti por. zelén

zenáčiti por. enák [enakovrédén]
 zgladiti¹ por. gládek¹
 zgladiti² por. gládek² [družbeno ráven]
 zgolíti por. gòl
 zgostíti por. góst
 zgóšcati por. góst
 zgoščeváti por. góst
 zgrdíti por. grád
 zgreníti por. grênek², grenák² [manj prijéten,
 manj sréčen]
 zindividualizirati por. individuálen
 zjasniti¹ por. jásen¹ [brez oblakov, svêtel]
 zjasniti² por. jásen² [svêtel, bolj svêtel]
 zjasniti³ por. jásen³ [razumljív]
 zjasniti⁴ por. jasen⁵ [vesél, véder]
 zlačniti por. láčen
 zlahkôiti por. láhek, lahák [manj napóren,
 manj nêprijéten, manj húd, manj
 težáven]
 zlájšati¹ por. lážji¹
 zlájšati² por. lážji² [manj napóren, manj nê-
 prijéten, manj húd, manj težáven]
 zljáševáti¹ por. lážji² [manj napóren, manj
 nêprijéten, manj húd, manj težáven]
 zlakati por. láčen
 zlakotiti por. láčen
 zlatíti por. zlát
 zlépšati por. lépsi
 zmánjšati¹ por. mánjši¹
 zmánjšati² por. mánjši² [mánjši – glede na
 količino, obseg; manj intenzíven]
 zmanjševáti¹ por. mánjši¹
 zmanjševáti² por. mánjši² [mánjši – glede na
 količino, obseg; manj intenzíven]
 zmastíti por. másten
 zmaterializirati por. materiálen
 zmedíti por. mēden
 zmeglíti por. meglén [nējásen, mōten]
 zmehčáti por. mēhek, mehák
 zmiríti por. miren
 zmočiti por. móker
 zmodriti por. móder² [preudáren]
 zmodrovati por. móder² [preudáren]
 zmotoviliti por. motovílast [omótičen]
 zmračíti¹ por. mráčen¹ [nējásen, zmēden]
 zmračíti² por. mráčen² [mřk, nêprijazén]
 znižáti¹ por. nížji¹
 znižáti² por. nížji² [nížji – glede na količino,
 intenzívnost]
 zniževáti¹ por. nížji¹

zniževáti² por. nížji² [nížji – glede na ko-
 ličino, intenzívnost]
 zóblati por. óbel
 zóbliti por. óbel
 zostriti¹ por. óster¹
 zostriti² por. óster³ [razlóčen, bolj razlóčen
 (misel, vid), bolj opredeljeno]
 zovínkati por. ovinkast
 zoževáti¹ por. óžji¹
 zoževáti² por. óžji² [ki ima, obsega majhno,
 omejeno področje]
 zóžiti¹ por. óžji¹
 zóžiti² por. óžji² [ki ima, obsega majhno,
 omejeno področje]
 zradikalizirati por. radikálen
 zrahljáti¹ por. ráhel¹
 zrahljáti² por. ráhel² [manj mōčen, manj
 izrazít]
 zravnáti por. ráven, raván
 zravnavati por. ráven, raván
 zrédčiti por. rédek
 zrelativizirati por. rélativen
 zrésniti por. résen
 zrevolucionirati por. revolucionáren
 zíniti por. zínast
 zromantizirati por. romántičen
 zvěčati¹ por. věčji¹
 zvěčati² por. věčji² [věčji – glede na količino,
 obseg; intenzíven, bolj intenzíven, višje
 stopnje]
 zvečeváti¹ por. věčji¹
 zvečeváti² por. věčji² [věčji – glede na ko-
 ličino, obseg; intenzíven, bolj inten-
 zíven, višje stopnje]
 zvedriti por. véder
 zveselíti por. vesél
 zvěžiti por. végast
 zvišáti¹ por. víšji¹
 zvišáti² por. víšji² [víšji – glede na količino;
 intenzíven, bolj intenzíven]
 zviševáti¹ por. víšji¹
 zviševáti² por. víšji² [víšji – glede na ko-
 ličino; intenzíven, bolj intenzíven]
 žalostíti por. žalosten
 želatínirati por. želatínast
 žlahtíti por. žláhten [plemenít, bolj plemenít,
 dóber, bōljši]
 žlahtniti por. žláhten [plemenít, bolj ple-
 menít, dóber, bōljši]

INDEKS PRZYMIOTNIKÓW SŁOWEŃSKICH Z CZASOWNIKAMI

aktíven por. *aktivirati*, *dezaktivirati*, *inaktivirati*, *reaktivirati*
aktuálen por. *aktualizirati*,
alkálen por. *alkalizirati*
amerikánski por. *amerikanizirati*, *poameričániti*
amériški por. *amerikanizirati*, *poameričániti*
angléški por. *anglizirati*, *poanglěžiti*
arháičen por. *arhaizirati*
aritmétičen por. *arimetizirati*

banálen por. *banalizirati*
barbárski por. *barbarizirati*
bél por. *belíti*, *nabelíti*, *pobelíti*, *prebelíti*, *zbelíti*
bésen por. *besniti*
birokrátski por. *birokratizirati*, *debirokratizirati*, *pobirokrátiti*, *zbirokratizirati*
bíster¹ [sposoben za mišljenje] por. *bistríti¹*, *izbistríti¹*, *razbistríti¹*, *zbistríti¹*
bíster² [jásen³, razumljív] por. *bistríti²*, *izbistríti²*, *razbistríti²*, *zbistríti²*
bláží¹ [dóber, plemenít] por. *blažíti¹*, *oblažíti¹*, *oblaževáti¹*, *razblažíti*, *ublažíti¹*
bláží² [láží² [manj napóren, manj nè-prijéten, manj húd, manj težáven]] por. *blažíti²*, *oblaževáti²*, *oblažíti²*, *poblažíti*, *ublažíti²*

bláží³ [manj intenzíven, manj izrazít] por. *ublažíti³*
bléd por. *bledíti*, *pobledíti*, *zbledíti*
blíží [dostópen, razumljív] por. *priblížati*, *približeváti*
bogát¹ por. *bogatíti¹*, *obogatíti¹*
bogát² [števílen, bolj številen, številnejši, věčji] por. *bogatíti²*, *obogatíti²*
bogát³ [vréden, bolj vréden, vrednejši, bóljši] por. *bogatíti³*, *obogatíti³*
boljševíški por. *boljševizirati*
bóljši por. *izbóljšati*, *izbóljšaváti*, *izboljševáti*, *pobóljšati*, *poboljševáti*, *zboljšati*
božánski por. *pobožánstviti*, *poboževáti*, *po-bóžiti*
búden por. *prebuditi*, *prebújati*

cél por. *celíti*, *izcelíti*, *pocélíti*, *scelíti*, *zacelíti*
centrálen por. *centralizirati*, *decentralizirati*

číst¹ por. *čístiti*, *izčístiti¹*, *izčiščeváti¹*, *očístiti*, *onečístiti*, *onečiščeváti*, *počístiti*, *prečístiti¹*, *prečiščeváti¹*
číst² [jásen², izoblikován] por. *izčístiti²*, *izčiščeváti²*, *prečístiti²*, *prečiščeváti²*
člověški [dóber, plemenít] por. *člověčiti*, *očlověčiti*, *počlovečeváti*, *počlověčiti*, *razčlověčiti*, *učlovečeváti*, *učlověčiti*, *čeměren*, *čměren* por. *načeměriti*, *načmeriti*, *razčeměriti*, *razčměriti*
črn por. *črniti*, *počrniti*, *začrniti*
čvrst por. *očvrstíti*

dáljši por. *dáljšati*, *podáljšati*, *podaljševáti*, *zdáljšati*, *zdaljševáti*
děbel por. *debelíti*, *odebelíti*, *podebelíti*, *udebelíti*, *zadebelíti*, *zdebelíti*
demokrátíčen por. *demokratizirati*, *podemokrátiti*, *zdemokratizirati*
dinámíčen por. *dinamizirati*
disproporciónálen por. *disproporcionirati*
domàč por. *domáčiti*, *podomáčiti*, *udomáčeváti*, *udomáčiti*
drážji por. *dražíti*, *podražíti*, *podraževáti*
družben por. *podrúžbiti*, *podrúžbljati*
držáven por. *podržáviti*
duhóven por. *poduhóviti*, *poduhóvljati*

edín [enôten, slóžen] por. *edíniti*, *zedíniti*, *zedínjati*, *zedinjeváti*
enák [enakovrěden] por. *izenáčeváti*, *izenáčiti*, *poenáčiti*, *zenáčiti*
enostáven [prepróst, nězapletěn] por. *poenostáviti*, *poenostávljati*
enôten por. *enôtiti*, *poenôtiti*, *poenotováti*, *rozenôtiti*
evrópski por. *evropeizirati*, *poevrópiti*

fanátíčen por. *fanatizirati*, *sfanatizirati*
fašístíčen por. *defašizirati*, *pofašístiti*
fin por. *pofíniti*
formálen por. *formalizirati*, *sformalizirati*
francóski por. *pofrancóziti*
furlánski por. *pofurlániti*

geometrijski por. *geometrizarati*
germánski por. *germanizirati*

gládek¹ por. gláditi¹, izgładiti¹, izglajeváti¹,
ogláditi¹, ugláditi¹, uglájati¹, uglaje-
vati¹, zgladiti¹

gládek² [družbeno ráven] por. izgładiti²,
izglajeváti², zgladiti²

gládek³ [stilno bóljši] por. gláditi², ogláditi²,
ugláditi², uglájati², uglajeváti²

gládek⁴ [vzgójen] por. ogláditi³

globòk¹ por. poglábljati¹, poglobíti¹

globòk² [izrazít, intenzíven] por. poglábljati²,
poglobíti²

globòk³ [popóln, dovršen] por. poglábljati³,
poglobíti³

gnúsen por. zagnúšiti

góden por. godíti, godnjáti, ugodíti

gòl por. ogolíti, zgolíti

góst por. gostíti, zagostíti, zgotíti, zgósčati,
zgoščeváti

gótski por. gotizírati

grđ por. grđíti, izgrđíti, nagrđíti, ogrđíti,
pogrđíti, zgrđíti

grši por. pogršati

grének¹, grenák¹ por. greníti¹, ogreníti¹,
pogreníti

grének², grenák² [manj prijéten, manj
sréčen] por. greníti², ogreníti², zagne-
níti, zagrénjati, zagrenjeváti, zgreníti

grški por. pogrčeváti, pogrčíti

helénski por. helenizírati

herójski por. heroizírati

hláden¹ por. hladíti¹, ohladíti¹, ohlájati¹,
podhladíti, pohladíti¹, razhladíti, shla-
díti, shlajeváti

hláden² [manj intenzíven] por. hladíti²,
ohladíti², ohlájati², pohladíti²

hráber por. hrabríti, ohrabríti, ohrabrováti

hròm¹ por. hromíti¹, ohromíti¹

hròm² [ki ne deluje; napóren, težáven, bolj
napóren, bolj težáven] por. hromíti²,
ohromíti²

hrvátski por. pohrvátiti

hújši [slábši] por. hújšati, pohújšati

humán por. dehumanizírati

ideolóški por. ideologizírati

individuálen por. individualizírati, zindividu-
alizírati

industrijski por. industrializírati

intenzíven por. intenzivírati

internacionálen por. internacionalizírati

italijánski por. italianizírati, poitalijančeváti,
poitalijánčiti, poitalijániti

jálov por. jalovíti, ojalovíti, ujalovíti

jásen¹ [brez oblakov, svêtel] por. jasníti¹,
razjasníti¹, razjasnjeváti¹, ujasníti¹, zjas-
níti¹

jásen² [svêtel, bolj svêtel] por. jasníti²,
razjasníti², razjasnjeváti², ujasníti², zjas-
níti²

jásen³ [razumljív] por. jasníti³, pojásníti¹,
pojasnjeváti¹, razjásníti³, razjasnjeváti³,
ujásníti³, zjásníti³

jásen⁴ [vzróčen, logično utemeljen] por.
jasníti⁴, pojásníti², pojasnjeváti², raz-
jásníti⁴, razjasnjeváti⁴

jásen⁵ [véder, vesél] por. jasníti⁵, razjasníti⁵,
razjasnjeváti⁵, ujasníti⁴, zjasníti⁴

kálen¹ por. kalíti¹, skalíti¹, ukalíti, zakalíti

kálen² [manj prijéten] por. kalíti², skalíti²

katóliški por. pokatoličániti, pokatoličeváti,
rèkatolizírati

kísel por. kísati, nakísati, okísati, razkísati,
razkísávati, razkislíti, razkísovati,
ukísati, zakísati

kméčki por. pokméčiti

komerciálen por. komercializírati, skomer-
cializírati

koničast por. zakoníčiti

kosmàt por. kosmatíti, nakosmatíti, oko-
smatíti

košàt por. nakošátiti

krájši por. krájšati, okrájšati, okrajševáti,
prikrájšati, prikrajševáti, skrájšati,
skrajševáti

krásen por. krasíti, okrasíti, okraševáti

krêpek¹, krepák¹ por. krepíti¹, okrepcáti,
okrepčeváti, okrepíti¹, okrepļjati, okrep-
ļjeváti, pokrepčáti, pokrepíti¹

krêpek², krepák² [števílčen, močnejši] por.
krepíti², okrepíti², pokrepíti²

kristálen por. izkristalíti, izkristalizírati

krív¹ por. krivíti, nakrivíti, prikrivíti, skrivíti,
ukrivíti, ukrívļjati

krív³ [manj lép, manj popóln, manj dovršen]
por. izkrivíti, izkrívļjati

krótek¹ por. krotíti¹

krótek² [manj intenzíven] por. krotíti²

krščánski por. pokristjániti, pokristjanjeváti,
razkristjániti

láčen por. izláčniti, izlákati, izlakotíti,
uláčniti, ulákotiti, zlačniti, zlakati, zla-
kotiti

láhek², lahák² [manj napóren, manj nè-
prijéten, manj húd] por. zlahkótiti

láičen por. laicizírati, laizírati

latínski por. latinizírati, polatíniti

lájži¹ por. olájšati¹, polájšati¹, zlájšati¹,
zljajševáti¹

lájži² [manj napóren, manj nèprijéten, manj
húd, manj težáven] por. lájšati, olájša-
ti², polájšati², zlájšati²

ledén [ki ima zelo nizko temperaturo] por.
ledeníti

legítimen por. legitimírati

lén por. leníti, poleníti, uleníti

lép por. lepótiti

lépši por. lépšati, olepšati, olepševáti, po-
lépšati, polepšávati, polepševáti, zlép-
šati

liričen por. lirizírati

literáren por. literarizírati

lókast por. uslóčati, uslóčiti

madžárski por. madžáriti, madžarizírati, po-
madžáriti

magnéten por. magnétiti, razmagnétiti

malodúšen por. omalodúšiti

malomeščánski por. pomalomeščániti

mánjši¹ por. mánjšati¹, pománjšati, po-
manjševáti, umánjšati¹, zmánjšati¹,
zmanjševáti¹

mánjši² [mánjši – glede na količino, obseg;
manj intenzíven] por. mánjšati²,
umánjšati², zmánjšati², zmanjševáti²

masóven por. omasóviti

másten por. mastíti, razmastíti, zmastíti

materiálen por. dematerializírati, materia-
lizírati, zmaterializírati

mēden por. medíti, omedíti, pomedíti,
umedíti, zmedíti

meglén [nējásen, mōten] por. meglíti, ome-
glíti, zameglíti, zamegljeváti, zmeglíti

mēhek, mehák por. mehčáti, omehčáti, omeh-
čávati, razmehčáti, razmočiti, ume-
hčáti, zmechčáti

meščánski por. pomeščániti

míl por. míliti, omíliti, omiljeváti, umíliti

minimálen por. minimalizírati

míren por. izmíríti, izmírjati, miríti, pomíríti,
umíríti, umírjati, umiróviti, zmíriti

místičen por. demistificírati

mlád por. mladíti, pomladíti

mlájši por. pomlájati, pomlajeváti

močvíren por. zamočvíriti, zamočvirjati

móder¹ por. modriti¹, pomodriti

móder² [preudáren] por. izmodriti, izmo-
drováti, modriti², zmodriti, zmodrovati

mogóč por. omogóčati, omogóčiti

móker por. močiti, namočíti, omočiti, po-
močiti, premočiti, primočiti, razmákati,
zamákati, zmočiti

monumentálen por. monumentalizírati

morálen por. demoralizírati, demoralizováti,
zdemoralizírati

motovilast [omótičen] por. zmotoviliti

možát por. pomožátiti

mráčen¹ [nējásen, zmēden] por. mračíti¹,
omračeváti¹, omračíti¹, pomračíti¹,
zamračeváti¹, zamračíti¹, zmračíti¹

mráčen² [mřk, nēprijazén] por. mračíti²,
omračeváti², omračíti², pomračíti²,
zamračeváti², zamračíti², zmračíti²

mráčen³ [tēmen¹, tēmen²] por. mračíti³,
omračeváti³, omračíti³, zamračeváti³,
zamračíti³

mřtev¹ [nēobčutljív, brezčúten] por. omrtvíči-
ti¹, omrtvíti¹

mřtev² [ki povzroča zmanjšanje dejavnosti]
por. omrtvíti²

mřzel¹ por. mrazíti¹, premráziti, primráziti

mřzel² [nēprijéten] por. mrazíti², primráziti

muslimánski por. pomuslimániti

nacístičen por. denacificírati

nacionálen¹ [národen] por. denacionalizíra-
ti¹, nacionalizírati¹

nacionálen² [držáven] por. denacionalizíra-
ti², nacionalizírati²

národen por. raznarodíti, raznarodováti

nejevóljen por. nejevóljiti, unejevóljiti,
vzejevóljiti, vznevóljiti

nemíren por. *vznemíriti*, *vznemírjati*, *vznemírjeváti*

némški por. *némčiti*, *ponemčeváti*, *ponémčiti*

nèresničen por. *uneresničiti*

neúmen por. *poneúmiti*, *poneúmniti*,
poneúmljati, *poneumnjeváti*

*nížji*¹ por. *nížati*¹, *znižati*¹, *zniževáti*¹

*nížji*² [*nížji* – *glede na količino, intenzivnost*]
por. *nížati*², *znižati*², *zniževáti*²

normálen [*pravilen*] por. *normalizirati*

nótranji por. *ponotránjati*, *ponotránjiti*

nòv por. *obnávljati*, *obnovíti*, *prenávljati*,
prenovíti, *renovirati*

óbel por. *óbliti*, *zaóbliti*, *zóblati*, *zóbliti*

objektíven por. *objektivirati*, *objektivizirati*

okrógel por. *okrogeliti*, *zaokrogeliti*

optimálen por. *optimalizirati*

orientálski por. *orientalizirati*

*óster*¹ por. *izostríti*¹, *naostríti*, *ostríti*¹, *po-*
*ostríti*¹, *priostríti*¹, *priostrovaťi*¹, *zao-*
*stríti*¹, *zostríti*¹

*óster*² [*stróg, stróžji*] por. *poostríti*², *poostro-*
*vaťi*¹, *priostríti*², *zaostríti*², *zaostrovaťi*¹

*óster*³ [*razlóčen, bolj razlóčen (misel, vid);*
bolj opredeljeno] por. *izostríti*², *ostríti*²,
*poostrovaťi*², *zostríti*²

*óster*⁴ [*zelo sposoben za sprejemanje draž-*
ljavev: oster sluh, vid] por. *izostríti*³, *os-*
*tríti*³, *poostríti*³, *zaostríti*³

*óster*⁵ [*težáven, bolj težáven*] por. *zaostríti*⁵,
*zaostrovaťi*³

*óster*⁶ [*intenzíven, bolj intenzíven, visoke*
stopnje] por. *ostríti*⁴, *poostrovaťi*³, *zao-*
*stríti*⁴, *zaostrovaťi*²

otróčji por. *pootróčiti*

*óžji*¹ por. *óžiti*¹, *zoževáti*¹, *zóžiti*¹

*óžji*² [*ki ima, obsega majhno, omejeno*
področje] por. *óžiti*², *zoževáti*², *zóžiti*²

*péster*¹ por. *pestríti*¹, *popestríti*¹

*péster*² [*ki je zelo različnih barv*] por.
*pestríti*², *popestríti*²

piján por. *opijániti*, *opijánjati*, *opíjati*, *opojíti*

*plemenít*¹ [*dóber, bóljši*] por. *oplemenítiti*¹,
*plemenítiti*¹, *poplemenítiti*

*plemenít*² [*ki ima boljšo kakovost*] por.
*oplemenítiti*², *plemenítiti*²

plítev por. *poplitíviti*, *poplitováti*

plòsk, ploščát por. *plòščiti*, *razplòščiti*,
splòščati, *sploščeváti*, *splòščiti*

pocéni por. *poceníti*, *pocenjeváti*

počasén por. *opočasníti*, *počasníti*, *spočasni-*
ti, *upočasníti*, *upočasnjeváti*

pogánski por. *popogániti*

pogúmen por. *opogúmiti*, *opogúmljati*

polítičen por. *depolitizirati*, *politizirati*,
spolitizirati

póljski por. *popóljčiti*

popóln por. *izpopolníti*, *izpopolnjeváti*, *po-*
polníti, *popolnjeváti*

populáren por. *popularizirati*

prašen por. *oprašiti*

právličen por. *pravljíčiti*

pravosláven por. *popravosláviti*

prepròst por. *poprepróstiti*

primitíven por. *primitivizirati*

priváten por. *privatizirati*, *reprivatizirati*

profesiónálen por. *profesionalizirati*, *spro-*
fesionalizirati

proporcionálen por. *proporcionirati*

prostáški por. *poprostáčiti*

prúski por. *poprúsiti*

púst por. *pustóšiti*

radikálen por. *radikalizirati*, *zradikalizirati*

*ráhel*¹ por. *narahljáti*¹, *prerahljáti*, *rahljáti*¹,
*razrahljáti*¹, *zrahljáti*¹

*ráhel*² [*manj móčen, manj izrazít*] por.
*narahljáti*², *rahljáti*², *razrahljáti*², *zrah-*
*ljáti*²

*ráven*¹, *raván*¹ por. *izravnáti*¹, *izravnaváti*¹,
poravnáti, *poravnaváti*, *ravnáti*, *raz-*
ravnáti, *zravnáti*, *zravnaváti*

*ráven*², *raván*² [*enák, enakovréden*] por.
*izravnáti*², *izravnaváti*²

razúmen por. *orazúmiti*

rděč por. *pordečiti*, *rdečiti*

rédek por. *razrédčiti*, *rédčiti*, *zrédčiti*

rélativen por. *relativirati*, *relativizirati*, *zre-*
lativizirati

republikánski por. *republikanizirati*

réšen por. *résniti*, *zrésniti*

revolucionáren por. *revolucionirati*, *zrevolu-*
cionirati

rimljánski por. *porimljániti*

rjáv por. *porjaviti*

*románski*² [*nanašajoč se na Rimljane*] por.
poromániti

romántičen por. *deromantizirati*, *romantizirati*, *zromantizirati*

rumén por. *porumeniti*

rúski por. *porúsiti*, *rusificirati*, *rúsiti*

sájast por. *sájiti*

sakrálen por. *sakralizirati*

samosvój [*samostójen*] por. *osamosvájati*,
osamosvojeváti, *osamosvojíti*

samotárski por. *posamotárati*

sekuláren por. *sekularizirati*

shemátičen por. *shematizirati*

sinji por. *sinjiti*

siromášen por. *osiromaševáti*, *osiromášiti*,
siromášiti

sit por. *zasítiti*

sív por. *síviti*, *zasíviti*

skládén por. *uskladíti*, *usklájati*, *usklajeváti*

sláb por. *oslabíti*, *slabíti*

slábši por. *poslábšati*, *poslabševáti*, *slábšati*

sládek¹ por. *nasladkáti*, *osladíti¹*, *osladkáti*,
posladíti¹, *presladkáti*, *sladíti¹*, *sladkáti*,
usladíti², *zasladíti*

sládek² [*prijéten*, *sréčen*, (*bolj*) *prijéten*,
(*bolj*) *sréčen*] por. *osladíti²*, *posladíti²*,
sladíti², *slájšati*, *usladíti²*

slájši¹ por. *oslájati¹*

slájši² [*prijéten*, *sréčen*, (*bolj*) *prijéten*, (*bolj*)
sréčen] por. *oslájati²*, *slájšati*

slán por. *osolíti*, *presolíti*, *prisolíti*, *razsolíti*,
razsoljeváti, *solíti*

sláven por. *prosláviti*, *proslávljati*

slép por. *oslepíti*, *oslepljati*, *oslepljeváti*

slovánski por. *poslovániti*, *slavizirati*

slovénski por. *posloveniti*, *sloveniti*, *slovenizirati*

slúzast por. *slúziti*

sméšen por. *osméšiti*

sméten por. *nasmetíti*, *osmetíti*, *smetíti*, *zasmetíti*

sociološki por. *sociologizirati*

sodóben por. *posodábljati*, *posodóbiti*, *posodóbljati*

sovjétski por. *sovjetizirati*

srbíski por. *posrbíti*

srebrn por. *posrebríti*, *srebriti*

sréčen por. *onesrečeváti*, *onesréčiti*, *osrečeváti*, *osréčiti*

stabilén por. *stabilizirati*

stàr por. *postárati*, *stárati*

stróžji por. *postróžiti*

strúpen por. *zastrupíti*, *zastrúpljati*, *zastrupljeváti*

súh¹ por. *izsuševáti*, *izsušíti*, *posušíti¹*, *presušíti¹*, *presušíti²*, *presušíti³*, *sušíti*

súh² [*sláb*, *slábši*] por. *posušíti²*

suròv² [*grób*] por. *posuróviti*

svétel¹ por. *posvetlíti*, *presvetíti*, *presvetlíti*,
presvetljeváti, *svetlíti*

svétel² [*vidén*] por. *preosvetlíti*, *razsvetlíti*,
razsvetljeváti

svéz¹ por. *osveževáti*, *osvežíti*, *posvežíti*,
svežíti¹

svéz² [*vidén*, *izrazít*, *bolj vidén*, *izrazít*] por.
svežíti²

svobóden por. *osvobájati*, *osvobodíti*

šablónski por. *šablonizirati*

šibek por. *pošíbiti*

širòk¹ por. *poširiti*, *razširiti¹*, *širiti¹*

širòk² [*ki ima véčji obseg*] por. *razširiti¹*,
širiti²

škrláten por. *poškrlatíti*, *škrlatíti*

tánek por. *taníti*

tánjši por. *tánjšati*

tèmen¹ [*podoben črnemu*] por. *otemníti¹*,
otemnjeváti¹, *potemníti¹*, *temniti¹*, *zatemníti¹*,
zatemnjeváti¹

tèmen² [*manj svétel*] por. *otemníti²*, *otemnjeváti²*,
potemníti², *temniti²*, *zatemníti²*,
zatemnjeváti²

tèmen³ [*m්ර්ක*, *nèprijázen*, *nèprijéten*] por.
otemníti³, *otemnjeváti³*, *potemníti³*, *temniti³*,
zatemníti³, *zatemnjeváti³*

tèmen⁴ [*nèjásen*, *nèizrazít*] por. *zatemníti⁴*,
zatemnjeváti⁴

tèmen⁵ [*deležén manjše pozornosti*] por.
zatemníti⁵, *zatemnjeváti⁵*

tèsen, *tesán* por. *tesniti*, *utesniti*, *utesnjeváti*

téžji¹ por. *obteževáti¹*, *obtežíti¹*, *preobteževáti*,
preobtežíti

téžji² [*nèprijéten*, *napóren*, *težáven*, *bolj nèprijéten*,
bolj napóren, *bolj težáven*] por. *obteževáti²*,
obtežíti², *otežíti*, *oteževáti*

tíšji¹ por. *priúšati*, *utišati¹*, *utiševáti¹*, *utišíti¹*

tíšji² [*manj intenzíven*, *manj izrazít*] por.
utišati², *utiševáti²*, *utišíti¹*

tòp por. otopíti, topíti
 tópel¹ por. otoplíti¹, toplíti, utoplíti
 tópel² [ki varuje pred mrazom] por. otoplíti²
 tópel³ [bolj prijéten] por. otoplíti³
 trád¹ por. otrdíti¹, trdíti¹
 trád² [manj gibljív] por. otrdíti²
 trád³ [brezčúten] por. otrdíti³, trdíti²
 trád, tráden¹ por. utrdíti¹, utrjati¹, utrjeváti¹,
 zatrdíti
 trád², tráden² [krêpek, (bolj) krepek, môčen,
 močnejši, odpóren, (bolj) odpóren] por.
 utrdíti², utrjati², utrjeváti³
 trád³, tráden³ [intenzíven, bolj intenzíven,
 trájen, bolj trájen] por. utrdíti³, utrjati³,
 utrjeváti³
 triviálen [vsakdánji, nêpomémben] por.
 trivializirati
 túj¹ por. tujíti¹
 túj² [ant. národen] por. potujčeváti, potújčiti,
 tujčeváti, tujčiti, tujíti²
 túrški por. potúrčiti

univerzálen por. univerzalizirati

valovít por. vzvalovíti
 véčji¹ por. povéčati¹, povečávati¹,
 povečeváti¹, véčati¹, zvéčati¹, zvečeváti¹
 véčji² [véčji – glede na količino, obseg; in-
 tenzíven, bolj intenzíven, višje stopnje]
 por. povéčati², povečávati²,
 povečeváti², véčati², zvéčati², zvečeváti²
 véder por. razvedríti, zvedríti
 végast por. zvéžiti
 veljáven¹ por. uveljáviti¹, uveljávljati¹
 veljáven² [običájen] por. uveljáviti², uveljá-
 vljati²
 vesel por. oveselíti, razveselíti, razvesel-
 jeváti, veselíti, vzveselíti, zveselíti

višji¹ por. povišati¹, poviševáti¹, višati¹,
 zviševáti¹, zvišati¹
 višji² [višji – glede na količino; intenzíven,
 bolj intenzíven] por. povišati², po-
 viševáti², višati², zvišati², zviševáti²
 višji³ [ki, ima višjo stopnjo glede na po-
 membno] por. vzviševáti
 vlážen por. navláziti, ovlázeváti, ovláziti,
 vláziti
 vótel por. izvotlíti, izvotljeváti, votlíti
 vréden por. razvrednóti, razvrednotováti
 vulgáren por. vulgarizirati

zdráv por. ozdráviti, ozdrávljati, pozdráviti,
 zdráviti
 zelén por. ozeleníti, ozelenjeváti, pozeleníti,
 zeleníti
 zlát por. ozlatíti, pozlatíti, zlatíti
 znójen por. oznójiťi, uznójiťi
 zrêl¹ por. dozoríti¹, izzoríti¹, sezoríti
 zrêl² [telesno in duševno polno razvíť] por.
 dozoríti², izzoríti²
 zínast por. zrniti
 zverínski por. pozveríniti

žálosten por. ožalostíti, razžalostíti, užalíti,
 užalostíti, užalóščati, žalostíti
 želatínast por. želatinirati
 žénski por. požénščiti, razžénščiti
 živ¹ por. oživíti¹, oživljati¹
 živ² [živáhen, dejáven, (bolj) živáhen, dejá-
 ven] por. oživíti², oživljati², poživíti¹,
 poživljati¹, razživíti, razživljati
 živ³ [péster, bolj péster, zanimív, bolj za-
 nimív] por. poživíti², poživljati²
 živínski por. poživíniti, poživínjati
 žláhten [plemenít, bolj plemenít, dóber,
 bóljší] por. požlahtníti, požlahtnjeváti,
 žlahtníti, žlahtíti

POLISH AND SLOVENE CAUSATIVES PARAPHRASED BY ADJECTIVES

(Summary)

The aim of this book is the examination of the set of predicative units based on causative predicate. The study was conducted contrastively. The data consists of Polish and Slovene verbs, occasionally Polish and Slovene analytical units. The study encompasses the different levels of language and the diverse problems connected with functions of causative constructions and causative verbal units. The aim of the current work is to show the ways of lexicalization of parallel content in both languages; the similarities and differences between Polish and Slovene data in the scope of the analyzed material. The data includes 1054 Polish and 951 Slovene verbs. The material was excerpted from two main sources – lexicons – USJP for Polish units and SSKJ for Slovene data.

Chapter I presents the survey of linguistic studies in the field of causatives carried over the past 50 years [Shibatani 1976, 2001]. Since causation seems to be the fundamental cognitive category, the descriptions of grammar were conducted in different manner. Methodologically diverse studies show the ways of conceptualization this basic category in particular languages and universally. In Chapter I the growth of literature on causatives is presented beginning from the Generativists to the proponents of the Cognitive Approach. The causativity as a factor in Slovene grammatical description was also illustrated among the others by the works of Orešnik [1992], Žele [2001, 2003, 2008]. In the next section of this Chapter we characterize the Polish attribution to the studies about causative constructions. We introduce as well Zbigniew Gołąb's [1968] classic study on Slavic causatives and Kamilla Termińska's [1983] book, as well as the newest monograph by I. Duraj-Nowosielska [2007] opening the discussion on the division between agentives and causatives and presenting methodological tension in studies on causatives. The contrastive works among Polish and other languages, with the causativity as the subject, were presented by Olszewska [1986] English-Polish; Korytkowska [2004] Bulgarian-Polish; Zatorska [2010, 2011] Polish-Slovene.

Chapter II brings the methodological foundations of current study. The work is based on the Semantic Syntax Theory (predicate-argument grammar). The Semantic level is taken as the basic one and the syntactic level is treated as the derived one. The use of paraphrase is one of the most important methodological device in our work. The study is oriented contrastively. The Polish and Slovene data is taken under consideration. The aim of this study is to present the set of verbal causatives in both languages and to demonstrate how they behave syntactically, how the semantic components appear at the superficial level and how the formal shape reflects the semantic content. A huge group of verbs founded in both languages on Causative Predicate is limited by three criteria. The first one is connected with the presence of Causative Predicate in the meaning of the unit. The second criterion claims that the taken verb could be paraphrased by adjective. The third criterion is based on obligatory derivational formal bond between given verb and paraphrased adjective. Other words the analyzed verb and the adjective from its paraphrase must be related and have the common root. We finally examine in this book 1054 Polish and 951 Slovene verbs. They are gathered in the Index and presented with the corresponding adjectives.

Chapter III is devoted to the classification of the analyzed verbs based on the semantic division of the adjectives from paraphrases. The investigation is based on the fundamental knowledge about the adjectives and the adjective theory. Also the types of adjectives, in both languages are taken under consideration. The further classification of causative unit depends on the kind of meaning the adjective from their paraphrases expresses. By the general division drawn across the set of the collected adjectives I identified the qualitative (color, shape, measure, psychic features, adjectives of emotions) and relational adjectives (mostly derived from nouns). Our aim in this Chapter is to explore the problem of lexicalization of particular meaning, carried by adjectives, in causative verbs in both languages. The purpose of this Chapter is to demonstrate for which content lack the verbal unit in one of the investigated systems. Occasionally we put the analytical causative unit when lack the correspondent unit in the second language.

In Chapter IV the semantic and syntactic problems are presented. Firstly, we decided to divide the structures from the semantic level into two sub-classes. We maintain the thesis on the fundamental structure for the basic category **P** (P, Q). But we decided to make sub-divisions $P(x, y)$, $P(x, y, z)$ and $P(p, q)$, $P(p, y)$. The analysis conducted in Chapter IV encompasses also the different types of sentences and phrases derived from these structures. This part of our book presents the possible syntactic realizations based on the structures with the causative predicate. The Polish and Slovene data indicate considerable similarity in terms of possible phrases and ways of presentation parts of the semantic structures. The investigation confirms the hypothesis on the relation between the semantics of the adjective forming paraphrase and the semantic and syntactic structure of the sentence with the given causative verb based on the causative predicate [Zatorska 2010, 2011, 2012a].

In Chapter V we present the lexicon of Polish and Slovene Causatives with their semantic structures and the possible phrases in the sentences. This Chapter is the illustration of the observations from Chapter IV. The *Lexicon* comprises of over 60 Polish and over 70 Slovene verbal units.

In Chapter VI the semantic categories of the Slavic verb as the Aspect and the features of the verbs, which were labeled as inchoative, terminative, finitive, resultative, telic are presented. The Chapter VI brings the information on the formal shape of the examined verbs. Special attention was paid to prefixal formation. The Chapter includes the contrastive analysis in the area of word formation. We present the repertoire of prefixes forming causatives verbs in the analyzed material. The scheme in the end of Chapter VI shows the distribution of the given prefixes in both languages contrastively.

Chapter VII includes the observations connected with the semantic category of intensity, closely interwoven with the gradation phenomenon. We tried to show how the markers of the change of intensity are manifested in the analyzed forms.

The book ends with *Conclusions*. In this section we tried to highlight the most important points of our investigation. The purpose of the remark is also to emphasize the gained aims and the enhancement of this book in the area of causative studies as well as in the Slavic studies.

OD REDAKCJI

Dr Agnieszka Zatorska (wcześniej Maliszewska) od zakończenia studiów filologicznych jest związana z Uniwersytetem Łódzkim. Pracuje jako adiunkt w Katedrze Sławistyki Południowej. Prowadzi zajęcia z gramatyki języka słoweńskiego, analizy językoznawczej, wstępu do filologii słowiańskiej. Odbyla staże naukowe w Słowenii – na Uniwersytecie w Lublanie i w Szwecji – na Uniwersytecie w Lund. W latach 2003–2010 prowadziła, m.in. w ramach programów CEEPUS, Erasmus, zajęcia na kilku uniwersytetach zagranicznych (Lublana, Maribor, Koper, Zagrzeb).

Zainteresowania badawcze A. Zatorskiej obejmują składnię i semantykę języków słowiańskich, przede wszystkim polskiego i słoweńskiego. Jej praca doktorska pt. *Predykatory mentalne w języku polskim* ukazała się w postaci obszernego artykułu pt. *O problemie kryteriów klasyfikacyjnych predyktorów mentalnych* [2001]. Promotorem rozprawy była prof. dr hab. Małgorzata Korytkowska. Pod kierunkiem tej uczonej autorka pracowała nad problematyką składni współczesnych języków słowiańskich, co zaowocowało współautorstwem książki *Podstawowe struktury zdaniowe języków słowiańskich* [Kiklewicz, Korytkowska i in. 2010].

A. Zatorska opublikowała artykuły o leksyce w ujęciu porównawczym i translatorycznym, np. *Z pogranicza czasowników mentalnych i percepcyjnych. (Dlaczego szwedzkie „tyckas” można tłumaczyć jako polskie „wyglądać”?)* [2005], analizowała zjawiska najnowsze, por. *Wirtualna buźka. Modyfikująca rola znaków graficznych w komunikacji internetowej* [2002], przyglądała się również stylistyce tekstów z okresu dwudziestolecia międzywojennego, badając „*Łączniki Rodzinne*” Janotów Bzowskich [w druku]. W kręgu prac sławistycznych sytuuje się dokonany przez A. Zatorską przegląd najnowszych językoznawczych badań konfrontatywnych, dotyczących języka polskiego i słoweńskiego *An overview of Recent Comparative Studies of Polish and Slovene Languages* [2012]. Autorka uczestniczy obecnie w badaniach porównawczych nad semantyką i składnią współczesnych języków słowiańskich (leksyka z zakresu *verbów sentiendi i cogitandi*). Interesuje ją ponadto zagadnienie nominalizacji w języku polskim i słoweńskim oraz funkcjonowanie nominalnych wykładników predykcji w tekstach.

W ciągu ostatnich lat zainteresowania badawcze A. Zatorskiej koncentrowały się wokół problematyki kauzatywności. Opublikowała na ten temat kilka artykułów, m.in. *Polskie i słoweńskie predykatory kauzatywne z nazwą barw w parafrazie* [2008], *Causative Predicates in Polish and Slovenian. The Project of Description* [2010], *Z problematyki opisu struktur zdaniowych realizujących predykat kauzatywny w języku polskim i słoweńskim* [2011], *Intensywność w semantyce kauzatywów. Na materiale polskim i słoweńskim* [2012]. Owocem studiów nad językowym wyrażaniem kauzatywności w języku polskim i słoweńskim jest niniejsza książka.